

COMENTARIILE

SAU

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRĂ ROMANI

A celui întru sfinți Părintelui nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinoplei

Traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1849

DE

Archim. Theodosie Athanasiu

Episcopul M-nei Breștea Mare din Roman

BUCUREȘTI

Atelierete grafice SOCEC & Co., Societate anonimă

59, STRADA BERZEI, 59

1996

COMENTARIILE

SAU

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRĂ ROMANI

A celui întru sfinți Părintelui nostru

IOAN CHRISOSTOM

Archiepiscopul Constantinoplei

OMILIA I

Auzind neconținut cetindu-se epistolele fericitului Pavel, de două ori pe fiecare săptămână, de multe ori și de trei ori și de patru ori, când săvârșim pomenirea sfinților mucenici, mă bucur de sigur că mă încânt de trâmbița spirituală a acestui fericit, salt și mă încălzesc cu pofta, cunoscând glasul cel iubit mie, și mi-l închipuiesc pe dânsul ca fiind de față, și pare că îl văd conversând, — însă sunt trist și amărit pe de altă parte, că pe bărbatul acesta nu toți îl cunosc precum trebuie a-l cunoaște, ba încă sunt mulți cari se găsesc într'o astfel de necunoaștință de dânsul, în cât nu știu în mod exact nici măcar numărul epistolelor lui.

Aceasta de sigur că nu provine de la ignoranță, ei de acolo că nu voesc a vorbi încontinuu de acest fericit. Pentru că nici noi nu știm, dacă știm ceva, prin talentul și finețea inteligenței, ci pentru că încontinuu ne ținem de bărbat și-l iubim mult. Cei ce iubesc cu adevărat, știu cele ale iubiților mai înainte de toți, fiindcă au grijă de dânsii, ceea ce și fericitul acesta făcând.

Filipenilor (cap. 1, 7) li zicea: „Precum îmi este mie cu dreptate aceasta a cugetă pentru voi toți, pentru că vă am eu pre voi în inimă, și în legăturile mele, și în răspunsul și adevărarea evanghelici“.

Astfelu, deci, și voi ați cunoaște dacă ați voi să fiți cu băgare de samă în cetire, și n'ați aveă nevoe de nimeni, căci nemincinos este cuvântul lui Christos, care a zis: „Căutați și veți afla, bateți și se va deschide vouă“ (Math. 7, 7).

Dară fiindcă cei mai mulți și-au luat asupra-și grija de femei, de creșterea copiilor și îngrijirea de casă, și de aceia nici nu ar suferi ca să se dedee la o astfelu de osteneală obositoare, apoi cel puțin mișcați-vă spre a lua cele adunate de alții, punând măcar atâta osârdie în ascultarea celor spuse, pe câtă o puneți în strângerea banilor. Și de și poate că e uricios de a cere de la voi numai atâta, totuși este plăcut dacă vă dedați cu osârdie. Căci de la necunoștința sfintelor scripturi izvoară mii de rele; de aici a răsărit batjocura cea mare a erezurilor, de aici viața neîngrijită, de aici necazurile cele fără folos. După cum cei lipsiți de lumină nu ar putea pași la sigur, tot așa și cei ce nu se uită la raza sfintelor scripturi, sunt siliți de multe ori a păcătui într'una, de vreme ce pășesc în întunericul cel mai grozav.

Dară pentru ca să nu se întâmple aceasta, să deschidem bine ochii în spre facla cea strălucită a cuvintelor apostolice, mai ales că limba acestui fericit a strălucit mai mult de cât soarele, fiindcă cu învățătura cuvântului ei a covârșit pe toți cei-l-alți. Și fiindcă el s-a ostenit mai mult de cât cei-l-alți, de aceia a și atras asupra-și mai mult char al Duchului, iară aceasta nu o zic numai din epistolele lui, ci și din Faptele Apostolicilor. Ori unde eră timp de predică, peste tot locul îi dădeau lui înălțateea, pentru care eră considerat de necredincioși ca zeul Mercur, fiindcă eră stăpân pe cuvânt.

Acum noi urmând a trece în revistă aceasta epistolă, e nevoe de a spune și despre timpul în care s-a scris. Nu este scrisă înaintea tuturor celor-l-alte, după cum cred unii, însă este mai înainte de toate cele scrise din Roma, și mai pe urmă de toate cele-l-alte, de și nu de toate, căci, de ex. amândouă epistolele că-

tră Corintheni, sunt trimise înaintea acestia. Iară aceasta se poate vedea de la finea epistolei de față, unde scriind zice: „Iară acum merg în Ierusalim slujind sfinților, că bine a voit Macedonia și Achaia a face o împărțășire oarecare la săracii sfinților cari sunt în Ierusalim“ (Rom. 15, 25. 26), pe când Corinthenilor scriindu-li zicea: „De va fi cu cuviință să merg și eu, cu mine vor merge“ (I Corinth. 16, 4) vorbind acestea despre cei ce trebuia să ducă de acolo ofrandele. De aici se vede că pe când scria Corinthenilor, era în îndoială despre acea călătorie, iară pe când scria Romanilor, faptul era hotărît. Aceasta fiind recunoscută, rezultă în mod neîndoelnic, că epistola de față este trimisă după cele două către Corintheni. Mi se pare că și epistola către Thesalonicieni este scrisă mai înainte de cele către Corintheni, căci scriindu-li aceluia și spunându-li despre eleimosină, că: „Despre iubirea de frați nu trebuiește a scri vouă, că singuri voi sunteți învățați de la Dumnezeu ca să vă iubiți unul pre altul“ (I Thes. 4, 9), după aceasta a scris Corinthenilor, căroră li zicea: „Că știu osârdia voastră cu care pentru voi mă laud către Macedoneni, că Achaia s'a gătit din anul trecut, și râvna cea din voi pre cei mai mulți a îndemnat“ (II Corinth. 9, 2), de unde se vede, că în chestiunea eleimosinei a conversat mai întâiu cu Thesalonicienii. Deci, epistola de față este trimisă mai înainte de epistolele cele scrise și trimise din Roma. Nu fusese la Roma încă apostolul Pavel pe când a scris epistola de față, iar aceasta o învederează prin pasajul următoriu: „Că doresc să vă văd pre voi, ca să vă dau vouă ceva char duchovnicesc spre întărirea voastră“ (Rom. 1, 11).

Din Roma a scris Filipenilor, căroră li spunea: «Inchină-se vouă sfinții toți, mai ales cei din casa Chesariului» (Filipp. 4, 22); de acolo a scris și Ebreilor, căci li spunea la urmă: „Inchină-se vouă cei ce sunt din Italia“ (Cap. 13, 24); din Roma a scris și a II-a către Timotheu, fiind legat, și care mi se pare că

este cea mai de pe urmă dintre toate epistolele lui, căci zice la urmă: „Că eu iată mă jertfesc, și timpul despărțirii mele s'a apropiat“ (II Timoth. 4, 6). Cum că în Roma a fost sfârșitul vieții lui, aceasta este în totul învederat. Și epistola către Filimon este scrisă tot cam pe la sfârșitul vieții lui, căci zicea: „Precum și eu Pavel bătrânul, iar acum și legat al lui Iisus Christos“ (Vers. 9), însă este scrisă mai înainte de cea către Coloseni, după cum se poate vedea de la finele acestei epistole. Și în adevăr că scriind Colosenilor (cap. 4, 7, 9) li spune: „Cele despre mine toate le va spune vouă Tichic... pe care l-am trimis la voi împreună cu Onisim, credinciosul și iubitul frate...“ dară acest Onisim nu era altul, de cât tot acela despre care scrie în epistola către Filimon. Și cum că acest Onisim era același, se învederează de la Archip, pe care îl ia de conlucrătoriu al său în epistola către Filimon, prin care s'a rugat pentru Onisim. Tot pe acest Archip deci, îl ațâță apostolul și prin epistola către Coloseni, undescriindu-li zice: „Și ziceți lui Archip: socotește (bagă samă) de slujba care ai luat întru Domnul, ca să o îplinești“ (Colos. 4, 17).

Mi se pare că și epistola către Galateni este mai înainte de cea către Romani. Dară dacă toate epistolele acestea ale fericitului Pavel au o altă ordine în cărțile Sf. Scripturi, nu este nimic de mirare, fiindcă și Profetii cei doisprezece din Testamentul Vechiu nu sunt trecuți în ordinea chronologicală așa cum se găsesc în cartea sfântă ¹⁾. De asemenea Agheu și Zaharia au profetizat cu mult mai în urmă de Ionnă și Sofonia, și de toți cei-l-alți, și cu toate acestea sunt puși la un loc cu aceia, deși i-au despărțit atâta timp.

Deci, nimeni să nu creadă de prisos o asemenea osteneală, și nici să considere această examinare ca izvorită dintr'o curiozitate prisoselnică, căci nu puțin contribuie timpul în care s'au scris epistolele la ceiace noi căutăm să aflăm. Când de pildă văd pe apostolul scriind Romanilor și Colosenilor asupra aceiași chestiuni

¹⁾ *Notă.* Profetul Daniil (588—518 a. Chr. este trecut al 4-lea, în timp ce Ovadia (837—884), Ionnă (824—783) Naum (710—699), Ayaecum (650—627) și Zefania (640—625) sunt trecuți după Daniil. (Trad).

însă nu tot în același fel, ca de ex.: „Pre cel slab întru credință primiți-l, nu întru îndoirea gândurilor, că unul crede că va mânca toate, iară cel slab legumi mănâncă“. (Rom. 14, 1. 2), pe când Colosenilor deși le scrie tot în această chestiune, vorbește mai cu mult curaj, căci zice: „Deci de ați murit împreună cu Christos despre stăbiile lumii, drept ce ca cum ați fi viețuind în lume primiți obiceiuri? Nu te atinge, nici gustă, nici pipăi, care sunt toate spre stricăciune prin obișnuință,.. și nu în vre-o cinste spre sațiul trupului“. (Colos. 2, 20—22), nu găsesc în această deosebire nici o cauză alta, decât timpul în care au fost scrise. La început de sigur că eră nevoe de oarecare condescendență față de credincioși, dară după aceasta de loc. Și în multe chestiuni l-ar putea cineva găsi făcând tot așa, căci așa obișnuiesc doctorii și dascalii să procedeze. Nici doctorul nu procedează cu bolnavii cari vin dela începutul boalei, la felu cu cei ce vin la dânsul pe când sănătatea li este zdruncinată de tot, și nici dascalul nu procedează cu copiii cari vin din început, la felu cu cei ce sunt mai vechi și au nevoe numai de perfecționarea cunoștințelor căpătate dejă. Unora de pildă li-a scris fiind provocat de vre-o chestiune oarecare, ca de ex. Corinthenilor, cărora li spune: „Iară pentru ceeace mi-ați scris...“ (I Cor. 6, 1), ca și Galatenilor, cărora scriindu-li arată motivul imediat după exordul epistolei; —dară Romanilor de ce li-a scris, și de ce a fost provocat, mai ales că însuși mărturisește de dânsii că sunt plini de bunătate, plini de toată știința, putând și pre alții a învăța, etc. (cap. 15, 14—16)? De ce li-a scris? „Pentru charul lui Dumnezeu, zice, cei dat mie spre a fi sluga lui Iisus Christos“ pentru care chiar la început li spune: „Datoriiu sunt, întru cât este după a mea nevointă, și vouă celor din Roma să vă bine-vestesc“ (Cap. 1, 14. 15). Cele spuse despre dânsii, că pot și pe alții a învăța, și celelalte sunt mai mult ca o laudă și îndemnare, însă eră trebuitoriu în același timp corectarea și povățuirea lor prin scrisoare. Pînă el nu fusese încă

în Roma până atunci, de aceea și pune în rânduială pe acești bărbați din două părți deodată, adică și prin folosința epistolei, dară și prin așteptarea ducerii lui acolo. Astfeliu eră acest suflet sfânt; avea în sine lumea întreagă, și purta pe toți în cugetul său, considerându-i ca pe niște rude ale sale după Dumnezeu, și îi iubiă pe toți ca și cum el i-ar fi născut, ba încă îi arătă o mai mare dragoste decât orice părinte! Astfeliu este chiarul duhului; învinge toate durerile trupului, și mai înflăcărată arată dorința de cel iubit! Și aceasta cu deosebire se poate vedea petrecându-se cu sufletul lui Pavel. Ca și o pasăre zburătoare el se ridică în văzduh, și pe toți îi cercertă neconținut zburând în toate părțile, și nicăiri nu stă. Fiindcă auzise pe Christos zicând: „Petre, mă iubești? Paște oile mele“ (Ioan 21, 15), de aceea și el dând pe față această condiție, sau mai bine zis acest semn înalt al dragostei, l-a aplicat cu toată strictețea, ba încă chiar în mod exagerat.

Pe acest fericit râvnind și noi, iubiților, fiecare din noi să pună în rânduială, dacă nu lumea întreagă, cetăți întregi sau națiuni, cel puțin casa sa, femeia, copiii, prietenii și pe vecini. Și să nu'ni spună cineva: «sunt om simplu, ne învățat și fără experiență», pentru că nimeni nu este mai ne învățat ca Petru, și nici mai simplu ca Pavel. Despre aceasta el însuși mărturisă și nu se rușină zicând: „Iară deși sunt prost cu cuvântul, nu însă și cu știința“ (II Corint. 11, 6). Și cu toate acestea iată că acest bărbat ne învățat, acest om simplu a învins mii de filosofi, a astupat gurile a mii de ritori, și a făcut totul numai prin chiarul lui Dumnezeu și prin buna lui voință. Dară noi cari nu suntem folositori nici măcar celor ce conviețuiesc împreună cu noi, cari nu putem învăța nici măcar douăzeci de persoane, ce îndreptare vom putea avea? Toate acestea nu sunt decât pretexte zadarnice, căci nu simplitatea sau neștiința ne împiedică de a învăța pe ai noștri, ci somnul și trândăvirea.

Deci, acest somn îndepărtându-l dela noi, cu toată osândia să ne îngrijim de ai noștri, ca astfelu să ne

¹⁾ *Partea morală.* Fiecare o datoriu a-și învăța femeia, copiii și pe toți ai casei, pe prieteni rude, și vecini, fără să pretexteze că și el este ne învățat. (*Veron.*)

bucurăm chiar și aici de liniste și mulțămirea sufletească, însușindu-li frica de Dumnezeu, iară acolo să ne putem face partași miilor de bunătăți, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA II

„Pavel, sluga lui Iisus Christos, chemat apostol rânduit spre evanghelia lui Dumnezeu, care mai înainte a făgăduit prin Prorocii săi întru sfintele scripturi“. (Cap. 1, 1, 2).

Moisi deși a scris cele cinci cărți dela începutul Vechiului Testament, nicăiri nu și-a trecut numele, și nici cei cari au scris după dânsul cele petrecute. De asemenea nu și-au trecut numele lor nici Matheiu, nici Ioan, nici Marcu și nici Luca, pe când fericitul Pavel în toate epistolele lui își pune numele la început. De ce oare a făcut el aceasta? Fiindcă aceia scriau celor de față, și deci eră de prisos a și pune numele lor în scrieri, pe când Pavel trimitea scrierile lui în formă de epistole prin locuri îndepărtate, și de aceia eră necesar a și pune numele. Dară dacă nu o face aceasta și în epistola către Ebrei, apoi e semn vădit de înțelepciunea lui. Fiindcă Ebreii aveau mare ură asupra lui, și pentru ca nu cumva auzind de numele lui să și astupe urechile chiar dela început, de aceia s'a gândit a și ascunde numele de dânsii. Dacă însă oarecari Proroci și Solomon își pun numele lor în scrieri, apoi aceasta o las în sarcina voastră de a cerceta și a o explica, de ce unii și-au trecut numele în scrierile lor, iară alții nu, fiindcă nu trebuie a afla totul numai dela mine, ci e bine ca și voi să vă osteniți și să cercetați, ca nu cumva să deveniți leneși.

„Pavel, sluga lui Iisus Christos“. De ce oare i-a schimbat numele Dumnezeu și din Savhu l'a numit Pavel? Pentru aceia, ca cu nimic să nu fie mai pre jos de apostoli, ci aceia ce corifeul apostolilor aveă în mod excepțional, o căștigă și el, ca astfel să poată deveni

mai familiar cu dânsii. Se numește pe sine sluga lui Christos, și nu cum s'ar întâmplă, fiindcă multe sunt felurile de slujbă. Așa, de pildă, un feliu de slujbă îl arată Psalmistul (Ps. 118, 91) când zice: „Toate sunt slujitoare ție“, un alt feliu când Profetul zice: „Sluga mea Nabuchodonosor“ (Ierem. 25, 9), fiindcă lucrul creatoriului este slugă lui; un alt feliu este apoi când zice apostolul: „Mulțămim lui Dumnezeu, că ați fost robi păcatului, dară ați ascultat din inimă duple cliplul învățătorei la care v'ați dat, și slobozându-vă de păcat v'ați făcut robi dreptății“ (Rom. 6, 17. 18), - acest feliu de slujbă este rezultată din credință; - un altfeliu de slujbă este aceea rezultată din purtare, ca de pildă când zice: „Moisi, sluga mea, a murit“ (Iis. Navi 1, 2), pentru că de și toți Iudeii erau slugile lui, totuși Moisi prin viața lui cea strălucită îi covârșise pe toți.

Deci, Pavel fiind slugă după toate felurile acestei slujbe, în locul acestei înalte demnități se numește „sluga lui Iisus Christos“. Pune înainte și numele cele sfinte ale iconomiei dumnezeiești, ridicându-se de jos în sus. Numele de Iisus l-a adus din ceruri Îngerul, când s'a născut Mântuitorul, iară Christos se numește dela *χριστός* == a fi uns, ceiace este tot al trupului. «Dară, zici, cu ce cleu (unt-de-lemn) a fost uns?» Nu a fost uns cu cleu, ci a fost uns în Duchul Sfânt, căci scriptura obișnuște a numi unși și pe aceștia. Ceiace premerge ungerei este Duchul Sfânt, și pe el îl primește și untul-de-lemn. Dară unde oare numește scriptura unși pe cei ne unși cu cleu? „Nu vă atingeți, zice, de cei unși ai mei, și întru proorociei mei să nu violențiți“ (Ps. 114, 15), fiindcă pe atunci nici nu era întocmirea ungerei cu cleu pentru toți, ci numai pentru Preoți, Regi și Profeti.

„Chemat Apostol“. Peste tot locul el se intitulă chemat, arătând prin aceasta marea lui recunoștință, căci nu el l-a găsit cântându-l, ci fiind chemat s'a apropiat de el și a ascultat. Dealtfelu și pe credincioși îi numește „chemați sfinți“. Dară aceștia au fost chemați numai până ce au crezut, pe când lui și după ce a crezut i s'a încredințat apostolia, lucru care este

incărcat de multe bunătăți și mai pre sus de toate dăruirile. Și ce trebuie oare a spune mai mult, decât că ceiace a făcut Christos venind în lume, aceasta s'a încredințat apostolilor după ce s'a înălțat la ceruri? Pentru care și strigă Pavel zicând: „Noi suntem soli ai lui Christos, ca și cum Dumnezeu s'ar ruga prin noi“ (II Corinț. 5, 20), adică înălțând demnitatea apostolilor în ochii credincioșilor, li pune pe Dumnezeu ca rugătoriu, în locul lui Christos.

„Rânduit spre evanghelia lui Dumnezeu“. După cum într-o casă fiecare este rânduit spre diferite ocupațiuni, tot așa și în biserică distribuirea serviciilor sunt diferite. Mie mi se pare că nu numai de o rânduire simplă vorbește el aici, ci face alușiune că el încă dela început a fost rânduit de sus spre apostolic, ceiace și Ieremia spune despre hotărîrea lui Dumnezeu pentru dânsul: „Mai 'nainte de a ieși din mîtră te-am sfințit pre tine, și te-am pus Profet popoarelor“ (Ier. 1, 5). Fiindcă el scria către o cetate îngâmfată și plină de mândrie, de accia peste tot locul și prin toate arată că chirotonia lui ca Apostol este dela Dumnezeu, căci el l-a chemat și tot el l-a rânduit. Deci o face aceasta pentru ca epistola de față să fie bine primită și demnă de credință.

„Spre evanghelia lui Dumnezeu“ zice. Așa dară nu numai Matheiu este evanghelist, și nici numai Marcu, după cum și apostoi nu este numai el, ci și accia, deși excepțional se zice de unia că au făcut accia, iară el aceasta. El numește evanghelia a sa, nu numai pentru bunurile săvârșite, ci și pentru cele viitoare. Dară cum de zice el că binevestește (evangelizază) pe Dumnezeu: „Rânduit spre evanghelia lui Dumnezeu“ căci Tatăl eră și mai 'nainte de evanghelii cunoscut? Dară dacă eră cunoscut Iudeilor numai, totuși nici accștia nu-l cunoșteau după cum trebuie, fiindcă multe își închipuiau nedemne de dânsul, pentru care și zicea Christos: „Ci va veni vremea, și acum este, când închinătorii cei adevărați se vor închina Tatălui cu duchul și cu adevărul“ (Ioan 4, 23) și că: „Tatăl acest felu caută să fie cei ce se închină lui“ (Ibidem). După accia deci Tatăl s'a des-

coperit lumii întregi împreună cu Fiul, ceiace spunând Christos cu voce puternică zicea: „Ca să te cunoască pre tine adevăratul Dumnezeu, și pre care l-ai trimis pre Iisus Christos“ (Ibid. 17, 3). Numeste evanghelia lui Dumnezeu, ca astfel din capul locului să deștepte pe auditoriu. El n'a venit ca să vestească ceva trist, ca de ex. Prorocii cari vesteau abaterile și pedepsele, ci evanghelii, adică vești bune, și încă evanghelia lui Dumnezeu, care făgăduiește credincioșilor vistierii nesfârșite a bunătăților celor statornice și nemișcate.

„Care mai 'nainte a făgăduit prin Prorocii săi întru sfintele scripturi“ (Vers. 2), că: „Domnul va da cuvânt, zice, celor ce bine vestesc întru putere multă“ (Ps. 62, 12) și iarăși: „Ca frumuseța în munți, ca picioarele celui ce bine vestește auzirea păcii, ca cel ce bine vestește cele bune“ (Isaia 52, 7). Ai văzut cât de lămurit se arată în vechiul testament numele și modul evangheliei? «Noi nu o vestim numai prin vorbe, zice, ci și prin fapte». Evanghelia nu este lucru omenesc, ci dumnezeesc, negrăit și mai pre sus de natură. Și fiindcă îi acuzau această evanghelie de inovație a celor ce o predicau, apoi apostolul arată că evanghelia este mai veche decât Elinii, și că este descrisă mai 'nainte de Profeți. Dacă însă nu a dat-o dela început, cauza a fost că nu ar fi voit a o primi. Cei ce voiau aceasta, ca de ex. Abraâm, pentru care zice: „Abraâm părintele vostru a fost bucuros ca să vadă zioa mea, și a văzut și s'a bucurat“ (Ioan 8, 56) ar fi primit-o cu plăcere. Dară cum zice în alt loc: „Mulți Proroci și drepti au dorit să vadă cele ce vedeți voi, și n'au văzut, și să audă cele ce auziți, și n'au auzit“ (Math. 13, 17)? Adecă n'au văzut trupul lui, și n'au auzit de minunile lui ce le săvârșia față de toți, după cum văd și aud ii acum. Tu însă gândește-te cu câte sute de ani mai 'nainte s'au prevăzut și profetizat acestea. Când Dumnezeu voiește a pregăti oarecari lucruri mari, acestea le grăiește cu mult timp mai 'nainte, exercitând auzul pentru primirea lor când se vor îndeplini.

„Întru sfintele scripturi“ zice, căci Profeții nu se mărginiau numai în a le spune din gură, ci și scriau ceiace grăiau; și nu numai că scriau, ci le și imprimau așa zicând în tipuri, ca de ex. istoria cu Abraâm când a ridicat pe altar pe fiul său Isaac ca să-l jertfească, ca istoria lui Moisi cu șcarpele de aramă, ridicarea mânilor când au biruit pe Amalic, și cu mielul paschal jertfit.

„Pentru fiul său cel ce s'a născut din sămânța lui David duple trup“ (Vers. 3). Dară ce faci Pavelo? După ce ni-ai înălțat sufletul, după ce ai făcut ca noi să ne închipuim lucruri mari și minunate, după ce ni-ai spus de evanghelie, și încă de evanghelia lui Dumnezeu, după ce ni-ai adus de față pe Profeți, și ni-ai arătat cum toți au prevestit cele viitoare cu mulți ani mai 'nainte, apoi cum de ne scobori iarăși la David? Vorbești poate de un om simplu, spune-mi, căruia, îi dai de tată pe fiul lui Iesé? Și cum să fie acestea demne de cele vorbite până acum? «Sunt foarte demne, zice el, căci nu ni este vorba de un om simplu. De aceea tocmai am adăogat „duple trup“ dând a înțelege că nașterea lui cea duple dăch este a lui Dumnezeu Tatăl». Dară de ce oare a început apostolul de aici și nu de acolo, adică dela cele mai 'nalte? Pentru că și Matheiu a început de aici, și Luca, și Marcu; pentru că cel ce urină a liberă pe om și a-l duce la ceriu, eră necesar de a-l duce de jos în sus. Astfeliu a fost orânduit, și astfeliu s'a făcut. Mai 'ntăiu l'au văzut om pe pământ, și atunci au priceput că el este Dumnezeu. Pe calca pe care și-a așternut el învățătura sa, tot pe aceeași cale pășește și ucenicul lui. Vorbește mai 'ntăiu de nașterea lui cea duple trup, nu pentru că aceasta a fost întâi, ci pentru că dela aceasta el ridică pe auditoriu la celalaltă.

„Care s'a hotărît Fiul lui Dumnezeu, întru putere, duple duchul sfînteniei dintru învierca din morți, a lui Iisus Christos, Domnul nostru“ (Vers. 4). Pasajul acesta a devenit foarte întunecat din cauza încălcării vorbelor, pentru care este nevoie de a-l discursa.

Deci, ce este ceiace spune aici? «Noi predicăm, zice, pre cel născut din sămânța lui David». Aceasta

este învderată; însă de unde se poate deduce că acest intrupat din sămânța lui David este și Fiul lui Dumnezeu? Mai 'ntâiu dela Proroci, pentru care zice: „Care mai 'nainte a făgăduit prin Prorocii sei întru sfintele scripturi“ ceiace este o dovadă nuda puțină însemnătate. Apoi din modul nașterii lui, ceiace însuși apostolul a arătat zicând: „din sămânța lui David duple trup“, căci el a deslegat legea naturii. Al treilea dela minunile pe care le-a săvârșit, dând dovadă de o mare putere, căci aceasta însemnă expresiunea „întru putere“. Al patrulea dela duchul pe care-l dă celor-ce credeau în el, și prin care pe toți îi făcea sfinți, pentru care și zice apostolul „dupre duchul sfințeniei“ — însă asemenea daruri numai lui Dumnezeu îi eră cu puțință a acorda. Al cincelea dela învierea lui, căci el este cel întâi și singurul care s'a sculat pre sine din morți, ceeace chiar însuși a spus, că acesta este un semn suficient de a astupă gurile nerușinaților: „Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi zidi“ (Ioan 2, 19) și iarăși: „Când veți înălța pre fiul omului, atunci veți cunoaște că eu sunt“ (Ibid. 8, 28), și iarăși: „Neamul viclean și preacurvariui semn caută, și semn nu se va dă lui, fără numai semnul lui Ionnă Prorocului“. (Math. 12, 39).

Dară ce va să zică: „Care s'a notărit“? Adecă care a fost arătat, a fost hotărit, a fost mărturisit de toți și de toate, de Proroci, de nașterea lui cea minunată duple trup, de puterea și de semnele ce le făcea, dela duchul prin care dă sfințenia celor ce credeau, dela învierea lui cea mai pre sus de natură, prin care a desființat tirănia morții.

„Prin care am luat darul și apostolia spre ascultarea credinței“ (Vers. 5). Privește recunoștința lui; el nu voiește nimic a fi al seu, ci toate ale stăpânului. Și cu toate acestea Duchul sfințit a dat aceasta, pentru care și zicea: „Multe am a vă grăi vouă, ci nu puteți a le purta acum; însă când va veni acela, duchul adevărului, vă va povățui pre voi la tot adevărul“ (Ioan 16, 12. 13), și ia-

răși: „Osebiți mie pre Varnava și pre Saul“ (Fapt. 13, 2). De asemenea și în epistola I către Corintheni (Cap. 12, 8.11) zicea: „Că unuia prin Duchul se dă cuvântul înțelepciunii, iară altuia cuvântul științei... și toate acestea le lucrează unul și același Duch, împărțind deosebi fiecăruia precum voiește“. Deasemenea și Presviterilor bisericii din Efes li grăia în Milot: „Drept aceia luați aminte de voi și de toată turma, intru care Duchul sfânt v'a pus pre voi episcopi“ (Fapt. 20, 28). Ai văzut cum cele ale Duchului le atribuie Fiului, și cele ale Fiului le atribuie Duchului?

„Darul și apostolia“ zice, adecă «nu prin succesele noastre am ajuns apostoli, nici că am luat demnitatea aceasta trudindu-ne și oboșindu-ne, ci am luat char dela Dumnezeu, și prin urmare succesele noastre sunt ale darului de sus».

„Spre ascultarea credinței“ adecă nu apostolii erau cei ce aveau succese, ci darul care lucră printr'ânșii și'i predispucea la aceasta. Treaba lor era ca să umble prin lumea întregă și să predice, însă cel ce convingea pe auditori și'i făcea să creadă, era charul lui Dumnezeu care lucră printr'ânșii, precum zice și Lucă: „A deschis inima lor“ (Ibid. 16, 14), și iarăși: „Că-rona s'a dat a ascultă cuvântul lui Dumnezeu“.

„Spre ascultarea credinței“ zice. Vedeți că el nu a spus «spre cercetarea, spre examinarea sau discutarea» ci spre ascultarea credinței, «căci nu am fost trimiși ca să judecăm ceiace ni s'a încredințat, ci ca să vă dăm vouă așa precum am primit. Când stăpânul hotărăște ceva, cei ce ascultă nu trebuie a cenzură și a cerne vorbele, ci numai a primi». Și în adevăr că de aceia au fost trimiși apostolii, ca să spună ceiace au auzit, iară nu să adauge dela dânșii ceva, iară noi să ascultăm și să credem. Și ce să credem? „Pentru numele lui“ zice, adecă nu ca să cenzurăm esența sau ființa lui, ci ca să credem în numele lui, căci credința în numele lui era care făcea minunile. „Intru numele lui Iisus Christos, zice, scoală-te și umblă“ (Fapte 3, 6), de unde se vede că vindecarea aceasta

minunată, ca și toate celelalte, avea nevoie numai de credință în numele lui Christos, și nu mai eră cu puțință de a mai opune raționamente omenești.

„Intru toate neamurile, zice, întru care sunteți și voi chemați“ (Vers. 6). Dar ce? La toate neamurile, sau mai bine zis la toate popoarele a predicat Pavel? Cum că el a călătorit predicând dela Ierusalim până la Iliric, și de acolo a fost până la marginile pământului (Ispania) se învederează din cele ce a scris Romanilor, — și dacă nu a umblat prin toate țările, apoi nu se poate spune că ceiace el spune este neadevăr, fiindcă el nu vorbește numai de dânsul, ci și de cei doisprezece apostoli, și în general de toți cei ce au vestit împreună cu dânsii cuvântul lui Dumnezeu. De altminterdea nici n'ar putea cineva să-l acuze de ceiace spune, dacă ar judecă buna lui voință și zelul cel înfocat, după care chiar și după încetarea lui din viață, el nu conținește încă de a predică pretutindeni în lume. Gândește-te deci, cum el înalță darul acesta și cum îl arată cu mult mai presus de cele din legea veche, fiindcă toate cele din legea veche s'au făcut numai pentru un singur popor, pe când darul acesta a fost purtat peste mări și peste toate țările de pe fața pământului. Te mai gândește apoi și la aceia: cum acest suflet fericit al lui Pavel este scutit de orice lingusire, fiindcă deși vorbea Romanilor cari se găseau în fruntea tuturilor popoarelor, totuși el nu li atribuie nimic mai mult ca celorlalte națiuni. Nu pentru că dânsii stăpâniau și împărățiau peste celelalte popoare îi credea și considera ca având ceva mai mult din cele spirituale, ci «precum, zice, predicăm tuturor popoarelor, așa și vouă», punându-i în același număr cu Scii și cu Tracii, — fiindcă dacă nu ar fi voit să spună aceasta, eră de prisos de a zice: „Intru care și voi“. Aceasta o face cu scopul vădit de a dobori îngâmfarea lor, și de a scoate din cugetul lor o asemenea mândrie proastă, învățându-i de a se considera ca egali față de alții. De aceia și adaogă el zicând: „Intru care sunteți și voi chemați ai lui Iisus Christos“, adică «cu care sunteți și voi chemați». Și nu a zis că alții sunt chemați cu voi, ci «pre voi v'a chemat împreună cu ceilalți», căci dacă în Iisus Christos nu este rob nici slobod, cu atât mai mult încă nu este

împărat și cetățean, ei toți deopotrivă; fiindcă nu voi v'ați chemat, și nici că v'ați apropiat dela voi».

„Tuturor celor din Roma, iubiților lui Dumnezeu, celor chemați sfinți, char vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl nostru, și dela Domnul Iisus Christos“ (Vers. 7). Privește cum el neconținut pune expresiunea „chemat“ căci zice: „chemat apostol“, „întru care sunteți și voi chemați“, „tuturor celor din Roma, chemați sfinți“, — iar aceasta nu o face vorbind de prisos, ci voind ca îi să și amintească neconținut de binefacerea lui Dumnezeu. Fiindcă printre cei credincioși puteau să fie și dintre consuli, și dintre guvernatori, și dintre săraci ca și dintre cei proști, de aceia dând la o parte anomalia aceasta de demnități, el trimite tuturor aceiași salutare, aceiași denumire. Dacă în cele spirituale și în cele trebuitoare toate sunt comune și robilor ca și celor liberi, ca de pildă dragostea lui Dumnezeu, chemarea, evanghelia, charul, pacea, sfințirea și toate celelalte, apoi cum să nu fie cea mai de pe urmă prostie omenească, ca pre cei pe cari Dumnezeu i-a unit și i-a făcut deopotrivă în cele mai mari, tu să te încerci a-i despărți tocmai dela lucrurile cele de pe pământ? De aceia acest fericit chiar din început desrădăcinându-li această boală uricioasă, îi conduce spre muma tuturor bunătăților, care este unilinta. Aceasta face pe robii a fi buni, aflând că nu vor fi întru nimic vătămați din cauza robiei lor, și tot aceasta este care și pe stăpâni îi face mai cumpătați, învățându-i că nu vor avea nici un folos din libertatea lor, dacă înaintea ei nu vor premerge cele ale credinței. Și ca să afli că el adresându-se tuturor, nu face prin aceasta nici o confuziune, ci mai ales o împărțire excelentă, nu a scris simplu «tuturor celor din Roma», ci întrebuințează o denumire deosebită: „celor iubiți de Dumnezeu“. Aceasta este împărțire excelentă, căci arată și de unde vine sfințirea. Și de unde vine sfințirea? De la dragoste, căci spunând „iubiților lui Dumnezeu“ adaugă imediat: „celor chemați sfinți“, arătând prin aceasta, că de aici ni vine izvorul tuturor bunătăților. Numește sfinți pe toți credincioșii în genere.

„Char vouă și pace“ O! Ce salutare frumoasă!

și care poartă cu sine mii de bunătăți! Acoasta este salutară, pe carea și Christos a poruncit apostolilor de a o adresa la început în casele pe unde vor intra, și de aceea și Pavel pretutindeni de aici începe vorba, dela char și pace. Nici Christos nu a desființat un războiu mic și nevădat în samă, ci variat, și în multe feluri, și de un timp îndelungat, — însă aceasta nu a provenit de la ostenelele noastre, ci numai prin charul lui. Fiindcă dragostea a hărăzit charul, iar charul a hărăzit pacea, de aceea apostolul punându-le în ordinea lor în salutară ce li-o trimite, dorește ca acestea să rămână încontinuu printre dânsii înțepenite, ca nu cumva să mai reînceapă alt războiu, pentru care și roagă pe dă-tătorii lor de a le păstra printre dânsii nemiscate, zicând : „Char vouă și pace dela Tatăl nostru și Domnul Iisus Christos“. Iată că aici particula „dela“ este comună Tatălui și Fiului, cciace este egal cu „dela care“ sau „din care“, căci nu zice «char vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl prin Domnul nostru Iisus Christos» ci „dela Dumnezeu Tatăl și Domnul Iisus Christos“. Vai! Cât de mare puterea a avut dragostea lui Dumnezeu! Noi, cari eram dușmani și disprețuiți, deodată am devenit sfinți și fii ai Celui Preaînalt! Când noi îl numim Tată, El ne-a declarat de fii, iară când zice fii, ni-a și descoperit întreaga vistierie a tuturor bunătăților!

¹⁾ Deci, iubiților, să rămânem în charul lui Dumnezeu, arătând o purtare vrednică de acest char, și purtând neconținut în noi și între noi pacea și sfințenia. Acestea sunt adevărate demnități, pe când toate celelalte sunt momentane și trecătoare, se sfârșesc odată cu viața prezentă, și cele de mai multe ori se cumpără cu bani, pentru care nici nu ar putea fi considerate de demnități, ci mai mult nume scurte, având puterea și tăria lor în îmbrăcămintea hainelor și în lingușirea celor ce-l încunjoară. Această demnitate însă, ea dată

¹⁾ *Partea morală.* Despre dragostea lui Dumnezeu și adopțiunea noastră de fii (înfierea), și cum că demnitățile ce ni sunt dăruite de Dumnezeu rămân statornice și sigure chiar și după moartea noastră, pe când nu tot așa este cu cele dăruite de oameni, și că trebuie a fugi de viclenie și reutate. (Veron.)

de Dumnezeu, darul acela al sfințirii și al înfierii, nu se întrerupe nici după moarte, ci face străluciți și aici pe cei ce l' au, și i' întovărășește și dincolo în viața viitoare. Cel ce păstrează în sine darul înfierii și păzește cu scumpătate sfințirea, se va arăta cu mult mai strălucit, decât chiar cel ce poartă pe cap diademă și este îmbrăcat cu porfiră împărătească; ba chiar în viața prezentă se va bucura de liniște și veselie sufletească, căci el se hrănește cu speranțe bune, nu are motive de tulburare, și este întovărășit neconținut de mulțămirea sufletească. Mulțămirea și bucuria sufletească nu stă în mărimea întâietății, nici în mulțimea banilor, nici în importanța funcțiunei, nici în puterea corporală, nici în luxul mesei, nici în podoaba hainelor și nici în altele de acest feliu, care toate la un loc sunt lucruri omenesti; ci numai în succesele duhovnicești și în conștiința bună și curată. Cel ce are conștiința curată, chiar de ar fi îmbrăcat în trențe, chiar de s'ar lupta cu foamea zilnic, va fi de sigur mai voios decât cei ce se destătenză mult, — precum și cel ce are o conștiință pălată și rea, chiar de ar fi împresurat de toate bogățiile lumii, totuși este mai de jelit decât toți. De aceea Pavel, deși trăia vesnic în foame și golătate, deși era necăjit și amărât în fiecare zi, totuși era vesel și se desfăta duhovnicește mai mult decât împăratul de pe atunci. Altvay fiind rege, și bucurându-se de toate plăcerile, oftă și era nemulțămît, fiindcă săvârșise acel păcat, și fața lui era tristă și înainte de păcat și după săvârșirea păcatului.

Deci, dacă vom să ne bucurăm de adevărata mulțămire, să fugim mai înainte de toate de răutate și viclenie, să căutăm a face fapte bune, fiindcă altminterlea nu e cu putință de a ne împărtăși de ea, chiar de ne-am ridică pe tronul împărătesc. De aceea și zicea Pavel: „Iar roada duchului este dragostea, bucuria, pacea“ (Galat. 5, 22). Acest fruct deci să l' creștem și întreținem în noi, pentru ca și aici să ne bucurăm de veselia și mulțămirea sufletească, în același timp și de împărăția viitoare să ne învrednicim, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava și cinstea Tatălui și Duchului Sfânt, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA III

„Intâi dară mulțămesc Dumnezeui meu prin Iisus Christos, pentru voi toți, că credința voastră se vestește în toată lumea“ (Vers. 8).

Exordul acestei epistole este demn de fericitul suflet al lui Pavel, și este suficient de a povățui pe toți ca să participe la lucrurile cele bune și plăcute lui Dumnezeu cu fapta și cu cuvântul, mulțămindu-i nu numai pentru propriile lor succese, ci și pentru cele străine, ceiace face spiritul de a fi curat de orice invidie și răutate, iară pe Dumnezeu îl atrag mai mult încă spre dânsii. De aceea și zice el în alt loc: „Binecuvântat este Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Christos, care ne-a binecuvântat pre noi întru toată binecuvântarea duhovnicească“ (Efes. 1, 3). Noi trebuie a mulțami lui Dumnezeu nu numai când suntem bogați, ci și când suntem săraci; nu numai când suntem sănătoși, ci și când suntem bolnavi; nu numai când progresăm, ci și când pătimim cele contrare. A mulțami lui Dumnezeu când vântul este prielnic pe mare nu e ceva de mirare, însă a-i mulțami când este furtună și corabia se sbate în toate părțile și este în primejdie de a se cufundă în abiz, atunci este probă de o mare răbdare și recunoștință. De aceea tocmai și lob de aici s'a încununat, de aceea a astupat gura cea nerușinată a diavolului, și a arătat lămurit că mulțămia lui Dumnezeu nu pentru că progresă, ci pentru dragostea lui cea mare către Dumnezeu. Privește pentru ce mulțămia el lui Dumnezeu; nu pentru cele pământești pe care le pierduse, ca de ex. slava, stăpânirea și înțâetatea, căci toate acestea nu sunt vrednice de vre-un cuvânt, ci pentru cele ce cu adevărat sunt bunuri neprețuite, pentru credința și curajul ce'l aveă. Și privește încă cu câtă dispoziție mulțămeste el lui Dumnezeu, căci nu a zis simplu «lui Dumnezeu», ci „Dumnezeului meu“, ceiace și Profeții fac, însușindu-și lor ceiace este obșteșc. Și ce este de mirare dacă nu numai Profeții, ci și însuși Dumnezeu face aceasta? Iată că și el necon-

tenit vorbind cu servitorii săi, se dă pe sine ca Dumnezeu al lui Abraâm, Isaac și Iacob?

„Că credința voastră se vestește în toată lumea“ zice. Dară ce? Oare toată lumea auzise de credința Romanilor? Da! Toată lumea din acel timp auzise, și deci nu e nimic absurd a susține aceasta, căci Roma nu era o cetate neînsemnată, ci stând ca pe creștetul unui munte, era cunoscută tuturor. Tu acum te gândește la puterea predicei, cum într'un timp scurt prin vameși și pescari a reușit să pună stăpânire chiar pe căpitania tuturor cetăților din lume, și cum bărbații Sirieni au devenit dascăli și povătuitorii Romanilor! Deci apostolul mărturisește două succese deodată: și că îi au crezut și totodată încă că au crezut cu atâta curaj, încât vestea de dânsii s'a răspândit peste tot pământul. „Că credința voastră, zice, se vestește în toată lumea“, — credința, zice, și nu certele în cuvânt, nedisputele, nu raționamentele lor ominești, deși mari erau acolo pedicile ce se opuneau învățătorei creștine. În adevăr, că Romanii fiind pe atunci stăpânitorii lumii întregi, trăiau în bogății și desfătări, și gândiau despre dânsii mari lucruri, în timp ce predica evangheliei era răspândită de pescari, Iudei dintre Iudei—națiune urită și disprețuită de toți—cari porunciau de a se închină celui răstignit, celui crescut și trăit în Iudeia; pe lângă această credință îi mai îndemnau lumea la o viață aspră, îi, zic, învățau pe niște oameni deprinși cu desfătărilor și smintii de dragostea celor prezente. Și acești oameni cari predicau asemenea lucruri, erau proști și săraci, erau din neam prost și dintre proști. Dară nimic din acestea nu au putut împiedica cuvântul în drumul său, și atât de mare era puterea celui răstignit, în cât a fost purtată pretutindeni!

„Se vestește, zice, în toată lumea“. Și nu zice «se declară sau se manifestă» ci „se vestește“ adică că toți aveau cunoștință, și că toți vorbeau de dânsii. Thesalonicienilor încă mărturisindu-li de aceasta, adaogă și altceva, căci zicându-li: „Că dela voi s'a vestit cuvântul lui Dumnezeu“ adaogă: „încât nu trebuie să mai grăim noi ceva“ (I Thesal. 1, 8), de unde se vede că aici discipulii ajunsese în rândul dascălilor, și că prin curajul lor pe toți îi învățau și

atrăgeau către dânsii. Predica evangheliei nu a stat undeva pentru totdeauna, ci mai grozav decât focul dă năvală asupra lumii întregi. Aici însă, în epistola către Romani, apostolul spune numai atâta, că se vestește. Bine a zis „că se vestește“, arătând prin aceasta că pe lângă cele vorbite nu mai trebuie a adăoga nimic, și nici a sustrage ceva, căci de a purta din loc în loc cele spuse, este treaba ingerului. *) De aceea și Preotul se numește inger, fiindcă el vestește nu cele ale sale, ci cele ale lui Dumnezeu. De și în Roma a predicat Petru [Să se noteze, că codicele A. F. H. I. au și Petru (Trad.)], dară și ale aceluia se consideră ca ale acestuia (Pavel), astfelu că după cum am spus mai înainte, el eră curat de orice zavistie.

„Martur îmi este mie Dumnezeu, căruia slujesc cu duchul meu întru evanghelia Fiului său“ (Vers 9.) Cuvinte izvorite din dragostea apostolică, judecată izvorată din îngrijirea lui părintească. Ce este ceiace spune el aici, și de ce ia pe Dumnezeu de martur? Cuvântul lui aici este despre dispozițiunea sa față de dânsii. Fiindcă el nu fusese până atunci văzut de dânsii, de aceea nu ia martur pe nici unul dintre oameni, ci invoacă de martur pe Dumnezeu, carele știe cele ascunse din inimile oamenilor. Li spusesese că «vă iubesc pre voi» și ca semn de iubire se rugă neconținut pentru dânsii, și că voia a se duce la dânsii, dară nu a putut face nici măcar aceasta; de aceea se refugiază la mărturia cea mai vrednică de credință. Oare ar putea cineva dintre voi să se mândriască, că în rugăciunile sale ce le face către Dumnezeu se roagă pentru cei ai bisericei sale măcar? Eu nu cred. Dară Pavel nu se apropia de Dumnezeu rugându-se numai pentru o cetate, ci pentru lumea întreagă, și nu odată numai, nici de două sau de trei ori, ci neconținut. A avea, însă, pe cineva în minte neconținut, nu provine decât din o iubire mare; dară apoi a se și ruga neconținut

*) Notă. Cuvântul ἄγγελος=inger, înseamnă vestitoriu, purtătorul unei vești. Sf. scriptură numește ingerii nu numai pe ingerii propriu ziși, ci și pe propoveduitorii voinței lui Dumnezeu. (Apocalips 2, 1, 8, 12), și pe Preoți (Ecles. 5, 6. Malachia 2, 7) și pe Profeți (Isaia 42, 19. Agheu 1, 13) și chiar pe Iisus Christos. (Malachia, 3, 1). (Trad.)

lui Dumnezeu pentru el, înțelegi cât de mare este dispoziția și iubirea aceluia.

Când apostolul zice: „Căruia slujăsc eu duchul meu întru evanghelia Fiului lui“, prin aceste cuvinte arată deodată și charul lui Dumnezeu și umilinta lui; charul lui Dumnezeu, fiindcă i s'a încredințat un lucru atât de mare, ca predica evangheliei, iară umilinta, fiindcă aceasta nu o socotește provenită din silinta lui, ci totul din ajutorul lui Dumnezeu. Adaosul cuvântului „evanghelie“ arată felul slujbei încredințată lui, fiindcă multe și felurite sunt modurile slujbei. Dupre cum și în palatele împărătești toți sunt subordonați unuia și aceleiași persoane — împăratului — însă nu toți îndeplinesc aceeași slujbă, ci unuia i se încredințează întăritatea în armată, altuia grija de bunul mers al cetăților și al cetățenilor, altuia iarăși grija de a păstra banii în vistierii, — tot așa și în cele duhovnicești. Unul de pildă slujește lui Dumnezeu crezând într'ănsul și îngrijindu-se ca viața să'i fie bună și curată, altul își ia asupra-și sarcina de a îngriji de străini, altul este întrebuințat în protecțiunea celor cari au nevoie, ca pe timpul apostolilor, când cei de pre lângă Ștefan slujiau lui Dumnezeu prin protecțiunea văduvelor, — altul îi slujăste prin învățătura cuvântului, printre care a fost și Pavel, slujindu-i prin predicarea evangheliei. Aceasta a fost felul slujbei lui, și spre aceasta a fost rânduit.

De aceea nu numai că ia pe Dumnezeu de martur, dară spune și de lucrul ce i s'a încredințat, arătând că încredințându-i-se un astfelu de lucru, n'a invocat în lucruri neadevărate pe Dumnezeu. După aceasta apoi voeste a arăta și dragostea lui către dânsii cum și îngrijirea cea mare. Ca nu cumva să zică: «cine ești tu, și de unde spui că îngrijești de o cetate așa de mare și împărătească ca a noastră», apoi arată că îngrijirea lui este necesară și legitimă, deoarece Christos acest felu de slujbă i-a rânduit, adevă să vestească evanghelia, iară cel ce i s'a încredințat o astfelu de slujbă, dela sine umnează că trebuie a avea vesnic în mintea sa pe cel ce vor primi cuvântul adevărului. Prin expresiunea „eu duchul meu“ îi mai arată și altceva, adevă că slujba aceasta a propoveduirii evangheliei lui Christos este cu mult mai superioară de cât cultul Ebraic și Elin, căci religiunea olină eră și trupească și rătăcită, iară

coa iudaică de și eră adevărată, cu toate acestea și dânsa eră trupească,—și deci religiunea creștină eră cu totul contrară celei eline, și cu mult mai superioară celei iudaice. În slujba religiunii noastre creștine nu avem nevoie nici de oi și de viței, și nici de grăsimi sau fum din olocavtome, ci numai de dugh și de adevăr, cciace și ziceă Christos: „Dugh este Dumnezeu, și cei ce se închină lui, cu dughul și cu adevărul să cade să se închine“ (Ioan 4, 24).

„Întru evanghelia Fiului lui“. Mai sus spune că evanghelia este a lui Dumnezeu; iară aici arată că este a Fiului; dară aceasta este cu totul indeferentă lui Pavel, căci el a învățat dela aceea voce fericită, că cele ce sunt ale Tatălui sunt ale Fiului, și cele ale Fiului sunt ale Tatălui. „Toate ale mele, zice, sunt ale tale, și ale tale ale mele“ (Ioan 17, 10). Aceasta este dragoste adevărată. Se pare că apostolul în versul arătat vorbește de un singur lucru, însă în realitate de patru: că'i pomeneste, și că neconțenit, și că în rugăciuni, și că pentru lucruri mari.

„Rugându-mă, ca doară cândvă cu voea lui Dumnezeu, bine mi s-ar întâmplă ca să viu la voi“ (Vers. 10). Privește-l cât suferă el că nu i-a putut vedea, și că nu a primit a'i vedea contra voinței lui Dumnezeu; dorința o aveă, însă această dorință eră dependentă de voea lui Dumnezeu. Îi iubiă mult, și se grăbiă a se duce la dânsii, însă de și'i iubiă, totuși nu voiă a'i vedea contra voinței lui Dumnezeu. Aceasta este dragoste adevărată, și nu după cum facem noi cari ne depărtăm dela amândouă legile dragostei, căci sau nu iubim pe nimeni, sau de iubim vre-odată, apoi iubim contra voinței lui Dumnezeu, adecă amândouă le facem contra legii dumnezești. Dacă poate sunt greoaie cele ce spun acum, de sigur că mai greoaie sunt când le facem.

«Și când iubim, zici tu, contra voinței lui Dumnezeu»? Atunci când noi trecem cu vederea pe Christos flămând și insetat, în timp ce copiii, prietenilor și rudelor li dăm mai mult decât au nevoie. Oare trebuie a întinde vorba mai departe? Dacă ficcare și-ar examina cugetul său, ar găsi cum această abatere se practică în multe acțiuni ale vieții noastre. Însă nu așa eră acest

fericit; el ştiă a iubi, şi a iubi cum trebuie şi cum să cuvine, pe toţi 'i întrecă în iubire, şi totuşi nu depăşiă marginile iubirei. Priveşte cum amăndouă acestea, frica de Dumnezeu şi dorul de a vedea pe Romani, se găsisă în sufletul său în cel mai înalt grad. A se rugă neconţinut lui Dumnezeu ca să 'i vadă, şi a nu putea să se ducă, este semn de o mare dragoste, iară a 'i iubi şi a stă pe loc supunându-se voci lui Dumnezeu, este semn de cea mai mare evlavie. În alt loc însă, (II Corinţ. 12, 8) rugând de trei ori pe Domnul, nu numai că nu a primit ceia ce a cerut, ci încă din contra neprimind, el a văzut în aceasta făcerea de bine a lui Dumnezeu, căci în toate întreprinderile sale el avea înaintea ochilor numai pe Dumnezeu, - aici însă, a primit ceia ce a cerut nu chiar atunci, ci mai târziu, şi totuşi nu s'a neliniştit. Acestea le zice, ca noi să nu ne tulburăm, dacă nu suntem ascultaţi în rugăciunile noastre, sau suntem ascultaţi târziu, fiindcă nu suntem noi mai buni decât Pavel, care în orice împrejurări mărturisiă charul şi binefacerea lui Dumnezeu. Şi cu drept cuvânt, fiindcă odată ce s'a dat pre sine în mâna celui ce guvernează totul, şi cu atăta supunere ca şi lutul în mâna olarului, el făcea ceea ce 'i poruncă Dumnezeu.

Spunând deci, că doriă a 'i vedea, arată şi cauza acestei dorinţi. Care este aceasta? „Ca să vă dau vouă ceva dar duhovnicesc spre întărirea voastră“ (Vers. 11). El nu făcea călătorii zadarnice şi fără scop, după cum fac mulţi astăzi, ci pentru lucruri trebuitoare şi grabnice. Aceasta nu o spune aici pe faţă, ci mai mult într'un mod enigmatic, căci n'a zis: «ca să vă învăţ, ca să vă catihizez, ca să îndeplinesc ceia ce vă lipseşte» ci, „Să vă dau ceva dar duhovnicesc“, arătând prin aceasta că avea a li da nu ceia ce este al său, ci ceia ce şi el a primit. Dară şi aici el se arată cumpătat, căci zice „Să vă dau ceva dar“, adică ceva mic, potrivit puterilor mele. Şi ce este acel dar mic ce voieşti a 'l da? „Aceasta este, zice, a vă întări pre voi“, ca să staţi tari în credinţă. Aşa dară şi a nu se clătina cineva, ci a stă drept nemiscându-se, este al charului lui Dumnezeu. Dară tu când auzi de char, să nu 'i închipui că plata ostenelelor tale provine din buna ta voinţă şi intenţiune este desfiinţată; el

nu vorbește aici de char cu scop de a disprețui ostenele rezultate din buna voință, ci voiește a tăia din rădăcină îngâmfarea provenită din prostie. Deci, dacă Pavel a numit aceasta dar al lui Dumnezeu, caută să nu cazi. El obișnuia a numi char al lui Dumnezeu chiar și succesele noastre câștigate cu multe ostenele, fiindcă chiar și în acestea noi avem mare nevoie de ajutorul cel de sus. Spunându-li: „spre întărirea voastră“, el a arătat pe tăcute că dâșii aveau nevoie de o mare îndreptare. Ceiace voiește a li spune, aceasta este: «de mult timp doriaș și mă rugam ca să vă pot vedea, pentru nimic alta decât numai ca să vă întăresc pre voi, să vă imputernicesc și să vă înțepenesc bine în cuvântul lui Dumnezeu, ca să nu vă clătinați ușor». Dară nu a spus aceasta chiar așa, căci i-ar fi înfruntat, ci ținând cuvintele în alt mod, aceasta lasă a se înțelege, fiindcă expresiunea „spre întărirea voastră“ aceasta învederează.

Apoi fiindcă chiar aceste cuvinte se par greoaie, privește cum i mângâie prin inducție, sau mai bine zis prin adaosul de mai jos. Ca să nu zică li: «dară ce? noi ne clătinăm și ne purtăm poate în coace și în colo ca frunza bătută de vânt, și avem nevoie de linba ta spre a stă drepti?» — iată că el preintimpinând o astfel de contrazicere o restoarnă adăogând: „Și aceasta este: ca să mă mângâiu împreună cu voi, prin credința cea dimpreună a voastră și a mea“ (Vers. 12), ca și cum pare că ar zice: «să nu vă închipuiți că vă acuz vorbind acestea; nu cu această idee am grăit, ci am voit să vă spun, că ați suferit multe neazuri din partea celor ce vă prigonesc, am dorit ca să vă văd și să vă mângâiu, și încă mai mult: nu numai pre voi să vă mângâiu, ci chiar și eu să găsesc mângâiere pe lângă voi». Privește înțelepciunea de dascal adevărat: după ce a zis: „spre întărirea voastră“, i s'a părut că aceste cuvinte sunt prea greoaie pentru discipuli, și imediat a adaos: „ca să mă mângâiu împreună cu voi“; și n'a zis: «să vă mângâiu» căci ar fi fost vorba tot greoaie, deși nu ca cea dinainte, ci „să mă mângâiu împreună cu voi“, căutând ca din toate părțile să îndulcească cuvântul și să l facă a

fi bine primit. Și nu s'a mulțămît nici cu aceasta, ci încă mai introduce și altă îndreptare, căci zice: „Prin credința cea dimpreună a voastră și a mea“. Vai! câtă umilință din partea lui! El a arătat că nu numai aceia aveau nevoie de mângâiere, ci și el, punând astfel pe discipuli în rândul dascalilor, și nepăstrând pentru sine nici o deosebire sau superioritate, ci cea mai desăvârșită egalitate. «Căstigul, zice, este comun, și eu am nevoie de mângâierea voastră, după cum și voi aveți de a mea». Și cum se face aceasta? „Prin credința cea dimpreună, zice, a voastră și a mea“. După cum se întâmplă și cu focul, că dacă grămădești mai multe lemne face o pară mai strălucită, tot așa este și cu credincioșii. Când noi suntem despărțiți și depărțați unul de altul, suntem oarecun trîști și lipsiți de voință, iară când ne vedem împreună și îmbrățișăm pe ai noștri, căpătăm o mare mângâiere. Să nu'mi spui de timpul de față, când, cu charul lui Dumnezeu, și în orașe ca și în sate, ha chiar și prin pustietăți se găsește multe cete de credincioși, și când toată necucernicia este alungată, ci gândește-te la timpurile acelea, cât de mare bine cră ca dascalul să vadă pe ucenici, ca frații să vadă pe alți frați veniți de prin alte părți. Și ca să lămuresc mai bine ceiace am spus, voi da un exemplu. Dacă vi s'ar întâmplă vre-odată, ceiace să nu se întâmple, de a fi duși în țara Persilor, sau a Scitilor, sau a altor barbari, și a fi împărțiți câte doi sau trei prin cetățile de acolo, și deodată ați vedea pe unul din frați sosit acolo, gândește-te câtă mângâiere ai avea de aici. Nu vedeți voi pe cei din închisori cum saltă de bucurie, și cum pare că zboară de plăcere când văd pe vr'unul din familie? Dacă eu compar acele timpuri cu robia și cu temnița, să nu te minunezi, căci cei de pe atunci pătimiau mai mari rele decât aceștia; erau împrăștiati și alungați de pretutindeni, trăiau în foamă și neazuri, tremurau pe fiecare zi de frică, bănuiau și pe prieteni, și pe casnici și pe rude, și locuind în lume ca într'o țară străină, îi viețuiau mai rău de cât chiar cei din temniți și din robie. De aceea și zicea el: „Ca să vă întăresc pre voi, și să mă mângâiu împreună cu voi“. Aceasta o zicea nu ca cum ar fi avut el nevoie de ajutoriul lor, să nu fie; căci cum

ar fi fost cu putință ca el, stălpul bisericei, el, cel mai tare decât peatra și ferul, el, diamantul cel duhovnicesc ce folosiă mii de cetăți, cum ar fi putut avea nevoie de ajutoriul lor? Ci, ca să nu facă cuvântul său greoiu, și nici certarea să nu se pară aspră, de acela zicea că și el are nevoie de mângâierea lor. Dacă însă cineva ar voi ca să numiască aici mângâiere, mulțămirea ce o simțiă Pavel pentru progresul lor, și că de aceasta doriă să se ducă la dâșil, nu ar greși. «Dară dacă dorești, zice, și te rogi, și voiești a te bucura de mângâierea noastră, cum și tu a ne mângâia pre noi, ce te împedecă de a veni?»

Acastă bănuială dezlegând-o el adaogă cele ce urmează: „Nu voiu să nu știți voi fraților, că de multe ori am gândit ca să viu la voi, și am fost oprit până acum“ (Vers. 13). Privește măsura supunerii lui de slugă, și dovadă de cea mai mare recunoștină, căci spune că a fost împedecat numai, dară de ce anume, nu spune. El nu cercetează poroncile stăpânului, ci numai se supune lor, de și poate ar fi fost cineva îndreptățit a se mira, cum se poate ca un dascal de felul lui Pavel se fie împedecat de Dumnezeu pe un timp îndelungat, de a se duce în cetatea cea mai mare și mai strălucită, către care avea ațintite privirile întreaga lume. Dară cel ce se duce într-o cetate care stăpânește, ca în cazul de față, contribuie la lenevirea celor stăpâniți; iară cel ce părăsește cetatea împărătească ucltind sau pricinuind rele supușilor, este cu neapăsare de ceiace e principal, adică de liniștea lor.

Dară Pavel nimic nu cercetează din acestea, ci, înaintea pronei nepricepute de mintea omenească el se dă la o parte, dovedind prin această tăria sufletului lui, și tot-odată învățându-ne pre noi, ca niciodată să nu aruncăm vina asupra lui Dumnezeu de cele petrecute, chiar de s'ar părea că acelea tulbură pe mulți. A poronci este dreptul stăpânului, iară datoria slugilor este numai de a asculta. Nu cumva oare Dumnezeu are a mă întrebă pe mine, și a cere sfatul sau părerea mea? „Au doară va zice făptura celui ce o a făcut pre ea, căci m'ai făcut așa“ (Rom. 9, 20)? De ce, spune-mi, cauți ca să afli? Nu știi că el se interesează de totul? Nu știi că el este înțelept, și că nu lucrează nimic fără scop? Nu știi că el iubește făpturile sale mai

mult decât iubește tatăl pre filii săi, ba încă întrece chiar iubirea mamei? Nimic nu cercetă mai mult, și nici să păsești mai departe, căci sunt deajuns ție acestea spre încurajare, după cum și atunci toate cele ale Romanilor erau iconomisite de dânsul cu multă înțelepciune. Și dacă poate nu știi modul iconomisirei lui Dumnezeu, să nu te neliniștești, căci aceasta e mai ales treaba credinței, adică neștiind modul economiei lui, să primiască fără rezervă ideea acestei economii.

Deci, Pavel reușind în ceiace își propusese, adică reușind a li proba că dacă nu s'a dus la dânsii până atunci, li arată că aceasta n'a provenit din cauză că i-ar fi disprețuit, ci pentru că a fost împedecat, de și doriă foarte mult de a se duce. Așa dară desbrăcându-se de vinovăția lenci, și convingându-i că nu mai puțin decât dânsii doriă și el a'i vedea, iarăși li arată dragostea cea mare ce o avea față de dânsii. «Nici după ce am fost împedecat, zice, eu nu am conținut de a încerca să viu la voi, însă de și veșnic mă încercam, veșnic eram împedecat, niciodată însă nu părăsiam această idee, păstrând dragostea către voi întreagă, în același timp însă neîmpotrivindu-mă și voinței lui Dumnezeu».

Prin faptul că el își propunea și niciodată nu părăsia această idee, el arată dragostea cea mare către dânsii, iară prin faptul că era împedecat și el nu se împotrivea, arată respectul cel nemărginit ce l purta lui Dumnezeu.

„Ca să am ceva roadă și întru voi“ (Ibid.). Deși a spus și mai înainte despre cauza dorinței sale pe care a arătat-o vrednică de dânsul, totuși acea cauză o pune și aici, alungând orice bănuială din parte-li. De oarece cetatea lor era vestită, și era singura cetate importantă pe pământ și pe mare, și numai dorința de a călători acolo, apoi ca nu cumva îi să creadă că și Pavel era mișcat de același dor, sau să bănuiască că mândrindu-se de contactul cu dânsii el doriă de a călători acolo, de aceea încontinuu el arată scopul dorinței ce avea. Mai sus a zis: „ca să vă dau vouă ceva dar duhovnicesc“, iară aici arată mai lămurit: „ca să am ceva roadă și întru voi, precum și întru celelalte neamuri“. Așa dară el a pus la un loc pe stăpânitori cu cei stăpâniți, și după mule de trofee și

de biruinți, cum și însemnătatea consulilor, i-a trecut la un loc cu barbarii. Și cu drept cuvânt, căci unde este noblețea credinței, acolo nu este nimeni Elin, nici străin, nici cetățean, ci toți se ridică la una și aceeași superioritate a demnității. Privește-l și aici cum el este de cumpătat în cuvinte, căci n'a zis: «ca să vă învăț și să vă catihizez», ci „ca să am ceva roadă“, și încă nu zice simplu «roadă» ci „ceva roadă“ iarăși moderându-și vorbele ca și mai sus, unde zice: „Ca Să vă dau ceva dar“. Apoi, după cum am spus, micșurând oarecum și importanța ce credeau poate că o au, li zice: „Precum și în celelalte neamuri“, ca și cum pare că li-ar spune: «Să nu vă închipuiți că dacă voi sunteți bogați și aveți mai mult decât ceilalți, apoi eu ași avea pentru aceia mai puțină grijă, căci noi nu cântăm la cei bogați, ci la cei credincioși».

Unde sunt acum înțelepții Elinilor, acei ce tirăse barbe lungi, sunt înbrăcați cu haină fără mâneci¹⁾ și sunt îngâmfaiți peste măsură? Iată că și Elada ca și întreaga lume barbară, a fost întoarsă la credința creștină de un făcătoriu de corturi! Iară Platon cel cântat și laudat de dâșii, de și a treia oară s'a fost dus în Sicilia cu acel vuet de vorbe frumoase, și cu toată acea considerație strălucită, totuși n'a fost în stare să aibă înținerire nici măcar asupra unui tiran, ci a fugit de acolo atât de mișelește, fiindcă era amenințat a perde până și libertatea. Dară iată că acest făcătoriu de corturi nu numai Sicilia sau numai Italia, ci întreaga lume a cutrecrat, și nici că s'a mărginit numai în meșteșugul cuvântului, adică în a predică, ci odată cu aceasta el cosea și piei, din cari făcea corturi, și era așa zicând șeful unui atelier de corturi, și totuși nu se scandalizau de el consulii Romanilor. Și cu drept cuvânt, căci nu meșteșugurile și nici ocupațiunile cele folositoare, ci minciuna numai este aceea care face pe dascalii disprețuiți în ochii lumii, sau și credința lor cea rătăcită.

De aceia tocmai și Athenianii rideau de dâșii la

¹⁾ Nota. Sub numele de ἑσμπύχιος, se înțelege acea haină de pe deasupra celorlalte, care era fără mâneci, astfel că umerii esau afară (ἑξ. ὤμος). Filosofi Elini purtau barbe lungi, toiaș în mână și pe deasupra tuturor hainelor exomida, sau toga, de care vorbește aici Sf. Chrisostom. (Trad.)

urmă, pe când lui Pavel 'i dau atențiune și barbarii ca și cei înțelepți, și cei proști ca și simplii cetățeni, căci predica este comună tuturor; ea nu știe de deosebire în demnități, nu cunoaște superioritatea vreunei națiuni, și nimic în fine din acestea nu are în vedere, ci are nevoie numai de credință, iară nici cât de raționamente omenеști. De aceia mai ales este vrednic de admirat Pavel, nu numai pentru că eră trebuitoriu și mântuitoriu al omenirii, ci și pentru că eră îndămănat ec și se acomoda cu împrejurările, și eră priceput de toți. Ceiace eră mai cu sarnă lucrul promiei dumnezeеști, Pavel consideră de comun și o puncă înaintea tuturor. Duple cum se petrece cu soarele, cu luna, cu pământul și cu marea, că au fost făcute ca să îdestuleze pe toți deopotrivă, și nici de cât pe bogați mai mult, iară pe cei săraci mai puțin, întocmai așa s'a făcut și cu predica, ba chiar mai mult fiindcă eră mai trebuitoare aceasta decât celelalte. De aceia și zice Pavel încontinuu „Întru toate neamurile“. Apoi, arătând că el o face aceasta nu pentru plăcerea lor, ci că îndeplinește poronca stăpânului, și îndemnându-i de a adresă mulțămiri Dumnezeuului tuturor, zice: „Datoriu sunt Elinilor și barbarilor, înțelepților și neînțelepților“ (Vers. 14), ceiace vorbiă și Corinthenilor, iară aceasta o spune lăsând totul în voia lui Dumnezeu.

„Așijderea, așa este osârdia mea, încât este duple a mea nevointă, și vouă celor din Roma să vă bine-vestesc“ (Vers. 15). O suflet generos! Ți-ai luat asupra-ți un lucru încărcat cu atâtea primejdii, călătorii pe mare, ispite, intrigi, revolte,— căci eră de așteptat de a suferi un adevărat vifor de ispite urmând a vorbi în acea cetate tiranisită de o mare neevsevie. Astfelu deci, el și-a dat viața în această cetate, făindu-i-se capul de cel ce împărăția pe atunci! Și cu toate acestea, de și știă ce'l așteaptă acolo, et totuși nu s'a arătat mai leneș decât ceilalți, ci încă se grăbiă să se ducă, aveă mare bunăvoință, și eră scârbit că nu puteă! De aceia și ziceă: „Așa este osârdia mea, încât este duple a mea nevointă, și vouă celor din Roma să vă bine-vestesc“.

„Că nu mă rușinez de evanghelia lui Chris-

tos“ (Vers. 16). Dar ce spui Pavele? Trebuia să zici «că mă mândresc, mă laud și mă fălesc» și tu nu spui aceasta, ci, ceiace este mai inferior, că «nu mă rușinez», ceiace nu obișnuim a spune vorbind de lucruri mari și strălucite. Deci, ce spune el aici? Și de ce grăiește așa de predica evangheliei, cu care el se mândria mai mult de cât cu ceriul? Galatenilor scriindu-li zicea: „Mie să nu'mi fie a mă lăudă, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Christos“ (Galat. 6, 14). Deci, din ce cauză aici nu spune «că mă și laud» ci „nu mă rușinez“? Romanii erau foarte îngâmfați de succesele ce le aveau în lume, de bogăția, stăpânirea și biruințele lor; îi credeau pe împărații lor egali cu Dumnezeu, și chiar așa se și numiau de popor, în care scop li înălțau temple și li aduceau jertfe. Deci fiind îi atât de îngâmfați, iară Pavel urmând a predica lor pe Christos Iisus, cel crezut de fiul tîmplarului, cel crescut în Judeia și în casa unei femei neînsemnată, care nu avea pe lângă dînsul nici o gardă împărătească, care nu era împresurat de bogății, ba încă fusese condamnat la moarte împreună cu tâlharii, și care în fine a pătimit multe defăimări, — și deci era natural ca toate acestea să fie descoperite lor, fără ca din faptele lui cele negrăite și minunate să știe ceva, — de aceea zice el aici: „Nu mă rușinez“ învățându-i ca nici îi să nu se rușineze. Știa el bine, că dacă va reuși în aceasta, iute vor ajunge în trecerea timpului de a se și lăudă. Deci, și tu când auzi pe cineva spunând: «te închini celui restignit»? să nu te rușinezi și nici să te uii în jos, ci te îngâmfa și te mândrește, și cu fruntea ridicată și cu ochii liberi spune pe față mărturisirea credinței. Poate că'ți zice iarăși: «te închini Celui restignit»? — apoi atunci răspunde-i cu glas tare: «dară nu mă închin unui desfrănat, unui ucigătoriu de tată, unui omoritoriu de copii, — căci de acest felu erau toți zeii lor — ci mă închin celui ce prin cruce a astupat gurile dracilor, și a surpat nenumăratele lor înșelăciuni. Crucea pentru noi este semnul negrăitei lui filantropii, este simbolul marei lui purtări de grijă pentru noi». Pe lângă acestea, fiindcă îi se făliau mult și în puterea cuvîntului, și se îngâmfa de înțelepciunea ce o aveau, de aceea apostolul zice: «mă simt în putere de a răspunde multe

acestor raționamente omenеști, și de aceea vin a predică crucea, și nu mă rușinez de aceasta».

„Că puterea lui Dumnezeu este spre mântuire“. Fiindcă puterea lui Dumnezeu este și spre pedeapsă, căci când pedepsiă pe Egipteni zicea: „Aceasta este puterea mea cea mare“ (Ioil 2, 25), după cum este și spre pierdere, căci zice: „Temeți-vă de cel ce poate pierde și sufletul și trupul în gheena“ (Math. 10, 28), — de aceea apostolul zice, că «nu vin a vă aduce de acestea, nu vă grăiesc de pedeapsă și osândă, ci de cele spre mântuire». Dar ce? Oare evanghelia nu vestie și de acestea, nu spune de gheena, de viermele cel neadormit și de întunecul cel de dinafară? Și cu toate acestea de nicăiri n'am putut afla de asemenea pedepse, de cât din evanghelii. Așa dară cum spune el „Puterea lui Dumnezeu este spre mântuire“? Ascultă însă și cele ce urmează: „Tot celui ce crede, Iudeului mai întâiu, și Elinului“. El nu zice simplu «tuturor», ci celor ce primesc. Chiar Elin de-ai fi, chiar de-ai întrecut toată răutatea, chiar Scit de-ai fi, sau barbar, sau fiară sălbatecă, și încărcat de toate absurditățile, chiar de-ai purta cu tine sarcina nenumăratelor păcate, de 'ndată însă ce ai primit cuvântul crucei și te-ai botezat, ai șters toate acele răutăți.

Dar de ce oare zice aici: „Iudeului mai 'ntâiu, și Elinului“? Ce vorește să spună prin această deosebire, deși în multe locuri zice că nici tăierea împrejur, nici netăierea au vre-o însemnătate? Deci, cum de aici face deosebire, punând înainte pe Iudeu, și după aceasta pe Elin? Ei, și ce este cu aceasta? Nu doară fiindcă Iudeul este pus întâiu, apoi va lua și dar mai mult, căci charul lui Dumnezeu se dă în dar și acestuia ca și aceluia. Deci, a fi întâiu nimic nu este, de cât numai o cinste de ordine. Prin faptul că este cel întâiu, nu înseamnă că el prisosește în ceva, sau că va lua mai mare dreptate, ci se cinstește numai că el a luat cel întâiu, după cum se petrece și cu cei luminați cu Sf. Botez. Voi cari sunteți introduși în misterele, știți de ce vorbesc eu acum. Toți alcargă spre botez, însă nu toți se pot boteza în același ceas, ci unul întâiu, altul al doilea, și așa mai departe, — însă cel întâiu nu ia nimic mai mult ca cel al doilea, și nici acesta mai

mult ca cel ce-l urmează, ci toți se bucură de aceleași bunuri: Așa dar a fi întâiu, aici înseamnă numai cinstire în ordine, și nici de cum vre-o prisosință a charului. Apoi, zicând „spre mântuire“ iarăși înalță darul, arătând că el nu stă pe loc, ci merge mai departe.

Aceasta o arată mai la vale, zicând: „Că dreptatea lui Dumnezeu întru dânsa se descoperă“ (Vers. 17). Cel ce devine drept, nu va trăi numai în viața prezentă, ci și în cea viitoare; și încă nu numai atâta, ci mai dă a înțelege și altceva, adică strălucirea însemnătăței unei astfelu de vieți. Fiindcă este cu puțință de a se mântui cineva și cu rușine, — după cum de pildă se întâmplă cu cei scăpați dela osândă prin filantropia împărătească, — apoi ca nu cumva să-și închipuie cineva o astfelu de mântuire, a adaos și expresiunea „dreptate“ făcând aluziune nu la dreptatea ta, ci la a lui Dumnezeu și la ușurința cu care el o dă. Această dreptate nu o câștigă doară prin sudoarea și ostenețele tale, ci o primești din darul cel de sus, iară dela tine un singur lucru se cere: a crede.

După accia, fiindcă vorba s'ar părea oarecum ne-probabilă, ca adică preacurvarul și cel dezmerdat în desfătări, fermecătorul și făcătorul de rele, deodată devine nu numai scăpat de pedeapsă, ci și drept, ba încă luând dreptatea cea mai înaltă, — apoi apostolul adeverește acest cuvânt cu citații din vechiul testament. În adevăr, că după ce zice: „din credință în credință“ trimite pe auditoriu la iconomiile lui Dumnezeu din legea veche, pe care le explică cu multă înțelepciune prin epistola către Ebrei, unde arată că și dreptii și păcătoșii se îndreptătesc astfelu, amintind acolo și de curva aceia (Raav) și de Abrahăm. Deci, după ce aici el numai cât face aluziune la aceasta, de vreme ce se grăbiă a trece la altă observațiune, își adeverește cuvântul cu citate din Proroci, și aduce la mijloc pe Abacum, care strigă și grăiește că nu este cu puțință altfelu a trăi cel ce voiește a trăi și în viața viitoare, de cât numai prin credință. „Iară dreptul, zice, din credință va fi viu“ vorbind de viața viitoare. Fiindcă ceiaa Dumnezeu hărăzește covârșaste orice judecată omenească, de aceia cu drept cuvânt că avem nevoie de credință, fiindcă altfelu nu este cu puțință, duple cum

și zice mai departe: „Iar cel ce este măreț și hulatoriu, omul trufaș nimic nu va săvârși“ (Abacum 2, 4. 5).

¹⁾ Audă ereticii vocea duchovnicească, fiindcă astfel este firea raționamentelor omenești. Raționamentele noastre se aseamănă cu un labirint și cu o enigmă care nu are sfârșit, care nu lasă niciodată judecata noastră de a sta pe ceva solid, fiindcă „și ia începutul din mândrie. Rușinându-se de a primi credința, și prefăcându-se a nu cunoaște cele cerești, se afundă pe ii înșii în pulberea a mii de raționamente false. Apoi, nenorocitele și vrednicile de mii de lacrimi, dacă te întreabă cineva, cum s'a făcut ceriul, cum s'a făcut pământul — și ce spun eu de ceriu și de pământ?, cum te-ai făcut tu, cum ai crescut și ai ajuns bărbat desăvârșit — tu nu te rușinezi de neștiința ta, iară când vine vorba despre cel unul născut Fiul lui Dumnezeu, tu te afunzi de rușine în adâncul pierzării, căci crezi nedemn de tine de a nu ști totul? Nedemna este numai disputa zădarnică și vorba fără folos. Și ce spun eu de dogme? Chiar de însăși reutatea vieții aceștia noi de nicăiri nu am scăpat, fără numai dela credință și prin credință. Astfeliu au strălucit și toți cei mai înainte de evanghelie, astfeliu a strălucit Abraam, astfeliu Isaac, astfeliu Iacob; astfeliu s'a mântuit și curva, atât cea din legea veche, cât și cea din legea nouă. „Prin credință Raav curva, zice, n'a perit împreună cu cei neascultători, primind iscoadele cu pace“ (Ebrei 11, 31). Dacă ea 'și-ar fi zis în sine: «și cum vor putea aceștia, fiind robi și fugari, bejănari și trăind viața nomazilor; cum vor putea să ne biruiască pe noi cari avem ziduri și pîrguri primprejurul cetății?» Dacă, zic, ar fi grăit așa, ar fi pierit și ea împreună cu ceilalți, după cum au pățimit strămoșii lor, cari văzând în fața lor niște bărbați corpolenți și mari, căutau modul de a-i învinge, și au pierit toți fără războiu sau ordine de bătae.

Ai văzut acum ce grozăvenie aduce necredința, și

¹⁾ *Partea morală.* Cătră eretici; despre nepriceperea iconomiei lui Dumnezeu, și că trebuie totul a primi cu credință; că nu trebuie a căuta rațiunea poroncilor lui Dumnezeu, nici a cercetă cu raționamente false, ci numai a crede. (*Veron*).

cât e de puternic zidul credinței? Aceia a pierdut mii nesfârșite, iară aceasta nu numai pe o femeie curvă a scăpat, ci o a făcut și proteguitoare unei obștii întregi.

Acestea știindu-le, și mai mari ca acestea, niciodată să nu invinováțim pe Dumnezeu de cele întâmplate, ci, orice ar poronci el, noi să primim, fără să mai ispitim și să mai vorbim degeaba, chiar dacă cea ce el a poroncit ni s'ar părea absurd după raționamentul nostru omenesc. Căci ce, spune-mi, se pare mai absurd ca a jertfi cineva pe propriul său fiu născut din el? Și totuși dreptul Abraâm, poroncindu-i-se aceasta, a ascultat, fără să cerceteze, și a îndeplinit poronca, având în vedere numai valoarea celui ce a poroncit. Un alt Profet iarăși *) primind poroncă dela Dumnezeu a zis unui om din popor ca să'l loviască, iară acestuia părându-i-se ceva absurd n'a primit, pentru care a și fost pedepsit grozav. Deasemenca și Saul fiindcă a scăpat oameni contra voinței lui Dumnezeu, a căzut din împărăție, și a păținit cele mai mari rele. Încă și alte multe exemple de acestea ar găsi cineva, din care ne-am învăța de a nu cere niciodată rațiunea poroncilor lui Dumnezeu, ci numai a asculta și a le îndeplini. Deci, dacă e primejdios de a cerceta cu amănunțime poroncile lui Dumnezeu, și cea mai mare pedeapsă așteaptă pe unia ca aceștia, dară încă cei ce cercetează cele mai înfricoșate și nepovestite taine a lui Dumnezeu, de pildă: cum și în ce felu a născut el pe Fiul său, care e esența sau ființa lui, etc., ce îndreptare oare vor putea avea?

Acestea știindu-le, iubitorilor, să primim cu bucurie și cu dragoste pe muma tuturor bunătăților, credința, ca astfelu ca și cum am sosi într'un liman fericit și liniștit, să putem păstra dogmele cele drepte, și viața noastră să o ducem cu siguranță, pentru a ne învrednici bunătăților celor veșnice, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, cu care și prin care se cade slava Tatălui și Sfântului Duch, în vecii vecilor. Amin.

*) *Notă.* A se vedea cartea III a Impăraților, cap. 20, 35. (Trad.)

OMILIA IV

„Pentru că se descopere mânia lui Dumnezeu din ceriu peste toată păgânătatea și nedreptatea oamenilor, cari țin adevărul întru nedreptate“ (Cap. 1, 18).

Privește înțelepciunea lui Pavel, cum îndemnându-i mai întâiu dela cele mai bune, întoarcе vorba spre cele grozave și înfricoșate. Spunând mai înainte că evanghelia este cauza mântuirii noastre, a vieții veșnice, că este puterea lui Dumnezeu spre mântuire, că este pricinuitoarea îndreptării noastre, imediat spune și de cele ce pot a înfricoșa pre cei fără băgare de samă. Fiindcă cei mai mulți dintre oameni nu sunt înșecați spre fapta bună atât de mult prin vestea celor bune și plăcute, pe cât prin frica de cele triste și înspăimântătoare, de aceea și apostolul 'i afătă și 'i atrage din amândouă părțile. De aceea și Dumnezeu nu numai împărăția cerurilor a făgăduit, ci și cu gheena a amenințat. Tot așa făceau și Prorocii când vorbeau Iudeilor, căci și li neconținut amestecau în vorbele lor, cele rele la un loc cu cele bune. De aceea și Pavel își variază cuvântul astfel, și pune la început pe cele bune, iară mai apoi pe cele triste și rele, arătând că acelea sunt după voința lui Dumnezeu, iară acestea sunt rezultate din viclenia și răutatea celor trândavi. Tot așa și Prorocul mai întâiu pune cele bune, zicând: „De veți vrea și mă veți ascultă, bunătățile pământului veți mânca, iară de nu veți vrea și nu mă veți ascultă, sabia vă va mânca pre voi“ (Isaia 1, 19. 20). Tot așa păsește și Pavel aici cu vorba, căci pare că zice: «gândește-te bine; Christos a venit aducând iertarea păcatelor, îndreptare și viață veșnică, și nu cum s'ar întâmplă, ci prin cruce; și cciace este mai mare și minunat, că nu numai a dăruit acestea, ci și a pătimit pentru ele. Deci de veți hațjocori aceste daruri, atunci vă așteaptă cele triste». Și privește cum înalță cuvântul: „Că se descopere, zice, mânia lui Dumnezeu din ceriu“. Și de unde se învederează aceasta? De vorbește

credinciosul, îi vom spune despre cele hotărâte de Christos, iară dacă este necredincios și Elin, iată că pe acesta îl amuțește Pavel prin cuvintele ce urmează despre judecata lui Dumnezeu, introducând dovada necontrazisă chiar din faptele lor. Și ceia ce este mai minunat, e că apostolul combate pre cei ce contravin adevărului, prin înseși faptele lor de toate zilele, prin care se răsccoală contra credinței cei adevărați. Acestea însă le desvoltă mai pe larg în pasajele următoare, iară acum e bine să ne ocupăm de pasajul ce ni stă de față.

„Pentru că se descopere mânia lui Dumnezeu“. De și aceasta se întâmplă de multe ori chiar în viața prezentă, precum în boale, foamete și războaie, când fiecare în parte și în comun cu toții sunt pedepsiți, totuși va fi și atunci pedeapsă, și încă mai mare; comună și aceia, de și nu pentru aceleași fapte. Acum cele ce pătimim sunt pentru îndreptarea noastră, pe când atunci vor fi pentru pedepsirea noastră, ceiace și Pavel arată, când zice: „Iară judecându-ne dela Domnul suntem certăți, ca nu cu lumea să ne osândim“ (I. Corinth. 11, 32). Acum celor mai mulți li se pare că cele mai multe rele vin nu din mânia lui Dumnezeu, ci din prigonirea oamenilor, atunci însă va stă de față pedeapsa lui Dumnezeu, când dreptul judecătoriu sezînd pe tronul cel înfricoșat, va porunci a fi tiriți unia în cuptorul cel arzătoriu, alții în întunericul cel mai din afară, alții iarăși în pedepsele cele mai neîmblânzite și nepovestite. Și de ce oare nu a spus aceasta mai lămurit, că adevărat Fiul lui Dumnezeu va veni înconjurat de milioane de îngeri, și fiecare va da samă de faptele sale, ci, că se descopere mânia lui Dumnezeu? Pentru că auditorii erau încă neofiți, și de aceia i deșteaptă din chiar cele mărturisite de dânsii. Afară de cele vorbite, mi se pare că se adresează aici și Elinilor, pentru care chiar de aici și face începutul, iară mai la urmă aduce vorba și de judecata lui Christos.

„Preste toată păgânătatea (necucernicia) și nedreptatea oamenilor, cari țin adevărul întru nedreptate.“ Aici arată că mari și nenumărate sunt căile necucerniciei, pe când calea adevărului este una numai, căci rătăcirea este variată și de multe feluri, în timp ce adevărul este unul și același. Vorbind de cre-

dință, spune și despre viață, pe care o numește nedreptatea oamenilor, fiindcă și nedreptățile sunt de multe soiuri. De pildă o nedreptate se petrece cu banii sau cu averea cuiva, când el este nedreptățit; altă nedreptate se petrece cu femeile, când cineva lăsându-și pe femeia sa, surpă casa altuia, fiindcă și această neorânduială Pavel o numește tot lăcomie, duple cum zice: „A nu trece și a se lăcomi întru lucru asupra fratelui său“ (I. Thes. 4, 6). Alții iarăși în locul femeii sau a banilor defaimă cinstea aproapelui, ceiace este tot nedreptate, duple cum zice scriptura: „Mai bun este un nume bun, decât bogăția cea multă“ (Prov. 12. 1). Unia zic că ceiace spune Pavel aici, este tot pentru credință; deci, nimic nu ne împiedcă de a zice că el a vorbit de amândouă.

Dară oare ce înseamnă „cari țin adevărul întru nedreptate?“ Aceasta o află în cele ce urmează: „Pentru că ce este cunoscut al lui Dumnezeu, arătat este întru dânșii, că Dumnezeu li-a arătat lor“ (Vers. 19). Însă această cunoștință îi au atribuit-o lemnelor și petrelor. Duple cum cel ce are asupra sa bani împărătești și i s'a ordonat de a-i cheltui spre slava împăratului, iară el îi cheltuiește cu curvele și cu înșelătorii, pe cari îi face străluciți cu bani împărătești, este aspru pedepsit pentru nedreptatea lui, tot așa și aceștia luând dela Dumnezeu cunoștință de el și de slava lui, au atribuit-o idolilor, și deci țin adevărul întru nedreptate, ba încă ce este mai mult că se pleacă idolilor, nedreptățind cunoștința pe care n'au întrebuințat-o duple cum trebuie.

Așa dară am lămurit oare bine această expresiune, sau că trebuie mai bine a o lămuri? Deci, este necesar a vorbi din nou asupra acestei chestiuni. Deci, ce este ceiace el spune aici? Dumnezeu încă dela început a infiltrat în oameni cunoștința de densul, însă oamenii această cunoștință au atribuit-o lemnelor și petrelor, și deci au nedreptățit adevărul, bine-înțeles că de partea lor numai, fiindcă adevărul în sine rămâne neschimbat, și are cu sine slava sa particulară nesmintită. Și de unde se învederează, Pavele, că a infiltrat în îi cunoștința?

„Pentru că, zice, ce este cunoscut a lui Dumnezeu, arătat este întru dânșii.“ Dară acesta este numai un pretext, și nu o dovadă sigură; tu, dovedește-mi că cunoștința de Dumnezeu eră arătată lor, și totuși îi de bună voce s'au abătut. Așa dară, de unde și cum eră arătată? Poate că o voce de sus li-a spus? Nici de cum, ci, cel ce putea să-i atragă spre sine trimițând voce de sus, același lucru l'a făcut punând înaintea noastră făptura întreagă, ca astfel și înțeleptul, și Scitul, și cel prost, și barbarul, cunoscând prin privirea lui frumuseța celor ce se văd, să se ridice cu mintea la Dumnezeu. Ce vor putea zice în acca zi Elinii? Că «noi nu te-am știut»? Dară apoi oare nu ai auzit cerul slobozând vocea în însuși văzul, adevă în privirea voastră? Nu ai auzit acea voce, care strigă mai frumos decât orice trâmbiță, vestindu-ni armonia cea mai perfectă în totul? Nu cunoasteți legile în puterea cărora ziua și noaptea se succedază încontinuu și rămân nemiscate? Nu vedeți ordinea cea perfectă în succedarea anotimpurilor, și care ordine este neschimbată? Nu vedeți recunoștința mării arătată în acele valuri? Nu vedeți totul din univers rămânând în ordinea destinată fiecăruia, și cum prin frumusețea și măreția lor proclamă cu toatele pe Creatoriu? Acestea toate reunindu-le la un loc Pavel, zice: „Că cele nevăzute ale lui dela zidirea lumii, din făpturi socotindu-se se văd, și veșnica lui putere și dumnezeire, ca să fie îi fără de răspuns“ (Vers. 20).

Apoi, arătând cum îi sunt lipsiți de orice îndreptățire, zice: „De vreme ce cunoscând pe Dumnezeu, nu ca pre Dumnezeu l-au mărit“ (Vers. 21). Aici este crima lor cea mai mare, și a doua deopotrivă acestia, că s'au închinat și idolilor, pentru care și Ieremia învinovățindu-i zică: „Două sunt relele ce a făcut poporul acesta: pe mine izvorul apei vieței m'a părăsit, și lui-și și-a săpat fântâni surpate“ (Ierem. 2, 13). Apoi aduce de față și semnul că îi au cunoscut pe Dumnezeu, însă nu au întrebuințat bine această cunoștință, ci s'au închinat zeilor. Pentru aceia și adaogă, că „cunoscând pre Dumnezeu, nu ca pre Dumnezeu l-au mărit.“ Arată după aceasta

și cauza pentru care au căzut în astfeliu de prostie. Și care e acea cauză? Că totul au lăsat în voea raționamentelor lor omenеști. Nu zice însă chiar așa, ci cu mult mai mușcătoriu: „S'au făcut zădarnici întru cugetele sale, și s'a întunecat inima lor cea neînțelegătoare“. După cum se întâmplă cu cel ce ar voi să pășiască pe o noapte fără lună, sau a pluti pe marea, că nu numai că nu ar ajunge la sfârșitul călătoriei, ci încă s'ar pierde iute, tot așa și cu dânsii, cari voină a călători pe calea ce duce la ceriu ar arunca dela dânsii lumina, și în locul ei s'ar lăsa în voea raționamentelor lor celor false, căutând pe cel netrupesc în trupuri, și pe cel fără formă în cele cu formă, căci și dânsii au pățimit cel mai grozav naufragiu.

După cele vorbite el mai pune și o altă cauză a rătăcirii lor, căci zice: „Zicându-se pre sine a fi înțelepți, au nebunit“ (Vers. 22). Inchipuindu-și lucruri mari despre dânsii, și neprimind a călători pe calca poronciată de Dumnezeu, s'au acufundat în raționamentele prostiei lor, și s'au prăbușit. Apoi arătând și descriind naufragiul lor moral, cât este de grozav și lipsit de orice îndreptărire, adaugă: „Și au schimbat slava lui Dumnezeu celui nestricăcios întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, și al pasărilor, și al celor cu patru picioare, și al celor ce se târăsc“ (Vers. 23). Așa dară întâia crimă este, că nu au aflat pre Dumnezeu, a doua, că au avut înaintea lor motive puternice și lămurite despre existența lui, a treia, că s'au crezut a fi înțelepți, a patra, că nu numai nu l-au aflat, ci încă au scoborît respectul ce trebuiau a-i arăta, la demoni, petre și lemne. Și în epistola către Corintheni nimicește îngâmfarea lor, însă nu tocmai ca aici, căci acolo li aplică rana dureroasă din crucea Domnului, zicând că: „Ce este nebun al lui Dumnezeu, mai înțelept decât oamenii este“ (I Cor. 1, 25), iară aici chiar și fără vre-o comparațiune de acest fel, ia în bătae de joc înțelepciunea lor, arătând că este o nebunie și o dovadă apriată de mândrie deșartă. Și ca să afli că îi au avut cunoștința de Dumnezeu, însă au trădat-o, zice: „au schimbat“, — dară cel ce schimbă ceva, e dovadă că a prefăcut, sau mai bine zis a în-

locuit ceiace avea mai dinainte. Voiau să alică ceva mai mult, însă nu se țineau de hotărele date lor, și de aceea au căzut în încercările lor, fiindcă erau doritori de lucruri nouă.

Dealtfelu toate cele Elinicești sunt așa. De aceea s'au și răsculat unii contra celorlalți. De aceea Aris-totel s'a sculat contra lui Platon, de aceea și Stoicii spu-mau de ură contra acelui, și deci nu trebuie a'i ad-miră atâta pentru înțelepciunea lor, pe cât a'i uri și disprețui, fiindcă prin aceasta chiar îi s'au făcut ne-buni. Dacă îi n'ar fi răsturnat totul prin silogisme false, prin raționamente absurde și sofisme, de sigur că nu ar fi pățit ceiace au pățit.

Mai departe apoi întinzând acuzațiunea lor, iă în bătae de joc toată idololatria. Chiar expresiunea „au schimbat“ este o derădere pentru dânsii, dară încă când îi au schimbat acea cunoștință pe astfelu de ni-micuri, de sigur că sunt lipsiți de orice îndreptățire. Și în ce anume au schimbat, și cui au atribuit slava lui Dumnezeu? Trebuia ca îi să'și închipue despre a-cela că este Dumnezeu, stăpân al tuturor, că i-a făcut pe dânsii din ceiace nu erau, că se îngrijaște și se interesează de dânsii, căci acestea constituie slava lui Dumnezeu. Dară îi cui au atribuit această slavă? Nici măcar oamenilor, ci unor chipuri întră asemănarea oa-menilor. Și nici aici n'au stătit, ci au scoborît-o chiar la animale necuvântătoare, ba chiar și la chipurile a-cestora. Tu acum te gândește la înțelepciunea lui Pavel, cum el a luat amândouă extremitățile: pe deoparte pe Dumnezeu cel mai înalt, iară pe dealta pe târtoarele cele de pe pământ, ba chiar mai mult încă, până și chi-purile acestora, ca astfelu să dovedească în mod stră-lucit nebumia lor. Cunoștința pe care îi trebuia să o aibă de cel ce covârșăște fără asemănare totul din u-nivers, această cunoștință îi au atribuit-o celor ce fără asemănare sunt mai josnice din toate vietățile.

Și de ce zice acestea cătră filosofi—fiindcă toate cele vorbite sunt îndreptate contra lor? Căci îi (filosofii) a-veau de dascăli pe Egipteni, cari au inventat asemenea absurdități. Chiar Platon, care s'ar părea că este cel mai respectat dintre dânsii, se mândria cu astfelu de absurdități, iară dascălul lui (Socrat) se îngroză de ase-menea nimicuri. Acesta este care a poroncit lui Ascli-

pion de a jertfi cocoşul, de când îşi au şi începutul imaginile acestor animale necuvântătoare şi a târitoarelor. De accia l-ar putea cineva vedeă, adorat la un loc cu Apolon, şi cu Dionisie (Bachus), şi cu târitoarele. Unia dintre filosofi au ridicat pe tauri, pe scorpії şi pe balauri, până şi în ceriu, iară alţii alte absurdităţi de felul acestora. Pretutindeni diavolul a căutat să scoboare pe oameni la nivelul imaginilor celor târitoare, şi pe cel pe care Dumnezeu l-a făcut ca să-l ridice la ceriu, să-l supună chiar celor mai necuvântătoare dintre toate vietăţile!

Şi nu numai de aici, ci şi de aiurea ai putea vedeă pe corifeul filosofilor lor supus şi robit raţionamentelor celor false, căci când de pildă uneşte pe toţi poezii la un loc, şi spune că trebuie a crede în cuvintele lor cele cu privire la zei, ca cei ce ştiu bine, nimic alta nu face prin aceasta, de cât că introduce un şir de minciuni, şi provoacă un râs mare spunând că trebuie a crede aceasta de adevărată.

„Pentru acela i-a şi dat pre ii Dumnezeu întru poftele inimilor lor în necurăţie, ca să se spurce trupurile lor întru sine-şi“ (Vers. 24). Aici arată că neevsevia lor a devenit motiv de schimonosirea legilor naturei. Expresiunea „i-a dat“ aici înseamnă «i-a lăsat». După cum un comandant de armată care ar plecă de pe câmpul de luptă, din cauză că războiul ar fi anevoios, prin aceasta ar lăsa pe ostaşi în voia duşmanilor, nu că doară el i-ar fi împins, ci pentru că i-a lăsat fără ajutorul său, — tot aşă şi Dumnezeu face cu cei ce nu voesc a primi ale sale, căci îi singuri dezertând, i-a lăsat în voia lor, după ce el a făcut totul ce trebuia să facă. Căci tu te gândeşte: în locul învăţăturei el a pus în mijloc lumea ca o carte deschisă, şi a dat fiecăruia minte, ca astfelu uitându-se la tot ce-l inconjoară, să înţeleagă singur ceiace trebuie. Dară cei de pe atunci nu au făcut întrebuiţare de nici una din acestea, ci încă din contră, au răsturnat ceia ce au primit. Deci, ce trebuia să facă atunci? Să-i atragă la sine cu sila? Dară prin aceasta nu se poate cineva face virtuos. Aşă dară rămâneă ca să-i lase de capul lor, ceiace a şi făcut, că astfelu aflând singuri din experienţă răul dobândit din cele ce dorise, să fugă de ruşine. Dacă de pildă fiul împăratului necinstind pe

tatăl său ar alege ca să fie în lovărășie cu tâlharii, cu omoritorii de oameni și cu profanatorii de morminte, și ar prefera pe aceia în locul casei părintești, de sigur că-l va lăsa tatăl în voea sa, ca astfelu să afie prin propria sa experiență mărimea nebuliei lui.

Dar de ce oare nu a amintit el aici de nici unul din păcate, ca de ex. omorul, lăcomia și celelalte, ci numai de neînfrânarea corporală? Mi se pare că el face aluziune aici numai la auditorii de atunci și la cei cari au primit epistola.

„Întru necurăție, zice, ca să se spurce trupurile lor întru sine-și“. Privește cât de înțepătoare este emfaza cuvântului acestuia. «Nu au avut nevoie, zice, de a li necinstii de alții, ci, ca și cum ar fi fost dușmani ai lor, au făcut aceste abateri». După accia reluând în cercetare cauza, zice:

„Carii au schimbat adevărul lui Dumnezeu întru minciună, și au cinstit și au slujit făpturei, de cât făcătorului“ (Vers. 25). Cele ce erau de răs, le trece după felul lor, pe când pe cele ce se par mai importante le arată în mod general, și prin toate învederează, că a servi făpturei este ceva păgănesc. Și privește cât de tare a apăsât cuvântul, căci n'a zis simplu «au slujit făpturei» ci și „de cât făcătorului“, pretutindenii măbind încă mai mult crima lor, și lipsindu-i de orice iertare.

„Care este binecuvântat în veci. Amin“. «Dară, zice el, nu prin această purtare nevrednică a fost el vătămat cu ceva, ci rămâne binecuvântat în veci». Aici arată că nu apărându-se pe sine el i-a lăsat, căci nu a suferit nimic, fiindcă dacă aceia l-au defăimat, el totuși n'a fost defăimat, nici nu i s'a știrbit ceva din slava sa, ci rămâne pentru vecie binecuvântat. Dacă omul filosofând de multe ori, nu suferă nimic din cauza celor ce-l defăimă, apoi cu atât mai mult Dumnezeu, sau natura sa cea neschimbată și nestricăcioasă, sau slava sa cea neimpuținată și neschimbată.

¹⁾ Și oamenii prin aceasta se aseamănă lui Dumnezeu, când nimic nu sufăr de la cei ce vor a-i supăra,

¹⁾ *Partea morală.* Despre nerăutate și îndelungă răbdare, și că noi trebuie a ne stăpâni de toate patimile. (*Veron.*)

nici nu batjocoresc fiind batjocoriți, nici nu lovesc când sunt loviți, și nici nu iau în derădere pre cei ce își râd de dânsii. «Și cum e cu puțină aceasta?» zici tu. Este cu puțință, și încă mult, când tu nu te scârbești de cele întâmplare. «Și cum se poate ca să nu te scârbești?» zici tu. Cum este cu puțință ca să nu te scârbești? Dară spune-mi, te rog: dacă te-ar batjocori copilul tău, oare ai socoti tu aceasta ca batjocură? Oare te-ai scârbi de aceasta? Nici de cum; și dacă te-ai scârbi oare nu te-ai face de răs? Tot așa de ne vom găsi și față de cei de aproape ai noștri, nimic neplăcut nu vom pătimi, căci și dânsii dacă batjocoresc sunt mai fără de minte de cât copiii, și nici să cerem de a nu fi batjocoriți, ci fiind batjocoriți să răbdăm, căci aceasta este adevărata cinste. Și de ce oare? Pentru că tu ești stăpânul lui, și nu altul. Nu vedeți diamantul cum te sgârbe fiind izbit? «Dară, zici tu, aceasta este dela natura lui». Inșă și tu, prin voința ta, ai putea să devii ceiace se petrece cu diamantul dela natura sa. Dară ce? Nu știi cum coconii nu au ars, deși au fost aruncați în cuptorul cel cu foc? Nu ai auzit cum Daniil fiind aruncat în groapa leilor, nu a pățimit nici un rău? Este cu puțință de a se petrece lucruri de acestea și astăzi, căci și înaintea noastră stau ca niște lei, mânia, pofta cea uricioasă și altele, cari au dinți îngrozitori și sfâșie pe cel căzut în ghiarele lor. Deci fi și tu ca și acela, și nu lăsa ca patimile acestea să-și înfigă dinții lor în sufletul tău. «Dară, zici tu, ceiace s'a petrecut cu Daniil, a fost totul din char». Da, însă buna lui intențiune, sau mai bine zis, voința lui a fost premergătoare charului dumnezeesc. Astfeliu că și noi dacă am voi să fim ca acei coconi, va stă de față și acum charul, și oricât de flămânde vor fi acele fiare, nu se vor atinge de coasta ta, — căci dacă ele văzând atunci trup de rob și s'au dat la o parte, dară încă când vor vedea pe membrii lui Christos — căci aceasta suntem noi credincioșii — cum oare nu vor stă liniștite? Și dacă nu se liniștesc, apoi cauza este că noi nu vom. Fiindcă sunt mulți cari cheltuiesc mulți bani cu aceste fiare, unia întreținând curve, alții stricând casele oamenilor, alții căutând a-și rezbună pe dușmani, pentru care chiar mai 'nainte de a cădea jos îi sunt sfâșiați. Aceasta însă nu s'a petrecut cu Daniil, și nici cu noi nu s'ar petrece dacă am voi, ci încă s'ar vedea lucruri mai mari decât atunci. Pe acela nu l-au vătă-

mat cu nimic lei, dară pe noi chiar ne-ar folosi cei ce ne vatămă, dacă am fi cu băgare de samă.

Astfelu a devenit Pavel strălucit, fiindcă a suferit cu bărbăție din partea celor ce-l invidiau; astfelu Iob prin multe necazuri, astfelu Ieremia prin aruncarea lui în groapa cea cu tină ¹⁾, astfelu Noe prin potop, astfelu Abel prin invidie, astfelu Moisi prin Iudeii cei pângăriți cu sânge, astfelu Eliseu, și cu un cuvânt fiecare din acei bărbați mari, nu dela liniște și dezmerdări au căpătat cununile, ci dela scârbe și ispite. Pentru care și Christos știind că numai aceasta aduce laudă, zicea ucenicilor: „În lume necazuri veți avea, însă îndrăzniți, eu am biruit lumea“ (Ioan 16, 33). «Dară ce? zici tu, oare nu mulți au fugit din cauza relelor?». Da, însă nu din cauza naturei acelor ispite, ci din cauza trândăviei lor. Iară cel ce odată cu ispitele ni poate da și mijlocul de a putea răbda, acela fie ca să stea lângă noi toți, și să ni tindă mână de ajutoriu, ca astfelu fiind proclamați de biruitori, să ne învrednicim de cununile cele veșnice, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, cu care și prin care se cade slava Tatălui, împreună și Sf. Duch, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA V

„Pentru aceea i-a dat pre îi Dumnezeu întru patimi de ocară, că și femeile lor 'și-au schimbat rânduiala cea firească, întru ceiace este împotriva firei. Așijderea și bărbații lăsând cea duple fire rânduială a părții femeiești, s'au aprins întru pofla sa unul spre altul“ (Cap. 1, 26. 27).

Toate patimile omenesti sunt necinstite, dară mai cu samă nebunia după copii, căci mai mult pătimește sufletul și se necinstește în păcate, decât trupul în boale. Privește cum îi lipsește și aici de orice iertare, duple

¹⁾ Notă. A se vede cap. 32 din Ieremia. Trad.

cum îi lipsește și în cele ale credinței. Femeilor li zice: „au schimbat rânduiala firei“ și prin urmare nu au ce răspunde, sau să spună «că am fost împiedecate de împreunarea cea după lege» și nici că nu au avut cu cine să-și împlinască pofta, și au fost silite de a se azvârli în această turbare nebună, căci expresiunea „au schimbat“ se zice de cei ce au avut ce schimba, după cum atunci când vorbea de credință zicea „că au schimbat adevărul lui Dumnezeu întru minciună“. Bărbaților iarăși li spune: „lăsând cea după fire rânduială a părții femeiești“ cciace învederează același lucru. Din această cauză și pe femei ca și pe bărbați îi lipsește de orice iertare, învinovățându-i deopotrivă, pentru că nu numai că au avut prilejul de a-și face poftele, și că lăsând la o parte ceiace aveau au ajuns la asemenea absurdități, dară încă că necinstind ceiace este după natură, au alergat la ceiace este contra naturii. Cele ce sunt contra naturii sunt și mai grele, în același timp și mai dezgustătoare, așa că nici nu le-ar putea cineva numi plăcere, fiindcă adevărata plăcere este cea după natură. Dară când Dumnezeu părăsește pe cineva, totul se răstoarnă pe dos! De aceea nu numai credința lor eră satanicască, dară și viața li era diavolică. Atunci când li vorbea de credință, li-a pus în mijloc lumea și cugetul omenesc, spunându-li că, cu mintea cea dată lor de Dumnezeu, ar fi putut prin cele ce se văd ca să se ridice la creatoriu, dară fiindcă nu au voit, au rămas fără nici o justificare, — aici însă în locul lumii li pune la mijloc plăcerea cea după natură, de care ar fi putut ca să se mulțamească cu mai multă libertate și liniște, și ar fi scăpat de rușine, dară n-au voit, drept care și sunt lipsiți de orice iertare, fiindcă au defăimat natura. Și ceiace este mai necinstit încă, că și femeile umblă după asemenea împreunări contrare naturii, în timp ce ar trebui ca să se rușineze de bărbații lor.

Este demn de a admira și aici înțelepciunea lui Pavel, cum el aruncându-se cu vorba în două lucruri contrare, pe amândouă le-a dezvoltat cu toată exactitatea. Voiă a spune ceva și demn, în același timp însă și mușcătoriu pentru auditoriu, dară acestea amândouă nu eră cu puțință, fără ca una din ele să se împiedece

de ceialaltă. Dacă vei spune ceva demn, nu vei putea atinge pe auditoriu, iară de voiești a te atinge de el tare, apoi atunci este nevoie de a desvâli lămurit ceiace spui. Dară iată că înțeleptul și sfântul suflet al lui Pavel le-a putut uni pe amândouă la un loc, și le-a dezvoltat cu toată exactitatea, căci în numele naturii a mărit învinovățirea lor, în același timp — ca și de o perdea oarecare — el s'a servit cu multă înțelepciune în demnitatea povestirii sale.

După ce deci, mai întâiu el se atinge de femei, de îndată păsește mai departe atingând pe bărbați, căci zice: „Așijderea și bărbații, lăsând cea duple fire rânduială a părții femeiești“, ceiace este dovada celei mai de pe urmă nebulii, căci când amândouă genurile sunt corupte, și bărbatul care este pus ca dascăl al femeii, ca și femeia căria i s'a porocit de a fi de ajutoriu bărbatului, nu îndeplinesc cu sfințenie datoriile lor, apoi atunci îi se găsesc între dânsii ca dușmani. Gândește-te apoi și la cuvintele de care s'a servit, cât de reprezentative sunt, căci nu zice: «s'au amoretat și s'au pofit unul pre altul» ci: „S'au aprins întru pofta sa unul spre altul“. Vezi acum că totul în poftă vine dela lăcomie, care nu poate răbda ca să stea în hotarele sale? Așa dară, tot ceiace pofteste cineva, din acele care covârșesc legile puse de Dumnezeu, este absurd, și prin urmare pofteste din acele absurde și nu din cele legiuite. Dupre cum de multe ori mulți lăsând la o parte pofta mâncărilor se hrănesc cu humă și cu petre mici, iară alții stăpâniți de o sete nebună doresc până și apa din mocirlă, tot așa și aceia s'au infierbântat de acel amor nelegiuit. Și de întrebă poate «de unde oare a venit întinderea boalei, sau mai bine zis a poftii acestia»? — răspunsul este: dela părăsirea lui Dumnezeu. Dară părăsirea lui Dumnezeu de unde vine? Dela nelegiuirea celor ce l'au părăsit pre el.

„Bărbați cu bărbați rușinea lucrând-o“ zice mai departe. «Dacă ai auzit spunând «că s'au aprins» să nu-ți închipui, zice, că boala aceasta provine numai din poftă, ci mai mult din trândăvia lor, care a și aprins pofta». De aceia nici nu zice «fiind târâți, sau căzând» dupre cum zice aiurea¹⁾, ci „lucrând“ adecă

¹⁾ *Nota.* A se vedea cap. 6, 1. din epistola către Galateni (Trad.).

că lucrul lor îl pusese în păcat, și nu un lucru întâmplătoriu, ci studiat de dânsii mai dinainte. Și nu zice «pofta», ci „rușinea lucrând“, fiindcă și natura au făcut-o de răs, și legile ei le-au călcat. Privește apoi și confuzia cea mare venită din amândouă părțile, fiindcă nu numai că capul a căzut jos la pământ, ci și picioarele s-au ridicat sus, și au devenit dușmani între dânsii, introducându-se o luptă mai grozavă decât războiul civil, mai hădă și mai variată. Căci lupta aceasta o au împărțit în patru feluri de lupte nouă și nelegiuite; războiul acesta nu cră îndoit și întreit, ci chiar și împătrit. Gândește-te bine: trebuia ca cei doi, adică bărbatul și femeia, să fie unul, după cum zice: „Și vor fi amândoi un trup“, iară aceasta o face pofta de împreunare, care unește amândouă genurile. Inșă această poftă nimicind-o diavolul, și făurind un alt mijloc, a rupt genurile unul de altul în acest mod, și a făcut ca unul să devină doi, adică unul și acelaș gen să țină locul și a celui alt, ceea ce este contra legii lui Dumnezeu. Dumnezeu a zis: „Cei doi vor fi un trup“, iară diavolul a împărțit acel trup în două. Și iată întâiul războiu. Apoi iarăși aceste două părți s-au războit fiecare și contra sa, ca și contra celeilalte, căci și femeile defăimau pe alte femei, și nu numai pe bărbați, și bărbații la rândul lor stăteau unul contra altuia, ca și contra genului femeesc, ca și într-o luptă de noapte. Ai văzut al doilea, al treilea, al patrulea și al cincilea războiu? Dară apoi mai este și un alt războiu, căci pe lângă cele vorbite îi au făcut nelegiuire și contra naturei. Fiindcă diavolul știa bine că ceea ce unește amândouă genurile este mai ales această poftă, s'a gândit ca să rupă această legătură, așa ca să se dezbină nu numai în a nu mai face copii, ci chiar în a se război unul pe altul, și a se răscula unul contra altuia. „Și răsplătirea ce li se cădeă a rătăcirii lor, întru șine-și luând-o“. Privește cum iarăși ajunge cu vorba tot la obârșia răului, adică la necucernicia lor, rezultată din credința cea falsă, spunând că plata aceasta se trage dela nelegiuirea necvsevicei dinainte.

1) Vorbind el de gheena și de pedeapsă, și fiindcă

1) *Partea morală.* Despre cei ce fac pederastie și malachie, și de câte rele sunt capabili unia ca aceștia. Despre bărbații și femeile cari viețuiesc în păcate, despre gheena și judecată, și dovada trasă din cele petrecute în Sodoma. Noi nu trebuie a ne desmerda în plăceri trupesti, ci a avea veșnic în minte teama de Dumnezeu. (Veron).

celor necvsevioși și cari preferau a trăi în astfelu de desfrânări nu li se părea poate demn de credință, ba chiar ridicol, de aceia apostolul arată că chiar în însăși această plăcere se găsește osânda. Dacă însă unia ca aceștia nu simțesc pedeapsa, ba încă simt mare plăcere în asemenea fapte murdare, tu să nu te minunezi, căci și nebunii și cei ce sunt stăpâniți de vre-o boală mintală, de și de multe ori se nedreptătesc singuri cauzându-și rele, îi totuși nu simțesc, ei răd și se deznădă în fapte de acelea, de care cei sănătoși plâng. Însă prin asemenea exemplu nu voim a spune că aceia scapă de osândă, ca și nebunii, ci tocmai în acest fapt murdar pedeapsa li va fi mai grozavă, fiindcă nici măcar nu vor a cunoaște prăpastia relelor în care se găsesc. De-altfelu nici nu trebuie a ne da părerea din faptele celor bolnavi, ci din a celor sănătoși. Iată că faptul acesta li se părea a fi vechiu, că eră chiar și o lege în ființă, iată că un legiuitoriu de al lor a porocit prin lege ca slugile nici să-și ungă trupul cu unt-de-lemn, și nici să facă pederastie, acordând presidenția acestei murdării numai celor liberi (stăpânilor), sau mai bine zis nu presidenția, ci schimonosirea naturei. Cu toate acestea îi nu considerau faptul de schimonosire, ci încă foarte cinstit, și oarecum un drept mai mare asupra slugilor, fiindcă aceasta eră legiuit de prea înțeleptul popor athenian și de marele lor legislator Solon! Dară apoi și alte multe cărți de ale filosofilor lor le-ar găsi cineva pline de această boală molipsitoare. Însă de aici noi nu putem zice că faptul acesta este legiuit, ci pe cei ce au primit o asemenea lege îi credem ca cei mai nenorociți și vrednici de multe lacrimi. Ceiace pătimesc femeile cele desfrânate, aceiași pătimesc și aceștia, ba încă mai grozav ca ele, fiindcă deși contra legii, cel puțin ele doresc împreunarea naturală, pe când pederastii doresc ceva și contra legii, în același timp și contra naturei. Chiar de nu ar fi gheena, și nici nu ne-ar fi amenințat cu osânda, totuși acest fapt este mai grozav ca orice osândă. Dacă îi simt plăcere de aceasta, după cum zici, ei bine, atunci îmi spui mai mult de îngreuierea pedepsei lor. Când eu văd pe cineva alergând pe stradă gol și cu tot trupul plin de noroiu, și el în loc să se acopere încă se și mândrește, apoi nu numai că nu-l laud pentru aceasta, ci chiar îl plâng,

fiindcă nu simțește sărmanul, că singur se face de răs. Dară pentru ca să arăt mai lămurit batjocura aceasta, să-mi dați voie de a aduce și alt exemplu. Dacă cineva ar pedepsi o fecioară care ar fi avut relații cu animale necuvântătoare, și ea în loc să se rușineze încă s'ar mândri de acca faptă, oare nu ar fi pentru aceasta vrednică de plâns, fiindcă deși ar fi putut să scape de această boală dacă ar fi voit, totuși ea nici măcar nu simțește? De sigur că ar fi vrednică de jălit. Deci dacă faptul acela este uricios, apoi nici faptul pederastilor nu este mai pe jos de acela, fiindcă a fi cineva batjocorit de ai săi este cu mult mai de jălit decât dacă este batjocorit de străini. Pe unia ca aceștia eu îi consider mai răi decât pe omoritorii de oameni, fiindcă e cu mult mai bine de a muri, decât a trăi defăimată astfel de lume. Omorătorii de oameni a despărțit sufletul de trup, iară aceștia împreună cu trupul au pierdut și sufletul. Ori și ce păcat mi-ai spune, nu poate fi egal cu această grozavă nelegiuire, și dacă cei ce pățimesc de această boală ar simți grozăvenia faptului ce săvârșesc, de sigur că ar prefera o mie de morți, mai bine decât de a face asemenea fapte.

Nimic nu este atât de uricios ca această batjocură. Dacă Pavel vorbind de curvie zicea: „Tot păcatul pe care l-ar face omul, afară de trup este; iară cel ce curvește păcătuiește în trupul său“ (I Cor. 6, 18), apoi ce am putea spune de această nebbie, care este cu atât mai rea decât curvia, încât nici nu mai avem ce spune? Nu zic numai că prin acest păcat tu nu ai devenit femeie, dară încă că ai pierdut și dreptul de a fi bărbat, căci nici nu te-ai schimbat în natura femeii, și nici nu ai păstrat natura bărbătească, ci amândurora te-ai făcut deopotrivă trădătoriu, vrednic de a fi alungat și bătut cu petre și de femei, ca și de bărbați, fiindcă ai nedreptățit și necinstit amândouă genurile. Și ca să afli cât de mișelesc fapt e acesta, spune-mi te rog: dacă venind la tine un om ți-ar spune în gura mare că tu ești câne, oare nu ai fugi de el ca de un om obraznic? Dară iată că tu care faci parte între oameni, nu numai câne te-ai făcut pe sine-ți, ci chiar mai pe jos și mai necinstit decât acest animal, căci cânele cel puțin este folositoriu omului, pe când cel ce curvește nu este folositoriu la nimic. Dară ce? spune-mi:

dacă cineva amenințându-te ți-ar poronci ca să naști copii și să lchuzești, oare nu te-ai umplea de mânie asupra lui? Dară iată acum, că cei ce turbează după astfeliu de păcate, singuri își făuresc relele cele mai grozave, căci nu este același lucru, a te schimba în natura femeiască, și a rămâneă și bărbat în același timp, sau mai bine zis, a nu fi nici femei și nici bărbat.

Și de voiești ca și de aiurea să afli de grozăvenia acestui păcat, apoi întreabă, de ce oare legiitorii toți pedepsesc prin legile lor pe cei ce se scopesc singuri, și vei găsi că de nimic alt, decât pentru că 'și ciumtesc singuri natura lor omenească,—deși aceștia cu nimic nu nedreptățesc pe alții prin asemenea fapt, la încă de multe ori după scopire îi sunt folositori, pe când curvariul și pederastul nu sunt folositori la nimic. Nu numai sufletul, ci și trupul pederastului este necinstit și vrednic de a fi alungat de pretutindeni. Și de câte gheeni sunt oare vrednici aceștia? Dară dacă poate răzi auzind de gheena, și nu crezi în focul cel veșnic, atunci adă-ți aminte de Sodoma, fiindcă prin aceea nenorocire icoana gheenei ni stă de față chiar în viața prezentă. Fiindcă sunt mulți cari și astăzi ca și atunci, nu cred în învierea cea de apoi, și în cele ce vor urmă după înviere, și râd când aud spunându-li-se de focul cel ne-stâns, de aceia Dumnezeu ne-a cumințit chiar prin întâmplările din viața prezentă. O astfeliu de întâmplare este arderea Sodomei și focul de acolo. Cei ce au fost acolo știu, căci singuri au văzut cu ochii lor aceea rană provenită din bătaca dumnezeiască, și urmările fulgerilor și a trăsnetelor de sus. Acum tu judecă singur cât de mare a fost păcatul lor, dacă Dumnezeu a fost silit de a li arată gheena mai 'nainte de timp. Fiindcă mulți disprețuiau cuvintele și atunci ca și acum, de aceia Dumnezeu li-au arătat apriat icoana gheenei, și încă într'un mod unic în istoria omenirei. În adevăr, că curios a fost norul acela care a plouat foc în loc de apă, dară și păcatul ce îi îl săvârșise, adecă pederastia, eră afară din legile firei, eră contra naturei; a ars pământul acela, fiindcă și sufletele lor erau arse de aceea poftă spurcată. De aceia și ploaea aceia nu numai că n'a deschis pânțelele pământului ca să'l facă de a da naștere roadelor, ci încă l-a făcut netrebnic chiar pentru primirea semințelor ce s'ar aruncă în el. Astfeliu

eră și împreunarea bărbaților din Sodoma, căci și acea nelegiuire li făcuse trupurile lor mai netrebnice decât pământul cel ars al Sodomei.

Ce poate fi mai spurcat ca un bărbat tăvălindu-se în curvii? Ce poate fi mai greșos? O! ce nebunie; O! ce smintire! Dară de unde și cum a pătruns în sufletul omului această poftă nebună, care a adus natura în halul celor ce se războiesc, ba încă cu atât mai rău decât ale aceloră, cu cât și sufletul e mai înalt și mai bun decât trupul? Vai nouă, dacă ajungem a fi mai fără minte decât animalele necuvântătoare, și mai nerușinați decât câinii, căci nicări printre dănele nu vei găsi astfelu de împreunare, ci natura 'și cunoaște hotarele sale! Voi însă, cari săvârșiți acest păcat, ați făcut neamul nostru omenesc mai necinstit decât necuvântătoarele, căci îl batjocoriți prin asemenea fapte și vă batjocoriți și înși-vă.

Dară de unde și cum oare s'a născut acest rău? Dela dezmerdare, și dela necunoștința de Dumnezeu. Când unia scot din sufletul lor teama de Dumnezeu, atunci toate cele bune fug dela dânșii. Deci, pentru că s'a nu se întâmple aceasta, să avem totdeauna înaintea ochilor noștri frica de Dumnezeu. Nimic nu pierde pe om atât de tare, ca atunci când el cade de pe această ancoră, după cum iarăși nimic nu'l poate salva ca aceasta, dacă el își are neconținut ochii așintți spre ea. Dacă noi având înaintea ochilor pe un om și totuși ne sflim de a face păcate, și de multe ori ne rușinăm până și de slugile cele mai liniștite, și prin aceasta nu facem nimic absurd, apoi de aici poți pricepe câtă siguranță am avea, dacă veșnic ne-am gândi la frica de Dumnezeu. Când noi ne vom găsi așa, atunci diavolul nu se va putea arunca asupra noastră, de vreme ce s'ar trudi în zădar; dară dacă ne va găsi rătăciți din calea cea dreaptă, și mergând fără nici un frâu, atunci și el luând motiv chiar dela noi, va putea ușor ca să ne lege din toate părțile și să facă cu noi tot ceiace voiește. După cum pătesc și slugile celeleneșe, că ducându-se în piață să târguiască, ele însă lăsând la o parte scopul pentru care fuseseră trimise de stăpânul lor, se alipesc de cei ce stau degeaba acolo și și pierd timpul fără rost, tot așa pățim și noi dacă ne depărtăm dela poroncile lui Dumnezeu. Căci și noi am stat ca și acelea admirând bo-

gătia, frumuseța trupului, sau și altele cari nu ni sunt folositoare întru nimic, și noi, zic, am stat privindu-le, după cum și slugile cari mergând în piață, în loc să-și vadă de treaba lor, stau și privesc la ghidușiile unora dintre cerșitori, și care apoi venind acasă târziu primesc lovituri dela stăpâni. Multe încă uită să se mai întoarcă acasă, fiindcă se iau după cei ce se slutesc și fac astfelu de comedii.

Însă, iubiților, să nu facem și noi așa. Și noi am fost trimiși aici de stăpânul a toate, spre a îndeplini multe îndatoriri grabnice, și dacă le lăsăm acelea și stăm distrați privind la asemenea nimicuri, pierzându-ne tot timpul în zadar, apoi vom lua pedeapsa cea mai greă. Dacă tu voiești să stai degeaba, apoi ai înainte-ți coiace ești datoriu să admiri, și pentru care poți să-ți petreci tot timpul vieții tale; ai înainte-ți lucruri de acelea, cari nu sunt vrednice de răs, ci de admirat și de laude nesfârșite. Cel ce admiră cele de răs, de multe ori și el este de răs, și chiar mai rău decât bufonii. Deci, pentru ca nu cumvă să pățești de acestea, fugi degrabă la treaba ta. De ce ai stat, spune-mi, uitându-te cu ochii holbați la bogăție, și te găsești ca și înaripat la ideea de a o avea? Ce vezi tu acolo de admirat și vrednic de a-ți cuceri ochii? Căi aceia împodobiți cu aur, servitorii aceia, din cari unia barbari, iară alții eunuci, îmbrăcați cu haine luxoase pe dinafară, pe când sufletul lor e moleșit cu desăvârșire, cu căutătura plină de mândrie, sau alergările acelea și vuctul de acolo? Și cum pot fi acestea vrednice de admirat? Că dâșii au ridicat în picioare lumea întrecăgă, și până chiar și pe cerșetorii aceia cari joacă și șuieră prin târg? Fiindcă și aceștia cuprinși de lipsa cea mare de virtute, joacă mai de răs decât jocul aceloră, purtându-se în toate părțile, astăzi de pildă la o masă luxoasă, mâine în lupanarele femeilor curve, altădată înaintea roiului aceluia de lingușitori, sau înaintea unei mulțimi de paraziți. Dacă accia sunt îmbrăcați în haine aurite, apoi tocmai pentru aceasta sunt de jălit, fiindcă pentru dâșii sunt de preț tocmai acele lucruri care nu prețuiesc nimic. Să nu-mi spui de haine, ci desvălește sufletul lor, privește în el și vezi dacă nu cumvă este încărcat de mii de rane, și îmbrăcat cu zdrențe, pustiu și nesprijinit de nimeni. Ce folos poate

fi din nebunia cea de dinafară? Fiindcă este mult mai bine de a fi cineva sărac și să viețuiască în virtute, decât să fie împărat și să viețuiască în păcate. Săracul se bucură de toată mulțămirea sufletească, el nici nu simțește sărăcia cea dinafarnică, din cauza bogăției dinăuntru, pe când împăratul dezmerdându-se în cele ce nu-i sunt de nici un folos, este chinuit tocmai în cele ce-i sunt mai interesante, adevă în suflet, în cuget și în gândurile cele multe, care sunt nedespărțite de el.

Acestea știindu-le, iubitorilor, să aruncăm dela noi hainele cele aurite, și să îmbrățișăm virtutea și plăcerea izvorită din ea, căci numai astfel ne vom bucura și aici ca și acolo de adevărata mulțămire, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu sf. Duch, se cade slava, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA VI

„Și precum n’au cercat ii a aveà pe Dumnezeu întru cunoștință, așa i-a dat pre ii Dumnezeu întru minte neiscusită, a face cele ce nu se cade“. (Cap. 1, 28).

Ca să nu creadă ii că dacă a vorbit cam mult de pederastie, prin aceasta a făcut aluziune la dâșii, deaceia trece deodată la alte feliuri de păcate, și întreaga idee a întoarce asupra altor persoane. După cum obișnuiește totdeauna când discută cu credincioșii despre păcate, și când voiește a se depărta dâșii de ele, că aduce de față gințile, zicând: „Nu întru patimă de poftă, ca și păgânii carii nu cunosc pre Dumnezeu“ și iarăși: „ca să nu vă întristați ca și ceilalți cari n’au nădejde“ (I. Thesal. 4, 5. 13), astfel și aici arată păcatele acelora, și-i lipsește de orice iertare, fiindcă dacă ii cutează a face astfel de păcate, aceasta nu vine din neștiință, ci din precugetare. De accia nu zice «precum nu au cunoscut pre Dumnezeu» ci

„precum n'au cercat ii a avea pre Dumnezeu întru cunoștință“, adică păcatele acestea nu izvorăsc din neștiință, nu sunt săvârșite fără precugetare, ci dintr'o judecată stricată, și nu din cauza trupului, după cum zic unii eretici, ci din pofta cea rea, care și este obârșia tuturor relexor. Fiindcă mintea lor s'a făcut necercată, apoi la urmă toate le-au resturnat pe dos, căci așa se întâmplă când vizitiui este stricat.

„Plini fiind de toată nedreptatea, de curvie, de vicleșug, de lăcomie, de răutate“ (Vers. 29). Privește cum toate sunt prin extensiune, căci sunt plini, zice, de „toată nedreptatea“. După ce numește în general răutatea, apoi înseamnă și părțile răutăței în special, căci zice: „Plini de pizmă, de ucidere, de sfadă, de înșelăciune, de năravuri rele, șoptitori, grăitori de rău, uritori de Dumnezeu“ (Vers. 30), iară cele ce se cred de mulți ca indiferente, le trece în rândul păcatelor, ba încă mărește acuzațiunea, și le ridică tocmai în fruntea păcatelor, zicând: „OCăritori, semeți, trufași“. A păcătui, și totodată păcătuind a te gândi și la lucruri mari, e faptul cel mai uricios, pentru care și pe Corintheni i acuză, zicând: „Și voi v'ați semețit“. (I Cor. 5, 2). Dacă cineva mândrindu-se pentru succesele sale și încă pierde totul, dară apoi cel ce se mândrește fiind încărcat de păcate, de ce pedeapsă nu este vrednic? Un astfelu de om nici nu mai poate a se căi la urmă. Apoi adaogă: „aflători de rele“, arătând prin aceasta, că nu se mulțămiau cu păcatele ce le aveau, ci încă mai descoperiau și altele din nou, ceiace iarăși e faptul unor oameni cari judecă și-si dau seamă de ceiace fac, și nu a unora ce sunt trași cu deasila. Arătând fiecare rău în parte, și dovedind că prin aceasta ii s'au resculat chiar contra naturei, căci zice: „neascultători de părinți, neînțelegători“ — ajunge cu vorba chiar la obârșia acestor păcate, numindu-i „nestatornici întru așezământuri, fără dragoste“. O asemenea cauză a răutăței o arată și Christos când zice: „Iară când se va înmulți fără de legea, va răci dragostea a multora“. (Math. 14, 12). Tot aceasta o spune și Pavel aici, zicând: „fără

dragoste, neîmpăcați, nemilostivi“ arătând că prin aceasta au trădat chiar însuși darul naturii. Așa dară și noi avem unii cătră alții oarecare familiaritate naturală, pe care și animalele cele sălbatece o au printre dănsese, după cum zice: „Toată vietatea iubește pe cea asemenea ei, și omul pe aproapele său“, însă aceștia sunt mai sălbateci chiar decât fiarele codrului.

Deci, prin toate acestea apostolul ni-a prezentat boala intrată în lume prin credințele cele rele, și a arătat lămurit că această boală este provenită din trândăvia celor ce pătimesc de ea. La urmă arată și aici, după cum a făcut unde vorbește de credinți, că și aceștia sunt lipsiți de orice iertare, pentru care și zice: „Carii dreptatea lui Dumnezeu știind, că cei ce fac unele ca acestea vrednici de moarte sunt, nu numai fac acestea, ci încă și bine-voiesc (încuviințează) cu cei ce fac“ (Vers. 32). Punând aici două antitheze, pe amândouă le răstoarnă deodată. «Și ce ai de răspuns, zice; că nu ai știut ce trebuie să faci? Dară chiar de nu ai știut, tu ești cauza, căci ai lăsat pe Dumnezeu cel cunoscut ție. Acum cu iată că te-am dovedit prin multe cunoscătoriu și știutoriu de ce trebuia să faci, și cu toate acestea păcătuiind cu bună voia ta. Dară ești atras de păcat? Și de ce conlucrezi ca să păcătuiască și alții, și'i lauzi când păcătuiesc?» „Nu numai că fac acestea, ci încă și bine-voiesc (încuviințează) cu cei ce le fac“, zice, adică mai întâiu pune ceiace este neiertat, însă imediat adaoge că și a lăuda pe cel ce păcătuiește încă este neiertat și foarte uricios.

După ce mai întâiu spune acestea, prin cele ce urmează încă mai înfricoșat prezintă faptul, căci zice: „Pentru aceia fără de răspuns ești, o, omule! tot cel ce judeci, căci întru ce judeci pe altul, pre tine însu-ți te osândești“ (Cap. 2, 1). Acestea le zice adresându-se stăpânitorilor, fiindcă și cetatea aceea avea pe atunci stăpânirea lumii întregi. De aceea preîntâmpinându-i li zice: «singur îți ridici dreptul de justificare, oricine ai fi tu, căci când tu judeci pe cel preacurvariu, și singur preacurvești, chiar dacă nu te-ar judecă nimeni dintre oameni, totuși în condamnarea ce

ai aplicat-o celui vinovat de preacurvie, ai pronunțat hotărîrea și asupra-ți».

„Și știin că judecata lui Dumnezeu este după adevăr asupra celor ce fac unele ca acestea“ (Vers. 2). Ca să nu zică cineva: «am scăpat până acum de groază» de aceia apostolul spune că la Dumnezeu nu este ca aici pe pământ, fiindcă aici unul este pedepsit, iară altul scapă de pedeapsă făcând aceleași fapte rele, acolo însă nu așa. Cum că cel ce judecă cunoaște dreptatea, aceasta o spune el aici, însă cum și de unde cunoaște, nu spune, fiindcă eră de prișos. Când însă vorbește de necușernicie, atunci le arată pe amândouă: și că cunoscând pe Dumnezeu nu l-au cinstit, și că l-au cunoscut din însăși făpturile lui; cu alte cuvinte fiindcă nu eră tuturor cunoscut acest lucru, de aceia a spus și cauza, — pe când aici trece cu vederea, fiindcă aceasta e mărturisită de toți. Când el zice: „tot cel ce judecă“ nu se adresează numai stăpânilorilor, ci și celor proști și celor stăpâniți. Fiindcă dacă nu toți oamenii au tronuri, dacă nu toți au la dispoziție calai și obezi, totuși și aceia judecă pe cei ce greșesc, fie în conversațiile și în adunările lor, fie în conștiința lor, și nimeni n'ar îndrăzni bună-oară să zică că preacurvariul nu este vrednic de pedeapsă. «Dară, zici, aceia judecă pe alții, și nu pe dânsii». Ei bine, de aceia și apostolul se ridică cu toată puterea asupra lor, și zice: „Și oare socotești aceasta, o, omule! tu, cel ce judeci pre cei ce fac unele ca acestea, și tu însu-ți acleleași faci, că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?“ (Vers. 3). De judecata ta nu scapi, și vei scăpa de judecata lui Dumnezeu? Fiindcă a arătat păcatul cel mare din lume, din credințele lor, din fapte, din aceia că fiind înțelepți și având la îndămână natura care să-i povățuiască, și că îi nu numai că au părăsit pe Dumnezeu, ci chiar au preferat în locul lui asemănările târfitoarelor, și au necinstit virtutea, deși însăși natura se împotriviă de a fugi la păcate de acelea care erau contra sa, apoi ajunge la urmă la concluziunea naturală, că vor fi pedepsiți cei ce fac de acestea. „Și resplătirea ce li se cădeă, zice, a rătăcirii lor, întru sine-și luându-o“, — dară fiindcă nu o simțesc, de aceia a arătat și o altă pedeapsă, de care

li se înspăimântă. Deși de altfel iu a arătat-o și pe aceasta, căci când el zice: „că judecata lui Dumnezeu este după adevăr“ nimic alta nu spune decât aceasta. Cu toate acestea el își pregătește armele cuvântului și din alte împrejurări, căci zice: „Și oare socotești aceasta, o, omule! tu cel ce judeci pe cei ce fac unele ca acestea, și tu însu-ți aceleași faci, că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu?“ Cum? Tu nu ai putut scăpa de judecata ta proprie, și vei putea scăpa oare de judecata lui Dumnezeu? Și cine ar putea spune aceasta? Dacă tu singur te-ai judecat, căci atât de mare este puterea tribunaului din tine, încât nu te-ai putut cruța, dară încă Dumnezeu, care este fără păcat, și care este nemărginit în dreptatea lui, cum de nu va face aceasta cu atât mai mult? Tu te-ai certat singur pe sine-ți, și Dumnezeu oare are să te aprobe, și are să te laude? Și cum s'ar putea una ca aceasta? Iată că tu ești vrednic de o mai mare pedeapsă, decât acela pe care l-ai judecat și condamnat, fiindcă nu este acelaș lucru: a păcătui simplu, cu a pedepsi pe un altul păcătos, și apoi a cădea și tu în aceleași păcate pentru care l-ai pedepsit.

Ai văzut acum, cât s'a mărit păcatul? «Dacă tu, zice, pedepsești pe cel ce a greșit mai puțin, deși ar trebui să te rușinezi însu-ți, —apoi cum oare Dumnezeu nu te va judeca și pedepsi mai ales pe tine, care ai păcătuit mai mult, care deși și ești condamnat de cugețul tău? Iară de zici poate: «cunosc bine că sunt vrednic de pedeapsă», însă pentru îndelunga răbdare a lui Dumnezeu disprețuiești ideea aceasta, și cutezi a păcătui încă, fiindcă pedeapsa nu o iai acum, apoi dacă ai fi drept ar trebui ca tocmai pentru aceasta să te înfricoșezi și să tremuri. Să nu crezi că dacă n'ai fost pedepsit până acum, apoi nu vei fi nici de acum, ci încă vei fi pedepsit mai tare, dacă rămâi neîndreptat în faptele tale».

De aceia și adaugă zicând: „Sau nu bagi samă de bogăția bunătății lui, și de îngăduința, și de îndelunga răbdarea lui, necunoscând că bunătatea lui Dumnezeu, te aduce la pocăință?“ (Vers. 4). Lăudând îndelunga răbdare și bunătate a lui

Dumnezeu, și arătând câștigul col mare de aici pentru cei ce bagă samă, prin aceasta voiește a mări frica în auditoriu și a atrage pe păcătoși la pocăință. După cum bogăția bunătății sale este motiv de mântuire pentru cei ce o întrebuințează bine, tot așa și pentru cei ce o disprețuiesc este motiv de o mai mare pedeapsă. Tocmai aceasta e de luat aminte, că Dumnezeu fiind bun și îndelung răbdătoriu nu te pedepsește îndată, și când tu exprimi această idee, nimic alta nu spui, decât mărirea pedepsei ce ți se va da. Bunătatea o arată Dumnezeu ca să te scapi de păcate, iară nu ca să mai adaogi, și dacă nu faci aceasta, pedeapsa va fi mai îngrozitoare. Tocmai pentru aceia nu trebuie a păcătu, fiindcă Dumnezeu este îndelung răbdătoriu, și deci nu trebuie a lua acea bunătate ca motiv de nerecunoștință, fiindcă dacă el este îndelung răbdătoriu, negreșit că și pedepsește. Și de unde se învederază aceasta? Din cele ce urmează. Dacă răutatea este mare, iară cei răi nu 'și-au luat răsplata, de necesitate că 'și vor lua-o, fiindcă dacă oamenii nu pot trece cu vederea acest lucru, apoi cum se poate ca Dumnezeu să-l treacă nebagat în seamă? Așa că de aici a introdus apostolul idcia și despre judecată, fiindcă a arătat că mulți nepedepsiți aici sunt răspunzători dacă nu se vor pocăi, prin aceasta introduce judecata, și încă prin extensiune.

De accia zice: „Ci după împetrirea ta și nepocăita inimă, îți aduni ție mânia în ziua mâniei și a descoperirii dreptei judecăți a lui Dumnezeu“ (Vers. 5). Când cineva nu se moaie nici prin bunătatea lui, și nici prin frica de el nu se pleacă, apoi ce poate fi mai nemlădios ca acesta? După ce deri a arătat bunătatea lui Dumnezeu și filantropia lui, la urmă arată și pedeapsa, căci el este neîblânzit cu cel ce nici așa nu se întoarce din calca rătăcirii. Și tu privește cum apostolul întrebuințează cuvinte principale în expresiunile sale. „Ți aduni mânia, zice, în ziua mâniei“ arătând prin aceasta totul, și cauza nu este cel ce judecă, ci cel judecat. «Singur îți aduni mânia, zice, iară nu Dumnezeu îți adună. El a făcut tot ce trebuia, și te-a creat pe tine ființă înțelegătoare, mai presus de toate ființele, cunoscătoriu al celor bune și al celor rele; ți-a arătat îndelungă răbdare și te-a chemat

la pocăință, te-a amenințat cu ziua cea înfricoșată, și astfelu prin toate acestea el te-a atras spre pocăință. Deci, dacă după toate acestea tu rămâi în îndărătnicie, singur îți aduni mânia în ziua mâniei și a descoperirii dreptei judecăți a lui Dumnezeu». Ca nu cumva auzind de mânie să-ți inchipui vre-o patimă, a adaos imediat „a dreptei judecăți a lui Dumnezeu“. Bine a zis el „a descoperirii“, căci atunci se va descoperi aceasta, când fiecare va lua plata după merit. Aici mulți înrăuresc și trec pe lângă dreptate, dară acolo nu va fi așa.

„Care va răsplăti fiecăruia duple faptele lui, celor ce duple răbdarea lucrului bun“ (Vers. 6. 7). Fiindcă apostolul prin vorbele dinainte devenise înfricoșătoriu și greoiu, vorbind despre judecata viitoare și osândă, apoi nu deodată a ajuns la pedeapsa așteptată, ci a întors vorba la ceva mai plăcut, adică la răsplata faptelor bune, pentru care și zice: „celor ce duple răbdarea lucrului bun caută slavă, și cinste, și nestricăciune, și viață veșnică“. Aici face aluziune la cei căzuți în ispite, pe cari-i deșteaptă, și arată că ii nu trebuie a se încuraja numai în credință, fiindcă acel tribunal este cercetătoriu și al faptelor.

Privește pe apostol când vorbește de cele viitoare, cum el nu poate să spună deslușit bunurile de acolo, ci spune numai de slavă și cinste. Fiindcă toate acele bunuri covârșesc cele omenești, de aceea nu poate a arăta lămurit, neavând o icoană fidelă a acelor bunuri, ci din cele ce se cred de noi a fi strălucite, ca slava, cinstea și viața, să încearcă să ni reprezinte pe acelea, pe cât poate, fiindcă acestea sunt foarte dorite de noi oamenii. Dară acele bunuri nu sunt ca acestea, ci cu atât mai bune decât acestea, cu cât sunt și nestricăcioase și nemuritoare. Ai văzut cum el ni-a deschis ușile despre învierea trupurilor, numind-o nestricăciune? — fiindcă nestricăciunea este a trupului celui stricăcios. Apoi, ca și cum nu cră deajuns aceasta, a adaos: „Slavă și cinste“. Toți vom învia nestricăcioși, însă nu toți în slavă și cinste, ci unii în osândă, iară alții în viață veșnică.

„Iară celor prigonitori“ (Vers. 8). Acum iarăși începe a lipsi de iertare pe cei ce viețuiesc în răutate, și-i arată căzuți în ea din cauza certelor și a lenevirei. „Cari se pun împotriva adevărului, și se supun

nedreptăței, mânie și urgie“. Iată aici și a doua învinovățire, fiindcă ce îndreptare vor putea avea cei ce fug de lumină, și preferă întunecul? Și nu spune că sunt siliți și tiranișiți de cineva, ci „se supun nedreptăței“, adică căderea lor este din intențiune, și nici decum, vr'un păcat din silă. „Mânie și urgie, necaz și strâmtorare preste tot sufletul omului celui făcătoriu de rău“ (Vers. 9) adică, chiar de ar fi cineva bogat, chiar de ar fi consul, sau și împărat, totuși cuvântul judecăței acelia nu are în vedere pe nimeni, ci numai faptele fiecăruia, căci înaintea lui nu au nici o trecere demnitățile omenești.

Arătând deci, covârșirea boalei, și adăogând și cauza ei, adică că vine din lenevirea celor ce pătimesc, cum și sfârșitul, adică că pe dâșii îi va urma pierderea desăvârșită, spunând și de ușurința îndreptărei, iarăși îngreuiază în osândă și aici pe Judeu. Cel ce s'a bucurat de o mai mare învățătură, este vrednic a primi și o mai mare pedeapsă făcând nelegiuiri. Așa dară cu cât vom fi mai înțelepți și mai puternici, cu atât mai mult vom fi pedepsiți păcătuiind. De ești bogat, ți se va cere mai mult ca celui sărac; de ești mai înțelept, ți se cere și mai multă supunere; de ești îmbrăcat cu vre-o putere, ți se cer și succese mai strălucite, și în toate în fine trebuie a contribui în măsură cu puterea ce o ai.

„Slavă, și cinste, și pace tot celui ce face binele, Iudeului mai întâiu, și Elinului“ (Vers. 10). De care Iudeu spune, și de cari Elini vorbește el aici? De cei mai înainte de venirea lui Christos, fiindcă cuvântul lui nu a ajuns încă la timpurile charului, ci încă stăruiește asupra timpurilor dinainte, curățind mai de departe și nimicind distanța dintre Iudeu și Elin, ca astfeiu când va vorbi de timpurile charului, să nu se pară că el inventează ceva nou și greoiu. Pentru că dacă și în timpurile dinainte, pe când încă charul nu strălucia atât de mult, și pe când cele ale Iudeilor erau renumite, strălucite și respectate de toți, și totuși nu era nici o distanță între Iudeu și Elin, apoi ce cuvânt ai avea de spus că și după atâta manifestare a charului ar fi vre-o distanță, sau vre-o deosebire atât de mare? De aceia apostolul pregătește mai dinainte terenul cu multă osîrdie, ca astleliu auditoriul, aflând că și în tim-

purile dinainte predomină același lucru, să primească aceasta cu atât mai mult după primirea adevăratei credinți. Elini numește el aici nu pe cei căzuți în idololatrie, ci pe cei cinstitori de Dumnezeu, pe cei ce ascultau de legea naturală, pe cei ce pe lângă cele mai remarcabile ale Iudeilor păstrau cu sfințenie și toate cele ce contribuiau la întărirea evseviei, ca de pildă cei de pe lângă Melchisedek, ca Iob, ca Nenevitenii, și ca Cornelie sutașul. Așa dară el de pe acum surpă mai dinainte deosebirea dintre tăierea și netăierea împrejur, și de departe caută a dărîmă această deosebire, ca astfel să ajungă la ideea propusă fără nici o bănuială, cîciace este o particularitate a înțelepciunii apostolice. Dacă ar fi arătat că acea deosebire a dispărut în timpurile charului, s'ar fi părut cuvîntul lui supus bănuielelor; pe cînd povestind de răutatea ce stăpînia pe atunci Iuinca, și unde se sfîrșesc cele ale răutății, ca urmare firească ajunge cu vorba aici, și deci face ca învățătura lui să fie nebănuită. Cum că aceasta o voiește el și pentru aceasta a construit frazele așa cum se văd, este învederat de acolo, că dacă el n'ar fi avut această intențiune, ar fi fost deajuns să zică: „Dupre împetrirea ta și nepocăita inimă, îți aduni ție mînie în ziua mîniei“ și ar fi conținut cu această chestiune, căci eră deajuns; însă fiindcă nu aceasta eră cîciace el căută, adică să vorbească despre judecata viitoare numai, ci să și arate că Iudeul nu avea nimic mai mult decît Elinul, ca să fie îndreptățit de a cugeta lucruri mari de dînsul, de aceia pășeste mai departe în desvoltarea ideii întrebuițînd și o ordine perfectă. Gîndește-te bine: a înfricoșat auditoriul, i-a clădit ca un castel ziua cea înfricoșată, a spus cît rău este de a viețui cineva în răutăți, a arătat că nu este nimeni care să păcătuiască din neștiință, și deci să rămână nepedepsit, ci chiar dacă nu este acum, va fi negreșit pedepsit, însă prin toate acestea el voiește a prepara ideia, că învățătura legii nu eră tocmai dintre cele mai importante și mai urgente. Slava și cînstea se acordă în fapte, și nici cît în tăierea sau netăierea împrejuri. După ce deci a arătat că Elinul va fi pedepsit numai decît, și dacă are fapte bune va fi cînstit, la urmă a arătat că legea și tăierea împrejur sunt de prisos. Așa dar Apostolul aici războiește mai cu seamă pe Iudei.

Fiindcă dânsii erau mai ambițioși, întâiu, din cauza îngâmfării ce-i stăpâna, pentru care credeau de înjositoriu de a se prenumera cu cei dintre ethnici, al doilea; fiindcă luau în bătaie de joc ideea creștină că credința acopere toate păcatele, — de aceea apostolul mai întâiu acuză pe Elini, pentru care și face vorbă, ca astfel nebănuit și cu toată sinceritatea să loviască pe Judei. Apoi ajungând cu vorba în examinarea osândei, arată că Iudeul nu numai că nu este folosit cu nimic din lege, ci încă este apăsător fără folos, iară această idee o pregătește începând de sus dela strămoșii lor. «Dacă zice, Elinul este fără nici-o îndreptățire, fiindcă deși eră povățuit de natură și de cugetul său și totuși n'a devenit mai bun prin aceasta, apoi cu atât mai mult Iudeul care a primit învățătura leului și atâtea bunuri, este fără îndreptățire». Așa dară convingându-l de a primi cu ușurință această logică sănătoasă trasă din greșalele altora, la urmă îl silește chiar și fără voia lui de a o aplica și la propriile sale păcate. Și pentru ca cuvântul său să fie bine primit, îl întoarce și la împrejurări mai bune și mai plăcute, căci zice: „Slavă, cinste și pace tot celui ce face binele, Iudeului mai întâiu, și Elinului“. Aici pe pământ ori și câte bunuri ar avea cineva, le capătă cu multe lupte, — chiar bogat de ar fi, chiar stăpânitoriu, chiar împărat, — și dacă nu s'ar lupta cu alții, totuși cu sine însuși de multe ori se luptă, și duce un războiu mare cu propriul său cuget, — pe când acolo nu este nimic de felul acestora, toate sunt liniștite, toate apărute de orice turburare, toate având cu ele adevărata pace.

Din cele vorbite mai sus, deci, pregătind ideea că și cei ce nu au legea se vor bucura de aceleași bunuri ca și Iudeii, adaugă și dovada necontrazisă, zicând: „că nu este fătărnicie la Dumnezeu“ (Vers. 11). Când spune că și Iudeul și Elinul păcătuiind este pedepsit, el nu are nevoie de argumente, dară când adaugă că și Elinul se cinstește deopotrivă cu Iudeul, aceasta vrea să argumente cu dovezi necontrazise, fiindcă în adevăr se pareă ceva minunat și de necrezut, că și cel ce nu a ascultat de lege și de Proroci, se cinstește dacă săvârșește fapte bune. De aceea, după cum am spus mai înainte, apostolul li exercitează auzul cu cele

petrecute mai înainte de char, că astfelu cu ușurință să consimtă ii, că cu atât mai mult se petrece acest fapt după primirea credinței creștinești. Mai cu seamă de aici devine el nebanuit, că nu apără numai pe ale sale, căci zicând: „Slavă, cinste și pace tot celui ce lucrează binele, Iudeului mai întâiu, și Elinului“ imediat adaugă: „că nu este fățarnicie la Dumnezeu“. Vai! Cu câtă ușurință a ieșit biruitoriu în această luptă de principii, căci dacă nu este așa, nu este după Dumnezeu, și prin urmare este fățarnicie la mijloc,—însă la Dumnezeu nu este astfelu de fățarnicie. De aici el arată cât de absurdă eră părerea lor. Și nu a spus că dacă nu este așa, apoi Dumnezeu este fățarnic, ci ceva mai demn: „Că nu este fățarnicie la Dumnezeu“, adică el nu se uită la persoane, nu corectează valoarea dinafarnică a persoanelor, ci valoarea lor lăuntrică, adică valoarea faptelor. Aceasta spunând, el a arătat că Elinul nu se deosebește de Iudeu în fapte, ci în persoane numai; nu pentru că unul este Iudeu și celalat Elin, acela este cinstit, cară acesta batjocorit, ci amândouă acestea vin din fapte. Dară apostolul n'a spus chiar așa, căci ar fi deșteptat mânia și ura Iudeului, ci a pus ceva mai mult încă, zguduindu-li cugetele lor și umilindu-i, încât să primească dovada scoasă. Și care e acea dovadă? Pasagiul următoriu: „Căci câți fără de lege au greșit, fără de lege vor și pieri, și câți în lege au greșit, prin lege se vor judecă“ (Vers. 12). Aici, după cum am mai zis, nu numai că arată egalitatea dintre Iudeu și Elin, ci chiar pe Iudeu îl arată mai îngreuiat prin darea legii. Elinul se judecă fără de lege, însă expresiunea „fără de lege“ aici, nu va să zică că e ceva mai grozav, ci din contra, ceva mai îmblânzit, adică el nu are de acuzătoare legea. Expresiunea „fără de lege“ înscamnă că este afară din prevederile legii, și deci se condamnă numai după cugetul său natural, sau mai bine zis, după legea naturei scrisă în cugetul său. Iudeul însă prin lege, adică el este judecat odată cu legea naturală și de lege, care îl învinovățește, fiindcă cu cât s'a bucurat de o mai mare luare aminte, cu atât va fi și pedepsit mai mult. Ai văzut cum apostolul a demonstrat că Iudeii

au mai mare nevoie de a da năvală la char, adică la credința creștină? Fiindcă îi spuneau că nu au nevoie de char, fiind îndreptățiți prin lege, iată că apostolul li arată, că tocmai îi au mai mare nevoie decât Elinii, de oarece mai mult vor fi și pedepsiți.

Apoi iarăși luptându-se pentru desvoltarea celor vorbite, adăoge și o altă dovadă, zicând: „Că nu auzitorii legii sunt drepti la Dumnezeu“ — și bine a zis „la Dumnezeu“, căci înaintea oamenilor poate sunt cinstiți și fac mare vuet pentru aceasta, pe când înaintea lui Dumnezeu cu totul din contra, „Ci făcătorii legii se vor îndreptă“ (Vers. 13). Ai văzut cu câtă prisosință de dovezi răstoarnă credințele lor, aducându-le la un rezultat cu totul contrariu? «Dacă tu, zice, pretinzi a te mântui prin lege, mai 'ntăiu de tine stă Elinul, care se arată făcătoriu al celor scrise în lege». Și cum se poate să fie făcătoriu al legii, dacă n'a fost auzitoriu al ei? «Se poate, zice, și încă nu numai aceasta, ci și mai mult ceva, căci nu numai că se poate să devină cineva făcătoriu al legii fără să fi auzit, ci se poate că și după ce a auzit, să nu îndeplinească legea», ceiace spunând mai jos, o arată cu mai multă claritate: „Deci, tu, cela ce înveți pe altul, pe tine nu te înveți?“ zice. Dară aici el pregătește o altă dovadă, ca și cea de mai sus, căci zice: „Căci când neamurile cele ce n'au lege, din fire fac ale legii, aceia lege neavând, îi singuri își sunt lege“ (Vers. 14). «Nu îndepărtez legea, zice, dară și de aici (din legea naturală) îndreptătesc neamurile». Ai văzut cum el surpând credința Iudeilor, nu dă nici un motiv contra sa ca necins-tind legea, ci încă din contra lăudând-o, ba încă lăudând-o și înălțând-o mult? Când el vorbește de fire (din fire fac ale legii), spune de cugetările cele izvorite dela natură. Așa dară pe aceștia apostolul îi arată mai buni decât dânșii, și cu atât mai mult, cu cât neprimind nici o lege scrisă, îi s'au arătat mai buni și fără o asemenea lege, cu care Iudeii cred că prisosesc neamurilor. «Tocmai de aceia sunt de admirat, zice, că neavând nevoie de lege, îi au dovedit că fac toate ale legii, ațintindu-și cugetele lor la fapte, și nu la litera legii». Aceasta o și spune el prin următoarele: „Care arată fapta legii

scrisă întru inimile sale, împreună mărturisindu-li lor cunoștința lor, și cugetele lor părăndu-se între sine, sau și dânduși răspuns de îndreptare, în ziua când va judecă Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor, după evanghelia inea prin Iisus Christos“ (Vers. 15. 16).

Vezi cum iarăși li-a pus de față acea zi înfricoșată și li-a înfățișat-o ca fiind apropiată, zguduindu-li cugetul și arătându-li că mai cu samă aceștia trebuia a fi cinstiți, cari și fără lege s'au silit a face cele ale legii? Dară ceiace este mai cu samă de admirat în înțelepciunea apostolică, aceasta e demn de a o spune acum. Adecă reușind el a arăta prin construirea ideilor și a frazelor, că Elinul este mai superior Iudeului, iată că în recapitulatie și concluziunea argumentelor nu pune această idee, ca să nu ațite pe Iudeu. Și pentru ca să arăt mai lămurit ceiace am spus, voi vorbi cu cuvintele apostolice. Fiindcă a zis: „Că nu auzitorii legii... ci făcătorii legii se vor îndreptă“ era natural să adauge: „căci când neamurile cari nu au lege, din fire fac ale legii, apoi ele sunt cu mult mai bune decât Iudeii cari sunt învățați de lege“, însă n'a zis tocmai așa, ci stă pe loc mărginindu-se cu vorba până la lauda Elinilor, fără să mai facă vre-o comparație între dânșii, ca astfel Iudeul să primească cele vorbite. De aceea n'a zis așa, după cum am mai spus, ci: „Căci când neamurile din fire fac ale legii, aceia lege neavând, îi singuri își sunt lege, cari arată fapta legii scrisă întru inimile sale, împreună mărturisindu-li lor cunoștința lor, și cugetele lor părăndu-se între sine“, adecă că în locul legii e de ajuns conștiința și cugetul. Prin acestea a mai arătat încă, că Dumnezeu a făcut pe om destoinic spre alegerea virtuții și fugirea de rele. Și să nu te minunezi că aceasta o spune și odată, și de două și de multe ori, fiindcă pentru apostol punctul acesta era foarte important, mai ales pentru cei ce ziceau: «și de ce Christos a venit tocmai acum...? Și unde era pronia dumnezeiască în timpurile dinainte»? Față de unia ca aceștia el luptându-se li arată în treacăt, că și în timpurile dinainte, și chiar mai înainte de darea

legei, natura omenească s'a bucurat de ajutoriul promiei dumnezeiești, fiindcă cele cunoscute ale lui Dumnezeu arătate erau lor, și știau că aceasta e bine, aceea e rău, căci pe baza acestor idei judecau pe alții, cciace și face pe apostol ca să-i ridiculizeze prin expresiunea: „Întru ce judeci pre altul, pre tine însu-ți te osândești“. Deci în contra Iudeilor nu este numai cugetul sau conștiința, ci și legea primită. Dară de ce oare a scris apostolul pârându-se, sau și dându-și răspuns de îndreptare? — fiindcă dacă au lege scrisă, și acolo se arată fapta de urmat, ce are de pârât la urmă cugetul? Dară el nu spune aici numai de cele ce au făcut fiind prescrise de lege, ci vorbește de întreaga natură a cugetelor, ca și cum pare-că ar zice: «Atunci vor stă pe loc cugetele noastre, unele pîrîndu-ne, altele dînd răspuns de îndreptare, astfelu că omul nu va avea nevoie de alt acuzatoriu înaintea acelui tribunal înfricoșat». Apoi mărînd frica auditoriului, el n'a zis «cînd va judecă Dumnezeu păcatele oamenilor», ci „cele ascunse ale oamenilor“. Fiindcă a zis mai sus: „Și oare socotești aceasta, o omule! tu, cei ce judeci pre cei ce fac unele ca acestea, și tu însu-ți aceleași faci, că vei scăpa de judecata lui Dumnezeu? — apoi ca nu cumvă să-ți închipui o asemenea părere, pe care tu o ai față de alții, ci să știi că judecata lui Dumnezeu este cu mult mai dreptă decât a ta, a adaos „cele ascunse ale oamenilor“ și „dupre evanghelia mea prin Iisus Christos“, fiindcă oamenii stau ca judecători numai ai faptelor săvârșite la arătare.

Deși mai sus a vorbit numai de Tatăl, totuși după ce i-a zguduit cu frica, a adaos și de Iisus Christos, și nu cum s'ar întîmplă, ci după ce și aici amintește de Tatăl, vorbește și de Christos. Prin aceste cuvinte el înalță și demnitatea predicii, ca și cum ar zice: «ceiace natura a învățat din început pe om, aceasta o vestește cu glas mare și predica evangheliei». Ai văzut cu cîtă înțelepciune i-a legat și de evanghelie, și de Christos, și totodată a dovedit că cele ale noastre nu stau aici pe loc, ci merg mai departe? Cciace a zis mai sus, că: „îți aduni ție mînie în ziua mîniei“

aceiași spune și aici prin vorbele: „în ziua când va judecă Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor“.

1) Deci, fiecare să intre în conștiința sa, și socotindu-și păcatele făcute, singur să-și ceară răspundere dreaptă, ca nu cumva să fim atunci judecați cu lumea întreagă. Grozav este acel tribunal, înfricoșat este tronul acela, responsabilitățile sunt încărcate de cutremur, riu de foc curge atunci. „Fratele nu izbăvește, au izbăvi-va omul“? (Ps. 48, 7). Adă-ți aminte de cele spuse în evanghelie, de îngerii carii trec în toate părțile, de cămara de nuntă închisă, de candelile cele stinse, de puterile cari târăsc în cuptoriul cel cu foc. Mai gândeste-le apoi și la aceia, că dacă astăzi s'ar aduce de față aici în biserică vre-o faptă ascunsă a unuia dintre noi, cât de mult n'ar fi dorit acela ca mai degrabă să se deschidă pământul și să-l înghiță de viu, decât să aibă atâtea marturi ai răutăței sale! Dară încă atunci ce nu vom suferi, când cele ascunse ale noastre vor fi aduse în mijlocul întregii lumi, ca într'un teatru strălucit și vestit, și când cei ce ne cunosc și cei ce nu ne cunosc se vor uita cu curiozitate la toate faptele noastre? Dară vai! De unde mă văd eu silit a vă înfricoșa pe voi! Trebuie oare ca purcezând dela considerația oamenilor, să fac aceasta, să vă vorbesc de frica de Dumnezeu și de hulirea numelui său cel sfânt? Căci ce vom fi noi atunci, spune-mi, când fiind legați, și dinții scrâșnindu-ni de frică vom fi aruncați în întunerecul cel mai din afară? Sau mai bine zis ce vom face, ceiace este mai grozav decât toate, când noi supărăm pe Dumnezeu? Dacă cineva are minte și simț, numai înființându-se înaintea lui Dumnezeu și a suferit dejă gheena, dară fiindcă nu se înfricoșază de accia, apoi a amenințat cu focul cel veșnic. Ar trebui ca noi să ne întristăm, nu atunci când suntem pedepsiți, ci atunci când păcătuim. Ascultă pe Pavel cum se vaetă pentru păcatele de care nici nu mai eră amenințat să fie pedepsit: „Nu sunt vrednic, zice, de a mă chema apostol, că am alungat biserica lui Dumnezeu“ (Corinth. 15, 9); ascultă și pe David care crezând că a supărat pe Dumnezeu, chemă asupra

¹⁾ *Partea morală.* Despre judecată și osândă, și despre izbăvirea de ele. Despre dragostea către Dumnezeu. (Veron).

lui pedeapsa și zicea: „Fie mâna ta întru mine, și în casa tatălui meu“ (II Imp. 24, 17), fiindcă a supăra pe Dumnezeu e cu mult mai grozav decât a fi pedepsit.

Dară astăzi noi stăm așa de rău, încât dacă nu am avea frică de gheena, nici nu ne-am mișca măcar în a face bine. De aceea dacă nu pentru altceva, cel puțin de teama gheenei să ni fie frică de gheena lui Christos. Nu așa însă cu Pavel, ci cu totul din contra, căci el iubiă pe Christos. Fiindcă noi facem altfel, apoi de aceea și suntem pedepsiți cu gheena. Dacă am iubi pe Christos, precum ar trebui să-l iubim, am ști că e mai grozav decât gheena de a supăra pe cel iubit, și fiindcă nu-l iubim, de aceea nici nu știm mărimea pedepsei aceștia. Și aceasta este cauza pentru care cu plâng și jălesc, căci ce n'a făcut oare Dumnezeu ca să fie iubit de noi? Ce mijloc n'a întrebuințat? Ce a trecut cu vederea? L'am batjocorit fără ca el să ne nedreptățească cu ceva, ci din contra bine făcându-ni și încercându-ne cu mii de bunătăți; am fugit de el chemându-ne și atrăgându-ne din toate părțile, și nici așa încă nu ne-a pedepsit, ci a alergat însuși el, și ne-a prins fugind, dară noi ne-am zmuncit din brațele sale și am trecut în acelea ale diavolului; și nici așa el nu s'a depărtat cu totul de noi, ci a trimis ca să ne roage mulțime de proroci, de ingeri și de patriarhi, dară noi nu numai că nu am primit solia, ci încă am și batjocorit pe cei trimiși. Dară el nici pentru acestea nu ne-a urit, ci ca și pe niște amănți disprețuitori, pe toți ne-a ocolit, stând de vorbă cu Eremia, cu Micheia, în ceriu, și pe pământ, nu ca să ni aducă vre-o supărare, ci pentru ca să arate motivul celor făcute de el, și împreună cu Prorocii chiar el însuși se apropie de cei ce-l disprețuiau, gata de a da răspuns, și cerând a stă de vorbă cu dânsii și cu fiecare în parte, ca să poată atrage la dansul prin vorbă chiar și pe cei surzi. „Poporul meu, zice, ce am făcut ție? sau cu ce te-am supărat? răspunde-mi“ (Micheia 6, 3). — și după toate acestea am ucis pe Proroci, i-am bătut cu petre, și am făcut nui de altc rele. Dară ce face el și după acestea? N'a mai trimis nici Proroci, nici ingeri nici patriarhi, ci chiar pe fiul său. Venind fiul său a fost și el omorît; dară nici așa nu i s'a stins dragostea, ci încă mai mult

i s'a aprins, căci stăruiește neconținut a-l chema la el, și se roagă, și face totul, chiar și după uciderea fiului său, numai ca să-l întoarcă la dânsul. Și Pavel strigă zicând: „Vă rugăm în locul lui Christos, ca cum Dumnezeu s'ar ruga prin noi, împăcați-vă cu Dumnezeu“ (II Corinth. 5, 20), dară nimic din acestea nu ne-a împăcat. Și lucru minunat, că nici așa nu ne-a părăsit, ci stăruiește mereu amenințându-ne cu gheena, făgăduindu-ni împărăția ceriurilor, ca măcar cu acest mod să ne poată atrage la el, și noi încă stăm fără pășare. Dară ce ar putea fi mai rău decât accastă sălbătăcie? Dacă ar face aceasta un om, oare nu am deveni de multe-ori robii lui? Și pe Dumnezeu care face așa îl disprețuim? O! ce trândăvie, o! ce nerecunoștință! Noi cari veșnic trăim în violenții și păcate, chiar de am face vre-odată un bine cât de mic, apoi ca și slugile cele nerecunoscătoare examinăm cu cea mai mare precupeție, și cernem fapta săvârșită, ca să vedem dacă are vre-o plată. Și cu toate acestea plata este mare, dacă nu săvârșești fapta cu speranță de plată, iară dacă faci altminterlea și examinezi cu amănunțime, apoi atunci sunt mai mult vorbe de argat cu plată, decât de slugă recunoscătoare. Noi trebuie a face totul pentru Christos, nu pentru plată, ci pentru dânsul, căci de aceea ne-a amenințat cu gheena, de aceea ni-a făgăduit împărăția, ca el să fie iubit de noi.

Deci, iubiților, să-l iubim duple cum se cade a-l iubi, căci aceasta este plata cea mare, aceasta este împărăția și plăcerea, aceasta mulțămirea, slava și cinstea, aceasta lumina, aceasta fericirea cea mare, pe care cuvântul nu o poate reprezenta, pe care mintea nu o poate pricepe îndeajuns. Dară nu știu cum de am ajuns cu vorba aici, să poronesc oamenilor de a disprețui împărăția, când îi nu disprețuiesc nici măcar slava și stăpânirea sau întâietatea de aici, deși acei bărbați voinici și mari au ajuns și la această măsură a dragostei. Ascultă pe Petru cum se învățase de dragostea lui, și cum îl puneă mai presus de suflăt, de viață, și mai presus de orice, iară când s'a lepădat de el nu se jăliă atăta de pedeapsă, pe cât că s'a lepădat de cel iubit, celace cră pentru el mai amar ca orice pedeapsă. Și toate acestea le învederă mai înainte de venirea sfîntului Duch, și neconținut îi stă în cale și îi zicea: „Unde

mergi“ și „La cine ne vom duce?“, și iarăși „Cu tine gata sunt a merge și în temniță și la moarte“ (Ioan 13, 36. 6, 68. Lucă 22, 33). Astfeliu că pentru dânsii Christos eră totul, și înaintea iubitului lor nu ar fi preferat ii nici ceriul și nici chiar împărăția ceriurilor. «Tu, zice, 'mi ești deajuns în locul tuturor acelor». Și de ce te minunezi că Petru astfeliu se găsiă față de Christos? Ascultă și pe Profet ce spune: „Că ce-mi este mie în ceriu? Și dela tine ce am voit pre pământ?“ (Ps. 72, 24), adecă «nu doresc nimic din cele de sus, nici din cele de jos, decât numai pe tine». Aceasta este dragostea cea adevărată, acesta este amor înflăcărat. Dacă noi iubim în acest mod, apoi nu numai cele prezente, dară chiar și cele viitoare nu le vom băgă în samă față de acea dragoste, și dezmerdându-ne cu ea, vom scoate de aci împărăția ceriurilor. Și cum va fi aceasta? Să ne gândim de câte ori îl batjocorim chiar după miile de bunătați, și cum el încă ne mângâie, de câte ori fugim de dânsul, și totuși el nu ne trece cu vederea, ci apucă înaintea noastră și ne atrage spre dânsul. Dacă toate acestea le gândim, vom putea de sigur să aprindem în noi acca poftă și acea dragoste cătră el. Dacă un om ordinar ar iubi astfeliu pe împăratul, oare acesta nu s'ar înblânzi și umili de măreția dragostei? Eu cred că da, și încă foarte mult. Când însă aici se petrece din contra, căci frumuseța, slava și bogăția celui iubit de noi este nepovestită, iară din partea noastră este disprețul cel mai mare, apoi cum nu vom fi vrednici de cea mai grea pedeapsă, de vreme ce fiind atât de înjosiți și netrebnici, și totuși iubiți de marele și minunatul Mântuitoriu, noi disprețuim iubirea lui? El nu are nevoie de dragostea noastră, și totuși nici așa nu încetează de a ne iubi; noi avem mare nevoie de dragostea lui, și totuși nici așa nu primim dragostea lui, ci preferăm banii în locul lui, prietenia oamenilor, liniștea trupească, slava și stăpânia, în locul lui, care nimic n'a preferat înaintea noastră. Un singur fiu a avut, pe unul născut al său, și nici pe acesta nu l-a cruțat pentru noi, iară noi multe preferăm înaintea lui. Apoi oare, nu cu drept cuvânt ne amenință cu gheena și osânda, chiar de ar fi îndoită, și întreită, și înmuită decât este? Ce am putea spune, când noi pre-

ferăm poroncile lui Satan înaintea poroncilor lui Christos, înaintea legilor lui, și ne batem joc de mântuirea noastră, căci preferăm lucrurile cele rele înaintea celui ce a păținit totul pentru noi? De ce iertare sunt oare vrednice toate acestea? De nici-una.

Deci să ne oprim de a ne arunca singuri în prăpastie; să ne trezim, și gândindu-ne la toate acestea, să-i înălțăm slavă lui prin fapte, căci nu e de ajuns numai prin vorbe, ca astfelu și noi să ne bucurăm de slavă din partea lui; căreia fie cu toții a ne învrednici, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui și sfântului Duch, în veci. Amin.

OMILIA VII

„Iată tu te numești Iudeu, și te odihnești în lege, și te lauzi întru Dumnezeu, și cunoști voea lui, și alegi cele de folos, fiind învățat din lege“ (Cap. 2, 17. 18).

După ce zice mai sus că nimic nu lipsește Elinului spre a se mântui, dacă este făcătoriu al legii, și după ce face acea admirabilă comparațiune, la urmă pune și cele respectabile ale Iudeilor, prin care dâșii credeau că sunt mai presus de Elini. Și mai întâiu pune însuși numele de Iudeu, care eră printre dâșii foarte cinstit, după cum este acum numele de Creștin, fiindcă eră mare și pe atunci deosebirea în denumire, pentru care de aici și începe. Dară tu privește, cum și prin aceste cuvinte apostolul li micșorează importanța ce credeau că o au în partea lor, căci nu zice „dacă tu ești Iudeu“ ci „Iată că tu te numești Iudeu“ și „te lauzi întru Dumnezeu“, adică ca unul ce ești iubit de dânsul și preferat înaintea celorlalți oameni. Aici mi se pare că-i și ridiculizază pentru ușurința și marea lor doxomanie, căci au întrebuințat darul acesta nu pentru mântuirea lor, ci pentru ca să se răscoale asupra altora și să-i disprețuiască. „Și cunoști voea lui, și alegi cele

de folos“ zice, deși în realitate tocmai aici stă defectul lor, fără vre-o ispravă, cu toate acestea lor li se părea că prisosesc altor popoare. De aceia și apostolul pune aceste expresiuni cu multă băgare de samă și exactitate, căci nu zice «faci voea lui» ci „cunoști și alegi“ adevărat nu faci așa, nu te îndeletnicești în a face voea lui.

„Și te nădăjduiești a fi povățuitoriu orbilor“ (Vers. 19). Privește că și aici el nu zice: «ești povățuitoriu orbilor» ci „nădăjduiești a fi“ adevărat așa trâmbițezi tu în lume, — fiindcă mare eră prostia Iudeilor. Tocmai pentru aceasta și apostolul aproape că grăiește aceleași cuvinte, pe care le spuneau și dânsii îngâmându-se. Căci privește ce spuneau îi, după cum vedem în evanghelii: „Intru păcate te-ai născut tot, și tu ne înveți pre noi“ (Ioan 9,34)? fiindcă îi se credeau mai buni decât toți oamenii. Aceasta deci combătând-o Pavel, slăruia pe deoparte înălțând pe Elini, pe de altă înjosind pe Iudei, ca astfel mai mult să-i înboldiască și mai grea să li facă acuzația. De aceia el pășește mai departe mărinind acest fapt, și întrebuintând chiar și pleonasme în vorbire, în scopul propus de a arată deosebirea între cele ce îi vorbeau și cele ce făceau.

„Și te nădăjduiești, zice, a fi povățuitoriu orbilor, luminează celor dintru întuneric, îndreptătoriu celor fără de minte, învățătoriu pruncilor, având închipuirea științei și a adevărului în lege“ (Vers. 20). Privește că și aici nu zice «în conștiință, în fapte, în succese», ci „în lege“. Mai departe apoi, cciace a făcut față de ethnici, aceiași face și față de Ebrei, căci după cum acolo zicea: „Tu, cel ce judeci pre altul, pre tine nu te judeci?“ — tot așa face și cu Ebreii, căci li zice: „Deci, tu cel ce înveți pre altul, pre tine nu te înveți“ (Vers. 21)? Deosebirea este numai, că acolo vorbește mai întâpătoriu, pe când aici este mai blând în vorbă, căci nu zice: «și cu toate acestea tu ești vrednic de o mai mare pedeapsă, fiindcă ai primit atâtea bunuri, din care nici pe unul nu l-ai întrebuintat după cum se cuvenia», ci în mod indirect pune ideia în formă de întrebare rușinându-i și zicându-li: „Cel ce înveți pre altul, pre tine nu te înveți“?

Tu, gândește-te acum la înțelepciunea lui Pavel, cum el pune aici calitățile Iudeilor prin care covârșesc pe alții, nu ca câștigate prin osârdia lor, ci prin darul cel de sus, și cum la urmă arată că toate acestea li sunt de prisos dacă îi neglijează în îndeplinirea lor, fapt pentru care și duc cu ele o mai mare osândă. Nici pentru că se numește Iudeu nu are vre-un merit, nici pentru că a primit legea, și nici celelalte pe care le-a înșirat aici nu sunt câștigate de dânsii prin meritele și succesele lor, ci toate le au din darul cel de sus. Pe la început el zicea, că la nimic nu folosește auzirea legii, dacă nu i se adaoage și fapta: „Nu auzitorii legii, zice, sunt drepti la Dumnezeu“, iară aici arată încă mai mult ceva, că adică nu numai auzirea, dară chiar și învățătura nu va putea adaoage ceva celui ce învață, fără să facă ceiace zice, și nu numai că nu adaoage, ci va lua o mai mare pedeapsă. Admirabil apoi a întrebuințat și cuvintele, căci nu zice «ai primit legea» ci „te odihnești în lege“, adică nu Iudeul s'a ostenit umblând și căutând ceiace trebuia să facă, ci legea care arată calea ce duce la virtute li-a venit cu multă ușurință. Că deși neamurile au cu ele numai logica naturală, pentru care Iudeii și prisosesc lor, și deși ele fac toate ale legii fără să fi auzit legea, totuși mai mare ușurință este pentru Iudei. Dacă tu zici «că nu numai aud legea, ci și învăț pe alții», apoi aceasta e un adaos al pedepsei ce vei lua. Fiindcă prin acest fapt îi cugetau lucruri mari de dânsii, de accia tocmai de aici îi arată mai ridicoli, căci când el zice: „povățuitoriu orbilor, îndreptătoriu celor fără de minte, învățătoriu pruncilor“, prin aceste cuvinte arată mândria lor, de oarece abuzau de prozeliti, și dela simplitatea acestora își dădeau singuri denumirile de mai sus. Pentru accia apostolul trece aici cu imbelșugare laudele ce și le făceau singuri, știind foarte bine că cele vorbite sunt motiv de o mai mare învinovățire. „Având, zice, închipuirea științei și a adevărului în lege“, ca și cum cineva având icoana împărătească nu ar mai zugrăvi alta pe lângă ea, în timp ce unia cari nu o au, o imitează cu cea mai mare exactitate chiar și fără prototip. După ce deci trece calitățile ce le aveau date de Dumnezeu, mai departe înseamnă și defectele, și le

pune la mijloc, ceiace făceau și Prorocii când acuzau. „Deci, cela ce înveți pre altul, pre tine nu te înveți? Cela ce propoveduiești să nu fure, furi? Cela ce zici să nu preacurviască, preacurvești? Cela ce urăști idoli, furi cele sfinte?” (Vers. 21. 22). În adevăr, că prin lege eră foarte oprit de a se atinge cinevă de banii sau de lucrurile cele din templele idolilor, ca să nu se spurce, «însă tirănia cea grozavă a iubirei de argint, zice, v'a împins de a călca și această lege». După aceia adaoge la urmă faptul cel mai apăsătoriu, căci zice: „Deci, tu cel ce te lauzi în lege, prin călcarea legii necinstești pre Dumnezeu?” (Vers. 23). Aici a pus în sarcina lor două păcate, sau mai bine zis trei: că necinstesc, că prin care au fost cinstiți, și că pe cel cinstit îl necinstesc, ceiace eră culmea celei mai de pe urmă nerecunoștinți. Apoi ca să nu se pară că-i invinovățește dela sine, li aduce pe Profetul ca acuzatoriu, acum pe scurt, mai apoi și în parte, acum pe Isaia, după aceia pe David, când li pune în față și mai multe mustrări. «Cum că nu vă spun acestea bărfindu-vă, ascultați ce spune Isaia» zice: „Că numele lui Dumnezeu pentru voi se hulește întru neamuri, precum este scris” (Vers. 24). Iată aici și o altă acuzație: «nu numai voi batjocoriți, zice, ci faceți și pe alții să-l batjocorească. Deci ce folos aveți din învățătură, când pe voi înși-vă nu vă învățați?» Aceasta însă a zis-o mai sus, pe când aici el a adus vorba și la ceva contrariu. «Că nici pe voi, și nici pe alții nu-i învățați ce trebuie să facă, și ceiace este mai grozav, că nu numai că nu-i învățați cele ale legii, ci chiar cele contrare legii, ca să huliască pe Dumnezeu, ceiace este contrar legii».

«Dară tăierea împrejur este mare lucru, zici tu». Aceasta o mărturisesc și eu, însă când? Când are și cea dinăuntru tăiere împrejur. Și tu gândește-te cum el la timpul potrivit a introdus vorba de ea, căci nu a spus nimic deea din început, de oarece eră în mare considerație la dânși, ci numai după ce i-a arătat disprețuitori în cele mai mari și vinovați de hulirea lui Dumnezeu, la urmă a luat pe auditoriu de judecătoriu al lor, și astfel dezbrăcându-i de întâietatea ce pretindeau printre națiuni a introdus vorba de tăierea împrejur, fiind sigur că ni-

meni nu o va aproba la urmă, drept care și zice: „Tăierea împrejur folosește, dacă faci legea“. Deși putea ca să o scoată în alt mod și să zică: «dară ce este tăierea împrejur? Nu cumva poate este faptul celui ce o are? Nu cumva este arătarea unei intențiuni bune? Dară se face când cineva este în vârstă prematură, iară cei de prin pustietăți au stat cu toți timp îndelungat netăiați împrejur, și pe aiurea ar putea vedea cineva că nici nu este trebuitoare». Cu toate acestea apostolul nu o scoate prin acest raționament, ci chiar de acolo de unde trebuia, adică dela Abraam, căci măreția biruinței lui tocmai aceasta este, ca să o arate ca demnă de disprețuit de acolo, de unde îi o considerau ca ceva respectabil. Deși ar fi putut să spună, că și Profetii numesc pe Iudei netăiați împrejur, totuși nu a spus, fiindcă defectul tăierii împrejur stă în cei ce fac uz rău de ea. Ceiace se cere a dovedi, este că chiar în viața cea mai virtuoasă ca nu are nici o putere, și aceasta o și face apostolul mai departe. Deocamdată el nu aduce la mijloc pe Patriarch, ci o surpă din altă parte, și tocmai la urmă când aduce vorba de credință, introduce și pe Patriarch, zicând: „Dară cum s'a socotit lui Abraam credința? Intru tăierea împrejur fiind, sau intru netăierea împrejur“? (Rom. 4, 10). Pe cât timp el se luptă cu ethnicul și cu cel netăiat împrejur, nu vorbește nimic din acestea, ca să nu devină prea greoiu, însă când se resboiește pentru credință, apoi atunci cu o mai mare putere se aruncă contra ei. Până acum lupta lui e îndreptată spre netăierea împrejur, pentru care cu sfială aduce vorba și zice: „Tăierea împrejur folosește, dacă faci legea, iară dacă ești călcătoriu de lege, tăierea ta împrejur netăierea împrejur s'a făcut“ (Vers. 25). Aici el vorbește de două tăieri și de două netăieri împrejur, precum și de două legi. În adevăr că este legea naturală, și este legea scrisă, dară între aceste două este și o altă lege intermediară, legea faptelor. Acum tu privește cum pe câteși trele aceste legi el le arată și le pune la mijloc. „Când neamurile zice cari nu au lege“, — dară care lege? spune-mi. Legea cea scrisă; — „din fire fac ale legii“, — a cărei legi? A legii faptelor; „aceștia neavând

lege“, — care lege? Cea scrisă; — „îi singuri își sunt lege“, adică cum? Făcând uz de legea firească; „care arată fapta lezei“, — care lege? Aceia a faptelor. Legea scrisă cu litere este afară de om, pe când cea naturală și cea a faptelor sunt înăuntrul omului; pe una o dictează litera, pe alta natura, și pe cealaltă faptele. Este nevoie și de aceasta a treia, ca și de cele două dintâi, a naturei și acca scrisă, și dacă aceia nu este de față, apoi nici un folos nu poate fi din celelalte două, ba încă o mai mare pagubă. Aceasta arătând-o când discută de legea naturală, zicea: „că întru ce judeci pre altul, pre tine însuți te osândești“, iară vorbind de legea scrisă, spune: „cela ce propoveduiește să nu fure, furi“?

Tot așa și netăierile împrejur sunt două, una acca naturală, și a doua acca a faptelor, precum și tăierea împrejur, una este acca a cărnei, și a doua acca a intențiunei, adică a voei libere. De pildă: s'a tăiat cineva împrejur a opta zi, — aceasta este tăiere împrejur a cărnei; a făcut cineva toate cele legiuite, — aceasta este tăierea împrejur a cugetului, pe care o cere Pavel mai ales, și maimult chiar decât legea. Privește cum el îngăduind-o în vorbă, în fapte o doboară, căci n'a zis bunăoară: «tăierea împrejur este de prisos și fără folos», însă ce? „Tăierea împrejur folosește, dacă faci legea“. Până acum el o primește, zicând: «nărturisesc și nu contrazic că tăierea împrejur nu ar fi un lucru bun, însă când? Numai atunci când are legea ca străjariu. „Iară dacă ești călcătoriu de lege, tăierea ta împrejur netăiere împrejur s'a făcut“. El n'a zis: «nu folosește la nimic», ca să nu se pară că o defaimă, ci dezbrăcând de ea pe Iudeu, la urmă o aruncă ca netrebnică, ceia ce nu eră o defăimare a tăierei împrejur, ci a celui ce prin lenevire a pierdut-o. Dupre cum se întâmplă și cu cei din slujbe când sunt prinși în crime, că judecătorii lor numai după ce-i dezbracă de cinstea slujbei îi pedepsesc, tot așa a făcut și Pavel. Zicând: „Iară dacă ești călcătoriu al lezei“ a adaos la urmă: „tăierea ta împrejur netăiere s'a făcut“, adică după ce l-a arătat netăiat împrejur, la urmă îl condamnă fără milă.

„Drept aceia de va păzi netăierea împrejur îndreptările legii, au nu se va socoti netăierea lui împrejur în loc de tăiere împrejur“? (Vers. 26). Privește ce face el aici; nu zice «netăierea împrejur biruiește tăierea împrejur»—căci aceasta ar fi fost foarte plăcut auditoriului, însă ce? «că netăierea împrejur s'a făcut tăiere împrejur». La urmă întrebă ce este tăierea și netăierea împrejur?, și spune că tăierea împrejur este o faptă bună, iară netăierea împrejur o faptă rea. Și mai întâi strămutând pe cel netăiat împrejur, dară cu fapte bune, în rândul celor tăiați împrejur, cum și pe cel tăiat împrejur însă cu viața stricăță împingându-l în rândul celor netăiați împrejur, iată că la urmă biruința o dă celui netăiat împrejur. Și nu zice «celui netăiat împrejur» ci a trecut la fapta în sine zicând: „au nu se va socoti netăierea lui împrejur ca tăiere împrejur“? Și nu zice «se va socoti¹⁾» ci, se va schimba, se va preface, cciace are mai multă emfază, după cum și mai sus n'a zis că «tăierea ta împrejur se va socoti ca netăiere împrejur» ci, „S'a făcut“.

„Și va judecă netăierea împrejur cea din fire“. Ai văzut că el știe despre două netăieri împrejur: una dela natură, și ceialaltă din intențiune? Aici însă el vorbește numai de cea dela natură, după care imediat adaugă: „împlinind legea, pre tine care prin literă și prin tăierea împrejur ești călcătoriu de lege“ (Vers. 27). Privește aici înțelepciunea cea mai fină a apostolului, căci el n'a zis: «netăierea împrejur va judecă tăierea împrejur», ci, introduce netăierea împrejur numai acolo unde e vorba de biruință, iară când arată învingerea, nu spune că tăierea împrejur este cea învinsă, ci însuși Iudeul este cel învins, crușând astfel de a supăra auditoriul cu cuvintele. Și nici nu zice: «pre tine care ai legea și tăierea împrejur», ci ceva mai blând, „pre tine care prin literă și prin tăierea împrejur“.

¹⁾ Notă. În Noul Testament după prima edițiune Elzevieriană, numit *Textus Receptus*, pe care îl și avem în uz, se găsește verbul λογισμέται = se va socoti, se va calcula, pe când în ediția avută în vedere de sf. Chrisostom se găsește verbul μετατρέχεται = se va preface, se va schimba, se va transforma (Trad.).

jur ești călcătoriu de lege“ adică, o astfel de nelăiere împrejur se rezboiește cu tăierea împrejur, fiindcă a fost nedreptătită, dă ajutoriu legii, fiindcă a fost bătută, și astfel trofeile de războiu sunt văzute din toate părțile. Biruința atunci este strălucită, când nu se judecă Iudeul de alt Iudeu, ci de unul care e netăiat împrejur, după cum zice: „Bărbați Nineviteni se vor scula, și vor judecă neamul acesta“ (Math. 12, 41). Deci apostolul nu necinstește aici legea, de oarece se sfîșie mult de ea, ci atacă pe cel ce defaimă legea. Apoi după ce el a pregătit acestea, încurajându-se, la urmă definește ce anume va să zică Iudeu, și arată că el nu scoate pe Iudeu și tăierea împrejur, ci pe cel ce nu este Iudeu, și pe cel netăiat împrejur. Și s'ar părea că el se luptă pentru tăierea împrejur, însă de fapt îi nimicește considerația de care se bucură printre Iudei, având în ajutoriu său aprobarea tuturor. Deci el arată că între Iudeu și Elin nu numai că nu este nici o deosebire, ci încă că este superior cel netăiat împrejur, dacă este cu băgare de samă la faptele sale, și pe unul ca acesta tocmai îl arată de Iudeu adevărat. De aceea și zice: „că nu cel dinafară arătat este Iudeu“ (Vers. 28). Aici el atacă pe Iudei, ca unii ce făceau totul numai de ochii lumii. „Ci cel întru ascuns Iudeu, și tăierea împrejur a inimei, întru duchul, iară nu prin literă“ (Vers. 29). Acestea spunându-le, a scos toate cele trupesti, căci și tăierea împrejur este dinafarnică, și Sâmbetele, și jertfele și curățirile cele prescrise de lege, care pe toate le-a înțeles printr'un singur cuvânt, zicând: „că nu cel dinafară arătat este Iudeu“. Dară fiindcă despre tăierea împrejur îi aveau mare respect, de oarece chiar și Sâmbăta îi da întâietate, dela sine se înțelege că și apostolul cele mai multe le spune cu privire la ea. Spunând „întru duchul“ pregătește dinainte poziția bisericii față de credincioși, și introduce credința, căci și credința este în inimă și întru duchul, și ea are laudă nu dela oameni, ci dela Dumnezeu. Și de ce a arătat că dacă Elinul are succese ca și Iudeul, nu este mai prejos de acesta, ci încă că este mai bun? Pentru ca să facă biruința neîndoielnică. Aceasta fiind mărturisită, de necesitate că el scoate tăierea împrejur a trupului, și arată că peste tot locul e nevoie de viață curată. Când Elinul

și fără acestea se mântuie, și când Iudeul chiar și cu acestea se pedepsește, apoi atunci Iudaismul a rămas netrebnic. Elin iarăși, care se îndreptățește prin fapte, el numește nu pe cel idololatriu, ci pe cel cinstitoriu de Dumnezeu, pe cel virtuos și care observă toate cele legiuite.

„Ce este dară mai mult Iudeului?” (Cap. 3, 1). După ce el a scos totul, auzirea legii, învățătura ei, numele de Iudeu, tăierea împrejur, și toate celelalte, prin expresiunea întrebuintată «că nu cel dinafară arătat Iudeu este, ci cel întru ascuns», privește antithesa ce izvorăște de aici, și care se luptă cu sine înseși. Și care este acea antithesă? «Dacă toate acestea nu folosesc la nimic, apoi atunci de ce a fost chemat poporul Ebreu, și de ce s'a dat tăierea împrejur»? Deci, ce face apostolul, și cum o desleagă? Tot prin aceleași argumente prin care a deslegat și cele dinainte. Precum acolo nu a spus de succesele lor și de laudele lor, ci toate acestea le atribuie binefacerei lui Dumnezeu, căci a se numi Iudeu, a cunoaște voea lui, a cercă cele deosebite, nu vin din succesele lor, adică nu rezultă din faptele lor, ci din charul lui Dumnezeu, — ceiace și Profetul zicea ridiculizându-i: „N'a făcut așa la tot neamul, și judecățile sale nu le-a arătat lor“ (Ps. 146, 9), iară Moisi zică: „Întrebați voi, dacă s'a mai făcut duple cuvântul acesta? că ce trup, sau cine a auzit glasul Dumnezeului celui viu grăind din mijlocul focului, ca noi, și să fie viu“? (Deuter. 5, 26) — tot așa face și aici. După cum atunci când vorbii de tăierea împrejur, n'a zis că tăierea împrejur nu folosește fără viață curată, ci, că tăierea împrejur folosește fiind unită cu o viață neprihănită, ceiace este aceiași idee, însă oarecum mai blândă, — și iarăși când zice: „Dară dacă ești călcătoriu al legii“ nu spune mai departe că «tu, care ești tăiat împrejur nu ești cu nimic folosit prin aceasta», ci „tăierea ta împrejur netăiere împrejur s'a făcut“, și iarăși: „Va judecă netăierea împrejur“ nu tăierea împrejur, ci „pre tine care ești călcătoriu al legii“, cruțând cele legiuite, însă lovind fără milă în oamenii cari calcă legea, — tot așa face și aici. Fiindcă și-a făcut întrebare singur că:

„ce este dară mai mult Iudeului“? nu a răspuns că «nimica», ci, învârtind cuvântul cu multă iscusință, a răsturnat iarăși totul prin cele ce urmează, și i-a arătat ca mărginiți și dați la o parte din această înțaietate. Cum așa? Eu vă voi spune, aducând la mijloc antithesa pusă de el.

„Ce este dară mai mult Iudeului? sau care este folosul tăierii împrejur“?—după care adaogă imediat: „Mult în tot chipul, întâiu că (lor) s’au încredințat cuvintele lui Dumnezeu“¹ (Vers. 2). Ai văzut că, după cum am mai spus, nicăiri nu spune de succesele lor, ci și aici înșiră binefacerile lui Dumnezeu? Și ce înseamnă „s’au încredințat“? Adecă că lor s’a dat legea, că au fost crezuți atât de vrednici, încât li s’au încredințat până și chrismoase (χρησμοὶς) adecă pro-rocii venite de sus. Și știu bine, că sunt unii cari zic, că vorba „s’au încredințat“ nu se rapoartă la Iudei, ci la expresiunea «cuvintele», adecă că s’a încredințat legea, dară ceiace urmează nu ne lasă de a crede aceasta. Mai întâiu că el spune acestea învinovățindu-i, și arătând că deși s’au bucurat de binefacerile de sus, totuși în schimb au arătat o mare nerecunoștință. Același lucru îl arată și pasajul următoriu, care zice: „Că ce este dacă n’au crezut unii“? (Vers. 3). Și dacă n’au crezut, apoi cum de zic unii «că s’au încrezut cuvintele...»? Deci, ce zice el? «Că Dumnezeu a încredințat toate acestea lor» și nu că «dânșii au crezut cuvintelor», căci atunci ce rost au cuvintele din pasajul următoriu: „Că ce este dacă n’au crezut unii“? Dealtfelu chiar și ceiace urmează mai departe același lucru îl arată: „Au doară necredința lor va face netrebnică pre credința lui Dumnezeu“? Deci expresiunea „s’a încredințat“ proclamă sus și tare darul lui Dumnezeu. Dară tu te gândește și aici la în-

¹) Notă. Expresiunea din original: οτι ἐπισταύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, în traducere ad-literam este: *că s’au încrezut cuvintelor lui Dumnezeu*. însă pasajul următoriu, care e ca o continuare a ideii dinainte, face ca traducerea să fie așa cum este: *„că (lor) s’au încredințat cuvintele lui Dumnezeu“*. Confuziunea vine de acolo, că în original lipsește pronumele personal αὐτοῖς, căci ar fi trebuit să se zică: οτι αὐτοῖς ἐπισταύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ (Trad.).

telepciunea apostolului, căci acuzația adusă lor nu e introduce ca dela sine, ci, ca izvorită din antiteză; e ca și cum ar fi zis: «poate că ar spune cineva: care e folosul acestei tăieri împrejur? căci îi n'au întrebuițat-o după cum trebuia; li s'a încredințat legea, și n'au crezut». Și până aici el nu se arată ca acuzatoriu grozav, ci, ca apărând pe Dumnezeu de vre-o vinovăție, cu care prilej întoarce asupra lor toată învinovățirea. «De ce învinovățești, zice, că îi n'au crezut? Și ce are a face aceasta față de Dumnezeu? Nu cumva binefacerea lui o poate răsturnă nerecunoștința celor ce au primit binefacerea? Sau nu cumva nerecunoștința lor va putea schimba cinstea în necinste?» — căci aceasta învederează expresiunea: „au doară necredința lor va face netrebnică pre credința lui Dumnezeu? Să nu fie“. Aceasta e ca și cum ar zice cineva: „Eu am cinstit pe cutare; dară dacă el n'a primit cinstea, aceasta nu 'mi poate aduce nici-o învinovățire, și nici că mi se turbură de aici sentimentul iubirei de oameni, ci însuși el își arată nesimțirea în care se găsește».

Dară Pavel nu spune numai aceasta, ci încă mai mult ceva: că necredința lor nu numai că nu-i poate aduce nici un ponus, ci arată încă și mai mare cinstea și filantropia lui, când el cinstește chiar și pe cel ce-l va necinsti. Ai văzut cum i-a făcut răspunzători de păcate, prin care îi se mândriau? Și în adevăr, că Dumnezeu a întrebuițat cu dâșii atâta cinste, încât nici chiar prevăzând cele ce se vor petrece în viitoriu, nu l-au făcut ca să se depărteze de favoarea și bună-voința către dâșii, — iară îi, în schimbul celor prin care s'au cinstit, au defăimat pre cel ce i-a cinstit. Apoi fiindcă a zis: „că ce este, dacă n'au crezut unii“? prin aceste cuvinte se dau pe față cu toții ca necrezând, — însă ca să nu se pară că el este un acuzatoriu prea aspru, un dușman al lor, de aceea trece deodată la un silogism, ca să arate veritatea faptului, zicând astfel: „Ci fie Dumnezeu adevărat, și tot omul minciunos“ (Vers. 4). Ceiace zice, e cam așa: «Nu zic că numai unia n'au crezut, ci de voiești, spune chiar că toți n'au crezut» adică faptul petrecut cu adevărat el îl lasă la aprecierea auditoriului, ca să nu se arate prea greoiu cu vorba, și deci să fie nebănuit. «Că astfel, zice, mai mult se îndreptățește Dumnezeu». Și ce va să zică „Să

te îndreptezi întru cuvintele tale“? Adecă că dacă se va face de dânsul judecata faptelor săvârşite de dânsii, cum şi a celor petrecute cu ii, atunci de sigur că biruinţa va fi de partea lui Dumnezeu, şi toate drepturile, sau mai bine zis, toate privilegiile vor fi în partea lui. După ce arată aceasta destul de lămurit în cele spuse mai în urmă, apoi aduce la mijloc şi pe Prorocul David, care adevereşte şi zice: „Ca să te îndreptezi întru cuvintele tale, şi să biruieşti când vei judeca tu“ (Ps. 50), pentru că el a făcut totul din partea sa, iară îi nici aşa nu s'au făcut mai buni.

Apoi din aceasta izvorînd şi o altă antiteză, o pune şi pe aceasta la mijloc, şi zice: „Şi de vreme ce nedreptatea noastră adeverează pre dreptatea lui Dumnezeu, ce vom zice? Au doară nedrept este Dumnezeu, care aduce mânia? — Ca om grăiesc — Să nu fie!“ (Vers. 5. 6). Aici el dezleagă absurdul prin absurd. Dară fiindcă pasajul acesta este confuz, de aceea este nevoie de a-l lămurii mai bine. Deci, ce va să spună el aici? «Dumnezeu, zice, a cinstit pe Ebrei, iară îi l-au necinstit. Aceasta face ca el să biruiască şi arată în acelaşi timp marea lui filantropie, că i-a cinstit chiar astfelu fiind. Aşa dară, fiindcă l-am necinstit şi l-am nedreptăţit, de aceea Dumnezeu a biruit, şi dreptatea lui s'a arătat strălucită». Dară cum se face, că după ce am devenit cu cauza biruinţei lui, prin cele cu care l-am necinstit, să fim pedepsit? Deci, cum dezleagă el aceasta? Printr'o altă absurditate, după cum am mai spus. «Dacă tu eşti cauza, zice, a biruinţei lui, şi după aceasta te pedepseşte, e o vie dovadă că tu ai făcut o nedreptate; dară dacă nu eşti nedrept, şi totuşi eşti pedepsit, apoi nici de cum nu te-ai făcut cauza biruinţei lui». Şi tu priveşte evlavie apostolică; căci zicând: „Au doară nedrept este Dumnezeu, care aduce mânia“? adaogă imediat cu sfială: „ca un om grăiesc“, adecă e ca cum ar zice: «am vorbit după judecata omenească». Dealtfelu de multe ori şi printre noi, cele pătate a fi drepte, judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu le trece cu vederea, căci are el şi alte cuvinte negrăite, spre a face aceasta. Apoi fiindcă a grăit ceva nelămurit, de aceea şi de a doua oară acciaşi zice: „Că

de vreme ce adevărul lui Dumnezeu întru a mea minciună a prisosit spre slava lui, drept ce încă și eu ca un păcătos mă judec"? (Vers. 7). «Dacă Dumnezeu, zice, s'a arătat drept, bun și filantrop, chiar și după câte ai făcut, că nu l-ai ascultat, apoi tu nu numai că nu trebuie a fi pedepsit, ci chiar a fi și recompensat». Dară dacă este așa apoi atunci se va găsi în fața noastră acea absurditate purtată în gură de mulți, că din rele izvorăsc cele bune, și că cauza binelui este răul; și atunci din două una: sau că pedepsind se va arăta nedrept, sau nepedepsind va avea biruința dela relele noastre, — însă amândouă aceste ipoteze sunt mai presus de absurd. Aceasta arătând-o apostolul, introduce pe Elini ca autori ai unor astfelu de credinți rătăcite, crezând că e deajuns în acuzațiunea celor vorbite, calitatea persoanelor care le-au vorbit, însă în alt sens. «Că atunci, zice, luându-ne în ris, ziceau: «să facem cele rele, ca să vie cele bune». De aceea a și pus aici acest fapt, zicând: „De nu — precum suntem huliți, și precum zic unii că grăim noi — să facem cele rele, ca să vie cele bune? a căroră osândă dreaptă este“ (Vers. 8). Fiindcă Pavel zicea: „Și unde s'a înmulțit păcatul, acolo a prisosit darul“ (Rom. 5, 20), apoi Elinii luându-l în ris, și sucind vorba pe dos și dându-i un alt înțeles, ziceau că trebuie a face rele, ca să ne putem bucura de cele bune. Dară Pavel n'a zis așa, drept care corectându-se zicea: „Dară ce? să rămânem în păcat, ca să se înmulțască darul? Să nu fie“ (Cap 6, 1). «Eu am spus, zice, de timpurile trecute, și nu ca să facem un studiu asupra acestei chestiuni». Deci îndepărtând o asemenea bănuială, a zis cele ce urmează, și a arătat la urmă că este cu neputință una ca aceasta: „Căci cari ani murit păcatului, în ce chip încă vom mai fi vii întru dânsul“? (Ibid. 6, 2). Pe Elini i-a pus pe fugă aici cu cea mai mare ușurință, căci viața lor eră foarte stricăta, nu însă tot așa și pe Iudei, căci deși viața lor se arăta a fi neîngrijită, totuși aveau de partea lor motive mari, aveau legea și tăierea împrejur, aveau pe Dumnezeu care vorbea cu dânsii, și se credeau a fi dascăli tuturor neamurilor. De aceea apostolul i-a dez-

brăcat și pe dâșii de asemenea credinți, și încă mai mult i-a arătat vrednici de pedeapsă, cu care a și terminat vorba aici. «Dacă nu sunt pedepsiți, zice, făcând astfelu de lucruri, de necesitate că trebuie a purta în gură și în cuget acel cuvânt hulitoriu, acea vorbă blasfemătoare: să facem cele rele, ca să vie cele bune; dară dacă aceasta este o neevsevie, de sigur că cei ce vorbesc așa vor fi pedepsiți — ceiace a și învederat zicând: „a căroră osândă dreaptă este“ — de unde este evident, că vor fi pedepsiți. Dară dacă cei ce vorbesc așa, și încă sunt pedepsiți, apoi cu atât mai mult cei ce fac așa, și dacă sunt vrednici de pedeapsă, apoi sunt vrednici ca cei ce au păcătuit. Cel ce pedepsește nu este doară vre-un om, ca astfelu să-i fie bănuită hotărîrea, ci Dumnezeu cel drept care face totul. Deci dacă îi se pedepsesc după dreptate, apoi cu nedreptul vorbeau aceia așa, defăimându-ne pe noi. Fiindcă Dumnezeu a făcut și face totul, ca viața noastră să fie dreaptă și să străluciască peste tot».

¹⁾ Deci să nu ne lenevim, fiindcă numai așa vom putea depărta și pe Elini dela rătăcire. Când noi filosofăm în cuvinte, iară în fapte ne slușim, apoi cu ce ochi îi vom privi oare? Cu ce gură vom putea să discutăm despre credință, căci va zice cineva cătră fiecare din noi: «tu, care nu faci ceiace este mai mic, cum preținzi a mă învăța pe mine cele mari? Tu, care încă n'ai aflat că lăcomia este o faptă rea, cum de mai filosofisezi de lucrurile din ceriu? Dară poate cunoști că e rău? Deci păcatul îți este mai mare, fiindcă păcătuiești în cunoștință». Și ce vorbesc eu de Elin? Nici chiar legile noastre nu ni dau voie de a ne bucura de acest curaj, în timp ce viața noastră e stricată. „Iară păcătosului a zis Dumnezeu: pentru ce tu po-vestești dreptățile mele, și iai așezământul de lege al meu prin gura ta?“ (Ps. 49, 17). Fiind duși odinioară Ebreii în robia Babilonenilor, și Perșii cuce-rind acea împărăție pretindeau Ebreilor ca să li cânte cântări de ale lor, iară îi ziceau: „Cum vom cântă cântare Domnului în pământ străin?“ (Ps. 136, 5).

¹⁾ *Partea morală.* Despre dascăli, că trebuie odată cu cu-vântul a se sirgui și cu fapta cea bună. (Veron).

Deci dacă nu este slobod de a cânta cântare Domnului în pământ străin și barbar, cu atât mai mult în sufletul barbar, fiindcă barbar este și crud dacă se găsește în păcate. Dacă legea a pus în tăcere pe niște oameni cari se găseau în pământ străin și robi altor oameni, cu atât mai mult e drept de a astupa gura celor ce sunt robi ai păcatului și în viață străină de adevăr. Deși aceia își aveau cu dânsii organele de cântare, căci ziceau: „În sălcii, în mijlocul lor, am spânzurat organele noastre“ (Ibid. 2), totuși nici așa nu puteau cânta. Așa dară nici noi, cu toate că avem gură și limbă, care sunt organele cuvântului, nu ni este slobod de a vorbi cu curaj, pe cât timp suntem robi și slujim păcatului, care e mai tiranic decât toți barbarii.

Spune-mi, te rog, ce vei zice Elinilor, când tu răpești și ești lacom? Vei avea oare curajul ați spune: fugi de idololatrie, cinsteste pre Dumnezeu, și să nu te atingi de loc de argint și de aur? Dară oare nu va râde când tu spui acestea, și nu-ți va răspunde: toate acestea mai 'ntăiu spune-le ție singur? Căci nu este același lucru, de a fi cineva Elin idololustru, cu a fi creștin, și a păcătui la felu cu Elinii. Cum vom putea noi să-i abatem dela idololatria acea uricioasă, când pe noi înșine nu ne abatem dela aceasta?—fiindcă suntem cu mult mai aproape de noi înșine, decât aproapele nostru. Când pe noi înșine nu ne putem convinge de adevăr, apoi cum vom putea convinge pe alții? Dacă cineva nu este bun stăpân al propriei sale case, cum va putea fi bun și să se îngrijească de biserică? Cum va putea să îndrepte pe alții cel ce nu 'și poate îndreptă nici propriul său suflet? Să nu 'mi spui, că «eu nu mă închin idolilor de aur», ci arată-mi aceia, că nu faci fapte de acelea pe care aurul poronțește a le face. Fiindcă multe și variate sunt felurile de idololatrie; de ex. unul crede de stăpân pe mamona, altul crede pântecel de Dumnezeu, și altul e stăpânit de vre-o altă poftă uricioasă. Dară nu jertfești acestora boi, ca Elinii? Însă faci cu mult mai grozav decât aceia, căci îți jertfești sufletul tău. Poate că nu pleci genunchile și nu te închini lor? Dară cu mai multă supunere faci tot ceiace 'ți poronțește și pântecel, și aurul, și pofta cea tiranică. Fiindcă și Elinii de aceia sunt spurcați, căci au îndumnezeit patimile noastre omenești, pofta a perso-

nificat-o în Afrodita, mânia în Marte, beția în Dionisie (Bachus). Dară dacă poate nu cioplești idoli în peatră ca aceia, totuși tu cu mai multă bunăvoință te pleci la palimile lor, căci membrele lui Christos le faci membre ale curviei, și te tăvălești și în alte nelegiuiri.

De aceia vă rog, ca înțelegând mărirea nebuniei, să fugim de asemenea idololatrie, căci așa numește Pavel lăcomia. Să fugim deci nu numai de lăcomia de bani, ci și de pofta cea rea, fie ca în haine, fie în mese, fie în ori și ce păcate de felul acestora, fiindcă noi mai ales, cari n'am ascultat de legile lui Dumnezeu, vom lua o pedeapsă cu mult mai grozavă decât Elinii, după cum și zice: „Iară sluga ceiaze a știut voea Domnului său, și n'a făcut duple voea lui, se va bate mult“ (Lucă 12, 47). Deci, pentru ca să fugim de acea osândă, și să ne facem buni și folositori și nouă și altora, să scoatem din sufletul nostru toată răutatea, și să ne îndeletnicim cu fapte bune, căci numai așa ne vom învrednici de bunătățile cele viitoare. Căroră fie a ne învrednici prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu sfântul Duch, se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA VIII

„Ce dară? întrecem? Nici de cum. Pentru că mai 'nainte am învinuit pe Iudei și pe Elini, că toți sunt sub păcat, precum este scris: că nu este drept nici unul, nu este cel ce înțelege, nu este cel ce caută pre Dumnezeu, toți s'au abătut, împreună netrebnici s'au făcut, nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul. Groapă deschisă gâttejul lor, cu limbile lor vicleniă, venin de aspidă sub buzele lor. A căroră gură de blestem și de amărăciune este plină, grabnice sunt picioarele lor a vărsă sânge, sfărâmare și nevoie întru căile lor și calea

păcii n'au cunoscut, nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor¹⁾“ (Cap. 3, 9—18).

După ce a acuzat pe Elini și pe Iudei, eră natural ca la urmă să spună de îndreptățirea prin credință. Fiindcă dacă nici legea naturală nu a folosit, și nici legea scrisă n'a făcut ceva mai mult, ci amândouă au împovorat numai pe cei ce le-au întrebuințat nu precum trebuia, și i-a arătat vrednici de osândă, la urmă eră necesară mântuirea prin char.

Deci, spune-ne de acest char, fericite Pavele, și dovedește-ne! Dară el nu are curaj încă, uitându-se cu oarecare bănuială la nerușinarea Iudeilor, ci din nou îndreaptă cuvântul iarăși la învinovățirea lor. Și mai întâiu introduce de acuzatoriu pe David, care spune pe larg ceiace Isaia a spus mai în scurt, strângându-li bine frâul în gură, ca să nu poată apuca peste câmpii, și nici din cuvintele ce le întrebuințază asupra credinței să facă pe vre-unul din auditori de a sălta în sus, fiind dejă prins înceajuns cu acuzațiunile Prorocilor. În adevăr că Profetul pune în sarcina lor trei exagerațiuni de odată: și că toți la un loc făceau cele rele, și că cele bune nu se întovărășiau cu cei răi, ci cedau numai răului, și că răul progresă pe toată linia în cel mai înalt grad. Și ca să nu zică ii: «dară ce? și dacă acestea sunt spuse cătră alții?», iată că a adaos imediat: „Și știm că câte zice legea, celor ce sunt în lege zice“ (Vers. 19). De aceia pe lângă Isaia, care este de toți mărturisit că s'a adresat lor, a introdus și pe David, ca să arate că toate acestea sunt rezultatul aceleiași consecinți. «Și ce nevoie eră, zice, ca Profetul care eră trimis pentru îndreptarea voastră, să acuze pe alții? Căci nici legea n'a fost dată altora, ci vouă». Dară de ce oare n'a zis: «și știm că câte zice Profetul...» ci, „câte legea zice?“ Pentru că Pavel obișnuiește a

¹⁾ *Nota.* În ediția avută în vedere de Sf. Chisostom, această pericopă se începe așa: „Deci, cu ce îi întrecem noi mai mult?“ Răspunsul „nici de cum“ pe care îl avem în ediția noastră (Textus receptus) nu există în ediția de pe atunci. De altfel chiar traducerea din ediția noastră de Buzău este neexactă, căci în loc să se zică: „Ce dură? (ii) întrecem?“ se găsește: „Ce dar întrecem?“ —coiace nu are nici un sens, nici în sine înseși, și nici în raport cu răspunsul: „nici cum“ ce urmează imediat. (Trad.).

numi vechiul Testament în general lege. De altfelu și aiurea zice: „Nu auziți ce spune legea, că Abraâm a avut doi fii?” (Gal. 4, 21). De aceea și aici el numește Vechiul Testament lege, zicând: „Și știm că câte zice legea, celor ce sunt în lege zice”. Apoi arată că acestea nu sunt spuse numai ca o simplă acuzație, ci ca să-i pregătească mai dinainte în primirea credinței. Între Vechiul și Noul Testament este atâta afinitate, încât că toate acuzațiile și muștrările de aceea se făceau, ca mai strălucit să se deschidă auditoriului ușa credinței.

Fiindcă pe Iudei i-a pierdut mai cu samă credința cea mare ce o aveau despre dânsii, pentru care și zice mai jos: „Că neștiind dreptatea lui Dumnezeu, și căutând să-și pue dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu nu s’au supus” (Rom. 10, 3), de aceea și legea și Prorocii preîntâmpinând li surpă mai dinainte cugetările lor cele deșarte, și li înfrână mândria, ca astfelu venind la cunoștința propriilor lor păcate, și depărtând dela dânsii toată prostia, să alerge cu toată bunavoința la cel ce acordă iertarea păcatelor, celor ce se văd ajunși în cea mai mare primejdie, și să primiască charul prin credință. La aceasta făcând aluziune Pavel aici, li zicea: „Și știm că câte zice legea, celor ce sunt în lege zice, ca toată gura să se astupe, și să se supuie (vinovată să fie) toată lumea lui Dumnezeu”. Aci îi arată pe dânsii ca fiind cu totul pustii de fapte, pe când în vorbe erau mândri și nerușinați, pentru care și întrebuijază cuvinte importante, zicând: „toată gura să se astupe”, învederând prin aceasta fala lor cea nerușinată și nemărginită, și limba lor ca și gura ne astupate, de oarece se purtau ca și un puhoiu neoprit, — pentru care Profetul le-a astupat. Când Pavel zice: „toată gura să se astupe” nu spune că de aceea să li se astupe fiindcă au păcătuit, ci, că sunt certați pentru că păcătuiind nu înțelegeau aceasta.

„Și să se supuie (vinovată să fie) toată lumea lui Dumnezeu”. N’a zis ca iudeul să se supună, ci toată natura. Când zice că: „toată gura să

se astupe“, la dânsii face aluziune, deși nu tocmai pe față, ca nucumvă cuvântul să devină prea aspru, iară când zice: „să se supuie toată lumea lui Dumnezeu“, vorbește de Iudei și Elini la un loc. Nu puțin contribuie și aceasta la a li înfrâna prostia lor, căci și aici li nu au nimic mai mult ca Elinii, ci deopotrivă sunt predispuși la cuvântul mântuirii. Vinovat, principalmente se numește acela, care nu poate, sau mai bine zis nu este în stare de a se apăra singur pe sine, ci are nevoie de ajutoriul altuia, precum de pildă sunt toate ale noastre, după ce am pierdut totul care contribuie spre mântuire.

„Pentru că din faptele legii nu se va îndreptă tot trupul înaintea lui, că prin lege este cunoștința păcatului“ (Vers. 20). Iarăși s'a atins de lege, însă cu oarecare cruțare, și acuzația de aici nu este adusă contra legii, ci contra leuervirii Iudeilor; cu toate acestea fiindcă urmă a introduce vorba de credință, s'a încercat aici de a arăta legea ca foarte slabă și neputincioasă. «Dacă te fălești cu legea, zice, apoi ea mai mult te rușinează, ca mai mult îți scoate la iveală păcatele». Dară n'a zis chiar așa de aspru, ci cu oarecare sfială. „Că prin lege este cunoștința păcatului“, zice. Așa dară și osânda va fi mai mare pentru Iudeu. E întocmai ca și cum ar fi zis: «Legea a izbutit a-ți da pe față păcatul, însă datoria ta este de-a fugi de el; nefugind, deci, 'ți-ai atras o mai mare osândă, așa că legea a devenit pentru tine un magazin de mai mari pedepse».

După ce, deci, a sporit frica în auditoriu, la urmă vine la cele ale charului, înfățișând cu multă plăcere darul iertării păcatelor, și zice: „Iară acum și fără de lege dreptatea lui Dumnezeu s'a arătat“ (Vers. 21). Mare lucru a vorbit el aici, ceiace a avut nevoie de o multă băgare de samă. Pentru că dacă cei ce viețuiesc în lege, nu numai că n'au putut fugi de pedeapsă, ci încă că i-a și îngreuiat mai mult, apoi cum e cu puțință ca afară de lege nu numai să scape de pedeapsă, ci încă să se și îndreptățiască? Două extremități a pus el aici, și a se îndreptăți, și a se bucura de aceste bunuri chiar fără lege. De aceia nici n'a zis el

simplu dreptate, ci „dreptatea lui Dumnezeu“, arătând mai mare darul din valoarea persoanei ce-l dă, arătând totodată și puțința făgăduinței, căci lui totul îi este cu puțință. Și n'a zis «s'a dat», ci „S'a arătat“, îndepărtând vinovăția ce i s'ar fi putut arunca ca inovație din partea sa, — căci ceiace s'a arătat, ceiace s'a scos la iveală, s'a arătat ca ceva vechiu și ascuns până atunci. Și nu numai aceasta, dară și aceiace urmează, dovedește că faptul nu eră ceva nou, ceva decurând apărut, căci după ce zice „S'a arătat“, adaoage imediat: „fiind mărturisită de lege și de proroci“. «Dacă s'a dat acum, nu te tulbură, zice, și nici să te neliniștești ca și cum te-ai afla în fața unui lucru nou și străin, căci încă dela început l'au prevestit legea și Prorocii».

Deci, pe unele le-a arătat prin această întocmire de idei, pe altele—pentru timpurile din urmă—le-a arătat prin cuvintele lui Avacum care zice: „iară dreptul din credință va fi viu“, iară pentru timpurile viitoare li pune înainte pe Abraâm și pe David vorbind de aceasta, fiindcă printre dâșii aceste persoane se bucurau de o mare cinste. Cel dintâi fusese Patriarh și Profet, iară cel de al doilea Rege și Profet, și făgăduințele la amândoi aceștia fusese date de Dumnezeu. De accia și Matheiu chiar dela începutul evangheliei sale amintește de acești doi mai 'ntăiu, și numai ca urmare pune la mijloc și pe strămoșii de după dâșii, căci zicând: „Cartea neamului lui Iisus Christos“ nu a așteptat ca după Abraâm să pună pe Isaac și pe Iacov, ci odată cu Abraâm pune și pe David la mijloc. Ba încă ceiace este minunat, că pe David l-a trecut chiar înaintea lui Abraâm, căci zice: „Fiul lui David, fiul lui Abraâm“ și nurai după aceasta a început a-i înșiră și pe ceilalți. De accia și apostolul neconținut se învârtește cu cuvântul împrejurul lor, căci zice: „Dreptatea lui Dumnezeu mărturisită de lege și de Proroci“. Apoi, ca să nu zică cineva: «și cum ne mântuim dacă nu contribuim cu nimic?» — iată că el arată, că nu puțin contribuim și noi la aceasta prin credință, căci zicând: „Iară dreptatea lui Dumnezeu“ a adaos mai departe: „prin credința lui Iisus Chri-

stos, la toți și preste toți cei ce cred“ (Vers. 22). Aici iarăși se tulbură Iudeul, fiindcă nu are nimic mai mult ca ceilalți, și este pus la un loc cu întreaga lume. Deci, ca nu cumva să se alarmeze, iarăși îi mărginește cu frica, adăogând și zicând: „Că nu este osehire, pentru că toți au greșit“ (Vers. 23), adică «să nu-mi spui că unul este Elin, celălalt Scit, celălalt Trac, căci cu toții sunt sub aceleași păcate. Dacă tu ai primit legea, un singur lucru ai aflat din lege: a cunoaște păcatul, nu însă a și fugi de el». Apoi ca nu cumva să zică îi: «dacă am și greșit, totuși nu așa de mult ca acela», iată că apostolul adăoge: „și se lipsesc de slava lui Dumnezeu“, încât deși nu ai păcătuit la felu cu dânsii, totuși de slavă vei fi lipsit deopotrivă cu îi, căci și tu ești din acei ce l-au disprețuit, iară cel ce disprețuiește nu face parte între cei slăviți, ci între cei rușinați. Inșă nu te tulbură, căci eu n'am spus acestea ca să te aduc în desnădăjduire, ci ca să-ți arăt filantropia stăpânului». De aceea a și adaos:

„Cari se îndreptează în dar prin charul lui, prin răscumpărarea cea întru Christos Iisus, pre care l-a rânduit Dumnezeu curățire prin credință întru sângele lui, spre arătarea dreptăței lui“ (Vers. 24. 25). Privește prin câte idei completează ceiace a spus: întâiu dela valoarea persoanei, căci cel ce lucrează toate acestea nu este un om care să nu le poată face, ci Dumnezeu care toate le poate, căci a lui este dreptatea; al doilea dela lege și proroci. «Dacă ai auzit că „afară de lege“, să nu te tulburi, zice, căci aceasta e și părerea legii». Al treilea dela jertfele din legea veche, căci de aceea a zis: „întru sângele lui“, amintindu-li de oile și de viței pe cari îi îi jertfiau, căci «dacă jertfele celor necuvântătoare, zice, dezlegau păcatele, apoi cu atât mai mult sângele lui Christos». Și n'a zis simplu «prin slobozirea din robie vremelnică = *ἐλευθερία*», ci „prin rescumpărarea cea întru Christos Iisus“ întrebuintând expresiunea *ἀπολύτρωσις*, ca ceiace arată, că nici de cum nu se vor mai reîntoarce în sclăvie. Chiar și expresiunea „curățire“ este zisă tot în acest sens, arătând că dacă tipul

sau închipuirea avea atâta putere, apoi cu atât mai mult adevărul va arăta aceasta. Și arătând că aceasta nu este ceva nou, întrebuintează expresiunea „l'a rânduit“. Apoi expresiunea „l'a rânduit Dumnezeu“ arată că faptul este și al Tatălui, și al Fiului, Tatăl l-a rânduit, însă și Christos a făcut totul prin sângele lui.

„Spre arătarea dreptăței lui“. Dară ce înseamnă spre arătarea dreptăței lui? Dupre cum arătarea bogăției nu este numai de a fi cineva bogat, ci de a face și pe alții bogați, arătarea vieței de a învia și pe cei morți, arătarea puterei nu numai de a fi cineva puternic, ci și de a împuternici pe cei slabi, tot așa și arătarea dreptăței nu va să zică de a fi cineva singur drept, ci și pe alți încărcăți cu păcate, a-i face fără de veste drepți. Aceasta explicând-o însuși a adăos mai departe ce înseamnă arătare: „Ca să fie el drept, și îndreptând pre cel ce este din credința lui Iisus“ (Vers. 26). «Nu te îndoi, zice, că nu din fapte, ci din credință, și nici să fugi de dreptatea lui Dumnezeu, fiindcă binele izvorit de aici este îndoit, că este ușor și la îndămână tuturor; nici nu te rușină, căci dacă el se arată făcând aceasta, și cum s'ar zice, se mândrește chiar, apoi cum este cu puțință ca tu să te dosești și să te ascunzi de ceiace stăpânul se slăvește?» Înălțând, deci, pe auditoriu prin ceiace a zis, că cele petrecute sunt arătarea dreptăței lui Dumnezeu, iarăși mișcă cu frica pe cel leneș și sfios de a se apropiea, zicând ceiace urmează: „pentru slăbănogirea păcatelor celor mai 'nainte făcute“. Ai văzut cum el încontinuu amintește de păcatele lor? Căci spunând mai sus: „Că prin lege este cunoștința păcatului“, iară după aceasta adăogând că toți au păcătuit, iată că aici arată faptul mai grozav, căci n'a zis «pentru păcate», ci „pentru slăbănogire“, adică paralizare complectă, sau mai bine zis amorțire totală. Nu eră nici o speranță de vindecare, și precum trupul paralizat are nevoie de ajutoriul mânei de sus, tot așa este și cu sufletul paralizat. Și ceiace este mai grozav, că ceiace pune ca cauză, o arată ca o mai mare acuzație. Și care este aceasta? Că slăbănogirea a devenit „din multa răbdare a lui Dumnezeu“ (Vers. 26), ca și

cum ar fi zis: «Nu aveți ce răspunde, că adecă nu v'ați bucurat de multă răbdare și bunătate din parte-î». Expresiunea „în vremea de acum” arată puterea lui cea mare și filantropia. «Când ne-am desnădăjduit, zice, și eră timp de hotărîre, când s'au înmulțit relele și au prisosit păcatele, atunci și el a arătat puterea sa, ca să afli cât este de mare vistieria dreptăței lui. La început nici nu s'ar fi părut faptul atât de minunat, ca acum, când fiecare mod de vindecare a fost cenzurat cu băgare de samă».

„Deci unde este lauda; S'a încuiat¹⁾. Prin care lege? Prin aceea a faptelor? Nu, ci prin legea credinței” (Vers. 27). Mare este lupta lui Pavel spre a arăta, că atât de mult a putut face credința, în cât legea niciodată nu și-ar fi putut-o închipui. Fiindcă a spus că Dumnezeu îndreptățește pe om prin credință, de accia se agită iarăși de legea mozaică. Și privește că el nu spune: «unde sunt succesele Iudeilor? Unde este lucrarea dreptăței?, ci „Unde este lauda” arătându-i și aici ca samfaroni și ca cei ce se credeau mai mult decât alții, dară în realitate nimic. Și zicând: „Unde este lauda”, nu răspunde că a «pierit sau s'a perdut» ci „S'a încuiat” adecă a fost scoasă afară ca ceva netrebnic, ca ceva care nu eră la timpul cuvenit, fiindcă în adevăr, nu mai eră la timp. Dupre cum atunci când stă de față judecata, nu mai este timp pentru cei ce vor a se pocăi, tot așa și atunci, când este dată hotărîrea, și urmează a fi toți pierduți, și când stă de față charul care dezleagă toate aceste rele, tot așa, zic, și atunci nu mai este timp de a pune înainte îndreptarea prin lege. Dacă îi voiau să stăruiască cu încăpăținare în părerea lor, apoi ar fi trebuit să o facă mai 'nainte de venirea charului; dară după ce a venit cel ce mântuiește prin credință, s'a ridicat timpul luptelor zădarnice, și charul mântuiește fără de ele, după ce s'au dovedit prisoselnice. De accia a venit acum, ca să nu zică îi că dacă ar fi venit mai 'nainte, apoi eră cu puțință de a fi mântuiți

¹⁾ Notă. Traducerea verbului ἀσπλυσθη este greșită și fără înțeles. Ar fi trebuit să se zică: „a fost scoasă afară”, pentru că „s'a încuiat”, cum se găsește în ediția de Buzeu, nu dă senzul adevărat și în legătură cu cele dinainte. (Trad.).

prin lege în urma ostenelelor și a faptelor lor. Deci, apostolul astupându-li gura lor cea nerușinată, îi preîntîmpină zicînd, că a așteptat mai 'ntăiu un timp îndelungat, ca după ce se va dovedi prin toate, că nu sunt în stare de a se mîntui, atunci și el (Christos) să-i mîntuie prin charul său. De aceea, după ce a zis mai sus: „spre arătarea dreptăței“ a adăogat imediat: „în vremea de acum“. Dară dacă unia ar contraria acest fapt, apoi ar face același lucru, ca și acel ce după ce a făcut crime mari, și n'a putut să se dezvinovățiască înaintea tribunalului, pentru care a și fost condamnat, mai pe urmă fiind eliberat din temniță prin indulgența împărătească, s'ar obrăznicii după eliberare și ar spune că el cu nimic n'a greșit! Mai înainte de a veni indulgența împărătească trebuia ca să dovediască nevinovăția sa, dară după ce a venit, apoi nu mai este timp de laudă. Și tocmai acest fapt s'a petrecut cu Iudeii. Fiindcă îi nu erau în stare de a face ceva dela sine, de accia a venit Christos atunci, resturnînd lauda lor chiar prin faptul venirii, căci acel ce se zice a fi dascal al pruncilor, cel ce se fălește cu legea și se întitulează pe sine îndreptătoriu al celor fără de minte, în timp ce el singur are nevoie de dascal și mîntuitoriu ca și accia, acela, zic, nu poate avea nici un motiv de fală. Dacă ne tăierea împrejur devenise tăiere împrejur chiar și mai înainte de venirea lui, apoi cu atît mai mult acum; așa că ea (tăierea împrejur) este lepădată din amîndouă timpurile.

Spunînd că lauda lor a fost scoasă afară, a arătat la urmă și cum a fost scoasă. «Deci, cum a fost scoasă? zice: „Prin care lege? Prin cea a faptelor? Nu, ci prin legea credinței“. Iată că și credința el a numit-o lege, insistînd cu mulțămire în asemenea denumiri, ca astfelu să se mîngăie oarecum și să se încurajeze de păruta inovație ce ar fi zis că a introdus. Dară care este legea credinței? Accia că se mîntuie omul prin char. Aici arată puțința lui Dumnezeu, că nu numai că a mîntuit pe om, ci încă l-a și justificat și l-a adus în adevărata laudă, neavînd nevoie de fapte, ci cerînd numai credință. Acestea zicîndu-le, moderează și pe Iudeul ce a crezut, iară pe cel ce n'a crezut îl înfrînează, ca astfelu să-l atragă la credință. Cel ce s'a mîntuit, dacă cugetă lucruri mari dînd atențiune legii,

va auzi că chiar legea i-a astupat gura, că înseși ca-l-a învinovătit, că chiar ea i-a împedecat mântuirea și i-a scos afară lauda, — iară cel ce n'a crezut, fiind umilit prin aceleași raționamente, va putea de sigur ca să se apropie de credință. Ai văzut cât de mare e vistieria credinței? și cum a îndepărtat pe cineva dela cele dinainte, nelăsându-l nici măcar a se lăuda cu ele?

„Socotim dară că cu credința se va îndreptă omul, fără faptele legii“ (Vers. 28). După ce i-a arătat mai superiori Iudeilor prin credință, la urmă vorbește și de ea, și iarăși îndreptează tot ceiace se părea a-i tulbură. Fiindcă în adevăr două lucruri tulburau pe Iudei: întâiu că cei nemântuiți cu faptele legii eră cu puțință a se mântui și fără fapte, și al doilea că și cei netăiați împrejur aveau drept a se bucura de aceleași bunuri ca și cei trăiți în lege alăta timp, ceiace îi tulbură mai mult încă decât faptul dintâi. De accia și apostolul mai întâi a pregătit pe auditoriu cu ideea dintâi, și numai după aceasta a venit la cea de a doua, care atât de mult tulbură pe Iudeu, încât chiar și Petru a fost acuzat din această cauză¹⁾. Deci ce zice apostolul? „Socotim, dară, că cu credință se va îndreptă, omul“. El n'a zis «Iudeul, sau cel ce se găsește sub lege» ci întinzând vorba pe un teren mai larg, și deschizând lumii întregi ușile mântuirii, zice „omul“, adică pune numele cel comun în natură.

Deci având ocazie de aici, dezleagă antitheza pusă. Fiindcă eră natural că Iudeii auzind că credința îndreptățește pe tot omul, se vor nemulțami și scandaliză, de aceia a adaos: „Au doară Dumnezeu este al Iudeilor numai“? (Vers. 29), ca și cum ar fi zis: «și de ce ți se pare absurd, că tot omul se mântuie? Nu cumva Dumnezeu este al unei părți din lume numai»? Din aceasta el arată, că Iudeii voind a înjosi neamurile, necinstesc mai mult slava lui Dumnezeu, de vreme ce nu-i dau voie de a fi Dumnezeul tuturor. Dară dacă este al tuturor, apoi se și îngrijește de toți, și dacă se îngrijește de toți, apoi pe toți îi mântuie deopotrivă prin credință.

De aceia zice: „Au doară Dumnezeu este al

¹⁾ Notă. A se vedea istoria lui Cornelie sutașul din Fapt. Apostolilor, Cap. 10 și 11. (Trad.).

Iudeilor numai, nu și al neamurilor? Adevărat, și al neamurilor“. El nu este particular, sau al unei părți din lume, ca zeii cei fabuloși ai Elinilor, ci comun al tuturor, și unul singur, pentru care și adaoage: „Căci unul este Dumnezeu“ (Vers. 30), adecă «același este stăpânul și al acclora. Dacă poate 'mi spui de cele de demult, ei bine, și atunci erau comune cele ale proniei dumnczești, deși în diferite chipuri. Ție s'a dat de pildă legea scrisă, iară acclora legea naturală, și nimic n'a-veau mai puțin, ci puteau să și biruiască, dacă voiau».

De accia a și adaos imediat, lăsând a se înțelege tocmai aceasta: „care va îndreptă tăierea împrejur din credință, și netăierea împrejur prin credință“, amintindu-li cele spuse mai 'nainte despre netăierea și tăierea împrejur, prin care li-a dovedit că nu este nici-o deosebire. Și dacă atunci cră așa, apoi cu atât mai mult acum; ceiace a și arătat mai lămurit în pasajul următoriu, din care se dovedește că și Iudeul ca și Elinul au deopotrivă nevoie de credință: „Deci, stricăm (desființăm) noi legea prin credință? să nu fie! ci întărim legea“ (Vers. 31). Ai văzut înțelepciune negrăită și iscusită? Căci inseși expresiunea „întărim“ arată că legea nu mai eră întărită, ci slăbită și desființată. Și privește măreția puterci lui de argumentare, și cu câtă îmbelsugare de idci pregătește ceiace voiește a arată, căci prin această expresiune nu numai că nu arată că credința este stricătoare lezei, ci încă că este ajutătoare ei, duple cum și legea este premergătoare credinței. Dupre cum el mai sus preîntimpinând zicea că credința este mărturisită de lege și de Proroci: „Mărturisită fiind, zice, de lege și de Proroci“ (Vers. 21), tot așa și aici arată că această credință a făcut legea neputincioasă. Și cum a făcut-o neputincioasă? Ascultă: care cră rostul lezei, și din ce cauză făcea ca totul? De sigur că pentru a face pe om drept; însă tocmai la aceasta legea n'a avut nici-o putere „căci toți au păcătuit“ zice. Deci, credința venind a făcut acest lucru, adecă omul deodată ce a crezut s'a și îndreptătit. Așa dară a înțepenit puterea lezei, și ceiace legea se siliu ca să îndeplinească și făcea totul fără succes, acela credință a îndeplinit-o și a adus-o la un bun sfârșit. Așa

dară credința n'a desființat legea, ci a întărit-o. Trei lucruri arată apostolul aici: 1) că și fără lege este cu putință a se îndrepta cineva, 2) că legea n'a putut îndrepta pe om, și 3) că credința nu se rezboiește cu legea, adică nu este contra lezei. Fiindcă tocmai aceasta eră care alarmă mai mult pe Iudeu, adică a se crede de cinevă că credința este protivnică lezei, de aceia apostolul arată mai mult încă decât voiește Iudeul, adică că credința nu numai că nu este protivnică lezei, ci chiar este aliată a ei și conlucrătoare, celiace mai cu samă doriă să audă Iudeul.

¹⁾ Dară fiindcă odată cu darul acesta, prin care noi ne-am îndreptătit, este nevoie și de viață neprihănită, de aceia să arătăm o râvnă vrednică de asemenea dar, — și vom arăta cu adevărat, dacă vom păstră cu multă râvnă pe muma tuturor bunurilor, adică dragostea. Dragoste, însă, vă să zică nu numai cuvinte seci, și nici nu-mai salutări simple, ci sprijin văzut și dovedă în fapte. De pildă: a dezlegă foamea săracului, a veni în ajutoriul celor bolnavi, a scăpa pe cinevă din primejdii, a plânge cu cei ce plâng, a se veseli cu cei ce sunt veseli, căci și aceasta este din dragoste, deși s'ar părea că a se veseli cu cei ce sunt veseli este un fapt mic. Cu toate acestea faptul acesta este foarte mare în sine însuși, și este rezultatul unei minți de filosof, căci pe mulți am putea găsi că-l săvârșesc cu amărăciune, iară alții fără nici-o vlagă, ci numai de ochii lunei. Mulți plâng cu cei ce plâng, însă nici de cum nu se bucură cu cei ce sunt veseli, ci se întristează și plâng în timp ce aceia sunt veseli, celiace rezultă din zavistie și pizină. Nu este un fapt mic de a fi vesel când fratele tău este vesel, ci chiar mare de tot, și poate mai mare nu numai decât acela de a plânge cu cei ce plâng, ci și decât faptul de a veni în ajutoriul celor ce se primejdiesc. Mulți se primejdiesc cu cei ce sunt în primejdii, însă se mahnesc când alții progresază, căci atât de mare e tirănia pizmei și a zavistiei. Deși a se primejdiu cinevă pentru alții este fapt greu, căci e însoțit de ostenele și sudori multe, pe când a se bucură cu cei ce se bucură izvoarăste numai dintr'o bună intențiune, cu toate acestea cei

¹⁾ *Partea morală.* Despre dragoste, și că nu trebuie a zavistii sau a invidiă pe fratele ce progresază, — și despre eleimosină. (Veron.).

mai mulți nu se grăbesc a face ceiace e mai ușor, ci își iau asupra-și ceiace e mai greu, căci se tolesc de ciudă, când văd pe alții că progresază, când văd că întreaga biserică folosește, fie cu cuvântul, fie în alt mod! Și ce ar putea fi mai rău decât aceasta? Un astfelu de om nu se luptă numai contra fratelui său, ci chiar contra voinței lui Dumnezeu. Înțelegând, deci, aceasta, contește cu asemenea boală unicioasă, și dacă poate nu voiești pe fratele tău, cel puțin scapă-te pe sine-ți de miile de rele. De ce introduci tu rezboiul în cugetul tău! De ce umpli sufletul tău de tulburare? De ce îți faci singur rău? De ce răstorni totul pe dos? Și cum vei putea cere iertarea păcatelor tale, dacă te găsești așa felu? Dacă Dumnezeu nu iartă păcatele celor ce nu le iartă pe ale altora, apoi cum va da iertare celor ce nedreptătesc pe alții, cari cu nimic nu i-au nedreptățit? Faptul acesta este dovada celei mai josnice răutăți. Unia ca aceștia rezboiesc biserica împreună cu diavolul, și poate chiar mai rău decât diavolul, fiindcă de diavol este cu puțință de a se păzi cineva, pe când aceștia sub masca prieteniei aprind pe furis focul, în care singuri îi mai 'ntâi se bagă, și pătinesc de o boală ce nu numai că nu merită mila și compătimirea altora, ci are în sine chiar mult ridicul.

De ce te îngălbinești? spuno-mi; de ce tremuri de necaz și stai ca cuprins de frică? Ce rău ți s'a întâmplat? Că fratele tău este strălucit, renumit și bine văzut? Dară pentru aceasta tu tocmai trebuie a te încunună, a te bucură și a slăvi pe Dumnezeu, fiindcă membrul tău a devenit strălucit și renumit. Deci, te scârbești că Dumnezeu se slăvește? Acum ai văzut tu în ce parte tinde rezboiul tău? «Dară, zici tu, eu nu mă scârbesc că Dumnezeu se slăvește, ci fiindcă fratele meu este slăvit». Inșă prin el se ridică slava la Dumnezeu, și tot acolo și rezboiul tău pe care-l duci asupra lui. «Dară nu aceasta mă întristează, zici tu, ci faptul că prin mine ași voi să se slăvească Dumnezeu». Tocmai de aceia bucură-te că fratele tău progresează, și Dumnezeu atunci se slăvește prin tine, și toți vor zice: «binecuvântat este Dumnezeu care are astfelu de servi scutiți de orice invidie, și care se bucură de faptele cele bune ce se săvârșesc printre dânsii». Și ce zic eu de frate? Chiar de ar fi și dușman sau rezboinic al tău, inșă Dumnezeu prin el se slăvește, apoi trebuie pentru aceasta a-l face

prieten. pe când tu pe prieten îl faci dușman, pentru că Dumnezeu se slăvește prin progresele lui. Dacă cineva ar vindeca trupul tău cel bolnav, chiar de ți-ar fi dușman; totuși după aceasta îl vei considera de cel întâi dintre prietenii tăi; dară pe cel ce împodobește trupul lui Christos, adică biserica, și care ți este prieten, tu îl consideri ca dușman? Și cum ai putea să dovedești în alt mod rezboiul ce-l duci contra lui Christos? De aceea, chiar de ar face cineva minuni, chiar de ar trăi în feciorie, chiar de ar posti, chiar de s'ar culcă jos la pământ, și prin această virtute ar ajunge la înălțimea îngerilor, totuși prin asemenea faptă va fi mai păngărit decât curvarii și preacurvarii, și mai nelegiuit decât tâlharii și profanatorii de morminte. Dară pentru ca nu cumva să ia cineva cuvintele mele ca exagerate, eu v'ași întrebă cu plăcere, și să'mi răspundeți: dacă cineva ar lua în mâni un târnăcop aprins la capătul de sus și ar da foc acestei case, și prin aceasta ar surpă jertfelnicul, oare nu fiecare din cei de față ar zvârli cu pietre asupra lui, ca păngărit și nelegiuit? Dară ce? Dacă în locul aceluia foc ar purta cu el o flacăra mai arzătoare chiar decât focul, voi să zic zavistia, care nu dărimă pietrele clădirei, nu surpă jertfelnic aurit, ci aceia este cu mult mai de preț decât păreții clădirei și decât jertfelnicul, adică răstoarnă clădirea dascalilor și o prăbușește, — apoi unul ca acesta de ce iertare ar putea fi vrednic? Și să nu'mi spună cineva, că deși s'au încercat unia de multe ori să facă așa, totuși n'au reușit, totuși n'au putut face nimic, fiindcă faptele totdeauna se judecă dela intențiunea celui ce le săvârșește, fiindcă și Saul a ucis pe David, deși n'a reușit. Nu pricepi tu, spune-mi, că dacă zavistuiești oile lui Christos rezboiești pe păstoriu? Zavistuiești oile acelea, pentru care Christos și-a vărsat sângele, și pentru care ni-a poruncit nouă de a face totul și a pătimi? Nu-ți amintești că stăpânul tău a căutat slava ta, și nu a sa; iară tu cauți slava ta, și nu a sa? Deși dacă ai căuta pe a sa, atunci ai găsit și pe a ta, dară fiindcă tu ai căutat-o pe a ta înaintea celei cuvenite lui, apoi nicio dată nu te vei bucura de ea.

Deci, care este leacul acestui rău? Cu toții să ne rugăm lui Dumnezeu în comun pentru dânsii, și un singur glas să înălțăm pentru ei, ca pentru niște îndrăciți, căci aceștia sunt mai de jălit decât cei îndrăciți,

fiindcă nebulnia lor izvorăște din intențiunea lor. Deci, această boală are nevoie de rugăciuni și cereri multe. Dacă cel ce nu iubește pe fratele său, chiar deși-ar deșarta punga săracilor, și chiar de ar fi cât de strălucit în biserică, totuși cu nimic nu se folosește mai mult, dară încă cel ce rezbocște pe fratele său care nu l-a nedreptățit cu nimic, de câtă pedeapsă oare nu se face vinovat? Un asemenea om este cu mult mai rău decât păgânii chiar. Dacă a iubi pre cei ce ne iubesc nu ne face de a avea nimic mai mult decât păgânii, dară încă cel ce zavistuieste pre cei ce'l iubesc unde va sta? spune-mi, fiindcă a zavistui pe cineva este mai rău decât a'l rezboi. Cel ce rezbocște pe altul, de'ndată ce a dispărut cauza rezboiului a aruncat dușmănia la o parte, — pe când zavistnicul niciodată nu devine prieten. Unul cel puțin dă pe față rezboiul, iară celalalt pe ascuns; unul de multe ori cel puțin are o cauză binecuvântată de a rezboi pe altul, pe când celalalt este împins numai de o manie și cugetare satanicească.

Cu ce ar putea cineva compară un astfeliu de suflet? Cu care viperă? Cu care aspidă? Cu care vierme? Cu care vietate? Nimic nu este mai spurcat, nimic mai rău ca un astfeliu de suflet. Aceasta a răsturnat bisericile, aceasta a zămislit eresurile, aceasta a înarmat mâna frățescă și a făcut ca să se mânjească dreapta lui în sângele dreptului, aceasta a spârceuit legile naturii, aceasta a deschis porțile morții și a prefăcut blestemul acela în fapt văzut de toți, aceasta nu a lăsat pe acel ticălos (Cain) ca să-și amintiască nici de durerile părinților și nici de altceva, ci atât de mult l-a infuriat și l-a împins la o ajițare așa de mare, încât chiar Dumnezeu îndemnându-l și zicându-i: „La tine se va întoarce, și tu'l vei stăpâni pre acela“ (Facere 4. 7), totuși nici așa nu s'a muiat. De și Dumnezeu trecuse cu vederea păcatul lui, ba încă i-a supus și pre fratele său, cu toate acestea boala lui eră fără leac, așa că chiar de s'ar fi întrebuințat mii de doctorii, ea totuși și-ar fi dat pe față putrejunca și puroiul dintrânsa. De ce te scârbești tu, o! nenorocitul și mai ticălos decât toți ticăloșii? Pentru că Dumnezeu a fost cinstit? Dară aceasta este cugetare satanicească. Pentru că fratele tău a izbutit? Dară și ție îți eră slobod de a izbuti în fapta bună, ba chiar a-l și întrece; așa că de voiești

a-l birui, nu-l sfâșia și nici nu-l ucide, ci lasă-l să rămână în viață, pentru ca să se păstreze pentru viitorime ideea de luptă dreaptă, și biruiește-l viu fiind, căci numai așa și cununa îți va fi mai strălucită, pe când acum ucigându-l, singur ți-ai dat o hotărîre asupra-ți de o mai mare învingere! Dară pizma și zavistia nu vra să știe de nimic din acestea. Pentru ce iubești slavă atât de mare, când tu te găsești în pustietate? fiindcă pe atunci singuri îi locuiau pe pământ, — însă nici aceasta n'a putut să-l opriască, ci aruncând totul din sufletul său, a stat împreună cu diavolul și s'a pus în linie de bătae, căci acesta eră care comandă atunci pe Cain. Fiindcă nu eră deajuns necuratului că omul devenise muritoriu, apoi s'a gândit a face tragedia și mai mare prin feliul morții, și l-a momit de a se face omoritoriu de frate. Se grăbiă necuratul și se zbătia, ca să vadă mai curând hotărîrea lui pusă în lucrare, el, care niciodată nu se mai satură de relele ce vin asupra noastră. După cum cineva având pe un dușman legat, s'ar hotări să-l vadă chiar în carcără, și acolo — mai 'nainte de a-l scoate în cetate — l-ar sfâșia, și n'ar mai aștepta timpul potrivit, — tot așa a făcut și diavolul atunci, deși auzise că omul eră scos din raiu și că se va duce pe pământ, însă el se căzniă să vadă ceva mai mult, să vadă, zic, fiu sfârșindu-se mai 'nainte de tatăl său, să vadă frate ucizând pe fratele său, să vadă jertfă silită și fără timp!

Ai văzut acum la câte rele a slujit invidia? Cum a imbuibat cugetul cel nesățios al diavolului, și cum i-a întins o masă în feliul cum o doriă el?

Să fugim deci de această boală uricioasă, fiindcă dealtmintrelea nu vom putea fugi de focul acela care este gătit diavolului, dacă nu vom scăpa de această boală, și vom scăpa numai atunci, când ne vom gândi cum ne-a iubit și pe noi Christos, și cum tot el ni-a poroncit de a ne iubi unii pre alții. Și cum ne-a iubit pre noi Christos? Prin aceia că și-a dat sângele său pentru noi cari eram dușmani și-l nedreptățisem foarte mult. Aceasta fă și tu cu fratele tău, fiindcă de aceia a zis: „Poroncă nouă dau vouă, ca să vă iubiți unul pre altul, precum și eu v'am iubit pre voi“ (Ioan 13, 34). Și încă mai mult, căci nu s'a mărginit aici, ci însuși el a făcut așa față de dușmanii săi. Poate că nu voiești

să-ți dai sângele tău pentru frate? Atunci de ce verși sângele lui, și faci cu totul contrar poroncii lui neascultând? Deși el ceiace a făcut, a făcut-o nu din datorie, pe când tu făcând așa, îndeplinești o datorie morală impusă de stăpânul. Dealtfelu chiar cel ce a primit dela acel stăpân o mie de talanți, și la urmă cerea dela datornicul lui cei o sută de dinari, nu a fost pedepsit pentru aceasta numai, ci pentru că cu toată bunătatea stăpânului cătră dânsul el n'a devenit mai bun, nici nu a urnat pe stăpânul său, care a făcut începutul bună-tăței și a binefacerei, și de aceia a întors îndărăt datoria, căci la urmă datorie eră din partea lui. Totul ceia ce noi facem, facem îndeplinindu-ne datoria. De acela și zicea: „Când veți face toate cele ce vi s'a poroncit vouă, ziceți, că slugi netrebnice suntem, că ce am fost datori a face, am făcut“ (Lucă 17, 10).

Deci, chiar de am da dovadă de dragoste cătră aproapele, chiar de am goli pungile și am da banii săracilor, noi împlinim o datorie, nu numai fiindcă el a făcut începutul binefacerilor cu noi, ci și pentru că dăm din ale lui, dacă dăm vro-odată. De ce deci, te lipești pe sine-ți de cele asupra cărora el voiește ca tu să fi stăpân? De aceia el ți-a poroncit ca să dai acestea și altuia, ca tu însuși să le ai. Pe cât timp le stăpânești singur, nu ai nici tu, dară dacă vei da și altuia, atunci vei lua și tu. Oare ce ar putea fi egal cu acea dragoste, ce el a arătat cătră noi? El și-a vărsat sângele pentru dușmani, iară noi nu dăm nici măcar banii cari nici nu sunt ai noștri; el a făcut aceasta înaintea noastră, iară noi nu o facem chiar și după dânsul; el a făcut aceasta pentru mântuirea noastră, iară noi nu o facem nici măcar pentru folosința noastră. Nu lui i se adaoge ceva prin filantropia noastră, ci totul se pune la mijloc spre folosința noastră. De aceia tocmai ni s'a și poroncit a da, ca nu cumvă să ne lipsim pe noi-înșine. Duple cum cinevă ar da unui copil mic o monedă de argint, și apoi i-ar poronci să o țină bine în mână, sau să o dea slugii ca să o păstreze, ca să nu o poată răpi cel ce ar voi, tot așa face și Dumnezeu. «Dă, zice, celui ce are nevoie, ca nu cumvă să le răpiască dela tine cinevă, ca de pildă diavolul, sau tâlhariul, sau sicofandul, sau după toți aceștia moartea ce te așteaptă. Pe cât timp, le stăpânești tu, nu le stăpânești în siguranță, dară dacă mi le dai mie, prin

săraccii ce-ți stau în față, eu ți le voi păstra toate cu scumpătate, și la timpul potrivit le voi pune la loc cu mare îmbelșugare. Le primesc dela tine nu ca să ți le iau de tot, ci ca să fac ceva mai mult, ca să le păstrez mai bine, ca să ți le conserv pentru acel timp, când nu este nici cel ce împrumută, și nici cel ce miluiește».

Deci, ce ar putea fi mai sălbatec, când și după atâtea făgăduințe noi să nu voim a'î împrumută? Așa dară de aceia ne ducem la dânsul golii, săraci și lipsiți, fiindcă nu avem cu noi cele ce ni s'au încredințat, fiindcă nu am depus averile în mâinile celui ce le păstrează mai bine decât toți. Deci, ce vom putea răspunde fiind învinovați de propria noastră pierdere? Ce pretext vom putea pune înainte? Ce desvinovățire vom avea? De ce nu ai dat? Nu ai avut încredere că le vei lua iarăși? Și cum s'ar putea spune aceasta? Căci cel ce dă celui ce nu i-a dat nimic, oare nu cu atât mai mult va da după ce a primit? Dară poate te încântă privirea banilor? Apoi de aceia tocmai să dai, pentru ca acolo, unde nu ți-i va putea răpi nimeni, să te încante mai mult. Cel ce stăpânește averi aici pe pământ, va suferi mii de rele. Ca și un câine turbat se repede și diavoiul asupra celor bogați, voină a le răpi, ca pe o bucată de pâine sau plăcintă din mâna copilului.

Să le dăm, deci, tatălui celui ceresc. Când diavolul vede acest fapt petrecut, va plecă pentru totdeauna, și plecând el, ți le va da tatăl pe toate cu cea mai mare siguranță, — căci diavolul nu va mai putea să te supere atunci — vorbesc de secolul viitoriu. Întru nimic nu se deosebesc cei bogați de copiii cei mici supărați de căței, căci și asupra lor toți latră, toți îi hărțuiesc, toți îi trag în partea lor, nu numai oameni, ci și patimi barbare, ca beția, îmbuibarea pântecelui (gastrimarghia), lingușirea și toată desfrânarea. Când trebuie a împrumută pe cineva, atunci cercetăm pe cei ce dau mai mult, și studiem pe cei recunoscători, în cazul de față însă, facem cu totul din contra, fiindcă lăsăm la oparte pe Dumnezeu care este recunoscătoriu, și care nu însușit, ci înmiiț ni întoarce îndărăt, și căutăm de acei ce nu ni înapoesc de multe ori nici chiar capitalul.

Și în adevăr, ce ni dă îndărăt bunăoară pânticele, care consumă mai mul decât orice? Baligă și stricăciune! Ce ni dă îndărăt slava cea deșartă? Invidie și

zavistie! Ce, păstrarea cea peste măsură, voi să zic zgârcenia? Grijă și bătaie de cap! Ce ni dă îndărăt desfrânarea? Gheena și viermii cel otrăvit! Și aceștia sunt, așa zicând, datornicii celor bogați, în mâinile acestora îi depun capital și procente, cari se transformă în relele de aici, și în durerile ce 'i așteaptă în viața viitoare.

Și pe aceștia îi împrumutăm noi, spune-mi, sub o astfel de pedeapsă, și nu vom încredința oare capitalul lui Christos, care ni pune înainte ceriul, viața cea nemuritoare și bunătățile cele nepovestite? Și ce justificare vom avea? De ce nu dai celui ce dă negreșit, și dă chiar mai mult decât primește? Poate că dă și pentru mai mult timp, deși de altfel chiar și aici dă, căci este nemincinos cel ce spune: „Căutați împărăția lui Dumnezeu, și toate celelalte se vor adăoge vouă“ (Math. 6, 33). Ai văzut dărnicie neîntrecută? «Acelea ți se păstrează, zice, și nu se știrbesc, iară cele de aici ți se vor adăoge în șir, și 'ți dau avere de prisos». Afară de aceasta, și prin faptul că a luat pe un timp mai îndelungat, averea ți se sporește, fiindcă și procentele devin mai mari, ceiace de altfel fac și creditorii cu cei ce împrumută, căci și aceia au învedere și preferă pe cei ce iau cu împrumut pe un timp mai îndelungat. Cel ce împrumută pe alții pe timp scurt, taie drumul procentelor, pe când dacă împrumută pe nu timp mai îndelungat, face o mai bună afacere.

Apoi dacă aici noi nu ne incomodăm de amânarea datornicilor, ba încă dorim să fie cât de lungă, de ce față de Dumnezeu ne găsim atât de mici de suflet, încât să îl bănuim și să ezităm? — deși, după cum am zis, el ni dă și aici, iară acolo închinându-se păstrează totul ce am depus, ba chiar și mai mult ceva. Fiindcă măreția celor date, cum și frumuseța darului său covârșăște nimicnicia acestei vieți, căci nici nu este cu putință ca să primim găsindu-ne în acest trup stricăcios și vremelnic acele cununi nevestejite, nici în viața prezentă, plină de tulburări și schimbări, nu putem lua acea moștenire neclătită și netulburată. Tu, dacă ți-ar datori cineva cu bani, și s'ar găsi în țară străină, neavând slugi și nici el neputând veni la casa ta, ca să 'ți întoarcă împrumutul, oare nu l-ai ruga mult ca nu în țară străină, ci acasă la tine să depună banii? Și cele duhovnicești, care nici nu se pot spune, prefinzi a le lua

aici? Dară câtă smintire nu este în asemenea pretenții? Dacă le-ai lua aici, negreșit că le-ai lua stricăcioase, pe când dacă amâni a lua în acel timp, ți le va da nestricăcioase și neștirbite. Dacă le-ai lua aici, ai lua plumb, pe când acolo vei primi aur încercat. Dară nici de cele de aici nu te lipsește.

Împreună cu acea făgăduință, el a mai adaos și o alta, zicând, că tot cel ce dorește cele de acolo, însutit va lua, și viața veșnică va moșteni. Deci dacă nu luăm însutit, noi suntem cauza, fiindcă nu împrumutăm pe cel ce ni poate da însutit, după cum au luat toți cei ce au dat, deși au dat puțin. Ce mare lucru a dat Petru? spune-mi; oare n'a dat numai o mrejă spartă, o trestie și o undiță? Și cu toate acestea Dumnezeu i-a deschis casele lumii întregi, a cutrierat marea și uscatul, și toți îl chemau la ale lor, sau mai bine zis, vindeau averile lor și le aduceau la picioarele apostolilor, adică nici în mâinile lor nu le puneau, căci nu îndrăzniau, atât de mare cinstă dau credincioșii apostolilor. «Dară acela eră Petru» zici tu, Și ce este cu aceasta, omule? — fiindcă nu a făgăduit aceasta numai lui Petru, și nici n'a zis: «tu, Petre, vei lua singur însutit», ci: „Tot care a lăsat casă, sau frați . . . însutit va lua”. El nu cunoaște deosebirca de persoane, ci are în vedere succesele în fapte.

«Dară, zici tu, am o droaie de copii, și doresc a-i lăsa bogați». Și de ce îi facem noi singuri săraci? Dacă li-ai lăsat lor totul, iarăși ți-ai pus încrederea într'o pază foarte nesigură, pe când dacă lași pe Dumnezeu împreună moștenitoriu și epitrop, ai lăsat mii de tezaure fiilor tăi. După cum atunci când ne rezbunăm singuri Dumnezeu nu ne vine în ajutor, iară când îi lăsam lui acest drept, se petrece chiar mai mult decât așteptăm, tot așa se întâmplă și cu averile. Dacă noi înși-ne ne îngrijim de ele, el 'și va retrage pronia sa dela ele, pe când dacă îi încredințăm lui totul, atunci și averile și copiii se vor găsi în cea mai mare siguranță. Și de ce te mi-amezi, dacă aceasta se petrece cu Dumnezeu, când ar putea-o vedea cineva petrecându-se și cu noi oamenii? Căno le pildă la sfârșitul vieții tale nu vei ruga pe nimeni de a avea grijă de copii, pe urmă chiar cel ce ar vrea să îngrijască de copii, de multe ori se rușinează ca să se amestece nepoftit, pe când dacă arunci

tu grija aceasta asupra lui, atunci el simțindu-se foarte mult cinstit, va căuta a resplăti această cinste.

Deci, de voiești a lăsa avere multă copiilor tăi, lasă în sarcina lui Dumnezeu grija de ele. Cel ce ți-a plăzmuit și trupul și sufletul, fără ca tu să fi contribuit cu ceva; cel ce ți-a hărăzit viața, când va vedea că tu îi arăți atâta încredere și cinste, și împarți cu el averile ce le-ai lăsat copiilor, cum nu va acorda lor toată bogăția? Dacă Elie fiind hrănit cu puțină lăină de grâu și când a văzut că acea văduvă îl preferă pe el înaintea copiilor ce-i avea, a transformat așa zicând, bordeiul ei în arie plină de grâu și lin (cadă) de unt-de-lemn, apoi poți pricepe câtă dragoste nu va arăta stăpânul lui Elie.

Deci, să nu ne gândim cum să lăsăm pe copii bogați, ci cum să-i lăsăm virtuoși. Dacă îi au avere în care se încurajază, nu se vor mai indeletnici cu nimic altă, fiindcă prin averea lor cea multă vor astupa, așa zicând, relele ce-i stăpânesc, pe când dacă se vor vedea goli și lipsiți de acea mângâiere, vor face totul ca prin virtutea lor să găsiască mângâiere în sărăcie. Deci, să nu li lași avere, ca să li lași virtutea. De altfel chiar este cea mai de pe urmă smintire, ca găsindu-ne în viață să nu-i facem stăpâni ai tuturor averilor, și numai după moarte să facem aceasta, procurându-li chiar noi mijlocul de a-și petrece cu ușurință tinereța în cea mai mare trândăvie și ne 'ngrijire. Cât timp suntem în viață vom putea a li cere și răspundere de faptele lor, a cuminti și a înfrâna pe cei ce le întrebuințează rău, dară dacă după sfârșitul nostru li vom încredința puterea, noi singuri vom împinge pe acei nenorociți în mii de prăpăstii, prin lipsa noastră și prin neexperiența tinereței lor, punem, cum se zice, foc peste foc, și stropim cu unt-de-lemn cuptoriul cel aprins. Așa dară dacă voiești să-i lași bogați în siguranță, lasă pe Dumnezeu ca datornic al lor, și lui îi încredințază testamentul cu această însărcinare. Dacă îi primesc banii, nu se pricep și nu știu cui să-i dea, și vor căpătui pe mulți nerecunoscători și sicofanzi, dară dacă tu preîntîmpinând răul vei împrumuta banii lui Dumnezeu, tezaurul rămâne neprimejdut, și înapoiarea lui va fi în cea mai mare siguranță. Dară apoi Dumnezeu are și mulțămire că și datorește, și în același timp și păstrează tezaurul nostru, și privește cu plăcere pe creditorii săi cari n'au împrumutat pe alții, și unora li datorește, iară pe cei-

Ialți fi iubește mai mult. Nici nu se bucură atât de mult creditorul având datornici, peccăt se bucură Christos având creditori. Unora nu li datorește nimic, și de accia și fuge de dânșii; iară căroră li datorește li vine în ajutor.

De aceia, iubiților, să facem totul, ca să avem pe Christos datornic. Timpul de față este timpul împrumutărilor, fiindcă și el acum se găsește în nevoie. Dacă tu nu dai acum, apoi după ducerea ta de aici numai are nevoie de tine. Aici este el însetat, aici este flămând,—și este însetat de mântuirea ta. De accia și cersește, de aceia și umblă peste tot locul gol, indeletnicindu-se a-ți agonisi viața veșnică. Deci, nu l trece cu vederea, căci el nu voiește de a se hrăni, ci a hrăni, nu a se îmbrăcă, ci a îmbrăcă, și ți va pregăti acea haină aurită, haina împărătească. Nu vezi pe doctorii cei mari cu grijă de bolnavi, cum atunci când bolnavii se îmbăiază fac și-i baie, deși n'au nevoie? Tot așa și Christos face totul pentru tine, care ești bolnav, deși n'are nevoie. De aceia nici nu ți cere el cu vre-o silă, ca și răsplata să ți fie mare, ca să afli tu că el nu ți cere fiindcă are nevoie, ci pentru că este însetat de nevoia ta, voui să zic de mântuirea ta. De aceia se și apropie de tine într'un mod umilit și înjositoriu întinzându-și mâna cea dreaptă, și chiar de i-ai dà un obol, el nu îl azvârle, chiar de l-ai necinstit, el nu se depărtează, ci iarăși se apropie de tine, căci iubește, și încă foarte mult iubește mântuirea noastră.

Deci, să disprețuim averile, ca să nu fim disprețuiți de Christos. Să disprețuim averile, ca să ne învrednicim a avea averi. Dacă noi le păstrăm aici, le vom pierde de sigur și aici, și acolo, dară dacă le vom împrumută cu cea mai mare mărinimie, în ceialaltă viață ne vom bucura de cel mai mare belșug. Cel ce voiește a fi bogat, facă-se sărac, ca să devină bogat. Cheltuiască averea, ca să o adune, împrăști-o ca să o strângă. Și dacă acestea se par curioase și nouă, atunci gândește-le la sămănătorul care samănă pe câmp, și judecă singur că nici el n'ar putea să culeagă mai mult în alt mod, decât împrăștiind mai 'ntâi pe cele existente, și aruncând pe cele deja gata. Deci, să sămănăm și noi, și să cultivăm ceriul, ca astfelu să putem săceră cu multă îmbelșugare, și să ne învrednicim de bunurile cele veșnice, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus

Christos, prin care și cu care se cuvine slava Tatălui și Duchului Sfint, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA IX

„Deci, ce vom zice? că Abraâm părintele nostru să fi aflat după trup? Că de s'a îndreptat Abraâm din fapte, are laudă, ci nu dela Dumnezeu“ Cap. 4, 1. 2).

Spunând mai sus că toată lumea să se supune lui Dumnezeu ca fiind vinovată, și că toți au păcătuit, că lauda lor (Ebreilor) a fost scoasă afară, și că nu e cu putință de a se mântui altfelu, decât numai prin credință, la urmă se încearcă a arăta că o astfelu de mântuire nu este de loc necinstită și înjosită, ci din contra este încununată de slavă strălucită, și cu mult mai mare decât cea prin fapte. Deci, fiindcă a se mântui cineva cu înjosirea lui are în sine oarecare displăcere, de aceia apostolul vine la urmă de a răsturnă și această bănuială, — deși făcuse deja aluziune la aceasta, numind-o nu numai mântuire, ci și dreptate, zicând: „Că dreptatea lui Dumnezeu întru el (Christos) s'a arătat“, — iară cel ce mântuiește astfelu, fiind el însuși drept, o face aceasta cu curaj. Și nu numai dreptate, ci și arătarea lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu se arată întru cei slăviți, mari și străluciți. Deși, zic, făcuse deja aluziune la aceasta, totuși și aici, prin cele ce ni stau de față, același lucru îl pregătește, aducând vorba prin întrebare, ceace obicinuiște el a face spre a lămuri mai bine chestiunea, și spre a se avânta cu curaj în vorbă. Fiindcă și mai sus aceeași a făcut zicând: „Ce este dară mai mult Iudeului?“ și: „Ce dară întrecem?“, și iarăși: „Unde, deci, este lauda? s'a scos afară“, apoi tot aceasta face și aici prin întrebarea: „Deci ce vom zice că Abraâm, părintele nostru, să fi aflat după trup?“ Fiindcă Iudeii făceau mult vuet că Abraâm, ca prieten al lui Dumnezeu, el cel dintâiu a primit tăierea împrejur, apoi apostolul

voiește a arăta că și acela s'a îndreptățit prin credință, cciace eră pentru apostol biruința cea mai complectă. A se îndreptă cineva numai din credință fără să aibă și fapte, nu este nimic absurd, însă a se obosi în fapte, și nu dela ele să se poată îndreptă, ci să devină drept din credință, aceasta eră cu adevărat de admirat, scoțându-se la iveală puterea credinței. De aceia trecând cu vederea pe toți ceilalți, el aduce vorba deadreptul asupra lui Abraâm. L-a numit părinte duple trup, scoțându-i pre dânsii din nemurirea adevărată ce pretindeau că au față de Abraâm, și pregătind gințile spre afinitatea lor cu dânsul. Apoi zice:

„Că de s'a îndreptat Abraâm din fapte, are laudă, ci nu la Dumnezeu“ (Vers. 2). Zicând că Dumnezeu îndreptățește tăierea împrejur din credință, și netăierea împrejur prin credință, și aceasta arătând-o destul de lămurit în pasajele dinainte, iară prin Abraâm o arată încă mai mare decât a fost făgăduit, la urmă pune de față lupta credinței cu faptele, de unde dedește că această luptă s'a declarat toată în favorul dreptului Abraâm, și nu cum s'ar întâmplă. De aceia se și mândrește a'l numi strămoș, și-i îmboldește de a crede lui în toate. «Să nu'mi spui, zice, de Iudeu, și nici să'mi pui la mijloc pe cutare sau pe cutare, căci eu mă voi ridica chiar la căpetenia tuturor, de unde și-a luat începutul tăierea împrejur». „Că de s'a îndreptat Abraâm din fapte, are laudă, ci nu la Dumnezeu“.

Este foarte întunecat cciace vorbește el aici, și deci este trebuitoriu de a o lămuri. În adevăr, două sunt laudele acestea, una din fapte, și ceialaltă din credință. Zicând că: „de s'a îndreptat din fapte, are laudă, ci nu la Dumnezeu“, a arătat că și din credință ar putea avea cineva laudă, și încă cu mult mai mare. Puterea cea mare a lui Pavel în aceasta mai ales se învederează, că a întors subiectul cu totul din contra, adică, că cciace îi credeau că aveau din fapte (mântuirea) și pentru care se lăudau și se făliau, aceasta tocmai a arătat-o ca mult mai mare din credință. Cel ce se laudă în fapte, are motiv de a pune înainte ostenelele sale, pe când cel ce se laudă în credință cătră Dumnezeu, arată prin aceasta un mai mare motiv de laudă, căci el slăvește și mărește pe Dumnezeu. Cciace nu i-a dictat natura lucrurilor văzute, aceasta primind-o din credință

cea către Dumnezeu, a dovedit prin aceasta și o adevărată dragoste către dânsul, și totodată a proclamat și puterea lui în mod strălucit. Deci aceasta e dovada cea mai puternică, că un asemenea om are un suflet puternic, o minte de filosof și o cugetare înaltă. A nu fura cineva, și a nu ucide pe altul, este un fapt săvârșit până și de cei mai ordinari oameni; — însă a crede că Dumnezeu poate face chiar și cele ce nouă ni se par peste putință, aceasta are nevoie de un suflet luminat și foarte apropiat de el, și un asemenea suflet dă probă de o adevărată dragoste către el. De sigur că pe Dumnezeu îl cinstește și cel ce îndeplinește poroncile lui, însă cu atât mai mult îl cinstește cel ce filosofizează prin credință; acela a ascultat de Dumnezeu și i s'a supus, pe când acesta a luat în sufletul său credința cuvenită despre dânsul, și prin ea mai mult l-a slăvit și l-a admirat, decât prin fapte. Lauda aceea este a celui ce a avut succese în fapte, pe când aceasta se rapoartă la Dumnezeu și pe el îl slăvește, căci totul este al său; unul ca acesta se laudă pentru că 'și închipuie lucruri mari de Dumnezeu, ceiace se rapoartă la slava lui.

De aceia zice apostolul, că credinciosul are laudă la Dumnezeu, și nu numai pentru aceasta, ci și pentru altceva. Credinciosul se laudă iarăși, nu numai pentru că iubește cu adevărat pe Dumnezeu, ci pentru că și el se bucură de dragoste și cinste din partea lui Dumnezeu. După cum el a iubit pe Dumnezeu prin faptul că 'și-a închipuit lucruri mari de el — căci aceasta este dovada de dragoste, — tot așa și Dumnezeu l-a iubit, deși eră răspunzătoriu de mii de păcate, și nu numai că l-a scăpat de pedeapsă, ci încă l-a făcut și drept. Așa dară are dreptul de a se lăuda, ca unul ce s'a învrednicit de atâta dragoste. „Și celui ce lucrează, plata nu i se socotește duple dar, ci duple datorie“ ¹⁾ (Vers. 4). «Deci, zici tu, aceasta (lauda din fapte) este mai mare». Ba de loc, căci și celui ce crede i se socotește; și nu i s'ar socoti, dacă nu ar introduce și el ceva, sau mai bine zis, dacă nu ar contribui cu ceva. Astfeliu că și acesta

¹⁾ *Notă.* Versul 3 din textul nostru (Textus receptus), după cât se pare, nu se află în edițiunea de pe timpul Sf. Chrisostom. Dealmintrelea chiar introducerea lui în textul existent este de puțină importanță, fiindcă prea puțin contribuie la clarificarea chestiunii. (Trad.)

are datornic pe Dumnezeu, și nu pentru lucruri mici datornic, ci pentru lucruri mari și înalte, după cum se vede din pasagiul ce urmează, prin care se arată mintea cea mare a unui asemenea om și cugetarea lui cea duhovnicească, de vreme ce nu zice simplu «celui ce crede», ci „Celui ce crede întru cela ce îndreptează pre cel necredincios“ (Vers. 5). De aici tu poți pricepe, cât de mare lucru este de a crede cineva și a afla, că Dumnezeu poate nu numai a elibera de pedeapsă pe cel ce a viețuit în necucernicie (neevsevie), ci fără de veste încă a-l face și drept, și a-l învrednici acelor onoruri nenuritoare. «Deci să nu crezi, zice, că acesta e mai pe jos, fiindcă aceluia nu i se socotește după dar. Aceasta tocmai este ceiace face pe credincios a fi strălucit, și a se bucura de atâta char, adecă că arată atâta credință în puterea lui Dumnezeu». Acum tu privește că și resplata este mai mare, fiindcă aceluia i se dă plată, iară acestuia dreptate; însă dreptatea este cu mult mai mare, fiindcă ea este recompensă care cuprinde în sine ceva mai mult decât multe plăți.

Deci, după ce arată că acest fapt s'a petrecut cu Abraâm, la urmă aduce la mijloc și pe David, adevărind cele vorbite. Așa dară ce spune David și pe cine fericește el? Oare pe cel ce s'a ostent în fapte, sau pe cel ce se bucură de char, pe cel ce se învrednicește de iertarea păcatelor și de dar? Și când zic fericiți, înțeleg principalul, adecă culmea tuturor bunurilor. Așa dară, după cum dreptatea este cu mult mai mare decât plata, tot așa și fericirea e cu mult mai mare decât dreptatea. Deci, după ce a arătat că dreptatea este cu mult mai bună, el nu arată că numai Abraâm a luat această dreptate, ci și alții, prin cugetare dreaptă. „Are laudă, zice, la Dumnezeu“. Dară apoi și în alt mod apostolul o arată ca mai de respectat, pentru care introduce și pe David adevărind aceasta, căci și el fericește pe cel îndreptat în acest mod: „Fericiți, zice, căroră s'au iertat fără-delegile și s'au acoperit păcatele“ (Vers. 7). S'ar părea că prin aceasta el n'a propus mărturia cuvenită, fiindcă David n'a zis: «Fericiți căroră s'a socotit credința spre dreptate», însă aceasta o face de bună voie, și nu în neștiință, ca mai mare încă să arate importanța credinței. Dacă fericit este acela care ia iertarea

prin char, apoi cu atât mai mult cel îndreptat și care a dat probă de credință. Unde este fericire, acolo orice rușine este înlăturată, și slava este mare, căci fericirea este așa zicând tensiunea plăței. De aceea, faptul ce se crede ca o calitate a aceluia, — îndreptarea din fapte — el îl trece ca ceva din tradiție, zicând: „Celui ce lucrează, plata nu i se socotește după dar“, pe când ceiace este privit ca un merit propriu al celui credincios, acela o pregătește auditoriului prin mărturie scrisă, căci zice: „Precum zice David: fericiți cărora s'au iertat fărădelegile“. «Ce spui, zice, că nu ia cineva iertarea după dar, ci după datorie, căci iaă că tocmai acela e fericit de David; și nu l-ar fi fericit, dacă nu l-ar fi știut că se bucură de o mare slavă». și n'a zis: «iertarea aceasta este întru tăierea împrejur»? — ci: „fericirea aceasta întru tăierea împrejur este numai, sau și întru netăierea împrejur“? — cea ce de sigur că este ceva mai mult, căci se caută la urmă: cu cine anume se găsește acest mare bun — fericirea —, cu cel tăiat împrejur, sau cu cel netăiat? Și privește măreția faptului, căci îl arată nu numai nefugind de netăiere, ci chiar petrecând împreună cu ea mai 'nainte de tăierea împrejur. Și fiind că cel ce ferecește (David) însuși el eră tăiat împrejur, și cei cătră cari se adresează erau de asemenea tăiați împrejur, apoi privește pe Pavel cum se svârcolește, ca zicerea aceea a lui David să o atribuie tocmai celui netăiat împrejur. Așa dară unind fericirea cu dreptatea, și arătându-le că amândouă sunt una, întreabă cum s'a îndreptat Abraâm? Deci, dacă fericirea este a celui drept, și dacă Abraâm s'a îndreptat, apoi să vedem cum s'a îndreptat? S'a îndreptat oare fiind netăiat împrejur, sau tăiat? „Întru netăierea împrejur“ zice „Că zicem, că s'a socotit lui Abraâm credința întru dreptate“. Mai sus a zis ceiace spune scriptura: „Ce zice scriptura? și a crezut Abraâm lui Dumnezeu, și s'a socotit lui întru dreptate“, iară aci iaă și mărturia celor ce spun aceasta, și arată că dreptatea își are începutul în netăierea împrejur.

Mai departe rezolvă și o altă antiteză izvorită de aici. În adevăr, că dacă Abraâm s'a îndreptat nefiind tăiat împrejur, apoi de ce s'a introdus tăierea împrejur?

„Semnul tăierii împrejur a luat, pecete a dreptății credinței cei întru netăierea împrejur, ca să fie el tată tuturor celor ce cred prin netăierea împrejur“ (Vers. 11). Ai văzut cum a arătat că Iudeii sunt în rândul parasiților, și nicidecum cei netăiați împrejur, și cum aceia au fost alipiți pe lângă aceștia? Pentru că dacă Abraâm s'a îndreptat pe când nu eră tăiat împrejur, și a fost încununat, iară tăierea împrejur o a luat mai în urmă, apoi mai în urmă au venit și Iudeii. Așa dară Abraâm este părinte mai întâi al celor netăiați împrejur, al celor ce s'au apropiat de Dumnezeu prin credință, și numai după aceasta e părinte și al celor tăiați împrejur, așa că el este părinte de două ori. Ai văzut cum credința strălucește? Până ce n'a venit ea, nici Patriarchul nu s'a îndreptat. Ai văzut cum netăierea împrejur n'a putut împiedeca cu nimic? Căci Abraâm fiind netăiat împrejur s'a îndreptat, și nimic nu l-a împiedecat de a se îndreptă.

Așa dară tăierea împrejur este posterioară credinței. Și de ce te minunezi că este posterioară credinței, când ea este posterioară și netăierii împrejur? Nu numai că este posterioară credinței, ci chiar cu mult mai inferioară ei, și atât de inferioară, pe cât de inferior este semnul unui lucru de însuși lucrul, pe cât de inferioară este pecetea față de ostaș. Dară de ce oare aveă el nevoie de pecete? Nu el aveă nevoie, de sigur. Apoi atunci de ce a primit acea pecete? Pentru ca astfel el să devină părintele comun al tuturor, adecă și al celor ce cred prin netăierea împrejur, și al celor tăiați împrejur. Inșă nu al celor tăiați împrejur la întâmplare, căci iată că adaoge: „Nu numai celor ce sunt din tăiere împrejur, ci și celor ce umblă în urmele credinței cei dintru netăierea împrejur“ (Vers. 12). Este părinte al celor netăiați împrejur nu pentru că și el eră netăiat, și pentru că s'a îndreptat întru netăiere, ci pentru că și îi au râvnit credința lui; deci cu atât mai mult nu poate fi părinte al celor tăiați numai pentru că sunt tăiați, dacă nu li se adaoge și credința. «A primit, zice, tăierea împrejur, ca amândoi să l'avem de părinte, și cei netăieți să nu se lepede, sau mai bine zis, să nu fugă de cei tăiați împrejur». Ai văzut deci, cum mai întâi cei netăiați l'au avut de părinte? Dacă tăierea împrejur este

respectată fiindcă proclamă dreptatea, apoi și netăierea nu puțină întâietate are, fiindcă ea coa întâi a primit-o mai 'nainte de tăierea împrejur. Așa dară numai atunci îl vei putea avea de părinte, când vei călca pe urmele credinței, și când nu te vei certă și nici nu te vei împotrivi introducând legea. Dară a cărei credințe a luat semnul pecetei? spune-mi. „A cei întru netăierea împrejur“, zice. Aici iarăși moderează mândria iudaică, căci li amintește timpul dreptăței. Și bine a zis el „urmele credinței“, ca și tu să crezi deopotrivă cu el în învierea trupurilor din morți, fiindcă și el în acest scop și-a manifestat credința.

Așa dară, dacă tu alungi netăierea împrejur, afliă lămurit, că nu ai nici un folos de tăierea împrejur. Dacă nu vei călca pe urmele credinței, chiar de ai fi tăiat împrejur de o mie de ori, totuși nu vei fi nepot al lui Abraâm, căci și el de aceea a primit tăierea împrejur, ca pe tine cel netăiat să nu te scoată din ceata celor îndreptați. El nu cerea aceasta pentru dânsul, căci lucrul în sine ție ți-a devenit de ajutoriu, iară nu lui. «Dară accasta este semn al dreptăței» zici tu. De sigur că și aceasta este pentru tine numai, căci astăzi nu e nici-o nevoie, căci dacă pe atunci eră poate nevoie de asemenea semne, astăzi însă nu mai e nici o nevoie. «Dară oare din credință, zici tu, nu eră cu puțință ca să se cunoască bine destoinicia sufletului?» Eră cu puțință, de sigur, însă tu ai avut trebuință și de acest adaos. Fiindcă tu nu ai rivnit virtutea, sau mai bine zis, nu ai căutat ca să ți faci destoinic sufletul, și nici nu ai putut pricepe acest lucru, de aceea ți s'a dat tăierea împrejur cea văzută, ca astfelu cugetând la acest fapt trupesc, să te emancipezi câte puțin și să ajungi a te ridica la filosofia spirituală, pe care primind-o cu multă rivnă ca pe o axiomă înaltă, să te înveți de a imita și a te sfil de strămoșul tău Abraâm. Dealtfelu Dumnezeu n'a iconomisit acest lucru numai în faptul tăierei împrejur, ci și în toate celelalte, ca de ex. în jertfe, în serbători, în păzirea Sâmbetei, etc. Cum că el a primit tăierea împrejur pentru tine, ascultă cele ce urmează. În adevăr că după ce spune apostolul că Abraâm a luat semn și pecete, imediat arată și cauza, zicând: „Ca să fie el tată tăierei împrejur“ adecă al celor, ce pe

lângă tăierea împrejur cea corporală iau cu dânsii și pe cea intelectuală, fiindcă dacă o iai numai pe accia, cu nimic mai mult nu te vei folosi. Semnul numai atunci se poate numi așa, când lucrul al căruia tip îl închipuie, se va vedea pe lângă tine, adică credința, iară dacă aceasta nu o ai, apoi nici semnul nu mai poate fi semn. Al cui va fi semn, al cui va fi pecete, dacă lipsește lucrul pecetluit? E ca și cum ni-ai arăta o pungă pecetluită, pe când înăuntrul ei nu este nimic. Așa dară tăierea împrejur este ridicolă, dacă înăuntrul ei nu este credința. Dară dacă este semnul dreptăței, iară dreptatea nu o ai cu tine, atunci nici semnul nu mai este. De accia ai luat semnul, ca să cauți lucrul al căruia semn îl ai, iară dacă puteai să-l cauți și fără semn, nu aveai nevoie de semn. Deci tăierea împrejur nu proclamă numai dreptatea simplă, ci și dreptatea cea prin netăierea împrejur. Așa dară tăierea împrejur nimic alta nu proclamă, decât că nu este nevoie de tăiere împrejur.

„Că de sunt cei din lege moștenitori, zădarnică s'a făcut credința, și s'a stricat făgăduința“ (vers. 14). A arătat că credința este trebuitoare, că este mai veche decât tăierea împrejur, că este mai puternică decât legea, și că ea a alcătuit legea. Dacă toți au păcătuit, este necesară; dacă Abraâm fiind netăiat împrejur și s'a îndreptățit prin credință, apoi ea este mai veche; dacă prin lege este cunoștința păcatului, iară dreptatea lui Dumnezeu s'a arătat afară de lege, apoi ea este mai puternică decât legea; dacă în fine ea este mărturisită de lege și ca a pus și legea, urmează că nu este contrară legii, ci prietenă și tovarășă. Dară apoi cum că nu eră prin puțință de a lua moștenirea numai prin lege, se arată și din altă parte, unde după ce o pune alătura cu tăierea împrejur, tot ea (credința) iese biruitoare și învingătoare a legii, căci zice așa: „Că dacă sunt cei din lege moștenitori, zădarnică s'a făcut credința, și s'a stricat făgăduința“. Ca să nu zică cineva, că este cu puțință de a avea credința și a păzi și legea, iată că apostolul arată că aceasta nu este cu puțință. În adevăr, că cel ce ține legea ca și cum ea l-ar mântui, acela necinstește puterea credinței. De aceea zice: „zădarnică s'a făcut credința“, adică că a-

tunci nu are nevoie de mântuirea cea după char, și nici nu poate ași arăta puterea sa. „Și s'a stricat făgăduința“. Căci și Iudeul ar putea zice: «Ce nevoie am de credință? Apoi dacă aceasta este adevărat, atunci împreună cu credința s'a desființat și făgăduința. Privește cum în toate ale lor apostolul se luptă punându-le în față pe Patriarchul Abraam, căci dovedindu-li că dreptatea este conlegată cu credința, li-a dovedit că și făgăduința este legată de credință. Ca să nu zică Iudeul: «Și ce'mi pasă mie dacă Abraam s'a îndreptat prin credință? iată că Pavel răspunde: «bine, dară atunci nici ceiace te interesează pe tine — făgăduința clironomiei — nici aceasta nu poate să ajungă fapt îndeplinit, dacă lipsește credința». Și tocmai aceasta eră ceiace înfricoșă mai mult pe Iudei. Dară care făgăduință? Aceia de a fi Iudeii clironomi ai întregii lumi, — prin Abraam — și prin el a se binecuvântă toți. Deci cum s'a stricat acea făgăduință? „Că legea mânia lucrează, că unde nu este lege, acolo nici călcare de lege nu este“ (vers. 15), iară dacă lucrează mânie și prin călcare îi face răspunzători, e învederat că poartă cu sine și blestemul, însă cei ce prin blestem și prin călcare de lege s'au făcut răspunzători, de sigur că nu de clironomic sunt vrednici, ci de osândă. Deci ce se întâmplă? Vine credința care atrage charul, așa că ea este care duce și făgăduința la un bun sfârșit. Unde este charul, acolo este și iertarea, unde este iertarea însă, nu e nici o pedeapsă, și când pedeapsa e desființată, și dreptatea vine prin credință, apoi numai este nimic care să ne împiedece de a fi clironomi făgăduinței.

„Pentru aceasta din credință, zice, ca după dar, ca să fie stătătoare făgăduința la toată seminția“ (Vers. 16). Ai văzut, că nu numai legea a fost așezată de credință, ci că și făgăduința lui Dumnezeu nu lasă să cadă? Ai văzut, că legea face cu totul din contra, când este păzită fără timp, și că atunci ea desființează credința și împiedică făgăduința? Prin toate acestea se arată că credința nu numai că nu este zadarnică, ci chiar trebuitoare atât de mult, încât fără de dânsa nu e cu puțință a se mântui cineva. Legea mânie lucrează, și toți o au călcat, pe când credința nu lasă a se incuibă nici măcar începutul mâniei. „Că unde

nu este lege, zice, acolo nici călcare de lege nu este". Ai văzut cum ea nu numai că alungă păcatul, ci chiar nici nu'l lasă de a se zămisi? De aceea zice: „dupre dar, ca să fie stătătoare făgăduința la la toată seminția". Două bunuri arată aici apostolul: și că cele ale charului sunt stătătoare, și că la toată seminția, adică după ce introduce și pe cei dintre ginți, arată că Iudeii sunt lipsiți de aceste bunuri, dacă se ceartă și se luptă contra credinței. «Aceasta e cu mult mai sigură, zice, decât aceea; credința nu te păgubește, ci chiar te scapă pe când te primejdulsești prin lege». Apoi fiindcă a zis: „la toată seminția", mai departe arată cărei seminții: „Celei din credință" zice, adică după ce pune la mijloc înrudirea așa zicând cu gințile, arată că cei ce nu cred deopotrivă cu Abraâm, nici nu pot a se mai gândi la dânsul și a'l numi părinte. Iată că credința a lucrat și un al treilea bun, adică înrudirea cu acel drept a făcut-o și mai precisă, și mai puternică, de oare mulțimea cea nenumărată a strănepoților lui Abraâm l-a proclamat pe el de strămoș. De aceea nici n'a zis simplu Abraâm, ci „Abraâm părintele nostru", adică al nostru celor credincioși. Apoi mai departe chiar pecetluiește cele vorbite cu o mărturie din sfânta scriptură: „Precum este scris, zice, că tată a multor neamuri te-am pus" (Vers. 17). Ai văzut cum toate acestea au fost iconomisite dela început? Deci ce este, dacă le-a spus acestea pentru Ismailiți, sau Amaliciți, sau Agareni? Aceasta însă mai lămurit o arată mai departe, iară aici el se grăbește a spune de alt fapt, prin care tot aceiași arată, precizând feliul înrudirii aceștia, și pregătind cu multă înțelepciune pe auditori în ascultarea povestirii. Deci ce zice el? „Înaintea lui Dumnezeu, căruia a crezut". Ceiace el spune, așa și este; căci după cum Dumnezeu nu este părinte numai al unora, ci al tuturor, așa și Abraâm; și după cum Dumnezeu ni este ca tată nu după înrudire naturală, ci după credința în el, pe care am îmbrățișat-o, așa și Abraâm, căci supunerea este aceea ce îl face părintele nostru al tuturor. Fiindcă Iudeii credeau că o astfel de înrudire nu înseamnă nimic, de oare ce îi se făleau cu înrudirea cea brutală, iată că apostolul arată cea înrudire cu mult mai principală,

făcând vorbă de Dumnezeu. Pe lângă acestea se mai învederează încă că el a și primit răsplata credinței sale în Dumnezeu, încât dacă nu ar fi credința, chiar de ar fi el tată al tuturor celor ce locuiesc pe pământ, totuși expresiunea „înaintea“ nu ar avea loc, căci s'a ciuntit darul lui Dumnezeu. «Ce este de mirat, spune-mi, că el este tată al celor dintrânsul? fiindcă acest lucru tot omul îl are; minunea însă stă acolo, ca pe cei ce nu-i are ca fii dela natură, pe aceia să-i capete prin darul lui Dumnezeu». Deci de voiești a crede că patriarhul a fost cinstit de Dumnezeu, crede că el este părinte al tuturor.

Spunând însă că este tată al multor neamuri „înaintea lui Dumnezeu“ nu s'a mărginit numai aici, ci a adaos imediat „celui ce înviază morții, și chiamă cele ce nu sunt, ca cum ar fi“, punând deja înaintea noastră cuvântul învierii, ceea ce era foarte necesar subiectului de față. În adevăr, că dacă lui Dumnezeu îi este cu puțință de a învia morții, și a chema pe cele ce nu sunt, ca cum ar fi, apoi cu puțință îi este ca și pe cei ce nu sunt născuți din Abraam, să-i facă fii ai acestuia. De aceia nu zice «producând cele ce nu sunt», ci „chemând cele ce nu sunt, ca cum ar fi“, arătând prin aceasta ușurința lui cea mare. Duple cum nouă ni este ușor a chema pe cele ce sunt, tot așa și lui îi este ușor, și încă cu mult mai ușor, de a scoate la iveală pe cele ce nu sunt.

Deci, arătând darul cel mare și negrăit al lui Dumnezeu, și convezând despre puterea lui, arată totodată că și Abraam s'a făcut vrednic de acest dar, ca nu cumva să crezi că el a fost cinstit în zadar. După aceia și pe auditoriu deșteptându-l, ca nu cumva să se tulbure ludeul, să se îndoiască și să zică: «dară cum e cu puțință ca cei ce nu sunt fiii lui, să devină fii ai săi», întoarce din nou vorba la patriarh și zice: „Care mai presus de nădejde întru nădejde a crezut, că va fi el tată a multor neamuri, după cum i s'a zis: „așa va fi sămânța ta“ (Vers. 18). Dară cum mai presus de nădejde întru nădejde a crezut? Adecă mai presus de nădejdea omenească, întru nădejdea lui Dumnezeu a crezut. Aici arată și măreția

faptului, și nu lasă pe cineva de a se îndoi de cele vorbite. Cele ce sunt cu totul contrare între ele, iată că pe acestea le-a unit în totul credința. Dacă apostolul ar fi spus acestea către cei din Ismail, ar fi fost de prisos această vorbă, fiindcă aceștia s'au născut dintrânsul nu după credință, ci după natură. «Dară iată că punc la mijloc și pe Isaac, zici tu, și deci el n'a crezut pentru acele neamuri, ci pentru cel ce se va naște din femeia lui cea stearpă». Dară dacă răsplata credinței lui este că va fi tată a multor neamuri, apoi este învederat că al acelor neamuri pentru care a crezut. Și ca să afli că de aceste neamuri a vorbit, ascultă cele ce urmează: „Și neslăbind cu credința, nu s'a uitat la trupul său cel omorît, fiind mai de o sută de ani, ci s'a întărit cu credința” (Vers. 19). Ai văzut cum apostolul pune și piedicele, în același timp însă și cugetarea cea înaltă a dreptului care a covârșit totul? «Mai presus de nădejde, zice, ceiace i s'a făgăduit» și aceasta este întâia piedică. Nici n'a mai fost un alt Abraâm, care să primească fiu în așa mod. Cei de după dânsul, la el se uitau, pe când el la nimeni decât numai la Dumnezeu, pentru care și zice apostolul: „mai presus de nădejde”. Apoi și trupul lui era mort, ceiace ni arată o a doua piedică. După accia și mortificarea mitrei Sarei, care era a treia piedică.

„Și întru făgăduința lui Dumnezeu nu s'a îndoit cu necredința”. Dumnezeu nu i-a dat nici o dovadă și n'a făcut nici o minune înainte de această, ci numai cuvinte goale erau cele făgăduite lui, ceiace nu făgăduia natura lucrurilor, fiindcă amândoi erau bătrâni, și totuși Abraâm nu s'a îndoit. Apostolul n'a zis că Abraâm n'a crezut, ci că „nu s'a îndoit”, adică n'a stat la gânduri, n'a ezitat un moment măcar, deși erau atâtea piedici în fața lui. Din toate acestea noi învățăm, că de ni-ar făgădui Dumnezeu mii de lucruri neputincioase nouă, și noi nu le-am primi, ca fiind mai presus de priceperea și putința noastră, acest fapt nu ar fi rezultat al slăbăciunei naturei omenesti, ci al prostiei noastre.

„Ci s'a întărit cu credință” zice. Tu acum privește înțelepciunea lui Pavel; fiindcă după ce vorba sa era despre cei ce lucrează, și cei ce cred, arată pe cel

ce crede ca lucrând mai mult decât acela, ca având nevoie de o mai mare putere, căci el îndură o osteneală nu cum s'ar întâmpla, — fiindcă Iudeii defăimau credința ca neavând nici o osteneală. Asupra acestei idei greșite deci ridicându-se arată că, nu numai cel ce se deosebește în înțelepciune sau și altceva de acest feliu, are nevoie de o mai mare putere, ci și cel ce are credință. După cum acela are nevoie de putere, spre a respinge dela sine gândurile cele uricioase, tot așa și acesta are nevoie de un suflet tare, care să poată alunga cugetele necredinței. Deci, cum a devenit Abraam puternic? «Cu credința, zice, el a săvârșit lucrul, iară nu cu raționamentele cele omenesti, fiindcă atunci ar fi căzut». Și cum a câștigat el credința? „Dând slavă lui Dumnezeu“ zice, și adevărit fiind, că ce i-a făgăduit, puternic este de a și face“ (Vers 21). Așa dară, a nu cerceta cu amănunțime este a slăvi pe Dumnezeu, după cum și a cerceta cu deamănuntul tainile lui Dumnezeu, este a păcătui. Dacă noi cercetând cele de pe pământ și scrutându-le nu slăvim pe Dumnezeu, apoi cu atât mai mult încă vorbind vrute și nevrute despre nașterea stăpânului, căci atunci vom pătimi cea mai de pe urmă pedeapsă, ca unia ce îl batjocorim. Dacă noi nu trebuie a cerceta felul învierii, apoi cu atât mai mult încă acele acte negrăite și înfricoșate.

Și n'a zis simplu «crezând» ci „adeverit fiind“, fiindcă așa este credința, căci ea mai mult convinge pe cineva, decât raționamentele omenesti; este cu mult mai lămurită decât dovezile ieșite din judecata noastră și nici o altă gândire sau idee falsă nu o mai poate zgudui vre-odată. Cel ce se încrede cu ușurință în raționamentele omenesti, se poate ca să și schimbe părerea, pe când cel adevărit prin credință stă neclintit, căci el și-a îngrădit, așa zicând, auzul de toate vorbele cele vătămătoare.

Deci, spunând că Abraam s'a îndreptat prin credință arată că tot prin credință a și slăvit pe Dumnezeu, ceiace este mai ales însușire proprie a vieții noastre omenesti. „Așa să lumineze, zice, lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând faptele voastre cele bune, să proslăvească pre Tatăl vostru cel

ceresc". (Math. 5, 16), dară iată că și din credință se slăvește Dumnezeu. După cum iarăși și faptele au nevoie de putere, tot așa are nevoie și credința. Acolo de multe ori și trupul participă la osteneală, pe când aici succesul întreg este numai al sufletului, așa că și osteneala este mai mare, căci nu are cu cine împărți luptele ce le poartă. Ai văzut cum toate cele ce îi le considerau ca rezultate din fapte, ca de pildă: a se lăuda către Dumnezeu, a avea nevoie de putere și de osteneală, a slăvi pe Dumnezeu, etc., ai văzut, zic, cum toate acestea apostolul le-a arătat ca rezultate mai mult din credință, decât din fapte?

Zicând apoi „că ce i-a făgăduit, puternic este a și face“ mi se pare că vestește mai dinainte și despre cele viitoare, căci nu i s'a făgăduit numai cele prezente ci și cele viitoare, de vreme ce acestea de aici sunt tip și umbră al acelora. Așa dară a nu crede cineva, este dovadă de o cugetare slabă, mică și flușuratăcă. Deci, când unia ne învinovățesc pe noi de credință, și noi îi învinovățim de necredință lor, ca pe niște flușuratici, lipsiți de minte și slabi, carii cu nimic mai bun nu se deosebesc de animalele necuvântătoare. După cum a crede este dovada unui suflet înalt și înțelept, tot așa și cel ce nu crede dă dovadă de un suflet lipsit de bunul simț, tâmpit și scoborit în rândul animalelor. De aceea și noi lăsând la o parte pe unia ca aceștia, să rîvnim pe patriarhul Abraam, și să slăvim pe Dumnezeu, după cum și acela i-a dat slavă. Dar ce va să zică „dând slavă lui Dumnezeu“? Adecă a înțeles măreția și nemărginita lui putere, și deci formându-și o idee dreaptă de dânsul, s'a adevărit (s'a convins) el însuși despre cele făgăduite.

¹⁾ Deci, iubitorilor, să-l slăvim și noi pre Dumnezeu, și prin credință, și prin fapte, ca să primim și noi plata cuvenită, adecă să fim și noi slăviți de dânsul, „Pre cei

¹⁾ *Partea morală.* Trebuie a slăvi pre Dumnezeu prin fapte și prin credință, și că trebuie a fugi de orice păcat prin care Dumnezeu este batjocorit. Că Dumnezeu nu pentru că are nevoie voiește a fi slăvit de noi, ci pentru mântuirea noastră o cere aceasta. Că dacă noi nu ne lăsăm la păcate, nici diavolul nu îndrăznește a se apropiia de noi. Și că trebuie a ne rușina de sfința masă (cina cea de taină) din care cu toții ne împărlășim. (Veron).

ce mă slăvesc pre mine, zice, îi voi slăvi". (1 Imp. 2, 30). Dacă oamenii numai aclamând pe Împăratul lor și se mândresc, chiar de n'ar câștiga nimic alt, apoi poți pricepe câtă mândrie și câtă slavă ar fi pentru noi de a slăvi pe stăpânul nostru, și de câtă osândă n'am fi vrednici, dacă l-am batjocori. Deși de altfel Dumnezeu voiește a fi slăvit, nu pentru că el are nevoie de aceasta, ci pentru interesul nostru propriu. Câtă deosebire crezi tu că este între Dumnezeu și oameni? Oare pe atâta pe câtă este între oameni și viermi? Sau poate pe câtă este între îngeri și viermi? Dară nimic n'am spus până acum, fiindcă nici nu e cu putință de o stabili deosebire între el și noi! Oare ai voi tu să ai slavă mare și strălucită dela viermi? Eu nu cred. Deci, dacă tu, care iubești slava, și totuși n'ai voi aceasta, apoi cum e cu putință ca Dumnezeu, care este scutit de asemenea patimi, și care e atât de superior întregului univers, să aibă nevoie de slava ta? Și cu toate acestea deși nu are nevoie, el o dorește dela tine chiar pentru tine, adevărat pentru binele tău. Dacă el a suferit pentru tine făcându-se rob, apoi de ce să te minunezi dacă suferă și altele numai ca să-și ajungă scopul? Nimic nu crede ca nevrednic de dânsul, când ceiace face nu are alt scop decât mântuirea noastră.

Acestea știindu-le, să fugim de orice păcat, prin care se batjocorește numele lui. „Fugi de păcat, zice, ca de fața șarpelui, că dacă te apropii de dânsul te va mușcă". (Sirach 21, 2). Nici că nu vine păcatul la noi, ci noi suntem cari ne ducem la el. Bunul Dumnezeu a pregătit și acest lucru, ca diavolul să nu ne poată tiranisi când se apropie de noi, fiindcă nimeni n'ar putea să se împotrivească puterii lui. De aceea Dumnezeu i-a destinat pustiuul ca locuință, și l-a închis acolo ca pe un tâlhariu și tiran, și dacă n'ar putea înșfăcă și băga în închisoarea lui pe vr'un nenorocit, gol și dăzbăcat de charul Sf. Duch, de sigur că n'ar îndrăzni să iasă de acolo. Dacă nu ne-ar vedea călătorind prin pustiu, el n'ar cuteza să se apropie de noi. Pustiuul și locul de sedere al diavolului nimic alta nu este, decât păcatul. Deci, contra lui noi avem nevoie de pavăza credinței, de coiful mântuirii și de sabia duchului, nu numai ca să nu pătimim rele din parte-i, ci chiar să-i tăiem și capul, când el ar voi să fugă. Ni trebuie deci rugăciuni

neconținute, ca astfeliu să-l zdrobim sub picioarele noastre. Spurcat și nerușinat este diavolul, și deși el se luptă găsindu-se cu mult mai jos decât noi, totuși și în acest mod el ne biruiește. Cauza nu poate fi alta, decât că noi nu încercăm de a ne afla totdeauna mai sus de săgețile ce le aruncă asupra noastră, căci atunci n'ar putea să se ridice până la noi, ci s'ar trage jos. Tipul diavolului este șearpele, și dacă din început chiar așa l-a rânduit Dumnezeu, apoi cu atât mai mult astăzi.

Dară dacă tu nu știi ce va să zică a se lupta de jos, cu mâ voi încerca să-ți explic modul acestui rezboiu. Deci, ce va să zică a se lupta de jos? Adecă a se lupta în lucrurile cele de jos, ca de pildă plăcerea, bogăția și toate cele pământești. Dacă însă el ar vedea pe cineva zburând spre ceriu, mai întâiu că nici n'ar putea să zboare atâta, al doilea că chiar de s'ar încerca, iute ar cădea jos, căci el n'are picioare — să nu te temi, — n'are nici aripi — să nu te înspăimânți, — pe pământ se trage, și în cele pământești.

Deci, să nu ai nimic de comun cu pământul, și atunci nu vei avea nici o greutate a-l birui. El nici nu știe o altfeliu de luptă, ci ca și șearpele se ascunde în spini, cuibărindu-se într'una în înșelăciune. De vei tăia atunci spinii, iute va fugi de acolo, fiindcă este văzut, și dacă știi al discântă cu niscarevă discântece Dumnezeuști — fiindcă sunt și avem și noi discântece duhovnicești, prin care invocăm numele Domnului nostru Iisus Christos și puterea crucei sale, — de îndată îl vei zdrobi. Un astfeliu de discântec nu numai că are puterea de a scoate în față gaura șarpelui necurat, ci încă și pe drac îl bagă în foc, și ranele mușcăturilor lui le vindecă. Dacă poate mulți recitând asemenea discântece, totuși nu s'au vindecat, aceasta nu a fost din cauza celui invocat în discântec, ci din cauza puținii credinți. Fiindcă și pe Iisus mulți îl atingeau și-l înghesuiau, și totuși nimic nu câștigau, pe când femeia cea în scurgerea sângelui, deși nici de trupul lui nu s'a atins, ci numai de poalele hainei, cu toate acestea la moment a încetat curgerea sângelui, pe care o avea de mulți ani. Numele acesta este înfricoșat și demonilor, și patimilor și boalelor. Cu acest nume, deci, să ne împodobim, cu el să ne îngrădim.

Astfeliu și Pavel a devenit mare, deși eră de aceeași natură și el ca și noi, însă credința lui l-a făcut cu totul

altul de cum eră; și atât de mare-i eră credința în stăpânul nostru, încât până și hainele lui aveau o mare putere în alungarea demonilor și vindecarea boalelor. Și de ce îndreptare am putea fi noi vrednici, dacă pe atunci numai umbrele și hainele apostolilor alungau moartea, iară astăzi, chiar rugăciunile ce le facem, și nu pot înfrână nici măcar patimile ce ne stăpânesc? Deci, care poate fi cauza? Nimic altă decât deosebirea cea mare în judecată, sau mai bine zis în predispoziția sufletească a unora și a altora. Dealtmintrelea cele ale naturii sunt egale și comune, căci și Pavel s'a născut și a crescut ca și noi, a locuit pe pământ și a respirat același aer ca și noi, însă în celelalte a fost cu mult mai mare și mai superior nouă, voi u să zic în zelul, credința și dragostea lui.

Deci, iubiților, să-l imităm pe el. Să avem același zel, credință și dragoste, ca să putem și noi a slăvi pe Christos și a-l lauda. Acest lucru îl dorește el mai mult decât noi, fiindcă de acela ni-a făcut acest organ (gura), și nu voiește ca să rămână nelucrătoriu și netrebnic, ci ca totdeauna să-l avem în lucrare împreună cu mânele. De ce deci nu pregătești organul acesta potrivit cu mânele meșterului, ci îi slăbești coardele, moleșindu-le cu dezmerdările, și astfelu te faci singur ca o chitară netrebnică? Este nevoie deci, de a o încorda bine și a întinde strunele, și de a le unge în loc de sacăz cu sare duhovnicească, căci atunci de o va vedea bine încordată și armonizată, va suna și prin sufletul nostru Christos. Aceasta făcându-se, vei vedea și pe îngeri săltând de bucurie, și pe arhangheli, și pe herubimi. Așa dară să ne facem vrednici de mâinile lui cele neprihănite. Să-l rugăm de a atinge cu mâinile lui și inima noastră, deși mai ales nici nu are nevoie de rugămintea noastră, căci dacă noi o facem vrednică de acea atingere, el cel întâi va alerga la noi. Dacă Christos aleargă în ajutorul celor ce se trudesă pentru cele viitoare —¹⁾ nici lui Pavel care a devenit atât de mare, nu i-a împletit încă o asemenea laudă, — dară încă când va vedea inima noastră desăvârșită, ce nu ar face? Dacă Christos resună în inimile

¹⁾ Notă. Expresiunea din original: οὐκ ἔστιν τῷ Παύλῳ τοιοῦτον ὑπερημύνειν τὸ ἀγαθόν ὅσον, este foarte confuză, fiindcă nu are nici o legătură nici cu frazele dinainte și nici cu cele ce urmează. (Trad).

noastre, atunci numaidecât va zbură deasupra noastră și Duchul Sfînt, și vom deveni mai superiori decît ceriul; nu soarele și luna avându-le gravate pe trupul nostru, ci chiar pe însuși stăpînul soarelui, al lunei și al îngerrilor îl vom aveă locuind și petrecînd împreună cu noi.

Acestea le zic, nu ca noi să înviem morții, sau să lecuim leproșii, ci ca să avem cu noi acel semn, cu mult mai mare decît toate celelalte, adevă să avem dragostea, căci unde se găsește acest mare bun, de îndată acolo stă de față Fiul împreună cu Tatăl, charul sfîntului Duch ne adumbrește. „Unde vor fi doi sau trei adunați întru numele meu, zice, acolo sunt și eu în mijlocul lor“ (Math. 18, 20), cciace este dovada marei lui dispozițiuni, și totodată dovada cclor ce iubesc mult, și cari voiesc a aveă primprejurul lor pre cei iubiți. «Dară cine este, zici, atît de mișel, ca să nu voiască a aveă pe Christos în mijloc»? Noi cari ne resculăm unii asupra altora. Și poate că va rîde cinevă și va zice: «ce spui? Ne vezi pe noi toți stînd între aceleași ziduri, sub același acoperămînt al bisericei, stînd în liniște în același staul, nici pe unul nu vezi luptându-se, suntem sub același păstoriu, în comun rugându-ne și ascultînd cele vorbite, în comun înălțăm rugăciunile noastre lui Dumnezeu, și ne aduci aminte de lupte și rescoale»? Da, vă aduc aminte de lupte, și nu mă iritez de loc și nici că mă speriu. Văd eu cciace văd, și știu bine că ne găsim sub același acoperemînt, și sub același păstoriu, însă tocmai pentru aceasta jelesc, că atâtea împrejurări concurînd a ne adună la un loc, noi totuși ne resculăm unii asupra altora. «Și ce rescoală, zici, ai văzut aici»? Aici, de sigur că n'am văzut, însă după ce ieșim de aici, iată că cutare vorbește de rău pe altul, celălalt batjocorește pe față, un altul invidiază, se lăcomește și răpește, un altul iarăși siluește, unul iubește rău, pe cînd altul coase mii de violenii. Și dacă ar fi cu puțință de a descoperi sufletele noastre, atunci am puteă vedeă cu siguranță toate acestea, și ați cu-noaște că eu nu le spun acestea în bobote. Nu vedeți voi ce se petrece în tabără? Nu vedeți că fiind timp de pace, ostași după ce pun armele în depozit ies din tabăra lor goli și nearmați, și trec în tabăra dușmanilor? Dară cînd sunt ii înarmați, cînd sunt streji peste tot locul și parastreji, și cînd veghiază nopțile, cînd și focul

arde neconținut, apoi atunci nu mai este pace, ci războiu în regulă. Aceasta se poate vedea petrecându-se și cu noi, căci când ne păzim unul de altul și ne temem, când fiecare vorbim în șoaptă la urechia altuia, iară dacă vedem pe un altul apropiindu-se de noi, de îndată curmăm vorba și astupăm totul, ei, apoi atunci nu va să zică că e pace, ci războiu, căci faptul acesta nu este al oamenilor cu fruntea senină și cu curaj, ci al celor ce se păzesc foarte tare. «Dară, zici, acestea le facem nu pentru ca să nedreptățim pe alții, ci ca să nu fim noi nedreptății». Apoi tocmai pentru aceasta mă jelesc, fiindcă trăind între frați, noi avem nevoie de strajă ca să nu fim nedreptății, ardem atâtea și atâtea focuri, și punem atâtea streji și parastreji. Cauza? Minciună multă, violenție mare, călcarea dragostei cu picioarele, și la urmă războiu neîmpăcat. De aceia ar putea găsi cineva mai mulți Elini sinceri și curajoși, decât creștini; deși, de câtă rușine nu sunt vrednice asemenea fapte, de câte lacrimi și de câtă jale? «Dară ce se fac? zici tu; cutare este om greoiu, și de nesuferit și răutăcios». Poate că așa să fie, însă unde e filosofia ta? Unde sunt legile apostolice, care poronesc de a purta sarcina unul altuia? Dacă tu nu știi a te purta cu fratele tău bine, apoi cum te vei purta cu unul străin? Dacă tu nu știi cum să întrebuințezi pe cel ce este membrul tău, cum vei putea atrage la tine pe cel de afară și să-l alături pe lângă tine? Dară ce să fac? Sunt foarte greoiu în a vărsa lacrimi, căci atunci asi lăsa să curgă lacrimi multe din ochii mei, — ca și Profetul acela (Ieremia) — văzând aici războaie cu mult mai grozave decât cele văzute de dânsul. El văzând atunci pe barbari dând năvală zicea: „Pântecel meu, pântecel meu mă doare“¹⁾ (Ieremia 4, 19), pe când eu dacă vă văd puși sub un singur general, și totuși vă resculăți unii asupra altora, vă mușcați și vă spărcuiți membrele unul altuia, pe unia pentru bani, pe alții pentru slavă, pe unia pentru că ridiculizază și batjocoresc, pricinuindu-vă mii de rane unii altora, când

¹⁾ Notă. În ediția de Buzău acest pasaj este precum urmează: „Pântecel meu mă doare, și măruntaele . . .“ ceea ce denotă o abatere dela textul Ebraic și Elin, unde cuvântul *pântecel* este pronunțat de Profet de două ori în șir, spre a învedera durerea cea mare ce o simțea atunci. De aceia s'a trecut aici după textul original. (Trad.)

văd morți mai disfigurați decât cei din rezboiu, și numele de frate numai un nume sec, nici nu pot găsi o altă jale și suspin mai vrednice de această tragedie!

Rusinați-vă, vă rog, și sfiți-vă de această sfântă masă, din care cu toții ne împărtășim, sfiți-vă, zic, de Christos cel jertfit pentru noi, de jertfa ce stă aici în fața noastră. Chiar tâlharii când se împărtășesc din aceeași pâine și din același sare, nu mai sunt tâlhari față de cei ce se împărtășesc cu ei, căci acca masă schimbă apucăturile lor, și pe cei ce sunt mai sălbateci decât fiarele, îi face mai blânzi. Noi, însă, deși ne împărtășim din o astfelu de masă, din o astfelu de hrană, ne înarmăm unii asupra altora, în timp ce ar trebui ca să ne înarmăm contra diavolului, care dă războiu asupra noastră tuturor. De aceia pe fie-ce zi noi devenim tot mai slabi, pe când el tot mai tare și mai puternic. Noi nu ne îngrădăm unii pe alții contra lui, ci cu dânsul contra noastră, și sub un astfelu de general noi ne aruncăm unii asupra altora, în timp ce ar trebui ca pe dânsul să-l rezboim. Acum însă lăsându-l pe dânsul, noi îndreptăm săgețile asupra fratelui nostru. «Și care săgeți?» zici tu. Acele din limbă și din gură, fiindcă nu numai săgețile, ci și cuvintele ieșite din gura noastră pricinuesc rane cu mult mai dureroase decât săgețile cele mai veninoase.

«Și cum am putea să desființăm un asemenea rezboiu?» zici tu. Dacă vei pricepe, că vorbind de rău pe fratele tău verși noroiu din gura ta; dacă vei pricepe că tu defaimi pe membrul lui Christos, că sfășii trupul tău, că tribunalul acela îngrozitoru și nemitarnic va fi atunci mai amar pentru tine; dacă vei pricepe în fine, că săgețile acelea nu ucid pe cel rănit, ci pe cel ce le-a aruncat. Poate că te-a nedreptățit pricinuindu-ți rele? Oștează în adâncul inimei, însă nu grăi de rău; plângi, nu pentru nedreptatea ce ți-a făcut, ci pentru pierderea aceluia, precum și stăpânul tău Christos a plâns pe Iuda, nu pentru că el urmă a se restigni, ci fiindcă acela îl vându-se. Te-a batjocorit poate și te-a bârfit? Roagă pe Dumnezeu ca să-i fie milostiv. Este fratele tău, este membrul tău, Christos i-a deslegat aceleași dureri, la aceeași masă a fost chemat și el ca și tine. «Dară, zici, atunci mai mult mă necinstește». Atunci însă și plata ta va fi mai mare. Tocmai de aceia este drept ca tu să dai la o parte mânia, fiindcă el a primit o rană adâncă, fiindcă diavolul l-a rănit. Deci nu-l mai

lovi și tu, ca să nu cazi împreună cu el. Pe cât timp tu te stăpânești, este cu puțință încă de a se mântui și acela, dară dacă te arunci asupra lui ocărîndu-l la felu, apoi cine vă va mai ridica de jos? El este cel rănit? Dară atunci nu va putea să stea, și tu ești care cazi odată cu el. Cum? Nu-ți ajunge ție că ai ocazie de a întinde mîna de ajutoriu altuia? Deci, stăi voinicește, și tu cel întâi asvârle arcu la o parte, și trage de pe câmpul de luptă pe fratele tău cel mort dejă, prin îndelunga ta răbdare ce ai avut-o față de el. L-a rănit pe el mânia? Nu-l mai răni și tu, ci scoate tu cel întâi săgeata. Dacă noi ne purtăm astfelu unii către alții, de îndată vom fi cu toții sănătoși, iară dacă ne înarmăm unii asupra altora, apoi nu mai este nevoie nici de prezența diavolului, fiindcă pierderea noastră este completă.

Orice rezboiu este înfricoșat, dară mai cu seamă rezboiul dinăuntru, așa zis rezboiul civil; însă rezboiul despre care ni este vorba, e mai înfricoșat chiar decât rezboiul civil, fiindcă și drepturile noastre ca oameni sunt mai mari decât ale statului, — este mai înfricoșat, zic, și mai mare decât înseși acel dintre rude. În adevăr, că a ucis oare-când pe Abel fratele său Cain, și a vărsat sânge de frate, dară rezboiul de care ni e vorba, este cu mult mai înfricoșat decât acela, fiindcă Cain a rănit trupul fratelui său, iară tu ai implantat sabia în sufletul fratelui. Ai suferit poate vr'un rău dela el? Dară nu în a suferi, ci în a face răul altuia stă adevărata suferință. Gîndește-te bine: Cain a ucis, iară Abel a fost cel ucis; cine crezi tu că eră cel mort? Oare cel ce și după moarte strigă, după cum zice: „Glasul sîngelui fratelui tău strigă către mine“ (Facer. 4, 10), sau poate cel ce trăia, însă tremură și eră înspăimîntat? Acesta de sigur, acesta a fost cel mai de jălit decât cel mort. Ai văzut, că cu mult mai bine este de a suferi cineva nedreptatea, chiar de ar ajunge până la moarte? Ală deci, cât de rău lucru este de a nedreptăți pe altul, și fi cu băgare de seamă la cele ce voi spune: Cain a doborît și a ucis pe fratele său Abel, însă acesta s'a încununat, iară acela a fost pedepsit; acesta și după moarte acuză și ținea în stăpînirea sa pe fratele său, iară acela trăind tăcea, se rușină și se topia, așa că el a făcut cu totul contrar de celace voise să facă. L-a ucis fiindcă l-a văzut mai iubit decât dănsul, și a nă-

dădui ca prin moarte să-l scoată din iubirea lui Dumnezeu, însă prin aceasta a ațîtat și mai mult dragostea lui, fiindcă chiar mort Dumnezeu îl căută încă mai mult. „Unde este Abel fratele tău“? zicea. «Nu-mi ai stîns dorul prin moartea lui, ci încă mai mult l-ai ațîtat; nu ai imputînat valoarea lui prin ucidere, ci încă ai mai mărit-o. Cu puțin mai 'nainte de aceasta eu l-am pus sub stăpînirea ta, dară fiindcă tu l-ai ucis, apoi și mort el te va pedepsi, atît de mare'mi este dragostea cătră dînsul». Asă dară, care este cel condamnat? Cel ce împilează și chinuește, sau cel chinuit? Cel ce a primit atîta cinste dela Dumnezeu, sau cel ce singur s'a predat unei pedepse nouă și atît de curioase? «Nu te-ai temut de el, zice, fiind în viață; prin urmare te vei teme fiind mort. Nu ai tremurat când ai implantat în el cuțitul, te va apuca tremur incontinuu după vărsarea sîngelui. Trăind eră robul tău, și nu tu erai supus lui; de aceia fiindcă l-ai ucis, apoi el a devenit stăpînul tău cel grozav»!

Acestea înțelegându-le, iubiților, să fugim de invdie, să stingem răutatea, să ne răsplătim cu binele unii pre alții, ca prin acestea să cîștigăm bunuri și în viața aceasta și în cea viitoare, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA X

„Și nu s'a scris pentru el numai, că i s'a socotit lui spre dreptate, ci și pentru noi, cărora va să ni se socotiască, celor ce credem întru ceta ce a sculat pe Iisus Domnul nostru din morți“ (Cap. 4, 22).

După ce mai 'nainte a spus de Abraâm lucruri mari, după ce a spus de credința lui, de dreptatea și cinstea primite dela Dumnezeu, apoi ca să nu zică auditoriul: «Dară ce are a face cu noi, că doară el a fost cel îndreptat», iată că apostolul ne-a pus iarăși pe lîngă Abraâm, fiindcă astfel este puterea cuvîntelor duhov-

nicești. Pe cel intrat atunci în creștinism, pe etnicul care n'a făcut nimic, pe acesta, zic, nu l-a lipsit cu nimic, sau mai bine zis, nu l-a arătat cu ceva mai inferior ludeului credincios, și nici chiar patriarhului, ba încă ceiace este mai minunat — că îl arată ca având ceva mai mult. Atât de mare este noblețea noastră, încât credința aceluia este tip al credinței noastre. Și n'a zis: «că dacă i s'a socotit lui spre dreptate, dela sine urmează că și nouă s'a socotit» ca să nu facă un silogism, ci grăiește cu autoritatea sfintelor scripturi, căci hotărîrea sfintelor scripturi face (decide) totul. «Pentru ce, zice, s'a scris? Nu oare ca să cunoști că și noi ne îndreptăm așa? Deci și noi am crezut în același Dumnezeu și pentru aceleași lucruri, deși nu pentru aceleași persoane». După ce, deci, spune de credința noastră, apoi vorbește și de filantropia lui Dumnezeu cea ne-grăită, pe care vecinic o pune de față, și pune la mijloc crucea, ceiace și aici a arătat zicând: „Care s'a vândut pentru greșalele noastre, și s'a sculat pentru îndreptarea noastră“ (Vers. 23). Privește, cum el punând cauza morții, același dovadă o arată și pentru învierea lui din morți. «De ce s'a restignit? zice; de sigur că nu din cauza păcatelor lui, și dovada este din învierea lui. Pentru că dacă ar fi fost păcătos, cum de a înviat? Dară dacă a înviat, e văzut lucru că n'a fost păcătos; și dacă n'a fost păcătos, pentru ce a fost restignit? Pentru alții; și dacă a fost restignit pentru alții, de sigur că a înviat». Și ca să nu zici: «dară dacă suntem respunzători pentru atâtea păcate, cum putem a ne îndrepta»? — iată că ni-a pus în față pe cel ce a șters păcatele, ca astfelu și din credința lui Abraâm, prin care s'a îndreptat, și din patima Mântuitorului, prin care ne-am izbăvit de păcate, să adevăriască cuvântul. Spunând de moartea lui, spune în același timp și de înviere, ca și cum ar fi zis: «Nu a murit el doară ca să aibă la dispoziția sa răspunzători de osândă, ci ca să facă bine, căci spre aceasta a murit și a înviat, ca să ne facă drepti».

„Drept accia îndreptați fiind din credință, pace avem cătră Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Christos“ (Cap. 5, 1). Dară ce va să zică „pace avem“? Unia spun că nu ne răsculăm certându-ne de a introduce legea, însă mie mi se pare că el vorbește aici de viața noastră. Fiindcă mai sus a spus

multe despre credință, pe care a și pus-o ca mai superioară îndreptărei prin fapte, apoi ca să nu creadă cineva că cele vorbite sunt un motiv de lenevire, a zis: „pace avem“, adică nu mai păcătuiam de acum, nu ne mai reîntorcem la cele dinainte, căci dacă am face așa, atunci avem război cu Dumnezeu, și nu pace. «Dară cum, zici tu, este cu puțință de a nu mai păcătui? Și cum mai înainte a fost cu puțință?» Apoi dacă fiind răspunzători de atâtea păcate, și încă ne-am izbăvit de toate prin Christos, nu mai rămâne nici-o îndoielă că tot printr'ănsul vom putea stă în aceiașce ne găsim. Nu este același lucru: a lua pacea ce nu era, și a păstra pacea deja dată, fiindcă câștigarea unui lucru e ceva mai greu decât păstrarea lui. Și cu toate acestea acel lucru greu a devenit ușor, a devenit în realitate. Așa dară și ceiace e mai ușor, va fi pentru noi mai lesne de îndeplinit, adică să păstrăm până la fine cele date nouă. Aici mi se pare că lasă a înțelege nu numai ceiace e mai ușor, ci și ceiace e rezonabil, fiindcă dacă ne-a izbăvit pe noi cei ce eram dușmanii și războinicii lui, apoi e rezonabil de a rămâne în starea de izbăvire, și aceasta să i-o înapoiem drept plată, ca să nu se pară că a împăcat cu Tatăl pe niște îndărătnici și nerecunoscători.

„Prin care și apropiere am aflat prin credință la darul acesta“ (Vers. 2). Dacă el ne-a apropiat de dar încă pe când eram departe, cu atât mai mult ne va ține în cest dar fiind aproape de el. Și acum tu te gândește, cum apostolul pretutindenii pune la un loc aceste două, adică și cele venite dela dănsul, și cele din partea noastră. Acelea ce au venit dela dănsul sunt multe, variate și diferite, fiindcă a și murit pentru noi, ne-a și împăcat, ne-a și apropiat de Dumnezeu, și ni-a dat și char negrăit, pe când noi nu am produs nimic alta decât credința, pentru care și zice: „prin credință“.

„La darul acesta“. Care dar? spune-mi. Acela adică că ne-am învrednicit a cunoaște pe Dumnezeu, a ne izbăvi de rătăcire, a cunoaște adevărul, a ne învrednici prin botez de toate bunurile. Pentru aceasta ne-a apropiat, ca să primim toate darurile. Nu ne-am împăcat cu el numai ca să primim iertarea păcatelor, ci și pentru ca să ne bucurăm de mii de demnități. Și

nu a stat numai aici, ci ni-a făgăduit și alte bunuri negrăite care covârșesc mintea și judecata omenească. De aceia și pune apostolul pe amândouă, căci când el zice: „la darul” arată cele din prezent pe care le-am primit, iară când zice: „Și ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu”, a dat pe față toate cele viitoare. Bine a zis el: „întru care stăm”, fiindcă așa este charul lui Dumnezeu; el nu are sfârșit, nici margini, ci înaintează vecinic tot la mai mare, celiace la noi oamenii nu se poate. De pildă: cineva a luat puterea, slava și stăpânirea, însă nu a stat în această situație pururea, ci iute a căzut din ea, căci chiar de nu l-ar ucide omul, de sigur că moartea venind îl va ucide fără greș.

Nu tot așa se petrece cu cele ale lui Dumnezeu, fiindcă nici omul, nici timpul, nici desfășurarea împrejurărilor, nici diavolul și nici chiar moartea venind nu va putea ca să ni le răpiască, ci tocmai când murim le stăpânim încă mai intacte, și cu trecerea timpului ne bucurăm pururea de mai multe charuri. Încât dacă nu crezi în cele viitoare, cel puțin din cele prezente și din cele ce ai primit deja, crede și în acelea. De aceia și zice el: „Și ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu”, ca să afli ce feliu de suflet trebuie să aibă credinciosul. Noi nu trebuie a fi asigurați numai pentru cele date deja, ci e necesar a ne convinge și despre cele viitoare ca date, fiindcă cineva se laudă și pentru cele ce sunt în perspectivă de a le căpăta. «Deci, zice, fiindcă credința celor viitoare este tot așa de sigură și lămurită, ca și a celor deja date nouă, apoi ne lăudăm și în aceia deopotrivă». De aceia a și numit acele bunuri slava lui Dumnezeu, fiindcă dacă ele contribuie spre slava lui Dumnezeu, apoi vor ieși la iveală numaidecât, dacă nu pentru noi, cel puțin pentru el.

«Și ce spun eu, zice, că bunurile viitoare sunt vrednice de laudă? Chiar și relele de față sunt suficiente de a ne împodobi și a ne mândri cu ele». De aceia și adaoge el imediat: „Și nu numai, ci ne și lăudăm întru necazuri” (Vers. 3). De aici poți înțelege ce feliu sunt bunurile viitoare, dacă chiar și în cele pârute întristătoare noi ne lăudăm și cugetăm lucruri mari. «Atât de mare este darul lui Dumnezeu,

incât chiar în asemenea lucruri noi nu găsim nimic plăcut. În lucrurile cele pământești luptele sunt însoțite de osteneală, scârbe și necazuri, și premiile ca și cununile ni aduc plăcere; aici însă (în luptele duhovnicești) nu este așa, căci și strategimile noastre de apărare ni sunt plăcute tot așa ca și premiile». Fîndcă pe atunci ispitile erau mari, greutățile și necazurile erau pe fiecare zi, pe cînd împărăția ceriurilor eră în așteptare cu toate bunurile ei, de accia cei mai slabi se momeșau, fapt pentru care apostolul li și dă premiul chiar de aici, zicînd că în necazuri trebuie a ne și mândri, și a ne lăuda. Și nu zice «trebuie a vă lăuda» ci „ne și lăudăm“, atribuind sfatul de încurajare și propriei sale persoane. Apoi, fiindcă cele zise s'ar fi părut poate străine și curioase, adecă că cel ce se luptă cu foamea, cel ce se găsește în lanțuri și în munci, cel batjocorit și disprețuit, trebuie a se lăuda găsindu-se în asemenea grele încercări, de aceia apostolul li pune înainte un raționament cu adevărat filosofic. «Și ceiace este mai mult, zice, că aceste necazuri sunt vrednice de laudă nu numai pentru cele viitoare, ci chiar și pentru cele prezente». În adevăr că necazurile, prin sine înseși, sunt un lucru bun. Și de ce oare? Fîndcă pregătesc și încurajază răbdarea. De aceia spunînd: „că ne și lăudăm întru necazuri“ pune și cauza, zicînd: „știind că necazul răbdare lucrează“. Privește înțelepciunea lui Pavel, cum el întoarce vorba la cele contrare. Fîndcă scârbele și necazurile îi făcea pe dînșii a se desnădăjdui chiar de cele viitoare, și-i discursajă cu totul, iată că apostolul zice, că chiar trebuie a se încuraja, și a nu se desnădăjdui de cele viitoare.

„Că necazul răbdare lucrează, zice, iară răbdarea curățire, iară curățirea nădejde, iară nădejdea nu rușinează“ (Vers. 3. 4. 5). Așa dară necazurile nu numai că nu sunt distructoare credinței, ci încă chiar edificatoare. Necazul are, de sigur, chiar mai înainte de câștigarea celor viitoare, cel mai mare fruct câștigat prin sine, are, voiți să zic răbdarea, adecă are puterea de a face încercat pe cel ispitit, însă în același timp contribuie cu ceva și la câștigarea celor viitoare, căci el este care face a ni crește credința. Nimic nu este care să pregătiască pe cinevă în a nădăjdui la cele

bune, decât numai conștiința curată și bună. Nimeni din cei ce viețuiesc drept nu se îndoiește de cele viitoare — după cum sunt mulți din acei cu viață necumpătată, cari apăsăți de o conștiință rea și vicleană, nu vor a mai fi nici judecată și nici răsplată!

«Dară ce? zici tu; oare bunurile acelea stau în speranțe?» De sigur că în speranțe, însă nu în speranțe omenești, care de multeori se spulberă, și rușinează pe cel ce speră, de oarece a murit deja cel ce făgăduise, sau că fiind viu și-a schimbat părerea. Inșă ale noastre nu sunt așa, căci speranța noastră este sigură și nemișcată. Cel ce a făgăduit acele bunuri veșnic viază, și noi cari ne vom bucura de acele bunuri, chiar de murim vom învia iarăși, și nimic nu este care ar putea să ne rușineze în totul, ca și cum am fi fost robiți în zadar de niște speranțe șubrede.

Deci, prin aceste cuvinte scăpându-i în totul de orice îndoială, nu a rămas cu vorba numai la cele de aici, ci iarăși vine la cele viitoare, — cunoscând el bine pe cei slabi, cari umblă după cele prezente și nu se mulțămesc cu ele, — pe care le adeverește din cele date deja. Ca să nu zică cineva: «dară dacă nu voiește Dumnezeu să ni le dea? Cum că el poate, viază și stă, cu toții știm; dară de unde putem ști dacă va voi?», iată că apostolul răspunde, că aceasta o putem ști, din cele deja petrecute cu noi, adecă din dragostea ce ni-a arătat. «Care dragoste, zici, și ce a făcut cu noi?» Dându-ni Duchul sfint. De accia spunând: „iară dragostea nu rușinează“, aduce și dovadă la aceasta, zicând: „Că dragostea lui Dumnezeu“ — și băgați de samă că nu zice «s'a dat», ci „S'a vărsat întru inimile noastre“, ceiace arată belșugul acestui dar. Darul cel mai mare, pe acela ni l'a dat. Nu ni-a dat ceriul, și pământul, și marea, ci aceiace este mai cinstit decât toate acestea, aceiace din oameni ne-a făcut îngeri, fi ai lui Dumnezeu și frați ai lui Christos. Și ce este aceasta? «Duchul cel sfint» zice. Dacă nu voiă el ca după necazuri și ostenele să ni dăruiască cununi mari și neveștejite, nu ni-ar fi dat atâtea bunuri mai 'nainte de ostenele. Acum, însă, dragostea lui cea fierbinte de aici se vede, că nu ne-a cinstit doară încetul și câte puțin, ci fără de veste și deodată a vărsat asupra noastră izvorul bunătăților, și aceasta mai 'nainte de lupte. Incât, chiar de nu ai fi

cel mai vrednic, totuși să nu te desnădăjduiești, căci ai ca cel mai mare apărătoriu al tău dragostea celui ce te judecă! De aceia și apostolul spunând că „nădejdea nu rușinează“, nu o atribuie meritelor sau isprăvilor noastre, ci totul atribuie dragostei lui Dumnezeu.

După ce spune de darul Duchului, se întoarce iarăși la cruce, zicând: „Pentru că Christos, încă fiind noi neputincioși, în vremea cea cuviincioasă pentru cei necredincioși a murit. Că abea va muri cineva pentru cel drept, că pentru cel bun poate și îndrăznește cineva a muri. Și întârește Dumnezeu dragostea sa spre noi, că încă păcătoși fiind noi, Christos pentru noi a murit“. (Vers. 6—8.). Cciace el spune, așa și este; că dacă cineva pentru un bărbat virtuos și nu ar prefera îndată să moară, apoi pricepi singur dragostea stăpânului, când el nu pentru cei virtuosi, ci pentru cei păcătoși și pentru dușmani a primit moartea, cciace și spune, zicând: „Că încă păcătoși fiind noi, Christos pentru noi a murit. Cu mult mai vărtos dară acum, îndreptați fiind cu sângele lui, ne vom mântui printrânsul de mânia. Că de vreme ce fiind noi vrăjmași, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului său, cu mult mai vărtos fiind împăcați ne vom mântui întru viața lui“. (Vers. 9, 10). S'ar părea că cele spuse aici sunt mai mult o taftologie (repetare de vorbe), însă pentru cel ce este cu băgare de samă nu este așa. Gândește-te bine; el voiește să-i convingă pentru cele viitoare. Mai 'ntâi îi arată cu hotărîrea dreptului patriarch, spunând că și el s'a adevărit (convins) că cciace Dumnezeu a făgăduit, este puternic a și face. Apoi îi provoacă dela darul dat lor; mai departe din necazurile ce le îndură, și care sunt suficiente a ne duce la credință, și la urmă același lucru îl arată și prin moartea stăpânului, ca și prin răutatea noastră cea dinainte. Și s'ar părea, duple cum am zis, că cele vorbite sunt unul și același lucru, însă se găsește aici și al doilea, și al treilea, ba încă chiar mai multe lucruri concentrate în aceste fraze. Mai 'ntâi faptul că el a murit; al doilea că a murit pentru cei necredincioși; al treilea că ne-a împăcat cu Dumnezeu;

al patruilea că ne-a mântuit; al cincilea că ne-a îndreptat, că ne-a făcut nemuritori, fii ai lui Dumnezeu și clironomi ai împărăției cei veșnice. «Nu numai dela moartea lui, zice, trebuie a stăruî noi în această credință, ci și dela darul ce ni s'a dat prin moartea lui. Deși numai faptul că a murit pentru noi, fiind atât de căzuți, a fost cea mai mare dovadă de dragoste a lui, dară încă când îl vedem și după moarte dăruindu-ni astfelu de bunuri? De sigur că cele desfășurate cu noi întunecă orice iperbolă ai spune, și aceasta duce la credință chiar și pe cel mai nesimțitoriu. Nimeni altul nu ne va mântui pre noi, decât numai acela, care ne-a iubit atât de mult, păcătoși fiind, încât s'a dat chiar pe sine».

Ai văzut câtă înțelepciune și ce construcție minunată are pasajul acesta față de speranța celor viitoare? Mai 'nainte de aceasta, două greutăți erau spre mântuirea noastră; întâi că eram păcătoși, și al doilea că trebuia a ne mântui prin moartea stăpânului, ceiace mai 'nainte de a se petrece eră îndoielnic, și pentru ca să se petreacă aveă nevoie de o mare dragoste. Acum, însă, când toate acestea s'au petrecut, nu mai încapе îndoială că toate celelalte sunt cu mult mai ușoare. Acum noi am devenit prietenii lui, și deci nu are nevoie și nici nu voiește moartea noastră. Cel ce a cruțat pe dușmani într'atât încât n'a cruțat nici pe Fiul său, oare acum când am devenit prietenii lui, nu se va alipi de noi? Dară atunci nu eră nevoie să deă pe Fiul său. Cinevă nu poate scăpa pe un altul, sau pentru că nu voiește, sau că nu poate, chiar de ar voi. Însă nimic din acestea nu se poate atribui lui Dumnezeu. Cum că voiește, aceasta se dovedește prin aceia că a predat pe Fiul său, iară cum că poate face ceiace voiește, aceasta deasemenea a probat-o prin faptul că ne-a îndreptat fiind păcătoși.

Așa dară, care poate fi piedica ce ni se opune la câștigarea bunurilor viitoare? Nici una. Apoi ca nu cumvă auzind de păcătoși, de dușmani, slabi și necredincioși, să roșesti sau să te rușinezi, ascultă ce mai spune el: „Și nu numai, ci ne și lăudăm întru Dumnezeu, prin Domnul nostru Iisus Christos, prin care acum împăcare am luat“ (Vers. 11). Dară ce va să zică această expresiune: „Și nu numai“? Ce vrea să spună el? «Nu numai că ne-am mântuit,

zice, ci chiar ne și laudăm pentru acest fapt, de care ar crede cineva că noi ar trebui să ne ascundem de rușine. Căci a ne mântui pre noi carii viețuim în atâtea răutăți, a fi iubiți atât de mult de cel ce ne-a mântuit, această este oca mai mare minune. Și nu ne-a mântuit nici prin îngeri și nici prin arhangheli, ci prin Fiul său cel unul născut. În cât, faptul că ne-a mântuit, și că chiar astfel fiind ne-a mântuit, și că a făcut aceasta prin Fiul său cel unul născut, și nu numai prin Fiul său, ci și prin sângele lui, faptul acesta, zic, ni împletește mii de cununi de laudă». Nici un cuvânt nu este mai potrivit de slava lui Dumnezeu, decât de a spune că am fost iubiți de Dumnezeu, și că și noi iubim pe cel ce ne iubește. Aceasta este care face pe îngeri mai străluciți, aceasta și pe domnii și pe începătorii le arată mai luminate, aceasta e mai superioară decât împărăția cerurilor. De aceia și Pavel o pune înaintea împărăției cerurilor, de aceia fericiți pe puterile cele netrupești, că îl iubesc pe Dumnezeu și se supun lui în totul. De aici a fost mișcat și Profetul, și se minună, zicând: „Cei puternici la virtute carii faceți cuvântul lui“ (Ps. 102, 20). De aici și Isai laudă pe serafimi, arătând marea lor virtute, fiindcă stau alături de acea slavă¹ ceiace este semnul celei mai mari iubiri.

¹) Să imităm și noi, iubiților, puterile cele de sus și să ne silim nu numai de a stă alături de tronul celui prea înalt, ci să și avem în noi pe cel ce seade pe acel tron. El ne-a iubit pre noi chiar când îl uram, și încă rămâne în această iubire, căci: „răsare soarele preste cei răi ca și peste cei buni, și plouă peste cei drepti, și preste cei nedrepti“ (Math. 5, 45). Deci și tu iubește pre cel ce te iubește, căci te iubește cu adevărat. «Și cum atunci, zici tu, el care ne iubește ne-a amenințat cu gheena, cu osânda și pedeapsa»? Tocmai de aceia, fiindcă te iubește. Căci scoțându-ți din rădăcina răutatea ta, și stăpânindu-te cu frica, ca cu un frâu, totul face și totul lucrează ca să nu pășești pe calea răului, și atât prin cele plăcute cât și prin cele neplăcute te împiedecă de a da năvală la cele de jos; voiește cu un cuvânt a te ridica la dânsul, izbăvindu-te

¹) *Partea morală.* Nu trebuie a ne scârbi de pierderea celor prezente, ci să nădăjduim în Domnul. (Veron).

de răutate, care este mai grozavă decât gheena. Dară dacă rizi de cele vorbite, și dacă voiești mai bine a trăi mii de zile în răutăți, decât a fi pedepsit o zi, nu e nimic de mirare, fiindcă și copiii cei mici când văd pe doctor venind cu cuțitul în mână, sau cu focul, fug și sar plângând și scâncindu-se, și preferă mai degrabă să piară cu puroiul în trup, decât ca suferind o durere trecătoare să se poată bucura de sănătate. Cei cu mintea în cap, însă, știu foarte bine, că a zăcea cineva timp îndelungat este cu mult mai grozav, decât a i se tăia organul cel bolnav și impuroiat, precum și a se găsi cineva în rele e cu mult mai rău decât a fi pedepsit. Unul are puțința a se vindeca și a se însănătoși, pe când celalalt se va pierde și va rămâne într'o boală continuă. Cum că sănătatea este mai bună decât boala, nu mai încape nici o vorbă. fiindcă și tâlharii nu sunt vrednici de jălit atunci când li se sparg coastele de doctor, ci atunci când îi sparg zidurile caselor și ucid. Dacă sufletul este mai bun decât trupul, după cum și este, apoi când el se pierde, este mai drept de a oftă și a plânge, și dacă el nu simțește, atunci încă mai mult trebuie a-l jăli. Și pe cei amorezați nebuzește trebuie a-i jăli mai mult decât pe cei bolnavi de friguri, și pe bețivi mai mult decât pe cei munciți de duchuri necurate. «Și dacă acestea, zici tu, sunt mai grozave, atunci de ce le preferăm mai mult decât pe cele bune»? Pentru că multora dintre oameni, după cum zice și proverbul, li place mai mult cele rele, și pe acelea le preferă, iară pe cele bune le trec cu vederea, precum se poate vedea petrecându-se cu femeile, cu bucatele, cu plăcerile cele necumpătate, cu casele, cu câmpiile, cu robii, și în fine cu toate celelalte omenestii. Ce este mai plăcut? spune-mi; cu femeile a avea relațiuni trupesti, sau cu copiii? Cu femeile sau cu catării? Și totuși vom găsi mulți, cari trecând pe lângă femei se împreună cu dobitoacele și batjocoresc trupurile copiilor. Deși cele după natură sunt mai plăcute decât cele contra naturii, totuși se găsesc mulți cari umblă după cele ridicole și greșoase, și care poartă cu ele pedeapsa și osânda cea veșnică, și pe acestea îi le alungă în viața lor ca plăcute. «Li se par acestea mai plăcute» zici tu. Dară tocmai de aceia sunt mișei, fiindcă cred plăcute acele ce nu sunt plăcute. Astfeliu că și pedeapsa păcatului însuși îi o fac mai rea; altmintrelea nu se poate de loc. Dacă răul

s'ar găsi înăscut în om, Dumnezeu nu ar mai adaoge rele peste rele, căci nici nu voiește de a fi omul mai rău, și fiindcă nu el, care a făcut totul ca să stingă răutatea, ar putea să o sporiască. Așa dară răul nu este de a fi pedepsit păcătosul, ci de a nu fi pedepsit când păcătuiește, după cum nu poate fi rău de a vindeca pe cel bolnav. Nici un rău nu este atât de mare, ca pofta absurdă, — și când zic absurd înțeleg și dezmerdarea și slava deșartă, și stăpânirea, și în fine toate câte sunt peste trebuința omului. Și în adevăr că un om de felul acestora, cu o viață moleșită și desfrănată, s'ar părea la prima vedere că este cel mai fericit dintre muritori, însă el este cel mai nefericit decât toți, fiindcă a introdus în sufletul său niște stăpâni răi și tirani, cari îl muncesc într'una.

De aceia Dumnezeu a făcut viața noastră anevoioasă, ca să ne scape de acca sclăvie, și să ne ducă la o libertate curată. De aceia ne-a amenințat și cu osânda, și a dispus ca soarta vieții noastre să fie întovărășită de dureri și ostenele, strângând și cetluind bine ușurătatea minții noastre. Astfel și Iudeii când erau legați cu lutul și cu cărămizile ¹⁾, erau blânzi și supuși, și chemau pe Dumnezeu neconținut în ajutorul lor, iară după ce au câștigat libertatea, veșnic murmurau și întăritau pe stăpân, și singuri și-au provocat o mulțime de rele. «Dară, zici tu, ce ai putea spune de acei ce de multe ori din cauza necazurilor se abat la rele»? Că abaterea aceea nu este rezultată din necazuri, ci din slăbăciunea lor. Dacă cineva are un stomach bolnav în așa grad, că n'ar putea primi doctoria cea amară ce l-ar putea lecul, fiindcă l-ar îmbolnăvi mai tare, atunci noi nu învinovățim doctoria, ci boala stomacului. Tot așa și aici învinovățim ușurința judecății unor asemenea oameni. Cel ce se abate la rele din cauza necazurilor, cu atât mai mult va cădea în ele din cauza linișteii ce ar avea-o, fiindcă dacă el fiind legat — căci așa este necazul — și cade, cu atât mai mult va cădea fiind deslegat; dacă cetluit bine din toate părțile și încă se abate, apoi cu atât mai mult încă când nu este legat cu nimic și slobod. «Și cum ași putea, zici, să nu mă dau la rele necăjit fiind»? Dacă vei înțelege, că chiar de ai voi sau n'ai voi, totuși necazul îl vei suferi. Dacă tu îl înduri cu

¹⁾ A se vedea exodul, cap. 5. și următorii. (Trad.)

mulțămire, vei câștiga mult, iară de vei fi scârbit și zăpăcit blestămând soarta, nenorocirea nu o vei putea alunga sau împușcă, în același timp însă o vei face mai mare tu însu-ți.

Acestea cugetându-le, iubitorilor, să facem totdeauna ceiace trebuie a face din bunăvoința noastră. Cineva de pildă, a pierdut pe propriul său fiu, sau a pierdut toată averea; ei bine, dacă tu vei înțelege, că a scăpa pe fiul tău cel născut din tine nu se poate, însă e posibil de a te tolosi cu ceva din această suferință nenorocită, dacă vei îndura nenorocirea cu bărbăție, și dacă în loc de cuvinte blasfemătoare tu vei înălță laudă stăpânului, iată atunci că relele căzute pe tine fără voie, ți vor deveni ca succese ale propriei tale voinți. Ai văzut pe fiul tău răpit de moarte fără timp? Zi și tu ca dreptul Iob: „Domnul a dat, Domnul a luat“ (Iob. 1, 21). Ți-ai văzut averea prăpădită? Zi: „Gol am ieșit din pân-tecele maicei mele, gol mă voiu și duce“ Ai văzut pe cei răi progresând, iară pe cei buni petrecând zile amare și suferind mii de rele, și nu te pricepi care poate fi cauza acestor contrarietăți? Zi și tu cu Psalmistul: „Dobitoc m'am făcut la tine, și eu pururea cu tine“. (Ps. 72, 22). Dacă chiar ai căută cauza unor asemenea contrarietăți, gândește-te bine că va veni ziua aceia când fiecare va da seamă, și când el va judecă lumea, și orice nedumerire îți va dispărea, fiindcă atunci va lua fiecare după vrednicie, după cum a luat Lazăr și bogatul din evanghelie. Adu-ți aminte de apostoli, fiindcă și aceia deși bătuți, alungați și suferind mii de rele, totuși se bucurau că s'au învrednicit a fi necinstiți pentru numele lui Christos. Deci și tu dacă te îmbolnăvești sau ești strămtorât, suferă cu bărbăție și mulțamește lui Dumnezeu, fiindcă numai așa vei primi plata aceluia. Și cum fiind bolnav sau în strămtorări vei putea mulțami lui Dumnezeu? Dacă tu îl iubești cu adevărat. Cei trei coconi deși se găseau aruncați în cuptoriul cel cu foc, sau și alții cari prin închisori suferiau mii de rele, totuși nu lipsiau a mulțami lui Dumnezeu; apoi cu atât mai mult vor putea face aceasta cei ce sunt bolnavi sau în strămtorări. Nu este nimic pe care să nu poată birui dragostea; și când mai ales e la mijloc dragostea de Dumnezeu, apoi cel ce are o asemenea dragoste este mai presus de orice. Nici focul, nici sabia,

nici sărăcia, nici boala, nici moartea, și nici altceva de acest fel nu i se va părea greu unui asemenea om, ci rizând de orice, el va zbură la ceriu, și nu va fi cu nimic mai prejos de cei ce se găsesc acolo, nimic altă nu va vedea, nici ceriul, nici pământul, nici marea, ci numai spre o singură frumuseță va avea privirea ațintită: spre slava lui Dumnezeu. Deci, nici cele dureroase ale vieții aceștia nu vor putea înjosi viața lui, și nici cele bune și plăcute nu'l vor putea mândri sau înfumura.

Deci, iubiților, să avem o asemenea dragoste. Nimic nu poate fi deopotrivă cu o asemenea dragoste. Să avem, zic, asemenea dragoste atât în interesul celor prezente, cât și a celor viitoare. și dacă ași putea zice, apoi o asemenea dragoste, prin înseși natura ei, ar trebui să o avem cu preferință înaintea tuturor acestora, fiindcă numai așa vom putea să scăpăm de torturile vieții prezente și a celei viitoare, și să ne bucurăm de împărăția cerurilor. Inșă, nici izbăvirea de gheena, nici câștigarea împărăției cerurilor nu ar putea fi ceva mai mare decât o asemenea dragoste de care vorbesc eu, adică de dragostea către Cbristos, fiindcă a avea pe Christos iubit și în același timp și iubitoriu, este mai presus de orice. Dacă chiar printre noi oamenii și încă aceasta e mai presus de orice plăcere, dară încă când amândouă se petrec cu Dumnezeu, când îl iubim și ne iubeste, care minte omenească ar putea să ni reprezinte fericirea unui astfelu de suflet? De sigur că nici una, afară numai experiența noastră. Deci, pentru ca prin experiență să putem cunoaște această mulțămire duhovnicească, acea viață fericită și tezaurul miilor de bunătăți, să lăsăm totul la o parte, și să câștigăm o asemenea dragoste, atât pentru mulțămirea noastră sufletească, cât și spre slava lui Dumnezeu cel iubit de noi, căruia împreună cu unul născut al său Fiu și cu Prea Sfântul Duch, se cuvine slava și stăpânirea acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XI

„Pentru aceia precum printr'un om a intrat păcatul în lume, și prin păcat moartea, și

aşa la toţi oamenii moartea a trecut, întru care toţi au greşit“ (Cap. 5, 12).

Dupre cum doctorii cei mai eminenţi tratează boalele din obârşie, şi încep cu înseşi rădăcina răului, tot aşa face şi fericitul Pavel. În adevăr că după ce arată că ne-am îndreptat, şi după ce arată cele despre patriarh, despre Duchul Sfânt şi despre moartea lui Christos — care nici nu ar fi murit, dacă nu urmă a ne îndrepta — la urmă dovedeşte şi din altă parte cele deja dovedite, şi li atrage luarea aminte prin cele contrare asupra subiectului din discuţiune, adică asupra morţii şi asupra păcatului. Cum şi în ce felu? Caută adecă să afle cum a intrat moartea în lume, şi cum după aceea a stăpânit. Aşa dară cum a intrat şi cum a stăpânit? «Prin păcatul unuia» zice. Dară ce va să zică „întru care toţi au greşit“? «Acela căzând, zice, pe urmă şi cei ce n’au mâncat din pomul acela, cu toţi s’au făcut muritori».

„Că până la lege păcatul eră în lume, dară păcat nu se socotia nefiind legea“ (Vers. 13). Prin expresiunea „până la lege“ unia cred că vorbeşte despre timpul dinainte de darea legii, ca de pildă timpul lui Abel, Noe, Abraam, şi timpul până la naşterea lui Moisi. Dară dacă e aşa, care eră păcatul de pe atunci? Alţii zic că apostolul spune de păcatul din raiu, «Încă nu eră desfiinţat, zice, ci fructul lui eră verde, şi deci el a adus moartea comună în lume, care stăpâniă şi tiranisa». Dară de ce oare adaoge: „dară păcat nu se socotia nefiind legea“? Cei ce cercetează (explică) cele ale noastre spun, că apostolul a vorbit acestea în antiteză faţă de Iudei, cari spuneau că dacă fără lege nu este păcat, apoi cum de moartea a ucis pe toţi cei mai înainte de lege? Mic însă mi se pare că ce se spune aici, este cu privire la cele ce are a vorbi mai departe, ceea ce de altfelu se şi potriveşte cu scopul apostolului. Deci ce înseamnă această expresiune? Zicând „că până la lege păcatul eră în lume“ mi se pare că spune, că legea fiind dată, stăpâniă păcatul acela din călcarea poroncii, şi a stăpânit până atunci, până când a fost dată şi legea. «Deci, dacă păcatul din călcarea legii, zice, este care a născut moartea, apoi

cum de au murit toți cei mai 'nainte de lege? Dacă moartea 'și are rădăcina în păcat, și legea nefiind dată păcatul nu se socotia, cum de stăpânia moartea? De aici este invederat, că nu păcatul urmat prin călcarea legii, ci acel rezultat din călcarea poroncii de către Adam, acesta este păcatul care a stricat totul. Și care e dovada? Că și cei mai 'nainte de lege au murit cu toții.

„Ci a împărățit moartea, zice, dela Adam până la Moisi, și preste cei ce n'au greșit“ (Vers. 14). Și cum a împărățit? „Dupre asemănarea greșalei lui Adam, care eră chip al celui viitoriu“. De aceea și Adam eră tip al lui Christos. Și cum eră el tip? Că duple cum Adam a devenit cauza morții și celor coborîți dintrănsul, deși acela n'au mîncat din pom, tot așa și Christos a devenit cauza dreptăței și a celor ce au crezut întrănsul, pe care prin cruce ni-a dăruit-o tuturor, deși n'am făcut nimic din cele drepte. De aceea și apostolul își are mintea așintită asupra cuvîntului „unul“ și încontinuu îl pune la mijloc, zicînd: „Precum printr'un om a intrat păcatul în lume“ și „dacă prin greșala unuia cei mulți au murit“ și „nu prin unul ce a greșit este darul“ și „precum prin greșala unuia întru toți oamenii a intrat osîndirea“ și „de vreme ce pentru greșala unuia moartea a împărățit prin unul“ și „precum pentru neascultarea unui om păcătoși s'au făcut cei mulți“, și în fine nu se lasă de acest „unul“ până ce-ți va zice Iudeul: «și cum dacă unul a avut succese (Christos), lumca s'a mîntuit?» cînd și tu îi vei putea spune: «și cum dacă unul a păcătuit (Adam), lumca a fost condamnată?» — deși păcatul și charul nu sunt deopotrivă, duple cum nu sunt deopotrivă moartea și viața, duple cum nici diavolul nu este deopotrivă cu Dumnezeu, ci distanța dintre îi este nemărginită. Cînd deci, și din natura lucrurilor, și din puterea cea mare a celui ce a săvârșit lucrul mîntuirii noastre, și chiar din ceea ce trebuia a se face, fiindcă aceasta eră și mai potrivit cu Dumnezeu, adecă de a mîntui și nu de a osîndi, cînd, zic, din toate acestea se poate vedea superioritatea și biruința, ce cuvînt ai mai putea avea de necredință? spunc-mi. Cum că celace s'a petrecut, a fost

dupre dreapta judecată, aceasta a arătat-o zicând: „Și nu precum greșala așa și darul; că de au murit prin greșala unuia cei mulți, cu mult mai vărtos charul lui Dumnezeu și darul, prin darul al unuia om Iisus Christos, întru mulți s'a înmulțit“ (Vers. 15). Ceiace el spune, așa și este; fiindcă dacă păcatul unui singur om, și a avut atâta putere, — dară încă darul lui Dumnezeu, și nu numai al Tatălui, ci și al Fiului, cum nu va prisosi încă mai mult? Aceasta e și foarte natural, fiindcă a se pedepsi cineva de un altul, nu se pare a fi ceva tocmai important, pe când a fi mântuit e cu mult mai potrivit și mai rezonabil. Deci, dacă aceia a fost, apoi cu atât mai mult aceasta.

Cum că așa eră potrivit și drept, a arătat din cele spuse, — fiindcă odată stabilit acest fapt, toate celelalte vor putea fi bine primite pe urmă, — însă că aceasta eră necesar a se face, o arată prin cele ce urmează: „Și nu precum prin unul ce a greșit este darul, că păcatul dintr'unul este spre osândire, iară darul din multe greșale spre îndreptare“ (Vers. 16). Dară ce este aici, și ce va să spună el? Adecă că moartea și osânda un singur păcat numai a avut puterea de a le introduce în lume, pe când charul nu numai acel singur păcat l-a disființat, ci și pe cele introduse după acela. Apoi, ca nu cumva prin expresiunile: „precum“ și „astfelu“ sau „așa“ din versul 15, să introduci măsura bunurilor față de rele, și ca să nu crezi că auzind de Adam, se vorbește numai de disființarea păcatului pe care el l-a făcut, zice că disființarea aceasta a fost a multor păcate. Și de unde se învederează aceasta? De acolo, că după nenumăratele păcate săvârșite după păcatul din raiu, faptul s'a terminat în îndreptare. Însă, unde este îndreptarea, acolo de necesitate că este viață, și după aceia numaidecât trebuie să urmeze și miile de bunătăți; precum și acolo unde este păcatul, de necesitate că este și moartea. Dreptatea este mai superioară vieții, fiindcă ea este rădăcina și obârșia vieții. Cum că s'au acordat mai multe bunuri, și că n'a fost disființat numai păcatul acela, ci și toate cele urmate, aceasta a arătat-o zicând: „iară

darul din multe greșale spre îndreptare“, așa că de necesitate urmează, că împreună cu celelalte și moartea a fost disființată din rădăcină. Dară aceasta e necesar de a o desvoldă mai la vale. Mai înainte a spus că printr'un om a intrat păcatul în lume, și dacă păcatul acela intrat printr'un om a omorît pre toți, apoi cu atât mai mult darul unuia va putea mântui. După aceasta a arătat, că nu numai păcatul acela a fost disființat prin char, ci și toate celelalte, și nu numai că toate păcatele au fost disființate, ci încă s'a dat și îndreptare, și în fine că Christos nu numai atât a folosit, pe cât a vătămat Adam, ci încă mai mult. Și cum că aceasta a înțeles-o apostolul, de aceia vine și desvoldă faptul cu mai multă putere. Dară cum îl desvoldă? „Că de vreme ce pentru greșala unuia moartea a împărătit prin unul, cu mult mai vârtos cei ce au luat prisosința darului și a charului dreptății, vor împărăți întru viață prin cel unul Iisus Christos“ (Vers. 17). Ceiace el spune, așa și este. «Ce anume a înarmat pe moarte contra omenirii? zice. Aceia că un singur om a mâncat din pomul cunoștinței. Deci dacă moartea a avut atâta putere prin un singur păcat, apoi când se vor găsi unia că au primit char și dreptate cu mult mai mari decât păcatul acela, cum vor putea să mai fie răspunzători cu moartea?». De aceia nici n'a zis el aici simplu char, ci „prisosința charului“, fiindcă n'am luat din char numai atâta pe cât ni trebuia spre disființarea păcatului, ci încă mai mult, de vreme ce ne-am izbăvit și de osândă, și orice răutate am alungat-o, ne-am renăscut de sus și am înviat odată cu îngroparea omului cel vechiu, ne-am răscumpărat și ne-am îndreptat, am fost duși la înviere și ne-am sfințit, am devenit frați ai unuia născut Fiului lui Dumnezeu și împreună moștenitori, ne găsim în trupul lui, și după cum trupul este unit cu capul, așa și noi suntem uniți cu dânsul. Toate acestea Pavel le-a numit „prisosința charului“, arătând că nu am luat un medicament care să vindece rana numai, ci am luat în același timp și sănătate, și înfrumusețare, și cinste, și slavă și vrednicii care întrec mult și covârșesc natura noastră omenească. Fiecare din acestea eră deajuns prin sine înseși ca să deslege moartea; însă când sunt și toate la un loc,

atunci nici urmă din ea nu mai rămâne, nici umbra ei nu se mai vede, ci a dispărut cu totul. După cum cineva ar pune la închisoare pe un altul care i-ar datora zece oboli (bani), și nu numai pe acela, ci și pe femeia și copiii lui și pe toți casnicii lui, iară venind un altul să-l răscumpere ar plăti nu numai cei zece oboli, ci ar mai da și mii de talanți de aur, și pe cel închis l-ar băga în curțile împărătești, și l-ar ridica pe tronul celei mai înalte stăpânii, și l-ar face partaș de cinstea cea mai mare, și la urmă nu și-ar mai aduce aminte de cei zece oboli împrumutați, — întocmai așa s'a petrecut faptul cu noi. Mai mult decât datoram a plătit Christos pentru noi, și atât de mult, pe cât de întinsă și nemărginită este marea față de o picătură de apă.

Deci, nu te îndoi, omule, văzând atâta bogăție de bunătați, și nici nu căută cum s'a deslegat scânteaia aceia a morții și a păcatului, când o mare atât de întinsă de charuri s'a revărsat asupra lor. Aceasta și Pavel a lăsat să se înțeleagă, zicând că: „cei ce au luat prisosința darului și a charului dreptății, vor împărăți întru viață“.

Și fiindcă a dovedit aceasta lămurit, iarăși revine la silogismul dinainte, pe care repetându-l zice: „Pentru aceea dară, precum prin greșala unuia întru toți oamenii a intrat osândirea, așa prin îndreptarea unuia întru toți oamenii a intrat îndreptarea vieții“ (Vers. 18). Apoi iarăși zice: „Că precum pentru neascultarea unui om păcătoși s'au făcut cei mulți, așa și prin ascultarea unuia drepti se vor face cei mulți“ (Vers. 19). Aici se naște o chestiune, care nu puțin ni dă de gândit, însă dacă cineva este cu băgare de seamă, ușor se va deslegă. Așa dară care este acea chestiune? Când el zice, că prin neascultarea unui păcătos, s'au făcut cei mulți păcătoși. Cum că păcătuind el (Adam) și devenind muritoriu, au devenit muritori și cei dintr'ânsul, nu este nimic de mirare, dară ca prin neascultarea aceluia să devină păcătos și altul, ce felii de consecință logică ar avea un asemenea fapt? Pentru că de sigur că acesta se va găsi că nu e vinovat, de vreme ce n'a devenit păcătos dela sine și prin sine. Așa dară ce înseamnă aici expresiunea

„păcătoși?” Mie mi se pare că va să zică răspunzători de pedeapsă și condamnați morții. Cum că Adam murind toți suntem muritori, aceasta a dovedit-o prin multe, însă ceiace se caută aici este de a se ști, din ce cauză a urmat aceasta? Dară apostolul nu a mai adaos nimic, fiindcă cu nimic n'ar fi contribuit mai mult, de oarece lupta lui în timpul de față este contra Iudeului ce se îndoiește și ride când aude de îndreptarea celor mulți prin unul. De acela arătând că și pedeapsa a intrat în lume la toți oamenii, el n'a mai adaos nimic, adecă n'a spus și de ce s'a făcut așa, fiindcă nu este prisoselnic în vorbe, ci spune numai acela ce este trebuitoriu. Aceasta, nu atât pe dânsul, cât mai cu seamă pe Iudeu îl siliă legea luptelor să o spună, și de aceea o lasă nedeșlegată. Dacă însă cineva din voi ar căuta să o afle, vom zice numai atâta: că nu numai n'am fost vătămați prin moartea și condamnarea lui Adam, ci, dacă suntem treji, apoi chiar am câștigat devenind muritori: întâi că nu păcătuim în trup nemuritoriu, și al doilea că prin aceasta avem la îndămnă mii de subiecte de filosofie. În adevăr, iubiților, că moartea așteptată de fiecare din noi, ne convinge de a ne cumiți și a ne moderă, a fi cumpătați în toate acțiunile noastre, și cu un cuvânt a ne izbăvi de orice răutate. Odată cu acestea, sau mai bine zis, înaintea tuturor acestora, ca a adus și alte multe bunuri. De aici sunt izvorite cununile martirilor, și premiile date apostolilor. De aici Abel s'a îndreptat, de aici Abraam sacrificând pe fiul său, de aici și Ioan cel ucis pentru Christos, de aici acei trei coconi, de aici Daniil. Și dacă noi am voi, apoi nu numai moartea, ci chiar însuși diavolul n'ar putea să ne vatăme. Afară de acestea se mai poate spune că și nemurirea ne așteaptă pe noi, și înțelepțiți pentru un timp scurt ne vom bucura în siguranță de bunurile viitoare, fiind certați în viața prezentă ca într'o școală, prin boale și scârbe, prin ispite și sărăcie, și prin toate celelalte ce ni se par triste și displăcute, pentru a ne face vrednici de primirea bunurilor viitoare.

„Iară legea a intrat, ca să se înmulțască greșala” (Vers. 20). Fiindcă a arătat că lumea a fost condamnată dela Adam, iară de Christos mântuită și izbăvită de osândă, de aceea la timpul potrivit vorbește și despre lege, iarăși zădărniciind credința ce Iudeii

aveau de ea. «Nu numai că n'a folosit cu nimic, zice, nu numai că n'a ajutat cu nimic, ci a sporit încă boala introducându-se legea». Particula „Că Să se“ din acest pasaj nu este cauzală, ci rezultativă, adică că legea n'a fost dată ca greșala să se înmulțească, ci ca să se micșoreze și nimiciască cu totul, însă s'a întâmplat cu totul din contra, și aceasta nu din cauza naturii legii, ci din lenevirea celor ce au primit-o. Dară de ce oare n'a zis «a fost dată» ci „a intrat?“ A arătat că legea a fost temporală, și temporală a fost și necesitatea ei, iară nu principală sau dela început, după cum zice și în epistola către Galateni, același lucru învederându-l: „Iară mai 'nainte de venirea credinței sub lege eram păziți, închiși fiind spre credința care eră să se descopere“ (Gal. 3, 23). Așa că nu pentru sine păziă turma, ci pentru altceva, adică pentru credință. Fiindcă oarecari Iudei erau desfrânați și grosolani, și cu nepăsare chiar de darurile ce li se acordase, de aceia li s'a dat legea, ca ea să-i certe mai mult, să-i învețe lămurit cele în care se găsiu, și măbind vinovăția lor să-i îngrădiască încă mai mult. Dară nu te teme, că aceasta s'a făcut nu ca pedeapsa să-ți fie mai mare, ci pentru ca charul să se arate mai îmbelșugat și mai mare. De aceia a și adaos: „iară unde s'a înmulțit păcatul, acolo a prisosit darul mai mult“. Nu a zis simplu «a prisosit» ci „mai mult a prisosit“. Nu ne-a scăpat numai de osândă, ci și de păcate, și ni-a dat viață și toate celelalte de care de multe ori am vorbit. După cum cineva nu numai că ar izbăvi pe un bolnav de friguri de boala lui, ci încă l-ar face și frumos, puternic și de respectat, sau pe cel flămând nu numai că l-ar hrăni, ci încă l-ar mai face și stăpân a mari averi, și l-ar pune într-o demnitate foarte înaltă, — întocmai așa a făcut Christos cu noi. «Dară cum a prisosit păcatul?» zici tu. Legea a dat o mulțime de porunci, iară îi călcându-le pe toate, iată că ea a înmulțit greșala. Ai văzut câtă deosebire și câtă depărtare este între lege și char? Accia s'a făcut un feliu de adaos la condamnare, iară aceasta prisosință a charului.

După ce deci, a arătat negrăita economie a lui Dumnezeu, caută iarăși începutul și obârșia morții și a vieții. Deci, care este obârșia morții? Păcatul. De aceia

și zice; „Că precum a împărătit păcatul spre moarte, așa și charul să împărătească prin dreptate spre viață veșnică, prin Iisus Christos Domnul nostru (Vers. 21). Acestea le-a spus punând charul în ordine de împărat, iar moartea în rândul soldatului pusă la ordinele lui și înarmată de el. Așa dară, dacă charul a înarmat moartea, apoi este învederat că și dreptatea lui introdusă nu numai că dezarmează moartea, ci o și nimicește și doboară întrucă ei împărăție, fiindcă dreptatea este cu mult mai mare decât împărăția morții, și este introdusă nu de om, nici de diavol, ci de charul lui Dumnezeu, care ne conduce viața noastră la binele nesfârșit. Acest char ni-a adus viața cea fără de sfârșit, ca și de aici să afli bogăția lui. Căci pe când păcatul ne-a scos din viața prezentă, charul venind nu ne-a hărăzit-o pe cea prezentă pierdută prin păcat, ci pe cea viitoare, veșnică și nemuritoare. Dară cauza tuturor acestor bunătăți chărăzite nouă este Christos. Deci, nu te îndoi despre viața veșnică, pe câtă vreme ai dreptatea, fiindcă dreptatea este mai mare decât viața, căci este așa zicând muma vieții.

„Ce vom zice dară? Rămânea-vom în păcat ca să se înmulțască darul? să nu fie!“ (Cap. 6,1). Aici iarăși trece cu cuvântul la partea morală, deși nu l-a introdus mai dinainte, ca să nu se pară multora greoiu și de nesuferit, ci îl scoate ca o consecință a dogmelor dezvoltate până aici. Dacă el variind în acest mod vorba, și încă bănuia oarecum ca nu cumva cuvintele sale să îi îngreuiască, — pentru care și zicea: „Și mai cu îndrăzneală am scris vouă, fraților, din parte“ (Rom. 15, 15), — apoi cu atât mai mult, dacă nu ar fi făcut așa, li s'ar fi părut lor foarte greoiu și de nesuferit. Deci, după ce a arătat cât de mare este charul, dacă el are putere de a vindeca pe om de atâtea păcate, și pentru că aceasta să nu fie celor ușurei ca îndemn de a rămânea în păcate, zicând: «de aceia darul s-a arătat mare, fiindcă și noi am păcătuit mult; și deci să nu ne depărtăm de păcate, ca astfel și charul să se arate mare», privește cum prin antithesă răstoarnă o asemenea judecată falsă, mai 'ntâi prin expresiunea negativă „să nu fie“, cciace el obișnuiește a face când e vorba de niște absurdități recunoscute și mărturisite de toți, iară mai pe urmă

pune și un raționament necontrazis. Și care e acel raționament? „Căci noi, cări am murit păcatului, în ce chip încă vom mai fi vii întru dânsul“ (Vers. 2)? Ce este „am murit“? Sau că înseamnă tendința și înclinațiunea omului spre păcat, pe care toți am primit-o ca o hotărîre oarecare, sau că am murit cu păcatul crezând și luminându-ne cu sf. botez, cciace se poate zice mai cu mult cuvânt. Dealtfelu aceasta o învederează și pasajele următoare. Deci, ce va să zică a muri cu păcatul? Adecă a nu mai ascultă cu nimic de păcat. Aceasta a făcut-o odată botezul ce l-am primit, când am murit cu păcatul de până atunci, iar după botez trebuie ca zelul nostru să facă de a-l omori ori decâte ori ni s'ar înfățișă, și ori decâte ori ni-ar poronci să'l facem, noi să rămânem nemișcați, ca morții. Deși aiurea zice, că chiar însuși păcatul a murit, totuși aceasta o spune acolo voind să arate ușurința omului spre virtute, -- aici însă fiindcă se silește să deștepte auditoriul, schimbă vorba și o aduce chiar asupra morții. Și fiindcă cciace a vorbit nu este destul de lămurit, o explică iarăși prin pasajul următoriu, unde cuvintele sunt mai înepătore: „Au nu cunoașteți, zice, că câți întru Christos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat“ (Vers. 3)? Și apoi mai departe: „Împreună cu el ne-am îngropat prin botez întru moarte“ (Vers. 4). Dară ce va să zică „întru moartea lui ne-am botezat“? Adecă că murim și noi atunci ca și dânsul, căci botezul este crucea pe care ne răstignim. După cum la Christos a fost crucea și mormântul, același fapt se petrece și cu noi la botez, deși nu în același mod, căci el a murit în corp și a fost înmormântat, noi amândouă acestea (moartea și înmormântarea) le avem în păcat. De aceia el nu zice: «Împreună odrăsliti ne-am făcut cu moartea», ci: „De vreme ce împreună odrăsliti ne-am făcut cu asemănarea morții lui“ (Vers. 5). Moarte este și aceasta ca și aceia, însă nu este și același subiect, căci moartea lui Christos a fost accea a trupului, pe când moartea noastră este cea a păcatului. După cum moartea aceia a fost adevărată, tot așa de adevărată este și aceasta. Dară deși este adevărată, totuși se cere și din partea noastră

conlucrare, pentru care și zice: „Că în ce chip s'a sculat Christos din morți prin slava Tatălui, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm“. Aici pe lângă o viață îngrijită de care ni vorbeste, ni dă a înțelege și despre învierea din morți. Cum? «Ai crezut, zice, că Christos a murit, și a înviat? Prin urmare crede aceasta și de tine, fiindcă botezul a fost și pentru tine cruce și mormânt, și fiindcă aceasta este potrivit cu dânsul. Și dacă prin moarte și îngropare te-ai făcut părtaș cu dânsul, apoi cu atât mai mult te vei face prin înviere și viață. Din moment ce s'a deslegat ceiace eră mai principal — păcatul, — de ceiace e mai mic — anulara morții, — să nu te îndoiești de loc».

¹⁾ Dară toate acestea apostolul le lasă a se judecă de cugetul auditorilor, în timp ce el — fiind vorba de viața viitoare — cere dela noi o altă înviere, cere o viață nouă, viața acea rezultată din prefacerea modului de traiu în timpul de față. Când de pildă curvariul devine cumpătat și înțelept, când lacomul devine milostiv, și cel violent devine blând, apoi atunci iată că și aici a fost o înviere, care e așa zicând, ca exord al învierii acelia. Dară cum e înviere? Păcatul fiind omorît prin botez, dreptatea înviind, viața cea veche dispărând, și apucându-ne de o viață nouă și îngerească, iată că aceasta este o înviere.

Când tu auzi de viața nouă, gândește-te că trebuie a căuta ca să-ți schimbi cu totul purtarea, și o mare prefacere să introduci în viața ta. Dară acum mi-a venit a plânge și a suspina din adâncul inimei, când mă gândesc câtă filosofie cere dela noi Pavel, și noi în câtă lenevire am căzut, când și după botez ne-am reîntors la bătrâncea de dinainte, ne-am reînturnat iarăși în Egipt, și când iarăși ne aducem aminte de usturoiul de acolo și de mana din pustie, ca oarecând Ebreii! Nu trec decât zece sau douăzeci de zile dela botez, și noi schimbându-ne purtarea ne întoarcem la cele dinainte. Dară nu o sumă hotărîtă de zile cere dela noi Pavel, ci prefacerea întregii noastre vieți. Noi însă, ne în-

¹⁾ *Partea morală.* Despre viața cea mai bună, și că cei ce trăiesc în păcate sunt nestătornici și lesne aplecați la supărare. Că dacă cel ispitit și lipsit de propriile sale averi va suferi cu mulțămire această încercare, se va bucura de aceeași plată cu cei ce cheltuiesc averile cu săracii. (*Veron*).

toarcem la murdăria de dinainte, și după tinereța câștigată prin char ni pregătim înșine prin păcate bătrâneța de dinainte. Căci și iubirea banilor, și slujirea poftelor absurde, și în fine orice păcat obicinuieste de a îmbătrâni pe cel ce-l face, după cum zice scriptura: „Iară ce se învechește și îmbătrânește aproape este de peire“ (Ebr. 8, 13). Nu este cu putință de a vedea un trup atât de slăbănogit din cauza timpului, pe cât de slăbănogit devine sufletul, pe cât de putrezit și căzut din cauza păcatelor. Un asemenea suflet ajunge la cea mai josnică tâmpire, grăind lucruri murdare și bârfind ca și bătrânii și cei ce se împleticesc pe drum din cauza beției; ca și acestora îi curg balele și lui din gură și din nas, este uituc și cu perdea înaintea ochilor, și cu un cuvânt urit și murdar înaintea oamenilor, iară diavolului cu ușurință de cucerit. Astfeliu sunt sufletele păcătoșilor. Nu tot așa însă sunt sufletele celor drepti, ci ele sunt totdeauna tinere, pline de viață și în floarea vârstei pentru totdeauna, și sunt pregătite pentru orice luptă sau atac din partea diavolului, — în timp ce sufletele păcătoșilor chiar la cel mai mic atac nu pot rezista, ci îndată cad și se prăpădesc. Aceasta o învederează și Profetul când zice: „Ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului“ (Ps. 1, 4), adică tot așa de nestatornici sunt și cei ce viețuiesc în păcate, și cari sunt veșnic dispuși a cădea la cea mai mică suflare de vânt. Aceștia nici nu văd bine înaintea ochilor, nici nu aud curat și deslușit, nu grăiesc cu șir și articulat, ci sughițul îi înădușă și din gura lor curg balele într'una. Și cel puțin dacă ar fi numai bale, și n'ar mai fi și ceva absurd; însă iată că din gura lor ies cuvinte mai puturoase decât noroiul din mocirlă, și ceiace este mai grozav, e că nici nu au puterea de a stupi balele acelor vorbe murdare, ci ștergându-le cu mâna, iarăși intră în gură, iarăși le frământă cu dinții, fiind vârtoase și cu neputință de a le mesteca. Poate că vă vine greață auzind asemenea povestire, însă, iubitorilor, să vă îngrețoșați mai mult în fapte, decât în vorbe. Dacă astfeliu de împrejurări sunt grețoase la vedere chiar în trupul omului, apoi cu atât mai mult în sufletul lui. Astfeliu a fost acel fiu răătăcit din parabola Mântuitorului, care și-a răsipit toată partea lui de chironomie, și a ajuns în cea mai de pe urmă tică-

loșie, mai slab decât orice bolnav de friguri căzut în aiurare. Dară fiindcă el a voit, iată că deodată a devenit tânăr, și aceasta numai din voința lui, căci zicând „întoarce-mă-voiu la tatăl meu“, acest cuvânt i-a adus toate cele bune, sau mai bine zis, nu cuvântul acesta simplu, ci pe lângă cuvânt a adaos și fapta. El n'a zis numai «mă voiu întoarce» și apoi a rămas pe loc, ci zicând «mă voiu întoarce» s'a și întors îndată, și de îndată a și părăsit calea de dinainte.

Astfelu să facem și noi. Chiar de am trece granița și ne-am duce în țară străină, să ne întoarcem la casa părintască, și să nu ne lenevim de lungimea drumului. De vom voi, întoarcerea ni va fi ușoară și repede, numai cât să părăsim țara străină, care nu este alta decât păcatul ce ne-a dus departe de casa tatălui. Să lăsăm, deci, păcatul, și iute să ne reîntoarcem la casa părintască, fiindcă tatăl este iubitoriu, și ne va cinsti dacă ne va vedea schimbați, nu mai puțin ca și pe cei ce au fost lăudați prin purtarea lor, dacă nu chiar mai mult, de oarece și acel părinte din evanghelie mai mult a cinstit atunci pe fiul cel ce fusese pierdut și s'a întors, și mai mult s'a bucurat. «Și cum să mă întorc?» zici tu. Fă început lucrului, și atunci totul ai făcut. Conțineste de a mai face răul, nu merge mai departe, și atunci totul ai câștigat. Precum se întâmplă cu cei bolnavi, că dacă boala nu merge spre mai rău, e un început oarecum de îmbunătățire a bolnavului, tot așa se petrece și cu răutatea. Nu merge mai departe cu răul, și atunci vei stăpâni cele ale răului. De vei face aceasta chiar numai două zile, a treia zi mai cu ușurință ți va fi de a te depărta de el, iară după trei zile vei adăoge și zece, și douăzeci, și o sută, și în fine toată viața. Cu cât vei înainta, cu atât mai ușoară de umblat ți se va părea calea, și te vei vedea la urmă la capătul ei bucurându-te de bunurile cele multe și negrăite. Fiindcă și atunci la întoarcerea celui fiu rătăcit a fost ospăț, cântece de chitară și din fluer, și serbări încântătoare s'au fost dat, și cel ce trebuia ca să ceară socotală celui fiu, pentru că și-a pierdut averea în zadar și a rătăcit pe un timp atât de îndelungat, nimic din acestea n'a făcut, ci l-a văzut ca și pe cel ce se găsea în fapte bune. Și nici nu l-a dojenit cu vre-o vorbă grea, ba nici nu i-a amintit măcar cât de puțin de faptele lui dinainte, ci l-a și îmbrățișat, l-a și sărutat, a

țaiat și vițelul cel gras, l-a îmbrăcat cu haină nouă și l-a făcut strălucit prin podoabe multe.

Toate aceste exemple avându-le înaintea noastră, iubitorilor, să ne încurajăm și să nu ne desnădăjduim sau să ne împuținăm câtuși de puțin. Nu atâta se bucură el ca stăpân al nostru, pe cât ca tată, care nu are rob, ci fiu, fiindcă mai mult dorește el ca noi să devenim fii, decât robi. De aceea a și făcut el tot ceiace a făcut, căci n'a cruțat nici chiar pe Fiul său unul născut, ca asfelu și noi să ne bucurăm de înfierc, și să-l iubim nu ca pe stăpân, ci ca pe tată al nostru. Aceasta o a făcut și cu Abraâm, zicând: „Eu sunt Dumnezeuul lui Abraâm“ după cum și în alte locuri zice: „Eu sunt Dumnezeuul lui Abraâm, și al lui Isaac și al lui Iacob“, deși ar fi trebuit ca aceștia ca servitori ai lui să se mândriască cu el, pe când acum stăpânul se vede făcând aceasta. De aceea și lui Petru i zicea: „Mă iubești, Petre, mai mult decât aceștia?“ (Ioan 21, 17), arătând că nimic nu cere dela noi mai mult decât aceasta. De aceea și lui Abraâm i-a poruncit ca să jertfească pe fiul său, ca să arate tuturor că el este iubit mult de Patriarch. Însă a voi ca să fie iubit mult, se petrece din partea celui ce iubește mult. De aceea și Christos zicea: „Cel ce iubește pe tată sau pe mamă mai mult decât pre mine, nu este mie vrednic“ (Math. 10, 37). De aceea și sufletului nostru, care este cel mai de aproape al fiecăruia din noi, poruncește de a-l iubi pe dânsul mai înainte decât chiar pe sine, fiindcă voiește de a fi iubit de noi mai mult decât orice alt. Căci și noi, când nu simțim o iubire mare către cineva, nu avem nevoie de iubire mare din partea aceluia, chiar de ar fi el cât de mare, sau cât de renumit; — dară când iubim cu căldură pe cineva, apoi fie acela cât de mic și nebagat în seamă, totuși noi punem o mare valoare pe iubirea lui. De aceea și el consideră ca slavă a sa nu numai de a fi iubit de noi, ci de a și suferi pentru noi ceiace a suferit. Dară acelea ce a suferit, și care constituiau slava lui, el le-a suferit numai pentru dragoste, — pe când ceiace noi suferim pentru dânsul, nu o suferim numai pentru dragoste, ci și pentru mărirea celui dorit și iubit de noi, ceiace cu drept cuvânt s'ar putea numi slava noastră. Când noi suferim totul

pentru dânsul, atunci alergăm în primejdiile cele mai mari pentru dânsul, ca și pentru o cunună nevastă, și nici boala, nici sărăcia, nici umilința, nici clevețirea, și nici chiar moartea nu o considerăm atât de greoaie și nesuferită. Dacă vom fi treji, noi prin toate acestea vom câștiga foarte mult, pe când dacă vom dormi, nici chiar dela cele contrare nu ne vom folosi cu ceva. De pildă, te supără cineva și te atacă? Aceasta te pregătește de a fi treaz și-ți dă motiv de a fi deopotrivă cu Dumnezeu. Dacă tu iubești pe cel ce te dușmănește, ești deopotrivă cu acel ce răsare soarele peste cei răi și peste cei buni. Un altul ți-a răpit poate averea? Dacă tu suferi cu bărbăție, atunci vei primi aceeași plată, ca și cei ce cheltuiesc totul cu săracii. „Și jăfuirea de averile voastre cu bucurie ați primit, zice, știind că aveți voi bogăție în ceriuri, mai bună și stă-tătoare“ (Ebr. 10, 34). Ți-a spus cineva ceva rău, sau te-a batjocorit? Chiar de ar fi adevărate sau minciunoase cele ce el a spus, totuși, dacă tu suferi cu blândetă batjocura, ți-a împletit prin aceasta o cunună mare, fiindcă chiar și cel ce ne batjocurește, ni pricinuieste o mare plată, după cum zice: „Fericiți veți fi când vă vor ocări pre voi și vă vor gonii, și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră mințind... Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceriuri“ (Math. 5, 11. 12), după cum și cel ce vorbește adevărul iarăși ne folosește, dacă noi suferim în liniște cele vorbite de el. Și Fariseul spunând adevărul grăia de rău pe vameș, și totuși pe acesta în loc de vameș l-a făcut drept. Și ce trebuie de a spune în detalii? Ți este slobod de a vedeă toate luptele dreptului Iob, și de acolo vei afla totul. De aceia și Pavel zicea: „Dumnezeu cu noi, și cine este împotriva noastră?“ (Rom. 8, 31). După cum silindu-ne noi putem câștiga până și din cele neplăcute, tot așa dacă ne lenevim nu vom putea deveni mai buni chiar din cele folositoare. Ce a folosit pe Iuda, spune-mi, din viețuirea lui cu Christos? Ce a folosit pe Iudei legea dată prin Moisi? Ce a folosit pe Adam paradisul? Dară pe cei din pustie cu ce i-a folosit Moisi? De aceia lăsând totul la o parte, să ne gândim numai la un singur lucru: cum să economisim cu bine cele ale noastre; și

dacă noi facem așa, apoi nici chiar diavolul nu va putea să ne predomine vreodată, ci încă mai mult ni va folosi, pregătindu-ne de a fi totdeauna treji. Astfeliu și Pavel deșteptă pe Efeseni, povestindu-li sălbătăcia diavolului. Dară noi dormim și horcăim, deși avem întrânsul un rezboinic viclean. Dacă cumvâ am ști că vre-un șearpe s'a cuibărit lângă patul nostru, cea mai mare grabă am pune ca să'l ucidem, iară pe diavolul avându-l cuibărit în sufletul nostru, credem că nimic nu pătimim, și ne lăsăm alene la somn. Cauza este, că noi nu'l vedem cu ochii cești trupești, și de aceea este nevoie de a privighiș și a fi mai mult treji. De dușmanul văzut s'ar putea păzi cinevâ mai lesno, pe când de cel nevăzut nu vom putea să fugim ușor, dacă nu vom fi veșnic înarmați, și mai ales că el nu știe a rezboi pe calea cea dreaptă, căci atunci iute te-ar cuceri; ci de multe ori, sub forma prieteniei, își varsă tot veninul sălbătăciei lui. Așa de pildă, el a pregătit în acest chip pe femeia lui Ioh îmbrăcată sub masca iubirei, și a făcut-o ca să dea bărbatului său acel sfat viclean. Astfeliu și cu Adam vorbind necuratul, și prefăcându-se că-i poartă grija și-i vroiește binele, zicea: „În ziua în care veți mânca din pom, se vor deschide ochii voștri“ (Facer. 3, 5). Astfeliu a făcut și pe Iefthae ¹⁾ de a sacrifica pe fiica sa sub forma evseviei, și a aduce lui Dumnezeu acea jertfă nelegiuită. Ai văzut cât de meșteșugite sunt cursele lui? Ai văzut cât de variat îi este războiul? Păzește-te deci, și din toate părțile îngrădește-te cu armele duhovnicești, și află cu exactitate uneltirile lui, ca astfeliu să nu poți fi cucerit, și să'l zdrobești cu ușurință. Și Pavel tot așa a fost față de dânsul, căci a aflat exact toate vicleniile lui, pentru care și zicea: „Că nu este să nu înțelegem amăgiturile lui“ (II Corinth. 2, 11). Deci, și noi să aflăm și să fugim de vicleniile lui, ca astfeliu să dobândim biruința atât în viața prezentă, cât și în cea viitoare, și să ne bucurăm de bunătățile cele nevestegite, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cuvine slava și stăpânirea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

¹⁾ Nota. A se vedea cartea Judecători, Cap. 11. Trad.

OMILIA XII

„Că de vreme ce împreună odrăsliți ne-am făcut cu asemănarea morții lui, deci și învierii lui vom fi părtași“ (Cap. 5, 5).

Ceiace am spus mai 'nainte, aceasta o spun și acum, adevărat că apostolul neconținut aduce vorba la viața morală, însă nu ca în celelalte epistole, pe care el le împarte în două părți, din care partea întâia o destinează dogmelor, iară partea a doua cu cea mai mare îngrijire o afierosește vieții morale, — căci în epistola de față, peste tot locul el amestecă partea morală cu partea dogmatică, ca astfelu cuvântul să-i fie bine primit de auditoriu. Aici el spune că sunt două morți și două mortificări, din care cea întâi se face de Christos în botezul ce-l primim, iară a doua trebuie a se face de noi prin sânguința noastră după aceasta. A îngropă păcatele de dinainte de botez este rezultatul darului său, însă a rămâne după botez morți cu păcatul, aceasta este treaba noastră și a sânguinței ce punem, deși chiar și aici noi vedem pe Dumnezeu ajutându-ne foarte mult. Botezul nu are puterea numai de a șterge păcatele de dinainte, ci te asigură încă și față de cele viitoare. Duple cum atunci tu ai introdus credința ca păcatele tale să se șteargă, așa și acum, după botez, arată prefacere spre bine în toate faptele tale, ca nu cumva să te murdărești din nou. Deci cu dealde acestea sfătuindu-ne Pavel, zice: „Că de vreme ce împreună odrăsliți ne-am făcut cu asemănarea morții lui, deci și învierii lui vom fi părtași“. Ai văzut cum a înălțat pe auditoriu, ridicându-l deadreptul la stăpânul său, și cum se încearcă să arate că între dânsii este o mare asemănare? De aceea nici n'a zis el «odrăsliți ne-am făcut cu moartea lui» ca nu cumva să-l contrazici, ci „cu asemănarea morții lui“, căci la botez nu a murit însăși ființa omului, ci omul cel din păcate, adevărat răutatea. Și nici n'a zis «că de vreme ce ne-am împărțășit cu asemănarea păcatului», ci „de vreme ce împreună odrăsliți ne-am făcut cu asemănarea morții lui“, dându-ni a înțelege, că rodul ce noi am

cules este produsul acelei odrasle. Duple cum trupul lui îngropat în pământ a produs rodul acel mare — mântuirea lumii — tot așa și trupul nostru fiind îngropat prin botez, a produs rod: dreptatea, sfințirea, învierea, și miile de bunătăți, și duple cum știți ni va aduce la urmă și darul învierii din morți.

Fiindcă trupul nostru s'a îngropat în apă, iară el în pământ, și noi din cauza păcatului, pe când el în înteresul mântuirii noastre, de acela n'a zis «împreună odrăsliti cu moartea lui» ci „cu asemănarea morții lui“. Moarte a fost și acela ca și aceasta, însă nu tot cu același subiect. «Deci, zice apostolul, dacă ne-am făcut împreună odrăsliti cu moartea lui» „vom fi părtași și învierii lui“, vorbind aici de învierea viitoare. Fiindcă mai sus spunând de moarte, zicea: „Au nu cunoașteți, fraților, că câți întru Christos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat“? — fără ca să spună ceva lămurit despre înviere, ci poroncește numai despre purtarea creștinului de după botez, îndemnându-l de a umbla întru învierea vieții, — de aceea aici proclamă învierea noastră din morți. Și ca să afli că nu este vorba de învierea cea urmată prin botez, ci de aceea care va urma la a doua venire, privește cum el n'a zis «că vom fi împreună odrăsliti și cu asemănarea învierii lui», ci „și învierii lui vom fi părtași“. Și ca să nu zici: «dară cum? dacă noi n'am murit precum a murit el, apoi vom învia precum a înviat el»? privește cum el atunci când a amintit de moarte n'a spus că suntem împreună odrăsliti cu moartea, ci „cu asemănarea morții“, și cum atunci când vorbește de înviere nu mai zice «cu asemănarea învierii lui», ci „învierii lui ne vom face părtași“, — și nici n'a zis «ne-am făcut» ci, „ne vom face părtași“ învederând prin această expresiune nu învierea cea dobândită la botez, ci învierea cea viitoare.

Apoi voind ca să facă cuvântul acesta demn de crezut, arată și o altă înviere petrecută aici înaintea învierii aceleia, ca astfel și din cea prezentă, și din cea viitoare să crezi. Zicând, deci, că împreună odrăsliti vom fi cu învierea lui, a adăos: „Aceasta știind, că omul nostru cel vechiu cu dânsul împreună s'a

restignit, ca să se strice trupul păcatului“ (Vers. 6), de unde se vede că el pune la un loc cauza și dovada învierii viitoare. Și n'a zis «s'a restignit» ci „împreună cu dânsul s'a restignit“, punând astfel alături botezul și crucea. De aceea și zicea mai sus: „împreună odrăsliți ne-am făcut cu asemănarea morții lui“.

„Ca să se strice trupul păcatului“. El nu vorbește aici de trupul nostru cel real, ci de păcatul în genere. După cum sub numele de omul cel vechiu înțelege întreaga reutate, tot așa și trupul lui îl numește reutate compusă din diferite părți, după cum și trupul este compus din diverse organe. Și cum că cele grăite nu sunt numai socotința proprie a lui Pavel, ascultă-l cum explică aceasta prin cele ce urmează. În adevăr că după ce zice: „ca să se strice trupul păcatului“ adaugă imediat „ca să nu mai slujim noi păcatului“, adică e ca și cum ar fi zis: «În acesta (păcat) voiesc eu ca trupul să fie mort, adică nu ca el să moară și să dispară, ci să nu mai păcătuiască». Și cu trecerea timpului încă mai lămurită o face aceasta.

„Pentru că cel ce a murit, s'a îndreptat de păcat“ (Vers. 7). Aceasta o zice pentru orice om, adică că după cum cel ce a murit a scăpat de a mai păcătui pe viitoriu, găsindu-se mort, tot așa și cel ce iese din botez, fiindcă dacă și acesta a murit odată acolo, apoi trebuie a rămâne pentru totdeauna mort păcatului. «Dacă, zice, ai murit în botez, rămâi mort, căci orice mort nu mai poate păcătui; iară dacă și după botez păcătuiești, apoi atunci murdărești darul lui Dumnezeu».

După ce, deci, ni cere atâta filosofie, iute spune și de cununa ce ne așteaptă, zicând: „Că de am muri împreună cu Christos“ — deși mai înainte de acea cunună avem și o altă cunună foarte mare, aceea adică că ne împărtășim cu stăpânul, totuși zice «ți dau și un alt premiu, și o altă cunună». Și care e acea cunună? Viața veșnică — „credem, zice, că vom și învia împreună cu dânsul“ (Vers. 8). Și de unde se învederează aceasta? „Știind, zice, că Christos cel ce a înviat din morți, nu mai moare“ (Vers. 9). Aici tu te gândește la filosofia lui Pavel, cum el dove-

dește, sau mai bine zis, pregătește dovada din cele contrare. Fiindcă eră natural ca unia să se tulbure auzind de cruce și de moarte, el arată că tocmai pentru aceasta trebuie a se încuraja mai mult. «Să nu crezi, zice, că dacă a murit odată, apoi este muritoriu, căci tocmai pentru aceasta rămâne nemuritoriu. Pentrucă moartea lui a devenit moartea morții, și fiindcă a murit, de accia nu mai moare, „Că ce a murit, cu păcatul a murit odată“ (Vers. 10). Dară ce va să zică „Cu păcatul“? Adecă că nu Christos eră respunzătoriu, ci a murit pentru păcatele noastre, ca păcatul să'l desființeze, să-i taie vinele și întreaga putere, și cu un cuvânt să'l nimicească cu totul, — pentru aceasta a murit el. Ai văzut cum a înfricoșat auditoriul? «Dacă el nu moare de a doua oară, zice, apoi nici baea renașterei (botezul) nu este de a doua oară, și dacă a doua bae nu mai este, apoi nici tu să nu mai fii înclinat spre păcat» Și toate acestea le zice sculându-se contra acelor ce zicau: „Să facem cele rele, ca să vie cele bune“ sau „Să stăruim în păcat, pentru ca darul să prisosească“. Deci el scoțând din rădăcină o astfelu de părere greșită, o restoarnă prin toate cele spuse.

„Iară ce viază, viază lui Dumnezeu“ zice, adecă rămâne nedisființat pentru totdeauna, ca ne mai putând fi stăpănit de moarte. Dacă el nefiind respunzătoriu și încă a murit pentru păcatul altora, apoi cu atât mai mult acum nu va muri, desființând păcatul cu desăvârșire, ceiace ziceă și în epistola către Ebrei: „Ci acum odată la sfârșitul veacurilor, spre surparea păcatului, prin jertfa sa s'a arătat. Și precum este rânduit oamenilor odată să moară, iară după aceia judecata, așa și Christos odată fiind jertfit ca să ridice păcatele multora, a doua oară fără de păcat se va arăta celor ce'l așteaptă pre el spre mântuire“ (Ebr. 9. 26—28). Așa dară el arată aici puterea vieței cea duple Dumnezeu, în același timp și puterea păcatului, însă că viața cea duple Dumnezeu niciodată nu va muri, pe când păcatul cum nu va pierde pe cei ce sunt respunzători, dacă el (păcatul) a făcut ca să moară și cel nemuritoriu?

Apoi fiindcă a vorbit despre viața lui Christos, ca

să nu zică cineva: «ei! și ce are a face cu noi ceiace spui»? — a adaos imediat: „Așa și voi socotiți-vă pre voi morți a fi păcatului, și vii lui Dumnezeu“. Bine a zis el „socotiți-vă“, fiindcă a reprezentă cu vederea cele vorbite nu este cu puțință acum. «Și cum să ne socotim»? spune-ne. „Morți a fi păcatului, și vii lui Dumnezeu întru Christos Iisus Domnul nostru“. Cel ce viețuiește așa, își va însuși orice faptă bună, având de ajutoriu chiar pre Iisus, căci aceasta înseamnă „întru Christos“. Dacă morți fiind el ne-a înviat, apoi cu atât mai mult va putea să ne stăpâniască fiind vii.

„Să nu împărățiască dară păcatul în trupul vostru cel muritoriu, ca să ascultați de el întru poftele lui“ (Vers. 12). N'a zis. «Să nu ceară trupul, sau să nu aibă nici o energie» ci „păcatul să nu împărățiască“, căci apostolul nu voiește a ucide natura noastră omenească, ci a îndreptă intențiunea sau voința noastră. Apoi prin această expresiune mai arată că noi nu suntem stăpâniți cu sila sau cu forța de răutate, ci cu bunăvoia noastră, și de aceea nici nu zice «să nu vă tiranisască păcatul», ci „Să nu împărățiască“. Fiindcă ar fi absurd de a pretinde ca să ne ducem întru împărăția cerurilor, și să împărățim împreună cu Christos, în timp ce noi avem păcatul de stăpân, și preferăm ca să fim robiți de dânsul. Aceasta ar fi ca și cum cineva și-ar arunca diadema împărătească de pe cap, și ar voi să slujească mai bine unei femei îndrăcite, cerșetoare și îmbrăcată în zdrențe. Apoi fiindcă este greoiu lucru de a fi cineva predominat de păcat, privește cum el arată nestatornicia lui, în același timp cum și mângâie pe cel ce se ostenește de a'l alungă, zicând: „în trupul nostru cel muritoriu“. Prin aceasta el arată că luptele ce le purtăm sunt trecătoare, și că în curând se vor sfârși; în același timp ni amintește și de relele de dinainte, și de obârșia morții, și cum de aici a rezultat ca omul să devină muritoriu chiar dela început. Cu toate acestea este cu puțință ca omul având trup muritoriu, să nu păcătuiască.

Ai văzut bogăția charului lui Christos? Adam neavând până atunci trupul muritoriu, prin păcatul

făcut s'a pierdut și a murit, pe când tu fiind supus osândeii lui, stăpânești moartea, și chiar vei putea să fi încununat. «Și cum împărătește, zici, păcatul?» Nu împărătește prin propria sa putere, ci prin lenevia ta. De aceia și apostolul după ce zice „să nu împărățiască“ arată și modul unei astfel de împărățiri, căci zice: „ca să ascultați pre el întru poftele lui“. Nu este nici o cinste de a face toate gusturile lui silit, ci robia cea mai de pe urmă și necinstea cea mai mare. Când tu faci ceiace păcatul voiește, atunci te lipsești însuși de orice libertate, pe când dacă îl împiedici, atunci mai ales îți păstrezi propria-ți demnitate.

„Nici să vă faceți mădulările voastre arme de nedreptate păcatului, ci să vă puneți pre voi înaintea lui Dumnezeu ca vii din morți, și mădulările voastre arme de dreptate înaintea lui Dumnezeu“ (Vers. 13). Așa dară trupul este mijloc de răutate sau de virtute, după cum sunt și armele; fiindcă amândouă faptele, bune sau rele, sunt nu ale lor proprii, ci ale celui ce le întrebuințază. Cu arma de pildă se luptă și ostașul pentru patrie, și tot cu arma se luptă și tâlharii contra locuitorilor pașnici; așa că amândoi se înarmează cu aceeași armă, — însă crima acestui din urmă nu vine dela armă, ci dela propria sa voință, fiindcă a întrebuințat-o în rău. Tot așa se poate zice și de trup, fiindcă și fapta rea ca și cea bună sunt izvorâte din sufletul celui ce le face, iară nici de cum din natura trupului. Când ochiul privește cu lăcomie frumuseță străină, el atunci s'a făcut armă de nedreptate, însă nu prin propria sa energie, căci datorita ochiului este de a vedea, iară nu de a vedea rău, — ci prin intențiunea vicleană și rea a stăpânului său, — pe când dacă îl înfrânează a devenit armă dreptăței. Tot așa se poate zice și de limbă, și de mâni, și de toate celelalte mădulări ale trupului. Bine a zis el că păcatul este nedreptate, fiindcă dacă cineva păcătuind nedreptățește fie pe el, fie pe un altul, de sigur că mai mult pe sine s'a nedreptățit, decât pe altul.

Deci, după ce'i îndeamnă de a fugi de răutate, îi duce la virtute, zicând: „să vă puneți pre voi înaintea lui Dumnezeu ca din morți vii“. Privește cum el din niște simple nume, sau denumiri, îndeamnă

auditoriul, acolo spunând de păcat, iară aici de Dumnezeu. Deci, după ce arată câtă depărtare este între cei ce împărătesc (între Dumnezeu și păcat), la urmă lipsește de orice iertare pe acel ostaș care părăsește pe Dumnezeu, și care preferă a se pune sub împărăția păcatului. Nu numai prin aceasta, dară și prin cele ce urmează, el tot același lucru îl invedereză, zicând: „Ca din morți vii“. Prin toate acestea el arată atât vătămarea ce ni pricinuieste păcatul, cât și măreția darului lui Dumnezeu. «Gândiți-vă, zice, ce ați fost, și ce ați devenit. Cine ați fost? Morți și pierduți cu o pierdere ce de nicăiri nu se putea îndrepta, și nici că eră cine să vă poată ajuta. Și ce ați devenit voi din morți cum erăți? Viețuind viața nemuritoare. Și prin cine ați câștigat acest bun neprețuit? Prin Dumnezeul carele poate totul. Prin urmare este drept de a vă pune sub ordinele lui cu atâta bunăvoință, cu câtă e demn din partea celor înviați din morți». „Și mădulările voastre arme dreptăței“, zice. Așa dară trupul nu este rău, dacă poată să devină armă dreptăței. Vorbind el de arme, arată că noi ne găsim într'un rezboiu înfricoșat, pentru care ni arată că avem trebuință de arme puternice, și voință bărbătească, în același timp și cu-noștință desăvârșită de cele ale rezboiului, iară mai presus de toate de general iscusit. Dară generalul ni stă de față, fiind pururea gata a ne ajuta; acest general rămâne necucerit, și nouă ni-a pregătit arme puternice. Deci, trebuie de a avea bună intențiune, ca să putem întrebuința la necesitate acel ajutoriu, încât să ascultăm și de general, în același timp și armele acestea să le mânuim în interesul patriei.

Deci, după ce ne mângăie și ne încurajază atât de mult, după ce ni amintește de arme și de luptă, privește cum iarăși încurajază pe ostași și li arată buna voință, zicând: „Că păcatul nu vă stăpânește pre voi, că nu sunteți sub lege, ci sub char“ (Vers. 14). Dară dacă păcatul nu ne mai stăpânește, de ce ni-ai dat atâtea poveți mai sus, zicând: „Să nu împărățiască păcatul în trupul vostru cel muritoriu“ și „să nu faceți mădulările voastre arme de nedreptate păcatului?“ Deci, ce este cciace el spune aici? Nimic alta, decât că aruncă mai dinainte

un cuvânt mare pe care 'l va desvoltă mai în urmă, întrebându-l multă băgare de seamă în construcția lui. Așa dară, de ce e vorba? Că trupul nostru mai 'nainte de venirea lui Christos era ușor de cucerit de păcat, căci după moartea lui prin păcat, a intrat în el un roi de patimi, pentru care nici nu putea fi sprinten de a călători pe calea virtuții. Nu era de față nici duhul care să-l ajute, și nici botezul care putea a-l mortifica, ci ca și un cal fără frâu alergă peste câmpii, și greșă de multe ori, fiindcă legea de și-l deșteptă ce trebuie să facă, și ce nu, totuși cu nimic alt nu contribuia la izbânda luptătorului, decât cu îndemnarea prin vorbe. De aceea și prăpastia de dinaintea noastră este acum cu mult mai mare, fiindcă ne-am bucurat și de un mai mare ajutoriu. De aceea și Christos zicea: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a Cărturarilor și a Fariseilor, nu veți intra întru împărăția cerurilor“ (Math. 5, 20). Aceasta însă mai lămurit o spune mai la vale, iară aici prin vorbe scurte lasă a se înțelege numai, arătând că dacă nu ne vom predă păcatului, nici el (păcatul) nu ne va putea stăpâni. Nu este numai legea care ni poroncește, ci este și charul care ni-a trecut cu vederea cele de dinainte, și care ne asigură de cele viitoare. Legea făgăduia cununile după lupte și osteneli, pe când charul mai 'ntăi încununează, și după aceea te îndeamnă la lupte. Mie mi se pare că nici nu face el aluziune aici la întreaga viață a credinciosului, ci mai mult o comparațiune între botez și lege, ceiace și aiurea zice: „Că litera omoară, iar duchul înviază“ (II Cor. 3, 6). Legea dă pe față călcarea poroncii, iară charul desleagă călcarea acelei poronci. Dupre cum legea muștrând a scos la iveală păcatul, tot așa și charul iertând, nu mai îngăduie omului de a mai fi sub păcat. Așa că tu ești scăpat de două ori din această tirănie; întâi că nu mai ești sub lege, și al doilea că te bucuri de dar.

Deci, după ce prin aceste cuvinte a făcut pe auditoriu să răsuflă, iarăși îl asigură introducând un sfat din antithesa ce o pune înainte și zicând: „Ce dară? păcătui-vom, căci nu suntem sub lege, ci sub char? Să nu fie“ (Vers. 15). Mai 'ntăi fiindcă ceiace vorbește este foarte absurd, el întrebuițează expresiunea

lui obicinuită de interdicere: «să nu fie»; apoi mai departe vine cu vorba iarăși la un sfat ce îl dă, arătând cât de mare este ușurința luptelor, căci zice: „Au nu știți că celui ce vă dați pre voi robi spre ascultare, robi sunteți aceluia pre care ascultați, sau păcatului spre moarte, sau ascultării spre dreptate?” (Vers. 16). «Nu vă spun, zice, nici de gheena, nici de pedeapsa cea grozavă de acolo, ci de rușinea de aici, când voi vă faceți robi păcatului de bună voie, și încă cu o astfelu de răsplată, ca să muriți iarăși. Că dacă păcatul a adus mai înainte de botez moartea trupească, și rana a avut nevoie de o așa îngrijire, că însuși stăpânul a toate a trebuit să se pogoare să zdrobiască moartea, și să deslege răul, dară apoi când și după atâta dar și libertate același păcat te ia din nou în stăpânirea lui, ce nu va face? Deci, nu alergă spre o așa prăpastie, nici nu te predă lui de bună voie. În rezboaie de multeori soldații se predau și fără voia lor, pe când aici dacă tu nu vei dezertă, nimeni nu te va putea predomină».

Deci, după ce i abate din calea rătăcirii cu astfelu de vorbe potrivite, îi înfricoșază și cu răsplata ce o vor lua, și pune înaintea lor amândouă acestea, adică dreptatea și moartea, însă nu o moarte ca a trupului, ci cu mult mai grozavă. «Dacă, zice, Christos nu a murit, apoi cine va deslegă moartea aceia? Nimeni. Așa dară de necesitate va fi de a fi osândit și pedepsit. Moartea aceia nu va fi ca aici, unde trupul se repausază și se desparte de suflet. „Vrăjmașul cel mai de pe urmă, moartea, se va surpa” zice (I. Cor. 16, 26). De unde urmează că osânda va fi nemuritoare, însă nu și pentru cei ce ascultă de Dumnezeu, căci răsplata acestora va fi dreptatea și bunurile ce izvorăsc din ea».

„Ci, mulțămim lui Dumnezeu, că ați fost robi păcatului, dară ați ascultat din inimă după chipul învățătorei la care v'ați dat” (Vers 17). După ce i rușinează cu robia în care au fost, și după ce i îndeamnă și i înspăimântă cu răsplata ce o vor lua, iarăși îi ridică și îi încurajază prin amintirea binefacerilor lui Dumnezeu. Prin toate acestea îi arată că au fost scăpați de mari rele, în același timp însă că la aceasta și îi au contribuit prin ostenele lor, și că cele

viitoare sunt mai ușor de câștigat. După cum cineva scapă pe un rob din tirania unui stăpân crud și nemilosiv, și sfătuindu-l să nu se mai întoarcă înapoi îi amintește de tirania aceluia, tot așa și Pavel li pune înainte toate relele cele din trecut, și-i îndeamnă de a mulțami lui Dumnezeu. «Nu a fost cu puțință ca vre-o putere omenască să vă scape din toate acele rele, zice, ci numai charului lui Dumnezeu, care a voit și a putut face accasta».

Și bine a zis el că „ați ascultat din inimă“, fiindcă nu ați fost siliți de cineva, ci voi singuri de bună voie și cu multă hotărîre v'ați depărtat de rele». Această expresiune îi și laudă, în același timp îi și atinge, căci pare că li zice: «dacă voi v'ați apropiat de credință de bună voie, căci nici o silă n'ați avut, apoi ce iertare veți avea, și ce îndreptare dacă vă veți întoarce iarăși la cele dintâi?» Apoi ca să afli că acest fapt nu se datorește numai recunoștinței lor, ci, că totul s'a făcut prin charul lui Dumnezeu, privește că după ce zice „ați ascultat din inimă“ imediat adaugă: „dupre chipul învățăturei la care v'ați dat“. Ascultarea cea din inimă arată liberul lor arbitru, iară darea, sau mai bine zis predarea lor, înseamnă ajutorul lui Dumnezeu. Și ce va să zică „chipul învățăturei?“ Adecă a vieții drept și cu cea mai frumoasă purtare.

„Și slobozîndu-vă de păcat v'ați făcut robi dreptăței“ (Vers. 18). Aici se arată două daruri ale lui Dumnezeu: și slobozirea de păcat, și că s'au făcut robi dreptăței, ceiace este mai bun decât orice libertate. Fiindcă Dumnezeu a făcut același lucru, ca și cum cineva ar lua pe un copil orfan, prins de barbari și dus în țară străină, și pe care nu numai că l-ar scăpa din robie, ci ar deveni încă și tată al celui copil, și l-ar ridica în cea mai mare demnitate. Aceasta tocmai s'a petrecut și cu noi, căci nu numai că Dumnezeu ne-a eliberat de relele cele vechi, ci încă ne-a și ridicat la o viață îngerească, și ne-a desemnat o cale de purtare bună, predându-ne în siguranța dreptăței, ucizând toate relele dinainte, și omorînd pe omul cel vechiu, și povățuindu-ne la viața cea nemuritoare.

¹⁾ Deci, iubiților, să rămânem viețuind o astfel

¹⁾ *Partea morală.* Despre diferitele moduri de moarte, sau mortificări, și contra iubitorilor de argint și celor lacomi. (*Veron*).

de viață plăcută lui Dumnezeu, fiindcă mulți din cei ce respiră aerul și călătoresc în această lume, se găsesc mai ticăloși decât morții. Multe și variate sunt felurile morții, de exemplu: 1) moartea trupului, după care Abraâm fiind mort, nu era mort, precum zice: „Dumnezeu nu este al morților, ci al viilor“ (Math. 22, 32); 2) moartea sufletului, la care Christos făcând aluziune zică: „Lăsați morții să-și îngroape pe morții lor“ (Ib. 8, 22); 3) moartea cea devenită din filosofia omului, care este mult lăudată, și la care făcând aluziune Pavel zică: „Omorâți mădularile voastre cele de pe pământ“ (Col. 3, 5); 4) moartea cea dela botez, care este și cauza acelei dinainte: „Că omul nostru cel vechiu s'a restignit“ (Rom. 6, 6) adică a murit.

Deci, cunoscând noi acestea, să fugim de moartea aceea prin care și viețuind murim, iară de aceea prin care vine moartea comună tuturor viețuitoarelor să nu ne temem, pe când pe celelalte două, din care una este cea mai fericită, ca dată de Dumnezeu, iară a doua este mult lăudată de noi și de Dumnezeu, pe acestea, zic, să le rivnim și să le preferăm. Din aceste două, pe una o ferește David, zicând: „Fericiți cărora s'au iertat fără-de-legile“ (Ps. 31, 1), iară pe ceialaltă o admiră Pavel, scriind Galatenilor: „Că cei ai lui Christos trupul și-au restignit“ (Gal. 5, 24). Dintre cele două morți dintâi, una este de disprețuit, după cum zice Chritos: „Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, iară sufletul nu pot a-l ucide“, iară ceialaltă este înfricoșată, după cum și zice: „Ci vă temeți de cel ce poate să piarză și sufletul și trupul în gheena“ (Math. 10, 28). Așa dară fugind de o astfel de moarte, să preferăm pe acele fericite și admirate, ca așa felu din celelalte două, de una să nu ne temem, iară de a doua să fugim. Nici un folos nu vom avea noi văzând soarele, mâncând și bând, dacă viața noastră nu este întovărășită de fapte bune. Ce folos poate avea acel împărat, spune-mi, care deși este îmbrăcat cu porfiră și are arme, totuși n'a dobândit nici un supus, și este expus batjocorci și risului tuturor? Tot așa și creștinul nu va avea nici un folos dela credința lui și dela darul câștigat prin botez, dacă nu are fapte bune, și este expus tuturor patimilor;

ba încă și batjocora îi va fi mai mare, și rușinea mai multă. După cum acela care este îmbrăcat cu porfiră și cu diademă pe cap, nu numai că nu câștigă nimic dela aceste podoabe, nu numai că nu i se adaoge nimic în cinste, ci încă prin necinstea și nerușinarea sa singur se batjocorește, tot așa și credinciosul care viețuiește în corupțiune, nu numai că nu va fi respectat dară chiar va fi mai mult batjocorit, după cum și zice: „Căci câți fără lege au greșit, fără lege se vor pierde; iară câți întru lege au greșit, prin lege se vor osândi“. Și Ebreilor scriindu-li zicea: „Lepădând cineva legea lui Moisi, fără de milă prin două sau trei mărturii moare“ (Ebr. 10, 28), iară mai departe adaoge: „Deci, cât credeți de amară munca ce o va lua cel ce a călcat pre Fiul lui Dumnezeu“ (Ib. 10, 29)? Și cu drept cuvânt, fiindcă el și-a supus toate patimile prin botez și și-a dat putere de a te ridica deasupra lor. Deci, ce ai devenit, că după ce ai batjocorit atâta dar a lui Dumnezeu, ai ajuns altfelu decât trebuia să fii? El a ucis și a îngropat toate greșalele tale de dinainte de botez, ca pe niște viermi puturoși, — și acum de ce ai născut alți viermi? Fiindcă păcatele sunt mai rele decât viermii, de oarece aceștia vatamă trupul, pe când păcatele murdăresc și vatamă sufletul, pe care îl imputesc mai grozav decât trupul cel mâncat de viermi. Dară noi nu simțim o astfelu de putoare, fiindcă nu ne silim de a o curăți. Nici bețivul nu simte putoarea vinului ce iese dintrânsul, pe când cel ce nu bea și nu se îmbată simte îndată duhoarea acea grețoasă. Tot așa este și cu păcatele. Cel ce viețuiește cu înțelepciune, știe exact mocirla în care se cufundă păcătosul, și cunoaște bine pata cea uricioasă ce este pe fruntea lui, pe când acesta predându-se pe sine reuței, întocmai ca de o beție este amețit, și nu se cunoaște chiar nici pe sine că este bolnav. Și tocmai aceasta este prăpastia răului, că nu lasă pe cei căzuți în păcat ca să-și cunoască îi inșii mărimea ticăloșiei, ci deși stau în mocirla acea puturoasă, îi cred că emană dintrânșii mirezme aromatice. De aceea nici nu pot a scăpa de acolo, ci plini fiind de acei viermi puturoși, îi se fălesc ca și cum ar fi împodobiți cu nescareva petre prețioase. De aceea nici că voiesc de a ucide acei

viermi, cîi lasă se se hrăniască și înmulțască înăuntrul lor, până ce îi vor trimite și pe dînșii ca hrană viermilor celor neadormiți din viața viitoare. Fiindcă cauzele acelor viermi sunt viermii de aici, ba încă nu numai cauze, ci sunt chiar părinții și născătorii acelor viermi cari niciodată nu mai mor, duple cum și zice: „Unde viermii lor nu moare“ (Marcu 9, 44). Aceștia singuri aprind gheena, care niciodată nu se stinge. Deci, ca acestea să nu se întâmpile, noi să doborîm izvorul tuturor relelor, să stingem cuptoriul cel aprins, și să smulgem rădăcina răului chiar din fund, fiindcă și pomul cel rău și netrebnic dacă'l tai din vîrf numai, n'ai făcut nimic, de vreme ce rămânându-i rădăcina în pămînt, va înverzi din nou și va face aceleași ramuri ca și mai înainte.

Deci, care este rădăcina tuturor relelor? Aceasta află-o dela bunul cultivator, care știe de acestea în mod sigur, care a îngrijit cu multă sîrguință de viea cea duhovnicească, și care a cultivat lumca întreagă. Așe dară, ce anume spune el că este cauza tuturor relelor din această lume? „Rădăcina tuturor relelor, zice, este iubirea de argint“ (1, Timoth. 6, 10). De aici izvorăsc dușmăniile, certele și rezboaele, de aici intrigile, batjocurile și bănușile, de aici omorurile, tâlhăriile și profanarea mormintelor. Din cauza iubirei de argint, nu numai cetățile și țerile, ci și drumurile, și locurile cele nelocuite, și munții, și văile, și dealurile, și cu un cuvînt fiecă palmă de pămînt din lumea întreagă, este plină de sânge și de omoruri. Și nici marea n'escăpat de acest rău, căci și pe ea s'a așezat cu cea mai mare furie, căci și acolo se găsesc pirați cari o potricălesc în toate părțile, și își bat capul de a găsi vr'un mijloc nou de hoție. Din cauza iubirei de argint s'au răsturnat și legile naturei, s'au zguduit legăturile familiare și s'au corupt înseși legile dumnezeiești. Tirănia aceasta a iubirei de argint nu numai contra celor vii și-au înarmat mîinile, ci chiar și contra celor morți, și nu se dă în lături nici înaintea morții, ci spărgînd sicriile și întinde mîinile ei cele spurcate asupra trupurilor celor morți, și cel scăpat de viață nu poate scăpa din ghiarele ei. Ori și câte rele ai vedea în lume, fie în casă, fie în tîrg, fie în tribunale, fie în palatele împărătești, fie ori unde, toate le vei vedea izvorînd de aici. Acest rău a umplut totul de sânge și omoruri, a

aprins flacăra gheenei, acesta a făcut ca cetățile cu nimic să nu fie mai bune decât pustiul, ba încă cu mult mai rău. De tâlharii cari pândesc la drumul cel mare este mai ușor a se păzi cineva, fiindcă nu în orice timp atacă pe trecători, pe când tâlharii de cari ni e vorba (iubitorii de argint), stau în mijlocul cetăților imitând pe cei dela drumul mare, și sunt cu atât mai răi decât aceia, cu cât este și mai greu de a te apăra de dâșii, și aceștia toate le cutează, până și chiar ceiace tâlharii dela drumul mare fac pe ascuns. Chiar și legile ce sunt așezate pentru combaterea răutății lor, chiar și legile, zic, le-au tras în ajutoriul lor, și au umplut cetățile de ucideri și de miasme pustiitoare. Sau poate nu este omor, și încă mai rău decât omorul, ca să predai foamei pe sărac și să-l închizi în temniță, și împreună cu foamea să-l mai și încarci de bătai și de munci? Chiar de nu faci tu de acestea, însă dacă procuri altora motiv de a face așa, apoi atunci te-ai făcut tovarăș cu dâșii, ba încă și mai rău decât dâșii. Cel ce ucide pe un om, deodată îi înfige în piept cuțitul, și întristând pe victima sa pe un timp scurt, nu mai întinde mai departe muncile, — pe când tu cu sicofandiile, cu clevetirile și intrigile lucrezi la lumina zilei, și aduci în așa hal pe victima ta, că dorește de mii de ori să moară. Și atunci gândește-te singur, câte morți nu ai adus aceluia, în loc de una singură. Și ceiace este mai grozav, că tu răpești și ești lacom, nu pentru că ești împins la aceasta de foame, și nici că sărăcia te aduce în așa hal, ci pentru ca frâul calului tău să fie împodobit cu aur mult, sau ca plafonul casei și capitелurile coloanelor să fie aurite. Dară cum să nu fie acestea vrednice de gheena, când pe fratele teu, pe cel ce se împărtășește cu tine din aceleași bunuri negrăite, pe cel ce este atât de cinstit de stăpânul, pe acesta, zic, să-l acufunzi în mii de nenorociri, pentru ca tu să împodobești petrele și trupuile necuvântătoarelor, cari nici nu simțesc ceva în lumea aceasta? Cănele tău se găsește în multă îngrijire, pe când omul, fratele tău, sau mai drept vorbind Christos, pentru cănele tău sau și pentru celelalte ale tale vorbite, este îngrădit în cea mai de pe urmă sărăcie! Ce poate fi mai rău ca această anomalie? Ce poate fi mai grozav ca această nelegiuire? Câte riuri de foc ar fi deajuns pentru un astfelu de suflet? Cel ce este plăsmuit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu se găse-

ște sluțit prin neomenia ta, iară capetele catărilor cari trag cu trăsura pe femeia ta strălucesc de aur, după cum tot cu aur sunt împodobite și lemnele ca și pielea coșului trăsurei. De trebuie să-ți faci vreun scaun sau taburetă de pus sub picioare, toate le faci de aur sau de argint, în timp ce membrul lui Christos, pentru care el s'a pogorît din ceriu, și pentru care și-a vărsat sângele seu, nu se bucură nici măcar de hrana trebuitoare din cauza lăcomiei tale. Crivaturile tale sunt îmbrăcate cu argint peste tot, pe când trupurile sfinților sunt lipsite chiar și de acoperământul trebuitoriu, și Christos a devenit pentru tine mai necinstit și mai fără preț decât slugile și cătării, decât crivatele, scaunele și taburetele tale. Cât pentru celelalte obiecte casnice care sunt și mai necinstite, le trec cu vederea lăsându-le la judecata voastră proprie. Dacă te înfricoșezi auzind acestea, depărtează-te de a le mai face, și atunci cu nimic nu te vor vătăma cele vorbite. Depărtează-te și fugi de această nebunie, fiindcă ocupațiunea creștinului cu asemenea nimicuri este o nebunie văzută.

De aceia lăsând la o parte asemenea nimicuri, să avem privirea ațintită spre ceriu — deși poate cam târziu — și amintindu-ni de ziua viitoare, se ne gândim de tribunalul cel înfricoșat, de răspunderea cea mare și de hotărîrea cea nemitarnică. Să ne gândim că deși Dumnezeu vede toate aceste necuviinți, totuși nu trimite trăsnete din ceriu — deși de altfel nu sunt vrednice numai de trăsnete — nu face aceasta, zic, nici nu sloboade marea asupra noastră, nici pământului nu-l despică în două ca să ne înghiță de vii, nici nu stinge soarele, și nici nu aruncă asupra noastră ceriul împreună cu stelele, cu un cuvânt nimic din acestea nu face, ci lasă ca totul să fie în ordine, și întreaga făptură să ne slujiască nouă.

De aceia gândindu-ne la toate acestea, să ne înfricoșăm de marea filantropiei lui, și să ne reîntoarcem la nobleța noastră de oameni, fiindcă după cum suntem în prezent, nu suntem cu nimic mai buni decât cele necuvântătoare, ci chiar cu mult mai răi. Fiindcă animalele necuvântătoare cel puțin iubesc pe cele de același neam, și se mulțimesc cu ceiace li dă natura în raportul și iubirea dintre dânsule, pe când tu, deși ai mii de legături cu natura, care toate la un loc te apropie și te stringe așa zicând lângă membrele tale, tu, care ai fost cinstit cu cuvântul, care te bucuri de evsevîe, care te

Împărtășești de mii de bunuri, tu, zic, te-ai făcut mai sălbatec decât acelea, fiindcă arăți o mare îngrijire pentru lucruri zadarnice, pe când templele lui Dumnezeu le treci cu vederea, ca să se peardă de foame și golătate, ba încă de multe ori le aduci în mii de rele! Dacă le faci acestea iubind slava, apoi cu atât mai mult ar trebui să te îngrijești de fratele tău decât de cal. Cu cât fratele tău va deveni mai bun bucurându-se de binefacerile tale, cu atât și ție ți se împletește, prin o astfel de îngrijire, o coronă mai strălucită. Pe când acum tu căzând în cele contrare, îți atragi asupra ți mii de acuzători fără ca să simțеști. În adevăr, cine nu te va grăi de rău? Cine nu te va descrie pe tine pentru cruzimea și misantropia ta, văzându-te necinstind neamul omenesc și preferând pe animale înaintea oamenilor, ba chiar și mobilele din casă? Nu ai auzit pe apostoli spunând, că cei dintâi creștini cari primiau cuvântul adevărului își vindeau case și țărini, ca să hrăniască pe frați? Tu însă răpești și case și țărini dela frații tăi, ca să poți împodobi calul, lemnele, pielea dela trăsură, pereții și plafonul casei! Și ce poate fi mai grozav este, că nu numai bărbaii au căzut în această nebunie, ci și femeile care ațișă pe bărbați si'i împing la o astfel de muncă zadarnică, silindu-i de a cheltui peste tot locul mai mult decât este necesar! Și dacă i-ar acuză cineva de asemenea fapte, iată că ii au și găsit desvinovățirea, ce, dealtfelu este plină de invinovățire, căci îi răspund: «eu fac și pe unele și pe altele». Ce ai spus? Și nu te rușinezi grăind astfelu de vorbe? Nu te rușinezi de a pune la un loc pe Christos cei flămând cu caii, cu catării, cu paturile și cu taburetele tale? Ba încă vorbind la dreptul, nu la un loc, ci mai jos chiar, căci mai mult cheltuești cu acelea, pe când lui Christos deabea i-ai dat o mică parte. Nu știi că toate sunt ale lui? Nu știi că și tu, și cele ale tale, sunt ale lui? Nu știi că el ți-a plăsmuit trupul, el ți-a hărăzit și sufletul, și că el ți-a dat toată podoba? Tu însă, pentru toate acestea nu'i dai în schimb nici cea mai mică răsplată. Dacă ai închiriat o mică căsuță, tu cei dela chirigiu ca să ți plătească chiria exact, pe când tu deși te folosești de întreaga făptură și locuești o lume atât de mare, totuși nu suferi de a'i plăti o mică chirie, ci toate ale sale, ca și pe tine însuși le-ai predat slavei tale cele deșarte. Dela slava cea de-

șartă depinde totul. Nici calul nu se va face mai bun, ca calitate, încărcându-l cu asemenea podoabe, și nici omul ce-l călărește, ci este chiar mai necinstit, fiindcă mulți lăsând pe călăreț își întorc ochii lor la podoabele de pe cal, la servitorii cari vin în urma lui și la cei de dinainte, ca și la cei ce privesc uimiți, pe când pe cel purtat de toți aceștia ca în triumf îl urăsc și-l disprețuiesc ca pe un dușman comun.

Însă când tu îți împodobești sufletul nu se întâmplă de acestea, ci și oamenii, și îngerii, ba până și chiar stăpânul îngerilor, cu toții, zic, îți împletesc cununa cea nevastă. Astfeliu că dacă tu iubești slava, depărtează-te de cele ce faci acum, și nu împodobi casa, ci sufletul, ca să devii frumos și strălucit. Cum sunt însă lucrurile acum, nimic n'ar putea fi mai de disprețuit ca tine, care ai sufletul pustiu în raport cu podoabele casei. Dară dacă poate nu suferi cele vorbite de mine, ascultă ce a făcut unul dintre profani, și rușinează-te cel puțin de filosofia lor. Se zice că unul dintre aceștia intrând într-o casă strălucită și sclipind de aurul cel mult, de frumuseța marmurei și a coloanelor, și fiindcă a văzut și pe jos așternute covoare în toate părțile, deodată a stupit în față pe stăpânul casei. Apoi fiind dat în judecată pentru acest fapt, el a răspuns, că de oarece n'a găsit în toată casa aceia nici un loc mai murdar, s'a văzut nevoit a stupi în fața aceluia! *) Ai văzut cât de ridicol se face cel ce se împodobește pe dinafară, și cât este de disprețuit de toți cei ce au mintea în scaun? Și cu drept cuvânt, fiindcă nici tu n'ai suferi în liniște ca să vezi pe cineva că lasă pe soția sa să se îmbrace în sdrențe și să fie neîngrijită, iară pe slugile ei să le îmbrace cu haine strălucite, ci te-ai irita și ai zice, că faptul acesta este cea mai de pe urmă bajtocură. Această deci, să o judeci și pentru suflet. Când tu împodobești părății casei, plafonul, pardoseala de pe jos și mobilele, ca și toate celelalte, iară eleimosină nu dai îndeajuns, atunci să știi că nu ai altă filosofie, și nimic mai mult nu faci decât acela, sau mai drept vorbind, chiar mai rău decât acela, fiindcă între stăpână și slugă nu e nici o deosebire, pe când între suflet și trup este mare deo-

*) Notă. A se vedea viața lui Dioghene Laertiu în cartea intitulată „Dogmele, vicțele, credințele, sistemele și sentimentele celor mai renumiți Filosofi din antichitate“, pagina 186. (Trad.)

sehire, — și dacă e deosehire mare de trup, apoi cu atât mai mare este între suflet și casă, pat sau tabureta de sub picioarele tale. Și ce justificare demnă ai putea avea, când tu toate acestea nimicuri le îmbraci cu argint, iară sufletul îl lași să stea îmbrăcat în sdrențe, slujit, flămând, plin de rane și hărțuit de mii de câni, și după toate acestea crezi încă că te găsești în slavă prin împodobirea lucrurilor de dinafară? Și ceiace este mai de jălit încă, că cel ce se face de ris și de batjocură, că cel ce se necinstește și se slujește, și cel ce în fine cade singur în cea mai de pe urmă osândă, acela, zic, chiar se mândrește cu de-acestea!

De aceia vă rog, ca cugclând la toate acestea, să ne trezim, fie chiar și mai târziu, și să devenim stăpâni pe noi înșine, și podoabele acestea de dinafară să le strămutăm înăuntru, adică în sufletul nostru. Astfeliu și acelea vor rămânea în siguranță, și pe noi ne va face ingeri și ni va procura bunurile cele veșnice. Căroră fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în veci vecilor. Amin.

OMILIA XIII

„Omenește grăiesc pentru slăbăciunea trupului vostru. Că duple cum v'ați făcut mădu-lările voastre roabe necurăteniei și fără de legei spre fără de lege, așa acum să vă faceți mă-du-lările voastre roabe dreptății spre sfințenie“ (Cap. 6, 19).

Fiindcă până acum apostolul a cerut dela dânsii o mare exactitate în viața lor, poroncindu-li de a fi morți în lume, morți și cu păcatul, rămânând nemișcați în inspita spre păcate, apoi aceasta s'ar fi părut multora poate ca ceva greu, mare și covârșind natura ome-nească. De aceia el voiește a arăta că nu cere ceva peste măsură, și nici după cât ar trebui să se ceară dela cel ce s'a bucurat de atâta dar, ci cumpătat și ușor, iară această intențiune a lui o arată prin trecerea deo-

dată la idei cu totul contrare celor vorbite până acum, căci zice: „Omenește grăiesc“ ca și cum pare că ar zice «grăiesc din raționamente omenești devenite din obicinuință». Sau că aceasta înseamnă expresiunea de mai sus, sau că arată cumpătarea cerințelor sale, care nici nu sunt mai presus de cerințele omenești, după cum zice și aiurea: „Ispită nu v'a ajuns pre voi, decât omenească“ (I. Cor. 10, 13), adică cumpătată și mică. „Că precum v'ați făcut mădulările voastre roabe necurăteniei și fără de lege spre fără de lege, așa acum să vă faceți mădulările voastre roabe dreptății spre sfințenie“. «Deși, zice, este mare deosebire între stăpâni, totuși eu vă cer o măsură egală în robie. Trebuie de sigur ca să introduceți mai mult ceva în robia dreptății, și cu atât mai mult, cu cât această robie este mai bună și mai superioară celeilalte; totuși eu nu vă cer nimic mai mult, din cauza slăbăciunei intențiunei voastre». Și n'a zis «pentru slăbăciuna intențiunei voastre, sau a bunei voinți», ci „slăbăciunea trupului vostru“, făcând mai nesupărătoriu cuvântul, deși acolo este necurătenia, iară aici sfințenia, acolo este nelegiuirea, pe când aici dreptatea. «Deci, cine poate fi atât de mișel, zice, și de ticălos, ca să nu întrebuințeze în robia lui Christos măcar pe atâta sirguință, pe câtă pune în robia păcatului și a diavolului? Prin urmare ascultă cele ce urmează, și vei ști lămurit, că noi nu întrebuințăm nici măcar această mică sirguință». Și fiindcă acestea spuse așa la întâmplare nu s'ar fi părut a fi vrednice de credință, și prin urmare n'ar fi fost nici bine primite, și nici nu ar fi suferit cineva să audă că nu slujește lui Christos, nici măcar pe atâta pe cât a slujit diavolului, de aceea prin cele ce urmează el pregătește ca cuvântul să fie vrednic de crezut, punând la mijloc din nou acea robie, și spunând în ce feliu au slujit.

„Căci când erați robi păcatului, erați slobozi de dreptate“. Ceiace el spune aici, așa și este. «Când viețuiți în răutate, zice, în necucernicie și în relele cele mai grozave, voi viețuiți cu atâta supunere și ascultare, că nimic bun nu faceți». Aceasta va să zică expresiunea „erați slobozi de dreptate“, adică nu erați supuși ei, ci străini cu totul, fiindcă nu împăr-

tați deopotrivă robia, nu slujați deopotrivă dreptății și păcatului, ci vă predaseți cu totul răului. Prin urmare și acum, fiindcă v'ați schimbat și ați trecut din răutate la dreptate, e drept ca să vă predați cu totul virtuței, ne mai făcând nici un rău, ca cel puțin să întrebuințați o măsură dreaptă, deși dealtfel nu numai că este o mare deosebire între aceste stăpânii, dară e și o mare deosebire între amândouă robiiile». Aceasta o și explică el cu multă claritate, arătând la ce anume au slujit atunci, și la ce slujesc acum. Deocamdată nici nu vorbește de vătămarea pricinuită prin acea viață, ci numai de rușinea câștigată. „Care roadă, zice, ați avut atunci întru acelea, de care acum vă rușinați“ (Vers. 21)? Astfel a fost acea robie, că numai amintirea ei pricinuieste rușine; și dacă numai amintirea pricinuieste rușine, apoi cu atât mai mult înseși fapta. «Așa dară voi acum, zice, ați câștigat îndoit; întâi că v'ați izbăvit de rușine, și al doilea că ați cunoscut în fine relele în care vă găsați atunci, după cum și atunci îndoită eră și vătămarea, întâi că făceați fapte vrednice de rușine, și al doilea că nu cunoșteai rușinea, ceiacc este mai mare decât faptul dintâi, — și totuși ați stat slujind păcatului».

Deci, după ce a arătat cu prisosință vătămarea pricinuită prin faptele de atunci, dela rușine trece imediat la însuși faptul în sine. Deci, care a fost la urmă faptul? „Că sfârșitul acelora, zice, este moartea“. Fiindcă rușinea nu se pare a fi un lucru atât de greoiu, de aceia apostolul trece cu vorba tocmai la ceiace e mai grozav decât orice, și vorbește de moarte, deși ajungeau și cele vorbite mai înainte. Tu poți pricepe cât de mare eră răul, dacă izbăviți fiind de pedeapsă, totuși de rușine nu erau izbăviți. «Ce răsplată aștepti, zice, dela fapte, când, deși ai scăpat de pedeapsă, totuși numai prin amintirea acelor rele tu rosești și ți acoperi fața de rușine, cu toate că te găsești acum în asemenea char? Inșă nu tot așa sunt cele ale lui Dumnezeu».

„Iară acum slobozându-vă din păcat, și făcându-vă robi lui Dumnezeu, aveți roada voastră spre sfîntenie, iară sfârșitul viața vesnică“ (Vers. 22), adică roada acelora chiar și după izbăvirea lor este rușinea, pe când roada acestora este sfîntenia, și unde este sfîntenie, acolo este și curaj mare. Rода

acelora este moartea, pe când a acestora este viața veșnică. Ai văzut cum el arată că unele din acestea ni sunt date deja, iară altele le avem în speranță, și că din cele deja date, adecă din sfințenia ce o avem câștigată se adevăresc și cele viitoare, ca viața veșnică? Ca să nu zici tu că acelea le avem numai cu speranța, iată că el arată că deja tu ai cules roade: întâi că te-ai izbăvit de relele acelea, de care numai amintindu-ți te rușinezi, al doilea că te-ai făcut rob dreptății, al treilea că te bucuri de sfințenie, și al patrulea că te-ai învrednicit de viața veșnică, iară nu momentană. «Dară chiar așa fiind, zice, slujește deopotrivă și aici. Deși stăpânul acestor din urmă este cu mult mai superior decât al celorlalte, și deși este mare deosebire între slujbe și recompensele ce le capeți din ele, totuși eu nu cer nimic mai mult».

După aceia fiindcă a amintit de arme și de împărat, stăruiește încă în această metaforă zicând: „Pentru că plata păcatului este moartea, iară darul lui Dumnezeu viață veșnică întru Christos Iisus Domnul nostru“ (Vers. 23). Zicând «plata păcatului» nu a ținut aceiași ordine și pentru cele bune, căci n'a zis «iară plata succesorilor voastre este...» ci „iară darul lui Dumnezeu“ arătând că s'au izbăvit nu prin propriile lor fapte, nici că au avut pe Dumnezeu datornic, și că prin urmare îi au primit aceasta ca o răsplată a ostenelelor lor, ci că toate acestea s'au făcut prin charul lui. Așa că și de aici se vede superioritatea faptului, fiindcă nu numai că s'au izbăvit de rele și au irocut la cele bune, dară încă că nici măcar nu s'au ostenit cât de puțin. Și nu numai că i-a izbăvit, ci încă a dat și ceva mai mult, căci a dat și pe Fiul său cel unul născut. Toate acestea le-a băgat apostolul în discuțiune, fiindcă a vorbit de char, și mai departe urmă a dobori legea. Deci, ca nu cumvă amândouă aceste fapte să-i facă mai leneși, el a introdus la mijloc curățenia vieții, deșteptând de pretutindenii pe auditoriu și îndrumându-l spre fapta bună. Când el numește moartea plata păcatului, înfricoșază pe auditoriu și îl asigură de cele viitoare. Fiindcă li amintește de cele dinainte, prin aceasta îi face și recunoscători, în același timp îi și asigură mai mult pentru toate cele viitoare.

Sfârșind aici cu chestiunile morale, trece iarăși la cele dogmatice, zicând astfel: „Au nu știți fraților, că celor ce știu legea grăiesc“ (Cap. 7, 1)? Fiindcă mai sus a spus că noi am murit cu păcatul, apoi aici arată că nu numai păcatul nu ne mai stăpânește, dară nici legea, și dacă nu mai stăpânește legea, apoi cu atât mai mult păcatul. Și indulcind oarecum vorba, o învederează accasta printr'un exemplu omenesc. S'ar părea că prin acel exemplu el vorbește de un singur lucru, în realitate însă pregătește două deodată: întâi, că murind bărbatul, femeia nu mai este sub ascultarea legii bărbatului, și nici că mai este ceva care să o împiedice de a deveni femeia^a altuia; și al doilea, că aici nu numai bărbatul a murit, ci și femeia, așa că și libertatea de care se bucură ea este îndoită. Dacă murind bărbatul ea s'a izbăvit de puterea și stăpânirea lui, apoi cu atât mai mult va fi liberă, când și ea înseși va muri cu păcatul. Dacă un singur fapt petrecut și o poate scăpa de puterea legii, dară încă când amândouă concurează în ajutorul ei?

Deci, urmând a trece la dovada celor zise, mai întâi stăpânește auditoriul cu laude, zicând: „Au nu știți, fraților? că celor ce știu legea grăiesc“, adică eu spun de un lucru mărturisit de toți, de un lucru lămurit, — și le spun acestea celor ce cunosc cu exactitate toate ale legii. „Că legea stăpânește pre om în câtă vreme trăiește“. Nu a zis «pe bărbat, sau pe femei» ci „pe om“, denumire comună ambelor sexuri. „Pentru că cel ce a murit, zice, s'a îndreptat de păcat“ (Cap. 6, 7), și prin urmare legea stă pentru cei vii, iară celor morți nu li poate poronci. Ai văzut cum el a arătat libertatea îndoită? Aceasta deci lăsând a se înțelege exordul acestui capitol, mai departe trece cu vorba asupra femeii zicând astfel: „Că femeia cu bărbat legată este de lege cu bărbatul ce trăiește, iară de i-a murit bărbatul ei, s'a deslegat de legea bărbatului“ (Vers. 2).

„Drept aceia trăind bărbatul ei, preacurvă se chiamă, de va fi cu alt bărbat, iară de va muri bărbatul ei, slobodă este de lege a nu fi ea preacurvă fiind cu alt bărbat“ (Vers. 3). Ne-

conținut se învârteste în jurul acestei idei, și încă cu multă exactitate, fiindcă îl încurajază și-l ajută mult în ceea ce el vrea să spună. În rândul bărbatului el pune legea, iară în rândul femeii pe toți credincioșii. Apoi și concluzia nu o pune după rânducală, căci ar fi trebuit să zică: «așa că, frații mei, legea nu vă mai stăpânește, căci a murit», însă n'a zis așa, ci în propoziția de față lasă a se înțelege acest lucru, și numai prin deducție, ca să nu facă cuvântul prea greoiu, introduce pe femei ca fiind moartă, căci zice: „Pentru aceia frații mei, și voi v'ați omorât legei” (Vers. 4), «așa că dacă și aceasta s'a petrecut, ca și accia, și dacă aceiași libertate v'a procurat, apoi ce vă împiedică de a nu fi pe placul legei, când faptul acesta cu nimic nu vatămă?» „Că femeia cu bărbat, legată este de lege cu bărbatul ce trăiește” zice. Unde sunt acum cei ce defăimă legea? Audă aici, cum Pavel fiind silit de împrejurări și totuși nu-l desființază autoritatea, ba încă vorbește lucruri mari de autoritatea legei, dacă trăind ea Iudeul este legat, iară acci ce calcă legea și o părăsesc fiind vie, sunt taxați de preacurvari. Dară dacă au părăsit-o după ce a murit, nu este nimic de mirare, pentru că și printre oameni nu este defăimat cel ce face așa. „Iară de a murit bărbatul ei, zice, s'a deslegat de legea bărbatului”. Ai văzut cum prin acest exemplu arată că legea este moartă? Inșă nu o face aceasta în deducție, ci din exemplu se înțelege numai. „Pentru aceia trăind bărbatul ei, preacurvă se chiamă, de va fi cu alt bărbat”. Privește cum el stăruiește mereu în acuzațiunile ce le aduce celor ce calcă legea fiind ea vie. Dară după ce legea a încetat, la urmă cu cea mai mare siguranță îi face pe plac, fiindcă de aici încolo nu mai vatămă credința cu nimic.

„Că trăind bărbatul ei, preacurvă se chiamă, dacă va fi cu alt bărbat... Pentru aceia, frații mei” — după care ar fi fost natural de a zice «legea murind nu sunteți judecați de preacurvari, dacă vă dați altei legi, după cum nici femeia care se dă altui bărbat după moartea bărbatului ei leguit», însă nu spune așa, zic, ci „și voi v'ați omorât legei”, iară dacă sunteți morți, apoi nu mai sunteți sub lege. Că dacă bărbatul murind,

femeia lui nu mai este răspunzătoare, cu atât mai mult încă când a scăpat de puterea legii murind și ea. Ai văzut înțelepciunea lui Pavel, cum a dovedit că legea chiar voiește ca să se depărteze cineva de ea, și să devină femeia altui bărbat? «Nu împiedecă, zice, ca femeia să trăiască cu alt bărbat, murind bărbatul ei dintâi. Și cum se face încă, că chiar trăind bărbatul, ea permite ca femeia să se despartă căpătând carte de despărțire dela dânsul?» Dară aceasta nu o pune aici, căci ar fi fost ca o vinovăție a femeilor; chiar dacă legea permitea aceasta, totuși el dacă ar fi spus-o aici, nu ar fi putut fi scăpat de învinovățire. Când cineva are biruința asigurată din desfășurarea împrejurărilor încercate și necesare, nu mai caută cele prisoselnice. Așa face Pavel peste tot locul, când nevoea o cere, căci el nu este limbut.

Dară faptul minunat este, că înseși legea ne scapă de răspundere, când noi ne depărtăm de ea, astfelu că noi atunci facem voea lui Christos. Fiindcă și el a murit, și noi am murit, deci îndoită este și desființarea legii. Apostolul însă nu se mulțamește numai cu aceasta, ci pune și cauza. El n'a spus de moarte în mod simplu, ci pune la mijloc iarăși faptul care a lucrat toate acestea, adică crucea, constituindu-ne prin aceasta rezponzabili. «Nu v'ați izbăvit cum s'ar întâmplă, zice, ci prin moartea stăpânului. „V'ați omorât legei, zice, prin trupul lui Christos“. Și nu numai de aici îi atîță, ci și dela superioritatea bărbatului de al doilea, pentru care și adaoge: „ca să fiți voi ai altuia, ai celui înviat din morți“. Apoi ca nu cumva să zică ii: «dară ce? și dacă nu voim de a ne însoți cu al doilea bărbat? — fiindcă legea nu face preacurvă pe femeia văduvă care se mărită de a doua oară, dară nici nu o silește să se mărite», ca să nu zică aceasta, deci, apostolul arată că chiar din faptele petrecute noi ar trebui să ne hotărîm de a face așa, duple cum și aiurea mai lămurit încă o spune: „Au nu știți că trupul vostru este locaș Duchului sfînt... și nu sunteți ai voștri?“ și iarăși „că sunteți cumpărați cu preț“, și iarăși: „nu vă faceți robi oamenilor“ (I Cor. 6, 19. 7, 23), și iarăși: „Unul a murit pentru toți, ca cei ce viază să nu mai vieze loru 'și, ci celui ce a

murit pentru ii" (II Cor. 5, 15). Aceasta tocmai ni dă a înțelege și aici prin expresiunea „prin trupul lui“. Apoi ne îndeamnă și la speranțe mai bune, căci zice: „ca să aducem roadă lui Dumnezeu“. «Atunci, zice, aduceați roadă morții, iară acum lui Dumnezeu».

„Căci când eram în trup, patimile păcatelor cele prin lege se lucrau întru mădulările noastre, ca să aducă roadă morții“ (Vers. 5). Ai văzut câștigul bărbatului dintâi? Și nu zice «când eram în lege», pretutindeni păzindu-se ca să nu dea pricină ereticilor, ci „când eram în trup“ adecă în faptele cele rele în viața trupească. Și iarăși nu zice, că dacă înainte de aceasta erau în trup, apoi acum au ajuns în fine fără trup, și nici nu spune că cauza păcatelor de atunci a fost legea, dară nici nu o apără de ură; s'a păzit cu alte cuvinte de a fi acuzatoriu aspru al legii, și numai păcatele le-a scos la iveală. Cel ce poroncește multe unuia care nu voiește a se convinge, de sigur că în loc să-l facă pe acela de a se depărta de păcate, el din contra va face, și mai mult încă va spori în păcate. Și nici nu zice «patimile păcatelor celor făcute sub lege» ci „cele ce prin lege“ adecă cele cunoscute, cele învodate prin lege. Apoi ca nici pe trup să nu-l acuze, privește că el n'a zis «păcatele pe care le lucrau mădulările voastre» ci „care se lucrau întru mădulările voastre“, arătând prin aceasta că începutul răului eră din altă parte, dela raționamentele omului și dela libera lui voință, iară nici de cum dela mădulările trupului. Nu chitara singură este în stare de a produce sunete armonioase, ci sufletul muzicantului o silește să producă acele sunete. Prin urmare și aici nu trupul este mădulariul cel fals sau plăcut, ci propria noastră intențiune și liberul arbitru, care porced din sufletul nostru.

„Iară acum ne-am slobozit de lege“ (Vers. 6). Vezi cum aici el cruță și trupul și legea în același timp? Căci n'a zis: «că legea s'a desființat» sau că «trupul s'a desființat» ci „că noi ne-am slobozit“. Și cum ne-am slobozit de lege? Adecă că omul cel vechiu, stăpânit de păcat, a murit și s'a îngropat, ceeace o și învederează prin expresiunea următoare: „murind noi în aceia întru care eram ținuți“, ca și cum parcă

ar zice: «degătura care ne ținea, s'a rupt și a murit, așa că ceiace ne ținea — adecă păcatul — nu mai predomină acum. Inșă ca să nu cazi din nou, și nici să devii mai leneș, deși te-ai slobozit, totuși vei sluji din nou în alt mod, adecă „întru înnoirea duchului, iară nu întru vechitura literiei“. Dară ce este, ceiace el spune aici? Eră necesar ca accasta să o descopere aici chiar, ca atunci când vom ajunge la pasajul ce tratează despre accasta dogmă, să nu ne tulburăm. «După ce Adam a păcătuit, zice, și trupul lui a devenit muritoriu, și a primit în el multe defecte naturale, — după aceea, zic, și calul a devenit mai greoiu la mers și mai rău înfrânat, lipsindu-i zăbala necesară; — inșă Christos venind ni l'a făcut mai sprinten și mai ușurel prin botez, mișcându-l cu pintenele duchului. De aceea nici că ni mai stau acum în cale aceleași prăpăstii ca la cei vechi, din care cauză nici drumul nu eră așa de ușor pe atunci. De aceea și Christos nu ni cere numai a fi curați de omoruri, duple cum lăga cerea celor vechi, ci a fi curați și de mânie; nu ni poroncește numai de preacurvie să fugim, ci chiar și de privirea ne frânată; nu ni poroncește numai de a fugi de jurământul fals, ci chiar a ne păzi și de jurămintele drepte, și ni mai poroncește ca pe lângă prietenii și rudele noastre să iubim și pe dușmani chiar. Și cu un cuvânt în toate celelalte el ni-a deschis un cerc mai larg de activitate spirituală, iară dacă nu vom ascultă, ne amenință și cu gheena, arătând că cele cerute nu depind dela ambițiunea celor ce se luptă pentru ele, ca de pildă fecioria și sărăcia de bună voie, ci că sunt impuse și numai decât trebuie a le săvârși. Toate aceste poronci sunt dintre cele absolut necesare și urgente, iară cel ce nu le îndeplinește va fi aspru pedepsit». De aceea a și zis el: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a Cărturarilor și a Fariseilor, nu veți intra în împărăția ceriurilor“ (Math. 5, 20), fiindcă cel ce nu se uită la împărăția ceriurilor, hotărît lucru că va cădea în gheena. De aceea și Pavel zicea: „păcatul să nu vă stăpâniască, că nu mai sunteți sub lege, ci sub char“, și aici iarăși: „ca să slujim întru înnoirea charului, iară nu întru vechitura legii“. Nu mai este acum

litera care condamnă, adică legea cea veche, ci duchul carele ajută. De aceea când printre cei vechi se arată câte odată vr'un caz de feciorie, eră un fapt foarte uimitoriu, pe când astăzi virtutea aceasta s'a împrăștiat pe toată fața pământului. Chiar și moartea puțini bărbați erau cari să o nesocotească, pe când astăzi în sate ca și în cetăți sunt o mulțime nenumărată de mucenici, mulțime compusă nu numai din bărbați, ci și din femei.

Deci, după ce a zis acestea, ivindu-se iarăși o antithesă o desleagă, iară în deslegarea ei întrebuințază ideile și expresiunile pe care le voiește. De aceea nici că introduce mai dinainte deslegarea ei, ci tocmai acum prin contrazicerea din pasajul următoriu, ca astfel în deslegarea ci el să aibă ocazie de a spune ceiace voiește, și acuzațiunea ce li-o aduce să fie mai ușoară de primit. Fiindcă mai sus a zis: „întu înnoirea duchului, iară nu întu vechitura literci“, apoi a adaos imediat: „Ce dară vom zice? Au doară legea păcat este? Să nu fie“ (Vers. 7). Și cu toate acestea tot el a fost zis mai sus: „Patimile păcatelor cele prin lege se lucră întu mădulările noastre“ și „Păcatul să nu vă stăpânească, că nu mai sunteți sub lege“ și că: „nu mai este lege, nici călcare a legeri“ și „legea a intrat, ca să prisosască (înmulțască) păcatul“ și că „legea mânie lucrează“. Deci, fiindcă toate acestea s'ar părea că sunt zise spre defăimarea legeri, apoi apostolul ca și cum pare-că ar îndreptă o asemenea bănuială, vine și pune aici o antithesă, zicând: „Ce dară vom zice? Au doară legea păcat este? Să nu fie“. Mai înainte de construcția acestei antithese el a oprit pe auditoriu de toate acele fapte, căutând a și'l famaliariză, și îndreptând pe cel ce se scandaliză, dară acum după ce acela a auzit și s'a informat despre dispoziția apostolului, iată că împreună cu aceia întreabă dacă ceiace el grăiește este sau nu adevărat, și dacă nu cumvă îl bănuiește pe dânsul. De aceea punând antithesa, ia pe lângă dânsul și pe auditoriu, căci n'a zis «deci, ce ași zice»? ci „ce vom zice?“ ca și cum pare-că ar stă de față biserica întreagă adunată, având același gând și același părere, și că antithesa aceasta nu de dânsul se desleagă, ci de întreaga

biserică, de consecința naturală a celor vorbite, și de însuși adevărul lucrurilor petrecute. «Cum că litera ucide, zice, nimeni nu va contrazice, și cum că duhul înviază, iarăși este dovedit, și nimeni nu se va găsi care să se certe pentru aceasta. Deci, dacă toate acestea sunt de toți mărturisite, apoi ce am putea spune de lege? Că este legea păcat? Să nu fie. Eu așa zic, dară tu dacă poți, desleagă nedumerirea». Ai văzut cum el a luat cu sine pe contrazicătoriu, și cum în același timp luându-și demnitatea lui de dascal vine de desleagă antithesa? Și care este deslegarea ei? Că legea nu este păcatul, căci „păcatul nu l-am cunoscut fără numai prin lege“ zice mai departe. Privește înțelepciune la apostol! Ceiace legea nu este, el a demonstrat-o prin antithesă, ca apoi nimicind acea credință, pe deoparte să facă pe placul Iudeului, iară pe dealtă parte să-l convingă de a primi ceea ce este mai puțin, adică minimum. Și care e acel minimum? „că păcatul nu l-am cunoscut, fără numai prin lege“

„Că și pre poftă nu o ai fi știut, de n'ar fi zis legea, să nu poștești“. Ai văzut cum câte puțin el arată legea nu numai acuzătoare a păcatului, ci pe nesimțite o dă la iveală și ca pregătitoare a lui? De sigur că aceasta nu s'a întâmplat din cauza ei, ci din cauza Iudeilor nerecunoscători. Tot odată prin aceste pasaje apostolul s'a încercat ca să astupe și gura Manicheilor, cari învinovățau legea, căci după ce zice: „Că păcatul nu l-am cunoscut, fără numai prin lege, că și pre poftă nu o ai fi știut, de n'ar fi zis legea să nu poștești“, adaoage imediat: „Și pricină luând păcatul prin poroncă, a lucrat întru mine toată pofta“ (Vers. 8). Ai văzut cum el a scăpat legea de orice acuzațiuni? «Pricină, zice, luând păcatul, iară nu legea, a sporit în mine pofta, și s'a făcut contrariul de ceea ce voia legea, ceea ce vinea din slăbăciune, iară nu din răutatea legii». Când noi poftim, și după aceea suntem împiedecați, văpaea poștei se stinge. Inșă cu legea nu s'a petrecut așa, căci ea a împiedecat ca să abată pe om dela păcat, dară păcatul, adică lenea și părerea ta cea greșită au ajuns la rău în loc de bine. Dară vinovăția aceasta nu este a doctorului, ci a bonlavului, care

a întrebuințat rău medicamentul prescris. Nu de aceea a dat legea, ca să aprindă pofta, ci ca să o stingă; dară dacă s'a întâmplat cu totul din contra, vina nu este a ei, ci a noastră. Nici doctorul nu ar putea fi învinovățit cu dreptate, dacă n'a dat voie celui bolnav de friguri ca să-și încarce stomahul cu apă rece, chiar și dacă pofta celui bolnav ar spori încă mai mult în îndeplinirea acelei dorinți vătămătoare lui, fiindcă datoria doctorului este de a opri, iară a se păzi e treaba celui bolnav. Și ce urmează dacă păcatul a luat pricină din lege? — fiindcă și mulți dintre cei răi își iau motivul relexor lor din poroncile cele bune. Și diavolul așa a pierdut pe Iuda, fiindcă cufundându-l în iubirea de argint l-a făcut ca să fure din ajutoarele săracilor, — însă pentru aceasta nu eră de vină punga ce i se încredințase spre păstrare, ci intențiunea lui cea rea și vicleană. Și Eva făcând pe Adam ca să mănânce din pomul acela, l-a scos din raiu, dară cauza scoaterii lui de acolo nu a fost pomul, deși dealtfelu pricina el a fost. Dară dacă apostolul vorbește de lege cu asprime, să nu te minunezi, fiindcă este foarte grăbit, și nu lasă bănuitorilor nici-o ocazie ca să se acate de cele vorbite. De aceea și pune multă grabă ca să îndrepteze totul în pasajul prezent. Deci, cele vorbite aici să nu le examinezi despoiate de cele precedente, ci adaogă la ele și subiectul, din care sunt rezultate acestea, în același timp judecă și furia Iudaică. și ambițiunea lor cea îndărătnică, pe care voină a o resturna cu totul, se pare că atacă legea cu asprime, pe când el nu are intențiunea de a defăimă legea, ci ca să li moaie îndrăzneala lor. Dacă vina ar fi fost a legii, adecă că din ea a luat păcatul pricină, sau mai bine zis că ea a fost cauza păcatului, apoi s'ar putea găsi mulți cari să spună, că aceasta se întâmplă și în legea nouă, fiindcă și aici sunt multe legiuri, adecă multe poronci date, și pentru fapte cu mult mai superioare, și tot același lucru ar putea vedea cineva și aici, nu numai în privința poștei, ci și pentru orice răutate. „Dacă nu ași fi venit, zice, și nu li-ași fi spus lor, păcat nu ar avea“ (Ioan 15, 23). «Deci, iată, ar putea zice cineva, că păcatul își are începutul de aici, adecă din venirea lui Christos pe pământ, și tot de aici vine și mărimea osândeii». Și iarăși Pavel discutând despre char, zice „Cât de mai amară muncă socotiți că va lua cel ce a călcat pre

Fiul lui Dumnezeu" (Ebr. 10, 29). Deci, și cea mai amară pedeapsă. s'ar zice că 'și are cauza de aici, adecă dela cea mai mare binefacere a lui Dumnezeu. Deasemenea s'ar putea zice că și Elinii sunt fără de răspuns, că fiind cinstiți cu înțelepciune, și cunoscând frumuseța făpturei, și prin ea putând a se înălța la creatoriu, totuși nu au întrebuințat bine înțelepciunea lui Dumnezeu. Ai văzut cum peste tot locul se pot scoate cauzele unei pedepse mai mari, chiar din faptele cele mai bune petrecute în omenire? Dară nu pentru aceasta vom acuza noi binefacerile lui Dumnezeu, ci chiar mai mult le vom admira și după aceasta, și vom defăimă numai intențiunea celor ce le întrebuințază în fapte contrare celor bune. Tocmai aceasta o spunem și cu privire la lege. «Dară, zici tu, aceasta este ușor de priceput, însă spune-ne ceiace este nepriceput: cum de zice apostolul, că „și pre poftă nu o ași fi știut, de n'ar fi zis legea: să nu poftesti” fiindcă dacă omul nu a știut ce este pofta mai 'nainte de a primi legea, cum de a fost potopul? De ce a ars Sodoma?». Deci, ce vom zice noi? Apostolul vorbește aici de pofta cea agravată, sporită și ieșită din hotarele firei. De aceia nici nu zice el «că a lucrat întru mine pofta» ci „toată pofta”, dând a înțelege aici grozăvenia faptelor. «Și care e câștigul legii, zici tu, dacă patima a sporit? Nici unul; ba încă și paguba este mai mare». Dară vina nu a fost a legii, ci a celor ce au primit legea. Că dacă păcatul a lucrat întru mine toată pofta prin lege, adecă având pricină legea, apoi nu a fost aceasta intențiunea legii, ci cu totul din contra. «Dară, zici tu, în urma legii, păcatul a devenit mai puternic și mai grozav». Inșă nici aceasta nu este vina legii, ci a nerecunoștinței aceloră.

„Că fără de lege păcatul eră mort”, zice, adecă că nu eră atât de cunoscut. Știau și cei mai 'nainte de lege că păcătuiau, însă mai exact au aflat după darea legii, și de aceia erau și mai mult răspunzători. Nu este tot una: de a avea acuzatoriu numai natura, și după aceia pe lângă natură a mai avea ca acuzatoriu și legea, care ne'ncetat ți-a spus pe față toate păcatele de care trebuia să te păzești.

„Și eu trăiam fără de lege oarecând” (Vers. 9). Și când? spune-mi. Mai 'nainte de Moisi. Privește, cum el se încearcă a arăta îngreuiată natura omenească,

din câte a făcut și din câte n'a făcut Dumnezeu. «Dară pe când eu trăiam fără de lege, zice, nu eram atât de condamnat». „Iară viind poronca, păcatul a înviat, iară eu am murit“ (Vers. 10). Aceasta s'ar părea că este acuzațiune adusă contra legii, dară dacă cineva ar examina cu amănunțime, ar putea găsi aici o mare laudă adusă legii. El n'a arătat că păcatul a stat de față neexistând mai înainte, ci că era ascuns, celiace este o mare laudă adusă legii; căci dacă mai înainte de ea păcătuiau pe nesimțite, după venirea ei însă, chiar dacă nimic alt n'ar fi folosit, cel puțin au putut să afle exact că au păcătuit, fapt care nu este mic și de nebgăut în samă pentru izbăvirea de rău. Dară dacă nu s'au izbăvit de rău, nimic nu se poate imputa legii, care totul a făcut pentru aceasta, ci toată vinovăția se întoarce asupra intențiunei celor ce au primit-o, intențiune care eră coruptă contra oricărei așteptări. Dară apoi a susține că prin cele ce se folosește cineva este vătămat, nici nu se împacă cu bunul simț. De aceia și zicea: „Și mi s'a aflat mie poronca aceasta care eră spre viață, a fi spre moarte“. Nu zice «s'a făcut moarte» sau «a născut moartea» ci „S'a aflat“ explicând astfel noutatea și curiozitatea unei asemenea absurdități, iară totul il întoarce asupra capului lor. «Dacă voi ai să știi scopul legii, zice, ai fi aflat că ea duceă la viață, și de aceia a fost dată; dară dacă s'a întâmplat de aici moartea, apoi vina este a celor ce au primit poronca, că nu i-a dus la viață». Tot această idee mai lămurit încă o arată în pasajul următoriu, zicând: „Că păcatul luând pricină prin poroncă m'a amăgit, și prin aceia m'a omorât“ (Vers. 11). Ai văzut cum peste tot locul el se acată de păcat, iară legea o scutește de orice învinovățire?

De aceia și adaoage: „Drept aceia legea sfintă este, și poroncă sfintă, și dreaptă, și bună“ (Vers. 12). Dară de voiești, vom aduce la mijloc și explicările ce le fac unii falsificatori ai acestor idei, căci astfel și cele ce noi vorbim, vor fi mai clare. Unia zic că cele spuse de apostol nu sunt cu privire la legea lui Moisi, ci la legea naturală, iară alții spun că se vor-

bește de legea dată lui Adam în raiu. Și cu toate acestea peste tot locul scopul lui Pavel eră de a scăpa legea de învinovățire, pe când față de legea naturală și de cea dată lui Adam, el nu avea nici un cuvânt de a le discuta aici, — și cu drept cuvânt, fiindcă Iudeii cu legea lui Moisi spăriau și înfricoșau pe alții în certele și disputele ce le aveau pentru char. Poronca dată lui Adam în raiu, nu se vede nicăiri numită de Pavel lege; nici el și nici altul nu a numit poronca lege. Dară pentru ca chiar din cuvintele lui să se facă aceasta mai lămurită, să le examinăm, îndreptându-ne cuvântul ceva pușin mai sus. Discutând cu dânșii despre viața cea exactă, zicea: „Au nu știți, fraților, că legea stăpânește pre om în câtă vreme trăiește?.. De aceia și voi v'ați omorît legei“. Deci dacă aceste vorbe sunt zise pentru legea naturală, atunci ne vom găsi că nu mai avem lege naturală, și dacă aceasta e adevărat, apoi atunci suntem mai dobitoci decât dobitoacele necuvântătoare! Dară nu este așa, nu. Despre cele din raiu nici nu este nevoie de a ne certă, și ca să nu ne luăm o osteneală zădarnică, noi ne vom servi cu cele mărturisite. Cum deci zice el: „Păcatul nu l-am cunoscut, fără numai prin lege?“ El nu spune aici de necunoștința totală a păcatului, ci de o cunoștință mai exactă. Dacă acestea sunt zise pentru legea naturală, apoi atunci ce rațiune ar avea expresiunea: „Iară eu trăiam fără de lege oarecând?“ — căci nici Adam, și nici altul dintre oameni a trăit vreodată fără legea naturală. Odată a plăsmuit Dumnezeu și legea naturală, și pe om, și acea lege o a așezat în el, stabilindu-i astfel un conviețuitoriu sigur cu întreaga natură. Afară de aceasta nu se vede nicăiri că apostolul ar fi numit legea naturală poroncă, pe când legea lui Moisi o numește poroncă dreaptă și sfântă, și lege duhovnicească. Legea naturală nu ni s'a dat de duch, fiindcă și barbarii, și Elinii, și toți oamenii de pe fața pământului au această lege. De aici este învederat, că apostolul spune peste tot locul aici de legea lui Moisi. De aceia o numește și sfântă, zicând: „Drept aceia legea sfântă este, și poroncă sfântă, și dreaptă, și bună“. Dacă însă, Iudeii și după lege au devenit necurați, nedrepți și lacomi, apoi aceasta nu

desființază însușirea cea bună a legii, după cum nici necredința lor nu doboară credința în Dumnezeu. Din toate acestea este învederat că apostolul vorbește aici de legea lui Moisi.

„Deci oare ce eră bun, zice, s'a făcut mie moarte? să nu fie; ci păcatul ca să se arate păcat“ (Vers. 13), adică ca să se arate cât de mare rău este păcatul, intențiunea cea leneșă și trândavă, și aplecarea omului spre mai rău, și în fine înseși fapta, și părerea lui cea coruptă, — căci aceasta este cauza tuturor relelor. Apostolul mărește chiar păcatul, spre a învedera superioritatea charului lui Christos, și învață pe om să cunoască din ce rău mare a izbăvit neamul omenesc, care cu toate medicamentele doctorilor devenise mai rău, și mai mult sporiă prin piedicile puse. De aceia și adauge, zicând: „ca să se facă peste măsură păcătos (greșit) păcatul prin poroncă“. Ai văzut cum peste tot locul păcatul este împletit cu poronca? Ai văzut, cum apostolul tocmai prin cele prin care se acuză legea arată încă mai mult valoarea legii? Că nici n'a făcut ea vr'un lucru mic și nebăgat în samă, arătând ce rău mare este păcatul, descoperind și dând în priveliște veninul lui, și punându-l în mijloc. Aceasta a învederat-o zicând: „ca să se facă peste măsură păcătos (greșit) păcatul prin poroncă“, adică să se arate ce feliu de rău mare este păcatul, și câtă vătămare pricinuieste el, ceiace s'a învederat și prin poroncă. Din toate acestea arată și covârșirea charului față de lege, covârșirea, zic, adică superioritatea, iară nu lupta lui cu legea. Tu nu vedeai numai aceia, că cei ce au primit legea au devenit mai răi, ci gândește-te că ea nu numai că nu voiă a se întinde răul mai departe, ci se încercă chiar de a tăia și pe cel ce există mai dinainte. Dacă, însă, n'a putut face aceasta peste tot locul, tu încununează pe cel ce din propria sa intențiune a fost bun, în același timp închină-te mai mult puterii lui Christos, de vreme ce tăind din rădăcină un rău atât de variat, mare și primejdios, l'a nimicit cu totul. Când auzi de păcat, să nu'ți închipui că el ar fi o putere oarecare în ființă, o putere existentă, ci o faptă rea, care pururea se naște și dispăre, și nu există mai înainte de naștere, precum și după naștere iarăși

dispare. De aceea și legea a fost dată; însă legea nicio dată nu se dă pentru desființarea celor naturale, ci pentru corijarea faptei rele provenită din intențiunea făptuitorului. Acest lucru îl știu toți legiuitorii profani, și întreaga suflare omenească. Orice legi au menirea de a împiedeca numai faptele rele izvorâte din lenea și trândăvirea omului, și nu făgăduiesc cătuși de puțin de a tăia din rădăcină cele moștenite dela natură, fiindcă nici nu e cu putință. Cele dela natură rămân în noi nemșcate, ceiace de multe-ori am spus vouă în convorbirile noastre.

1) De aceea lăsând la o parte aceste lupte de idei, să ni exercităm iarăși mintea în chestiuni morale, deși, dreptul vorbind, și luptele acestea sunt o parte oarecare din cele dinainte. Dacă noi alungăm răutatea și în locu-i introducem virtutea, prin aceasta vom învăța și pe alții lămurit, că răul nu din natură este rău, iară celor ce întreabă de unde este răul, li vom putea cu ușurință a li închide gura nu numai cu vorbe, ci și cu fapte, de oarece împărtășindu-ne de același natură ca și dânsii, noi totuși ne-am izbăvit de răutatea lor. Să nu ne uităm numai la aceea, că virtutea este însoțită de multe ostenele, ci și la faptul că este cu putință de a o îndeplini; și dacă vom încerca cu stăruință, vom vedea cât de ușor ni va fi în realizarea ei. De cumvâ 'mi vei spune de plăcerea izvorită din rău, spune-mi tot odată și despre sfârșitul răului, fiindcă totdeauna răul duce la moarte, duple cum și virtutea ne conduce la viață. Mai mult încă; dacă crezi, să examinăm pe fiecare din aceste două chiar mai 'nainte de sfârșit, și vom vedea răutatea plină de dureri și scârbe, iară virtutea încărcată de plăcere. Ce poate fi mai dureros, spune-mi, ca o conștiință rea? și ce poate fi mai plăcut ca o speranță bună? Nimic nu ne apasă și nu ne strâmtorează atât de mult, ca o conștiință rea, și nimic nu ne liniștește și nu ne face chiar de a sbura câte puțin, ca o conștiință bună. Aceasta se poate ști și din cele ce se petrec cu noi. Cei ce stau prin închisori și 'și asteaptă osânda, chiar de s'ar bucura de cele mai mari dezmerdări, totuși trăiesc mai dureros decât cerșetorii, cari, deși intră așa zicând pe ușa cea strâmtă și îngustă, au

2) *Partea morală.* Despre diferitele moduri de morți, sau morificații; contra iubitorilor de argint și contra lacomilor. (*Veron*).

însă cu îi conștiința bună și liniștită. Așteptarea relexlor nu-i lasă pe aceia de a simți dezmerdările ce le au la îndărmână. Și ce vorbesc eu de cei închiiși? Meșesugarii cari muncesc șiși petrec întreaga zi în ostenele, stau cu mult mai bine decât cei ce se invărtesc pe drumuri degeaba, și caută să se îmbogătescă, avându-și conștiința lor rea. Și pe gladiatori de aceia îi jălim, deși de altminterlea îi vedem prin cărciume îmbătându-se, ospătându-se și dezmerdându-se mai înainte de a intra în lupte, și-i considerăm mai nenorociți decât toți, pentru că nenorocirea sfârșitului ce-i așteaptă este cu mult mai mare decât plăcerile ce le-au gustat cu puțin mai înainte. Dară dacă li s'ar părea plăcută această viață a lor, aduceți-vă aminte de cuvântul pe care neconținut vi-l spun, că nimic nu este de mirare ca acel care viețuiește în răutate, să nu caute a fugi de întristarea și amarul răului. Că iată de pildă cum un fapt atât de blestemat, celor ce'l fac li se pare a fi vrednic de iubit. Dară noi nu'i ferim pentru aceasta, ci încă mai mult îi jălim, fiindcă nici nu cunosc relele în care se găsesc. Ce ai putea să-mi spui de preacurvari, cari pentru o plăcere scurtă sufăr o robie nedemnă, cheltuială de bani, frică încontinuu, și cu un cuvânt duc viața lui Cain, ba chiar mai grozavă decât a aceluia, căci se tem de cele prezente, iară de cele viitoare tremură, și bănuiesc ca dușmani ai lor pe prietini ca și pe neprietini, pe cei ce știu ca și pe cei ce nu știu! Și încă nu stau numai aici, spre a se izbăvi de această agonie, ci cugetul lor li născoceste multe visuri pline de groază și-i spăric cu deacelea ce s'ar putea întâmpla.

Dară nu tot așa se petrec lucrurile cu omul înțelept, ci el își petrece întreaga viață în pace și libertate multă. Pune deci în comparație acea plăcere scurtă cu valurile cele multe rezultate din ea, compar-o după aceea și cu durerea scurtă a înfrânării, cum și cu liniștea unei vieți veșnic neturburate, și atunci vei vedea că această viață este cu mult mai plăcută decât aceea. Cel ce voește a răpi avutul altuia și a se arunca asupra averilor străine, oare nu suferă o mulțime de dureri, spune-mi, alergând în toate părțile, colachind slugile, pe cei liberi, pe portari, amenințând, înfricoșând, purtându-se cu nerușinare, privighind, tremurând în fiecare moment, și bănuind totul? Dară nu tot așa este cel ce disprețuiește averile, ci el se bucură de cea mai mare

mulțămire trăind în liniște și în cea mai mare siguranță. Și toate celelalte părți ale răului dacă ar voi cineva să le examineze, le-ar vedea pline de turburări, pline de piedici. Și cciace e mai mult, că cele ale virtuții la început se par foarte obositoare, și numai după aceasta sunt plăcute, pe când cele ale răului cu totul din contra, căci după o plăcere scurtă vin durerile și torturile, astfelu că de aici dispare plăcerca cu totul. Dupre cum cel ce așteaptă cununa nu simțeste nimic din greutățile de față, tot așa și cel ce după plăcere își așteaptă osânda, nu poate să se folosească de o veselie curată, din cauza fricei ce'l tulbură într'una. Mai mult încă, că dacă ar examina cineva cu exactitate, ar putea găsi la el multă durere chiar mai înainte de osânda faptelor lui, ar putea să găsească durere, zic, chiar în faptul că a îndrăznit a face răul. Și de credeți, apoi vom examina aceasta la cei ce răpesc averi străine, sau chiar și la acei ce posedă averi, fie ele adunate în orice mod. În timp ce noi stăm departe de orice frică, de orice primejdie și groază, să ne închipuim că unul s'a îmbogățit în liniște, și că se ocupă fără teamă numai cu paza averilor sale, — celace este cu neputință, însă fie așa; — deci, ce mulțămire are acest om? Că și-a strâns multe averi? Dară tocmai acele averi nu'l lasă a fi mulțămit, căci pe cât timp el va dori și altele mai multe, se vor prelungi și torturile. Pofta numai când încelează și stă pe loc, numai atunci procură omului plăcere și mulțămire, fiindcă și noi când suntem însățați, numai atunci ne răcorim când bem pe cât voim; întru cât însă noi vom fi însățați, chiar de am secă toate izvoarele, mai mare ni va fi tortura; chiar de am înghiți multe rfuri, totuși torturile setei vor fi mai grozave decât orice osândă. Tot așa și tu, dacă vei pofti chiar și după ce ai câștigat toate ale lumii, apoi mai mare vei face tortura, și cu atât mai mare, cu cât de mai multe te-ai îndulcit. Deci, să nu crezi că în a se îmbogăți cineva se găsește plăcerca și mulțămirea, ci în a nu dori să se îmbogățească. Intru cât dorești a te îmbogăți, niciodată nu vei încetă de a fi torturat. Pofta de bogăție este un amor nesatisfăcut niciodată, și cu cât vei înainta mai mult pe această cale, cu atât mai mult te-ai depărtat de sfârșit. Deci, oare nu este accasta o enigmă, o abrutizare și o mare nebunie?

Prin urmare să ne depărtăm de rele, sau mai

bine zis, de cel dintâi rău, adică de bogății, și chiar nici să ne atingem de această poftă, iară de cumvâ ne-am atinge, să fugim din capul locului. Ceiace înțeleptul sfătuiește a face cu femcia curvă, zicând: „Fugi, nu întârziă, și să nu vii la ușa caselor ei” (Proverbe 5, 8), aceasta o zic și eu pentru iubitorii de averi. Dacă cumvâ vei cădea pe nesimțite în noeanul acestei nebunii, cu greu vei putea ieși de acolo. După cum când ești prins în vârtejurile apei nu vei putea scăpa ușor, ori cât te-ai sili, tot așa, ba încă cu mult mai greu, — când vei cădea în adâncimea acestei poftă nu vei putea scăpa, și te vei pierde însu-ți împreună cu toate ale tale.

De scia vă rog, ca să ne păzim din început, și să fugim de relele cele mici, fiindcă din cele mici se nasc cele mari. Cel ce se deprinde de a spune de fiecare păcat că «aceasta nu e nimic», câte puțin totul va pierde. Vorba aceasta a introdus răul, a deschis tâlhariului ușile, aceasta a dărâmat zidurile cetății, vorba aceasta, zic, că «asta nu este nimic» a adus tot răul în lume. Tot așa se măresc și boalele trupești, când cele mici, sau începutul boalei, este disprețuit. Dacă Isav nu ar fi dat mai dinainte drepturile de întâia naștere, nu s'ar fi făcut nevrednic de binecuvântările tatălui său, și dacă nu s'ar fi făcut pe sine nevrednic de acele binecuvântări, nu ar fi poftit ca să ucidă pe fratele său Iacob. Și Cain dacă nu ar fi iubit protiile, ci ar fi acordat lui Dumnezeu acest drept, nu ar fi avut pe cele de al doilea; și iarăși dacă având pe cele de al doilea ar fi ascultat de sfatul lui Dumnezeu, nu ar fi zămislit în el omorul fratelui său; și iarăși, dacă după ce l'a omorât, ar fi venit la pocăință, și n'ar fi răspuns cu nerușinare lui Dumnezeu, care-l chemă, nu ar fi suferit după aceasta acele rele mari. Deci, dacă cei dinainte de lege din cauza acestei leneviri câte puțin și pe nesimțite ajungeau chiar la fundul răului, apoi cugetă singur, ce vom pătimi noi cari suntem chemați la mai mari lupte, dacă nu vom fi cu băgare de seamă, dacă nu vom preîntîmpina relele, și dacă mai înainte de a se aprinde focul, nu ne vom grăbi de a stinge scânteia relilor. Așa de pildă, iată ce zic: îți calci jurământul neconținut? Tu nu sta numai aici, adică să nu-ți mai calci jurământul, ci nimicește chiar jurământul cu totul, și la urmă nu vei avea nevoie de osteneală, fiindcă este cu mult mai greu ca jurând

să nu-ți calci jurământul, decât de a nu jură de loc. Ești poate batjocoritoriu, defăimătoriu și bătaus? Scrie-ți singur lege de a nu te infuriă și de a nu răzni de loc, și atunci împreună cu rădăcina răului se va nimici și fructul. Ești poate afemeiat și desfrânat? Pune-ți iarăși singur hotar, și hotărăște-te de a nu te uita la femeie, nici de a te duce la teatru, și nici de a privi în peajă la frumuseți străine. Este cu mult mai ușor de a nu vedea dela început o femeie frumoasă, decât de a o vedea și de a scoate din tine poftă de ea, în același timp a scoate și tulburarea ce ți-a pricinuit vederea ei. Luptele sunt mai ușoare la început, ba încă nu avem nevoie de luptă, dacă nu deschidem ușa dușmanului, și dacă nu vom primi nici chiar sămânța răului. De aceea și Christos pedepsește pe cel ce privește la femeie cu nesăț, ca astfel să ne apere de o mai mare durere; de aceea, zic, poroncește de a scoate din casă pe dușman înainte de a deveni puternic, că atunci e și mai ușor de a-l scoate. Care necesitate este de lucruri prisoselnice? Ce nevoie te silește de a te apuca la ceartă cu antagoniștii, când premiul îți stă de față și fără luptă, și când poți a-l răpi mai înainte chiar de luptă? Nu este atâta osteneală de a vedea femeii frumoase, pe câtă este de a te stăpâni după ce le-ai văzut, ba chiar de a nu le vedea nu este nici o osteneală, pe când osteneala și sudoarea cea multă vine după ce le-ai văzut. Așa dară când și osteneala este mai mică — deși nici nu o poate numi cineva osteneală. — și când și câștigul este mai mare, de ce atunci căutăm singuri de a cădea în noeanul nenumăratelor răutăți? Și nu este numai mai ușor de a nu vedea femeie, ci încă de a te găsi și mai curat de această poftă; după cum și pentru cel ce o vede este mai greu de a se izbăvi de osteneală și de pata ce o are, dacă se mai poate numi izbăvire. Cel ce nu vede o față frumoasă, este curat de pofta izvorită de aici, pe când cel ce dorește a vedea, mai întâi își injosește cugetul cu astfelu de gânduri, și după ce îl spurcă de nenumărate ori, apoi își scoate pe față pata rezultată din poftă, dacă o mai scoate. De aceea tocmai și Christos, ca nu cumva să pătimim în acest felu, nu împiedică numai omorul, ci chiar și mânia, nu numai preacurvia, ci și privirea nesățioasă, nu numai călcarea jurământului, sau jurământul fals, ci chiar de a se jură cineva, fie pentru orice. Și nu s'a mărginit numai aici

sau ca măsura virtuții să rămână aici, ci, fiindcă dânsul a legiferat acestea, apoi a mers mai departe. Oprind omorul și poroncind a fi curat de mânie, poroncește în același timp. de a fi cineva gata ca să pătimiască și rele, și încă să se pregătiască de a pătimi nu numai alăta. cât voiește dușmanul, ci de a merge încă și mai departe, și astfel a birui furia aceluia prin prisosința dragostei și a filosofiei sale. Căci n'a zis el: «dacă te va lovi pe obrazul drept, tu rabdă cu hărbăție, și fii liniștit», ci a adăos de a-i da și celalalt obraz să-l lovească. „Întoarce-i lui, zice, și pe celalalt“ (Math. 5, 39). Aceasta este biruință strălucită, de a-i da aceluia mai mult încă decât voiește el, și hotarele poftei lui cei rele a le covârși cu îmbelsugarea răbdăreii tale. Astfeliu și furia lui o vei doborî, și premiul cel întâi îl vei lua din nou, și cu un cuvânt vei împrăștiă mânia lui.

Ai văzut dară, că spre a nu pătimi rău noi înșine suntem stăpâni, și nu cei ce ni pricinuiesc rău? Mai mult încă, că tot noi avem puterea nu numai de a nu pătimi răul, ci chiar de a face și bine, și celiace este de admirat, e că nu numai nu suntem nedreptățiți dacă privighem, ci chiar ni se face bine și de acei prin cari suntem nedreptățiți, și de alții. Judecă singur: te-a batjocorit cutare? Tu ești stăpân de a transforma acca batjocoră în laudă adusă ție. Dacă tu îi vei răspunde tot cu batjocoră, vei întinde mai mult necinstea, iară dacă vei binecuvântă pre cel ce te-a batjocorit, atunci vei vedea cum cei de față te vor încunună și te vor aclamă. Ai văzut cum, prin cei ce ne nedreptătesc, ni se face bine, dacă voim? Aceasta se poate zice și în chestiune de bani, și în bătăi, și în toate celelalte ce s'ar întâmplă. Deci, dacă noi suntem răsplătiți și pentru cele ce suferim, și pentru că facem bine celor ce ni fac rău, singuri ni împletim o îndoită cunună. Când vine cineva și ți spune: «cutare te-a batjocorit, și cătră toți cei de față te-a grăit de rău», tu laudă-l pe acela cătră cel ce ți-a spus, și astfelu chiar de ai voi să te aperi, vei putea să ți răzbuni numai prin faptul că l'ai laudat. Când tu faci așa, atunci cei ce te vor auzi, de ar fi cât de proști, totuși pe tine te vor laudă, iară pe acela îl vor urî ca pe o fiară, ba mai rău încă decât pe o fiară sălbatecă, pentru că te-a supărat fără să-l fi nedreptățit, pe când tu, deși ai pățimit rău, totuși i-ai răsplătit cu binele, și atunci vei putea dovedi că toate cele vor-

bite de dânsul contra ta au fost spuse în zădar. Acela fiind muștrat de cuget pentru cele vorbite, dovedește prin aceasta că-i pare rău, iară tu, prin faptul că ai ris când ai auzit că te-a batjocorit, te-ai izbăvit singur de orice bănuială. Deci, gândește-te singur câte bunuri ai strâns de aici: întâi, că te-ai izbăvit singur de tulburare și bocluc; al doilea — deși aceasta ar putea să ocupe primul loc, — că chiar de vei fi avut greșeli, te-ai mântuit de ele, după cum s'a mântuit și Vameșul acela care a suferit în liniște acuzația Fariseului. Pe lângă acestea tu îți faci prin această purtare sufletul filosof, și vei căpăta din partea tuturor mii de laude, iară bănuiala ce eră asupra ta prin acele vorbe o vei împărăști. De voiești poate să îți răzbuni asupra celuiua, nu e nici o îndoială că vei avea și aceasta cu prisosință, fiindcă Dumnezeu îl va pedepsi pentru cele vorbite, iară mai înainte de acea pedeapsă filosofia ta chiar îi va pricinui lovitura cea mai grea. Nimic nu poate vătămă mai mult pe cei ce ne batjocoresc, ca faptul că noi ridem de batjocorele lor. După cum din a filosofă cineva rezultă atâtea bunuri, tot așa și din a fi mic de suflet rezultă toate relele. Pentru că prin astfelu de purtare noi singuri ne facem de rușine, noi singuri arătăm că suntem vinovați de cele vorbite, singuri ne încărcăm sufletul de tulburări, singuri bucurăm pe dușmanul nostru cel ne'împăcat, și pe Dumnezeu îl mâniem, și mai adăogăm păcate pe lângă păcatele dinainte.

Acestea toate cugetându-le, să fugim, iubitor, de micimea sufletească, și să alergăm spre limanul îndelungei răbdări, ca astfelu și aici să aflăm odihnă sufletelor noastre, după cum a hotărât și Christos, și să ne bucurăm și de veșnicile bunătăți, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XIV

„Căci știm că legea duhovnicească este, iară eu sunt trupesc, vîndut sub păcat“ (Cap. 7, 14).

Fiindcă a spus că mari rele au venit după darea legii, că păcatul a devenit mai puternic fiind cuprins în poroncile legii, și că s'a întâmplat cu totul contrariu de aceea voia legea, iară prin aceasta a adus pe auditoriu într'o mare nepricepere, de aceea la urmă spune și rezonul pentru care lucrurile s'au petrecut așa, mai întâi scăpând legea de bănuielele cele rele și viclene. Ca nu cumvă auzind că păcatul a luat pricină prin lege, și că venind legea păcatul a reinviat, și că prin poroncile legii el a amăgit pe om și l'a ucis, ca nu cumvă, zic, să creadă că cauza tuturor acestor rele este legea, de aceea apostolul ia apărarea legii cu multă putere, scăpând-o nu numai de învinovățire, ci chiar și împletiindu-i mari laude. Și aceasta o spune nu ca cum el ar face hatâr legii, ci punând la mijloc vótul obștesc. „Căci știm, zice, că legea duhovnicească este“, ca și cum ar fi zis: «este mărturisit de toți acest lucru, este învoderat că legea este duhovnicească, și că prin urmare e departe mult de a fi ea cauza păcatului, și răspunzătoare de relele întâmplate». Privește cum ei, nu numai că apără legea, ci încă o și laudă cu toată puterea. Spunând că legea este duhovnicească, o arată. că ea este dascăl al virtuței și vrăjmaș răului, căci aceasta înseamnă a fi duhovnicesc, adică a depărtă toate păcatele, — ceface și făcea legea, sfătuind, înfricoșând, pedepsind, îndreptând și îndemnând pe fiecare spre virtute. Deci, cum de a venit păcatul, dacă legea a fost un dascăl atât de minunat? Dela lenea și trândăvia ucenicilor. De aceea a și adaos zicând: „iară eu sunt trupesc, vîndut sub păcat“. Aici el vorbește în general, de omul înainte de lege și după lege. «Împreună cu moartea, zice, a intrat și mulțimea păcatelor. Când trupul a devenit muritoriu, a primit de necesitate la urmă și pofta, și mânia, și supărarea, și toate celelalte, cari aveau nevoie de multă filosofie, ca nu cumvă inundând să înădușe în noi conștiința și să o afunde în adâncimea păcatului. Acestea în sine înseși nu erau păcate, ci necumpătarea cea ne înfrînată a lor a făcut ca să fie păcate. De pildă — ca să iau una din cele de mai sus ca exemplu — eu zic, că pofta în sine nu este un păcat, — însă când ea cade în exces, când ea devine fără măsură, și nu vofește a stă înăuntru legilor căsătoriei, ci aleargă după femeii străine, atunci faptul devine prea-

curvie, însă nu din cauza poftei, ci din cauza nesațiului ei. Și gândește-te la înțelepciunea lui Pavel, că după ce a laudat legea, imediat s'a reîntors la timpurile de dinainte de lege, ca astfel să arătând cum se găseă și pe atunci neamul nostru omenesc, și cum se găseă pe când a primit legea, să dovedească că prezența chiarului a fost absolut trebuitoare, ceiace peste tot locul s'a încercat a o face. Când ei zice: „vîndut sub păcat“ nu spune numai de cei din lege, ci și de cei de dinaintea legii, și în fine de toți oamenii cari au viețuit din început.

După aceia vorbește și de modul vînzării și a predării, zicând: „Că ceiace lucrez nu știu“ (Vers. 15). Dară ce va să zică „nu știu“? Adecă «nu pricep, nu înțeleg, mă amăgesc singur». Și când s'a mai întâmplat un asemenea fapt? fiindcă nimeni vreodată a păcătuit în necunoștință. Vezi acum, că dacă noi nu vom primi vorbele acestea cu piozitatea cuvenită, și dacă nu vom avea în vedere intențiunea apostolică, mii de absurdități ar rezultă de aici. Că dacă îi în neștiință au păcătuit, nici de pedeapsă nu erau vrednici. Deci, duple cum mai sus zicând „că fără de lege păcatul eră mort“ nu a arătat că n'au știut când au păcătuit, ci că au știut, însă nu tocmai exact, pentru care și erau pedepsiți, însă nu atât de aspru duple cum meritau; — și iarăși zicând că „pofa nu o au cunoscut“, n'a invederat necunoștința totală, ci a arătat numai o necunoștință mai clară; — și iarăși când zice că „păcatul a lucrat întru mine toată pofa“ n'a spus că poronca a făcut pofa, ci numai că păcatul a introdus prin poroncă întinderea poftelor, sau mai bine zis mărirea ei, — tot așa și aici când zice „că ceiace lucrez, nu știu“ nu învederează necunoștința totală, fiindcă în asemenea caz cum ar fi putut ca împreună să se veselească omul cel dinăuntru cu legea lui Dumnezeu? Deci, ce este „nu știu“? Adecă sunt întunecat, sunt răpit deodată cu păcatul, sufăr un feliu de siluire, sunt împins, nu mă pricep cum sunt amăgit, — ceiace și noi obișnuim a zice, ca de pildă: «nu știu cum, venind cutare la mine, am fost mormit de vorbele lui, am fost răpit, etc.», arătând prin aceasta nu o necunoștință complectă, ci numai o împrejurare, o viclenie, o înșelăciune oarecare.

„Că nu ce voiesc eu, aceasta fac, ci ceiace urăsc, aceia lucrez“. Dară cum nu știi ce lucrezi, căci dacă voiești binele și urăști răul, aceasta este o cunoștință desăvârșită? De unde este invederat că și expresiunea de aici „ceiace nu voiesc“ a fost zisă nu nimicind liberul arbitru, și nici introducând vre-o silă oarecare. Căci dacă noi nu de bună voie, ci fiind siliți păcătuim, apoi iarăși pedeapsa celor de dinainte nu și-ar avea rațiunea de a fi. Deci, după cum când zice „nu știu“ nu înțelege o neștiință totală, ci aceiace am spus deja, tot așa și expresiunea „ceiace nu voiesc“ nu arată vre-o silă, ci că cele săvârșite nu sunt de laudat. Căci dacă nu ar însemna aceasta expresiunea „ceiace nu voiesc, aceia fac“ ar fi adăogat, „ci ceiace sunt silit, aceia fac“ fiindcă aceasta se împotrivește voinții și puterei. Acum însă el n'a spus aceasta, ci a pus „ceiace urăsc, aceia fac“, ca astfel să afli că nici când zice „ceiace nu voiesc“ el n'a disființat voința și putința omului. Așa dară ce înseamnă expresiunea „ceiace nu voiesc“? Adecă ceiace nu laud de loc, ceiace eul meu nu aprobă, ceiace nu iubesc. De aceia în opozițiune cu această expresiune a adăogat imediat: „ci ceiace urăsc, aceia fac“.

„Iară de fac aceasta care nu voiesc, laud legea, că este bună“ (Vers. 16). Ai văzut până acum că cugetul nu este corupt, ci chiar și în faptă el își conservă nobileța sa? Căci dacă ia parte la păcat, în același timp și urăște păcatul, ceiace n'ar putea fi o mai mare laudă adusă legii, fie ea naturală, fie cea scrisă. «Cum că legea este bună, zice, se vede din învinovățirile ce mi le fac însu'mi, neascultând de ea, și urând faptele întâmplare». Deși, dacă legea a fost cauza păcatului, cum atunci cel ce se veselă împreună cu ea, ură ceiace eră poroncit de ea să se facă? „Laud legea, că este bună“ zice:

„Iară acum nu eu fac aceia, ci păcatul care locuiește întru mine. Că știu că nu locuiește întru mine, adecă în trupul meu, ce este bun“ (Vers. 17. 18). Aici se aruncă cei ce defaimă trupul omului, și îl înstrăinează de creațiunea lui Dum-

nezeu, — sau mai bine zis, de aceste pasaje se slujăsc ii, în susținerea eresului lor. Deci, ce am avea de zis? Tot acelea ce am spus, discutând mai sus despre lege, că duple cum acolo spune că totul este al păcatului, tot așa și aici. Apostolul nu a spus că trupul lucrează acela, ci păcatul care locuiește întru mine. Dară dacă zice că în trup nu locuiește ce este bun, aceasta nu este vina trupului, căci faptul că nu locuiește în el ce este bun, nu îl arată că este rău. Noi însă, mărturisim că trupul este mai mic decât spiritul, și inferior acestuia, nu însă și contrar și în luptă cu el, sau rău față de spirit, ci, ca chitara în raport cu chitaristrul, sau ca nava (corabia) în raport cu căpitanul, așa și trupul se găsește față de spirit. Căci nici acelea nu sunt contrare celor ce le poartă și fac uz de ele, ci chiar se învoiesc foarte mult, deși nu sunt de aceeași cinste față de maestru. Duple cum cel ce zice că meșteșugul nu stă în chitară, nici în navă, ci în căpitanul navei, sau în chitarist, prin aceasta el n'a defăimat acelea, ci le-a arătat numai ca organe sau mediu față de maestru, tot așa și Pavel zicând „Că nu locuiește în mine ce este bun“ prin aceasta n'a defăimat trupul, ci a arătat numai superioritatea spiritului față de trup. Spiritul este care dirijază totul, fie în conducerea navei, fie în cântarea armonioasă a chitarei, ciace și Pavel arată aici stabilind superioritatea spiritului. Deci despărțind pe om în aceste două, spirit și trup, zice că trupul este mai inferior și lipsit de pricepere, și că spiritul este mai înțelept, putând a cunoaște și ce trebuie a face, și ce nu trebuie, și distoinic de a înfrâna calul duple cum voiește, însă că nefăcând așa, vinovăția nu este numai a trupului, ci și a spiritului, care știind ce trebuie și ce nu trebuie a face, totuși n'a pus în lucrare cele nădăjduite. „Că a voi se afiă la mine, iar a face binele nu afli“. Aici iarăși zicând „nu afli“ nu arată o complectă neștiință sau nepricepere, ci numai o silă și un felu de vicienie a păcatului, ciace mai lămurit o arată în pasajele următoare: „Că nu fac binele care voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, acela fac. Iară de fac aceasta care nu voiesc eu, iată nu fac eu aceasta, ci păcatul care locuiește întru mine“ (Vers. 19. 20). Ai văzut cum apostolul, scăpând de invi-

novăjire atât esența trupului cât și a sufletului, a aruncat-o întreagă la fapta rea? Dacă nu voinște răul, prin aceasta sufletul este scăpat de acuzație; și dacă nici trupul nu lucrează răul dela sine, apoi atunci și el este eliberat de învinovățire; de unde urmează că totalul răului este numai în reaua intențiune a celui ce face răul. Esența sau ființa sufletului și a trupului, nu este tot una cu esența intențiunii, fiindcă cele dintâi sunt lucrurile lui Dumnezeu, pe când cea de a doua este o mișcare derivată din noi înșine, putând a o duce unde voim. Voința întreagă, sau liberul nostru arbitru, este infiltrat în noi de însuși Dumnezeu, pe când o voință ca aceea despre care vorbește apostolul, este a noastră proprie, derivată din intențiunea și din părerea noastră.

„Aflu drept aceea legea mie celui ce voiesc să fac binele, că ce este rău la mine se află“¹⁾ (Vers. 21). Cele vorbite aici sunt întunecate. Deci ce înseamnă, și ce vrea să spună aici apostolul? «Laud legea, zice, după conștiință (în conștiință), și găsesc că este o bună sfătuitoare pentru mine care voiesc binele, și încă îmi sporește chiar voința. Despre cum eu mă bucur de ea și o laud, tot așa și ca'mi laudă părerea mea“. Ai văzut cum el arată că cunoștința celor bune și a celor rele, a fost infiltrată în noi din început, iară legea lui Moisi lăudată și lăudind aceea cunoștință? Nici mai sus el n'a spus că „sunt învățat, sau mă învăț de lege“, ci „laud legea“, adică o aprob, mă învoiesc că ea „este bună“ —, și nici mai departe nu zice că „mă învăț de la dînsa“, ci „împreună mă bucur cu legea“. Și ce va să zică „împreună mă bucur“? Adecă «mărturisesc că este bună, după cum și ea mărturisește de mine carele voiesc a face binele».

Așa dară, a voi binele, și a nu voi reul, a fost infiltrat în om din început, iară legea venind, a devenit un acuzatoriu mai mare a faptelor rele, după cum și a celor bune a devenit un mai mare lăudătoriu și încurajătoriu. Ai văzut cum pretutindeni legea este măr-

¹⁾ Notă. În edițiunea greacă a Societății britanice, imprimat în Cantabrigia (1862) acest pasaj e precum urmează: «Aflu deci legea aceasta, că pe cînd eu voiesc să fac binele, răul îmi stă de față». Din explicațiile Sf. Chrisostom se vede lămurit, că prin cuvîntul *lege*, aici se înțelege conștiința din om. (Trad.).

turisită numai ca o tensiune oarecare și ca un adaus mic la cunoștință, iar alt mai mult nimic? «Că lăudându-mă ea, zice, și eu bucurându-mă cu ea, și voind binele, reul încă'mi stă în față, și fapta lui (acțiunea răului) nu se nimicește». De aici rezultă, că legea numai intra'atita poate fi de ajutoriu celui ce dorește a face binele, întru cât și el însuși voește același lucru ca și legea.

Apoi fiindcă ceia ce a spus în acest pasaj este întunecat și nelămurit, pășind mai departe lămurește mai bine chestiunea, arătând cum răul stă de față, și cum numai celui ce voește a face binele legea este lege. „Că împreună mă veselesc (mă bucur) cu legea lui Dumnezeu, zice, duple omul cel dinăuntru“ (Vers. 22). «Am știut eu binele, zice, și mai'nainte de lege, dară acum aflându-l și în litera legii, laud legea».

„Dară văd altă lege întru mădulările mele, rezboindu-se împotriva legii minții mele“ (Vers. 23). Aici iarăși a numit păcatul lege care se rezboiește, nu pentru vre-o bună rânduială, ci pentru o supunere completă a celor ce ascultă de el. După cum atunci când numește pe mamona domn și stăpân, iară pe pân-tece îl numește Dumnezeu, nu pentru vre-o valoare a lor i-a numit așa, ci pentru robia cea mare a celor supuși lor, tot așa și aici a numit legea păcatului, pentru cei ce'i slujăsc în acest mod, și se tem de a o părăsi, duple cum se tem de a părăsi legea cei ce au primit-o. «Aceasta, zice, se împotrivesc legii naturale» căci asta înseamnă „legii minții mele“. La urmă introduce și o luptă în regulă, pe care o atribue în totul legii naturale, adică conștiinței. Legea lui Moisi mai pe urmă a venit și s'a alipit pe lingă legea naturală, însă și aceia ca și aceasta, aceia învățând, iară aceasta lăudând cele cuvenite, n'au putut folosi cu nimic în această luptă, - atît de marc este tirănia păcatului biruind și predominând. Aceasta învederînd-o Pavel, și arătând biruința cea completă a păcatului, zice: „Văd o altă lege întru mădulările mele rezboindu-se împotriva legii minții mele și dându-mă pre mine rob păcatului“ Nu zice «dându-mă rob aplecării, sau furiei trupului, și nici firei trupului», ci „legii păcatului“, adică tirăniei și puterei păcatului. Și cum de

zice atunci, „care este întru mădulările mele“? Ce este aceasta? Dară nu este aceasta care face mădulările păcat, ci mai ales le și desparte de păcat, căci altceva este a fi întru, și alta de a fi acela chiar, în care este intrat celălalt. Dupre cum și poronca nu este rea, fiindcă printrânsa și-a luat pricină (motiv) păcatul, tot așa și natura trupului nu este rea, deși prin ea păcatul ne biruiește, fiindcă atunci va fi și spiritul rău, și încă cu atât mai mult decât trupul, cu cât el are și autoritatea celor ce trebuie sau nu trebuie a face. Inșă nu este așa, pentru că, dacă de pildă un tâlhariu sau un tiran ar cuceri o casă minunată sau niște curți împăratești, nici nu s'ar încerca cineva să zică că bănuiala de cele întâmplare cade asupra casei, ci toată învinovățirea este aruncată asupra celor ce au uneltit aceasta.

Dară dușmanii adevărului odată cu necucernicia lor cad și într'o mare prostie, și nu simțesc că îi nu acuză numai trupul, ci defaimă și legea naturală, sau conștiința. Dacă trupul este rău, legea aceea este bună, prin faptul că se împotrivesc și se luptă cu răul, și dacă legea nu e bună, atunci trupul este bun, fiindcă se luptă și se rezboiește cu conștiința. Deci, cum de zic îi că amândouă acestea — trup și conștiință — sunt ale diavolului, în timp ce ele se luptă între ele? Ai văzut câtă prostie unită cu necucernicie? Dară aceste credinți nu sunt și ale bisericei, ci ea condamnă numai păcatul, și fiecare lege, fie ea dată de Dumnezeu, fie dată de la natură, precum și legea lui Moisi chiar, biserica zice că se rezboiește cu păcatul, iar nu cu trupul, căci nici trupul nu este păcatul în sine, sau mai bine zis nu este reu, căci este făptura lui Dumnezeu, și destoinic spre fapta bună, dacă suntem treji.

„Ticălos om sunt eu! Cine mă va izbăvi de trupul morții acestia?“ (Vers. 24). Ai văzut cât de mare este tirănia răului, de vreme ce chiar bucurându-se cineva de lege, ea biruiește mintea? «Nici nu poate să spună cineva, zice, că păcatul mă ține în stăpânirea sa, urând și disprețuind eu legea, căci eu mă bucur de ea și o laud, adecă o aprob, și mă refugiez la ea, însă ea n'a putut să mă scape chiar fugind către ea, pe când Christos m'a salvat chiar fugind de dânsul». Ai văzut cât de mare este superioritatea caracterului? Dară aceasta n'a spus-o chiar așa apostolul, ci

numai bocindu-se și plângând mult, ca și cum s'ar găsi în lipsă de ajutor, și în nepriceperea sa arată puterea lui Christos, și zice: „Ticălos om sunt eu! Cine mă va izbăvi de trupul morții aceștia?“ «Căci legea n'a putut, zice, conștiința mea n'a fost deajuns, deși laudă cele bune, și încă nu numai că laudă, ci se și luptă cu cele contrare, — căci expresiunea „rezboindu-se“ o arată și pe ea împotrivindu-se; — deci, de unde 'mi va veni nădejdea mântuirii?»

„Mulțămesc lui Dumnezeu prin Iisus Christos Domnul nostru“, zice (Vers. 25). Ai văzut cum a arătat ca trebuitoare prezența charului, și cum succesele charului sunt comune Tatălui și Fiului? Că dacă el mulțamește Tatălui, apoi cauza acestei mulțămiri este și Fiul. Când tu auzi pe apostol zicând: „cine mă va izbăvi de trupul morții aceștia“ să nuți închipui că el învinovățește trupul. Nici n'a zis el «trupul păcatului», ci „trupul morții“, adică trupul cel muritoriu, cel stăpânit de moarte, iară nu cel ce a născut moartea, ceiace este dovada silei ce a suferit, iară nu a răutății trupului. Precum de pildă un rob luat în sclăvie de barbari ar spune că este al barbarilor, nu pentru că el ar fi barbar, ci fiindcă este stăpânit de barbari, tot așa se zice și de trupul morții, nu fiindcă el a pricinuit moartea, ci fiindcă este stăpânit de ea. De aceea el nu voiește a se izbăvi de trupul acesta, ci de trupul cel muritoriu, dând a înțelege, ceiace de multe ori am spus, că din moment ce trupul a devenit împătimit, adică supus patimilor, a devenit în același timp și mai ușor de cucerit de către păcat.

«Și din ce cauză, zici, au fost pedepsiți cei ce au păcătuit mai 'nainte de char, dacă atât de mare eră tirania păcatului?» Că li s'au poroncit atâtea, pe câte eră cu puțință de a le îndeplini, chiar stăpânind și păcatul. Nu i-a împins doară spre cea mai desăvârșită viață, căci li permitea de a se bucura și de averi, nu'i împiedecă nici de a avea femei mai multe, nici de a se dezmerda cu cumpătare în plăceri, și de ași desvâli chiar furia lor față de dreptul Moisi, și în fine atât de mare eră pogorământul dreptului față de ii, încât legea scrisă li cerea mai puțin chiar decât li poroncea legea naturală (conștiința). Legea naturală, de pildă,

poronciă ca în orice timp un bărbat să se însoțească cu o singură femeie, ceiace și Christos invederând zicea: „Cel ce a făcut din început, bărbat și femeie, i-a făcut pre ii“ (Math. 19, 4), pe când legea lui Moisi nu împiedecă nici de a alungă pe o femeie și de a introduce în casă pe alta, și nici nu opriă de a avea două deodată. Afară de aceasta, ar putea găsi cineva că și în multe altele cei dinainte de lege, învățați fiind numai de legea naturală, aveau mai multe succese decât cei învățați de legea scrisă. De aceia, nici că au fost influențați atât de mult cei din vechime, când s'a dat Ebreilor o legislație atât de cumpătată, — și dacă ii nici așa n'au putut ajunge la un rezultat bun, apoi vina este numai a lenei și a trândăvirei lor. De aceia și Pavel mulțamește că Christos, ne mai cercetând cu amănunțime cauza, nu numai că nu a cerut răspundere pentru cele cumpătate, ci încă ne-a făcut destoinici și pentru o călătorie mai îndelungată pe calea virtuței. De aceia zice: „Mulțamesc Dumnezeu meu prin Iisus Christos“, și lăsând la o parte mântuirea neamului omenesc, ca mărturisită de toți, el după cele deja vorbite trece deodată la altceva mai mult, spunând că nu numai ne-am izbăvit de cele dinainte, dară și pentru viitoriu am devenit nebiruiți.

„Nici-o pedeapsă drept aceia, nu este acum celor ce sunt întru Christos Iisus, care nu umblă duple trup, ci duple Duch“ (Cap. 8, 1). Dară aceasta n'a spus-o mai dinainte, până ce a amintit iarăși de starea de dinainte. Mai înainte a fost zis: „Deci dară eu însu'mi cu mintea mea slujăsc legii lui Dumnezeu, iară cu trupul legii păcatului“, și după aceasta imediat a adaos: „Nici o pedeapsă drept aceia nu este acum celor ce sunt întru Christos Iisus“. Apoi fiindcă i s'ar fi putut răspunde că și după botez mulți păcătuiesc, de aceia se grăbește a spune că nu toți cei ce sunt întru Christos Iisus cum s'ar întâmplă, ci acei „cari nu umblă duple trup, ci duple Duch“, arătând că totul depinde la urmă de activitatea sau trândăvia noastră. Acum este cu puțință de a nu umblă duple trup, atunci însă eră mai greu.

Mai departe apoi tot aceiași ideie o prezintă sub

o altă formă, zicând: „Că legea Duchului vieței întru Christos Iisus m'a izbăvit de legea păcatului“ (Vers. 2). Aici el numește Duch legea Duchului, după cum și legea păcatului o numește păcat. Dară mai sus el a numit și legea lui Moisi duhovnicească, căci zice: „Știm că legea este duhovnicească“ (Cap. 7, 14); deci care este deosebirea între aceste două? Mare și nemărginită. Legea aceia a fost duhovnicească, iară aceasta este a Duchului. Și ce anume o separă de aceia? Că legea lui Moisi a fost numai dată de Duch, pe când aceasta pe lângă că este a Duchului, dară și acordă cu îmbelșugare în același timp charul Duchului tuturor celor ce o primesc. De aceia a și numit-o legea vieței spre deosebire de legea păcatului, iară nu de legea Mosaică. Când el zice: „m'a izbăvit de legea păcatului“ nu spune aici de legea lui Moisi. Nicăiri apostolul nu numește legea lui Moisi legea păcatului, căci el tocmai, care a numit-o de multe-ori dreaptă și sfântă, cum putea să o numească legea păcatului? Dară a numit legea păcatului acea lege care se împotrivește legii nunții. Acest rezboiu mare, deci, purtând charul Duchului, a omorât păcatul, a făcut ca lupta noastră să ni fie ușoară, și mai întâi încununându-ne, a sosit la urmă cu multă putere spre a ne ajuta în luptă.

Apoi, ceiace face peste tot locul, face și aici, adevăc dela Fiul trecând la Duchul, iară dela Duchul la Fiul și la Tatăl, judecă toate ale noastre prin Treime. În adevăr că zicând el mai sus: „Cine mă va izbăvi de trupul morții aceștia“ a arătat pe Tatăl făcând aceasta prin Fiul, apoi iarăși pe Duchul sfânt împreună cu Fiul, căci zice: „Că legea Duchului vieței întru Christos Iisus m'a izbăvit“, și mai departe iarăși pe Tatăl și pre Fiul, zicând: „Pentru că ceiace eră cu neputință legei, întru care eră slabă prin trup, Dumnezeu pre Fiul seu trimițând întru asemănarea trupului păcatului a săvârșit, și pentru păcat a osândit păcatul în lume“ (Vers. 3). Aici iarăși se pare că apostolul defaimă legea; însă dacă ar fi cineva cu multă băgare de seamă, ar afla că o laudă încă foarte mult, arătând-o conglăsuitoare cu Christos, și tot aceleași preferându-le și legea. Apostolul n'a zis:

«că ceiace eră rău în lege», ci „ceiace eră cu neputință lezei“, și iarăși „întru care eră slabă“ și nu «întru care urzeă răul, întru care uneltiă răul». Dară nici slăbiciunea lezei nu i se atribuie ei, ci trupului, zicând: „întru care eră slabă prin trup“. Trup aici nu numește însăși ființa lui, însuși subiectul sau esența lui, ci cugetul cel trupesc, — astfelu că prin aceste expresiuni el scapă de acuzațiuni și trupul, și legea lui Moisi. Și nu numai prin acestea, ci și prin cele ce urmează. Dacă legea eră contrară, apoi cum de a venit Christos în ajutoriul ei? Cum de împlinește îndreptarea ei, și vine în ajutoriu osândind păcatul în trup? Apoi tocmai aceasta mai lipseă, fiindcă încă de mult legea osândiă păcatul în sufletul omului. Dară ce? Oare legea a făcut ceia ce eră mai principal, și unul născut Fiul lui Dumnezeu a făcut ceiace eră mai de puțină înșămănatate? Nici de cum, căci și aceia — legea naturală sau conștiința — tot Dumnezeu a infiltrat-o în sufletul omului, și tot el a adăogat la timp și legea scrisă. Dealtmintrelea nici un folos nu ar fi fost de principal, dacă nu s'ar fi adăogat pe lângă el și ceiace se crede ca secundar. Căci ce folos este de a ști cinevă ce trebuie să facă, și totuși nu face? Nici unul, ba încă și osânda îi este mai mare. Așa că cel ce a izbăvit sufletul, același este care a făcut ca și trupul să devină mai sprinten. A învăță pre cinevă e lucru ușor; însă a'i arată și o cale oarecare, sau, mai bine zis, un mijloc sigur prin care să se realizeze cu ușurință cele învățate, aceasta este de admirat. De aceia a venit unul născut al lui Dumnezeu, și nici că s'a depărtat, până ce mai întâi nu ne-a izbăvit de acea greutate. Și ceiace e mai principal, e modul biruinței lui. Fiindcă el n'a luat alt trup, ci chiar acel trup omenesc obosit și zdrobit. Duple cum cinevă, văzând în piață o femeie ordinară lovită și maltratată de un moic, ar veni în ajutoriul acelei femei, spunând că el este fiul ei, deși este fiul împăratului, și astfelu ar scăpa pe acea femeie din ghiarele dușmanilor ei, — tocmai așa a făcut Christos, fiindcă, luându-ni apărarea și mărturisind că el este fiul omului, s'a pus în dreptul nostru, și a osândit păcatul. După aceia păcatul n'a mai îndrăznit să loviască în om. Ba încă ceva mai mult, că el — Fiul lui Dumnezeu — a lovit păcatul cu o lovitură de moarte; însă prin aceasta n'a fost osândit

trupul cel lovit, ci păcatul care lovia a fost zdrobit și înfrânt, ceiace este mai minunat decât orice. Căci dacă biruința nu eră în trup, nu ar fi fost atât de minunat lucru, fiindcă și legea făcea aceasta; — faptul minunat este că împreună cu trupul a stat și trofeile, și el (trupul), care de mii de ori a fost zdrobit de păcat, a purtat o biruință strălucită asupra păcatului. Privește câte fapte minunate s'au petrecut aici; întâi că păcatul n'a biruit pe trup; al doilea că a fost biruit, și încă de trup biruit, căci nu este tot una: de a nu fi învins, și de a birui pe cel ce veșnic te atacă; al treilea că nu numai că a biruit, ci l-a și osândit. Nu a fost învins păcatul, ca să nu mai păcătuiască, însă ca trupul care eră mai înainte disprețuit să învingă păcatul și să-l osândiască prin moarte, aceasta tocmai este care arată pe trup grozav. Astfelu, deci, s'a dezlegat și puterea păcatului, în același timp a ucis și moartea ce eră introdusă de păcat. Pe cât timp păcatul luă în stăpânire pe cei păcătoși, li aducea și sfârșitul duple cuvântul dreptului: „Moartea păcătosului cumplită este“, dară acum aflând trup nemuritoriu și predându-l morții, a fost osândit ca nedreptățind trupul. Ai văzut câte biruinți au fost? A nu fi biruit trupul de păcat, ba încă a învinge pe păcat și a'l osândi, și încă nu a'l osândi cum s'ar întâmpla, ci a'l osândi ca păcătuind, iată biruințele. Mai înainte îl muștră ca păcătuind, și după aceea l-a osândit, nu numai cu autoritatea și puterea sa, ci și cu cuvântul dreptului. Aceasta a învederat-o zicând: „și pentru păcat a osândit păcatul în trup“. Ai văzut, că pretutindeni păcatul este condamnat, iară nicidecum trupul, care este chiar încununat? Ai văzut că hotărîrea contra păcatului este exprimată destul de lămurit? Dară dacă spune că Dumnezeu a trimis pe Fiul său întru asămănarea trupului păcatului, apoi să nu'ți închipui că a avut alt trup, ci fiindcă a fost spus de trupul păcatului, de aceea a pus și asămănarea. N'a avut Christos trupul păcătos, ci deopotrivă cu al nostru cel păcătos, însă fără păcat, și de aceeași natură cu a noastră, așa că și de aici este învederat, că natura trupului nostru nu este rea. Christos n'a luat alt trup în locul celui dinainte, nici că schimbându-i esența cu totul l-a pregătit astfelu de a îndreptă învingerea trupului omenesc, ci lăsându-l în aceeași natură, a proclamat astfelu biruința

și cununa luată contra păcatului, iară după biruință și pe el l-a înviat, și l-a făcut nemuritoriu.

«Și ce are a face cu mine, zici tu, dacă acestea s'au petrecut în acel trup?» Are a face cu tine, și încă mult, și de aceia a adaos apostolul: „Că îndreptarea legii să se împliniască întru noi, cari nu umblăm duple trup“ (Vers. 4). Dară ce va să zică „îndreptarea“? Adecă sfârșitul, scopul, succesul legii. Căci ce voia Christos, și ce a poruncit el? Ca trupul să fie nemuritoriu. Aceasta noi am câștigat-o prin Christos. A se împotrivi și a se lupta pentru noi, a fost fapta lui; a noastră însă este de a ne bucura de biruință. «Așa dară nu vom mai păcătui de acum?». Nu vom mai păcătui, dacă însă nu vom fi cu totul moleșiți și căzuți. De aceia a și adaos apostolul: „cari nu umblăm duple trup“. Ca nu cumva auzind că Christos te-a izbăvit de rezboiul păcatului, și că îndreptarea legii s'a împlinit întru tine, păcatul fiind osândit în trup, și să lași la o parte orice pregătire de luptă, de aceia zicând mai sus: „nici o pedeapsă nu este acum“ a adaos aici: „cari nu umblăm duple trup“ și „ca îndreptarea legii să se împliniască întru noi“, ceiace este același lucru, sau mai bine zis, nu numai același lucru, ci mai mult chiar. În adevăr, că după ce apostolul zice: „ca îndreptarea legii să se împliniască întru noi, cari nu umblăm duple trup“, a adaos imediat: „ci duple Duch“, arătând că nu numai trebuie a ne depărta de rele, ci și în fapte bune a ne mândri. Pentru a'ți da ție cununa cea neveștejită, aceasta aparține lui, însă de a stăpâni lucrul dat, este treaba ta. Că ceiace eră dreptul legii, de a nu te face vinovat cu blăstâmul, aceasta a săvârșit-o Christos.

Deci, nu tradă un astfelu de dar, ci stăi cu voinicie păstrând uu astfelu de tezaur prețios. Aici 'ți mai arată, că nu ni este deajuns spre mântuire numai baia renașterei, sau botezul, dacă după această baie nu vom arăta o viață vrednică de acest dar. Așa că, spunând acestea, iarăși vorbește în favoarea legii, căci și după ce am crezut în Christos, noi trebuie a face totul, ca astfelu îndreptarea legii să stea în noi, ceiace a împlinit Christos, și să nu se corupă.

„Că cei ce sunt duple trup, zice, cele ale trupului cugetă“ (Vers. 5), însă nici aceasta nu este vre-o piră adusă trupului, căci întru cât noi îl păzim în bună rânduială, nu se întâmplă nimic absurd, dară când îi permitem totul, și el covârșeste hotarele sale, și se împotrivesc sufletului, atunci totui se prăpădește și se corupe, nu doară prin natura sa, ci prin necumpănare și prin neorânduiala urmată din ea.

„Iară cei duple Duch, cele ale Duchului“ zice. „Pentru că cugetul trupului este moartea“ (Vers. 6). Nu zice «că natura trupului, nici ființa sau esența lui», ci „cugetul“ ceiace s'ar putea îndrepta și ridica din nou. Aceasta o spune apostolul nu cu scopul de a da trupului o judecată aparte, să nu fie! — ci arată numai aplecarea cea josnică a cugetului. Iară prin faptul că 'l numește atât de rău și căzut, ceiace obișnuiește apostolul în multe părți a face, ca de pildă când nu numai trupul, ci omul întreg cu sufletul împreună este numit de dânsul cu denumiri înjositoare, nu însămnă altceva decât că voiește a ne face cu băgare de samă în acțiunile noastre.

„Iară cei duple Duch, cele ale Duchului“. Aici iarăși vorbește de cugetul duchului, ceiace spune și aiurea zicând: „Iară cel ce cearcă inimile știe ce este cugetul duchului“ (Rom. 8, 27), și arată multe bunuri izvorite din asemenea cuget, și în viața prezentă, și în cea viitoare. Cu mult mai mari bunuri ni procură cugetul duhovnicesc decât cel trupesc. De aceea și adaogă zicând că cugetul duhovnicesc este „viață și pace“, pe deoparte spre deosebire de cugetul trupului care „este moarte“, iară pe de alta spre deosebire de cele ce urmează mai departe: „Pentru că cugetul trupului vrăjmaș este la Dumnezeu“ (Vers. 7), ceiace e mai rău decât moartea. Apoi arată cum asemenea cuget este și moarte, și vrăjmaș. „Că legei lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate“, zice. Dară tu nu te tulbură auzind „că nici nu poate“, fiindcă nedomirirea aceasta este ușor de dezlegat. Cugetul trupului aici el numește cugetul cel pământesc, cel tâmpit, cel înebunit după cele pământești și după faptele cele rele. Acest cuget, zice el că este cu neputință de

a se supună lui Dumnezeu. Dară atunci care speranță de mântuire mai este, dacă este cu neputință ca din rău să se facă bun? Însă apostolul nu spune aceasta, fiindcă cum el, Pavel, a putut deveni ceiace a fost? Cum tâlharii de pe cruce? Cum Manasi? Cum Ninevitenii? Cum a putut a se îndreptă David, care căzuse? Cum și-a redobândit Petru ceiace pierduse mai înainte lepădându-se de trei ori de Christos? Cum curvariul este prenumerat în ceata lui Christos? Cum Galatenii aceia cari căzuse din char, au putut să se reîntoarcă la starea dinainte?

Deci, el nu spune, că este cu neputință ca rămânând cineva sau stăruind în rău, să se supună lui Dumnezeu; — dară dacă el se schimbă, apoi atunci devine bun, și cu ușurință se supune lui Dumnezeu. Apostolul n'a spus că omul nu se poate supune lui Dumnezeu, ci că fapta rea nu poate fi în același timp și bună, ca cum ar zice cineva că curvia nu poate fi înțelepciune, și nici răutatea nu poate fi virtute, ceiace și Mântuitorul spune în evanghelie: „Nu poate pomul rău să facă roade bune“ (Math. 7, 18). Dară Christos prin această expresiune nu împiedecă ca din rău să se prefacă în bun, ci spune că rămânând pomul rău, nu poate face roade bune. N'a zis doară că „nu poate pomul rău să devină bun“, ci, că rămânând rău, nu poate face roade bune. Cum că este cu putință de a se prefacă răul în bine, aceasta nu numai aici a arătat-o, ci și în parabola aceia unde vorbește de zizanii (neghină) cari ar putea deveni grâu, drept care și împiedecă de a fi smulse: „Ca nu cumvă, zice, plivind neghinile (zizaniile) să rupeți și grăul împreună cu dânsle“ (Math. 13, 29), adică să rupeți grăul ce s'ar putea produce din ele pe viitoriu ¹⁾.

¹⁾ *Nota.* Explicarea dată aici de Sf. Chrisostom acestui pasaj nefiind completă, ar putea produce oarecare nedomirire în spiritul celitorului. De aceia să vedem ce zice Sf. Chrisostom în Comentariile Evangheliei lui Matheiu, cap. 13, 29, pag. 518: «Așa dară, întreabă el, ce înseamnă „ca nu cumvă plivind neghinile să rupeți și grăul împreună cu dânsle“? Sau că spune: „că dacă veți ridica armele ca să răpuneți pe eretici, de necesitate că cu acea ocazie veți doborî și pe mulți sfinți“, sau că zice „că poate chiar din aceste zizanii s'ar sclimbă multe și ar deveni grâu. Deci, dacă le-ați smulge mai dinainte, le-ați vătăma de a putea deveni în viitoriu grâu“. În urma acestei explicațiuni complete, orice nedomirire dispare. (Trad.).

Aşa dară, sub denumirea de cugetul trupului, apostolul numeşte răutatea, iară sub acea de cugetul duchului, înţelege charul dat noue, şi acţiunea aceia judecătă ca bună de libera noastră voinţă. Nicăiri însă nu vorbeşte aici despre ipostasul sau fiinţa vre unui cuget al trupului, ci despre virtute şi răutate. «Ceiace n'ai putut face în lege, zice, vei putea face acum păşind drept şi fără teamă, dacă însă vei câştigă ajutoriul Duchului. Nu este de ajuns de a nu umbla duple trup, ci trebuie şi de a păşi duple Duch, fiindcă pentru mântuirea noastră nu este de ajuns numai de a ne abate dela rele, ci trebuie şi cele bune a le face. Dară aceasta numai atunci va fi, când vom da spiritul nostru Duchului, şi când vom sili trupul de a'si cunoaşte rândueala sa. Astfeliu şi trupul îl vom putea face duchovnicesc, precum şi dacă ne trândăvim, chiar şi sufletul îl vom face trupesesc. Deci, fiindcă nu la voea naturei a lăsat acest dar, ci l-a încredinţat liberei tale voinţi, în tine stă de a deveni trupul duchovnicesc sau sufletul trupesesc, căci totul depinde de tine. Păcatul nu se mai rezboieşte acum cu legea minţii noastre, nici nu ne mai robeşte ca mai 'nainte, ci toate acelea au încetat şi au fost răpuse de charul Duchului, care a făcut ca patimile să se teamă şi să tremure. Dară dacă tu singur stingi lumina, dacă singur scoţi şi alungi pe guvernatoriul şi căpitanul corabiei tale, la urmă naufragiul ţie singur ți se calculează».

Cum că virtutea a devenit mai uşoară acum — pentru care şi filosofia este mai mare, — află de acolo cum mergeau lucrurile pe când legea stăpânea pe oameni, şi cum merg astăzi, când a strălucit charul duchului. Ceiace mai 'nainte nimănui nu se părea a fi cu putinţă, ca de pildă fecioria, dispreţuirea morţii şi a multor patimi, toate acestea astăzi se săvârşesc pretutindeni în lumea întregă, şi nu numai printre noi, ci şi printre Sciţi, şi Thraci, şi Indieni, şi Persi, şi printre mulţi alţi barbari vei găsi choruri de fecioare, o mulţime de martiri, societăţi de călugări, şi chiar mai mulţi de aceştia decât de cei însuraţi. Vei găsi la aceştia şi sărăcie multă, şi post îndelungat, ceaice afară de unul sau de doi, cei din vechime, cari vieţuiau duple lege, nici prin vis nu 'şi-au putut închipui că s'ar putea vreodată.

Văzând, deci, adevărul lucrurilor răsunând mai strălucit decât orice trâmbiţă, nu te moleşi, şi nici nu trădă un astfelu de char. Nu este cu putinţă a se

mântui cineva după primirea credinței, dacă se trândăvește. Sunt ușoare mijloacele, ca luptându-te să biru-ești, și nu dormind sau abuzând de măreția charului prin trândăvie, ca apoi iarăși să te tăvălești în mocirlă dinainte. De aceia și adaoage apostolul zicând: „Iară cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot“ (Vers. 8). «Dară ce? zici tu; ca să plăcem lui Dumnezeu, trebuie a ne tăia trupul, și să-l părăsim?. Ni poruncește oare de a deveni omorători ai noștri, ca să putem ajunge la virtute?». Privește câte absurdități se pot naște, dacă cele vorbite le primim cum s'ar întâmplă!. Prin expresiunea „trup“ apostolul nu înțelege aici trupul pe care-l purtăm, sau ființa trupului, ci viața trupească și lumească, viața acea încărcată de dezmerdări și de desfrâu, care faco trupesc pe întregul om. După cum cei ce sunt înaripați cu duchul fac chiar și pe trup duchovnicesc, tot așa și cei ce fug de duch și slujesc pântecelui și plăcerilor, fac și pe suflet trup. fără însă de a-i schimbă prin aceasta esența, ci numai că-i înjosesc și necinstesc nobleța. Feliul acesta de întrebuintarea cuvintelor se găsește și în vechiul testament în multe locuri, unde sub denumire de trup se înțelege viața acea pământească și josnică, încurcată în plăceri absurde. Și lui Noe de pildă îi zice Dumnezeu: „Nu va rămânea duchul meu în oameni aceștia în veac, pentru că trupuri sunt“ (Facer. 6, 3), de și însuși Noe eră îmbrăcat cu trup. Însă vina nu sta în aceia că erau îmbrăcați cu trup, căci aceasta eră a naturei, ci în aceia că preferasc viața trupească. De accia și Pavel zice: „Cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot“, după care imediat adaoage: „Iară voi nu sunteți în trup, ci în Duch“ (vers. 9), unde iarăși nu vorbește de trupul obișnuit, ci de un astfelu de trup, care este tirît și tiranisit de patimi. «Dară de ce, zici tu, n'a vorbit așa, și nici n'a pus deosebirea în ochii tuturor? Pentru ca să înalțe auditoriul și să-i arate că cel ce viețuește drept, nu este în trup. Cum că omul duchovnicesc nu mai este în păcat, faptul este învederat, — dară apostolul pune și ceiace este mai principal, că nu numai nu se mai află în păcat, ci un astfelu de om nu mai este nici în trup, căci el a devenit inger de aici, și că se ridică spre ceriu, eară trupul îl are ca de prisos.

Deci, dacă tu defaimi trupul, fiindcă cu această denumire apostolul a arătat viața trupească, apoi atunci defaimi și lumea întreagă, căci de multeori și sub cuvântul de lume se înțelege răutatea, după cum acolo unde ziceă Christos ucenicilor: „Voi nu sunteți din lumea aceasta“, precum și acolo unde ziceă către frații lui: „Nu poate lumea să vă urască pre voi, iară pre mine mă urăște“ (Ioan 15, 19. 7, 7). Atunci și pe suflet îl veți crede a fi străin de Dumnezeu, fiindcă și pe cei ce viețuiesc în rătăcire apostolul îi numește psihici, adică trupești. Dară nu este așa, Nu trebuie a primi cuvintele în mod simplu, ci pretulindeni e nevoie de a fi cu cea mai mare băgare de seamă la scopul celui ce vorbește, și a cunoaște devizarea exactă a celor vorbite. Unele din ele sunt bune, altele sunt rele, iară altele sunt medii între cele două dintâi; de pildă, spirit și corp sunt medii, fiindcă pot deveni și una și alta, — pe când duchul veșnic este al celor bune, și niciodată nu poate deveni altmintrelea. Și aici, ca și mai sus, sub denumirea de cugetul trupului se înțelege fapta cea rea a celor ce pururea sunt răi, fiindcă nu se supun legii lui Dumnezeu. Dară dacă tu dai și sufletul și trupul celui mai bun — adică duchului — ai câștigat partea aceluia, pe când dacă le dai celui mai rău, prin aceasta te-ai făcut părtaș păzării, nu prin natura sufletului și a trupului, ci prin intențiunea ta care este principalul, sau, mai bine zis, care e stăpână absolută de a alege una din aceste două.

Și cum că acestea sunt așa, și cele vorbite nu sunt spre defăimarea trupului, iarăși să întrebuițăm aceleași expresiuni, și să le examinăm mai cu deamănuntul. „Iară voi, zice, nu sunteți în trup, ci în Duch“.

Dară ce? Oare nu erau ii în trup, ci se perindau prin lume fără trupuri? Și cum s'ar putea zice aceasta? Ai văzut că apostolul, prin această expresiune, face aluziune la viața trupească? Și de ce oare n'a zis: «că voi nu mai sunteți în păcat» ci „nu sunteți în trup“? Pentru ca să afli că Christos nu numai tirania păcatului a stins-o, ci și trupul l-a făcut mai ușor și mai duhovnicesc, și nu doară că prin schimbarea naturei trupului, ci numai prin înariparea lui, adică prin încurajarea și entuziasmarea lui. După cum prin însoțirea focului cu ferul, foc devine și ferul, rămânând totuși în

propria sa natură, tot așa și corpul credincioșilor, cari au într'ânsii Duchul, se prefacă în aceeași energie cu el, adecă devine duhovnicesc, și deși din toate părțile este răstignit, el totuși este înaripat, împreună cu sufletul, cum de pildă eră trupul celui ce grăia acestea. De aceia el își bătea joc de orice desfătare și plăcere, și se simțea multămit și încântat în foame și bătaie, și în cât timp eră întemnițat, și nici că îl supăra întru ceva pătimind acestea! De aceia și zicea el: „Pentru că cea curând trecătoare ușurare a năcazului nostru...” (II. Cor. 4, 17), fiindcă atât de bine își dăscălise trupul său, încît să călătorească împreună cu Duchul.

„Că Duchul lui Dumnezeu locuiește întru voi”¹⁾. Expresiunea din capul propoziției acesteia „că” (εἴπερ = dacă, de cumvâ) în multe locuri este pusă nu ca semn de îndoială, ci chiar fiind convins că este așa, precum zice și aiurea: „De vreme ce (εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεοῦ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλίψιν) cu dreptate este la Dumnezeu a răsplăti năcaz celor ce vă năcăjesc pre voi” (II. Thesal. 1, 6), și iarăși: „Atâtea ați pătimit în zădar, dacă (εἴτε καὶ εἰσὶν) și în zădar” (Galateni 3, 4), ceiace arată că această particulă deși în formă este de îndoială, totuși în fond este afirmativă.

„Iară de n'are cinevă Duchul lui Christos”. Nu a zis «iară de nu aveți voi», ci faptul acesta dureros îl atribue altora, zicând: „acela nu este al lui”. „Iară de este Christos întru voi” (Vers. 10). Aici iarăși li pune înainte cele bune. Ceiace e dureros și trist, el o spune în scurt și la mijlocul frazei, pe când ceiace este iubit și dorit o pune de amândouă părțile, și prin multe vorbe, ca astfel să întunece efectul produs de întristare. Aceasta o zice apostolul nu spunând că Duchul este Christos, — să nu fie una ca aceasta, — ci arătând că cei ce are Duchul, nu numai că se numește al lui Christos, dară chiar are pe Christos în el,

¹⁾ *Notă.* Expresiunea din original εἴπερ tradusă exact în Românește este *dacă, de cumvâ*, și nici de cum că, după cum se găsește în ediția de Buzău. Dovadă la aceasta este chiar explicația Sf. Chrisostom. (Trad.).

fiindcă nu se poate ca Duchul să fie de față și Christos să nu fie. Unde este un ipostas al Treimeii, acolo este de față Treimea întreagă, fiindcă Treimea este nedes-părțită în sine, și unită în mod desăvârșit. «Și ce va fi, dacă Christos este în noi?» „Trupul este mort pentru păcat, zice, iară Duchul viază pentru dreptate“. Ai văzut câte rele sunt, când cineva nu are Duchul sfânt? Moarte, dușmănie către Dumnezeu, a nu putea fi mulțămît de legile lui Dumnezeu, a nu fi al lui Christos precum trebuie, a nu-l avea pe el în sine. Acum gândește-te și la bunurile ce sunt, când cineva are în sine Duchul; că el este al lui Christos, că are în sine pe însuși Christos, că se luptă ca să întrecă pe ingeri în viață curată. Aceasta va să zică a-și omori cineva trupul, a viețui viață nemuritoare, a avea chiar de pe acum garanția învierii din morți, a păși cu ușurință pe calea virtuții, așa că un astfelu de om este încununat la urmă, fără alte fapte sau ostenele. De aceia a și adaos expresiunea „pentru păcat“, ca să afli odată că el n'a omorit natura trupului, ci numai păcatul, fiindcă dacă s'ar omori natura trupului, s'ar omori în același timp și multe altele cari ar putea folosi sufletul. Deci, el nu spune aceasta, ci voeste ca trupul chiar trăind să rămână mort. A avea pe Fiul în noi, cum și a fi în noi Duchul, este semn că trupurile noastre, în ceiace privește săvârșirea păcatului, cu nimic să nu se deosebiască de trupurile cele moarte din coștiuguri. Dară tu nu te spăria auzind de moarte, căci o astfelu de moarte are în ea adevărata viață, pe care nici-o moarte nu o va ajunge. Astfelu este viața Duchului; ea nu se supune morții, ci consumă și nimicește pe moarte, iară ceiace a primit, păstrează pentru totdeauna nemuritoriu. De aceia zicând că trupul este mort pentru păcat, nu a spus «că Duchul viază» ¹⁾, ci „Că Duchul viață (este) pentru dreptate“, ca să arate că Duchul poate să dea viața și altora.

¹⁾ Notă. Originalul este precum urmează: τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην, adică: iară Duchul viață pentru dreptate, — de unde se vede că traducerea din ediția de Buzău nu este exactă. De altminterlea chiar Sf. Chrisostom explică deosebirea dintre cuvintele *viață* și *viază*, și ni arată care este sensul adevărat al pasajului. (Trad.).

Apoi iarăși încordând atențiunea auditorului, spune și cauza vieții, și dovada în același timp. Cauza este dreptatea. «Păcatul ne mai existând, zice, nici moartea nu se mai arată; iară moartea nearătându-se, viața este nedesființată».

„Iară de locuește întru voi Duchul celui ce a sculat pre Iisus din morți, cel ce a sculat pre Christos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare, pentru Duchul lui cel ce locuește întru voi“ (Vers. 11). Aici iarăși aduce vorba de înviere, fiindcă aceasta mai ales eră care deșteptă speranța auditorului, și l' asigură prin cele petrecute cu Christos. «Nu te teme, zice, dacă ești îmbrăcat cu trup mort; aibi în tine Duchul, și vei învia numai decât». Dară ce? Oare trupurile care nu au în ele Duch, nu vor învia? Și cum vor stă atunci toți înaintea tronului lui Christos? Cum va putea fi vrednic de credință cuvântul despre gheena? Că dacă cei ce nu au în ei pe Duch nu înviază, atunci nici gheena nu va fi. Deci, ce va să zică ceiace el spune aici? Toți vor învia, desigur, însă nu toți spre viață, ci unii spre osândă, iară alții spre viață. De aceia nici n'a zis apostolul «va învia și trupurile voastre», ci „va face vii și trupurile voastre“, ceiace este mai mult decât învierea, și care se acordă numai celor drepti. Deci, spunând și cauza unei asemenea cinste, zice: „pentru Duchul lui cel ce locuește întru voi“. Așa că dacă vei pleca de aici fiind lipsit de charul Duchului, și neavându-l întreg, te vei pierde desigur, chiar de-ai învia. Căci duple cum el nu va suferi a fi predat osândei, văzând atunci strălucind Duchul întru tine, tot așa nu va primi ca tu să fii introdus în camera cea de nuntă, văzând că Duchul este stins în tine, duple cum n'a lăsat să intre nici acele fecioare nebune.

¹⁾ Deci, iubitele, nu lăsa ca trupul să vieze acum, ca astfelu să vieze atunci, fă să moară aici, ca să nu moară acolo niciodată. Dacă va rămâneă aici viețuind,

¹⁾ *Partea morală.* Despre cei ce viețuiesc în virtute și în exerciții morale, și că singuri aceștia trăesc, pe când cei ce viețuiesc în plăceri, dejă sunt morți. Și despre dezmerdare, iubire de argint și lăcomie. (*Veron*).

nu va viețui, iară de va muri, atunci va trăi. Aceasta se petrece și cu învierea cca de obște, căci mai întâi trebuie a muri trupul și a se îngropa, și după aceea a se face nemuritoriu. Aceasta se petrece și în baia renașterii (botez), fiindcă mai întâi trupul se răstignește, apoi se îngroapă, și după aceea înviază. Aceasta s'a petrecut și cu trupul Domnului, fiindcă și el a fost răstignit, îngropat, și apoi a înviat. Aceasta să facem și noi, omorînd fiecare trupul său neconținut, în fapte. Eu nu spun de ființa trupului, să nu fie una ca aceasta, ci vorbesc de aplecările spre fapte rele. Aceasta este adevărată viață, ba mai bine zis aceasta este singura viață, de a nu se supune cineva la nimic omenesc, și nici de a sluji plăcerilor. Cel ce se supune singur plăcerilor, nici nu poate a mai viețui pe urmă liniștit din cauza nemulțămirei ce izvorăște din ele, din cauza fricei, a primejdiilor și a nenumăratelor patimi. Dacă se gîndește la moarte și o așteaptă ca fiecare muritoriu, el a murit deja de frică mai înainte de moarte. Dacă ar bănuî vre-o boală, vre-o batjocoră, vre-o sărăcie, sau și altceva din cele neașteptate, el este prăpădit deja și demoralizat cu totul. Dară ce ar putea fi mai ticălos ca o astfelu de viață?

Nu tot așa însă se petrec lucrurile cu cel ce viețuiește în Duchul, căci el este mai presus și de frică, și de supărare, și de primejdii, și de orice schimbare, și nu numai că nu suferă nimic, ci mai mult încă, că chiar căzând pe capul lui astfelu de nenorociri, el le disprețuiește. Și cum va fi aceasta? Dacă Duchul locuiește pururea în noi. El n'a spus ca să locuiască pe un timp scurt în noi, ci neconținut. De aceea n'a zis «Duchul ce a locuit» ci „cel ce locuiește“, arătînd prin aceasta rămânerea lui veșnic în noi. Prin urmare, cel ce viețuiește, acesta mai cu samă este mort cu viața. De aceea și zice apostolul: „iară Duchul viață pentru dreptate“. Și pentru a lămurî mai bine cele vorbite, să punem la mijloc doi oameni, din cari unul să fie predat desfrînării, plăcerilor și înșălăciunei vieții, iară celalt mort în asemenea patimi, și să vedem care din doi trăiește în adevăratul înțeles al cuvîntului. Fie dintr'acești doi, unul foarte bogat și renumit, hrînind la masa sa mulți parasiți și lingușitori, și petrecîndu-și toată ziua în aceasta, veselindu-se și desfătându-se, —

pe când celălalt trăind în sărăcie și în post, în înfrânare și filosofie, deabea spre sară împărtășindu-se din hrana trebuitoare, sau dacă voești, rămână nemâncat două și trei zile; ci bine! care din acești doi vi se pare că viețuiește cu adevărat? Știu bine că mulți dintre voi vor crede că acela care saltă veșnic, care se dezmeardă și își imprășteie ale sale, pe când noi vom crede că acela trăiește, care se bucură de toate cu cumpătare. Deci, fiindcă este luptă și ceartă, și nu putem să ne înțelegem, să intrăm în casele amândurora, și mai cu samă chiar atunci când crezi că bogatul trăește, adevărat chiar în timpul dezmeardărilor lui, și după ce am intrat, să vedem în ce ocupațiuni găsim pe fiecare din ei, fiindcă numai din fapte se poate vedea și cel ce trăește, și cel ce este mort. Așa dară, pe unul îl vom găsi cu cartea în mână, în rugăciuni și post, sau în ocupațiuni de acele necesare, privighind și fiind treaz și vorbind cu Dumnezeu, — pe când pe celălalt îl vom găsi cufundat în beție, și-l vom vedea într-o stare care cu nimic nu se deosebește de a unui mort. Și de am stă acolo chiar până sara, am putea vedea cum moartea lui se înfunde tot mai mult, fiindcă moartea din cursul zilei este succedată de moartea din timpul nopții, adevărat de somn, — pe când pe celălalt îl vom găsi treaz și privighind chiar și în timpul nopții. Așa dară pe care din doi îl vom considera că trăește? Pe cel ce șade fără simțire chiar în timpul zilei și expus risului general, sau pe cel ce lucrează și vorbește cu Dumnezeu? De acela dacă te apropii și-ți spui ceva chiar necesar, el nu aude nimic vorbindu-i, după cum nu aude nici mortul, pe când de acesta de ai voi să te apropii, fie ziua, fie noaptea, îl vei vedea mai mult înțelegător decât om, și îl vei auzi filosofând despre cele cerești. Ai văzut că acesta trăește mai presus de toți cei vii, iară acela este mai ticălos decât cei morți? Chiar de ar crede el că face ceva atunci, totuși de vei lua sama bine, te vei convinge că el vede lucrurile pe dos, adevărat face cu totul contrar de ceiace trebuie să facă, seamănă cu cei nebuni, ba încă și mai mișel decât nebunii. Pe nebuni dacă i-ar batjocori cineva, noi cu toții certăm pe cel ce i-a batjocorit și luăm apărarea acestora, pe când dacă vedem batjocorit pe un bețiv, nu numai că nu ne înduioșăm de milă către el, ci încă cu toții îl hulim și-l dezaprobăm. Deci, spune-mi; oare aceasta este viața, sau ceva mai grozav decât mui de

morți? Ai văzut că cel ce se dezmiardă în plăceri, nu numai că este mai ticălos decât cel mort, ci chiar de cât cel îndrăcit este mai pre jos? Fiindcă de acela îți este milă, pe când pe acesta îl urăști; unul se bucură de iertare, de vreme ce nu este vinovat de boala ce-l stăpânește, pe când celălalt va fi osândit pentru boalele morale ce singur și le-a provocat. Dacă acesta văzut pe dinafară și este atât de ridicol și de disprețuit, cu balele la gură și puțin de vin, apoi gândește-te la acel suflet nenorocit, care este înmormântat în trupul lui ca într'un mormânt, gândește-te, zic, cum se găsește el acolo! Este același lucru ca și cum ai vedea pe o fecioară împodobită, cuminte, liberă, nobilă și frumoasă, batjocorită de o slugă barbară, spurcată și uricioasă, care-și bate joc de ea. Astfelu este beția. Deci, care dintre cei ce au mintea în scaun, nu ar prefera ca să moară de o mie de ori mai bine, decât să trăiască astfelu o singură zi? Când se face ziua și se scoală din somn după acea batjocură, chiar de s'ar părea că sufletul lui este treaz, totuși nici atunci nu se bucură de o curată înțelepciune, pentru că norii beției îi stau încă dinaintea ochilor. Dară chiar de i-am îngădui să fie în adevăr treaz, care este câștigul lui? O asemenea trezie nu-i folosește la nimic, ci numai doară că se gândește la acuzatorii săi. Când el se slușăște în beție, câștigă numai atâta că nu simțește pe cei ce-l iau în bătae de joc, însă după ce se face ziua, a pierdut și această mângăere, căci și slugile cârtesc, și femeia se simte rușinată, și prietenii îl batjocoresc, și dușmanii îl rid. Dară ce ar putea fi mai de jale decât o astfelu de viață, ca ziua întreagă să fie ridiculizat de toți, și spre sară aceleași slujăanii să se repete iarăși?

Dară ce? Voiești poate ca să aducem la mijloc pe cei lacomi? Căci și lăcomia este o altă beție mai grozavă ca cea dintâi, iară dacă este beție, apoi e și moarte cu mult mai rea decât moartea naturală, fiindcă și aceasta este o beție mai rea decât beția de vin. În adevăr, că nu este atât de grozav de a se îmbătă cineva de vin, pe cât este de a se îmbătă cu pofta de bani. În beția de vin paguba merge până la patimă, să sfârșaste în nesimțire și în pierderea desăvârșită a bețivului, — pe când în beția de bani, vătămarea se răsfrânge asupra multor suflete, și de aici aprinde totdeauna felurite lupte și chiar războaie. Aide, deci, să punem și

pe acesta în fața celui alt bețiv, și să vedem în ce anume se însoțește cu acela, în ce anume îl întrece, și cum dânsii sunt beți, să li facem astăzi comparațiunea. Pe acel fericit, care viețuiește cu Duchul, nu'l vom compara cu acești din urmă, ci numai pe aceștia îi vom examina. Deci, iarăși să punem masa în mijloc, încărcată cu mii de omoruri.

Așa dară în ce anume să însoțesc aceștia, și în ce se asemănă? În natura boalei chiar. Feliul beției, de sigur că este deosebit, fiindcă unul se îmbată de vin, iară celălalt de bani; însă patima este aceeași, fiindcă amândoi sunt stăpâniți de aceeași poftă. Cel ce se îmbată de vin, cu cât ar bea mai multe pahare, cu atâta mai mult încă dorește să bea, iară cel ce iubește banii, cu cât va aduna mai mulți, cu atât mai mult i se aprinde pofta de bani, și setea după îi devine mai grozavă. În aceasta se asemănă perfect, pe când în celelalte iubitoriul de argint covârșeste pe bețiv. Și în ce anume? În aceia că bețivul de vin pătimește de ceva natural, fiindcă vinul fiind înfăntătoriu mărește și sporește uscăciunea din stomah, și astfel face pe bețivi să aibă sete; — dară iubitoriului de argint cum și de unde îi vine veșnic pofta de a avea tot mai mult? Patima aceasta, deci, este neexplicată, și mai mult samănă cu o enigmă. Dară de credeți, să'i vedem pe aceștia și după beție. Ei bine, pe iubitoriul de argint nu'l vom vedea nici odată în acea stare de după beție, fiindcă el veșnic este în stare de beție. Deci, în această stare de beție fiind amândoi, să vedem și să judecăm care din doi este mai de ris, ca apoi să ne formăm o idee exactă de dânsii. Vom vedea pe cel îmbătat de vin umblând pe drum și impletecindu-i-se picioarele în toate părțile, cu ochii deschiși, fără însă să vadă pe cineva, izbind pe cel ce'l întâlnește, bolborosând din gură cuvinte fără șir, vârsând băutura dintrânsul, gol și slujit într'un mod bestial, chiar de s'ar găsi în fața lui femeie, sau fată, sau slugă, sau ori și cine ar fi. Ați ris deajuns? Ei, aide acum să aducem în mijloc și pe lacom. Dară cele petrecute cu acesta sunt vrednice nu numai de ris, ci și de blestem, de mânie multă, și de mii de trăsnete. Acum să vedem ceiace este de ris: și acesta ca și acela nu cunoaște pe nimeni, nici prieteni, nici dușmani, și ochii lui sunt întunecați, deși sunt deschiși, și duple cum acela vede totul în formă de vin, așa și acesta

totul vede în forma banului. Și vărsătura lui e cu mult mai gretoasă, căci din gura sa nu iese mâncarea și băutura cea dobitocească, ci cuvinte de batjocoră, de insulte, de rezboiu și de morți, cari atrag asupra capului său mii de trăsnete. Și după cum trupul aceluia este sarbăd și pierdut, tot așa este sufletul acestuia, ba încă nici trupul lui nu se poate izbăvi de această boală molipsitoare, ci chiar mai mult se topește decât de vin, de griji, de mânie și de privigherile care 'l rod, și câte puțin îl consumă cu totul. Cel stăpânit de patima beției, cel puțin după trecerea nopții poate să fie treaz, pe când lacomul este beat totdeauna, și ziua și noaptea, și privighind și dormind, fiind torturat mai grozav decât cel închis în temniță, și decât cei ce lucrează în minele metalice. Deci, care pedeapsă poate fi mai grozavă ca aceasta? Aceasta este oare viață, și nu moarte, sau poate și mai grea decât moartea? Moartea cel puțin odihnește trupul, îl scutește de ris și batjocoră și de comiterea unor păcate nouă, pe când beția banilor se viră în toate acestea, căci ea astupă urechile, întuneacă ochii și mintea o ține într'o mare întunecime. Lacomul nici nu suferă a auzi, și nici a vorbi cineva despre vre-o chestiune străină, ci el se gândește numai la procente, și la procentele procentelor, la câștiguri necinstite, la tocmeli urâte, și la afaceri meschine și raparițe, hă-măind contra tuturor ca și un câne, pe toți urând, pe toți disprețuind, pe toți rezboind fără nici-o cauză, revoltându-se contra săracilor cari cutează a'i cere un pitac, invidiind pe cei bogați, și cu un cuvânt neavând dragoste și plăcere de nimeni. Chiar de ar avea femeie, sau copii, sau prieteni, totuși dacă nu'i este cu puțință de a câștiga de pretutindeni, toți aceștia sunt considerați de dânsul mai dușmani decât dușmanii naturali. Dară ce ar putea fi mai ticălos lucru, decât ca el singur să-și făuriască pretutindeni piedici, stâncă de care să se loviască, răpi și mii de prăpăstii în cari să cadă, el, zic, care are un singur trup și un singur pântec careuia slujăște? Dacă te-ar viri cineva în niscareva slujbe politice, tu fugi de teama cheltuielilor, pe când ție îți făurești slujbe cu mult mai costisitoare și mai gresite, căci plătești lui mamona, acestui tiran rău, nu numai hani, nici numai munca trupului și torturile sufletului, ci încă îi dai și sângele prin această sclavie barbară, mișelule și ticălosule, ca doară vei avea ceva mai mult!

Nu vezi pe fiecare zi pe cei duși la morminte, cum sunt trași în mormânt goli și lipsiți de totul, neputând a lua cu dânsii de acasă nimic, ci și cele cu cari sunt îmbrăcați le dau pradă viermilor?

La aceștia gândește-te în fiecare zi, căci poate se va mai alina patima, de nu cumva poate că vei înnebuni mai mult, din cauza luxului de pe la înmormântări... căci patima aceasta este grozavă, și boala este grea de tot. De aceia și noi vă vorbim în biserică de această patimă în fiecare zi, și neconținut destupăm urechile voastre, ca astfelu măcar prin neconținuta conversațiune despre ea, să se poată face ceva mai mult. Însă nu vă certați, fiindcă patima aceasta nu numai în viața viitoare, ci și în viața prezentă trage după sine multe pedepse. De v'ași vorbi încontinuu de cei legați cu lanțuri, de cel pironit într-o boală lungă, de cel ce se sbuciumă de foame, sau de oricine, pe nici unul nu vi l'ași putea arăta ca pătimind atât de mult, pe câte pătimesc cei amorezați de bani. Ce ar putea fi mai grozav ca a fi cineva urât de toți? Ca a nu se mai sătura nici odată? Ca a fi cineva însătat veșnic? Ce poate fi mai grozav, decât a se lupta cineva neconținut cu sărăcia, crezută de toți ca ceva greoiu? Ce poate fi mai grozav ca a avea cineva supărări zilnice? De a nu fi treaz nici odată, și de a se găsi veșnic în tulburări și neliniște?

Aceste toate, și mai multe decât acestea, le sufăr iubitorii de argint. Când e vorba de câștig, apoi chiar de ar avea cu ei bogățiile întregii lumi, totuși nu simțesc nici o plăcere, ci mai mult doresc, — pe când dacă sunt păgubiți fie chiar cu un singur obol, îi se cred că sufăr mai mult decât oricine, și că din această cauză își vor pierde și viața. Ce cuvânt ar putea oare să reprezinte toate relele izvorite de aici? Și dacă astfelu de rele se petrec în lumea aceasta, înțelegi foarte bine cele ce'l așteaptă în lumea ceialaltă: căderea din împărăția ceriurilor, durerea pricinuită de gheena, legăturile cele neîntrerupte, întunerecul cel mai dinafară, viermele cel neadormit, scrâșnirea dinților, scârba și năcazul, riurile cele de foc, cuptoarelele cele ce nici odată nu se sting. Toate acestea socotindu-le în mintea ta, și punându-le în fața plăcerii de bani, smulge din rădăcină această boală, ca astfelu primind adevărata bogăție, și izbăvindu-te de această sărăcie grozavă, să te învred-

nicești și de bunurile prezente, și de cele viitoare, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui și Sfântului Duch, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XV

„Drept aceia, fraților, datori suntem nu trupului, ca să viețuim duple trup, că de viețuiți duple trup, veți muri, iară de veți omori cu Duchul faptele trupului, veți fi vii“ (Vers. 12. 13).

Arătând cât de mare este răsplata vieții duchovnicești, și că o astfel de viață face pe Christos de a locui în noi, și că face vii trupurile cele muritoare, și că sboară spre ceriu, și că o astfel de viață face mai ușoară calea virtuții, la urmă adaoge și sfatul care eră necesar, zicând: «prin urmare nu suntem datori a viețui duple trup». Dară n'a zis întocmai așa, ci spunând că „datori suntem nu trupului“, el a arătat cu mai multă putere și mai înțepătoriu, că datori suntem Duchului. Și pretutindeni el face așa, invederând că cele acordate nouă de Dumnezeu nu au fost acordate din datorie, ci din simplă dragoste și din charul lui, pe când cele ale noastre după primirea charului, nu sunt făcute din filotimia noastră, ci din datorie. Căci când el zice: „Cu preț sunteți cumpărați, nu vă faceți robi oamenilor“ (I Cor. 7, 23), aceasta lasă a se înțelege. Deasemenea și când scrie că: „nu sunteți ai voștri“ (Ibid. 6, 19) același lucru îl invederează. Dară și în altă parte li amintește despre aceasta, scriindu-li: „Că de a murit unul pentru toți, iată dară toți au murit...“, că cei ce viază, să nu mai vieze loru-și“ (II. Cor. 5, 14. 15). Aceasta deci o face și aici, zicând „datori suntem“. Apoi fiindcă a zis că „nu suntem datori trupului“, ca nu cumva cele vorbite să le atribui naturei trupului, el n'a tăcut, ci a adaos imediat: „ca să viețuim duple trup“. Fiindcă multe

datorim noi trupului, de pildă datorim a'l hrăni, a'l îngriji, a'l repauză, a'l căuta de boale, a'l îmbrăca, și în fine a'l sluji în multe alte trebuinți. Deci, ca nu cumvă să crezi că el desființază această slujbă ce o datorim trupului, zicând că: „datori nu suntem trupului“, o explică aceasta, spunând: „ca să viețuim duple trup“. «Acea îngrijire o desființez eu, zice, care duce la păcat, iară a fi îngrijit trupul la nevoile lui naturale, aceasta voiesc a se face». Ceiace a arătat mai departe (Cap. 13, 14) zicând: „și purtarea de grijă a trupului să nu o faceți“, după care imediat a adaos: „spre poftă“, același lucru îl face și aici, căci ne învață spunându-ni: «îngrijiți trupul vostru, căci îi datorim această îngrijire; însă, să nu viețuim duple trup, adecă să nu facem trupul stăpânul vieții noastre. Este necesar ca trupul să meargă după noi, iară nu el să ne conducă, și nici să ni reguleze viața noastră, ci să primiască legile Duchului».

Deci, stabilind aceasta, și arătând că datori suntem Duchului, arată mai departe căror binefaceri suntem datori, și nu vorbește de cele trecute, ceiace mai cu samă îl uimește pe apostol, ci de cele viitoare. Deși erau dajuns și acelea spre a convinge pe auditoriu, totuși el nu vorbește acum de ele, și nici nu spune de acele binefaceri negrăite, ci numai de cele viitoare. Dealtfelu binefacerea odată acordată, nici nu are atâta putere de a atrage pe cei mulți, duple cum are binefacerea viitoare să așteptată. Deci spunând de binefacerea viitoare, mai înainte îi înfricoșază cu supărările cele ce urmează din viețuirea cea duple trup, căci zice: „Că de viețuiți duple trup, veți muri“ (Vers. 13), făcând aluziune la moartea cea nemuritoare, adecă la pedeapsa și osânda din gheena. Și mai mult încă, că dacă ar examina cineva această pericopă cu băgare de samă, ar putea vedea că un astfelu de om a murit dejă din viața aceasta, ceiace v'am demonstrat destul de lămurit în convorbirea dinainte.

„Iară dacă veți omori cu Duchul faptele trupului, veți fi vii“, zice. Ai văzut acum că el nu vorbește de natura trupului, ci de faptele trupesti? N'a zis: «iară de veți omori cu Duchul natura trupului», ci „faptele trupului“, și încă nici pe acestea toate,

ci numai pe cele rele, iară aceasta se învederează din cele ce urmează: «că dacă veți face așa, zice, veți fi vii». Apoi dacă el ar fi vorbit de toate faptele trupului în genere, cum s'ar putea împacă aceasta cu dreapta judecată? Căci și a vedeă, și a auzi, și a grăi, și a umblă, sunt fapte de ale trupului, și de vom voi ca să le omorîm, apoi suntem atât de departe de a vicțiui, încât am putea fi învinovați de sinucidere. Deci, cari fapte spune el că trebuie a le omori? Pe acelea cari ne duc spre răutate, și pe cari nici nu este cu putință de a le omori altfelu decât prin Duch. Pe celălalte a le omori, însămnă de a se ucide cineva pe sine singur, ceiace nu este permis, — iară pe acelea numai prin Duchul. Când Duchul este de față, toate valurile se liniștesc, toate patimile se ascund, și nimic nu ne mai poate vătăma, sau împotrivi. Ai văzut cum apostolul ne îndeamnă și ne arată ca datornici din faptele viitoare — ceiace am spus și mai 'nainte — și nicidecum numai din cele deja petrecute? «Izbânda Duchului, zice, nu este numai aceia, că ni-a iertat păcatele din trecut, ci și aceia, că ne-a făcut necucerii și spre cele viitoare, și ne face vrednici de viața cea nemuritoare».

Mai departe el pune și o altă răsplată, zicând: „Căci câți cu Duchul lui Dumnezeu se poartă, aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu“ (Vers. 14). Această cunună este cu mult mai mare decât cea dinainte. De aceia nici n'a zis simplu: «câți cu Duchul lui Dumnezeu viețuiesc», ci „câți cu Duchul lui Dumnezeu se poartă“, arătând că astfelu voiește el de a fi Duchul în viața noastră, după cum este căpitanul față de corabie, și vizitiul față de caii înhămați. Și nu numai trupul, ci chiar și sufletul trebuie a'l supune unor astfelu de frâne, căci nici acesta nu e bine de a fi deplin stăpân, ci trebuie a'l pune sub stăpânirea Duchului. «Ca nu cumvă, zice, incurajându-se în darul botezului, să nu se mai intereseze de viața de după botez, de aceia. l-am supus Duchului, pentru că chiar de ai primit botezul, totuși dacă după aceasta nu vei fi purtat de Duchul, ai pierdut cinstea dată, cum și însemnătatea înfieri». De aceia nici nu zice apostolul «câți au luat Duchul lui Dumnezeu», ci „câți se poartă cu Duchul lui Dumnezeu“, adică câți viețuiesc așa în toată viața lor, „aceștia sunt fiii lui Dumnezeu“.

Apoi, fiindcă demnitatea aceasta fusese dată și Iudeilor, — „Eu am spus, zice, că Dumnezeui sunteți voi, și fii ai celui prea înalt“ (Ps. 81, 6), și iarăși „fii am născut și i-am înălțat“ (Isaia 1, 7), și iarăși „Cel întâi născut al meu Israil“ (Exod. 4, 22), și iarăși Pavel care zice: „a cărora este punerea de fii (înfierea)“ (Rom. 9, 4), de aceia apostolul arată aici câtă deosebire este între cinstea aceia și aceasta de acum. „Dacă denumirile sunt aceleași, zice, nu însă și faptele sunt aceleași“. Despre aceasta el aduce dovadă lămurită, atât din cele date, cât și din cele săvârșite, iară la urmă face comparațiunea acestora cu cele ce vor fi în viitoriu. Mai întâi el arată ce anume erau cele date Iudeilor. Deci, cari erau acelea? Duchul robiei; pentru care și adaoge zicând: „Pentru că n'ați luat iarăși duchul robiei spre temere“ (Vers. 15). Apoi trecând cu vederea de a spune contrariul robiei, adică de duchul libertății, el a pus înainte ceiace este cu mult mai mare, adică duchul punerii de fii (înfierei), prin care și duchul libertății s'a introdus, zicând: „ci ați luat duchul punerii de fii (înfierei)“. Dară aceasta este invederată, însă ce anume este duchul robiei, este cu totul întunecat și nesigur, — și de aceia este necesar de a lămuri acest punct. Și nu numai că este nelămurit, ci chiar foarte greu de dezlegat, fiindcă adunarea Iudeilor n'a luat Duch. Deci: ce spune el aici? Litera legii a numit-o așa, fiindcă și litera eră duchovnicească, duple cum și legea eră duchovnicească, duple cum duchovnicească eră și apa ce curgea din peatră, și mana din pustie. „Toți, zice, au mâncat aceeași mâncare duchovnicească, și toți aceeași băutură duchovnicească au băut“ (I. Corinth. 10, 3. 4). Și peatra tot așa o numește, căci zice: „au băut din peatra duchovnicească care urmă“. Fiindcă toate cele desfășurate cu ii atunci erau mai presus de natură, de aceia pe toate apostolul le-a numit duchovnicești, și nicidecum că cei ce s'au împărtășit din ele ar fi luat Duch. Și cum litera legii eră litera robiei? Pune în ochii tăi întreaga lor viață, și atunci vei ști și aceasta lămurit. Căci și pedepsele ce li se aplicau erau imediate (πὰρ πόδας = lângă picioare), și plata imediat venea, cumpătată oarecum și acordată ca și tainul zilnic

dat slugilor, și frica eră mare în ochii lor, și curățeniile acele rânduite de lege, și înfrânarea lor numai până la fapte. Printre noi, însă, nu este așa, ci se curăță încă și judecata, și conștiința. Christos nu ni spune numai: „Să nu ucizi“, ci merge mai departe zicând: „Ci nici să te mănii“; nu zice numai „Să nu preacurvești“, ci „nici să te uiți cu lăcomie“, ca astfel succesele noastre să nu fie rezultate din frica pedepsei prezente, ci din dorul către el și din dragostea și înclinarea către fapta bună. El nu ne făgăduiește miere și lapte care curg, ci ne face clironomi cu unul născut al său, îndepărtându-ne de toate cele prezente, și făgăduindu-ni a ni da mai ales acelea, pe cari cei ce au devenit fii ai lui Dumnezeu trebuie a le primi. Nimic senzibil, nimic corporal, ci totul duhovnicesc.

Așa dară, deși aceia se numiau fii, totuși erau ca robi; noi însă, devenind liberi, am primit înfierea, și așteptăm împărăția cerurilor. Acelora li vorbim prin alții, noue însă prin sine însuși. Aceia făceau totul mișcați de frica pedepsei, iară noi cei duhovnicești mișcați de dorința și pofa către bine, — și aceasta se vede de acolo, că ne silim chiar de a covârși cele poroncite noue. Aceia întocmai ca și argații și nerecunoscătorii, nicio dată nu lipsiau de a cârți, iară noi lăsăm totul la dorința Tatălui celui ceresc. Aceia primind binefaceri blăstămau, pe când noi primejduindu-ne mulțămim. Dară chiar de ar trebui să fim pedepsiți păcătuiind, totuși și aici e, mare deosebire. Noi nu suntem pedepsiți ca și aceia, e ucizi cu petre, arși și mutilați de preoți, ci ni ajung ca să fim scoși dela masa părintiască (Cina cea de taină) și depărtați pe un timp hotărît dela fața lui. La ludei înfierea eră numai o cinste în cuvânt, pe când la noi urmează imediat și faptul, purificația prin botez, darea Duchului Sfânt și acordarea celorlalte bunuri. Dară apoi sunt și altele multe, prin cari se dă pe față nobleța noastră și înjosirea acelora. În adevăr, că apostolul făcând aluziune la înfierea aceia a ludeilor, prin Duch și spre temere, mai departe aduce și o altă dovadă de a avea cineva duchul înfierei, așa duple cum îl avem noi. Care este dovada aceasta? Că „strigăm: Abbă Părinte“. Ce feliu este aceasta, o știu toți cei inițiați în tainele credinței noastre, căci ni se poronțește ca în rugăciunea cea tainică, întâi acest cuvânt să-l pronun-

țăm bine. Dară ce? Oare nu și aceia numiau tată pe Dumnezeu? Nu auzi pe Moisi, care zice: „Pe Dumnezeu cel ce te-a născut pre tine, l-ai părăsit“ (Deuter. 32, 18)? Nu auzi pe Malachia bătându-și joc de dânsii și zicând: „Un singur Dumnezeu te-a zidit, și un singur tată al vostru al tuturor“ (Mal. 2, 10)? Dară de și sunt zise acestea, și mai multe decât acestea, totuși nicăiri nu vei găsi că îi numesc pe Dumnezeu cu cuvântul acesta de „Tată“ și nici rugându-se lui în acest feliu. Noi însă cu toții, și preoți, și laici, și stăpânitori, și stăpâniți, îl numim „Tată“, fiindcă așa ni s'a poruncit ca să ne rugăm. Acest glas îl slobozim noi mai 'ntâi de orice, după acele miraculoase dureri, și după acea lege a nașterilor străine și paradoxe (botez). De altfelu Iudeii, chiar de l-ar fi numit așa vreodată, totuși nu ar fi făcut-o din propria lor judecată, pe când noi, cei ce ne purtăm în charul lui, suntem mișcați dintr-o acțiune duhovnicească. Dupre cum este Duch al înțelepciunii, după care cei înțelepți, deveneau neînțelepți, — și se invederează aceasta din învățătura Noului Testament, — dupre cum este Duch al puterii, după care cei slabi sculau pe cei morți și alungau pe demoni, dupre cum este Duchul profeției al vindecării boalelor, al limbelor multe, tot așa este și Duch al înfierii. Și dupre cum noi cunoaștem Duchul profeției din aceia, că cel ce are asemenea Duch prezice cele viitoare, nu grăind din propriul său cuget, ci fiind mișcat de char, tot așa și cel ce are Duchul înfierii; nu dela sine numește „Tată“ pe Dumnezeu, ci mișcat de Duchul. Apostolul însă voină arată că creștinul este fiu mai veritabil, a făcut uz și de limba ebraică, căci n'a zis numai „Tată“ sau „părinte“, ci „Abba Părinte“, cuvânt care este mai ales al copiilor legiuți și adevărați față de părinții lor.

Spunând deci deosebirea de viață, deosebire acordată de char, și de libertate, aduce și o altă dovadă de superioritatea acestei înfieri. Și care este dovada? „Însuși Duchul acesta, zice, mărturisește dimpreună cu duchul vostru, că suntem fii ai lui Dumnezeu“ (Vers. 16). «Nu susțin această părere numai dela glasul intru care strigăm „Abbá Părinte“, ci și dela

cauza din care se naște glasul: că noi grăim aceste cuvinte, după cum Duchul ni dictează». Aceasta mai lămurit încă o spune aiurea, zicând: „A trimis Dumnezeu pre Duchul Fiului său întru inimile voastre, care strigă: „Abbă Părinte“ (Galat. 4, 6). Dară ce însemnă: „că Duhul acela mărturisește dimpreună cu duchul vostru“? «Mângâitorul, zice, mărturisește împreună cu charul cel dat noue. Glasul nu este numai al Charului, ci și al Mângâitorului, care ni-a dat charul; că el însuși ne-a învățat prin char de a grăi așa». Și când Duhul mărturisește aceasta, care îndoială mai poate fi? Dacă vr'un om oarecare, sau inger, sau archangel, sau și vre-o altă putere, ar fi făgăduit aceasta, poate că s'ar fi îndoit cineva; — dară când însăși puterea cea înaltă, care ni-a dat aceasta, și prin care ni-a poruncit a ne ruga, mărturisește noue, cine ar putea la urmă să se îndoiască de valoarea acestei mărturisiri? Chiar și împăratul dacă ar alege pe cineva și ar proclama înaintea tuturor cinstea acordată aceuia, oare ar îndrăzni cineva dintre supuși ca să-l contrazică?

„Iară de suntem fii, suntem și moștenitori“ (Vers. 17). Privește cum câte puțin mărește darul. Căci e cu puțință de a fi fii și a nu fi și moștenitori, fiindcă nu numai decât toți moștenitorii sunt fiii. De aceia adaogea apostolul „și moștenitori“. Iudeii fiindcă nu au o astfel de înfiere, au fost scoși din clironomie, duple cum zice: „Pre cei răi, rău îi va pierde și viea o va da altor lucrători“ (Math. 21, 41), iară mai înainte de aceasta zicea: „Mulți dela răsărituri și dela apusuri vor veni, și se vor odihni cu Abraam, și cu Isaac, și cu Iacob, întru împărăția cerurilor, iară fiii împărăției vor fi gonți“ (Ibid. 8, 11. 12). Dară nu a stat numai aici apostolul, ci a pus și altceva mai mare. Și ce anume? Că sunt moștenitori ai lui Dumnezeu, pentru care a și adaos: „moștenitori adecă ai lui Dumnezeu“. Și ceiace este mai mult, că nu moștenitori cum s'ar întâmpla, ci „și împreună moștenitori ai lui Christos“. Ai văzut cum el se luptă ca să ne pună alătura de stăpân? Fiindcă nu toți fiii

sunt și moștenitori, de aceia arată că noi suntem și fii, și moștenitori. Și fiindcă nu toți moștenitorii de lucruri sunt moștenitori ai celor mari și puternici, de aceia apostolul arată că noi avem și aceasta, căci suntem clironomi ai lui Dumnezeu. Și iarăși fiindcă se poate a fi cineva clironom al lui Dumnezeu, fără să fie și al lui Christos în același timp, el arată că noi avem și aceasta.

Dară tu gândește-te la înțelepciunea apostolului. Mai 'ntâi micșurând pe cele neplăcute și arătând ce vor pătimii cei ce viețuiesc după trup, că de pildă vor muri, — după aceia fiindcă s'a atins cu cuvântul și de cele bune, iată că de astădată lungeste vorba, și o mărește cu răsplată ascordată, arătând cât de variate și cât de mari sunt acele daruri. Dacă fiind cineva numai fiu al lui Dumnezeu, și încă e un dar negrăit, apoi poți pricepe cât de mare este darul, când el este și moștenitoriu; și dacă acest dar este mare, apoi cu atât mai mult încă când e și împreună moștenitoriu. Apoi arătând că darul nu este numai al charului, ci și al ostenelelor noastre, și făcând vrednice de credință cele vorbite, a adaos: „de vreme ce pătimim împreună cu dânsul, ca să ne și proslăvim împreună cu dânsul“. «Dacă noi ne-am împărțășit cu dânsul, zice, în nenorociri, cu atât mai mult ne vom împărțăși în cele bune. Cel ce a dat atâtea bunuri celor cari nu făcuse nimic spre a le merita, dară încă când ne va vedea că ne și ostenim și pătimim atâtea, cum nu ne va și răsplăti mai mult?».

Arătând deci, că faptul acesta este ca o răsplată acordată nouă, apoi pentru ca să facă demnă de credință ceiace a spus, și nimeni să nu se îndoiască, arată iarăși puterea charului, pe deoparte ca cele vorbite să fie crezute și de cei ce se îndoiesc, iară cei ce primesc să nu se rușineze ca fiind mântuiți totdeauna în dar, — iară pe de-altă parte ca să afli, că Dumnezeu biruiește (covârșăște) ostenelele prin răsplată. Și aceasta o a arătat apostolul, zicând că: „de vreme ce pătimim împreună cu dânsul, ca să ne și proslăvim împreună cu dânsul“. Mai departe adaogă și aceasta: „Că socotesc că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, cătră (față de) slava cea viitoare, care va să se descopere către noi“. (Vers. 18). În pasajele dinainte cere îndreptarea moravurilor și

viață duhovnicească, zicând că «nu suntem datori a vieții după trup», ca să nu fim predominați de poftă, de mândrie, de bani, de slavă deșartă, de zavistie și de toate celelalte de acest fel, iară aici, după ce ni-a amintit de tot darul dat, și de cel viitoriu, și după ce ne-a ridicat și înălțat cu speranțele, și ne-a pus alături de Christos, făcându-ne și împreună moșteniri ai lui, la urmă încurajându-se oarecum ne duce iarăși la primejdii. Nu este tot una: de a stăpâni patimile din noi, și de a suferi acele primejdii grozave, ca bătăile, uciderea cu petre, foamea, prădăciunea, legăturile, tirirea înaintea stăpânitorilor, și celelalte, căci toate acestea au nevoie de un suflet mult mai viteaz și mai tânăr. Dară tu privește cum apostolul în același timp și moderează, și înalță cugetul luptătorilor. Când el arată că premiile sunt mai mari decât ostenele puse, îndeamnă și mai mult auditoriul, și nu-l lasă a cugeta lucruri mari, ca fiind biruit, așa zicând, de răsplata cununilor, după cum zice și aiurea: „Pentru că cea curând trecătoare ușurare a năcazului nostru, cu covârșire întru covârșire veșnică greutate a slavei lucrează nouă“ (II. Cor. 4, 17), fiindu-i îndreptată vorba mai mult către cei mai înțelepți. Aici însă nu spune că năcazurile sunt ușoare, ci numai îi mângâie cu răsplata celor viitoare, zicând: „Că socotesc, că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum“. Și nu zice «cătră (față de) liniștea viitoare», ci tocmai ceiace ce este mai mare decât orice: „cătră (față de) slava viitoare“. Unde este liniște, nu este numaidecât și slavă; însă unde este slavă, acolo numaidecât că este și liniște. Apoi fiindcă a spus de slava viitoare, el arată că acea slavă și este deja, fiindcă n'a zis «cătră (față de) slava ce va fi», ci „cătră (față de) slava viitoare, care va să se descopere“ — adică că acea slavă este și acum, însă ascunsă, ceiace încă mai lămurit o învederează și aiurea, zicând: „Viața noastră este ascunsă împreună cu Christos în Dumnezeu“ (Col. 3, 3). Deci, incurajază-te pentru acea slavă, căci deja s'a orânduit a aștepta ostenele și năcazurile tale. Și dacă te întristează faptul că va fi în viitoriu, și nu acum, apoi tocmai aceasta să te bucure încă mai mult,

căci fiind ceva mare și negrăit, care covârșește starea de acum, s'a înmagazinat acolo pentru tine!

Și nici n'a zis el simplu «pătimirile vremii de acum», ci a voit ca să arate că slava aceea le covârșește pe toate nu numai în calitate, ci și în cantitate. Pătimirile de aici, ori și de ce felu ar fi ele, se mărginesc în viața prezentă, pe când bunurile viitoare se întind în veacuri nesfârșite. Și toate acele bunuri, de cari nu ni este dat nouă de a grăi, ba nici măcar a le reprezenta cu cuvântul, apostolul le-a numit cu un singur cuvânt — slavă. — Ceiace printre noi se crede a fi lucrul cel mai iubit și mai dorit, — căci principalul tuturor bunurilor aceasta se crede a fi. Deci ridicând pe auditoriu, mai departe își mărește cuvântul, și făcând aluziune la facerea lumii, pregătește deodată două lucruri în alegerea celor viitoare; și disprețuirea celor prezente, și dorința celor viitoare; și al treilea împreună cu acestea — sau mai bine zis cel întâi — voiește a arăta cât de important este pentru Dumnezeu neamul nostru omenesc, și la câtă cinste duce natura noastră. Împreună cu acestea apoi, și toate credințele filosofilor despre lumea aceasta, alcătuite de dânsii, ca și pe niște jucării copilărești, sau ca pe o pânză de paianjin, pe toate, zic, le răstoarnă în această singură dogmă. Dară ca toate acestea să fie și mai lămurite să auzim chiar zicerea apostolică.

„Pentru că nădejdea zidirei, zice, descoperirea fiilor lui Dumnezeu așteaptă. Că deșertăciunii s'a spus zidirea, nu de voie, ci pentru cel ce o a supus“ (Vers. 19. 20). Ceiace el spune, așa și este; zidirea (făptura) însăși este foarte îndurerată, așteptând aceste bunuri, pe care le-am spus acum, căci expresiunea ἀποκταδονία nu este alta decât o așteptare mare și arzătoare, adevărată nădejde ferbinte. Așa că apostolul, ca să și facă cuvântul mai vioiu și mai energic, personifică lumea întreagă, ceiace fac și Profetii de multeori, introducând riuri de apă ca bătând din palme, sau munți săltând și jucând ca herbecii, nu doară ca să se creadă acestea de însuflețite, și nici ca să le atribuim vre-o cugetare oarecare, ci ca să aflăm mărirea bunurilor, cum și mărirea primejdiei pentru cei nesimțitori de acele bunuri. Tot aceasta o fac de multeori vorbind și de fapte triste, căci introduc de pildă viea

plângând, munții și tavanurile templului văicărându-se ¹⁾), și altele de acestea, ca astfel și de aici să aflăm mărirea relilor. Pe aceștia deci, imitându-i și apostolul, personifică aici întreaga făptură, și spune că oftează și are mari dureri, nu doară că ar fi auzit vr'un oftat ieșit din pământ sau din ceriu, ci ca să arate mărirea bunurilor viitoare, și dorința ce o are a se elibera de relele ce o stăpănesc.

„Că deșărtăciunei s'a supus zidirea, nu de voie, ci pentru cel ce o a supus“. Dară ce va să zică „deșărtăciunei s'a supus zidirea“? Adecă s'a făcut stricăcioasă. Din ce cauză, și pentru ce? Pentru tine, omule. Fiindcă ai luat trup muritoriu și supus prefacerii, de aceia și pământul a primit blestemul și a produs spini și pălămidă. Cum că și ceriul împreună cu pământul se sbuciumă spre a trece la o soartă mai bună, ascultă pe profetul, care zice: „La început tu, Doamne, pământul ai întemeiat, și lucrurile mâinilor tale sunt ceriurile. Acelea vor pieri și se vor schimba, iară tu același ești, și toate ca o haină se vor învechi“ (Ps. 101, 26. 27). Ai văzut cum a slujit zidirea deșărtăciunei? și cum se va elibera din această stricăciune? Ascultă și pe Isaia, care, arătând același lucru, zică: „Ridicați la ceriu ochii voștri, și priviți la pământ jos, că ceriul ca funul s'a întărit, și pământul ca o haină se va învechi, și cei ce locuiesc ca aceștia vor muri“ (Isaia 51, 7). Psalmistul zice: „Ca o haină se vor învechi și se vor schimba“, iară Isaia spune: „și cei ce locuiesc ca aceștia vor muri“, nevorbind de o pierdere totală, și nici cei ce locuiesc pe pământ, adecă oamenii, nu vor suferi o pierdere desăvârșită, ci o pierdere temporală, prin care vor trece în nestricăciune, precum și zidirea întreagă, celiace Isaia o a învederat prin expresiunea „ca aceștia“. Aceasta tocmai o spune și Pavel mai departe, iară până aici el discută despre robie, și arată din ce cauză a devenit robia, punând cauza chiar în noi înșine. Dară ce? Oare pătimind zidirea a fost influențată de altceva? Nicide-

¹⁾ Notă. A se vedea Prof. Amos 8, 3. (Trad).

cum, căci acestea i-a devenit din cauza mea. Și dacă i-a devenit din cauza mea, cum de nu este nedreptățită, pătimind toate acestea spre îndreptarea mea? De altfel nu trebuie de a atribui lucrurilor neînsuflețite și fără simțire, judecată de drept și nedrept. Însă Pavel, de vreme ce a personificat-o, n'a făcut uz de nici o vorbă din cele ce am spus, ci se grăbește de a mângâia cu prisosință auditoriul, ducând vorba la o altă ordine de idei. Și care e acea ordine de idei? «Ce spui? zice; a pătimit zidirea rău din cauza ta? Dară cu nimic n'a fost nedreptățită, fiindcă iarăși va deveni nesticăcioasă pentru tine» — căci aceasta va să zică „spre nădejde“. Când el spune „că nu de voie s'a supus“ nu o zice aceasta ca să o arate ca fiind stăpână pe voință, ci că totul a venit din îngrijirea lui Christos, iară nicidecum că aceasta ar fi fapta ei. Dară spune-mi, care nădejde? „Că și singură zidirea aceasta se va slobozi“. Ce va să zică „și singură“? Adecă că nu numai tu, ci și ceiace este mai inferior ție, și nu se împărtășește de cuget și simțire, chiar și aceia se va împărtăși cu tine din bunurile acelea.

„Se va slobozi, zice, din robia stricăciunei“, adecă nu va mai fi deloc stricăcioasă, ci va urmă frumuseței trupului tău. Duple cum și ea a devenit stricăcioasă în urma stricărei trupului, tot așa și atunci trupul devenind nesticăcios, întreaga zidire îi va urmă, adecă va deveni și ea nesticăcioasă. Ceiace și arată apostolul, adăogând: „întru slobozania slavei fiilor lui Dumnezeu“, adecă pentru slobozanie. «Duple cum doica care crește pe un copil împărătesc, se bucură și ea de bunuri când acel copil se urcă pe tronul tatălui său, tot așa și zidirea», zice. Ai văzut, deci, că omul pretutindeni este premergătoriu, și că toate acestea sunt pentru dânsul? Ai văzut cum mângâie apostolul pe cel ce se luptă, și arată filantropia lui Dumnezeu cea negrăită? «De ce te amărăști, zice, în ispite? Tu pătimești din cauza ta însu-ti, iară zidirea suferă pentru tine». Și nu numai că-l mângâie, ci încă arată că cele vorbite sunt vrednice de credință. «Dacă zidirea nădăjduiește, zice, ea, care a suferit totul pentru tine, cu atât mai mult trebuie să nădăjduiești tu, pentru care ea are a se bucura de acle bunuri». Tot așa fac și oamenii, căci

de pildă atunci când fiul urmează a se arăta în demnitatea câştigată, apoi părinţii şi pe slugi le îmbracă în hainele cele mai strălucite spre slava fiului, — ceiace şi Dumnezeu va face, căci va îmbrăcă întru nestrîcăciune zidirea întreagă, la eliberarea slavei fiilor săi.

„Căci ştim, că toată zidirea împreună suspină, şi împreună are durere până acum“ (Vers. 22). Ai văzut cum îmboldeşte pe auditoriu, şi numai că nu-i zice: «nu te face mai rău decât zidirea, şi nu te afundă în cele prezente. Nu numai că nu trebuie a te lipi de acestea, ci încă a şi suspină pentru întârzierea ducerii tale de aici. Că dacă zidirea face aceasta, apoi cu atât mai mult tu, care ai fost cinstit de Dumnezeu cu judecată». Dară până acum încă n'a îmboldit aşă de tare, şi de aceia a adaos: „Şi nu numai, ci şi noi cari avem pârğa Duhului, şi noi singuri întru noi suspinăm“ (Vers. 23), adică noi cari am gustat deja din cele viitoare. «De ar fi cineva cât de tâmpit, zice, totuşi cele acordate deja, sunt deajuns spre a'l mişcă şi a'l depărtă de cele prezente, înaripându-l cu îndoită putere spre cele viitoare, gândindu-se cât de mari sunt cele deja date lui, şi cum că toate acestea nu sunt decât pârğă, adică începătură, sau mai bine zis, începutul celor viitoare». Deci, dacă pârğa, sau începutul este atât de mare, încât ne-am slobozit şi de păcate, şi ne-am învrednicit de dreptate şi sfinţenie, iară cei de pe atunci încă şi pe demoni îi alungau, şi morţii îi înviau numai cu umbra şi cu hainele lor, — apoi cugetă singur ce va fi, când noi vom avea nu numai o parte, ci totul! Deci, dacă zidirea care este lipsită de minte şi de judecată, şi suspină neştiind nimic din acestea, apoi cu atât mai mult noi.

Apoi ca nu cumva să dea motiv de vorbă ereticiilor, şi să se pară că apostolul defaimă cele prezente, «suspînăm, zice, nu învinovăţind cele prezente, ci dorind pe cele mai bune». Aceasta va să zică expresiunea ce urmează: „aşteptând punerea de fii (înfierea)“. Dară ce spui Pavele? Neconţenit te-ai învârtit în toate părţile strigând şi grăind, că noi am devenit deja fii, şi acum acest bun mare tu îl pui în speranţă, scriind că trebuie a aştepta înfierea? Aceasta tocmai corectând-o adaoge mai departe: „pre izbăvirea tru-

pului nostru", adică pre slava cea desăvârșită. Acum, desigur, că toate ale noastre sunt în nesiguranță, până la cea mai de pe urmă răsuflec, fiindcă mulți dintre noi fiind fii, am devenit câni și robi ai diavolului și ai patimilor. Dacă, deci, noi vom sfârși aici viața cu speranțe bune, atunci darul este întreg și nemișcat, mai lămurit și mai mare, și nu e nici-o teamă de vre-o schimbare provenită prin moarte sau păcat. Atunci va fi charul neclintit, când și trupul nostru se va izbăvi cu totul de moarte și de miile de patimi. Aceasta este adevărata izbăvire, căci noi nu ne mai putem întoarce iarăși în robia de dinainte. Apoi ca nu cumvă, auzind neconținut de slavă, să nu te pricepi, nici să înțelegi cele vorbite, de aceea apostolul îți deschide câte puțin ușile, spre a întrevedea în parte cele viitoare. când Christos va prefăce trupul tău, și împreună cu trupul va prefăce întreaga zidire, ceiace și aiurea a arătat încă mai lămurit, zicând: „Care va schimba trupul smereniei noastre, ca să se facă în chipul trupului slavei lui“ (Filip. 3, 21), ceiace spune și în altă parte, scriind: „Iară când se va îmbracă stricăciosul acesta întru nestricăciune, și muritoriul acesta se va îmbracă întru nemurire, atunci va fi cuvântul cel ce este scris: înghițitus-a moartea întru biruință“ (I. Corintii, 15, 54). Tot spre a arată că, împreună cu stricăciunea trupului, merge în paralel și starea lucrurilor pământești, scriă și aiurea zicând: „că trece chipul lumii aceștia“ (Ib. 7, 31).

„Că prin nădejde ne-am mântuit“ (Vers. 24). Fiindcă apostolul a insistat mult în făgăduința celor viitoare, s'ar fi putut părea că el a întristat pe auditoriu, dacă toate cele bune sunt de domeniul speranței numai. De aceea discutând mai întâi mult pentru darurile deja acordate, și arătându-le cu mult mai clare decât toate cele văzute, și învederând că noi deja am primit pârğa (începătura) acelor bunuri, apoi ca nu cumvă să cerem totul de aici și să trădăm nobleța noastră cea câștigată prin credință, zice: „Că prin nădejde ne-am mântuit“. Ceiace el spune aici, așa și este. Noi nu trebuie a căuta totul aici, ci a și spera. Când am intrat în creștinism, acest singur dar am pro-

dus lui Dumnezeu, adecă de a crede lui, care ni-a făgăduit cele viitoare, și numai pe această cale ne-am mântuit. Deci, dacă vom pierde aceasta, apoi am pierdut totul. «Te întreb pe tine, zice; oare nu erai vinovat de mii de rele? Nu erai desnădăjduit? Oare nu erai supus răspunderii? Nu toți se ostentau pentru mântuirea ta? Deci, ce te-a mântuit? Numai credința în Dumnezeu și datoria de a-l crede lui pentru toate cele ce ți-a făgăduit și cele ce deji ți-a dat. Nimic altceva nu ai avut spre a-i produce. Deci, ceiace te-a mântuit, pe aceasta stăpânește-o și acum. Dacă credința ți-a procurat atâtea bunuri, este învederat că nu te va minți nici despre cele viitoare. Când credința te-a luat în stăpânire pe când erai rătăcit, rob și dușman, și deodată te-a făcut fiu, liber, drept și împreună moștenitoriu, și ți-a procurat atâtea bunuri, pe câte nu s'ar fi așteptat cineva vreodată, apoi s'ar putea ca după atâtea osteneală și împrietenire să te părăsiască pe viitoriu? Deci nu'mi spune: «iarăși speranțe, iarăși așteptare, iarăși credință», căci așa te-ai mântuit din început, și această zestre numai o ai adus mirelui tău. Stăpânește-o aceasta, deci, și păstrează-o. Dacă tu pretinzi ca să ți se dea totul aici, atunci ți-ai pierdut munca, prin care ai devenit strălucit».

De aceia adaoage apostolul, zicând: „Însă nădejdea care se vede, nu este nădejde; că ceiace vede cineva, pentru ce și o nădăjduiește? Iară dacă ceiace nu vedem nădăjduim, prin răbdare așteptăm“ (Vers. 24, 25), adecă, dacă vei cere totul aici, ce nevoie mai este de nădejde? Deci, ce este speranța? Accia de a te încuraja cu cele viitoare. Ce lucru mare cere dela tine Dumnezeu, el care dela sine ți-a dat toate bunurile? Un singur lucru îți cere: speranța, ca astfelu să ai și tu ceva spre a contribui la mântuirea ta; ceiace și lăsând a se înțelege, apostolul a adaos: „Iară dacă ceiace nu vedem nădăjduim, prin răbdare așteptăm“. Precum Dumnezeu încununează pe cel ce se ostenește, suferă și se muncește mult, tot așa încununează și pe cel ce nădăjduiește, căci numele răbdare este sinonim cu sudori, ostenele și stăruință multă. Cu toate acestea însă, s'a hărăzit și acest bun celui ce speră, ca să se mângâie și încurajeze sufletul lui cel ostenit.

Mai departe arată că, pe lângă acest lucru ușor, noi ne bucurăm și de un mare ajutoriu, căci zice: „Așijderea și Duchul împreună ajutorează nouă întru slăbăciunile noastre“ (Vers. 26). Cel întâi fapt, adică răbdarea, este al tău, iară cel al doilea, adică ajutorința, este al Duchului, care te încurajază în speranță, și tot prin aceasta ușurează durerile. Apoi, pentru ca să afli tu că acest char nu ți stă de față numai în năcazuri și primejdii, ci că el conlucrează chiar și în cele ce se par mai ușoare, și că peste tot locul el îți dă ajutoriu, a adaos zicând: „Pentru că de ce ne vom rugă precum se cade, nu știm“. Acestea le-a spus spre a învedera marea îngrijire a Duchului de noi, și totodată ne învață ca noi să nu credem că toate cele ieșite din judecata noastră omenească sunt numaidecât și în interesul nostru, căci de pildă e posibil de a fi bătuți, alungați, sau să suferim mii de alte rele, și noi să cerem dela charul lui Dumnezeu liniște, crezând că aceasta ni este de folos;—de aceia ni și zice el: «să nu credeți că toate cele ce vi se par vouă că vă sunt de interes, sunt în adevăr așa. De aceia și avem nevoie de ajutoriu Duchului, fiindcă omul este slab, și prin sine singur nu este nimic». De aceia a zis apostolul: „pentru că de ce ne vom rugă precum se cade, nu știm“. Și ca nu cumvă discipulul să se rușineze de această neștiință, a arătat că și dascălii sunt tot așa, căci n'a zis «nu știți», ci „nu știm“. Cum că acestea le spune apostolul nu din moderațiune, a dovedit-o și prin alte împrejurări, căci de pildă el se rugă neconținut ca să vadă Roma, dară nu a reușit la aceasta pe când se rugă; deasemenea se rugase de multe ori și pentru boldul acela ce eră dat în trupul său, — adică primejdiile — și nu a reușit în totul. Deasemenea vedem și în legea veche pe Moisi rugându-se ca să vadă Palestina, și pe Ieremia rugându-se pentru Iudei, și pe Abraâm stăruind pentru Sodomiteni, fără succes.

„Ci singur Duchul se roagă pentru noi, zice, cu suspinuri negrăite“. Ceiace el spune aici este întunecat, prin faptul că multe din minunile de pe atunci au încetat de a se mai face acum. De aceia este nevoie de a vă spune mai întâi starea creștinilor de pe atunci, și astfelu și cuvântul va fi mai lămurit.

Deci, care eră starea creștinilor pe atunci? Dumnezeu acordă pe atunci, celor ce se botezau, diferite charuri, cari se numiau și duchuri, după cum și zice: „Că duchurile prorocilor, prorocilor se supun“ (I. Cor. 14, 32). Unul de pildă avea duchul prorociei, prin care prezicea cele viitoare; altul duchul înțelepciunii, prin care învăța pe cei mulți; altul avea duchul vindecărilor, și însănătoșă pe cei bolnavi; un altul duchul puterilor, prin care învia pe cei morți; altul avea duchul limbelor, și vorbea în felurite limbi. Pe lângă toate aceste duchuri mai eră și charul rugăciunii, care și el se numia duch, și cel ce avea un asemenea duch, se rugă pentru întreaga mulțime a credincioșilor. Fiindcă noi, neștiind multe din cele ce ni sunt de folos, de multeori cerem tocmai aceia ce nu ni folosește, de aceia venia charul rugăciunii în vr'unul din cei de atunci, și acesta stă și se rugă pentru interesul obștesc al tuturor și al întregii biserici, și învăță și pe alții. Deci, aici prin expresiunea: „că singur duchul se roagă pentru noi cu suspinuri negrăite“, el numește un astfelu de char, cum și sufletul care primește charul se roagă lui Dumnezeu și suspină. Cel ce s'a învrednicit de un astfelu de char, stând în rugăciune cu multă zdrobire de inimă și umilință, și căzând înaintea lui Dumnezeu cu multe suspinuri, cere în cugetul său cele folositoare tuturor. Simbol al acestuia este și astăzi Diaconul, care înalță rugăciuni pentru obștia credincioșilor. Aceasta învederând-o Pavel, zicea: „Că singur duchul se roagă pentru noi cu suspinuri negrăite“.

„Iară cela ce cearcă inimile“ (Vers. 27). Ai văzut că nu este vorba de Mângăitorul, ci pentru inima cea duhovnicească? Căci dacă nu eră așa, ar fi trebuit să zică: «iară cela ce cearcă duchul». Și ca să afli că este vorba de omul duhovnicesc, care are charul rugăciunii, a adaos: „iară cela ce cearcă inimile, știe ce este cugetul duchului“, adică a omului duhovnicesc, „că după Dumnezeu se roagă pentru sfinți“. «El nu se roagă ca și cum Dumnezeu n'ar ști, sau ca și cum l-ar învăța ce să facă, zice, ci ca să aflăm noi, ca să ne rugăm numai pentru cele ce trebuie a ne ruga, și să cerem dela Dumnezeu numai cele ce crede el că ni sunt de folos» — căci aceasta va să zică expre-

siunea „dupre Dumnezeu“. Astfelu, deci, charul acesta se da atât pentru mângâierea celor ce intrau în creștinism, cât și pentru cea mai bună învățătură. Inșă, cel ce acordă asemenea charuri și mii de alte bunuri eră Mângâitorul, duple cum și zice aiurca: „Că toate acestea le lucrează unul și acelaș Duch“ (I. Cor. 12, 11). Aceasta se face și pentru învăătura noastră, și pentru a se arătă dragostea Duchului, care se pleacă până la atăta în favorul nostru. Deci, aceasta se făcea ca să audă cel ce se roagă, ca rugaciunea sa să se facă duple Dumnezeu.

1) Ai văzut prin câte îi învață apostolul, arătându-li dragostea lui Dumnezeu către dânșii, și cinstea cu care i-a cinstit? Ce n'a făcut Dumnezeu pentru noi? A făcut pentru noi lumea aceasta stricăcioasă, nestricăcioasă; a îngăduit de a fi batjocoriți prorocii pentru noi, i-a trimis în robie pentru noi, i-a lăsat să cadă în cuptorul cel cu foc și de a suferi mii de rele. Și pe proroci pentru noi i-a făcut, și pe apostoli tot pentru noi, și pe unul născut Fiu al său pentru noi l-a dat, și pe diavolul pentru noi îl pedepsește. Ne-a pus de adreapta lui, iară el a fost batjocorit pentru noi, duple cum zice: „Ocările celor ce te ocărăsc pre tine, au căzut asupra mea“ (Ps. 68, 11). Dară deși ne-am depărtat de el atât de mult, totuși nu ne-a părăsit, ci ne chiamă iarăși la ei, și pune și pe alții ca să se roage și să stăruiască pentru noi, tot cu scopul de a ni face bine, ceiace s'a petrecut și cu Moisi, căci și lui îi zicea: „Lasă-mă ca să-i pierz pre îi“ (Exod. 32, 10), ca astfelu să'l aște la rugăciune pentru dânșii. Tot aceasta o face și acum, și de aceia acordă și charul rugăciunei. Aceasta o face nu ca și cum el are nevoie de rugăciuni, ci ca nu cumvă noi fiind mântuiți cum s'ar întâmplă, să devenim mai rău înrăviți. De aceia de multeori și zice că «pentru David, sluga mea, sau pentru cutare, mi-a fost milă de voi», cu care ocazie același lucru îl face, ca astfelu să li impună măcar o formă de împăcare. Deși de altfelu el s'a arătat față de îi foarte filantrop, și dacă nu pentru cutare sau cutare, cel puțin zicea că

1) *Partea morală.* Despre eleimosină și despre bunurile ce sunt depozitate în ceriuri, celor ce viețuiesc duple Dumnezeu. (Veron).

pentru sine singur va părăsi mânia cea asupra lor. Dară el nu atâta se gândia la acest lucru, pe cât se gândia ca nu cumva chestia împăcării să devină pentru dânsii motiv de trădăvie. De aceea și lui Ieremia îi zicea: „Nu mă mai rugă pentru norodul acesta, că nu te voi ascultă“ (Ier. 7, 16), ceea ce înțelegând Prorocul n'a încetat de a-l ruga. Și ca să afli că el nu voia ca Prorocul să se depărteze dela fața lui, ci spunea acestea ca să-i provoace la umilință, ascultă ce îi spune: „Dară nu vezi ce fac aceștia?“ (Ibid. 7, 17). Deasemenea și către cetate când grăicește: „De te vei spăla cu silitră, și ți vei înmulți earba, spurcată ești înaintea mea“ (Ibid. 2, 22), nu o face cu scopul de a o aduce în desnădăjduire, ci ca să o provoace la pocăință. Și pentru Nineviteni când a spus hotărârea sa într'un termen oarecare nedefinit, și nu li-a nutrit cugetul cu speranțe bune, mai mult i-a înfricoșat, și i-a adus la pocăință, și astfel și pe aceia i-a deșteptat, și în același timp și pe Proroc l-a făcut mai venerabil, ca măcar așa să asculte de el. Apoi, fiindcă îi urmau a îndurări mari rele prin ducerea lor în Egipt, și nu s'au cuminjit nici măcar prin ducerea altora acolo, la început i-a sfătuit să rămână pe loc. Dară îi nu au ascultat, ci fugiau în Egipt, ceea ce la urmă li-a îngăduit, însă li-a cerut ca nu cumva, odată cu fuga lor în Egipt, să fugă și spre necucernicie. Și fiindcă nici așa n'au ascultat, de aceea a trimis pe Proroc la dânsii, ca cel puțin să nu se abată cu desăvârșire¹⁾. Și fiindcă îi n'au mers după dânsul, apoi el însuși merge după dânsii, îndreptându-i și împiedecându-i de a duce mai departe răutatea, purtându-se cu ei întocmai ca și un părinte iubitoriu față de copilul său cel îndărătnic în totul, pretutindeni însoțindu-i și urmărindu-i. De aceea nu numai pe Ieremia îl trimitea în Egipt, ci și pe Iezechia îl trimitea în Babilon tot în acest scop, iară Profeții nu se împotriviau, fiindcă vedeau pe stăpânul lor iubindu-i atât de mult. Profeții se purtau față de ei după cum s'ar purta un rob recunoscătoriu, care ar milui pe un copil stricat, în cinstea tatălui său care e amărât și întristat de purtarea copilului. Ce nu au pățimit Prorocii

¹⁾ *Nota.* A se vedea cartea Prorocului Ieremia, cap. 42, 43. și 44 (Trad.).

pentru dânsii? Erau herăstruiți, alungați, batjocoriți, uciși cu petre, și mii de rele suferiau, și după toate acestea alergau iarăși în ajutorul lor. Nici Samuil n'a lipsit de a jăli pe Saul, deși fusese batjocorit de dânsul și suferise rele nevindecate. — și cu toate acestea nuși mai amintia de acele rele, ci'l jălia într'una. Ieremia a compus pentru poporul Iudeu și plângeri scrise, și când mai marele Persilor i-a dat voie și toată libertatea de a locui unde va voi, el a preferat de a stă acolo, și a împărtași cu poporul toate relele și ticăloșiile în țară străină. Tot așa și Moisi, părăsind palatele împărătești, a alergat la nenorocirile lor. Daniil în timp de douăzeci și mai bine de zile a stat nemâncat, supunându-se singur la un astfeliu de post greu, numai ca să 'i înpace cu Dumnezeu. Și cei trei coconi pe când se găsiu în cup-torul cel cu foc și într'o așa de mare văpae, îi adresau rugăciuni pentru dânsii. Nu erau mâhniți pentru ii însii, scăpați din acel cuptor în mod miraculos, ci fiindcă atunci mai cu seamă se credeau a avea mai mult curaj, de aceia se rugau pentru dânsii. De aceia și ziceau:

„Cu sufletul înfrânt și cu duch de umilintă ne vom rugă“ (Daniil 3, 39 (?). Pentru dânsii și Iisus al lui Navi și-a rupt hainele; pentru dânsii și Iezechiil plângea și se văicără văzându-i în nenorociri. Pentru dânsii și Isaia zicea: „Lăsați-mă, amar voiui plânge“ (Is. 22, 4), iară mai înainte de aceasta fiindcă nu îndrăznia a se rugă pentru izbăvirea relelor cu totul, cerea un termen oarecare și zicea: „Până când Doamne“? (Ib. 6, 11), fiindcă întreaga ceată a sfinților este cu multă iubire către neamul omenesc. De aceia și Pavel zicea: „Deci, îmbrăcați-vă ca niște aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și iubiți, întru milostivirile îndurărilor, întru bunătate, întru smerenie“ (Col. 3, 12).

Ai văzut preciziunea vorbeii, și cum el voiește ca neconținut să fim milostivi? Nu a zis simplu «miluiți, sau milostiviți-vă», ci „îmbrăcați-vă întru milostivire“, adecă că după cum haina este pururea cu noi, tot așa și milostenia. Și n'a zis simplu «milostivirea, sau milostenia», ci „milostivirile îndurărilor“, ca să imităm iubirea cea naturală a tatălui către fiu.

Dară noi facem cu totul din contra, căci de s'ar apropia cineva cerând un obol, îl batjocorim, îl grăim

de rău și-l numim șarlatan. Și nu te înfricoșezi, omule, nu ți-e rușine ca să-l faci șarlatan fiindcă îți cere un codru de pâine? Dară dacă el dă năvală asupra-ți, tocmai pentru aceasta este vrednic de a fi miluit, fiindcă este atât de flămând, încât este silit de a se îmbrăca cu o asemenea mască. Dară și aceasta este tot vina cruzimei noastre, fiindcă dacă noi nu suferim a li da cu ușurință, apoi și ii se văd siliți de a inventa fel de fel de meșteșuguri, ca să amăgiască neomenirea noastră, și să moaie sălbătăcia ce ne slăpânește. Dealtfelu dacă ți-ar cere argint și aur, poate că ai avea vr'un cuvânt de îndoaială; — dară când el se apropie spre a-ți cere hrana trebuitoare, de ce mai filosofisești degeaba, de ce-l mai descoși în zădar, acuzându-l de lene și trândăvie? Dacă ar trebui să se spună acestea, apoi nu altora, ci noue înșine trebuie a le spune. Când tu te apropii de Dumnezeu și-i cei iertarea păcatelor, adu-ți aminte de aceste cuvinte, și vei cunoaște atunci, că mai cu dreptate ar fi ca tu să auzi asemenea cuvinte din partea lui Dumnezeu, decât săracul din partea ta. Cu toate acestea Dumnezeu n'a zis niciodată cătră tine vorbe de acestea, ca «fugi, lipsești de aici, fiindcă ești un șarlatan, de vreme ce intrând neconținut în biserică, și auzind poroncile mele, totuși când te duci în târg tu preferi înaintea poroncilor aurul, și prietenia, și pofta, și toate celelalte răutăți. Acum când te găsești înaintea mea ești smerit, însă după rugăciune ești insolent, crud și neomenos. Scutește-mă deci de aici, și să nu mai vii niciodată». De acestea, zic, și mai mari decât acestea am fi vrednici să auzim noi din partea lui Dumnezeu, și totuși pe nimeni n'a batjocorit așa felu, ba încă îndelung rabdă, și toate cele ale sale le împlinește și ni dă chiar mai multe decât cerem.

Acestea cugetându-lc, iubiților, să dezlegăm foamea săracilor, chiar de ar da năvală când cer, și să nu-i mai descoasem, căci și noi avem nevoie de mântuire, de iertare, de filantropie și de milă multă. Nu se poate a ne mântui în alt mod, dacă vom examina cu scumpătate faptele noastre, ci de necesitate vom fi pedepsiți și ne vom pierde cu totul. Să nu ne facem judecători aspri ai altora, ca nu cumva și noue să ni se ceară socoteală aspră de faptele noastre, fiindcă avem păcate mai presus de orice iertare. Când noi miluim pre săraci, ne miluim mai cu samă pre noi cari am păcătuit

în fapte neiertate, și astfel voi înmagazină și pentru noi o astfel de milă. Ori și cât ne-am trudi noi, nici odată nu vom putea să arătăm atâta filantropie, pe câtă ni este de trebuință nouă a avea din partea lui Dumnezeu. Deci, cum nu este absurd, ca noi cari avem atât de mare nevoie de filantropia lui, să ne facem controlo-ri aspri ai fraților noștri, și să lucrăm totul contra lor? Prin asemenea fapt, tu nu atâta l-ai declarat pe acela de nevrednic binefacerei tale, pe cât te-ai declarat singur ca nevrednic de filantropia lui Dumnezeu. Cel ce controlează cu amănunțime pe fratele său, cu atât mai mult va fi el însuși controlat și descusut de Dumnezeu. Deci, să nu grăim contra noastră chiar prin asemenea vorbe, ci când săracii se apropie de noi, fie stăpâniți de lene sau trândăvie, noi să li dăm. Fiindcă și noi păcătui-m de multeori din cauza lenevirei, ba chiar totdeauna din această cauză, și totuși Dumnezeu nu ne pedepsește imediat, ci ni acordă un termen de pocăință, hrănindu-ne în fiecare zi, certându-ne, învățându-ne, și toate în fine acordându-le, ca astfel și noi să imităm mila lui cea mare. Să sfârșim deci cruzimea aceasta, să scoatem din noi sălbătăcia, căci mai mult nouă înșine ne facem bine decât altora. Acestora li dăm poate argint, pâine și haină, însă nouă ni înmagazinăm mai dinainte slava aceia, pe care nici nu o cu puțință de a o reprezenta cu cuvântul. Căci noi primind trupuri ne-strictăcioase, împreună ne vom slăvi și împreună vom împărăți cu Christos. Ce felu este aceasta vom cunoaște de aici, sau mai bine zis, nu vom cunoaște acum de nicăiri în mod lămurit. Totuși purcezând dela bunurile acordate nouă, să ne ridicăm mintea spre a căpăta o idee cât de mică, ca să zic așa, și să ne încercăm de a reprezenta cele vorbite.

Spune-mi, te rog, dacă pe tine cel îmbătrânit și care trăiești în sărăcie ți-ar făgădui cineva de a te face fără de veste tânăr, și te-ar aduce în această floare a vârstei, și te-ar face foarte frumos și puternic mai mult decât toți, și ți-ar da împărăție pe pământul întreg timp de o mie de ani, împărăție ce ar avea o pace profundă, ce nu ai prefera oare să faci și să pătimești în schimbul acestei făgăduinți? Dară iată că Christos nu numai acestea, ci și altele cu mult mai mari decât acestea ți-a făgăduit, fiindcă nu este atâta deosebire mare între bătrâneță și tinerețe, pe cât de mare este între strică-

ciune și nestricăciune; și nici nu este vre-o deosebire atât de mare între împărăție și sărăcie, ci pe câtă deosebire este între visuri și adevăr, pe atâta este și între slava de față și cea viitoare. Și mai drept vorbind, n'am spus nimic până acum, fiindcă nici un cuvânt nu este deajuns de a reprezenta mărimea deosebirii celor viitoare de cele prezente, și din cauza timpului în care ne aflăm, nici nu putem pricepe în totul acea deosebire. Cum ar putea cineva să pună în ochii celor de față o viață fără de sfârșit? Dară și între pacca viitoare și cea de acum este atâta deosebire, pe câtă vedem între pace și războiu. De asemenea și între stricăciune și nestricăciune este atâta deosebire, pe câtă este între un bulgăre de pământ și un mărgăritar curat. Dară ori și câte ar spune cineva, totuși nu va putea reprezenta deosebirea exact. Chiar de ași compara frumuseța trupurilor de atunci cu lumina focului, sau cu fulgerul cel mai strălucit, totuși nu voi putea spune nimic vrednic de acea strălucire.

Pentru toate acestea, deci, cum nu este vrednic de a disprețui și bani și trupuri, sau mai bine zis, câte vieți chiar nu ar fi vrednic de a disprețui pentru câștigarea unor asemenea bunuri neprețuite? Acum însă, dacă cineva te-ar introduce în palatele împărătești, și ar face așa ca împăratul să vorbiască cu tine în fața tuturor celor prezenți, ba încă te-ar pune cu dânsul la masa împărătească, tu te-ai crede pe tine de cel mai fericit decât toți; — iară când urmează a te ridică la ceriu, și a stă pe lângă împăratul tuturor, a străluci deopotrivă cu îngerii, și a te bucura de slava acea negrăită, te mai îndoiești de trebuie a disprețui banii, deși ar trebui ca să arunci dela tine chiar viața, să salți, să te bucuri și să zbori de plăcere? Tu însă, dacă ai primi vre-o slujbă care îți procură mijloace de furtașaguri — deși eu nu aș zice că aceasta poate fi un câștig — ai fi în stare de a arunca dela tine și averile, dându-le altora, și de ar trebui, n'ai întârziă de a amana chiar pe femeia și copiii tăi; — și când e vorba de împărăția cerurilor, care nu are nici un moștenitor hotărât, sau mai bine zis cu toții vom fi moștenitori dacă ne vom sili, și când Dumnezeu poruncește de a lua în stăpânire nu o parte din pământ, ci ceriul întreg, tu te lenevești și te lepezi, stai cu gura căscată la bani și nu înțelegi că părțile acelea ale ceriului sunt față de

noi atât de frumoase și încântătoare, pe cât de frumoase ni par acum cele deasupra noastră, și ceriul ceriului?

Dară fiindcă acum nu e cu putință de a vedea toate acestea cu ochii trupului, ridică-te acolo cu mintea și stând deasupra ceriului uită-te la ceriul care e mai pre sus de acesta, uită-te la înălțimea acea nemărginită, la lumina aceia care e plină de groază, uită-te la cetele îngerilor, la mulțimea cea nesfârșită a archangelilor și la celelalte puteri netrupești. Și iarăși pogorându-te de sus uită-te la tabloul cel înfățișăm noi pe pământ, și privește la cele ce vezi pe lângă împăratul nostru de aici. Privește, zic, pe acei bărbați îmbrăcați în haine aurite, acele părechi de catări împodobiti cu hamuri aurite, acele carate bătute în pietre prețioase și pe dinăuntru îmbrăcate în alb ca zăpada, cu frunze aurite pe dinafară, care se clatină într'una, cu balauri îmbrăcați în haine de mătăasă și cu pavăze (aspide) cari au mijlocul aurit, din cari se întind spre partea de deasupra trăsorei curele bătute în pietre prețioase și cai îmbrăcați în aur și hăuri aurite. Dară iată că deindată ce zărim pe împăratul, nimic din celelalte nu mai vedem, căci numai singură vederea lui, a hainelor lui porfirate, a diademei, a tronului și a căutăturei lui cea scânteitoare, singure acestea, zic, ni întorc privirea numai spre dânsul. Toate acestea, deci, unindu-le la un loc, strămută-te cu mintea iarăși la cele de sus, și gândește-te la ziua cea infricoșată, când va veni Christos. Atunci nu vei vedea părechi de catări, nici carate aurite, nici balauri și aspide, ci aceia ce îți va inspira frică mare și va provoca atâta groază, că și puterile cele netrupești se vor cutremura, duple cum și zice: „Și puterile cerurilor se vor clăti“ (Math. 24, 29). Atunci se va deschide întregul ceriu și se vor da la o parte porțile acelor bolți colosale, de unde se va pogori unul născut flu al lui Dumnezeu, înconjurat nu numai de douăzeci, sau o sută de bărbați, ci de mii și milioane de îngeri, archangeli, cherubimi, serafimi și alte puteri cerești, și totul va fi plin de frică și de groază, pământul deschizându-se și toți oamenii dela Adam și până atunci ridicându-se din el și răpindu-se cu toții în nori, iară el, Fiul lui Dumnezeu, arătându-se în atâta slavă, că chiar soarele și luna și totul în fine se va astupa, sau

mai bine zis, se va întunece de acea lumină strălucitoare.

Dară care cuvânt ar putea să reprezinte acea fericire, acea strălucire, acea slavă? Vai! suflete; fiindcă acum chiar mi-a venit a plânge și a suspină din adâncul inimei, gândindu-mă din ce bunătați am căzut noi și de ce fericire ne-am înstrăinat! Căci ne înstrăinăm — și aceasta o spun pentru mine — dacă nu vom face ceva mare și minunat. Deci, să nu'mi spună cineva de gheena de aici, fiindcă a cădea din acea slavă este cu mult mai grozav decât toate pedepscle, și e cu mult mai înfricoșat decât toate gheenele, de a fi alungat cineva dela acea soartă fericită. Dară noi ne-am predat cu totul celor prezente, și nu înțelegem viclesugul diavolului, care prin cele mici, ni răpește pe cele mari, care ni dă țărna spre a ni răpi aurul, sau mai bine zis, spre a ni răpi ceriul și ni arată umbra, ca să ne scoată din adevăr, și totul ni prezintă, nu în realitatea lucrului, ci în visuri și în fantazii, — și aceasta este bogăția de față, — ca astfelu făcându-se ziuă să ne arate mai săraci decât toți!

Acestea, deci, înțelegându-le, deși poate cam târziu, să fugim de înșelăciune și să ne întoarcem către cele viitoare. Nu se poate zice că n'am știut slăbăciunea vieții prezente, mai ales că pe fiecare zi faptele strigă mai puternic decât orice trâmbiță, nimicnicia celor prezente, rizilicul, rușinea, primejdiile și prăpăstiile ce ni stau înainte. Ce justificare vom avea, dacă noi alungăm cu multă sângeală cele primejdioase și încărcate de rușine, în timp ce de cele sigure, care ne fac pe noi străluciți și slăviți, fugim și ne predăm cu totul tirăniei banilor? Fiindcă cu adevărat că sclăvia aceasta a banilor este mai rea decât orice tirănie. Aceasta o știu toți acei ce s'au învrednicit a se izbăvi de asemenea sclăvie.

Deci, pentru ca și voi să cunoașteți această frumoasă libertate, rupeți legăturile și fugiți de cursă, și aur să nu se găsească în casele voastre, ci numai aceia ce este cu mult mai de preț decât miile de bogății, adică eleimosina și filantropia în loc de aur. Acestea ni dau nouă curaj înaintea lui Dumnezeu, pe când bogăția ni aduce mare rușinare, iară pe diavol îl îngâmfă grozav contra noastră. Deci, de ce tu chiar înarmezi pe diavol contra ta și'l faci mai puternic? Inarmează-ți dreapta

ta contra lui, dând săracilor eleimosină, introdu în sufletul tău întreaga frumusețe și bogăție a casei, iară bogăția banilor leapăd'o întreagă din cugetul tău, și ceriul să-ți păstreze acea bogăție în locul casei și a si-petului. Toate aceste bogății, zic, să le luăm cu noi, căci mai buni suntem noi decât zidurile casei, și mai înșămnați decât locul pe care călcăm. De ce lăsându-ne pe noi la o parte ni concentrăm toată grija în averi, pe care ducându-ne nu le vom putea lua cu noi, ba de multe ori chiar rămânând aici nu le putem stăpâni, — pe când ni stă de față mijlocul acesta de a ne îmbogăți, și nu numai aici, ci chiar și acolo a ne arăta mai îmbelșugați? Căci cel ce poartă în sufletul său și aurul, și țarina, și casa, ori unde s'ar arăta el se arată întovărășit de această bogăție. Și cum ar fi cu puțință aceasta? Ei bine, este cu puțință, și încă cu multă ușurință. Dacă tu strămuți toate acestea în ceriu prin mâinile săracilor, toate le vei strămuta și le vei depozita pentru sufletul tău, și chiar moartea de ar veni în urmă, nimeni nu va putea să-ți le răpiască, ci și acolo ducându-te vei fi bogat. Un astfelu de tezaur aveă Tavitha, și de aceia nu casa ei îi vestiă faptele, nici zidurile, nici petrele, nici stâlpii, ci trupurile văduvelor îmbrăcate de ea, lacrimile cele vărsate, moartea care fugise și viața ce se reîntorsese. Astfelu de magazii să ni facem și noue, astfelu de case să ni clădim. Astfelu și pe Dumnezeu îl vom aveă de conlucrătoriu, și noi în același timp vom fi conlucrătorii lui. El a făcut pe cei săraci și i-a adus la ceiace sunt din ceiace nu erau, iară tu nu i-ai lăsat să piară de foame și de celelalte ticăloșii, îndreptându-i, vindecându-i, și peste tot locul ridicând casa lui Dumnezeu. Și ce ar putea fi egal cu aceasta? Și ce cuvânt ar putea să ni arate mai bine folosința și slava câștigată de aici? Și dacă încă n'ai aflat lămurit cu ce po-doabă te-a împodobit Dumnezeu, poroncindu-ți de a vindeca sărăcia și foamea, gândește-te singur la următorul fapt: dacă el ți-ar fi dat puterea de a ridica la loc ceriul căzut, oare nu ai crede lucrul acesta mai presus de orice cinste? Dară iată că acum el te-a învrednicit de o mai mare cinste. Ceiace fi este lui mai prețuit decât ceriurile, aceasta ți-a îngăduit de a ridica și a îndrepta, adecă pe om, fiindcă din toate cele văzute, nimic nu este egal înaintea lui Dumnezeu cu această creatură, numită om. Fiindcă și ceriul, și pământul, și marea pen-

tru el le-a făcut, și mai mult se veselește el locuind în om, decât în ceriu.

Dară noi deși le știm acestea, totuși nu avem nici-o îngrijire de casele lui Dumnezeu, ci lăsându-le acelea în părăsire ni clădim noue case mari și strălucite. De aceia și suntem pustii de toate bunurile, și mult mai săraci decât toți săracii, căci împodobim niște astfelii de case, pe care ducându-ne de aici nu le putem lua, și lăsăm tocmai pe acelea, pe cari e cu puțință de a le strămuta cu noi. Căci trupurile săracilor descompunându-se vor învia negreșit, și atunci adunându-i la sine Dumnezeu cel ce a porocit acestea, va lăuda pe cei ce au îngrijit de săraci, și'i va admiră, căci urmând a cădea aceștia, fie din cauza foamei, fie din cauza golăciunii, cei bogați i-au ajutorat în tot modul. Cu toate acestea, deși ni stau la îndămână astfelii de laude, noi totuși zăbovim și ne lepădăm de o asemenea frumoasă îngrijire. Christos nu are unde să-și plece capul, umblă gol, străin și flămând, iară tu îți faci case mari, cu băi și sale de preumblări, cu o mulțime de saloane zadarnice; și lui Christos nu'i acorzi nici măcar un mic acoperământ, pe când mansardele tu le împodobești pentru cioare și vulturi. Și ce ar putea fi mai rău ca această nebunie? Căci e cea mai de pe urmă nebunie o astfel de purtare, ba încă chiar mai rea decât nebunia. Cu toate acestea am putea, dacă am voi, ca să depărtăm dela noi o asemenea boală, și nu numai că este cu puțință de a ne izbăvi de ea, ci chiar e cu mult mai ușor decât în boalele trupești, fiindcă și doctorul e cu mult mai mare și mai reputat. Deci, să atragem în partea noastră pe acest doctor, și să'l rugăm de a se atinge de noi, însă să producem și noi din parte-ni ceiace trebuie, adică bunăvoință și intențiune bună. Dacă noi vom contribui numai cu acestea, zic, de nimic alta nu vom mai avea nevoie. Să contribuim dară cu cele ce se cer din partea noastră, ca și aici să ne bucurăm de o sănătate curată, și acolo să ne învrednicim bunurilor viitoare, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XVI

„Că ştim că celor ce iubesc pre Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine“ (Cap. 8, 28).

Aici mi se pare că întregul pasaj este îndreptat către cei ce sunt în primejdii, şi nu numai cele de aici, ci şi cele zise cu puţin mai înainte. Căci expresiunea „că socotesc că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, către (faţă de) slava cea viitoare, care va să se descopere“, şi că „făptura întreagă suspină“, şi că „prin nădejde ne-am mântuit“, şi că „de ce ne vom ruga precum se cade, nu ştim“, toate acestea, zic, către aceia sunt spuse. Prin urmare îi învaţă ca îi să nu prefere numai decât pe acelea ce cred că ar fi în interesul lor, ci pe acelea pe cari le arată Duchul, fiindcă multe care li se par de folos le aduc o mare vătămare. De pildă liniştea şi izbăvirea de primejdii, cum şi a trăi cineva în siguranţă, li se părea că este spre folosul lor. Şi ce este minunat că li se părea şi lor aceasta de folos, când chiar şi fericitul Pavel credea odinioară că este aşa? Cu toate acestea a aflat mai pe urmă că tocmai cele contrare sunt de folos, şi aflând eră mulţămît şi se mândria cu ele. Cel ce se rugă de Domnul ca să-l scape de primejdii, fiindcă a auzit spunându-i-se „Ți-ajunge charul meu, că puterea mea întru neputinţă se să-vârşaste“ (II. Corinth. 12, 9), iată că după aceia sălta fiind alungat şi persecutat, fiind batjocorit şi suferind primejdiile cele mai mari, după cum însuşi spune: „De aceia binevoiesc (sunt mulţămît) întru neputinţe, întru defăimări, în nevoi, în goane, în strămătorări pentru Christos“ (Ib. vers. 10). De aceia şi aici zicea Romanilor: „că de ce ne vom ruga precum se cade, nu ştim“, îndemnându-i pe toţi de a lăsa totul în îngrijirea Duchului, fiindcă şi Duchul sfânt se îngrijeşte foarte mult de noi, şi lui Dumnezeu este plăcut acest fapt.

Deci, prin toate acestea mângâindu-i și încurajându-i, adăoge și cele spuse acum, punându-le înaintea un raționament care e deajuns spre a-i deșteptă și a se întremă. „Și știm, zice, că celor ce iubesc pre Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine“. Când apostolul zice „toate“, prin această expresiune el numește și pe cele ce se par cu anevoie de primit, și pe cele întristătoare. «Chiar năcazul de ar veni, chiar sărăcia, chiar închisoarea, chiar foamea sau moartea, sau ori și ce alta, tu nu trebuie să te împuținezi, zice, căci puternic este Dumnezeu de a le întoarce acestea în bine, fiindcă și aceasta atârnă de puterea lui cea negrăită, ca pe cele anevoioase să le facă ușoare și să vină în ajutorul nostru». De aceea nici n'a zis el «că celor ce iubesc pe Dumnezeu nu li va veni nici un rău», ci „li se lucrează spre bine“, adică că el va întrebuiți chiar și relele spre succesul celor persecutați, cîciace este cu mult mai mare decât de a împiedeca relele ca să nu vină, sau de a le nimici când au venit deja. Aceasta a făcut-o el și cu cei trei coconi din cuptorul Babilonului, căci nici n'a împiedecat de a cădea în el cei trei coconi, și nici după ce au căzut n'a stins văpaea focului, ci a lăsat-o să ardă, și tocmai prin aceasta i-a făcut mai minunați. Dacă chiar oamenii cari știu a filosofă, și pot schimba natura lucrurilor în cele contrare, adică trăind în sărăcie să se pară că sunt mai îmbelsugați decât cei bogați și să străluciască în necinste, apoi cu atât mai mult va face aceasta Dumnezeu cu cei ce-l iubesc pre el, căci și acestea, sau și altele cu mult mai mari, va face pentru dânsii. De un singur lucru, însă, este nevoie, adică de a-l iubi cu adevărat, și apoi toate celelalte urmează. Precum pe aceștia îi folosesc chiar și cele părate ca vătămătoare, tot așa și pe cei ce nu-l iubesc pe el îi vatămă chiar și cele folositoare. Pe Iudei bunăoară îi vatămă și realitatea minunilor, și filosofia învățături, și justetea dogmelor, și pentru cele dintâi îl numiau demonizat, iară pentru celelalte contrar lui Dumnezeu, ba încă pentru că făcea minuni uneltiau de a-l ucide. Tălhariul fiind spânzurat pe cruce și răstignit, fiind batjocorit și pătîmind mii de rele, nu numai că cu nimic n'a fost vătămat, ci încă prin toate acestea a câștigat cele mari și nepovestite.

Ai văzut cum Dumnezeu toate le lucrează spre

bine cu cei ce'l iubesc pre el? Deci, după ce apostolul spune de acest bine mare, care covârșește natura omenească, și fiindcă multora li s'ar fi părut de necrezut acest lucru, de aceea el adeverește faptul din cele petrecute mai 'nainte, zicând așa: „acelora adecă cari duple voință (intențiune bună) sunt chemați“, ca și cum ar fi zis: «gândește-te la cele spuse, imediat după chemare». De ce n'a chemat pe toți dela început? Și de ce n'a chemat nici chiar pe Pavel odată cu ceilalți apostoli? Nu se pare oare că întârzierea aceasta eră păgubitoare? Și cu toate acestea s'a dovedit din fapte că acea întârziere a fost spre folos. Apostolul spune aici de voință sau buna intențiune (πρόθεσις), ca astfel să nu se atribuie totul chemărei, fiindcă de altfel ar fi putut contraria Elinii și Iudeii, și să zică: «apoi dacă eră deajuns numai chemarea, de ce nu s'au mântuit toți?» «De aceea zice apostolul, că mântuirea o a lucrat nu numai chemarea, ci și voința, adecă și buna intențiune a celor chemați: chemarea nu s'a făcut silită, ci s'a lăsat la voea celui chemat. Toți în adevăr au fost chemați, însă nu toți au ascultat de acea chemare.

„Că pre cari mai 'nainte i-a cunoscut, mai 'nainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului său“ (vers. 29). Ai văzut câtă cinste? Ceiace eră unul-născut Fiu al lui Dumnezeu dela natură, aceea am devenit și noi duple char. Și cu toate acestea apostolul nu s'a mulțămît numai cu atâta, ca să spună „asemenea chipului“, ci a mai adaos și altceva, zicând: „ca să fie el întâi născut între mulți frați“, voinđ prin toate aceste expresiuni să arate marea înrudire. Toate acestea însă, tu să le iai ca zise numai cu privire la iconomia întrupărei lui, căci duple dumnezeire el este unul născut Fiu al lui Dumnezeu. Ai văzut câte bunuri ni-a dăruit? Deci, nu te îndoi de cele viitoare. Dară apostolul nu stă numai aici, ci arată îngrîjirea lui Dumnezeu și din alt punct de vedere, spunând că toate acestea dela început au fost regulate așa pentru dânșii. Oamenii de sigur că 'și iau ideile lor despre dânșii din fapte, însă lui Dumnezeu i s'a părut aceasta încă de mult, și dela început el se găseă așa față de noi, duple cum zice: „că pre cari mai 'nainte

i-a hotărât, pre aceștia i-a și chemat; și pre cari i-a chemat, pre aceștia i-a și îndreptat“ (Vers. 30) prin baea renașterei. „Iară pre cari i-a îndreptat, pre aceștia i-a și proslăvit“ prin char și prin înfiere.

„Ce vom zice dară cătră acestea“ (Vers. 31)? E întocmai ca și cum ar fi zis: «nu-mi spune de primejdii, și de ura și zavistia tuturor; căci dacă unia se indoiesc despre cele viitoare, totuși față de cele petrecute deja, ca de pildă dragostea lui Dumnezeu cătră tine dela început, îndreptarea ta și slava acordată,—față de aceste bunuri, zic, nu ai avea ce spune. Fiindcă și acestea ți s'au dat ție prin cele crezute de supărătoare, ca de pildă crucea, bătăile, legăturile și altele, și ceiace credeai tu ca rușinos, tocmai acelea sunt care au cucerit lumea întreagă. Cele ce el a pătimit, deși se par triste și mahnicioase, acelea sunt cari au contribuit la eliberarea și mântuirea întregii naturi. Tot așa, deci, și tu, căci patimile ce le vei suferi pentru el, acelea sunt cari vor contribui la slava și succesul tău.

„De este Dumnezeu pentru noi, cine este împotriva noastră?“ «Și cine nu este contra noastră? zice; și lumea e împotriva noastră, și tiranii, și comunitățile, și neamurile, și cetățenii; — și cu toate acestea cei ce sunt contra noastră sunt atât de departe de a ne supăra sau vătăma cu ceva, în cât chiar fără voea lor sunt cauza cununilor noastre și pricinuitori a mii de bunuri, fiindcă înțelepciunea lui Dumnezeu a întors uneltirile lor spre mântuirea și slava noastră». Ai văzut cum nimeni nu este împotriva noastră? Căci și pe Iob aceasta l-a făcut mai strălucit, adecă înarmarea diavolului contra lui, căci deși diavolul a întrebuințat toate uneltirile contra lui, și asupra lui eră și femeia, și slugile, și ranele de pe el, și altele multe, totuși nimic n'a putut face necuratul contra lui, ba încă tocmai acele nenorociri părăute a fi mari — și în adevăr că au fost mari — toate acele nenorociri, zic, s'au întors în favorul lui. Fiindcă Dumnezeu eră pentru dânsul, apoi și cele ce se credeau a fi contra lui au fost pentru dânsul. Aceasta s'a petrecut și cu apostolii, fiindcă și Iudeii, și cei dintre ginți, și frații cei mincinoși, și stăpânitorii, și comunitățile, și foamea, și sărăcia, și mii de alte rele erau contra lor, și cu toate acestea nimic n'a fost împo-

triva lor, adevă nimic n'a putut să'i vatăme. Cele ce i-au făcut mai ales pe apostoli ca să fie atât de străluciți și renumiți, mari și înaintea lui Dumnezeu, mari și înaintea oamenilor, tocmai acestea sunt. Gândește-te ce vorbă mare a grăit Pavel pentru credincioși și pentru cei ce în adevăr sunt răstigniți și omoriți cu patimele, și atunci vei vedea, că nici chiar cel ce are pe cap diademă împărătească nu poate avea ceiace are credinciosul. Contra împăratului de multe ori sunt înarmați și barbarii, și cei din garda împărătească, și cetățenii iarăși de multe ori sunt răsculați, și altele multe; — pe când contra credinciosului, care este cu băgare de samă la poroncile lui Dumnezeu, nici omul, nici demonul, și nici altcineva nu va putea să stea. Dacă îi vei răpi banii, i-ai pricinuit lui motiv de plată; dacă ai vorbit ceva rău de dânsul, prin defăimare tu l-ai făcut mai strălucit înaintea lui Dumnezeu; de l-ai adus în sărăcie, mai mare îi va fi slava și răspлата; și dacă l-ai predat chiar morții — ceiace se crede a fi mai rău decât orice — tu i-ai împletit cununa muceniei. Deci, ce ar putea fi egal cu o astfel de viață, când nimic nu poate fi împotriva ei, ba chiar cei ce se par că uneltesc rele îi toloșesc nu mai puțin ca cei ce'i fac bine? De aceea zice apostolul cu drept cuvânt: „De este Dumnezeu cu noi, cine este împotriva noastră?”

Apoi, fiindcă nu s'a mulțămît numai cu cele ce a spus, pune și aici — după cum face neconținut — cel mai mare semn al dragostei lui Dumnezeu către noi, adevă jârfta Fiului său. «Nu numai că ne-a îndreptățit, zice, nu numai că ne-a slăvit și ne-a făcut asemenea chipului său, dară nici pe Fiul său nu l-a cruțat pentru tine». De aceea a și adaos, zicând: „Că cel ce n'a cruțat pre Fiul său, ci pentru noi toți l-a dat pre dânsul, cum nu împreună cu el și toate ni va dărui noue” (Vers. 32)? Și privește câtă măreție și câtă căldură întrebuințează în vorbe, spre a ni arăta dragostea cea mare a lui Dumnezeu către noi! Cum ne va părăsi pe noi, pentru cari n'a cruțat nici chiar pre Fiul său, ci pentru noi toți l-a dat pre dânsul? Gândește-te, câtă bunătate din partea lui, dacă n'a cruțat nici chiar pe Fiul său, ci l-a dat, și încă l-a dat pentru toți laolaltă, și pentru mișei, și pentru cei nerecunoscători, și pentru dușmani, și pentru cei ce'l blăstămau.

„Cum nu împreună cu el și toate ni va dăruia nouă?” Ceiace el spune aici, așa și este. Dacă el a dat și pre Fiul său, și încă nu l-a dat cum s'ar întâmplă, ci l-a dat spre jertfă, de ce te mai îndoiști de celelalte, când ai primit pe stăpânul a toate? De ce stai la îndoială asupra stăpânirii bunurilor, când ai cu tine pe stăpânul acelor bunuri? Cel ce a dat dușmanilor ceaiace este mai mare și mai principal, cum nu va da prietenilor ceaiace e mai mic și mai secundar?

„Cine va pări împotriva aleșilor lui Dumnezeu” (Vers. 33)? Aici cuvântul este îndreptat contra celor ce zic că credința nu folosește la nimic, și contra celor ce printr'o schimbare fără de veste au devenit necredincioși. Și privește cât de iute li-a închis gura, punând înainte demnitatea celor aleși, căci n'a zis: «cine va pări împotriva servilor lui Dumnezeu» sau împotriva credincioșilor lui Dumnezeu, ci „împotriva aleșilor lui Dumnezeu” fiindcă alegerea este semn al virtuții lor. Fiindcă dacă înlănzitorii de cai (giambașii) aleg cai de acei potrivii și buni de drum, și nimeni n'ar putea să-i probozască, căci oricât i-ar învinovăți, s'ar face de rîs, apoi cu atât mai mult, când Dumnezeu alege spiritele, face o alegere bună, și cei ce l-ar învinovăți s'ar face singuri de rîs.

„Dumnezeu, zice, este cel ce îndreptează (îndreptățește), cîc este cel ce judecă spre pierzare (condamnă)” (Vers. 34)? Nu a zis: «Dumnezeu este care iartă greșalele», ci tocmai ceaiace este mai însemnat: „Dumnezeu este cel ce îndreptează (îndreptățește)”. Când votul judecătorului se pronunță pentru îndreptare, adică pentru justificarea vinovatului, — și a unui asemenea judecătoriu mai ales — apoi de ce poate fi vrednic cel ce părăște? Deci, dreptul să nu se teamă nici de ispite, căci Dumnezeu este pentru noi — ceaiace ni-a arătat din câte a făcut cu noi, — nici de bârfelile Iudeilor, fiindcă ne-a și ales pre noi, și ne-a și îndreptățit, ba încă ceaiace e mai minunat, că ne-a îndreptățit prin jertfa Fiului său. Deci cine ne va condamna pe noi, când Dumnezeu ne încununează, când Fiul său se jertfește pentru noi, și nu numai că se jertfește, ci și după aceasta se roagă pentru noi? „Christos, zice, este cel ce a murit, și mai ales care a și în-

viat, care și este deadreapta lui Dumnezeu care se și roagă pentru noi". Căci arătându-se în demnitatea sa, el n'a conștientizat a se îngriji de noi, ci se și roagă pentru noi, și încă ni păstrează aceiași dragoste. Nu s'a mulțumit numai cu jertfa lui, ci face semnul celei mai mari dragoste, adică să facă numai ceea ce îi aparține lui, ci încă roagă și pe altul pentru aceasta. Deci, apostolul aceasta a voit să arate prin expresiunea „care se și roagă pentru noi", vorbind omenește și cu mai multă concesie, ca astfel să arate marca lui dragoste; fiindcă și expresiunea „n'a cruțat" dacă n'o vom lua tot în această însemnare, apoi vom ajunge la multe absurdități. Și ca să afli că aceasta este ceea ce el vrea să spună, privește că numai după ce a zis mai întâi „care este deadreapta lui Dumnezeu" a adăos „care se și roagă pentru noi", adică că după ce a arătat mai întâi egalitatea Fiului cu Tatăl, a adăos și expresiunea aceasta, care nu arată de loc micimea celui ce se roagă, ci numai dragostea ce o are către noi.

Cel ce este însuși viața și izvorul tuturor bunurilor, care înviază morții cu aceiași putere ca și Tatăl, și care în fine face toate celelalte, cum ar fi trebuit să mai intervină ca să ni folosască? Cel ce a izbăvit cu propria sa putere pe cei desnădăjduiți și condamnați de acea osândă și i-a făcut drepti și fii, ridicându-i la cea mai înaltă cinste, și cele ce nu erau crezute le-a adus prin faptă la realitate, punând natura noastră omenească pe tronul împărătesc, acela, zic, cum de mai avea nevoie de intervenire pentru cele mai ușoare? Ai văzut, deci, că peste tot, locul expresiunea aceasta „care se și roagă pentru noi", pentru nimic alt n'a fost zisă de apostol, decât numai ca să ni se arate căldura și mărimea dragostei lui? De altfel și Tatăl se vede rugând pe oameni ca să se împace cu el, după cum zice: „În locul lui Christos vă rugăm, ca și cum Dumnezeu v'ar ruga prin noi, rugămu-vă în locul lui Christos, împăcați-vă cu Dumnezeu" (II Cor. 5, 20). Și cu toate acestea, când vedem pe Dumnezeu rugându-se, și oameni rugându-se pentru oameni în locul lui Christos, noi nu înțelegem de aici nimic înjositor și nedemn de acea mărime și splendoare, ci un

singur lucru scoatem de aici; întinderea și mărimea dragostei lui.

Dacă și Duchul se roagă cu suspinuri negrăite; dacă și Christos a murit pentru noi, și se și roagă pentru noi; dacă și Tatăl n'a cruțat chiar pe Fiul său pentru tine, și te-a ales și te-a îndreptat, apoi de ce te mai sfiești? De ce tremuri, dacă te bucuri de o astfel de dragoste și de o astfel de îngrijire? De aceia și apostolul, după ce arată mara îngrijire de sus, mai cu curaj la urmă adaogă și cele ce urmează;—și vedeți că el nu zice: «că datori sunteți și voi de a-l iubi tot așa», ci, devenind oarecum entuziasmat de o astfel de promie negrăită, spune: „Cine ne va despărți pre noi de dragostea lui Christos“ ¹⁾ (Vers. 35), și nu zice «de dragostea lui Dumnezeu», așa că pentru dânsul este indiferent a-l numi și Christos și Dumnezeu. „Năcazul, sau strămtorarea, sau goana, sau foametea, sau golătatea, sau nevoea, sau sabiea“? Privește acum înțelepciunea lui Pavel, căci el nu spune de acelea de cari ne topim pe fiecare zi, adică dragostea banilor, pofta de slavă și tirănia mâniei, ci de acelea cari sunt cu mult mai tiranice, și cari sunt deajuns de a sili chiar însăși natura, și a sgudui de multe ori tăria cugetului nostru și fără să voim, precum sunt năcazul și strămtorarea. Deși cele spuse de apostol sunt destul de numeroase, totuși fiecare cuvânt are în sine mii de feluri de ispite. De pildă, când el spune Năcaz, spune în același timp și de închisori, și de legături, și de sicofandii, și de exilare, și de toate ticăloșiile celălalte. Prin o singură vorbă, se înțelege un noian nemărginit de primejdii prin cari trece cineva, sau mai bine zis, toate relele ce bântuiesc pe oameni, el le exprimă printr'un singur cuvânt.

Cu toate acestea apostolul pe toate le disprețuiește. De aceia le și pune aici sub formă de întrebare, ca fiind oarecum necontrariat, că cel ce iubește pe Christos astfel, și se bucură de o astfel de promie, nimic nu este care să-l poată mișcă din loc.

Apoi, ca nu cumva să se creadă toate acestea ca

¹⁾ *Notă.* În ediția de Buzău stă scris: *cine ne va despărți pre noi de dragostea lui Dumnezeu?* celiace e o abatere dela original. (Trad.).

un semn al părăsirii lui Dumnezeu, pune la mijloc și pe Profetul ¹⁾ care cu mult timp mai înainte a strigat și a zis: „Că pentru tine suntem omorâți toată ziua, socotitu-ne-am ca niște oi de junghiere“ (Vers. 36), adică că „deși suntem expuși la toate relele, totuși pentru tine suntem gata a le suferi“. Și cu toate acestea, față de atâtea primejdii, și față de aceste tragedii nouă, ni se dă ca scop al luptelor noastre mângâierea așteptată, sau mai bine zis, nu numai așteptată, ci chiar mai mult ceva. «Nu pentru oameni, zice, sau pentru altceva pământesc suferim noi acestea, ci pentru împăratul a toate». Și nu numai cu această cunună ne-a încununat, ci și cu o alta mai variată. Deși dela natură suntem hotărâți o singură dată să murim, totuși dacă am voi, Dumnezeu ni-a acordat, ca prin voință și buna intențiune, să le putem suferi toate acestea pe fiecă zi. Așa că este învederat, că ne vom duce de aici având atâtea cununi cu noi, pe câte zile am viețuit, și chiar și mai multe, fiindcă într'o singură zi e posibil da a muri cineva și odată, și de două ori, și de multe ori. Așa dară cel ce este pururea pregătit pentru aceasta, pururea primește și plata întreagă. La aceasta făcând aluziune și Profetul, zicea: „Că pentru tine suntem omorâți toată ziua“. De aceea și apostolul a introdus aici pe Profet, ca mai mult să-i deștepte. «Dacă cei din legea veche, zice, cari aveau ca plată Țostenelelor pământ și celelalte cari se sfârșesc în viața prezentă, și încă disprețuiau această viață, ca și ispitele și primejdiile de aici, apoi ce iertare vom putea avea noi, cari ne moleșim fiind vorba chiar de ceriu, de împărăția cea de sus și de bunurile cele negrăite de acolo, și nu ajungem măcar la măsura acestora?» Dară n'a zis chiar așa apostolul, ci lăsând aceasta la conștiința auditoriului, el se mulțamește numai cu mărturia Profetului, și arată că dacă e nevoie până și de jârfta trupului lor, îi să nu se spăimânteze, nici să se tulbure, fiindcă Dumnezeu iconomisește lucrurile așa.

Dară apoi el îi mai îndeamnă și din alt punct de vedere. Ca nu cumva să zică cineva, că el numai filosofăște mai înainte de a cercă însuși ceiace vorbește prin fapte, a adaos: „Socotitu-ne-am ca niște oi

¹⁾ Notă. A se vedea Psalmul 44, 22. (Trad.)

de junghiere“, vorbind de m r tile zilnice ale apostolilor. Ai văzut b rb tie  i blândetă? «Precum acelea, zice, nu se împotrivesc fiind sf  iate, tot a    i noi nu ne împotrivim». Dară fiindcă, pe deoparte slăbăciunea min i omenest , iară pe de alta mulțimea ispitelor sp rie pe cinev , prive te cum ridică iarăși pe auditoriu, cum îl face înalt  i curajos, zicând: „Că întru acestea toate prea biruim (cov r  im cu biruin ), prin cela ce ne-a iubit pre noi“ (Vers. 37). Lucru minunat este că nu numai că biruim, ci că chiar prin cele ce uneltesc dușmanii asupra noastră, noi biruim.  i nu numai că biruim cum s'ar întâmplă, ci cu cov r  ire, mai mult decât trebuie (* περὶ πλεονεξίας*), adecă cu toată u ur n   i fără sudori  i ostenele. Nu biruim doară a tept nd desf  urarea evenimentelor, ci pregătindu-ne numai voința  i buna inten iune,  i astfel i noi din toate părțile c  tig m trofee de biruin  contra du manilor.  i cu drept cuvânt, căci cel ce se luptă împreună cu noi, este Dumnezeu. Deci, nu te îndoi de loc, dacă fiind b tu i noi predomin m pe cei ce ne bat, dacă fiind alungați st p nim pe cei ce ne alungă, dacă murind punem pe fugă pe cei ce sunt în viață. Când tu ai de partea ta  i puterea,  i dragostea lui Dumnezeu, nimic nu poate împiedecă ca să nu se petreacă asemenea fapte minunate  i paradoxice,  i să nu strălucească cea mai mare biruin .  i în adevăr, că nu biruiau cum s'ar întâmplă, ci într'un mod foarte minunat, a   că se poate vedea de aici că rezboiul acela al uneltitorilor n  er  îndreptat contra oamenilor, ci contra acelei puteri ne'nvinse. Căci prive te pe Iudeii din sinedriu, cum se întrebau unii pe alții nepricip ndu-se ce să mai facă: „Ce vom face oamenilor acestora?“ (Acta Ap. 4, 16). Faptul minunat er  că de    i aveau în st p nirea lor, de   apostolii erau legați  i b tu i, totu i Iudeii se g siau în mare încurcătură,  i nu se pricepeau ce să facă; astfel i că prin cele ce credeau a' i birui, tocmai prin acelea d n  i au fost birui i. Nici tiranii, nici comunitățile întregi, nici falangele demonilor,  i nici chiar  nsu i diavolul n'a putut să'  st p neasc , ci cu to ii erau birui i cu des v r  ire,  i ceiace uneltiau contra apostolilor, vedeau singuri cum se desf  ur  tocmai în favorul lor. De aceea  i ziceă Pavel: „prea biruim (cov r  im cu biruin )“. Er  la mijloc o lege nouă de bi-

ruință, aceia adevărat de a stăpâni pe dușman prin cele contrare, și de a nu fi biruit niciodată, și ca și cum îi erau stăpâni pe sfârșitul războiului, așa se aruncau cu curaj în lupte.

„Pentru că sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici căpeteniile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncul, nici altă făptură oarecare nu poate pre noi să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Christos Iisus Domnul nostru“ (Vers. 38. 39). Mari lucruri spune el aici! Dară noi nu le știm, fiindcă nici nu avem o astfel de dragoste. Cu toate acestea, deși sunt mari cele ce spune el, totuși voind a arăta că nu sunt nimic față de dragostea cu care a fost iubit de Dumnezeu, după ce spune de acea dragoste, vorbește în fine și de dragostea lui, ca astfel să nu se pară că spune lucruri mari de dânsul. Ceiace el spune, așa și este: „ce trebuie, zice, să vorbim de cele prezente, și de relele ce le îndurăm în viața aceasta? Chiar de ar spune cineva de cele viitoare, de lucruri și puteri, ca de pildă moarte și viață, îngeri și archangheli, și toată făptura de sus, și acestea mi se par mici față de dragostea lui Christos. De m'ar amenința cineva chiar cu moartea cea viitoare, cu moartea cea veșnică, sau de mi-ar făgădui viața cea nesfârșită, ca să mă depărtez de Christos, eu totuși n'ași primi. Ce trebuie să'mi vorbești de împărații de pe pământ și de consuli, sau de cutare și de cutare? De mi-ai spune chiar de îngeri, și de toate puterile de sus, și de toate ființele, de mi-ai vorbi de toate cele viitoare, totuși în fața mea sunt mici toate acestea, și cele de pe pământ, și cele din ceriuri, și cele de sub pământ, ca și cele mai presus de ceriuri, sunt nimic în raport cu dragostea aceia». Apoi, nemulțumit oarecum că n'a reprezentat bine acea dorință pe care o avea, mai introduce și altele, întrebându-l pe expresiunea „nici altă făptură oarecare“. Ceiace spune aici, este cam așa: «dacă ar mai fi și o altă făptură, tot pe atâta pe cât e cea văzută, și pe cât e cea pricepută, totuși nimic nu m'ar putea depărta de acea dragoste». Acestea le zicea apostolul, nu doară că îngerii sau archangelii, sau și celelalte puteri se încercau de a-l face ca să se depărteze

de dragostea lui Christos, să nu fie una ca aceasta!—ci voind a arăta dragostea lui cea nemărginită ce o avea pentru Christos. El nu iubiă pe Christos pentru cele ale lui Christos, ci pentru dânsul iubiă cele ale lui Christos, și numai la dânsul se uită, și numai de un singur lucru se temeă, adecă să nu cadă din dragostea către el. Accasta pentru apostol eră mai grozav și decât gheena, după cum de asemenea îi eră mai de dorit ca orice, de a rămâneă în stăpânirea acestei dragoste.

¹⁾ Și de ce am puteă fi noi oare vrednici, dacă Pavel, pentru dragostea și pofta de Christos, nu admiră nici chiar pe cele din ceriuri, pe când noi preferăm pe cele din noroiu și din țărână dragostei lui Christos? De ce am puteă fi vrednici, zic, când el pentru dragostea lui Christos ar fi primit a cădeă și în gheena, și din împărăția ceriurilor, dacă ar fi fost vorba, — pe când noi nu disprețuim nici chiar viața prezentă? Oare suntem noi vrednici măcar de încălțămintele lui, dacă suntem atât de departe de mintea lui cea mare? El pentru dragostea lui Christos nu credea întru nimic, nici chiar împărăția ceriurilor, iară noi disprețuim pe Christos, pe deoparte, iară pe de alta facem multă vorbă de faptele lui. Și fie, ca măcar de faptele lui să vorbim! Acum însă, nici aceasta nu o facem, ci chiar de ni s'ar propune împărăția ceriurilor, noi lăsând-o pe aceia, alungăm toată ziua umbrele și visurile, iară nu ceiace trebuie. Deși Dumnezeu, fiind filantrop și foarte blând, a făcut cu noi aceia ce face un tată iubitoriu de copii, care, văzând că fiul seu se îngreuiază în vorbire, născoceste o altfeliu de pronunție a cuvintelor. Fiindecă noi nu avem cătră dânsul dragostea și dorul cuvenit, ni pune înainte multe altele, numai ca să ne poată țineă pe lângă dânsul; dară noi nici așa nu stăm lângă el, ci alergăm la jucăriile copilărești. Nu așa, însă, făcea Pavel, ci, ca un copil nobil, liber și iubitoriu de tată, căută numai conviețuirea cu tatăl, iară de celelalte nici nu făcea atâta vorbă, — sau mai bine zis, el făcea mai mult chiar decât un asemenea copil. El nu prețuiește pe Dumnezeu la felu cu cele ale sale, ci, când se uită la dânsul ca la tată, celelalte nu le consideră întru nimic,

¹⁾ *Partea morală.* Despre dragostea către Christos. Despre eleimosină, și că Christos face totul pentru dragostea lui către noi (*Veron*).

și preferă de a fi bătut și pedepsit împreună cu el, decât despărțindu-se de el să se dezmerde.

Să ne cutremurăm deci, noi, câți pentru dragostea lui Christos nu disprețuim nici măcar banii, sau mai bine zis, câți nu disprețuim banii pentru noi înșine. Pavel era singur care pălămia totul pentru Christos, nu pentru împărăția cerurilor, nici pentru cinstea cea dela dânsul, ci pentru dragostea cea către dânsul, — pe când pe noi nici Christos, nici cele ale lui Christos, nu ne pot trage din lucrurile pământești, ci întocmai ca niște șerpi, sau viperi, sau porci, sau ca toate acestea la un loc, așa ne tăvălim în glod. Cu cât suntem noi oare mai buni decât acele animale, noi cari deși avem atâtea exemple, totuși ne uităm în jos, și nu suferim câtuși de puțin de a privi spre ceriu? Dumnezeu a dat pentru tine chiar și pe Fiul său, iară tu nu dai nici măcar pâinea zilnică celui predat pentru tine, celui jărtfit pentru tine. Tatăl nu l-a cruțat pentru tine, iară tu îl treci cu vederea topit de foame, deși tu consumi din ale lui, și dacă dai săracilor eleimosină, din ale sale dai, și pentru tine dai. Ce ar putea fi mai rău ca această nelegiuire? A fost predat pentru tine, s'a jărtfit pentru tine, colindă drumurile flămând pentru tine, și tu dacă-i dai pâinea zilnică, din ale sale dai, și singur te folosești. Și totuși nici așa nu'i dai. Oare nu sunt mai nesimțitori decât petrele cei ce, deși sunt mișcați de atâtea fapte mărețe, totuși stăruiesc încă în o asemenea sălbătăcie? Ei nu s'a mulțămit numai cu moartea și cu crucea, ci a primit de a fi și sărac, străin, pribeg și gol, de a cădea și în închisoare, de a suferi și boala, ca măcar așa să te poată atrage. «Dacă nu'mi răsplătești, zice, ca cel ce am pățimit pentru tine, cel puțin milulește-mă pentru sărăcia în care mă găsesc. Dacă nu vorești a mă milui pentru sărăcie, cel puțin îndură-te pentru boala în care mă aflu, și te încovoae pentru că mă găsesc în închisoare. Dacă însă nimic din acestea nu te poate face filantrop, cel puțin pleacă-te la ușurința cererei mele, că nimic nu'ți cer de preț mare, ci numai pâne, acoperământ și mângâiere cu cuvintele. Dară dacă și după aceasta rămâi încă sălbatec, cel puțin fă-te mai bun, pentru împărăția cerurilor, și pentru premiile ce le-am făgăduit. Poate că nimic din acelea nu te mișcă? Cel puțin atunci pleacă-te naturei lucrurilor când mă vezi gol, și adu-ți aminte de acea golăciune, prin care m'am

golit pe cruce pentru tine. Dară dacă nici pentru aceea nu voiești, cel puțin pentru aceasta, prin care sunt gol în persoana săracilor. Am fost legat atunci pentru tine, sunt și acum legat tot pentru tine, ca astfel, fie de acolo, fie de aici, să progresezi și să voiești a face vre-o milostenie. Am fost flămând pentru tine, și iarăși sunt flămând tot pentru tine; am însătat fiind spânzurat pe cruce, sunt și acum însătat prin săraci, ca astfel, fie de acolo, fie de aici, să te pot atrage către mine și să te fac filantrop pentru mântuirea ta. De aceea, deși tu 'mi datorești răsplata pentru miile de bine-faceri ce ai primit dela mine, acum nu'ți cer ca cum ai fi datoriu, ci te încununez ca pe un bine-făcătoriu. și-ți hărăzesc împărăția cerurilor în schimbul acestor fapte mici. Nu'ți spun: dezleagă-mi sărăcia, sau dăruiește-mi bogăția ta, deși am sărăcit pentru tine, — ci numai pâine îți cer, și haină, și o mică mângâiere în sărăcie. Dacă cad la închisoare, nu te silesc de a'mi deslegă legăturile, sau să mă scoți de acolo, ci un singur lucru îți cer, acela adevărat de a mă vedea legat pentru tine, și atunci eu am primit chiar deajuns, și numai pentru acest fapt eu îți hărăzesc ceriul. Deși eu te-am dezlegat de legăturile cele mai grozave, totuși îmi e deajuns numai aceasta, de a mă vedea legat pentru tine. Pot să te încununez și fără de acestea, voiesc însă a'ți fi datoriu, ca astfel cununa să'ți aducă oare-care curaj. De aceea, deși eu pot a mă hrăni singur, totuși colind drumurile cerând de pomană, și stând înaintea ușilor tale întind mâna. Doresc a fi hrănit de tine; te iubesc foarte mult, și de aceea doresc a sta la masa ta, după cum este obiceiul celor ce iubesc, și mă mândresc prin aceasta, ba încă în fața întregii lumi și în auzul tuturor te proclam cu glas tare, și mă arăt pe mine însumi de trofeu al tău».

Deși noi, când suntem hrăniți de cineva, ne rușinăm și căutăm să astupăm acest fapt, totuși el, fiindcă ne iubește foarte mult, chiar de am tăcea noi, spune cele petrecute cu multă laudă, și nu se rușinează a spune că fiind gol noi l-am îmbrăcat, și fiind flămând l-am hrănit.

Acestea toate cugetându-le, iubiților, să nu ne mărginim numai la aplauze și laude, ci să și îndeplinim cele vorbite. Ce 'mi folosesc mie aplauzele și vuetul acesta? Un lucru vă cer numai vouă: dovada prin

fapte, supunere și ascultare la cele spuse iarăși prin fapte. Aceasta este și lauda mea, aceasta este și folosința voastră, aceasta este pentru mine cea mai strălucită diadernă. Această cunună, ducându-vă de aici, pregătiți-o și mie și vouă prin mâinile săracilor, ca astfel și în viața aceasta să ne hrănim cu speranță bună, și în cea viitoare ducându-ne să ne învrednicim de miile de bunătăți. Căroră fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XVII

„Adevărul zic întru Christos, nu mint, împreună mărturisindu-mi cunoștința gândului meu prin Dubul sînt” (Cap. 9, 1).

Oare nu vi s'au părut că cele vorbite în convorbirea dinainte, despre dragostea lui Pavel către Christos, au fost mari și mai presus de natură? În adevăr că mari au fost prin natura lor, și mai presus de orice cuvânt; cu toate acestea cele vorbite astăzi sunt cu mult mai presus de acelea, și cu atât mai presus, cu cât acelea sunt mai presus de ale noastre. Deși nu credeam că vor avea atîta superioritate, totuși acum după ce ni-a trecut pe dinainte cele citite astăzi, ni s'au părut a fi cu mult mai strălucite decât acelea.

Aceasta înțelegând-o apostolul, a și invederat-o din început chiar. Și fiindcă urmă a trece cu vorba la lucruri mai mari, pe care mulți poate nu le-ar fi crezut, de aceia mai întâi îi asigură despre cele ce va vorbi, — obiceiu pe care mulți îl au când voiesc să spună ceva, ce nu este poate crezut de toți, dară pentru care îi sunt foarte convinși. Expresiunile: „Adevărul zic” și „nu mint” și că „cunoștința gândului meu (conștiința) mărturisește” și „întristare mare îmi este mie” și „ne'ncetată durere inimei mele”, tocmai aceasta invederează.

„Că ași fi poftit eu însu-mi a fi anatema dela Christos“ (Vers. 3). Dară ce spui, Pavele? Dorești să fii anatema dela Christos cel dorit de tine, de care nu te putea despărți nici împărăția cerurilor, nici gheena, nici cele văzute, nici cele nevăzute, și nici altă făptură oarecare? Ce s'a întâmplat? Nu cumva te-ai schimbat și ai părăsit acea dorință? «Nu, răspunde el, nu te teme, ci încă mai mult mi-a sporit dorul de el». Dară atunci de ce dorești a fi anatema, și cauți o astfel de înstrăinare și despărțire, de care nici nu se mai găsește alta? «Fiindcă, zice, îl iubesc foarte mult». Cum? spune-mi, și în ce mod? fiindcă faptul acesta samănă mai mult cu o enigmă. Dară dacă credeți, mai întâi să aflăm ce este „anatema“, și după aceea să-l întrebăm pe dânsul de acestea, și atunci vom afla și această dragoste negrăită și paradoxă. Așa dară, ce este anatema? Ascultă-l tot pe dânsul ce spune: „Dacă nu iubește cineva pe Domnul nostru Iisus Christos, anatema să fie“ (1. Cor. 16, 22), adică, despartă-se de toate, străin să fie de toate. Dupre cum de lucrul consfințit lui Dumnezeu (ἁγίασμα = prinos, oferința, dar, afierosit lui Dumnezeu) nimeni nu ar cuteză să se atingă cu mâinile cum s'ar întâmpla, și nici a se apropia, tot așa și cu cel despărțit de biserică, cu cel tăiat dela adunările credincioșilor, căci și acesta este dat la o parte. Pe unul ca acesta, deci, apostolul îl numește anatema, în senz cu totul contrar, și poroncește de a fugi toți de el cu groază și cu frică mare, și a se despărți. De lucrul afierosit lui Dumnezeu, sau anatema, nimeni n'ar îndrăzni a se apropia, pentru cinstea și respectul cuvenit celui ce i s'a afierosit, pe când de cel tăiat dela biserică, toți trebuie a se despărți, în senz cu totul contrar. Așa că de și despărțirea este una și aceeași, căci și unul și altul este înstrăinat de contactul celor mai mulți, totuși feliul sau modul despărțirii nu este unul și același, căci acesta este cu totul contrar celui dintâi. De cel dintâi se depărtau ca fiind afierosit lui Dumnezeu, iară de cel dealdoilea ca fiind înstrăinat de Dumnezeu, și rupt dela biserică.

Aceasta, deci, arătând-o și Pavel, zicea: „Ași fi poftit eu însu-mi a fi anatema dela Christos“.

Și băgați samă că nici nu zice simplu «că ași fi voit», ci dând o mai mare tensiune ideii lui, zice: „Ași fi poftit“. Dară dacă cele vorbite de el te tulbură poate ca cel ce ești mai slab și mai neputincios, apoi nu te gândeai numai la faptul că apostolul voia a se despărți de Christos, ci și la cauza pentru care voia, și atunci vei vedea dragostea lui cea nemărginită. Fiindcă și atunci când îl vedem pe el tăind împrejur pe alții, noi nu ne uităm la faptul în sine, ci la intențiunea și cauza faptului, și de aceea mai ales îl admirăm. Nu numai că tăia împrejur, dară chiar și el se radea pe cap și jertfia, însă pentru aceasta noi nu zicem că eră Iudeu, ci mai cu samă pentru aceasta zicem că el s'a izbăvit de Iudaism și de jărtfe, și s'a curățit și a devenit adevărată slugă a lui Christos. După cum atunci când îl vezi tăind împrejur pe alții și jărtfind nu'l condamni pentru aceasta ca Iudaizând creștinismul, ci tocmai pentru acest fapt îl încununezi mai mult, ca unul ce s'a înstrăinat de Iudaism, tot așa și când îl vezi dorind a fi anatema, să nu te tulburi pentru aceasta, ci tocmai pentru acest fapt să'l proclamai, aflând cauza adevărată pentru care el voia a fi anatema. Dacă nu vom examina cauzele faptelor, apoi atunci și pe Elie vom numi omoritor de oameni, și pe Abraam, și încă pe acesta nu numai omorător de oameni, ci chiar omoritor de copii, și pe Finees ¹⁾, și pe Petru îi vom considera ca omoritori. Și nu numai de sfinții lui Dumnezeu vom bănuî multe lucruri absurde dacă nu vom păzi regula aceasta, ci chiar de însuși Dumnezeu. Deci, ca nu cumvă să se întâmple una ca aceasta, apoi mai întâi să adunăm la un loc tot ceiace contribuie la justificarea faptelor petrecute, ca de pildă cauza, intențiunea, timpul, locul, și toate celelalte, și numai după aceea să examinăm faptul.

Aceasta e bine de a se face și acum, fiind vorba de acest suflet fericit.

Așa dară, care a fost cauza pronunțării acestor cuvinte? Iarăși e vorba de Iisus cel dorit. Și cu toate acestea, el nu zice asemenea cuvinte pentru Christos, ci „Ași fi poftit a fi anatema dela Christos pentru frații mei“. Dară și aceasta e tot din marea lui umi-

¹⁾ Notă. Cred că Sf. Chrisostom vorbește aici de acel Finees din Cart. Judecătorilor, 20, 28. (Trad.).

lință, căci nu voiește a se arăta ca cum ar vorbi ceva mare și ar face pe placul lui Christos. De aceia și zice: „și rudele mele duple trup“, ca să astupe oare cum meritul lui. Și cumcă el totul voia pentru Christos, ascultă ce spune în cele următoare. În adevăr că după ce zice: „Și pentru rudele mele duple trup“, adaoage imediat: „Cari sunt Israilteni, a căroră este punerea de fii (înfierea), și slava, și așezământurile, și punerea de lege (legislația lui Moisi), și slujbă (serviciile religioase), și făgăduințele, ai căroră sunt părinții, și dintru care este Christos duple trup, care este peste toate Dumnezeu binecuvântat în veci. Amin“ (Vers. 4. 5). «Ei, și ce însemnă aceasta? zici tu. Căci dacă el doria a fi anatema ca să creadă alții, trebuia ca să doriască aceasta și pentru ginți; dară dacă el dorește aceasta numai pentru Iudei, dovedește că o voiește nu pentru Christos, ci pentru înrudirea și familiaritatea sa cu dânșii». Și cu toate acestea, dacă el ar fi dorit acest lucru pentru ginți, faptul nu s'ar fi părut așa de lămurit; — acum însă, când o dorește pentru Iudei numai, se arată lămurit că el o face pentru slava lui Christos. Și știu bine că ceiace eu vă vorbesc acum vi se pare ceva paradox, însă ca să nu vă tulburați, iute mă voi încercă de a vă lămuri chestiunea.

În adevăr, că apostolul n'a spus aceste cuvinte la întâmplare și fără de o judecată matură, ci fiindcă cu toți ziceau și învinovățiau pe Dumnezeu, că deși îi s'au învrednicit a fi numiți fii ai lui Dumnezeu, au primit și legea, și îi mai înainte de toți l-au cunoscut de Dumnezeu adevărat; deși s'au bucurat de atâta slavă din partea lui, și îi l-au slujit mai înainte de lumea ceialaltă, au primit și făgăduințele, și sunt fii adevărați ai acelor părinți iubiți de dânsul; ba încă mai mult, că tot strămoșii lor au fost strămoși și ai lui Christos — căci aceasta însemnă expresiunea „dintru care este Christos duple trup“, — și după toate acestea se vedeau acum necinstiți și scoși afară, iară în locul lor au fost introduși oameni cari nici odată n'au cunoscut pe Dumnezeu, adecă gințile. Deci, fiindcă vorbeau de acestea și aruncau blasfemii asupra lui Dumnezeu, iară Pavel auzindu-le se măhniă și se tulbură în sufletul său pentru slava lui Dumnezeu. de aceia poțea de a fi anatema, dacă ar fi

fost cu putință, numai ca să se mântuiască aceia, și să înceteze cu o astfelu de blasfemie și să nu se creadă că Dumnezeu a amăgit pe strănepoții aceloră, cărora el li-a făgăduit darurile sale. Și ca să ați cum că pentru aceasta eră Pavel mâhnit și tulburat, ca să nu se creadă, zic, de dâșii, că făgăduința dată de Dumnezeu lui Abraam „Că'ți voi da ție pământul acesta, și seminției tale“ (Facere 12, 7) a rămas căzută și neîndeplinită, de aceia doriă a fi anatema.

Deci, după ce a spus acesta a adaos imediat: „Ci nu cum că a căzut cuvântul lui Dumnezeu“ (Vers. 6), arătând că dorește de a suferi îi totul pentru cuvântul lui Dumnezeu, adecă făgăduința dată lui Abraam, și împlinită. Dupre cum se părea că și Moisi se rugă lui Dumnezeu și mijlociă pentru ludei, iară în realitate făcea totul pentru slava lui Dumnezeu, zicând: „Ca să nu spună îi, zice, pentru că n'a putut Domnul să'i bage pre îi în pământul care li-a făgăduit, i-a scos în pustie să-i omoare“ (Deut. 9, 28), tot așa face și Pavel aici, ca și cum pare că ar zice: «ca să nu spună îi că a căzut făgăduința lui Dumnezeu, și a minșil el, căci făgăduința dată nu s'a îndeplinit, pentru aceia, zice, așa fi poștit a fi și anatema». De aceia nu spune că ar face aceasta pentru ginți, căci nimic nu li făgăduise lor, și nici nu-i slujau lui, și nici gințile nu'l blăstămau din cauza ludeilor, ei doriă a fi anatema pentru ludei, cari primise făgăduința, și înainte de toți erau familiari și prieteni ai lui Dumnezeu. Ai văzut, deci, că dacă el ar fi dorit aceasta pentru ginți, nu s'ar fi putut arăta așa de lămurit că a făcut-o pentru slava lui Christos? Fiindcă el voiă a fi anatema pentru ludei, apoi prin aceasta s'a dovedit mai cu samă, că el doriă acest lucru numai pentru slavă lui Christos.

De aceia și zice: „a cărora punerea de fii (înfieră), și slava, și așezământurile. și punerea de lege, și slujba, și făgăduințele“. «Căci, zice, și legea care spune de Christos de acolo este, și așezământurile date lor, și chiar el (Christos) este dintre dâșii, și toți părinții cari au primit făgăduințele dintre dâșii au fost; — însă lucrurile s'au petrecut cu totul din contra, fiindcă au căzut din toate făgăduințele acelea. De aceia și sunt mâhnit, și așa preferă, dacă ar fi cu

putință, de a fi despărțit de ceata celor de pe lângă Christos, și a fi înstrăinat, nu însă și de dragostea lui, să nu fie una ca aceasta! — fiindcă și ceiace fac, tot pentru dragostea lui o fac — și așa primi ca să fie despărțit și înstrăinat de mulțămirea și slava aceea, numai ca stăpânul meu să nu fie defăimat și să nu'i mai aud pe dânsii zicând, că făgăduințele lui Dumnezeu au devenit o farsă (inșălăciune) complectă, căci unora a făgăduit, și altora a dat cele făgăduite; din alții s'a născut, și pe alții a mântuit; strămoșilor Iudeilor li-a făgăduit, iară pe strănepoții acelora lăsându-i, a introdus în locul lor pe cei ce niciodată nu l-au cunoscut pre el, și pe aceștia i-a învrednicit bunurilor făgăduite acelora. Aceia se năcăjau studiind legea și citind profețiile, iară cei de pe la templurile păgâne, cei ce deabea ieri s'au întors dela idololatrie, au devenit superiori acelora. Apoi cum se poate zice că aceasta este pronia lui? Deci, ca să nu se mai spună acestea de stăpânul meu, zice, deși cu nedreptate se spun — așa preferă să cad și din împărăția ceriurilor, și din slava aceea negrăită, și așa suferi cu plăcere toate rălele, numai ca să nu mai aud de loc defăimându-se cel iubit și dorit de mine, și aceasta ar fi pentru mine cea mai mare mângâiere».

Dară dacă nu admiți de loc cele vorbite până acum, apoi gândește-te că mulți părinți au preferat a face așa pentru copiii lor, adecă a se despărți de dânsii, spre a'i vedea mai fericiți, au preferat, zic, a se despărți de conviețuirea cu dânsii, crezând că această despărțire este spre propășirea și fericirea lor. Dară fiindcă noi suntem departe de o asemenea dragoste, de aceea nici nu putem pricepe cele vorbite de dânsul. Astfeliu, unia cari sunt nevrednici chiar de a pronunța numele lui Pavel, și cari stau departe mult de ardoarea și râvna lui, cred că apostolul vorbește acestea de moartea cea vremelnică. Pentru unia ca aceștia așa putea zice, că atât de mult sunt străini și nu cunosc pe Pavel, după cum cei orbi nu cunosc razele soarelui, și poate că chiar mai mult. Cel ce muria pe fiecare zi; cel ce pune la mijloc un nor de primejdii, și zice: „Cine ne va despărți pre noi de dragostea lui Christos? Năcazul, sau strâmtoarea, sau goana, sau foametea, sau golătatea?“ — și care nemulțămît cu cele spuse aici, s'a urcat la ceriu, și mai pre sus de ceriul ceriurilor,

și a trecut în revistă pe îngeri, archangheli și pe toate puterile cele de sus, a împreunat la un loc cele prezente cu cele viitoare, cele văzute cu cele nevăzute, — însă pricepute de mintea omului, — pe cele triste cu cele bune și plăcute, pe cele din înălțime cu cele din adâncuri, și care cu un cuvânt nu lasă nimic, ba încă nemulțămît cu cele spuse până aici, mai spune și de o altă faptură care ar mai exista, — cum după toate acelea ar fi trebuit să amintească de moartea aceasta vremelnică ca de un lucru mare? Nu este așa, nu; ci o astfelu de inchipuire e, așa zicând, judecata viermilor cari foiesc în bălgăr. Dacă el ar fi vorbit de moartea aceasta, apoi cum de doriă a fi anatema de Christos? O astfelu de moarte l-ar fi unit mai curând de ceata celor de pe lângă Christos, și l-ar fi făcut a se bucura de acea slavă. Sunt însă și alții, cari îndrăznesc a vorbi lucruri mai ridicule decât aceia. «Nu spune apostolul de moartea cea vremelnică, zic aceștia, ci doriă să fie juvaerul și odorul cel consfințit (anatema) al lui Christos!»! Dară care n'ar dori acest lucru, fie chiar dintre cei mai ordinari și căzuți? Și cum ar fi trebuit să se facă aceasta ca el să fie juvaerul lui Christos pentru rudele lui cele după trup? Decât, noi să lăsăm la o parte mithurile și fliariile (zic *πλουρις* = vorbe zădarnice, sau fleocăeli) acestora, căci nu merită asemenea vorbe nici chiar răspuns, întocmai după cum nu răspundem la găngăiturile pruncilor, și să ne reîntoarcem iarăși la vorba apostolului, dezmerdându-ne în noianul dragostei lui, și înotând în toate părțile în libertate, să înțelegem bine acea vâpae de dragoste negrăită. Dară, orice ar spune cineva, totuși nimic nu va spune, căci dragostea lui Pavel eră cu mult mai întinsă decât orice mare sau noian, mai iute și mai arzătoare ca orice pară sau vâpae de foc, și nici un cuvânt nu ar putea să o descrie după dreptate, ci numai cel care a câștigat o astfelu de dragoste știe și o cunoaște cu exactitate.

Aide, deci, ca să punem iarăși în mijloc acele vorbe ale apostolului. „Că așa fi poftit eu însu-mi, zice, a fi anatema dela Christos“. Ce va să zică „eu însu'mi“? Cel ce devenise dascalul tuturor, cel ce culsesese o mulțime de succese, cel ce aștepta mii de cununi, cel ce doriă pe Christos atât de mult, încât preferă dragostea lui înaintea tuturor celorlalte, cel ce ardea

pe fiecare zi pentru dânsul, și pe toate le credea a fi secundare dragostei către dânsul, el, zic, nu se lăsa numai a fi iubit de Christos, ci a'l și iubi pre el foarte, și acest țel îl urmăria apostolul în primul loc. De aceea el numai la aceasta își avea ațintirea îndreptată, și pe toate celelalte le suferia cu ușurință. La un singur lucru se gândia înaintea tuturor, cum să-și sature acest amor curat, această dragoste nesfârșită către el. Doriă a fi anatema dela Christos pentru frații lui, însă fiindcă nu eră să se întâmple așa, și nici nu eră să fie anatema, se încearcă mai departe de a trece la desvinovățirea faptelor, iară pe cele vorbite în șoaptă de toți aducându-le la mijloc, se încearcă a le răsturnă. Dară mai 'nainte de a intra în desvinovățirea lămurită a acelor fapte, el prin anticipație a și pus dejă bazele justificărei. Căci când el zice: „a căroră este punerea de fii (înfierea), și slava, și așezământurile, și punerea de lege, și slujba, și făgăduințele“ nimic alt nu spune, decât că Dumnezeu a voit ca li să se mântuiască, iară voința aceasta a manifestat-o prin cele ce a făcut cu li mai 'nainte, pentru care și Christos dintre dânsii s'a născut, și prin care și părinților lor li-a dat făgăduințele, iară îi prin propria lor nerecunoștință s'au lepădat de binefacerile lui Dumnezeu. De aceea apostolul a pus înainte tocmai acele fapte, cari sunt ca dovadă de charul lui Dumnezeu numai, nu însă și ca laude adresate lor. Căci și înfierea s'a acordat din charul lui, și slava, și făgăduințele, și legea. Toate acestea cugețându-le apostolul, și gândindu-se câtă grijă a avut Dumnezeu împreună cu Fiul său de mântuirea lor, a strigat la urmă cu glas mare, zicând: „Care este binecuvântat în veci. Amin“, înălțând prin aceste cuvinte mulțămiri Fiului lui Dumnezeu, pentru toți oamenii. «Și ce este, zice, dacă unia îl blestemă și'l defaimă? Noi însă, cari știm cele negrăite ale lui, și înțelepciunea cea negrăită, precum și îngrijirea lui cea mare, știm lămurit că nu de blasfemii este vrednic, ci de mulțămiri și doxologii». Nemulțămindu-se nici cu aceasta în conștiința lui, se încearcă la urmă de a aduce și raționamente, și întrebuintează multă putere în vorbă, contra lor. Nu s'a adresat lor mai dinainte, ci numai după ce a nimicit bănuiala ce eră în sufletul lor. Și ca să nu se pară că li vorbește ca unor dușmani, mai departe li zice: „Fra-

ților, bună voința inimei mele, și rugăciunea cea către Dumnezeu, pentru Israil¹⁾ este spre mântuire" (Cap. 10, 1). Și aici, împreună cu celelalte pe cari le-a spus, pregătește astfel lucrurile, ca să nu se pară, că ceiace eră să vorbiască contra lor, le vorbește din dușmănie, și de aceea nu se dă în laturi de a-i numi rude după trup și frați. Dacă a și vorbit de Christos cele ce a vorbit, totuși li mișcă și cugetul lor, și îi vestește mai dinainte cu cuvântul, căutând a se descărca de orice bănuială pentru cele ce voiă a li grăi, și numai după aceea trece în desvoltarea chestiunei pe care mulți o discutau și i căutau deslegarea. În adevăr, că mulți se întrebau, după cum am mai spus, că din ce cauză cei ce au primit făgăduințele au căzut, pe când cei ce nici n'au auzit vreodată de acele făgăduinți, s'au mântuit? Deci, această nesiguranță căutând să o deslege, a dat acea deslegare mai înainte de antithesă. Ca să nu spună cineva: «Dară ce? Tu mai mult te îngrijești de slava lui Dumnezeu, decât se îngrijește Dumnezeu de slava sa? Are el nevoie de ajutoriul tău, ca să nu cadă cuvântul lui?» — față de asemenea întrebări apostolul sculându-se zice: „Nu cum că a căzut cuvântul lui Dumnezeu” am spus acestea, ci ca să arăt dragostea cea către Christos. Chiar așa cum s'au desfășurat împrejurările, noi nu suntem în necunoștință de cuvintele lui Dumnezeu, zice, ca să putem dovedi că făgăduința dată de el s'a îndeplinit. Dumnezeu a zis lui Abraam: „Ție și seminței tale voi da pământul” și „Întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile” (Fac. 13, 7. 3). Să vedem acum care este sămânța, zice, căci nu toți cei dintr'nsul sunt sămânța lui». De aceea și spunea: „Că nu toți cari sunt din Israil, aceștia sunt Israil” și „Nici câți sunt sămânța lui Abraam, toți sunt fii” (Vers. 7). «Dacă voiești să știi, zice, care este sămânța lui Abraam, vei vedea făgăduința dată seminței lui, și vei cunoaște că cuvântul lui Dumnezeu n'a căzut. Și care este acea

¹⁾ *Notă.* În edițiunea pe care a avut-o în vedere Sf. Chrisostom acest pasaj e precum urmează: „*Fraților, bună voința inimei mele și rugăciunea cea către Dumnezeu, pentru voi este spre mântuire.*” (Trad.).

sămânță? Nu eu o zic aceasta, ci însăși scriptura o explică, zicând: „Întru Isaac se va numi ție sămânță”. Dară ce va să zică întru Isaac, explică-ne? „Adecă nu cari sunt fii ai trupului, aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu. ci cari sunt fii ai făgăduinței se socotesc întru sămânță” (Vers. 8). Dară tu privește înțelepciunea lui Pavel și mintea lui oca mare, căci explicând n’a spus că «nu cari sunt fii ai trupului, aceștia sunt fii ai lui Abraâm», ci „fii ai lui Dumnezeu”, cu care ocazie leagă la un loc cele vechi cu prezentul, și arată totodată că nici Isaac nu a fost fiu al lui Abraâm cum s’ar întâmpla. Ceia ce el spune, așa și este; căci câți s’au născut după Isaac, aceștia sunt fiii lui Dumnezeu, și sămânța lui Abraâm. De aceia a și spus că: „Întru Isaac se va numi ție sămânță”, ca să afli că numai cei născuți în acest mod, adecă după Isaac, sau în felul neșterei lui Isaac, aceștia sunt mai ales sămânța lui Abraâm. Cum s’a născut Isaac? Nu după legea naturei, nici după puterea trupului, ci după puterea făgăduinței. Și ce înseamnă «după puterea făgăduinței?» „Întru această vreme voi veni, zice, și va fi Sarei fiu” (Vers. 9). Deci, această făgăduință și cuvântul lui Dumnezeu au plâsmuit pe Isaac și l-au născut. Căci ce a putut fi, dacă s’a supus și mitra și pântecele cel stârp al femeii? Nu puterea mitrei și a pântecelelui au născut pe copil, ci puterea făgăduinței. Tot așa și noi ne naștem prin puterea cuvintelor lui Dumnezeu. Atunci când ne găsim în colimivitră, cuvintele lui Dumnezeu sunt acelea cari ne plâsmuiesc și ne nasc pre noi din apă, căci botezându-ne în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duch, noi ne naștem. Dară această naștere nu este dela natură, ci din făgăduința lui Dumnezeu. După cum nașterea lui Isaac a fost mai înainte vestită, și după aceia s’a împlinit, tot așa și nașterea aceasta a noastră a fost vestită cu mulți ani mai înainte prin toți Profeții, și numai după aceasta a devenit realitate.

Ai văzut în ce mod a dovedit aceasta apostolul, și cum el făgăduind a spune un lucru mare, l’a pregătit cu atâta ușurință și cu atâta îndămănare a dezvoltat chestiunea? Dară dacă Iudeii ar zice că expresiunea din vechiul Testament „Întru Isaac se va naște ție

sămânță“ (Facere 21, 12), ar însemna și aceia, că toți cei născuți din Isaac trebuie a se socoti ca sămânță din el, și deci ca sămânță a lui trebuie a se socoti și Idu-meii, și toți aceia a fi considerați de fii ai lui, fiindcă strămoșul lor Isav a fost fiul lui Isaac, ei bine, acum accia nu mai sunt considerați ca fii, ci ca străini și cu totul înstrăinați de dânsul. Ai văzut că nu fiii trupului sunt fiii lui Dumnezeu, și că chiar nașterea din botez este preînchipuită prin nașterea lui Isaac, ca venită de sus tot în aceeași ordine? Dară dacă tu îmi spui de mitră, și eu îți voi spune de apă. Dupre cum aici totul este al Duchului Sfînt, tot așa și acolo totul este al făgăduinței, deși mitra Sarei din cauza stărpiciunii și a bătrîneței eră mai rece decît apa.

Să cunoaștem, deci, nobleța noastră cu toată exactitatea, și să dovedim accasta prin o viață vrednică de acea nobleță, fiindcă nu are în ea nimic trupesc, nimic pămîntesc. Tot așa nici noi să nu avem, fiindcă nu este la mijloc nici somn, nici voință și împreunarea trupului, nici așitarea poștei, ci totul a făcut numai filantropia lui Dumnezeu. Dupre cum acolo, deși eră vârsta înaintată și puterea sleită, s'a născut Isaac, așa și aici, deși a trecut peste noi bătrîneța păcatelor, fără de veste se ridică noul Isaac, și cu toții am devenit fiii lui Dumnezeu și sămânța lui Abraam.

„Și nu numai, ci și Rebeca dintr'unul avînd așternut, dela Isaac părintele nostru“ (Vers. 10). Mare este nedomirirea de aici, pentru care și pune în mișcare multe cugetări, și de peste tot locul se încearcă a dezlegă această nedomirire. Dacă e ceva nou și paradox ca după atâtea făgăduinți Iudeii să cadă, apoi cu atât mai paradox încă e faptul, ca noi să intrăm în bunurile făgăduite acelora, noi cari nici nu ne-am așteptat la aceasta. S'a petrecut același lucru, ca de pildă cu fiul împăratului, care avînd făgăduința de a moșteni pe tatăl său în tron, ar fi asvîrlit în rîndul celor necinstiți, iară în locul lui s'ar ridică pe tron un om condamnat și încărcat de mii de rele, scos din închisoare, care ar luă stăpînirea cuvenită aceluia. Și ce ai avea de răspuns aici? Că fiul a fost nevrednic? Dară și acesta e nevrednic, și încă cu mult mai nevrednic. Deci, trebuia ca deopotrivă să fie pedepsiți, sau deopotrivă cinstiți. Un asemenea fapt s'a petrecut cu Iudeii

și cu gințile, ba încă cu mult mai curios. Cum că toți au fost nevrednici, aceasta o a arătat în pasajele dinainte, zicând: „Că toți au păcătuit și s'au lipsit de slava lui Dumnezeu“, însă faptul uimitoriu este, că fiind toți nevrednici, singure gințile s'au mântuit. Pe lângă acestea apoi, ar mai putea cineva să fie nedomirrit și asupra unei alte chestiuni, și să zică: «dacă Dumnezeu nu eră să'și îndeplinească făgăduințele date lor, de ce atunci li-a mai făgăduit? Oamenii desigur că de multe ori se înșală făgăduind daruri celor nevrednici, din cauză că nu pot cunoaște bine nici vrednicia celor ce urmează a primi darurile făgăduite, și nici viitorul;—dară cel ce știe mai dinainte cele viitoare ca și cele prezente, și cunoaște bine că vor fi nevrednici de făgăduințele date, și nu vor lua nimic din ele, din ce cauză mai făgăduiește?»

Cum a deslegat această nedomirire Pavel? Prin aceia că a arătat cine anume este Israil, căruia i-a făgăduit Dumnezeu. Odată arătat și dovedit faptul acesta, și celalalt fapt, adică că toate făgăduințele acelea s'au împlinit, este în totul dovedit. Ceiace și învederând apostolul, zicea: „Că nu toți cei ce sunt din Israil, aceștia sunt Israil“. De aceia nici n'a spus aici numele de Iacob, ci numele de Israil, nume care constituia un merit al dreptului aceluia, care de sus îi fusese dat ca dar, și care eră simbol că a văzut pe Dumnezeu,—deși mai sus a zis că toți au păcătuit, și s'au lipsit de slava lui Dumnezeu. Dară dacă toți au păcătuit, cum de unia s'au mântuit, iară alții au pierit? Pentru că nu toți au voit a se apropia de dănsul. Din partea lui toți au fost păstrați bine până la urmă, fiindcă cu toții au fost chemați. Dară aceasta încă n'a spus-o apostolul până acum, ci prin alte exemple aducând la mijloc altă chestiune, o dezleagă cu mult succes, făcând și aici ceiace a făcut în pasajele dinainte, unde a deslegat o nedomirire prin altă nedomirire. Fiindcă acolo se întrebă: cum dacă Christos a îndreptat, apoi toți ceilalți s'au bucurat de acea dreptate? iată că apostolul a introdus în mijloc pe Adam, zicând: „Că de vreme ce pentru greșala unuia moartea a împărățit prin unul, cu mult mai vârtos cei ce au luat prisoșința darului și a charului dreptății, vor împă-

răți întru viață prin cel unul Iisus Christos“ (Cap. 5, 17). Chestiunea lui Adam n'o desleagă aici, pe când cea cu privire la Christos o desleagă prin celalaltă, și arată că mai multă rațiune are faptul ca cel mort să aibă încă mai multă putere asupra lor. Ca prin greșala unuia să fie pedepsiți toți, aceasta nu se pare multora a fi ceva drept și după judecata noastră ome-nească,—pe când ca prin succesele unuia toți să se îndrepteze, aceasta are în sine și multă rațiune, în același timp e și mai demn de Dumnezeu un asemenea fapt. Totuși această nedominire n'a deslegat-o apostolul, și astfel cu cât chestiunea rămâne mai nelămurită, cu atât mai mult și Iudeiului i se astupă gura, iară nedominirea unui fapt trece la celalalt fapt, de unde și devenia mai lămurit. Intocmai așa face și aici, căci desleagă cele căutate prin alte fapte aflate iarăși în nedominire. Să nu uităm că lupta apostolului este îndreptată aici contra Iudeilor. De aceia și exemplele pe cari le-a pus la mijloc, nu le desleagă bine, căci nici nu eră el răspunzătoriu de ele în timp ce se găsea în luptă cu Iudeii,—pe când toate celelalte ale lui le face mai lămurite din acele exemple. «Și de ce te minunezi, zice, că unia dintre Iudei s'au mântuit acum, iară alții nu s'au mântuit? Acest fapt l-ar putea vedea cineva petrecându-se dela început cu Patriarhii. De ce numai Isaac este numit sămânța lui Abraam, pe când Abraam a fost tată și al lui Ismail, și a altora mulți? «Dară, zici tu, Ismail eră născut din sluga lui, numită Agar». Și ce are a face aceasta față de tatăl său Abraam? Dară fie și așa, scoată-se Ismail din pricina mamei sale,—însă ce poți spune de Chetura ¹⁾ și de fiii născuți de ea? Nu erau aceștia liberi și născuți din femeie liberă? De ce n'au fost cinstiți și aceștia cu aceiași întâietate ca Isaac? Și ce vorbesc eu de aceștia? Căci și Rebeca a fost unica femeie a lui Isaac, și a născut doi copii cu Isaac, și cu toate acestea acei copii născuți din același tată și aceiași mamă, sub aceleași dureri amândoi, ba pe lângă acestea și gemeni, nu s'au bucurat de aceleași bunuri. Deși aici nu poți pretexta robia mamei ca pentru Ismail, nu unul s'a născut dintr'o mamă, iară altul din altă mamă, după cum s'a petrecut cu cei născuți din

¹⁾ Notă. A se vedea Cartea Facerei, Cap. 25. (Trad.)

Chetura și Sara, ci amândoi au fost părtași durerilor mumei în timpul facerei, și totuși nu amândoi s'au invrednicit acelorași daruri.

De accia și Pavel aducând un exemplu mai lămurit, pare că ar zice: «Nu numai cu Isaac s'a întâmplat aceasta» „Ci și Rebeca, dintr'unul având așternut, dela Isaac părintele nostru. Că încă nici fiind ii născuți, nici făcând ceva bine sau rău, ea cea duple alegere rânduială a lui Dumnezeu să rămână nu din fapte, ci dela cel ce chiamă,—i s'a zis ei: că cel mai mare va sluji celui mai mic, precum este scris: pre Iacob am iubit, iară pre Isav am urit“ (Vers. 11—13). Deci, de ce oare unul era iubit, iară altul era urit? De ce unul slujă, iară celalalt era slujit? Fiindcă unul era rău, iară celalalt era bun. Deși ii încă nu se născuse, totuși unul era cinstit, iară celalalt era condamnat, și după ce s'au născut, Dumnezeu a zis: „Că cel mai mare va sluji celui mai mic“. De ce a zis Dumnezeu aceste cuvinte? Fiindcă el nu așteaptă, ca noi oamenii, ca să vadă din sfârșitul faptelor binele sau răul, pe cel bun sau pe cel rău, ci și mai înainte de acestea el cunoaște care este rău și care este bun. Acest fapt s'a petrecut cu o mai mare minune pe timpul Israiliților. «Și ce spun eu, zice, despre Isav și Iacob, dintre cari unul a fost rău și celalalt bun? Pe timpul Israiliților păcatul acesta era comun, căci cu toții se închinau vițelului celui de aur, și totuși unia au fost miluiți, iară alții nu s'au bucurat de acea milă. „Voiu milui, zice, pe cel ce miluiesc, și mă voiu îndură de cine 'mi va fi milă“. Acest fapt l-ar putea vedea cineva petrecându-se și cu cei pedepsiți. Ce ai avea de spus de Faraon, că a fost pedepsit atât de grozav? Că era aspru și neînduplecat? Așa dară singur el era așa, și nimeni altul? Cum atunci de a fost pedepsit atât de grozav? Ce înseamnă oare, că și pe timpul Iudeilor Dumnezeu a chemat un popor care nu era popor, și iarăși nu pe toți i-a invrednicit de aceiași cinste? „Că de ar fi, zice, poporul tău Israil ca nisipul mărci, rămașița se va mântui“ (Isaia 10, 22). Dară din ce cauză numai rămașița trebuia a se mântui? Ai văzut că cele ce ți-am pus înainte te-au

băgat în nedomirire? Și cu drept cuvânt, căci când e nevoie de a băga în nedomirire pe protivnicul tău, tu nu îndată deslegi nedomirirea. Dacă și tu însuși te găsești în aceeași nedomirire, de ce atunci îți iai asupra-ți primejdii prisoselnice? De ce îl îndârjești pe acela, trăgând totul în partea ta? Căci spune-mi, Iudeule; tu, care nu pricepi atâtea lucruri, și nu poți deslegă nimic din acestea, cum ni poți explica împrejurările cu chemarea ginților? Eu știu cauza puternică și dreaptă de ce gințile s'au îndreptat, iară voi ați căzut. Și care e acea cauză? Aceia (gințile) s'au îndreptat din credință, iară voi ați căzut din faptele legii, sau după cum zice apostolul: „Nesțiind dreptatea lui Dumnezeu, și căutând să-și pună dreptatea lor, dreptăței lui Dumnezeu nu s'au supus“ (Rom. 10, 3).

Deslegarea oricărui pasaj, fiind zis în scurt, în felul acesta este rezolvată de acest suflet fericit. Pentru ca acestea să fie mai clare, să examinăm în detalii cele vorbite de apostol, însă să știm acest lucru, că principalul pentru fericitul Pavel era, ca prin toate cele spuse să arăte că numai Dumnezeu știe pre cei vrednici, iară dintre oameni nici unul, chiar de ar crede el că știe. Cel ce cunoaște cele negrăite ale cugetului nostru, el singur știe clar cine sunt vrednici de cunună, și cine sunt vrednici de pedeapsă și osândă. De aceia a și pedepsit pe mulți, pe cari oamenii îi credeau de buni, și din contra pe mulți crezuți ca răi el i-a încununat, arătându-i ca nefind răi, căci el nu dă hotărîrea după părerea slugilor, ci în urma propriei sale judecăți, exactă și nepărtinitoare, și nu așteaptă desfășurarea faptelor spre a vedea care e rău, și care nu. Dară ca nu cumva să facem cuvântul mai întunecat, să venim chiar la cuvintele apostolice.

„Și nu numai, zice, ci și Rebeca, dintru unul având așternut“. «Puteam, zice, să spun și de fiii ce i-a avut dela Chetura, dară n'am spus, ci, pentru ca biruința să fie mai mare, eu pun la mijloc pe cei născuți din același tată și aceeași mamă. Căci amândoi au fost din Rebeca și din Isaac, fiul adevărat al lui Abraam, cel încercat și preferat înaintea tuturor, pentru care a zis: „Întru Isaac se va numi ție sămânța“, care a și devenit părintele nostru. Dară dacă el a fost părintele nostru, trebuia ca și cei dintr'ânsul să fie părinți

noștri, și cu toate acestea n'au fost». Ai văzut, că aceasta s'a petrecut nu numai cu Abraâm, ci și cu fiul său Isaac și cum că pretutindeni numai credința și virtutea sunt cari strălucesc și cari caracterizează adevărata înrudire? De aici, deci, aflăm că nu numai pentru modul nașterii se numesc fii ai aceluia, ci și pentru că sunt vrednici de născătoriul lor și de virtuțile lui. Dacă ar fi vorba ca să se aibă în vedere numai modul nașterii, ar fi trebuit ca și Isav să se bucure de același bunuri ca și Iacob, de oarece și el ieșise din mîtră moartă (mortificată), fiindcă și muma lui, Rebecca, eră stearpă ¹⁾. Dară nu numai aceasta e chestiunea ce ne interesează, ci și modul care contribuie nu puțin la învățătura noastră morală. Apostolul nu zice că de vreme ce unul a fost bun, iară celalalt rău, apoi a fost preferat cel bun, ca nu cumvă să'l întîmpine imediat și să-i zică: «Dară ce? Sunt oare mai buni cei dintre ginți, decât din tăierea împrejur?» — căci deși faptul în sine eră adevărat, totuși el n'a zis aceasta, fiindcă s'ar fi părut foarte greoiu, ci a aruncat totul la cunoștința lui Dumnezeu, cu care nimeni n'ar fi îndrăznit a se lupta, chiar de ar fi fost cel mai nebun.

„Că încă nici fiind îi născuți, zice, nici făcând ceva bine sau rău . . ., i s'a zis ei: că cel mai mare va sluji celui mai mic“. Aici se mai arată încă, că nici nobleța cea duple trup poate folosi cu ceva, ci trebuie a căuta virtutea sufletului, pe care Dumnezeu o știe și mai 'nainte de fapte. Acesta este faptul prevederii și al precunoștinței lui Dumnezeu, ca el să aleagă pe om chiar încă de pe când se găsește ca făt în pîntecele mamei sale. «Ca să se învedereze, zice, alegerea lui Dumnezeu cea făcută duple precunoștința lui, din prima zi el știe și proclamă pe cel bun și pe cel rău. Deci, să nu'mi spui că ai citit legea și profeții și i-au slujit atîta timp, căci cel ce știe a cercă sufletul, știe în același timp și cine este vrednic a se mîntui. Deci, pleacă-te înaintea faptului ne'nțeles al acestei alegeri, căci singur el știe cine merită a fi încununat după dreptate». În adevăr, câți oare nu se păreau a fi mai buni decât Matheiu după faptele lor de dinafară? Cu toate acestea cel ce știe cele nepricepute și care poate cercă.

¹⁾ Notă. A se vedeă Cap. 25 din Cartea Facerei. (Trad.).

aptitudinea cugetului, care știe și cunoaște mărgăritariul ce stă aruncat în glod (noroiu), acela, zic, a trecut cu vederea pe toți ceilalți și admirând frumuseța lui, l-a ales pe dânsul, și pe lângă nobleța voinței și a intențiunei mai adăogându-i și charul său, l'a declarat vrednic. Dacă până și meseriașii cei iscușiți — și vorbesc acum de meșteșugurile cele vremelnice, și de toate celelalte lucruri omenesti — știu a judecă valoarea obiectelor cu totul altfelu de cum judecă cei proști și necunoscători, și știu a alege din obiectele ce li stau de față pe cele mai bune, și de multeori depreciază pe cele găsite ca bune de cei proști și neștiutori, iară pe cele crezute de ii ca răle le apreciază de bune; dacă acest fapt îl vedem de multeori petrecându-se și cu îmblânzitorii de cai (geambașii), căci și aceștia știu a alege caii mai bine ca ceilalți; dacă, zic, se petrec asemenea fapte și cu cei ce judecă valoarea petrelor prețioase, și în fine cu toți maiștrii de meșteșuguri, — apoi cu atât mai mult trebuie să recunoaștem acest drept lui Dumnezeu cel iubitoriu de oameni, lui, care este înțelepciune nemărginită, care toate le știe în mod lămurit, și să admitem că cu atât mai mult el ar putea vreodată primi socotința oamenilor, care de multe ori este greșită, ci el își dă hotărîrea pentru toți, din propria sa înțelepciune, în veci dreaptă și neclintită.

De aceea dară, a ales pe vameș, pe tâlhariu și pe curvă — pe când pe preoți, pe cei bătrâni și pe stăpânitori i-a disprețuit și i-a scos afară. Acest fapt l-ar putea vedea cineva și cu martirii, fiindcă de pildă mulți dintre dânsii fiind nebăgați în samă și disprețuiți în timpul luptelor, s'au incununat, și din contra, mulți cari se credeau de unia a fi mari, au fost amăgiți și au căzut. Deci, nu invinovăți pe Creatoriu, nici să nu zici: «de ce unul a fost incununat, iară celalalt pedepsit?» — căci el face totul după dreptate. De aceea și zicea: „Pe Iacob l-am iubit, iară pe Isav l-am urât“. Cum că așa a fost drept, tu ai cunoscut din sfârșit, pe când el cunoștea lămurit și mai 'nainte de sfârșit. Căci Dumnezeu nu caută numai la trâmbițarea și fala faptelor, ci și la nobleța voinței și la o intențiune recunoscătoare. Un astfelu de om chiar dacă prin vre-o împrejurare oarecare ar greși, totuși iute își va veni în simțiri; chiar de s'ar întâmplă să viețuiască în răutate, el nu

se va lenevi mult, și Dumnezeu, care știe totul, iute îl va trage din prăpastie, — după cum și cel care are voința coruptă, chiar dacă s'ar părea că face ceva bun, totuși împreună cu intențiunea lui cea rea se pierde și el. Fiindcă și David a curvit și a ucis, însă fiindcă n'a făcut această răutate cu intențiune, ci mai mult din o împrejurare oarecare și fără gândire, apoi iute s'a curățit de păcat. Fariseul însă ne 'ndrăznind a face nimic din acestea, ba chiar obosându-se în fapte bune, totuși prin reaua lui intențiune totul a pierdut.

„Ce dară vom zice? Au doară este nedreptate la Dumnezeu? Să nu fie!“ (Vers. 14). Prin urmare nici cu noi nu este nedreptate și nici cu Iudeii. Mai departe adaugă și un alt argument mai lămurit, zicând: „Că lui Moisi zice: „Voiu milui pre cel ce miluiesc, și mă voiu îndură de cine'mi va fi milă“¹⁾ (Vers. 15). Iarăși a mărit antithesa, tăind-o în două și producând prin aceasta o nouă nedomirire. Dară pentru ca ceiace spun să fie mai clar, este necesar a o explica. «Și a zis Dumnezeu Rebecăi: că cel mai mare va sluji celui mai mic». Deci ce? Nu cumva Dumnezeu este nedrept? Nicidecum, și ca dovadă ascultă cele ce urmează. Acolo, fie virtutea, fie și răutatea, amândouă au fost știute și hotărâte, dară aici unul și același păcat stăpâniă pe toți Iudeii, acela adevă că 'și făcuse vițel de aur, și cu toate acestea unia au fost pedepsiți, iară alții nu. Pentru aceia și zică: „Voiu milui pe cel ce miluiesc, și mă voiu îndură de cine'mi va fi milă“, ca și cum ar fi zis: «Nu este al tău, Moisi, de a ști cine sunt vrednici de filantropia mea, ci îngădui-mi mie acest drept». Dară dacă nu eră treaba lui Moisi de a ști, apoi cu atât mai mult nu poate fi treaba noastră. De aceia și apostolul n'a citat simplu această expresiune, ci spune și persoana cătră care a zis Dumnezeu aceste cuvinte: „Că lui Moisi zice“, ca astfel să rușineze pe cel ce contrariază, chiar cu demnitatea persoanei.

¹⁾ *Notă.* Expresiunea din original „καὶ οὐκ ἐκτρέψω ἐν ἑνὶ οὐκείῳ“ înseamnă: „și mă voiu îndură de cine 'mi va fi milă“, iară nu după cum se găsește în ediția de Buzău, unde s'a falsificat textul original (Trad.).

Deci, spunând deslegarea nedomiririlor, taie în două, antithesa, și introduce o nouă antithesă, zicând: „Deci dară nu este nici a celui ce voiește, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu celui ce miluește“ (Vers. 16), iară mai departe adaugă: „Că zice scriptura lui Faraon: că spre însăși aceasta te-am ridicat, ca să arăt întru tine puterea mea, și ca să se vestiască numele meu în tot pământul“ (Vers. 17). «Dupre cum acolo, zice, unia s'au mântuit, iară alții s'au osândit, tot așa și aici, căci tocmai pentru aceasta a fost păstrat Faraon». Apoi iarăși adaugă o antithesă: „Deci dară pre care voiește miluiește, și pe care voiește împietrește. Imi vei zice dară mie: ce mai prihănește (hulește)? Că voei lui cine poate stă împotriva“ (Vers. 18, 19)? Ai văzut cum prin toate acestea el s'a silit să facă lucrul nedeslușit? Și nici deslegarea n'o pune imediat, de sigur că, din interes, — ci mai întâi astupă gura celui ce isco-dește, și zice: „Ci, o omule! tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu“? (Vers. 20). Pune această întrebare mărginind curiozitatea omului și dorința lui de a ști totul, și după ce i pune frâu, îl învață a cunoaște ce este Dumnezeu și ce este omul, cât de necuprinsă de mintea noastră este pronia lui, și cum acea pronie covârșăște judecata noastră, și cum în fine noi trebuie de a ne supune lui fără murmur, — ca, astfel după ce pregătește mai întâi auditoriul, după ce i mărginește și i îndreptează cugetarea, la urmă cu o mai mare ușurință să poată da și deslegarea, și să facă, astfel de a fi bine primit cuvântul său. El nu zice că această chestiune este cu neputință de a o deslegă, ci că este nelegiuit de a întreba despre astfel de lucruri, și că noi trebuie a ne supune celor săvârșite de Dumnezeu, și nicidecum a mai cerni cauza, dacă suntem în necunoștință de ea. De aceia și zice: „Tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu?“ Ai văzut cum a disprețuit și a doborât mândria omului? „Tu cine ești?“ adică «ești tu părtaș al stăpânirii? Te-ai pus ca judecătoriu al lui Dumnezeu? Dară nici nu poți a te pune în vre-o comparațiune cu el, nu ești față de

ei cutare sau cutare, ci ești o nimică complectă». Când apostolul zice „Cine ești tu?” arată prin aceasta o mai mare nimicnicie decât chiar dacă ar fi zis «nu ești nimic». Dealtmintearea prin această întrebare se învederează și o mare indignare din partea lui. Și n'a zis: «tu cine ești care nu încuviințezi» (ἀποκρινόμενος), ci „tu cine ești care răspunzi împotriva lui Dumnezeu” (ἀναποκρινόμενος), adică care îl contrazici, care te împotrivești, care te pui de pricină cu el, fiindcă atunci când zici că «trebuie așa să se facă» sau «nu trebuie așa» nimic nu este decât cuvânt ieșit din gura celui ce se pune la ceartă cu el. Ai văzut cum a înfricoșat, cum a spăimântat, cum a făcut ca noi mai mult să tremurăm decât să cerem răspuns și să iscodim? Acesta este meritul dascalului eminent, ca să nu meargă el în toate după pofta discipulilor, ci să atragă pe discipuli spre voința sa, să smulgă spinii, și numai după aceea să arunce sămințele, cu alte cuvinte să nu răspundă imediat totdeauna la cele întrebate.

„Au doară va zice făptura celui ce o a făcut pre ea: căci m'ai făcut așa? Au n'are putere olariul peste lut, ca dintr'aceiași frământătură să facă un vas de cinste, iară altul de necinste” (Vers. 20. 21)? Aici apostolul nu doboară liberul arbitru spunând aceste vorbe, ci arată până unde trebuie de a se supune omul lui Dumnezeu, căci a învinovăți pe Dumnezeu, nimic nu este de cât că lutul se împotrivește și învinovătește pe olariu. Nu numai că nu trebuie de a se împotrivi cineva, dară nici chiar a grăi sau a gândi ceva contra lui Dumnezeu, ci să se asemenea cu lutul cel neinsuflăit, care se înlădoaie după mâinile olariului, și se lasă de a fi purtat încoace și încolo după voința aceluia. Așa dară numai cu acest scop a luat apostolul acest exemplu, adică ca să ni arate supunerea cea nemărginită ce datorim față de Dumnezeu, și tăcerea ce trebuie a ni impune, noi înșine, iară nici decum pentru arătarea vieței noastre. Și aceasta trebuie a o avea în vedere pretutindeni, adică că exemplele nu trebuie a le lua pe toate în scnz general, ci alegând numai ceea ce este folositoriu din ele, să le luăm în senzul în care au fost luate, lăsând la o parte totul ce s'ar mai putea scoate din ele. Așa de exemplu când zice scriptura: „Culcân-

du-se a adormit ca un leu" (Numeri 24, 9) noi înțelegem aici numai ceva neînvins, ceva furios, nu însă și ceva fieros, ceva sălbatec, sau vre-o altă însușire a leului; și iarăși când zice: „Intimpina-i-voi ca o ursoaică lipsită (de pui)" noi înțelegem aici răzbunarea; și iarăși când zice: „Dumnezeul nostru este foc mistuitoriu" (Deut. 4, 24) se înțelege numai mistuirea sau consumarea aceia a pedepsei. Tot așa și aici, sub denumirea de lut, olariu și vase, noi trebuie a înțelege numai ceiace a înțeles și Pavel. Dară și mai departe când el zice: „Au n'are putere olariul preste lut, ca dintr'aceiași frământătură să facă un vas de cinst, iară altul de necinste" să nu crezi că vorba a fost zisă de Pavel cu privire la creațiune, sau la vre-o silă oarecare a vointei libere, ci numai la puterea și la deosebirea cea mare dintre creatoriu și făptură, fiindcă dacă nu vom înțelege așa, vom cadea în multe absurdități. De pildă, dacă ar fi vorba aici despre voință sau intențiune, apoi atunci el este creatoriul și al celor buni, și al celor răi, și prin urmare omul este afară de ori-ce răspundere pentru faptele sale.

Deci, aici Pavel se arată luptându-se cu sine însuși, ca cel ce pretutindeni și la toată ocazia încununază numai buna intențiune și voca cea liberă a omului. Prin urmare nimic alta nu voește el a pregăti aici, decât de a convinge pe auditoriu ca să se plece cu toată umilinta înaintea lui Dumnezeu, și de nimic să nu-l învinovătească. «Dupre cum olariul, zice, din aceeași frământătură face ce voește, și nimeni nu se împotriveste, tot așa și pe Dumnezeu, care din același gen al oamenilor pe unia îi pedepsește, iară pe alții îi cinsteste, să nu-i ispitești, și nici să-i cenzurezi faptele, ci numai încredințează lui, și înmintează lutul, adevărat precum lutul se lasă în vocea mânilor olariului, tot așa și tu lasă-te la vocea celui ce încredințează aceste. Nimic nu face el cum s'ar întâmplă, sau la noroc, ci cu multă înțelepciune, deși poate tu nu pricepi taina acelei înțelepciuni. Tu dai voie olariului ca din aceeași frământătură să facă diferite vase, și nu-l învinovățești pentru aceasta, iară pe Dumnezeu îl învinovățești pentru pedepsele sau onorurile ce le acordă, și nu-i dai voie de a ști și a cunoaște care este vrednic, și care nu e vrednic, ci fiindcă toți

oamenii sunt aceeași frământătură și din aceeași esență, apoi preținzi ca la toți deopotrivă să fie și același intențiuni. Și câtă nebulie nu este aici? Cinstea sau necinstea vaselor făcute de olariu nu vine din faptul că sunt făcute din aceeași frământătură, sau că olariul le-a hotărât mai dinainte, ci dela întrebuințarea acelor vase de către cei ce le au, ceiace se petrece și în cazul de față, unde totul vine dela intențiunea omului. Deci, după cum am spus, exemplele trebuie a fi luate numai într'un singur înțeles, acela adică de a nu contrazice pe Dumnezeu, ci a ne plăca înaintea promei lui cei necuprinse de mîntea omenească. Exemplele trebuie a fi mai mari decât faptele ce ni stau înainte, și pentru a căror clarificare sunt aduse la mijloc, în căsă înalte pe auditoriu, fiindcă dacă nu vor fi mai mari, nu vor putea atinge și rușină după cum trebuie pe contrazicătoriu.

Așa dară după ce apostolul a înfrînat procum trebuie discuțiunea lor zădarnică asupra acestei chestiuni, adaoge la urmă și deslegarea ei. Și care este deslegarea? „Iară, dacă vrînd Dumnezeu să-și arate mânia, și să-și descopere puterea sa, a suferit întru multă răbdare vase ale mîniei gătite spre peire, și ca să-și arate bogăția slavei sale spre vase ale miloi, care a gătît mai înainte spre slavă, pre care ne-a și chemat pre noi, nu numai dintre Iudei, ci și dintre neamuri“. Ceiace el spuue aici, așa și este, căci de pildă Faraon a fost vas al mîniei, adică om care prin asprimea și răutatea lui a întăritat mânia lui Dumnezeu, și deși se bucurase de îndelunga lui răbdare, totuși nu s'a făcut mai bun, ci a rămas neîndreptat. De aceia nu numai vas al mîniei l-a numit, ci și „gătît spre peire“, adică întocmit fiind dela sine și prin sine spre neire. Nici Dumnezeu nu l-a lipsit cu ceva din cele ce puteau contribui la îndreptarea lui, și nici el nu s'a lipsit de cele ce l puteau duce la peire, și cari erau lipsite de orice iertare. Dar cu toate acestea deși Dumnezeu știă totul, „a suferit întru multă răbdare“ voind a-l aduce la pocăință, căci de n'ar fi voit aceasta, nici n'ar fi stat întru multă răbdare. Dară fiindcă el n'a voit să se folosească de îndelunga răbdare a lui Dumnezeu și să vină la pocăință, ci s'a gătît singur pe sine vas al

mâniei, apoi Dumnezeu l'a întrebuințat spre îndreptarea altora, pe deoparte făcându-i pe aceia mai buni prin osândă dată lui, iară pedealta și el arătând prin acest fapt puterea sa cea mare. Cum că Dumnezeu nu voește a-și arăta puterea în acest mod, ci cu totul dealmintrelea, adecă prin binefacerile sale, aceasta a dovedit-o dela început. Dacă chiar și Pavel nu voește ca să se arate puternic în acest feliu, căci zice: „Nu ca să ne arătăm noi lămuriri, ci ca să faceți voi binele“ (II Cor. 13, 7), apoi cu atât mai mult Dumnezeu. Dară fiindcă a răbdat mult pentru ca să-laducă la pocăință, și totuși acela nu s'a pocăit, prin această îndelungă răbdare Dumnezeu a arătat pe deoparte bunătatea, iară pedealta puterea sa, căci a lăsat să vadă dacă acela n'ar voi să câștige ceva din acea îndelungă răbdare. Deci, duple cum când a pedepsit pe cel ce rămăsese ne'ndreptat a arătat puterea sa, tot așa și când el miluește pre cei ce au păcătuit mult, însă s'au pocăit, prin aceasta arată filantropia lui. Dară apostolul nu spune că aceasta este filantropia lui, ci „bogația slavei sale“, arătând că aceasta mai ales este slava lui Dumnezeu, și el cu aceasta se îndeletnicește înaintea tuturor celorlalte. Când apostolul zice: „care a gătit mai înainte spre slavă“ nu spune că totul este al lui Dumnezeu, fiindcă dacă ar fi așa, nimic n'ar putea împiedeca ca toți oamenii să se mântuiască, ci iarăși arată precunoștința lui, și totodată doboară deosebirea dintre Iudei și ginți. De aici apoi pregătește cu cuvântul o nouă justificare, care nu este nebagată în seamă. Nu numai pe timpul Iudeilor unia au pierit, iară alții sau mântuit, ci faptul acesta s'a petrecut și cu gințile. De aceea nu zice «și neamurile toate», ci „și dintre neamuri“ și nici nu spune că toți Iudeii, ci „dintre Iudei“. Deci, după cum Faraon s'a făcut vas al mâniei prin propia sa nelegiuire, tot așa și acestia s'au făcut vase ale mitei lui Dumnezeu prin propriilor recunoștință. Că deși partea cea mai principala este a lui Dumnezeu, totuși și ii au contribuit cu ceva la mântuirea lor proprie. De aceea nici nu zice: «vase ale succeseilor», sau «vase ale incurajărei», ci „vase ale milei“, arătând prin aceasta că totul este al lui Dumnezeu. Și când zice că: „nu este nici a celui ce voește, nici a celui ce aleargă“ deși se spun în rândul an-

lithesei, totuși fiind spuse de Pavel, nu aduc nici o nedomirire. Prin aceste cuvinte nu se desființează liberul arbitru al omului, ci arată numai că nu totul depinde de om, ci are nevoie și de charul lui Dumnezeu. Trebuie desigur și de a voi, și de a alergă, însă să nu ne încredem în propriile noastre ostenele, ci întreaga încredere să o avem numai în filantropia lui Dumnezeu, cciace și aiurea zicea: „Nu eu, însă, ci charul lui Dumnezeu care este cu mine“ (I. Cor. 15, 10).

Bine a zis apostolul „care a gătit mai înainte spre slavă“. Fiindcă Iudeii luau în bătae de joc pe creștini, când aceștia ziceau că s'au mântuit prin char, și credeau că-i rușinează, de aceea apostolul li doboară acea bănuială cu multă putere. În adevăr că dacă faptul îndelungei răbdări a adus slavă lui Dumnezeu, apoi cu atât mai mult va aduce acelora, prin cari și Dumnezeu a fost slăvit. Dară tu te gândește la recunoștința sptos-tolului și la înțelepciunea lui cea negrăită. Deși ar fi putut ca vorbind de cei pedepsiți să nu aducă de exemplu pe Faraon, ci pe vreunul dintre Iudeii ce au păcătuit, și cu aceasta să facă cuvântul mai lămurit, arătând cum atunci deși erau sub același păcate toți Iudeii, totuși unia au pierit, iară alții s'au mântuit, și astfel să-i convingă că nu trebuie de loc de a se neliniști dacă și dintre ginți unii s'au mântuit, — cu toate acestea pentru ca să nu facă cuvântul greoiu, aduce ca dovada pedepsei pe barbar, ca astfel să nu fie silit de a-i numi pe dâșzii vase ale mâniei lui Dumnezeu, pe când pre cei miluiți el îi scoate numai din poporul Iudaic. Deși apostolul a apărât îndeajuns pe Dumnezeu, căci cu toată răutatea barbarului Faraon, și cu toate că el însuși se făcuse vas al pierzării, totuși Dumnezeu a contribuit cu cele ale sale, adică a arătat o mare îngăduință și îndelungă răbdare, cu toate acestea, zic, apostolul n'a voit ca să aducă ca exemplu pe vreunul dintre Iudei, ca să nu se pară greoiu în vorbă.

Deci, cum de s'au făcut unia vase ale mâniei, iară alții vase ale milei lui Dumnezeu? Prin propria lor intențiune numai. Dumnezeu însă fiind foarte bun, și-a arătat bunătatea asupra amândurora, fiindcă nu a miluit numai pre cei mântuiți, ci și pe Faraon, căci și aceia ca și acesta, s'au bucurat de același îndelungă răbdare din parte-i. Dară dacă acesta nu s'a mântuit, apoi

totul a depins de la voința sa, fiindcă dacă el ar fi voit și ar fi ascultat pe Dumnezeu, nimic n'ar fi avut mai puțin ca cei mântuiți.

După ce, deci, apostolul dă deslegarea chestiunii prin fapte, mai departe apoi, pentru ca cuvântul său să fie vrednic de credință, introduce și pe Profeții cari cu mult mai înainte au vestit acestea. Căci și Osié, zice, încă de la început spuneă acestea, zicând: „chema-voiu pre cel ce nu este poporul meu, poporul meu, și pre cea ne-iubită, iubită“ (Vers. 25). Dară cine eră acel popor, care nu eră popor? De sigur că gințele. Și cine nu eră iubită? Tot gințile. Și cu toate acestea i-a numit popor și iubită, spunând încă că vor fi și fi ai lui Dumnezeu. „Se vor chemă, zice, fiii lui Dumnezeu celui viu“ (Vers. 26). Dacă vom zice că acestea s'au spus pentru Iudeii cari au crezut, apoi și așa cuvântul Profetului stă în picioare. Că dacă după atâtea binefaceri acordate celor nerecunoscători și înstrăinați, și încă s'a făcut o așa schimbare încât să se numiască popor al său, apoi ce împiedecă pe cei înstrăinați încă dela început, de a fi chemați, și supunându-se să se învrednicască de același bunuri? Deci, după ce aduce de martur pe Osié, nu se mulțamește numai cu el, ci pune la mijloc și pe Isaia, care grăiește în deacord cu Osié. „Iară Isaia, zice, strigă pentru Israil“, adică grăiește cu curaj, și nu se sfieste. Și cine ne poate acuza pe noi, când aceia au grăit așa mai dinainte, și cuvântul lor a resunat mai strălucit ca ori-ce trâmbiță? Dară ce strigă Isaia? „De va fi numărul filor lui Israil, zice, ca năsipul mării, rămășița se va mântui“ (Vers. 27). Ai văzut că și Isaia nu spune că toți se vor mântui, ci numai cei vrednici? «Nu mă înduplec, zice, de mulțimea lor, și nici nu mă plec de neamul lor cel numeros, ci numai pe aceia îi mântuesc, cari se vor arăta pre sine vrednici». Și n-a amintit simplu de năsipul mării, ci li-a adus aminte de vechea făgăduință, căria s'au arătat nevrednici. «De ce deci, vă turburați, zice, că ar fi căzut făgăduința, când și Profeții totți arată că nu toți s'au mântuit»? Apoi apostolul spune felul mântuirii. Ai văzut exactitate profetică și înțelepciune apostolicească? Ai văzut ce feliu de mărturie a adus la mijloc, și cât de potrivită? Această mărturie

ni arată nu numai cari sunt cei mântuiți, și cari nu, ci și cum se vor mântui. Deci, cum se vor mântui, și cum îi va învrednici pre dânsii Dumnezeu de binefacerile sale? „Pentru că cuvânt săvârșind, zice, și scurtând întru dreptate, că cuvânt scurt va face Domnul pre pământ“ (Vers. 28). Ceiace el spune aici, aceasta însemnă: nu este nevoie de un timp îndelungat, de ostenele și de sbuciumul acela depus în săvârșirea faptelor legii, ci mântuirea va fi căpătată în scurt timp, și fără vorbă multă. Și de felul acesta este credința, care în cuvinte scurte are mântuirea. „De vei mărturisi, zice, cu gura ta pre Domnul Iisus, și vei crede întru inima ta că Dumnezeu l-a ridicat pre el din morți, te vei mântui“ (Rom. 10, 9). Ai văzut ce însemnă „că cuvânt scurt va face Domnul pre pământ“? Și ceaice este mai minunat încă, că acest cuvânt scurt n-a adus cu sine numai mântuirea, ci și dreptatea.

„Și precum a zis mai înainte Isaia: de nu ni-ar fi lăsat nouă Domnul Sabaoth sămânță, ca Sodoma ne-am fi făcut, și cu Gomora ne-am fi asemănat“ (Vers. 29). Aici iarăși mai invederează și altceva, adică că nici acei puțini nu s'au mântuit prin ei înșii, ci s'ar fi pierdut și ar fi pățimit ceaice a pățimit Sodoma, adică ar fi fost nimiciți complect, după cum și Sodomitenii s'au nimicit și n'au lăsat după dânsii nici o sămânță. «Tot așa și aceștia, zice, (acei puțini) ar fi devenit ca și aceia, dacă Dumnezeu n'ar fi făcut uz de marea lui bunătate, și nu i-ar fi păstrat prin credință». Aceasta s'a petrecut și pe timpul robiei ludeilor în Babilon, când cei mai mulți au pierit, și puțini numai s'au mântuit.

„Ce dară vom zice? Că neamurile cari nu umblau după dreptate, au ajuns¹⁾ dreptatea, însă dreptatea care este din credință, iară Israel umblând după legea dreptății (alungând legea drep-

1) *Notă.* Καταλαβάνω τινα, însemnă a prinde ceva, a lua în stăpânire. Deci traducerea exactă aici este: «că neamurile..... au luat în stăpânire dreptatea». (Trad).

tăței, la legea dreptăței n'a ajuns" (Vers. 30. 31). Așa dară deslegarea cea mai clară aici este. După ce a arătat și din fapte că „nu toți cari sunt din Israil, aceștia sunt Israil“, și dela strămoșii lor, Iacob și Isav, și de la Profetii Osie și Isaia pe cari 'i-a adus ca marturi, la urmă pune și deslegarea, după ce mai 'ntâi a sporit meru nedomirirea lor. Două chestiuni ni se prezintă aici: adevă că gințile au reușit, pe deoparte, iară pe dealta, că au reușit fără să umble după dreptate, fără să o alunge, adevă că nu s'au ocupat cu aceasta; și iarăși fiind vorba de Iudei, două nedomiriri deasemenea ni se prezintă: adevă că Israil n'a reușit, pe deoparte, iară pe dealta, că chiar umblând după aceasta, n'a reușit. De aceia și apostolul întrebuințează multă emfază în vorbe, căci n'a zis că «au avut dreptatea», ci au ajuns, „au luat în stăpânire, au cucurit, dreptatea“. Faptul paradox și nou acesta este, că cel ce umblă după dreptate, n'o stăpânește, iară cel ce nu umblă, o cucerește și o ia în stăpânire. Și s'ar părea că apostolul li face pe placul lor întrebuințând expresiunea „umblând“, însă mai departe li aplică lovitura cea mai gră. Deci, fiindcă are a li pune înainte o deslegare puternică, de aceia de nimic nu se sfiște de a face antithesa și mai dificilă. De aceia nici nu mai discută despre credință și de dreptatea venită de aici, ci arată că dânsii și mai 'nainte de credință au fost învinși și condamnați prin propriile lor fapte. «Tu, Iudeule, zice, nici din lege n'ai aflat dreptatea, căci ai călcat legea, și te-ai făcut vinovat blăstemului;—aceștia însă, (gințile) sosind pe altă cale, iară nu pe calea legii, au găsit o mai mare dreptate decât cea prin lege, adevă dreptatea din credință». Aceasta o zicea și mai sus: „că de s'a îndreptat Abraâm din fapte, are laudă, ci nu la Dumnezeu" (Cap. 4, 1), arătând că dreptatea din credință este mai mare decât cea din fapte.

Mai sus ziceam că două sunt chestiunile ce ni se prezintă în nedomirire, acum însă ni se prezintă trei nedomiriri: 1) că gințile au aflat dreptatea, 2) că au aflat-o fără să o caute, și 3) că au aflat-o mai mare de cât dreptatea cea din lege. Aceleași nedomiriri în senz contrar ni se prezintă și cu Iudeii: 1) că Israil n'a aflat

dreptatea, 2) că umblând după dânsa n'a aflat'o, și 3) că n'a aflat nici chiar pe cea mai mică (dreptatea din faptele legii). Deci, după ce bagă pe auditoriu într-o mare nedomirire, adaogă la urmă și deslegarea pe scurt, spunând și cauza tuturor acestora. Și care e acea cauză? „Căci nu din credință, zice, ci ca din faptele legii“ (Vers. 32). Aceasta este deslegarea cea mai lămurită a întregii pericope, pe care dacă ar fi dat-o de la început, nu ar fi fost așa de bine primită, — pe când acum după multe nedomiriri, după multe dovezii, după multe pregătiri, și după multe precauțiuni fiind dată, a lăcut-o mai lămurită și mai bine primită de auditoriu. «Aceasta este cauza pierzării lor, zice, că au voit a se îndreptă din faptele legii, și nu din credință». Și nu zice simplu «din fapte», ci „ca din faptele legii“, arătând prin aceasta că nici pe cea din lege n'o aveau.

„Că s'au poticnit de peatra poticnirii, precum este scris: iată pun în Sion peatră de poticnire, și peatră de sminteală, și tot cel ce va crede întru ea, nu se va rușină“ (Vers. 32. 33). Ai văzut cât de mare este curajul din credință, și cum darul acesta este universal? Căci aici nu spune numai de Iudei, ci pentru tot neamul omenesc, fiindcă oricine va crede, fie Iudeu, fie Elin, sau Scit, sau Trac, sau oricare, se va bucura de un mare curaj. Și ceia ce este minunat la Profetul acesta, e că nu vorbește numai de cei ce vor crede, ci și de cei ce nu vor crede, fiindcă expresiunea „de poticnire“ înseamnă a nu crede. După cum mai sus prin expresiunile: „De va fi numărul fiilor lui Israil ca năsipul mării, rămășița se va mântui“ și „De nu ni-ar fi lăsat nouă Domnul Sabaoth sămânță, ca Sodoma ne-am fi făcut“ și „A chemat nu numai dintre Iudei, ci și dintre neamuri“ a arătat pe cei pierduți și pe cei mântuiți, tot așa și aici arată că unia vor crede, iară alții se vor poticni, însă a se poticni cineva vine dela a nu lua sama, a nu fi atent, a fi distrat cu altele. Tot așa au pățimit și Iudeii, căci fiind distrați cu legea, s'au poticnit de peatră. Peatra poticnelii și peatra scanda-

lului, vin numai de la voința, intențiunea și sfârșitul celor ce nu au crezut.

*) Oare au fost destul de lămurite cele vorbite până acum, sau că mai au nevoie de o mai mare lămurire? Eu cred însă, că celor ce au fost cu băgare de samă, li-au fost ușor de priceput, dară dacă unia n'au înțeles destul de bine, n'au decât să întrebe în particular pe ceilalți, spre a află și a se domiri. Eu de aceea am și explicat pe larg această chestiune, ca astfel să nu mă văd silit de a ciunti continuitatea ideii și a vătăma claritatea celor vorbite.

De aceea voi și contenî aici cu vorba, ne mai discutând cu voi nimic din partea morală, după cum 'mi este obiceiul a face, ca nu cumvă să vă întunec memoria cu mulțimea celor vorbite. Este timpul, deci, de a încheia cuvântul acesta, și a termina cu sfârșitul cuvenit, înălțând doxologie Dumnezeului tuturor. Așa dară și noi cari vorbim și voi cari ascultați, cu un glas să'i înălțăm slava, căci a lui este împărăția, și puterea, și slava în veci. Amin.

OMILIA XVIII

„Fraților, bunăvoința inimei mele, și rugăciunea cea către Dumnezeu pentru Israil, este spre mântuire“ (Cap. 10, 1).

Urmează a se atinge de dânsii cu mult mai puternic ca mai 'nainte, și de accia răstoarnă dela început orice bănuială de nemulțămire din partea lor, și face uz de mari precauțiuni. «Să nu vă uitați, zice, la cuvinte și nici la acuzațiuni, ci numai la scopul ce am avut, căci n'am grăit acestea din spirit de dușmănie. Căci nu pot eu în același timp a dori mântuirea voastră — și nu numai a dori, ci chiar a mă și rugă lui Dumnezeu — și tot odată a vă urî și disprețui». Fiindcă expresiunea de aici „bunăvoința inimei mele“ arată dorința lui cea aprinsă și rugăciunea pe care o face. Grija lui cea.

*) *Partea morală.* Să se știe, că pentru a nu vătăma claritatea cea mare a celor vorbite, de accia nimic n'a mai discutat din chestiuni morale sfîntul. (Veron).

mare și rugăciunea ce o face, nu erau numai ca ii să scape de osândă, ci să se și mântuiască. Și nu numai de aici se arată dragostea și favoarea lui către dânsii, ci și din cele ce urmează. În adevăr, că el purcezând, sau mai bine zis sprijinindu-se pe niște probabilități, se grăbește și se luptă cu sine, căutând să găsească măcar vre-o umbră de justificare pentru dânsii, și totuși nu poate face nimic, fiind învins de însăși natura lucrurilor. „Că mărturisesc lor, zice, că dragostea lui Dumnezeu au, ci nu după cunoștință“ (Vers. 2). Așa dară acestea sunt vrednice de iertare, iară nu de acuzare. Dacă ii sunt depărtați nu pentru om, ci pentru zel și dragoste către Dumnezeu, este demn mai mult a fi miluiți decât pedepsiți. Dară tu privește cu câtă înțelepciune îi măgulește cu cuvântul, și a arătat că disputa lor este zadarnică. „Neștiind, zice, dreptatea lui Dumnezeu“ (Vers. 3). Și aici vorba este tot de iertare, însă ceiace urmează este o acuzațiune complectă, care răstoarnă orice justificare. „Și căutând, zice, să și pună dreptatea lor, dreptății lui Dumnezeu nu s'au supus“. Acestea le-a spus apostolul, arătând că ii s'au rătăcit nu din cauza neștiinței, ci mai mult din ambițiune și din iubirea lor de înălțătate, și că dânsii n'au pus nici măcar dreptatea cea din lege, căci expresiunea „căutând să și pună dreptatea lor“ aceasta însemnă. Și n'a spus clar acest lucru, nici n'a zis că au căzut din acea dreptate, ci cu multă prudență și înțelepciune a dat a se înțelege numai acest lucru. Dacă ii au căutat ca să și pună dreptatea lor, este învederat că n'au pus-o, și dacă dreptății lui Dumnezeu nu s'au supus, au căzut și din aceasta. Sub numire de „dreptatea lor“ se înțelege: sau că legea nu mai are de loc putere, sau că acea dreptate este rezultată din ostenele și sudori, — iară sub denumire de „dreptatea lui Dumnezeu“ se înțelege dreptatea din credință, care este întreagă din charul cel de sus, nu din ostenele, ci din darul lui Dumnezeu de a se îndrepta omul. Dară îi, ca unia ce pururea se împotriveau Duchului Sfânt, și se certau susținând că omul se poate îndrepta prin lege, nu s'au apropiat de credință, și neapropiindu-se, și nici primind dreptatea din credință, iară dela lege

neputând a se îndreptă, e invederat că de pretutindeni au căzut.

„Că sfârșitul legii este Christos, spre îndreptare tot celui ce crede“ (Vers. 4). Privește înțelepciunea lui Pavel! Fiindcă a vorbit și de o dreptate și de cealaltă, apoi ca să nu se creadă că acei dintre Iudei, cari au crezut, pe una o au, iară pe ceialaltă nu, și astfel să se judece faptul acesta ca o nelegiuire — fiindcă trebuia a se teme și de aceștia ca noi veniți în creștinism — și nici Iudeii iarăși să nu mai aștepte dreptatea din lege și să zică că «deși acum n'am împlinit-o, dară o vom împlini numai decât» — privește ce pregătește el prin acest pasaj: arată adevă, că dreptatea este una și aceeași, și că dreptatea din lege se rezumă în dreptatea cea din credință, și că cel ce a preferat pe aceasta — dreptatea din credință — a împlinit-o și pe acea din lege, iară cel ce a disprețuit-o pe cea dintâi, a căzut și din una, și din alta. Dacă sfârșitul legii este Christos, apoi cel ce nu are pe Christos, chiar de s'ar părea că are dreptatea din lege, totuși de fapt n'o are, pe când cel ce are pe Christos, chiar de nu ar fi avut succese în faptele legii, totuși de fapt el a primit totul. Și sfârșitul medicinei este sănătatea. Deci, după cum cel ce poate face sănătos pe bolnav, chiar de nu ar stăpâni știința medicală, el totuși posedă totul, pe când cel ce nu știe a vindeca, chiar de s'ar părea că știe arta medicală, totuși a căzut din totul, — tot așa e și cu dreptatea din lege, și cu cea din credință; cel ce are pe aceasta, are și sfârșitul aceia, iară cel ce este alară de aceasta, este străin de amândouă. Că ce voia legea? Să facă pe om drept, dară n'a putut, căci nimeni n'a împlinit legea. Deci sfârșitul legii acesta a fost, și la aceasta erau îndreptate toate, și în acest scop toate se făceau, și serbătorile, și ordinațiunile, și sacrificiile, și în fine toate aveau în vedere același lucru: ca omul să se îndrepteze. Însă sfârșitul acesta l'a săvârșit Christos mai mult prin credință. «Să nu te temi, zice, dacă ai călcat legea, fiindcă te-ai apropiat prin credință. Atunci calci legea, când pentru dânsa nu crezi în Christos, iară când ai crezut în el, și legea o ai împlinit, ba încă mai mult chiar decât a porocit, și de aceia ai luat și o mai mare dreptate».

Dară fiindcă toate acestea erau numai o părere a apostolului, de aceia le adeverește iarăși cu citații din

scriptură. „Că Moisi scrie, zice, de dreptatea care este din lege“ (Vers. 5), adică că Moisi ni arată nouă dreptatea din lege, ce feliu este. Deci, ce feliu este? și din ce se derivă? Din îndeplinirea poroncilor, după cum zice: „Că cel ce va face acelea, viu va fi într'ânsele“. În alt chip nu este cu putință de a fi cineva drept prin lege, decât dacă a împlinit toate poroncile ei, — însă aceasta n'a fost cu putință nimănui. Deci, a căzut această dreptate. Dară spune nouă, Pavele, și de dreptatea cea din char: ce este aceasta? și de unde vine? Acum tu ascultă-l pre el ce feliu o descrie. După ce a înfruntat (dezaprobat) dreptatea cea din lege, la urmă trece la dreptatea cea din credință, și zice: „Iară dreptatea cea din credință așa zice: să nu zici întru inima ta, cine se va sui în ceriu? — adică să pogoare pe Christos; sau, cine se va pogori întru adânc? — adică să ridice pe Christos din morți. Dară ce zice? Aproape este de tine cuvântul, în gura ta, și întru inima ta, adică cuvântul credinței care propoveduim. Că de vei mărturisi cu gura ta pre Domnul Iisus, și vei crede întru inima ta că Dumnezeu l-a ridicat pre el din morți, te vei mântui“ (Vers. 6—9). Ca să nu zică Iudeii: «dară cum de au aflat o mai mare dreptate, cei ce nu aflase nici pe cea mai mică?» — de aceea apostolul pune un raționament necontrazis, că calea dreptății din credință este mai ușoară decât a celeilalte. Dreptatea din lege cere împlinirea tuturor ordinațiunilor legii, după cum și zice: „când va face toate acelea, viu va fi într'ânsele“, pe când cea din credință nu spune aceasta, ci: „de vei mărturisi cu gura ta pre Domnul Iisus, și vei crede întru inima ta că Dumnezeu l'a ridicat pre el din morți, te vei mântui“. Apoi iarăși ca să nu se pară, că dacă arată ușurința în căpătarea acestei dreptăți, prin aceasta el a înjosit-o, privește cum întinde vorba despre ea, fiindcă nu imediat a ajuns la vorbele ce le-am fost spus mai sus, ci mai întâi spune: „Iară dreptatea cea din credință așa zice: să nu zici întru

inima ta, cine se va sui în ceriu? adecă să po-
goare pe Christos; sau, cine se va pogori întru
adânc? — adecă să ridice pre Christos din morți“.
Dupre cum trândăvia se împotrivese virtuții cei prin
fapte, și-i slăbește puterea, pentru care este nevoie de
un suflet neadermit, ca să nu rămână virtutea biruită,
tot așa și când trebuie a crede, căci sunt raționamente
de acelea cari tulbură și vatămă cugetul celor mai
mulți, și de aceia și aici e nevoie de un suflet mai înti-
nerit, ca să poată respinge acele raționamente false.
De aceia și apostolul aduce aceste raționamente și le
pune la mijloc, și ceiace a făcut cu Abraâm, face și
aici. Căci și acolo arătând că Abraâm s'a îndreptat din
credință, totuși mai departe, ca să nu se pară că el a
luat cununa cum s'ar înlămplă, și că faptul acesta nu
însamnă nimic, a ridicat natura credinței, căci zice:
„Care mai presus de nădejde întru nădejde a
crezut că va fi el tată a multor neamuri, dupre
cum i s'a zis: așa va fi sămânța ta. Și neslă-
bind cu credința nu s'a uitat la trupul său cel
omorît... și la omorîrea pântecelui Sarei, și
întru făgăduința lui Dumnezeu nu s'a îndoit cu
credința, ci s'a întărit cu credința dând slavă lui
Dumnezeu, și adevărit fiind că ce i-a făgăduit,
puternic este a și face“ (Cap. 4, 18—21), iară prin
aceasta a arătat că a avut nevoie și de putere, și de un
suflet înalt, ca să primiască cele mai presus de nădejde, și
să nu se poticniască de loc în cele văzute. Aceasta,
deci, o face și aici, arătând că credinciosul are nevoie
de un cuget filosofic, și de o judecată foarte înaltă și
puternică. Și vedeți, că apostolul n'a spus simplu «să
nu zici», ci „Să nu zici întru inima ta“, adecă nici
să-ți treacă prin minte de a te îndoii și a zice în sine-ți:
«și cum este aceasta cu puțință?» Așa dară particula-
ritatea credinței, aceasta mai cu samă este, de a lăsa
jos toate ordinațiunile legii, și a ne înălța mintea sus,
adecă a căuta cele mai presus de natură, a scoate din
cugetul nostru raționamentele cele siabe, și a primi totul
ca izvorând din puterea lui Dumnezeu. Dară Iudeii nu
spuneau numai aceasta, ci mai ziceau că nu este cu
puțință de a se îndreptă omul din credință. De aceia și

apostolul duce faptul petrecut în altă parte, ca astfel când se va arăta că este atât de mare, în cât că chiar și după ce s'a petrecut are nevoie de credință, atunci să se arate că după dreptate a împletit cunună credin-cioșilor. După aceea el întrebuințează cuvinte aflate în Vechiul Testament, căutând și aici ca și prelutindenii, ca să evite învinovățirea ce i s'ar fi putut aduce, că introduce novismă. Cele ce el spune aici despre credință, Moisi le spuneă Iudeilor despre poroncă, arătându-li că ii s'au bucurat de mari binefaceri din partea lui Dumnezeu. «Dară acum, zice, nu se poate spune, că trebuic a se ridica cinevă la ceriu, sau a trece vre-o mare întinsă, și numai după aceea a primi poroncile, ci toate aceste lucruri mari și covârșitoare, Dumnezeu le-a făcut ușoare pentru noi.» Ce va să zică: „aproape este de tine cuvântul“? Adecă, este ușor. «Mântuirea ta, zice, este în cugetul și pe limba ta. Pentru mântuirea ta nu ai nevoie a călători vr'un drum îndelungat, nici de a trece vre-o mare întinsă, sau de a trece niscareva munți, ci chiar de n'ai voi să pășești pragul casei tale, totuși ți-este cu puțință de a te mântui stând acasă, căci pe limba ta și în inima ta stă motivul mântuirii tale». Apoi și din altă parte făcând ușor de primit cuvântul credinței, zice; „că Dumnezeu l'a ridicat pre el din morți“. Gândește-te, deci, la demnitatea și puțința celui ce a făcut aceasta, și atunci nu vei vedea nici o greutate în săvârșirea acestui fapt. Așa dară, cum că el este Domn și stăpân, este invederat din învierea lui, ceiace ziceă apostolul chiar dela începutul epistolei: „Care s'a hotărît Fiul lui Dumnezeu întru putere... din învierea din morți“, iară că și învierea este ușoară pentru dânsul, aceasta se probează chiar și celor ce se îndoiesc, din puterea celui ce a făcut acest fapt. Deci, când dreptatea din credință este și mai mare, în același timp și mai ușoară și mai lesne de primit, iară în alt chip nu e cu puțință a se îndreptă cinevă, apoi atunci nu este oare cea mai proastă ambițiune de a umblă după cele neputincioase, și a lăsa la o parte pe cele plăcute și ușoare? Nu poți spune, că lucrul fiind greu, s'au lăsat și ii de a se mai ocupa cu realizarea lui. Ai văzut cum îi lipsește de orice iertare? În adevăr, cum ar puteă fi vrednici de vre-o justificare, când îi preferă pe cele grele și prisosehnice, trecând cu vederea

ceiace este ușor, și poate a-i mântui, și se țin cu îndărătnicie de acele ordinațiuni, cu cari legea n'a putut face nimic? Aceasta nimic alt nu este, decât o intențiune iubitoare de ccartă și ambițiune, care se împotrivesc lui Dumnezeu. Legea este greoaie și supărătoare, pe când charul este plăcut și ușor. Legea, ori și cât de mult s'ar certă ii, nu mântuiește pe om, pe când charul acordă dreptatea, atât cea din sine cât și cea din lege. Deci, ce rațiune îi entusiazmează pe dânșii, ca să se împotriviască cu atâta îndărătnicie acestei dreptăți, și să se țină în zadar ca pironiți de lege?

Apoi, fiindcă a spus ceva mare, iarăși adeverește faptul cu scriptura, spunând: „Că zice scriptura: tot cel ce crede întru el nu se va rușina. Că nu este osăbire Iudeului și Elinului, pentru că același este Domnul tuturor, care îmbogățește pre toți cei ce'l ehiamă pre el. Că tot oricare va chemă numele Domnului, se va mântui“ (Vers. 11—13). Ai văzut cum el a adus marturi și ai credinței, și ai mărturisirei? Căci când zice: „tot cel ce crede“, prin aceasta a arătat credința, iară când zice: „că tot cel ce'l va chemă“, a arătat mărturisirea credinței. Deci, proclamând generalitatea (universalitatea) charului, și înfruntând mândria Iudeilor, amintește pe scurt ceiace în pasajele dinainte spusese pe larg, și arată din nou că nu este nici-o deosebire între Iudeu și cel netăiat împrejur. „Că nu este osebite, zice, Iudeului și Elinului“. Și ceiace a fost spus mai înainte despre Tatăl, spre a dovedi aceasta, aceasta o spune și aici despre Fiul. Dupre cum acolo zicea: „Au doară Dumnezeu este al Iudeilor numai, iară nu și al neamurilor? Adevărat, și al neamurilor“ (Cap. 3, 29), așa zice și aici „Că același este Domnul tuturor, care îmbogățește pre toți cei ce'l ehiamă pre el“. Ai văzut cum il arată de înfierbântat și doritoriu de mântuirea noastră, și cum el consideră această mântuire ca bogăție a sa? Incât nici acum nu trebuie a se despnădăjdui, și nici a'și închipui, că dacă ar voi să se pocăiască, ar fi neiertati. Căci cel ce consideră mântuirea noastră ca bogăție a sa, nu încetează de a ne îmbogăți, fiindcă a revărsă darul său preste toți, este și

aceasta o mare bogăție. Și fiindcă pe Iudei mai cu samă îi tulbură mândria lor cea proastă, că dânsii au drept a se bucura de întâietate preste toată lumea, iată că acum apostolul îi scoboară de pre tronuri, prin credință, și-i arată ca neavând nimic mai mult decât ceilalți oameni. Și de aceia neconținut introduce în vorbă pe Profeți, cari conglăsuiesc în ceiace privește egalitatea tuturor înaintea lui Dumnezeu. „Tot cel ce crede întru el, zice, nu se va rușina“ și „tot cel ce va chema numele Domnului, se va mântui“, așa că particula „tot cel ce“ este pusă pretutindeni, ca să nu mai aibă ce obiectă.

¹⁾ Dară nimic nu este mai rău ca slava deșartă (vanitatea). Aceasta mai mult decât toate i-a pierdut pre dânsii. De aceia și Christos li zicea: „Cum puteți voi să credeți, slavă unul dela altul luând, și pre slava cea dela singur Dumnezeu n'o căutați“ (Ioan 5, 44)? Aceasta odată cu pierderea omului mai aduce cu ea și mult rizilic, și mai înainte de osândă, cea de acolo, cu mii de rele îl muncește și aici. Și dacă credeți, și voiți să o aflați aceasta lămurit, să lăsăm cериurile din cari ne scoate acest păcat mare, să lăsăm și gheena în care ne bagă, și întreaga chestiune să o examinăm de aici de pe pământ.

Deci, ce poate fi mai costisitoriu ca vanitatea? Ce ar putea fi mai uricios și mai de nesuferit? Cum că boala aceasta este costisitoare, faptul este invederat din cheltuielile ce se fac în zadar prin teatruri, ipodromii și în alte vanități de feliul acestora, din risipa celor ce clădesc case luxoase și strălucite, și din toate celelalte cari se fac cu o îmbelșugare fără scop și fără vreun folos, pe care nu putem a le mai înșiră cu vorba acum. Cum că un asemenea om cheltuietoriu și luxos de necesitate va fi și hrăpitoriu de averi străine, faptul este invederat, căci pentru ca să aibă de unde procură hrană acestei fiare sălbatece, va băga mâinile sale și în averile altora. Și ce spun eu de averi? Un asemenea om, întocmai ca și un foc puternic, nu va consuma numai bani, ci și suflete. Un asemenea om nu și agonisește

¹⁾ *Partea morală.* Despre slava deșartă (vanitatea), și cum că este cu puțință de a fugi de ea, dacă căutăm mai mult slava lui Dumnezeu decât slava oamenilor. (*Veron*).

numai moartea prezentă, ci și cea viitoare. Muma gheenei este vanitatea; ea aprinde acel foc puternic, și tot ea hrănește și acel vierme neadormit. Ar putea-o vedea cineva stăpânind până și printre morți. Și ce ar putea fi mai rău ca această boală? Toate celelalte patimi se sfârșesc odată cu moartea, însă patima aceasta chiar și după moarte se silește și se ambiționează de a-și arăta firea sa în trupul cel mort. Căci, când după moartea lor li se ridică monumente strălucite cu cari se consumă toată averea lor, și când se ocupă de a li se face cheltueli luxoase la înmormântarea lor; când fiind în viață dâșii batjocoriau pe săraci pentru un obol sau o bucată de pâine, iară după moarte procură o masă îmbelsugată viermilor, apoi de ce mai cauți atunci vre-o altă exagerație a tiraniei acestei boale? Din această boală rea se nasc și amoruri absurde, căci pe cei mai mulți i-a împins la preacurvie nu grațiile privirei, nici pofta de relațiune sexuală, ci dorința de a se mândri spunând cu fală că «am amăgit pe cutare femeie». Și de ce ar mai trebui să spunem de toate celelalte rele care izvorăsc de aici? De mii de ori ași prefera să fiu sclav barbarilor, decât o singură dată sclav vanității; fiindcă aceia nici nu poroncesc astfelu de lucruri robilor, ca cele pe cari le poroncește vanitatea supușilor săi. «Tuturor fi sclav, zice ea, de ar fi aceia mai străluciți decât tine, sau mai înjosiți chiar decât tine. Disprețuiește sufletul, neglijază virtutea, bate-ți joc de libertate, jertfește-ți mântuirea ta. De faci vre-un bine, să nu'l faci pentru mulțămirea lui Dumnezeu, ci pentru ochii celor mulți, ca astfelu să pierzi cununa ce ți s'ar cuveni. De faci milostenie, sau de postești, dă pe față osteneala ce o depui, și te silește de a pierde câștigul». Deci, ce ar putea fi mai crud ca aceste poronci? De aici își are începutul și invidia, de aici și lipsa de minte, de aici și iubirea de argint, care e muma tuturor relilor. Droaia aceia de slugi, cali cei împodobiți cu aur, parasiții, lingușitorii, trăsurile cele ferecate cu argint, și toate celelalte mai ridicole încă decât acestea, nu sunt pentru plăcere sau pentru vre-o trebuință, ci numai spre satisfacerea vanității.

«Da! zici tu; cum că patima aceasta este rea, nu mai încape nici-o îndoială; dară cum să putem fugi de ea, aceasta ar trebui să ni-o spui acum». Înainte de toate, dacă te vei convinge bine că această boală este

uricioasă, vei câștiga prin aceasta un început bun de îndreptare, fiindcă și cel ce este bolnav iute va chema pe doctor, dacă mai 'nainte de orice se va convinge că este bolnav. Iară de mai cauți și altă cale de scăpare, caută cu privirea neconținut spre Dumnezeu, și mulțamește-te numai cu slava lui. De cum vă patima aceasta te gâdile și te ațîță ca să spui și altora succesele tale, tu gândește-te iarăși, că după ce vei spune nu vei avea de aici nici-un câștig, și prin aceasta ai stins acea poftă absurdă. Zi sufletului tău: «iată că te-ai trudit atâta timp ca să spui altora succesele tale, și nu te-ai putut stăpâni impunându-ți tăcerea, ci le-ai expus înaintea tuturor; ci! și ce ai câștigat mai mult de aici? Nimic mai mult, ci numai cea mai mare pagubă, și că pe lângă toate acestea apoi, te-ai lipsit și de toate cele ce le-ai agonisit cu multă osteneală». Pe lângă toate acestea mai gândește-te și la faptul, că judecata și hotărîrea celor mai mulți este coruptă, și nu numai coruptă, ci încă că și iute se vestejește. Chiar dacă pentru moment te admiră, cu trecerea timpului însă le uită toate, și cununa cea dată ție de Dumnezeu ți s'a răpit, în același timp nici lauda lor nu a avut putere să ți-o păstreze pentru un timp mai îndelungat. Dară chiar dacă ar rămâne cununa lor pe un timp mai îndelungat, totuși e cea mai mare ticăloșie de a o schimba cu cea acordată de Dumnezeu, căci dacă după un timp oarecare cea cunună se va nimici, apoi ce justificare am putea avea, când noi trădăm pe cea ce rămâne pentru totdeauna pentru cea care nu rămâne, și dacă pentru laudele cătorvă pierdem atâtea bunuri? Deși dacă ar fi cât de mulți cei ce ne laudă, noi tot suntem vrednici de jălit, ba încă atunci suntem mai de jălit, când ne laudă cei mai mulți. Și dacă poate rămâi mirat auzind aceste cuvinte, ascultă pe Christos care hotărăște: „Vai vouă, zice, când vă vor zice bine toți oamenii“ (Luca 6, 26). Și cu drept cuvânt, fiindcă dacă pentru fiecare meșteșug maistrul trebuie să caute judecători, apoi tu cum de îngădui celor mulți ca să cerce și aprecieze virtutea ta, și nu îngădui mai cu samă celui ce știe totul, care poate să umască la un loc toate faptele tale, să le aprecieze și să te și încununeze? Cuvintele acestea ale Mântuitorului ar trebui ca să le scriem și pe pereții casei, și pe uși, și în cugetul nostru, și neconținut să

zicem cătră noi înșine: «vai nouă! când ne vor zice de bine toți oamenii». Fiindcă aceștia cari ne grăiesc de bine acum, mai pe urmă tot îi ne defăimă ca vaniți, iubitori de cinste și de laudele lor. Nu tot așa însă se petrec lucrurile și cu Dumnezeu; ci când te vede că tu iubești slava cea dela dânsul, atunci mai cu samă te va lăuda, te va admiră și te va proclama, pe când cu omul e din contra, căci luându-te ca sclav în loc de liber, și printr'o simplă vorbă de multe ori aducându-ți laude mincinoase, ți-a răpit adevărata plată, și te-a supus lui mai mult ca pe un sclav cumpărat cu argint. Pe sclavi îi au stăpânii lor sub ascultare după poroncile ce li dau, pe când tu slujăști celor ce te laudă chiar și fără poronci. Nici nu mai aștepti să mai auzi ceva dela dânsii, ci dacă numai simțеști ceiace li place și'i încântă, chiar neporoncind îi tu faci totul. Deci, de câtă osândă nu suntem noi vrednici, dacă pe mișei căutăm a'i încânta și a'i sluji chiar și mai înainte de a ni poronci, iară pe Dumnezeu, care pe fiecare zi ne îndeamnă și ni poroncește, nici măcar nu voim a'l ascultă? De-i dacă tu iubești laudele și slava, ar trebui să fugi de lauda oamenilor, căci numai atunci te vei învrednici de slavă; ar trebui să respingi aprobările oamenilor, fiindcă numai atunci te vei bucura de mii de laude, și din partea lui Dumnezeu, și din partea oamenilor. Pe nimeni nu obișnuim noi a slăvi, duple cum slăvim pe cel ce respinge slava, și nici a lăuda și admiră, decât pe cel ce disprețuește a fi lădat și admirat. Și dacă noi facem așa, apoi cu atât mai mult Dumnezeul tuturor.

Când Dumnezeu te laudă și te slăvește, cine ar putea fi mai fericit decât tine? Căci câtă deosebire este între slavă și necinste, pe atâta este și între slava cea de sus și acea omenească, ba încă și mai mare, fiindcă dacă necomparată cu nimic și încă este murdară și uricioasă, dară încă când o punem în comparațiune cu slava cea dela Dumnezeu, îți poți inchipui cât de murdară și urită ni se arată. Dupre cum femeia curvă stând în bordel se dă pe sine tuturor, tot așa și sclavii vanității, ba încă mai nerușinați sunt aceștia decât curvele, fiindcă acelea de multe ori au disprețuit pe amanții lor, pe când tu te-ai expus tuturor, și robilor, și tâlharilor, și pungașilor, căci din aceștia și prin aceștia se compune teatrul, adecă spectatorii aceia cari vă laudă pre voi. Și pe acei pe cari singur îi crezi că nu sunt vred-

nici de nimic, pe aceea, zic, îi preferi mântuirii tale, dovedind prin aceasta că ești mai nevrednic decât toți aceia. Și cum nu este nevrednic cel ce are nevoie de laudele altora, și care nu crede că este destoinic prin sine însuși, dacă nu va căpăta slavă și laudă din partea altora? Nu înțelegi, spune-mi, că împreună cu dăștii găsindu-te, tu te expui privelistii tuturor, și că dacă greșești, apoi ai contra ta mii de acuzatori, pe când dacă stai necunoscut te găsești în siguranță? «Da, zici tu; însă și când am succese, am mii de admiratori». Apoi aici este răul cel mare, că boala vanității te vatămă nu numai când greșești, ci și când ai succese în faptele tale; atunci ești vătămat fiindcă a amăgit pe cei mulți, iară acum fiindcă te lipsește de orice plată.

Mare rău, iubiților, este vanitatea, mare și încărcat de toată necinstea. Dacă chiar și în faptele omenești a iubi slava este un mare rău, dară încă când și în cele duhovnicești suferi de această boală, apoi ce iertare mai poți avea? Ce iertare poți avea, când tu nu vorești a acorda lui Dumnezeu măcar atâta cinste și valoare, pe câtă ai tu din partea slugilor tale? Sluga se uită în ochii stăpânului, lucrătorul iarăși își are privirea îndreptată asupra celui ce urmează a-i plăti simbria pentru lucrul său, iară discipulul își are privirea așintită asupra dascălului, — pe când tu faci cu totul din contra, căci lăsând la o parte pe stăpânul a toate, și pe cel ce te plătește, îți întorci privirile la cei deopotrivă cu tine, deși știi bine că Dumnezeu își aduce aminte de faptele tale și după aceasta, pe când omul se uită numai în prezent,—și în timp ce ai teatrul în ceriu, tu îți aduni spectatori aici pe pământ. Luptătorul unde se luptă, acolo vorește a fi încununat, pe când tu luptându-te în ceriu, cauți să fii încununat jos pe pământ. Și ce ar putea fi mai rău ca această smintire?

Să vedem încă și cununile căpătate aici. Una de pildă este compusă din lipsă de minte, alta din zavistie către altul, cealaltă din ironie și lingușire, o alta din bani, și alta din vre-un serviciu servil. Și duple cum copii ce se joacă își pun unii altora cununi de burueni pe cap, iară cel încununat neștiind cauza se miră când vede pe cei din urma lui rîzând, întocmai așa fac și cu tine cei ce te laudă, căci și aceștia punându-ți pe cap o cunună de burueni, rid cu hohot în sufletul lor. Și dacă acea cunună ar fi compusă numai din burueni,

însă acum acea cunună e plină de toată vătămarea, care nimicește toate succesele noastre. Deci, înțelegând nimicienia laudelor omenesti, fugi de această vătămare. Câți crezi tu că sunt cei ce te laudă? O sută, sau de două ori pe atâta, de trei ori, sau de patru ori? Mai mult încă; de voiești înzecește și chiar însutește acest număr, și fie două mii și trei mii acei care te aplaudă, ba chiar mii de mii; ei bine, toți aceștia cu nimic nu se deosebesc de cioarele cari croncănesc pe sus, și dacă cugeți la teatrul acela al îngerilor, apoi lăudătorii tăi se par mai pe jos decât viermii, iară lauda lor mai slabă de cât pânza paianjânului, mai ușoară de cât fumul și visurile de noapte. Ascultă pe Pavel care a observat bine aceste lucruri, și care nu numai că nu le caută, ci chiar se apără de ele, zicând: „Iară mie să nu-mi fie a mă lăuda, fără numai întru crucea lui Christos“ (Gal. 6, 14). Această laudă râvnește-o și tu, ca să nu mării pe stăpânul a toate, căci când tu umbli după laude omenesti, atunci te batjocorești și pe tine, în același timp batjocorești și pe Dumnezeu. Dacă tu fiind de pildă zugrav, și având un discipul care împins de mândrie ar expune afară tabloul cel făcut de tine, și l-ar înfățișa privitorilor ca făcut de el, și încă nu ai suferi cu plăcere acest afront, apoi cu atât mai mult Dumnezeu. Deci, dacă asemenea fapt este considerat și de noi ca o insultă, apoi cu atât mai mult când e vorba de stăpânul a toate.

Și de voiești a afla că și din alt punct de vedere trebuie a disprețui laudele omenesti, apoi înalță-ți cugetul sus, ride în sine de cei ce te privesc, sporește-ți dragostea către adevărata slavă, umple-te de înțelepciune duhovnicească, și zi sufletului tău ca și Pavel: „Au nu știți că pre îngeri vom să judecăm“ (I. Cor. 6, 3)? și înălțându-l de aici, ceartă-l la urmă și zi-i: «tu, suflete al meu, care ai a judecă pe îngeri, voiești a fi judecat aici de gunoiu, și a fi lăudat împreună cu cei din orchestră, cu mimicii și cu cei ce se luptă cu fiarele sălbatece? căci aceștia alungă astfel de laude. Însă tu nu așa, ci rădică-ți aripile mai sus de strigătul și aplauzele lor, și râvnește pe Ioan cetățeanul pustiuului; află dela el cum nu băgă în seamă mulțimea celor ce veniau să-l vadă, și cum fiind lingusit nu se întorcea să vadă pe lingusitori, ci privind pe toți cei

ce locuiau în Palestina și veniau la el în pustie ca să-l laude și să-l admire, ei nu se moleșă de atâta cinste, ci chiar se răsculă cu toată puterea asupra lor, îi înfruntă aspru și li vorbea ca și cum ar fi vorbit unei adunări de copii nevrâstnici, zicându-li: „Serpi, pui de viperă“ (Math. 3, 7). Deși aceia pentru dânsul alergau în pustie, pentru dânsul își părăsiau cetățile și satele, ca să se învredniciască a vedea acel cap sfânt, totuși nimic din acestea nu a putut să-l molească, căci el stă departe de slavă, și eră liber de orice îngâmfare proastă. Tot așa și Ștefan când a văzut acea mulțime adunată, nu ca să-l cinstiască, ci înfuriată asupra lui și scrâșnind cu dinții, el nu s'a împuținat de loc, ci ridicându-se mai pre sus de furia lor li zicea: „Voi cei tari în cerbice, și netăiați împrejur la inimă“ (Fapt. 7, 15). Tot așa și Elie zicea acelei mulțimi adunate, față cu împăratul: „Până când oare veți schiopăta întru amândouă gleznile voastre“ (III Imp. 18, 21)? Dară noi pe toți îi linguşim, pe toți îi slujim, și cumpărăm cinstea și lauda lor prin o astfel de slujbă servilă. De aceia s'au și întors toate pe dos, de aceia toate faptele creștinismului sunt trădate, și totul este neglijat din cauza slavei celor mai mulți.

Deci, să scoatem patima din rădăcină, căci numai atunci vom cunoaște bine libertatea, limanul și liniștea. Omul vanitos se asemănă cu cei inviforați de o furtună năprasnică, veșnic tremură, veșnic se teme și slujește la mii de stăpâni, pe când cel ce este afară de această tirănie, se asemănă cu cei ce stau la limanuri liniștite și se bucură de o adevărată libertate. Nu tot așa însă și vanitosul, căci el are atâția stăpâni pe câte cunoștinți, fiind silit de a sluji pe toți. Deci, cum ne putem izbăvi de această sclăvie uricioasă? Dacă vom iubi ceialaltă slavă, care cu adevărat că este slavă. Duple cum cei ce iubesc trupurile se depărtează de ele de îndată ce li se înfățișază un alt trup mai strălucit la vedere, tot așa se va petrece și cu cei ce doresc slavă din partea noastră, căci acea slavă din ceriuri care strălucește nepovestit, îi va putea scoate din amăgirea lor. Să privim deci spre acea slavă și să o cunoaștem bine, ca astfel admirându-i frumuseța ei, să fugim de slujeria celei de aici, și să ne bucurăm de plăcere nespusă, dezmier-

dându-ne cu ea neconținut. Căria fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în veșii vecilor. Amin.

OMILIA XIX

„Cum dară vor chemă întru care n'au crezut? și cum vor crede de care n'au auzit? și cum vor auzi fără de propoveduitoriu? și cum vor propovedui, de nu se vor trimite? precum este scris“ (Cap. 10, 14. 15).

Iarăși li răstoarnă ori-ce idee de iertare. Fiindcă mai sus a fost zis: „Mărturisesc lor, că dragostea lui Dumnezeu au, ei nu duple cunoștință“, și că „neștiind dreptatea lui Dumnezeu... dreptății lui Dumnezeu nu s'au supus“, la urmă arată că îi vor da răspuns lui Dumnezeu chiar și pentru neștiința acelei dreptăți. De sigur că apostolul nu spune chiar așa, însă pregătește aceasta prin întrebările succesive, făcând în același timp și muștrarea mai clară, și cu un cuvânt făcând întregul pasaj prin antithese și deslegările lor. Gândește-te bine de la început: „Că zice scriptura: că tot ori-care va chemă numele Domnului se va mântui“, însă ar fi putut să zică cineva „dară cum vor chemă întru care n'au crezut?“. Apoi după antithesă pune și întrebare din partea lui: de ce n'au crezut? După aceia iarăși pune o antithesă, că ar putea să întâmpine cineva: «și cum să creadă, dacă n'au auzit?». Și cu toate acestea au auzit, răspunde el. După aceia pune și o altă antithesă: «și cum vor putea auzi, fără de propoveduitoriu?». Apoi la urmă pune și deslegarea generală a antitheselor: «și cu toate acestea, zice, au propoveduit, și au fost trimiși mulți în acest scop». Și de unde se învederează că aceia sunt cei trimiși? Că să răspundă la această întrebare, iată că apostolul introduce aici pe Profetul care zice: „cât sunt

de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea, ale celor ce binevestesc cele bune!“ Ai văzut cum din modul propoveduirii a arătat pe propoveditori? Aceștia colindând pretutindeni nimic alta nu spuneau, decât de bunurile acele negrăite, și despre pacea restabilită între Dumnezeu și oameni. «În cât dacă voi nu credeți, zice, apoi nu cuvintelor noastre, ci cuvintelor lui Isaia nu credeți, deși cu mulți ani mai înainte a fost zise, că vom fi trimiși, vom propovedui și vom spune ceia ce am și spus». Deci dacă a se mântui rezultă din a chemă, iară a chemă izvoră din a crede, și a crede urmă din a auzi, precum și a auzi din a propovedui, iară a propovedui din a se trimite, ei bine, iată că s’au trimis și au propoveduit, și cu acești propoveditori colindă și Profetul, arătând tuturor și propoveduind din nou, și spunându-li că aceștia sunt cei pe cari i-a arătat cu mulți ani mai înainte, și ale căror picioare le-a lăudat pentru modul propoveduirii. Așa dară faptul este lămurit acum, că dacă îi nu cred, vina întreagă este a lor numai, fiindcă toate au fost bine întocmite de Dumnezeu.

„Ci nu toți au ascultat de Evanghelie, că Isaia zice : Doamne, cine a crezut auzului nostru? Deci credința este din auz, iară auzul prin cuvântul lui Dumnezeu“ (Vers. 16. 17). Findcă îi ar fi putut să adauge și o altă antithesă și să zică : «apoi dacă aceștia ar fi fost acei trimiși de Dumnezeu, ar fi trebuit ca toți să asculte și să se supună Evangheliei», privește înțelepciunea lui Pavel, cum dovedește că chiar faptul acesta, care îi tulbură mult, este necontrazis și stă mai presus de orice vuet sau tulburare. «Și ce te scandalizează pe tine Iudeule, zice, după atâtea și atâtea mărturii și dovezi ale faptelor? Că nu toți au ascultat de Evanghelie? Dară chiar acest fapt, că n’au crezut toți, este suficient ca împreună cu celelalte să te convingă pentru cele spuse, căci și aceasta a prezis-o Profetul din început». Și gândește-te la înțelepciunea cea nespusă a apostolului, cum el a arătat mai mult chiar decât se așteptau Iudeii și sperau a’l putea contrazice. «Ce spunei voi? zice; că nu toți au ascultat de Evanghelie? Dară și aceasta a prezis-o din început Isaia, sau mai bine zis, nu numai aceasta, ci și mai mult decât

aceasta. Voi învinovățiți, că de ce nu toți au ascultat? pe când Isaia spune mai mult decât aceasta. Căci ce spune el? „Doamne, cine a crezut auzului nostru?” Apoi fiindcă a împrăștiat tulburarea aceasta introducând pe Profet, se reîntoarce iarăși la continuarea ideii dinainte.

Deci, după ce a spus că îi trebuia să cheme numele Domnului, că cei ce chiamă trebuie a crede, iară cei ce cred trebuie mai întâi să audă; și ca să audă este neapărată nevoie de propoveduitori, și cum că acești propoveduitori s’au trimis și au propoveduit, mai departe urmând a introduce o altă antithesă, din motivul celeilalte mărturii a profetului, după care a și delegat antitheza dinainte, iată că antitheza aceasta el o împletește la un loc cu celelalte dinainte. În adevăr că după ce a pus la mijloc pe Profet zicând: „Doamne, cine a crezut auzului nostru?” se folosește de ocazia binevenită și zice: „Deci, credința este din auz”. Această expresiune însă, n’a pus-o aici cum s’ar întâmplă, ci fiindcă Iudeii în tot timpul cereau semne și minuni, ba dacă s’ar fi putut, chiar figura învierii, și erau foarte guralivi în această privință, de aceea apostolul zice, că Profetul n’a vestit aceasta, ci că noi trebuie a crede din auz. De aceia și apostolul dela început pregătește această idee, și zice: „Deci, credința este din auz”. Și fiindcă aceasta s’ar fi părut ca ceva ordinar, privește cum înalță faptul. «Nu am spus de auz cum s’ar întâmplă, zice, și nici că trebuie a asculta și a crede cuvintelor omenești, ci vorbesc de un auz mare, de auzul prin cuvântul lui Dumnezeu». Și în adevăr că îi nu vorbeau dela dânsii, ci vestiau oamenilor ceiace și îi aflau dela Dumnezeu, ceiace este cea mai înaltă minune. Trebuie de a crede lui Dumnezeu care grăiește și face minuni, în același timp și a ne supune lui, fiindcă și faptele, și minunile sunt rezultate din cuvintele lui, căci și cerul ca și toate celelalte astfelu au fost făcute.

Deci, după ce arată că trebuie a crede Profetilor, cari totdeauna vorbeau cuvintele lui Dumnezeu, și să nu cerem nimic mai mult decât auzirea, adaoage la urmă și antitheza de care am spus, și zice: „Ci zic (mă întreb pe mine însumi): au doară n’au auzit?” (Vers. 18)? «Dară ce? zice; dacă au fost trimiși propo-

veduitori, carii au propovedit cciace li s'a poroncit, apoi aceştia (Iudeii) n'au auzit?» Şi priveşte cu cătă mărcţie de cuvinte pune deslegarea întregii antiteză: „Ci'!) în tot pământul a ieşit vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor“. «Ce spui? zice; n'au auzit? Dară lumea întreagă şi marginile pământului au auzit, şi tocmai voi, printre cari au petrecut atâtă timp propoveditorii, de unde se şi trăgeau ca Iudei, tocmai voi, zic, n'aţi auzit? Dară cum s'ar putea spune aceasta? Căci dacă au auzit marginile pământului, cu atât mai mult aţi auzit voi».

După aceasta imediat introduce o nouă antiteză: „Ci zic (mă întreb pe mine însu-mi): au n'a cunoscut Israil?“ (Vers. 19). «Dară ce? zice; poate că deşi au auzit, totuşi n'au cunoscut cele vorbite, şi nici n'au priceput că aceştia erau cei trimişi de Dumnezeu, şi în asemenea caz nu ar fi fost vrednici de iertare pentru neştiinţa lor? Cătuşi de puţin, fiindcă Isaia i-a caracterizat destul de lămurit, zicând: „Cât sunt de frumoase picioarele celor ce binevestesc pacea“, iară mai 'nainte de Isaia însuşi legiuitoriul lor Moisi». De acela a şi adaus: „Întâiu Moisi zice: eu vă voiu întărită pre voi spre cel ce nu este neam, spre neam ne'nţelegătoriu vă voiu mână pre voi“. Astfelu, deci, chiar şi de aici ii trebuia să cunoască pe propoveditori, nu numai pentru că stămoşii lor n'au crezut, nu numai de acolo că aceia propoveduiau pacea, binevestiau acele bunuri, şi că cuvântul lor se împrăştiă în toată lumea, ci şi de acolo că dâşii vedeau dejă pe cei mai inferiori Iudeilor (pe etnici), cum se găseau în mai mare cinste decât dâşii. Cele ce nici odată nu le auzise aceştia (etnicii), şi nici măcar strămoşii lor, iată că dâşii le filosofau fără veste, fapt ce eră pentru dâşii o mare cinste, care aţiă pe Iudei şi-i împingeă spre zel, şi care li amintia de profetia lui Moisi: „vă voiu întărită pe voi spre cel

*) *Notă.* Particula din original *Μαροβως* în traducere exactă este: *Da, adevărat, așa este.* Prin urmare acest pasaj ar trebui astfelu tradus: „*au doară n'au auzit? Da! În tot pământul a eşi vestirea lor, şi la marginile lumii cuvintele lor.*“. Acest *Da* este răs-punsul apostolului la întrebarea ce'şi făcuse. (Trad.)

ce nu este neam“. Nu numai măreția cinstei eră deajuns de a-l mișcă spre zel, ci și micimea neamului care se bucură de acele bunuri, și care nu eră vrednic nici de a se socoti ca neam, după cum și zice: „Că eu vă voiui întărită pre voi spre cel ce nu este neam, spre neam neînțelegătoriu vă voiui mânia pre voi“. Și ce eră mai imprudent ca Elinii? Ce eră mai disprețuit decât dânsii? Ai văzut cum prin toate acestea Dumnezeu încă dela început li-a dat semne particulare despre aceste timpuri, ca să li deschidă inima lor cea împetrită? Că faptul acesta nu s'a petrecut doară în vre-un colț al pământului, ci pe pământ și pe mare, și pretutindenii în lumea întreagă, și chiar îi vedeau cum cei ce mai înainte erau disprețuiți de dânsii, acum se bucurau de mii de bunuri. Deci, trebuia să înțeleagă că acesta este neamul, de care zice Moisi: „vă voiui întărită pre voi spre cel ce nu este neam, spre neam neînțelegătoriu vă voiui mânia pre voi“. Dară oare numai Moisi a spus aceasta? Cătuși de puțin, fiindcă după dânsul a spus-o și Isaia. De aceia și zice Pavel: „întâi Moisi“ arătând că și al doilea vine și spune aceleași, mai puternic încă și mai lămurit. După cum a spus mai sus: „Iară Isaia strigă“, tot așa spune și aici: „Iară Isaia îndăznește și zice“ (Vers. 20). Ceface spune aici apostolul, aceasta însemnă: «că Isaia se siliă și se trudea ca să nu spună nimic acoperit, ci să pună înaintea ochilor voștri lucrurile în toată golăciunea lor, preferând mai bine a se primejdi pentru că le spune pe față, decât să se îngrijască de propria sa mântuire, și aceasta în sopul de a lăsa posterității măcar o umbră din nerecunoștința voastră. Deși rolul profeției nu eră de a spune lucrurile clar, totuși Isaia, pentruca cu prisosință să vă astupe gurile, prezice toate cu glas mare și foarte lămurit. Și care sunt acele „toate“? Adeacă și căderea voastră, și introducerea ginților în mântuire, după cum și zice: „Aflatu-m-am celor ce nu mă caută pre mine, arătat-u-m-am celor ce nu întreabă de mine“. Deci, cine sunt cei ce nu l'caută? cine cei ce nu întreabă de el? Invederat lucru că nu sunt Iudeii, ci gințile cari nici-odată nu l-au cunoscut. Și după cum Moisi i-a caracterizat, zicând:

„cel ce nu este neam“ și „neam ne'ntelegătoriu“, tot așa face și Isaia aici, căci îi arată și el ca stăpâniți de cea mai complectă neștiință, ceiace este o mare acuzațiune adusă Iudeilor, căci cei ce n'au căutat au găsit, iară cei ce au căutat au pierdut.

„Iară cătră Israil zice: toată ziua am întins mânil mele către poporul cel neascultătoriu, și împotrivă grăitoriu“ (Vers. 21). Ai văzut că această chestiune nedeslușită și de mulți desbătută, se găsește dela început în cuvintele profetilor, și foarte clar deslegată? Și care este această chestiune? Ai auzit mai înainte pe Pavel zicând: „Ce dară vom zice? Că neamurile cari nu umblau după dreptate, au ajuns dreptatea, iară Israil umblând după legea dreptății, la legea dreptății n'a ajuns“ (Cap. 9, 30. 31), ei bine, iată că și Isaia același lucru îl spune aici, căci expresiunea: „aflatu-m'am celor ce nu mă caută pre mine, arătat-u-m'am celor ce nu întreabă de mine“ este același lucru cu șa zice: „că neamurile cari nu umblau după dreptate, au ajuns dreptatea“. Apoi, arătând că faptul petrecut nu a fost numai din charul lui Dumnezeu, ci și din voința și intențiunea celor ce s'au apropiat, după cum și căderea lor eră rezultatul ambițiunei celor nesupuși, ascultă ce a adaos: „Iară cătră Israil zice: toată ziua am întins mânil mele cătră poporul cel neascultătoriu și împotrivă grăitoriu“. Sub denumirea de „zi“ de aici (toată ziua...) se înțelege tot timpul din urmă; iară a întinde mânil înșamnă a chemă, a trage spre tine, a rugă în fine pe acela. Aici mai arată că întreaga vinovăție a fost a lor numai, pentru care și zice: „către poporul cel neascultătoriu și împotrivă grăitoriu“. Ai văzut cât de mare este acuzațiunea? Aceștia, însă, (adecă neamurile) cari nu l-au cunoscut nici-odată, au putut ca să-l atragă spre dânsii, iară Iudeii nu s'au supus lui chiar și când i-a chemat, ci s'au împotrivit lui, și nu numai odată, sau de două și de trei ori, ci în tot timpul, deși îl vedeau cum el îi chemă. Dară apostolul nu spune chiar așa, adecă că neamurile au putut ca să-l atragă în partea lor, ci do-

borând și cugetele celor dintre neamuri, și arătând că charul lui este carele a lucrat totul, zice că „m'am arătat celor ce nu întreabă de mine“ și „aflatu-m'am“. Așa dară ar putea zice cineva: «dară cum? neamurile erau lipsite de toate?». Nicidecum, căci a lua cele aflate, și a cunoaște cele arătate, aceasta a depins de dânsule, și prin urmare cu aceasta au conlucrat și ele.

Apoi, ca nu cumvă să zică Iudeii: «și de ce nu s'a arătat și noue?», iată că Profetul a spus mai mult decât atâta, adecă că «nu numai că m'am făcut arătat vouă, zice, ci încă am și așteptat cu mâinile întinse spre voi rugându-vă, și dovedind prin aceasta îngrijirea tatălui iubitoriu de fiu, și dorul înflăcarat al mumei către copilul său». Privește cum apostolul a dat deslegarea tuturor nedomiririlor din urmă, cât de clară este această deslegare, și cum prin aceasta arată că pierzarea lor este rezultată numai din voința lor, în același timp și cum din toate părțile îi sunt nevrednici de iertare, ca unia ce au auzit și au priceput toate cele spuse, și cu toate acestea n'au voit a se apropia de Dumnezeu. Și celiace este mai mult, că-i arată nu numai că au auzit și au cunoscut, ci pune și aceiace putea avea o mai mare putere de a-i deșteptă, adecă că chiar certându-se îi și împotriva grăind, Dumnezeu se încercă de a-i atrage spre dânsul. Deci, ce anume eră care-i putea deșteptă? „Vă voi întărită pre voi, și vă voi mânia pre voi“. Voi știți cât de mare este tirănia patimei, și câtă putere are rivalizarea spre a rezolvă orice ambițiune, și a ridică pe cei căzuți. Și de ce să vorbim numai de oameni, când patima aceasta a jaluziei își arată marea ei putere chiar și la animale, ba chiar și printre copiii nevârstnici? căci de multe ori și copilul rugat nu voiește să se ducă la tatăl său, ci stă pe loc cu îndărătnicie, pe când un alt copil, chiar nefiind dezmerdat, fuge în brațele tatălui său fără să fi fost rugat. Dară acest fapt este rezultatul acelei patimi numită jaluzie, sau sentimentul de rivalizare ațîțat între două persoane. Aceasta deci a făcut și Dumnezeu cu Iudeii. Nu numai că i-a rugat și a întins și mâinile către dânsii, ci încă a ațîțat în îi și patima jaluziei, căci pe cei mai inferiori decât dânsii — fapt care și provoacă jaluzia — i-a introdus nu numai în bunurile lor, ci chiar în cele mai mari și mai

trebuincioase, pe cari dâșii nici măcar prin vis nu și le-au închipuit, ceiace contribue de a face patima mai mare și mai tiranică. Dară dâșii nici așa nu s'au mișcat. Deci cum ar putea fi vrednici de iertare, după ce arată atâta îndărălnicie? Inșă apostolul nu spune chiar așa, ci lasă la conștiința auditorilor de a judecă faptul din concluziunea celor vorbite, iară el pregătește prin cele ce urmează tot aceiași idee, cu obișnuită lui înțelepciune. Ceiace a făcut și în urmă, introducând antitheze și asupra legii și asupra poporului, cari aveau în sine o mai mare acuzațiune decât eră în realitate, iară în deslegarea lor permitând numai atâta cât credeă și pe cât îngăduiau împrejurările, ca astfelu să facă cuvântul plăcut, tot aceiași face și aici, scriind astfelu: „Zic, drept aceia (deci): au doară a lepădat Dumnezeu pre poporul său¹⁾? Să nu fie!“ (Cap. 11, 1). Privește cum el se preface ca nedomirît, ca și cum ar începe acum vorba, și punând această grozavă întrebare, odată cu răsturnarea ei face ca să fie bine primit și ceiace urmează; cu alte cuvinte, ceiace s'a încercat ca să arate prin toate cele vorbite în urmă, aceia face și aici. Și ce s'a încercat să arăte? Aceia, că chiar de ar fi cât de puțini cei mântuiți dintre Iudei, totuși cuvintele făgăduinței lui Dumnezeu au rămas întregi. De aceia nici n'a pus simplu „pre poporul său“ ci a mai adaos: „pe care mai dinainte a cunoscut“. După aceia adaoge și dovada că n'a lepădat Dumnezeu pe acest popor, și zice: „Că și eu Israiltean sunt, din sâmbânța lui Abraâm, din neamul lui Benjamin“, eu, zice, Dascalul și propoveduitorul. Dară fiindcă aceasta s'ar fi părut ca contrară cu cele vorbite în urmă și care zic: „Cine a crezut auzului nostru“ și „Toată ziua am întins mâinile mele către neamul cel neascultătoriu și împotrivă grăitoriu“ și „vă voi întărită pre voi spre cel ce nu este neam“ — de aceia el nu s'a mulțămît numai cu tăgăduirea, și nici

¹⁾ *Notă.* În edițiunea pe care a avut-o în vedere Sf. Chrisostom acest pasaj este precum urmează: „Zic, deci; au doară a lepădat Dumnezeu pre poporul său pe care mai dinainte a cunoscut? Să nu fie !“, pe când în edițiunea noastră fraza: „pe care mai dinainte a cunoscut“ este introdusă în vers. 2. (Trad).

numai cu expresiunea „Să nu fie“, ci revine din nou dovedind același lucru și zicând: „N'a lepădat D-zeu pre poporul său“ (Vers. 2). «Dară aici, zici tu, nu este dovadă, ci exprimarea părerei sale». Dară privește dovada cea dintâi și cea după aceasta: cea dintâi este că arată, că el este din neamul lui Israil, și dacă ar fi trebuit ca toți Iudeii să fie lepădați, apoi nici ei, Dasca-lul și propoveduitorul, — căruia i s'a încredințat predica evangheliei în toată lumea, precum și tainile și întreaga iconomie — nu ar fi fost ales din acel neam. Aceasta este întâia dovadă, iară a doua urmează imediat în expresiunea: „pre poporul său pre care mai 'nainte l-a cunoscut“, adică pe care'l știă bine că este des-toinic de a primi și credința, căci și trei mii, și patru mii, și mii de mii dintre dânsii crezuse. Deci, ca să nu zică cineva: «Dară tu ești poporul? și fiindcă ai fost chemat tu, apoi întregul popor a fost chemat?» — de aceea a daos: „N'a lepădat pre poporul său, pre care mai 'nainte l-a cunoscut“, ca și cum ar fi zis: am împreună cu mine și trei mii, am patru mii, am mii de mii. «Dară ce? Acesta este poporul? Oare în trei mii, sau patru mii, sau în miile de mii se cuprinde sămânța acea a lui Abraâm, care se asemănă cu stelele cerului și cu năsipul mării? Și astfelu ne amăgești pre noi, și aiurezi punând pe întregul popor în persoana ta, și a celor puțini de pe lângă tine? Așa dară ne-ai insuflat speranțe zădarnice, spunând că făgăduința s'a îndeplinit, pe când noi toți suntem pierduți, iară mântuirea este cu cei puțini? Toate acestea sunt numai famfaronade și mândrie, și nu punem nici un preț pe astfelu de sofisme». Ca să nu zică, deci, unele ca acestea, privește cum prin cele ce urmează pune deslegarea. Antithesă nu mai pune aici, iară în locul ei pune deslegarea pe care o pregătește din istoria veche a Iudeilor.

Și care este deslegarea? „Au nu știți, zice, de Elie ce zice scriptura? Cum se rugă lui Dumnezeu împotriva lui Israil zicând: Doamne! Pre Pro-rocii tei au omorât, și altarele tale au surpat, și eu am rămas singur, și caută sufletul meu. Dară ce îi zice lui Dumnezeescul răspuns? Lă-satu-mi-am mie șapte mii de bărbați, cari nu

și-au plecat genunchile înaintea lui Baâl. Așa dară și în vremea aceasta, ramășița după alegerea charului s'a făcut". Ceiace el spune aici, accasta înseamnă: «nu a lepădat Dumnezeu pre poporul său, căci dacă l-ar fi lepădat n'ar fi ales pe nimeni din acel popor, iară dacă a ales pe unia, aceasta înseamnă că nu l-a lepădat». Și cu toate acestea, zici tu, dacă nu l-ar fi lepădat, ar fi ales pe toți. «Nicidecum, răspunde apostolul, căci și pe timpul lui Elie numai în cei șapte mii s'a mărginit mântuirea, precum și astăzi se găsesc mulți cari au crezut. Dară dacă voi nu știți accasta, nu este nimic de mirat, fiindcă și Profetul acela, deși bărbat atât de însemnat și renumit, nu știa nimic, ci Dumnezeu i'conomisă cele ale sale, fără să știe Profetul».

Tu, privește acum și înțelepciunea apostolului, cum în dovedirea acestui fapt mărește pe nesimțite și acuzațiunea lor, căci pentru aceasta li-a amintit de întreaga mărturie, pentru ca să li dea pe față nerecunoștința lor, și să arate că îi sunt tot așa, după cum au fost și părinții lor. Dacă nu ar fi avut acest scop, ci ar fi căutat să li arate un singur lucru, că poporul se găsește și în cei puțini, ar fi spus că și pe timpul lui Elie rămăsese numai șapte mii,—acum însă el li citează întreaga mărturie dela început. Peste tot locul el se silește a arată că nu este nimic străin dacă îi fac tot așa și pe timpul lui Christos și al apostolilor, căci aceastali este obișnuința lor. Și ca să nu zică că îi au ucis pe Christos ca pe un înșelătoriu, și pe apostoli îi alungă ca pe niște amăgitori, pune la mijloc mărturia care zice: „Domne! Pre Prorociei tăi i-au omorît, și altarele tale au surpat". Apoi ca să nu facă cuvântul greoiu, el mai pune pe lângă mărturia raportată și o altă cauză, și nu o produce, după cum a făcut mai sus, voind a'i acuză, ci se încearcă de a probă altele, cu care ocazie îi lipsește de orice iertare pentru faptele petrecute în urmă. Privește cât de mare este acuzațiunea, și dela care anume persoană vine, căci nu este Pavel care acuză, nici Petru, Iacob și Ioan, ci acela care eră mai mult admirat de dânsii, căpitenia Profeților, prietenul lui Dumnezeu, care atât de mult eră râvnitoriu pentru dânsii, în cât s'a pre-dat și foamei, care nici până astăzi încă n'a murit. Deci,

ce zice acest profet? „Doamne! Pre prorocii tăi au omorît, şi altarele tale au surpat, şi eu am rămas singur, şi caută sufletul meu“. Şi ce ar putea fi mai rău ca asemenea sălbătăcie? El trebuia a se ruga lui Dumnezeu pentru cei ce deja erau încărcăţi de păcate, iară îi voiau să'l omoare, fapte care-i lipsesc pe dânsii de ori-ce iertare. Nici foametea nu mai stăpâniă, căci eră an îmbelşugat, ruşinea cea dinainte se uitase, demonii fusese ruşinaţi, şi puterea lui Dumnezeu se arătase, iară împăratul lor se umilise, şi totuşi îi cutezau a face astfelu de nelegiuiiri, trecând din omor în omor, şi ucizând pe dascalii şi pe cei ce căutau a li îndreptă apucăturile lor. Şi ce ar putea să zică? Nu cumvă şi Profetii accia erau înşelători? Nu cumvă şi accia erau amăgitori? Nu cumvă nici pe accia nu'i ştiau de unde sunt? Dară poate că vă supărau cu prorociile lor, însă vă vorbeiau şi cele bune. Dară cu altarele? Nu cumvă şi acele vă supărau? Nu cumvă şi ele vă întăritau? Ai văzut cum îi au dat în totdeauna exemple de ceartă şi de batjocoră? De accia Pavel scriind şi în alt loc (I. Thesal. 2, 14. 15) ziceă: „Că aceleaşi aţi pătimit şi voi dela cei de un neam cu voi, precum şi accia dela Iudei, cari şi pre Domnul Iisus au omorît, şi pre prorocii lor, şi pre noi ne-au gonit, şi lui Dumnezeu nu sunt plăcuţi, şi tuturor oamenilor stau împotrivă“, ceiace fac şi acum, zice, căci şi altarele le-au surpat, şi pe proroci au omorît.

„Dară ce îi zice lui Dumnezeescul răspuns? Lăsatu-mi-am mie şapte mii de bărbaţi cari nu şi-au plecat genunchile lui Baal“. Şi ce relaţie pot aveă aceste cuvinte cu împrejurările prezente? Au o mare relaţie, căci se dovedeşte de aici că Dumnezeu pururea obişnuieşte de a mântui pre cei vrednici, chiar şi dacă făgăduinţa a fost dată cătră neamul întreg. Iară aceasta a arătat-o încă dela început, zicând: „De ar fi numărul fiilor lui Israil ca năsipul mării, rămăşiţa se va mântui“ şi „Dacă nu ni-ar fi lăsat nouă Domnul Sabaoth sămânţă, ne-am fi făcut ca Sodoma“. Tot aceasta o arată că se petrece şi acum, pentru care şi adaoge: „Aşa şi în vremea

„aceasta rămășița după alegerea darului s'a făcut“ (Vers. 5). Privește cum fiecare cuvânt își păstrează noblețea sa, și scoate la lumină atât charul lui Dumnezeu cât și recunoștința celor mântuiți, căci când el zice „alegere“, prin aceasta a arătat încercarea lor făcută de Dumnezeu, iară prin expresiunea „darului“ se arată charul lui Dumnezeu.

„Și de este după dar, nu este din fapte, că (atunci) darul n'ar fi dar, iară de este din fapte, nu este dar, că (atunci) fapta n'ar fi faptă“ (Vers. 6). Iarăși se răscoală asupra îndărătniciei Iudeilor, și împreună cu cele vorbite până acum îi lipsește și prin aceste cuvinte de orice iertare. «Nu aveți ce spune, zice, căci și Profetii vă chemau, și Dumnezeu vă rugă, și faptele strigau, și jaluzia ce o băgase în sufletul vostru eră de ajuns spre a vă atrage spre el. Nu puteți spune că cele poroncite au fost grele, și de aceia n'ați putut a vă apropii de el, că a pretins dela voi dovada de fapte, și de succese grele, fiindcă cum v'ar fi pretins acestea Dumnezeu, în timp ce asemenea fapt ar fi astupat cu totul charul său?» Acestea le-a spus apostolul, voind a li arăta că doriă foarte mult ca îi să se mântuiască, și că în asemenea caz nu numai mântuirea lor ar înainta cu ușurință, ci și slava lui Dumnezeu ar fi mare, căci s'ar dovedi atunci filantropia lui. «De ce te temi a te apropii, zice, dacă nu'ți cere fapte? De ce te împotrivești și te îndărătnicești, când charul îți stă în ajutoriu, și nu'ți mai pune înainte legea, înzadar și fără scop? Nici dela lege nu te vei mântui, în același timp și darul lui Dumnezeu îl necinstești, căci dacă stăruiești cu îndărătnicie a te mântui prin lege, prin aceasta tu desființezi darul lui Dumnezeu». După aceea apoi, ca să nu se pară acest fapt ciudat și străin, prin anticipație el spune că și acei șapte mii de pe timpul lui Elie au fost mântuiți prin char, căci când el spune că: „Așa și în vremea aceasta rămășița după alegerea darului s'a făcut“, prin aceasta arată că și aceia s'au mântuit prin char. Și nu numai aceasta, ci și expresiunea „lăsatu-mi-am mie“ tot acest lucru îl învederază, adică că Dumnezeu a contribuit cu cea mai mare parte la mântuirea lor. «Dară dacă mântuirea se acordă prin char, zici tu, de ce nu ne-am mân-

tuit cu toții?”. Pentru că nu ați voit, fiindcă chiar charul, cu toate că e char, mântuiește numai pe cei ce voiesc, iară nu și pe cei ce nu voiesc și-l disprețuiesc, pe cei ce-l rezboiesc și i se împotrivesc necontenit.

Ai văzut cum prin toate acestea el a dovedit că „nu a căzut cuvântul lui Dumnezeu”? Făgăduința lui Dumnezeu a venit la cei vrednici, și că aceștia deși puțin la număr, totuși se pot numi poporul lui Dumnezeu. Și deși chiar pe la începutul epistolei a spus aceasta cu multă putere prin expresiunea: „Că ce este dacă n'au crezut unia?” și deși nu s'a mărginit numai aici, ci a adaos imediat: „ci fie Dumnezeu adevărat, și tot omul mincinos”, — totuși și în pasajul ce ni stă de față, el același lucru îl invederează, arătând pe deoparte puterea charului, iară pe dealtă că acest char pururea mântuiește pre cei buni și pierde pre cei răi.

¹⁾ Deci iubiților, să mulțămim lui Dumnezeu, că noi suntem dintre cei mântuiți, și că neputând a ne mântui din fapte, am fost mântuiți prin darul lui Dumnezeu. Dară mulțămind, noi să nu facem aceasta numai cu cuvintele, ci și cu lucrurile, și cu faptele. Căci atunci este mulțămire adevărată, când noi facem toate acelea prin cari Dumnezeu urmează a se slăvi, și când fugim de acelea de cari ne-am izbăvit. Dacă noi batjocorind pe Împăratul a toate, și în loc să fim pedepsiți am fost cinstiți prin marea lui filantropie, apoi îți poți inchipui câtă nerecunoștință am avea față de dânsul batjocorindu-l și după aceasta. Atunci de sigur că vom fi pedepsiți cu cea mai mare pedeapsă pentru asemenea nerecunoștință, ba încă mai aspră decât cea dintâi. Batjocora dinainte nu ne-ar arăta atât de nerecunoscători, ca cea după cinstea și îngrijirea lui cea mare pentru noi. Să fugim, deci, de acelea de care ne-am izbăvit, și nu numai cu gura să-i mulțămim, ca nu cumva să se zică și de noi: „Poporul acesta cu buzele mă cinstește, iară cu inima este departe de mine” (Isaia 29, 13). Căci cum nu este absurd, când ceruirile spun slava lui Dumnezeu, iară tu, pentru care s'au făcut ceruirile cari 'l slăvesc, săvârșăști astfelu de fapte

¹⁾ *Partea morală. Despre mulțămire. (Veron).*

prin cari se defaimă de alții Dumnezeu care te-a făcut pre tine? De aceea nu numai cei ce defaimă pe Dumnezeu sunt răspunzători, ci și tu vei fi răspunzătoriu și vrednic de osândă. Nici ceriurile nu slăvesc pe Dumnezeu slobozând din ele glas, ci prin privirea lor pregătesc pe alții de a-l slăvi, și cu toate acestea se zice că ele spun slava lui Dumnezeu. Tot așa și cei ce petrec o viață minunată, chiar dacă tac îi slăvesc pe Dumnezeu, fiindcă printr'înșii mulți alții îl slăvesc. Nu atât este admirat Dumnezeu prin ceriu, pre cât e de admirat prin viața cea curată a omului. De aceea când noi vorbim cu Elinii, nu punem la mijloc ceriul, ci pe oameni, cari deși se găsau mai rău decât fiarele sălbatece, totuși el i-a îmblânzit și i-a făcut a fi asemenea cu îngerii. Și când noi li vorbim de această prefacere a omului, prin aceasta li-am astupat gurile lor. Căci omul este cu mult mai superior decât ceriul, și poate a-și câștiga, sau mai bine zis poate a-și face sufletul său mai strălucit decât frumuseța ceriului. Ceriul, deși a fost privit atâta vreme, totuși n'a convins așa de mult pe om, în timp ce Pavel predicând pe un timp foarte scurt a atras la sine întreaga lume, fiindcă el își câștigase un suflet nu mai pre jos de ceriu, care a putut să atragă pe toți. Vrednicia și valoarea noastră nu însemnă nimic nici chiar pe pământ, pe când aceea a lui Pavel este mai covârșitoare și decât ceriurile, căci ceriul își păstrează intacte limita și regula stabilită de Dumnezeu, în timp ce înălțimea sufletului lui Pavel a întrecut și ceriul, căci el convorbește cu însuși Christos. Dară și frumuseța aceluia suflet eră atât de strălucitoare, încât însuși Dumnezeu a proclamat-o. Când s'au făcut stelele de pe ceriu îngerii le-au admirat, însă pe Pavel l-a admirat însuși Dumnezeu, zicând: „Vas al alegerii îmi este mic acesta“ (Fapt. 9, 15). Ceriul deseori este acoperit de nori, pe când sufletul lui Pavel nici-o ispită nu a fost în stare să-l acopere, ci chiar în timpul vijeliei el se arată mai strălucit decât cea mai frumoasă miază-zi, și luminează ca și mai înainte de a veni peste dânsul norii ispitelor; căci soarele ce luminează într'însul nu sloboză raze de aceea cari pot fi întunecate de năvala ispitelor, ci atunci el strălucește mai mult încă. De accia îi și zicea lui: „Destul este ție darul meu, că puterea mea întru neputințe se săvârșește“ (II Cor. 12, 9).

Să-l râvnim deci pe dânsul, iubiților, și atunci, de am voi, ceriul acesta pe care îl privim, nu va prețui nimic față de noi, și nici soarele, ba nici lumea întreagă, căci toate acestea s'au făcut pentru noi, iară nu noi pentru ele. Să arătăm că suntem vrednici făcându-se acestea pentru noi, căci dacă ne vom arăta nevrednici de acestea, cum vom putea fi vrednici de Împăratul a toate? Fiindcă toți acei ce trăiesc defăimând pe Dumnezeu, nevrednici sunt de a privi soarele, nevrednici sunt cei ce-l defăimă pre el de a se bucura de făpturile care-l slăvesc, pentru că și fiul care defăimă pe tatăl său, este nevrednic a se bucura de slujba servitorilor celor merițioși. De aceia toate făpturile sale se vor bucura de mare slavă, iară noi vom suferi pedeapsă și osândă. Câtă ticăloșie nu ar fi, ca făptura cea făcută pentru tine să se transforme în libertatea fiilor lui Dumnezeu, iară noi făcuți fii ai lui Dumnezeu să fim trimiși în gheena și în pierzare din cauza trândăviei noastre celei mari, și în locul nostru să se bucure făptura de acea fericire nepovestită!

Deci, ca nu cumvă să se întâmple aceasta, noi cei ce am dobândit un suflet curat, să-l păstrăm tot curat, sau mai bine zis, să întindem mai mult încă splendoarea lui, iară cei ce avem un suflet murdar, să nu ne desnădăjduim, duple cum și zice: „De vor fi păcatele voastre ca mohorăciunea, ca zăpada le voiui albi, iară de vor fi ca roșala, ca lăna le voiui albi“ (Isaia 1, 18). Când Dumnezeu făgăduiește ceva, tu nu te îndoi de loc, ci fă toate acelea prin cari ai putea apuca și atrage la sine-ți acele făgăduinți. Te-au împresurat poate mii de rele și de păcate? Și ce urmează de aici? Încă nu te-ai dus până acum în iad, unde nimeni nu se va mai putea mărturisi și pocăi, încă priveleştea acea îngrozitoare nu s'a desfășurat, și tu ești afară de primejdie, și poți încă ca în lupta cea mai de pe urmă să te bucuri de biruință. Încă nu ai ajuns acolo, ca să auzi ceiace i s'a spus bogatului: „Prăpastie mare este între noi și voi“ (Luca 16, 26). Încă nu a venit mirile, ca să se teamă cineva de a-ți da untdelemn pentru candela ta, ci poți încă cumpăra și stringe în magazie. Încă nu este până acum nimeni care să zică: „Nu cumvă nu ni va ajunge nouă și vouă“

(Math. 25, 9), ci sunt încă mulți vinzători, cei goli, cei flămânzi, cei bolnavi; cei ce stau în temniți. Hrănește pe aceia, îmbracă pe aceștia, cercetează pe cei bolnavi și în temniță, și atunci vei dobândi untdelemn mai mult decât izvoarele de apă. Încă n'a sosit ziua iconomului aceluia din evanghelie, și de aceia întrebuințază timpul cu folos, și fă ca și acela, adevărat datoriile (anulează datoriile) altora cătră tine, și celui ce ți datorește o sulă de măsuri de untdelemn zi-i: „ia-ți zapisul tău, și sezi curând de serie cincizeci“ (Luca 26, 6). Aceasta fă-o și cu banii, și cu cuvintele, și cu toate celelalte, și imitează pe iconomul acela; aceasta sfătuiește și pe rudele tale să o facă, aceasta fă-o și tu însuși. Încă ești stăpân de a grăi așa, încă n'ai ajuns la nevoea de a ruga pe altul, ci ai puterea de a sfătuși și pe alții, și pe tine singur. Când te vei duce acolo, nu te vei mai putea folosi de nimic din acestea, și cu drept cuvânt, căci dacă ai avut la îndămână un termen atât de lung, și totuși n'ai folosit nici pe alții, și nici pe tine măcar, cum te vei putea bucura de asemenea char tocmai atunci când te găsești în mâinile judecătorului?

Toate acestea, deci, rumegându-le cu mintea noastră, să ne interesăm din toate puterile de mântuirea noastră, și să nu trădăm ocazia favorabilă ce ni se prezintă în viața aceasta. Este cu puțință de a mulțami lui Dumnezeu chiar și la răsufiarca cea mai de pe urmă. Este cu puțință de a izbuti în aceasta și prin testamentul ce-l facem,—de sigur că poate nu tocmai așa ca cum ar fi fost dacă eram încă în viață,—cu toate acestea este cu puțință. Cum, și în ce fel? Dacă treci pe Christos printre moștenitorii tăi, și dacă îi lași și lui parte din toată averea. Nu l-ai hrănit pe el pe când te găsieai în viață? Măcar când te duci de aici, și când nu mai ești stăpân, măcar atunci dă și lui din ale tale, căci el este filantrop, și nu se va certă cu tine pentru aceasta. Fără îndoială că dorința cea mai mare a lui eră, ca tu să-l hrănești pe când erai în viață, când și plata îți eră mai mare,—dară dacă n'ai făcut aceasta, apoi cel puțin vină măcar de astă dată, și lasă-l împreună moștenitoriu cu copiii tăi. Iară dacă pregeți a face aceasta, apoi gândește-te că Tatăl lui te-a făcut pe tine împreună moștenitoriu cu dânsul, și sfârșește cu neomenia ta. Ce răspuns vei putea da, când tu nu l-ai

lăsat nici măcar împreună moștenitoriu cu copiii tăi, pe dânsul care te-a făcut pe tine moștenitoriu ceriurilor, și care s'a jertfit pentru tine? Deși el toate cele ce a făcut, nu le-a făcut din vre-o datorie, ci din dragoste, pe când tu, după atâtea binefaceri, ești datoriu lui. Dară deși faptele sunt așa, totuși el, ca și cum ar primi un dar dela tine, și nu ca cum ai fi datoriu, primește cu dragoste și te încununează, deși ceiace ar primi dela tine este al său. Deci, dă-i lui averea care ți este la urmă netrebuitoare, dă-i din acelea asupra cărora nu mai ești stăpân, și el îți va da ție împărăția ceriurilor care ți va fi de folos pentru totdeauna, și pe lângă dânsa îți va hărăzi și altceva, adevă va purta grija celor din urma ta. Dacă el va fi împreună moștenitoriu cu copiii tăi, va ușura pozițiunea orfanilor, va împrăștiă intrigile, va împiedecă pagubele, va aslapă gurile clevetitorilor, și dacă copiii tăi nu vor putea ocroti cele hotărâte de tine prin testament, el le va ocroti și nu va lăsa ca să se strice testamentul. Și dacă tu îi îngădui și aceasta, el va împlini lipsurile pentru toate cele scrise dela dânsul, și încă cu multă osârdie, pentru că a fost cinstit odată că l-ai trecut între moștenitorii tăi.

Lasă-l, deci, pe dânsul moștenitoriu, căci la dânsul te vei duce, și el are a te judecă pentru toate cele ce ai făcut aici pe pământ. Dară sunt unia atât de mihei, încât deși n'au copii, totuși nu vor să facă așa, ci mai degrabă primesc să împartă averile lor parasiților și lingușitorilor, lui X sau lui Z, decât să lase lui Christos care i-a făcut atâta bine. Și ce ar putea fi mai dobitocesc ca aceasta? Pe unia ca aceștia chiar de i-ai compară cu animalele sau cu petrele, totuși nimic nu vei putea spune lămurit despre prostia și nesimțirea lor, și nu ai găsi o icoană fidelă, care să poată reprezenta mania și nebunia lor. De ce iertare se vor învrednici aceștia, dacă fiind în viață nu l-au hrănit, și nici când urmează a se duce la dânsul nu voiesc a-i hărăzi măcar cât de puțin din averile lor, cărora nici nu mai sunt stăpâni la urmă, ci se poartă atât de dușmănește față de dânsul, încât nu vor a-l împărtăși chiar din cele ce li sunt nefolositoare? Și nu vezi câți oameni nu s'au învrednicit nici măcar de un sfârșit bun, ci s'au dus de aici răpiți năprasnic? Pe tine te-a făcut Dumnezeu ca să îconomisești toate cele ale casei tale, să îndrepti pe cele cuvenite, și să te îndeletnicești de cele

trebuitoare; apoi atunci ce cuvânt de îndreptare vei avea, când și după ce ai primit dela dânsul un astfelu de char, trădai bine-facerea și stai cu totul dimpotrivă credinței strămoșilor tăi? Aceia și fiind în viață vindeau toate ale lor și le duceau la picioarele apostolilor, iară tu nici chiar când încetezi din viață nu împărțasești cu ceva pe cei ce au nevoie. De sigur că e mult mai bine de a îndreptă foamea și sărăcia pe cât timp ești în viață, căci aceasta îți dă și un mai mare curaj, — dară dacă nu voiești să faci așa, cel puțin când mori fă ceva nobil, care deși nu poate fi dovada unei mari dragoste către Christos, totuși este o dragoste oarecare. Căci dacă nu vei avea întâetate printre oile ce vor sta deadreapta lui, totuși nu e puțin lucru și acela de a te găsi printre dânsele și a nu fi la un loc cu caprele cele deastânga. Și dacă nu faci nici aceasta; dacă nici frica de moarte, nici faptul că la urmă averile tale îți sunt netrebuitoare, nici siguranța în care ai lăsa copiii tăi și nici faptul că prin aceasta ți-ai depozitat acolo mai dinainte iertarea greșalelor, — dacă, zic, nimic din acestea nu te mișcă, apoi atunci ce cuvânt ar mai putea să te convingă ca să fi filantrop?

De aceia vă rog, ca mai cu samă pe cât timp ne aflăm în viață, să lăsăm celor nevoiași cât mai mult din averile noastre; dară dacă ar fi unii atât de mici de suflet, încât să nu se înduplece de a face așa, cel puțin măcar de silă facă-se filantropi. Când trăiai ca și cum nemuritoriu, te țineai strins de toate cele existente; dară acum, după ce ai aflat că ești muritoriu, cel puțin de astă-dată sfârșește cu acea credință, și cugetă ca muritoriu despre cele ale tale, și mai cu samă că ai a te bucura de o viață nemuritoare. Dacă poate este greoiu lucru de a vorbi așa după cum vom vorbi; dacă cele ce vom spune sunt încărcate cu frică și groază, totuși sunt trebuitoare a le vorbi. De aceia îți zic: numără printre robii tăi și pe Christos. Liberezi pre robii tăi? Liberează și pe Christos de foame, de nevoie, de închiisoare și de golătate. Te-ai cutremurat auzind acestea? Inșă să te cutremuri și mai tare, când nici aceasta n'o faci. Aici te-au amorțit cuvintele ce le-am spus; dară când te vei duce acolo, și vei auzi și mai grozave decât acestea, și când vei vedea acele munci nesfârșite, atunci ce vei zice? La cine vei afla scăpare? Pe cine vei chemă în ajutoriu? Pe Abraam? Dară el nu te va auzi. Pe

acele fecioare? Dară nici ele nu te vor auzi, și nici nu'ți vor da unt de lemn. Poate pe tatăl sau pe bunicul tău? Dară și dintre aceștia niciunul nu va fi stăpân, chiar de ar fi și sfânt, ca să poată dezlegă hotărîrea aceea. Toate acestea, deci, cugetându-le în mintea ta, roagă pe cel ce singur este Domnul și stăpânul tău, pe cel ce singur poate a șterge zapisul tău, și a stinge vâpaea aceea, roagă-l, zic, și îmblânzește-l hrănind pe cei flămânzi și îmbrăcând neconținut pe cei goli, ca astfel și de aici să te duci întovărășit de speranțe bune, și acolo fiind să te bucuri de veșnicile bunătăți. Căroră fie cu toții a ne invrednici, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XX

„Ce dară ¹⁾ (vom zice)? Ceiace caută Israil, aceea n'a nimerit; iară alegerea a nimerit, iară ceilalți s'au împetrit“ (Cap. 11, 7).

A spus că Dumnezeu n'a lepădat pre poporul său, și arătând modul nelepădării iarăși se refugiază la Proci, iară după ce dovedește printr'ânsii că cea mai mare parte dintre Iudei s'au pierdut, ca să nu se pară că de aici scoate o nouă învinovățire asupra lor, și că se atinge de dânsii ca dușman, alcargă din nou la David și la Isaia, spunând: „Precum s'a fost scris: datu-li-a lor Dumnezeu duch de umilintă“ (Vers. 8). Dară e mai bine de a lua vorba dela început. După ce a spus de cele petrecute pe timpul lui Elie, și a arătat ce este charul, a adaos imediat: „Ce dară (vom zice)? Ceiace caută Israil, aceea n'a nimerit“. Expresiunea aceasta nu este a unui om ce întreabă, ci a unuia ce

¹⁾ Notă. In edițiunea avută în vedere de Sf. Chrisostom acest pasaj este așa: „Deci, ce este ceaiace caută Israil, (și) aceasta n'a nimerit“? Mi se pare că întrebarea pusă astfel, iară nu ca în ediția noastră, clarifică mai bine chestiunea. (Trad.).

acuză. «Cu sine singur, zice, se luptă Iudeul, căutând dreptatea, pe care nu voiește a o lua». Apoi lipsindu-i iarăși de orice iertare, arată nerecunoștința lor chiar dela acei cari au luat dreptatea, căci zice: „Iară alegerea a nimerit“. Prin urmare și accia îi condamnă pe dânsii, ceiace și Christos zicea: „Dacă eu cu Belzebug scot dracii, fii voștri cu cine scot? Pentru aceasta îi vor fi vouă judecători“ (Luca 11, 19). Pentru ca nimeni să nu învinovățească natura faptului, ci numai intențiunea lor, de aceia arată și pe cei ce au nimerit. De accia apostolul și cuvintele le întrebuințează cu multă emfază, arătând și charul de sus, în același timp însă și sirguința acelora. Când el spune că „a nimerit“, nu desființează prin aceasta liberul arbitru, ci voiește a arăta măreția bunurilor, și că numai partea cea mai mare de acțiune a fost a charului, iară nu totul. Și printre noi este obiceiul de a zice: «cutare a nimerit, cutare a aflat, sau a găsit» când faptul i-a adus vre-un câștig mare. Așa dară dacă aceia au nimerit, aceasta n'a rezultat din ostenelele omenesti, ci partea cea mai mare din acea acțiune a fost a darului Dumnezeuesc.

„Iară ceilalți s'au împetrit“. Privește cum el tocmai acum s'a încurajat ca să spună cu propria sa voce despre scoaterea celorlalți din rândul celor ce au nimerit, căci dacă a spus și mai sus de aceasta, el a pus atunci la mijloc pe Prorocii cari învinovățau, pe când aici își exprimă propria sa hotărîre. Dară el nu se mulțamește cu hotărîrea sa numai, ci iarăși introduce pe Isaia Prorocul, fiindcă după ce a zis: „S'au împetrit“, imediat adaoge: „Precum este scris: datu-li-a lor Dumnezeu duch de unilintă“ (Vers. 8). Și de unde oare a fost acea împetrire? De sigur că a spus cauza și prin pasajele din urmă, cu care ocazie a aruncat totul în sarcina lor, arătând că ceiace au suferit a provenit numai din îndărătnicia lor zadarnică, — dară o arată și aici. Căci când zice: „ochi ca să nu vază, și urechi ca să nu auză“, nimic alta nu învederează decât că defaimă intențiunea lor cea îndărătnică și iubitoare de ceartă zadarnică. Pentru că deși aveau ochi cu cari puteau să vadă minunile, și urechi cu cari să audă acea învățătură minunată, totuși nici

de unele din acestea n'au făcut uz după cum trebuia. Expresiunea „li-a dat“ de aici, să nu o înțelegi ca acțiune, ci ca îngăduință din partea lui Dumnezeu. De asemenea și expresiunea „umilintă“ de aici, arată înclinarea sufletului spre mai rău, înclinare ce ține cum sufletul nevindecat, neîndreptat și neschimbat, după cum și aiurea zice David: „Ca să cânte ție slava mea, și nu mă voiu mândri“ (Ps. 29, 13), adică «nu'mi va părea rău, nu mă voiu schimba, nu voiu căuta să fug». Așa dară, după cum cel umilit prin evlavie nu s'ar putea schimba cu ușurință, tot așa și cel umilit de răutate nu s'ar putea prefăce cu ușurință. Prin urmare expresiunea „duch de umilintă“ din acest pasaj, (αὐτοῦ κατὰ φύσιν) nimic alt nu însemnă, decât a se împetri, a se înțepeni undevă, și a se pironi acolo, astfel că prin această expresiune apostolul arată nelecuirea, sau mai bine zis greutatea cea mare în schimbarea părerii lor.

Deci după ce arată că îi vor lua cea mai aspră pedeapsă pentru această necredință a lor, iarăși aduce la mijloc pe Prorocul care amenință cu deacestea, care dealfeliu s'au și îndeplinit întocmai: „Facă-se, zice, masa lor spre cursă, și spre laț, și spre sminteală“ (Vers. 9), adică trufia lor; «trufia lor, zice, să li prefacă toate cele bune, să'i piarză, și îi să devină lesne de cucerit pentru toți». Iară mai departe arată că îi sufăr acestea, ca să'si plătească păcatele, căci zice: „și spre răsplătire lor“.

„Intunece-se ochii lor ca să nu vază, și spinarea lor de tot o gârbovește“ (Vers. 10). Oare și acestea mai au nevoie de vre-o explicare? Oare nu sunt destul de lămurite chiar și pentru cei mai proști? Dară mai 'nainte de cuvintele noastre, însăși desfășurarea împrejurărilor mărturiseste prin anticipație cele vorbite. Căci când au devenit îi ușor de cucerit? Când li s'a gârbovit așa spinarea lor? Când au suferit îi o așa robie? Dară ceiace este mai mult, că nici nu va fi vreodată încetarea acestor rele, ceiace dealfeliu și Profetul a dat să se înțeleagă, căci nici n'a zis simplu «spinarea lor gârbovește-o», ci „gârbovește-o de tot“, adică pentru totdeauna (διαπαντός σὺγκομψον). Dară dacă

bitoriului, adevă ce se încercă el să dovediască prin aceste cuvinte, celiace pururea rog dragostea voastră de a avea în băgare de seamă. Când noi vom primi totdeauna cele vorbite cu un astfelu de gând, apoi nicăiri nu vom vedea vre-o greutate. Principalul în acest pasaj este, de a dăramă ușurința și trufia căpătate din cele vorbite aici de către cei dintre ginți, căci astfelu și aceștia mai în siguranță vor rămânea în credință, învățându-se a fi modești, în același timp și cei dintre Iudei izbăvindu-se de desnădăjduire, mai cu dragoste se vor apropia de char.

Așa dară căutând numai la acest scop, să auzim toate cele vorbite prin acest pasaj. Deci ce spune apostolul? Și cum a dovedit că îi n'au căzut cu desăvârșire, încât să nu se mai poată îndreptă, și nici că au fost scoși până în sfârșit din numărul celor aleși? Aceasta a dovedit-o apostolul dela ginți, zicând astfelu: „Ci prin poticnirea lor mântuire s'a făcut neamurilor, ca să le răvniască pre ele“. Și cuvântul acesta nu este numai al său, ci și parabolele din evanghelii tot aceasta o arată. Căci și cel ce a făcut nuntă fiului său, a chemat pre cei de pre la respintii numai atunci, când cei chemați din capul locului n'au voit să vină; și cel ce a sădit vie, numai după ce lucrătorii au acis pe moștenitoriu a chemat alți lucrători și li-a dat lor via. Dară Christos chiar și fără parabole li zicea: „N'am fost trimis, fără numai către oile cele pierdute ale casei lui Israil“, iară către Hananiașca care stăruia de dânsul ca să'i vindece pe fiica sa, zicea: „Nu este bine a luă pânea filor și a o aruncă cânilor“ (Math. 15, 24. 26). Dară și Pavel zicea Iudeilor cari se împotriveau: „Voue mai întâi era trebuință a se grăi cuvântul lui Dumnezeu, iară de vreme ce îl lepădați pre el și nevrednici vă judecați pre voi de viața cea veșnică, iată ne întoarcem la neamuri“ (Fapt. 13, 46). Prin toate acestea se arată, că urmarea firească a faptelor eră astfelu, ca îi să se apropie cei întâi, și numai după aceia, cei dintre neamuri; — dară fiindcă îi n'au crezut, apoi s'a întors invers ordinea lucrurilor, așa că și necredința ca și poticnirea lor au făcut ca cei dintre neamuri să se întro-

ducă mai 'ntăiu. De aceia zice: „că poticnirea lor mântuire s'a făcut neamurilor, ca să le răvniască pre ele“. Dară dacă faptul acesta îl spune ca fiind deja petrecut mai dinainte; tu să nu te minunezi, fiindcă apostolul voiește a mângăia sufletul lor cel rănit. Ceiace el spune aici, aceasta însemnă: A venit la ii Iisus și nu l'au primit, deși au făcut mii de minuni, ba încă l-au și răstignit; — la urmă a atras cătră dânsul pe ginți, ca cel puțin cinstea acordată acestora să li ațite amortirea și nesimțirea lor, și prin jaluzia aceasta ațităată în ii, să'i poată convinge de a se apropia. Întăi trebuia a fi primiți aceia și numai după aceia și noi, după cum ziceă: „Puterea lui Dumnezeu este spre mântuire tot celui ce crede, Iudeului întâi și Elinului“, dară fiindcă dânsii au fugit, apoi noi cei de-al doilea am devenit întâi. Ai văzut câtă cinste li scoate și din acest fapt? Întăi, căci zice că noi atunci am fost chemați, când li n'au voit; al doilea, că noi de aceia am fost chemați; ca nu numai noi să ne mântuim; ci ca și dânsii răvnind mântuirea noastră să se facă mai buni. Dară ce? Oare noi n'am fi fost chemați și mântuiți? Nu am fi fost, decât numai în rânduiala cuvenită. De aceia și când a trimis pe ucenici, nu li-a zis simplu: «mergeți cătră oile cele pierdute ale casei lui Israil», ci: „mai vârtos mergeți cătră oile cele pierdute ale asei lui Israel“ (Math. 10, 6), arătând că după aceasta trebuie a merge și cătră neamuri. Deasemenea și Pavel n'a zis simplu: «că voue eră de trebuință de a grăi cuvântul lui Dumnezeu», ci „voue eră de trebuință mai 'ntăi de a grăi cuvântul lui Dumnezeu“, arătând că numai al doilea eră a se grăi și noue acest cuvânt. Acestea se făceau și se spuneau, ca nu cumvă aceia să aibă un motiv nerușinat, ca cum ar fi fost trecuți cu vederea, și din această cauză să nu creadă. Acestea toate știindu-le Christos mai dinainte, a venit totuși cătră dânsii cei întâi.

„Și de vreme ce poticnirea lor este bogăție lumii, și împruținarea lor bogăție neamurilor, cu cât mai vârtos împlinirea lor“ (Vers. 12)? Aici vorbește spre mulțămirea lor, fiindcă de ar fi căzut ii de mii de ori, neamurile tot nu s'ar fi mântuit, dacă nu

arătau credință, după cum nici îi nu s'ar fi pierdut, dacă nu s'ar fi arătat necredincioși, și nu s'ar fi îndărătnicit. Dară, după cum am zis, apostolul îi mângăie pre dânșii căzuți dejă, și se silește cu prisosință chiar de a'i încurajă pentru mântuirea lor, dacă ar voi să se schimbe. «Că dacă atunci, zice, când aceia s'au poticnit, atât de mulți s'au bucurat de mântuire, și dacă fiind scoși aceia, în locul lor au fost chemați alții, apoi poți pricepe ce ar fi când îi s'ar întoarce la Dumnezeu». Dară n'a zis chiar așa. N'a zis: «cu cât mai vârtos întoarcerea lor, sau schimbarea lor, sau succesul lor», ci „cu cât mai vârtos împlinirea lor“, adică când toți ar voi să intre în rândul celor chemați. Aceasta a spus-o, arătând că și atunci partea cea mai mare de acțiune va fi a charului, și a darului lui Dumnezeu, sau mai bine zis, aproape totul va fi al charului.

„Că vouă zic, neamurilor, întru cât sunt eu neamurilor Apostol. slujba mea o slăvesc, ca doară ași face trupul meu să râvniască, și să mântuesc pre oarecari dintre dânșii“ (Vers. 13. 14). Iarăși se silește ca să se izbăvească de bănuiala lor. Și s'ar părea că prin aceste cuvinte el ccartă pe cei dintre ginți, și umilindu-li cugetul lor, încetul și pe nesimțite aștă pe Iudeu. Și umblă în toate părțile căutând ca să-i liniștească și să-i mângăie de pierzarea lor cea mare, însă nu găsește nimic pentru aceasta, din cauza firei lucrurilor. Căci și din cele ce a spus, îi erau vrednici de o mai mare învinovățire, fiindcă toate cele pregătite pentru dânșii, le-au luat alții cari erau cu mult mai prejos de cât dânșii. De aceea apostolul trece deodată dela Iudeu la cei dintre neamuri, și pune la mijloc cuvântul despre dânșii, voind a proba că el grăiește toate acestea, pentru ca îi să se învețe a fi moderați. «Vă laud pre voi, zice, pentru două lucruri: întâi, că am încredințată slujba apostoliei mele la voi, și al doilea, că prin voi să pot mântui și pre alții». Și nuzice «pre frații mei, pre rudele mele» ci, „trupul meu“. Apoi voind a arată îndărătnicia lor n'a zis «ca să-i conving», ci „ca îi să râvnească și să mântuesc“ — și nici aici n'a stat, căci n'a zis «pre toți», ci „pre oarecari dintre dânșii“ — atât de îndărătnici erau. Dară chiar în însăși această muștrare el arată iarăși purtarea cea

frumoasă a neamurilor. Că dacă neamurile au devenit cauza mântuirii lor, nu au devenit prin aceleași împrejurări, ci unia din cauza necredinței celorlalți, iară aceștia prin credința acelora s'au făcut pricinuitori ai bunurilor. De aici se pare că neamurile sunt puse pe același picior de egalitate cu Iudeii, ba încă chiar îi covârșesc pe aceștia. «Ce ai de zis, Iudeule? Că dacă nu ai fi fost scoși voi, nu am fi fost chemați noi? Dară aceasta o zice și etnicul: «că dacă nu mă mântuiam eu, tu nu râvniai». Și dacă voiești a ști și în ce covârșim noi, apoi află că eu prin faptul că am crezut te mântuiesc pre tine, iară tu prin faptul că te-ai poticnit, ne-ai dat motiv de a pași noi cei întâi pe calea deschisă de tine».

Apoi iarăși simțind că i-a atins, reia din nou ideia dinainte, și zice: „Că de este lepădarea lor împăcarea lumii, ce alta este luarea decât viața din morți?” (Vers. 15). Dară și prin aceasta îi condamnă din nou, fiindcă alții s'au folosit prin greșelele lor, pe când îi nici din succesele altora n'au căutat să se folosească. Dară dacă faptul acesta zice că este rezultat din nevoie, adică fără voința acelora (Iudeilor), tu să nu te minunezi, căci apostolul așa își combinează cuvântul, după cum am spus de multe ori, în cât și pe aceștia să-i modereze, și pe aceia să-i îndemne. Și după cum am mai zis, de ar fi fost scoși de o mie de ori Iudeii, totuși gințile nu s'ar fi mântuit, dacă nu ar fi dat dovadă de credință. Deci, apostolul stă în fața părții celei slabe, așa zicând, și ajută pe cel bolnav. Acum tu privește și în ce anume el îi face plăcerea, mângâindu-i numai cu vorba: „Că de este, zice, lepădarea lor împăcarea lumii, ce alt este luarea (lor), decât viața din morți?” Ceiace el spune aici, aceasta în-samnă: Dacă mântuindu-se pe dânsii numai, și a hărăzit altora atâtea bunuri, dară încă când s'ar împăca cu ei, ce nu ar hărăzi? Dară după cum învierea din morți nu este din luarea lor, tot așa și acum mântuirea noastră nu este din lepădarea lor, ci îi au fost scoși din cauza nebuniei lor, iară noi am fost mântuiți prin credința noastră, și prin charul de sus. Însă pe dânsii nimic din acestea nu-i va putea folosi, dacă nu vor arăta credința cuvenită.

Dară apostolul făcându-și obiceiul său, trece cu

vorba la o altă laudă — deși nu este laudă, ci numai se pare a fi — imitând pe doctorii cei mai buni, cari mângâie cu atâtea vorbe pe cei bolnavi, pe câte sunt permise de natura boalei. Căci ce zice el? „Că de este pârga (începătura) sfântă, este și frământătura; și de este rădăcina sfântă, sunt și ramurile“ (Vers. 16). Pârgă și rădăcină el numește aici pe cei de lângă Abraâm, Isaac și Iacob, pe Profeti, pe Patriarhi și pe toți cei lăudați din legea veche, iară sub numirea de ramuri se înțeleg toți acei dintre dânsii cari au crezut. Apoi fiindcă s'a izbit de ideia că cei mai mulți dintre dânsii n'au crezut, privește cu câtă economie întrebuițează vorbele: „Iară de s'au și frânt, zice, unele din ramuri“ (Vers. 17). Și cu toate acestea mai sus spuneai, că cei mai mulți s'au pierdut și puțini s'au mântuit; — apoi cum de vii acum de spui de cei perduți, că „unele din ramuri s'au frânt“, ceiace arată nu mulțimea, ci partea cea mai mică dintre dânsii? «Nu am spus acestea, zice, ca să mă prind în vorbe, ci cu intențiunea de a vindeca și a îndreptă pe cei bolnavi». Ai văzut cum prin întregul pasaj aceasta voiește a face, adecă că voiește a'i mângâia? De ai voi să răstorni această părere multe contrarietăți ar urmă de aici. Dară tu te gândește la înțelepciunea lui Pavel, cum părându-se că vorbește pentru dânsii, și că îi mângâie prin vorbele de rădăcină și pârgă, pe sub ascuns însă îi muștră și îi arată lipsii de orice îndreptare. Căci gândește-te la răutatea ramurilor, când neavând rădăcină bună și dulce o imitează; și te gândește și la răutatea frământăturii, când cu toata pârga (începătura) cea sfântă ea totuși nu se schimbă.

„Iară de s'au și frânt unele din ramuri“. Și cu toate acestea cele mai multe „s'au frânt“, — însă după cum am zis, apostolul voiește a'i mângâia. De aceia nici nu introduce el vorba aceasta ca dela dânsul, ci ca din partea lor, și pe nesimțite îi atinge cu putere, arătându-i ca căzuți din înrudirea cu Abraâm. Aceasta și eră ceiace se grăbiă a o spune, adecă că îi nu mai au nimic comun cu Patriarhii și cu toți sfinții din legea veche. Dacă rădăcina este sfântă, totuși îi nu sunt sfinți; și prin urmare sunt departe de rădăcină. Apoi părându-se că el mângâie pe Iudeu, se atinge iarăși

de cei dintre ginți prin acuzațiunea ce se pare că li-o aduce; căci după ce zice: „Iară de s'au și frânt unele din ramuri“ adaugă imediat: „Iară tu maslin sălbatec fiind te-ai altuit întru ele“. Cu cât ar fi mai de disprețuit cel dintre ginți, cu atâta Iudeul este mai trist și mai amărit, fiindcă vede pe acela dezmerdându-se în bunurile sale. Dară și pentru etnic nu atât de mare este rușinea prostiei sau a micimei lui față de Iudeu, pe cât de mare este cinstea căpătată prin schimbarea lui. Și tu cugetă la înțelepciunea apostolului, căci n'a zis: «te-ai sădit» ci „te-ai altuit“, cu care ocazie iarăși mușcă pe Iudeu, fiindcă arată pe etnic stând în pomul său, iară pe dânsul trântit jos la pământ. De aceea nici nu s'a mărginit el cu atâta numai, și nici după ce a spus „te-ai altuit“ n'a tăcut, deși prin această expresiune a arătat totul, ci încă stăruiește în fericirea acestuia, și mărește lauda căpătată, zicând: „Și părtaș rădăcinei și grăsimii maslinului te-ai făcut“. Și s'ar părea că etnicul este pus ca un adaos la ramuri, însă iată că apostolul îl arată că cu nimic nu este mai pre jos, ci tot ceiace are ramura ridicată din tulpină (rădăcină), are și el. Deci, ca nu cumva auzind că „te-ai altuit“ să crezi că prin aceasta i s'ar fi micit (impuținat) valoarea lui în comparație cu ramura crescută din rădăcină, privește cum îl egălează în totul cu ramura, zicând: „Și părtaș rădăcinei și grăsimii maslinului te-ai făcut“, adecă ai stat în aceeași nobleță, în aceeași natură. Apoi certându-l și zicând: „Nu te laudă asupra ramurilor“ (Vers. 18), s'ar părea că mângâie pe Iudeu, pe deoparte, iară pe de altă că învederează micimea etnicului și puțină lui valoare. De aceea nici n'a zis simplu: «nu te laudă», ci „nu te laudă asupra ramurilor“, adecă nu te mândri, în cât să se rupă ele, căci tu ai stat în ele și te bucuri de cele ale lor. Ai văzut cum pare că pe unia îi ceartă, iară pe alții îi mușcă înepătoriu?

„Iară de te lauzi, zice, nu porți tu pre rădăcină, ci rădăcina pre tine“. Deci, ce are a face cu ramurile cele frânte? — sau mai bine zis; ce relație poate fi între altoiu și ramurile frânte? Nici una. După cum am spus și mai sus, se pare că apostolul ar căuta să

găsiască fie chiar o umbră de mângâiere pentru Iudei, însă tu privește, cum chiar prin cuvintele ce le adresează etnicului, el lovește fără cruțare pe Iudeu. Căci în adevăr, zicând etnicului: „Nu te lăudă“ și că „dacă te lauzi, nu porți tu pre rădăcină“, prin aceasta a arătat Iudeului, că faptul acesta merită laudă, cu care ocazie indirect îl aștă și-l întărește spre credință. Cu alte cuvinte îl pune pe Iudeu în rândul celor vinovați, îi arată paguba ce a suferit-o, și cum că alții stăpânesc acum cele ce erau ale sale.

„Dară vei zice: frântu-sau ramurile ca să mă altuiască eu?“ (Vers. 19). Iarăși în formă de antiteză construiește ceva cu totul contrariu celor dinainte, arătând prin aceasta că cele vorbite cu puțin mai înainte nu le-a grăit în mod absolut, ci cu scopul de a atrage pe Iudei. Așa dară mântuirea neamurilor nu stă în poticnirea Iudeilor, nici că acea poticnire este bogăție lumii, și nici nu ne-am mântuit din cauză că dâșii au căzut, ci cu totul din contra. Deși s'ar părea că el construiește cele vorbite aici din alt punct de vedere, totuși arată destul de lămurit îngrijirea cea mai dinainte a lui Dumnezeu și pentru neamuri. De aceea în-tregul pasaj îl țese în antiteză, și pe dânsul se apără de hănuială de ură către dâșii, în același timp și cu-vântul îl face ca să fie bine primit. „Bine“ (Vers. 20). A lăudat vorba spusă mai sus, și după aceasta iarăși înspăimântă pe Iudeu, zicând: „Pentru necredință s'au frânt, iară tu pentru credință stai“. Iată și altă laudă pentru unia, precum și altă învinovățire pentru alții; însă privește cum înfrâncază mândria etni-cilor: „nu te înalță cu mintea, zice, ci te teme“, căci faptul acesta nu este al naturii împrejurărilor, ci al credinței și al necredinței. S'ar părea că aici iarăși astupă gura etnicului, însă în realitate el învață și pe Iudeu că nu trebuie a lua samă la înrudirea cea după natură. De aceea a și zis: „nu te înalță cu mintea“; și privește, că n'a zis: «umilește-te», ci „te teme“, fiindcă lipsa de minte și trândăvia pricinuieste disprețul către alții. După aceea apoi urmând a jăli nenoro-cirea lor, pentru ca să facă vorba mai nesupărătoare, trece aceasta tot în rândul certărei care li-o face, zicând: „Că de n'a părținit Dumnezeu ramurilor celor

firești“, — și privește că n'a zis: «nici ție nu va părtini», ci „nu cumva și ție să nu ți părtiniască“ (Vers. 21), cu care ocazie depărtează orice neplăcere în vorbă, și face pe credincios ca să fie treaz în luptă. Cu alte cuvinte, prin acest pasaj pe unia se încearcă a-i atrage, iară pe ceilalți a-i modera.

„Vezi dară bunătatea și asprimea lui Dumnezeu; spre cei ce au căzut asprime, iară spre tine bunătate, de vei rămâneă în bunătate, de vreme ce și tu te vei tăia“ (Vers. 22). Nu a zis: «vezi succesele tale, vezi ostenele tale», ci vezi filantropia lui Dumnezeu, arătând prin aceasta că totul a fost al charului de sus, și prin urmare trebuie a fi cu frică. «Aceasta, zice, este pricina laudei tale, și deci aceasta facă-te de a te teme neconținut. Fiindcă pentru tine stăpânul s'a arătat bun, de aceia teme-te, căci bunurile hărăzite ție nu rămân nemișcate, dacă tu te trândăvești, precum nici rețele aceloră, dacă se vor schimba. Căci și tu dacă nu vei rămâneă în credință, vei fi tăiat», „Și aceia iarăși, de nu vor remânea (stărui) în necredință, se vor altui“ (Vers. 23), căci nu Dumnezeu i-a tăiat, ci îi singuri s'au frânt și au căzut. Și bine a zis „S'au frânt“, căci niciodată nu i-a tăiat și nici nu i-a scos cu desăvârșire, deși de multe ori au păcătuit mult. Ai văzut câtă putere are intențiunea omului? Ai văzut câtă autoritate are voința lui? Nimic din ale lor nu este nemișcătoriu, nici binele tău și nici răul aceluia. Ai văzut cum pe acela desnădăjduit l-a ridicat, iară pe acesta încrezătoriu în sine și îndrăzneț îl moderează? «Nici tu, zice, auzind de asprimea lui Dumnezeu să nu te desnădăjduiești, și nici tu auzind de bunătatea lui să nu te faci îndrăzneț. De aceia te-a tăiat pe tine cu asprime, ca dorind ceiace ai pierdut, să te întorci din nou, — iară cătră tine de aceia a arătat bunătatea sa, ca să rămâi în ea». Și n'a zis «în credință», ci „în bunătate“, adecă să faci totdeauna cele ce sunt vrednice de filantropia lui Dumnezeu, căci nu este nevoie numai de credință. Ai văzut cum nici pe aceia nu i-a lăsat să stea căzuți, și nici pe aceștia ca să cugete lucruri mari, ci pe unia îi așifă prin ceilalți, dând Iudeului imbold de a lua locul etnicului, după cum acesta i-a luat locul mai dinainte? Dară și pe etnic îl

infricoșează prin faptele întâmplate Iudeilor, ca nu cumvă să se îngâmfe, iară pe Iudeu îl îndeamnă de a se încuraja prin cele hărăzite Elinului. «Și tu, zice, vei fi tăiat, dacă te lenevești, căci și Iudeiul a fost tăiat. Însă și acela se va altui, dacă va lucra pentru acest scop, după cum te-ai altuit și tu». În fine cu multă înțelepciune întregul cuvânt el îl întoarce către creștinul dintre gînți, cciace obișnuiește a face în totdeauna, ca astfel în certarea celor mai tari să îndrepte pe cei mai slabi. Aceasta o face și pe la sfârșitul epistolei, vorbind de observarea cea strictă a mâncărilor.

Dară apoi această idee el o dovedește nu numai prin faptele petrecute, ci și prin cele viitoare, cciace putea convinge mai mult pe auditoriu. Apoi fiindcă voia să pună în mișcare o continuare necontrazisă a ideilor dinainte, de aceia mai 'ntâi pune dovada puterii lui Dumnezeu. «Dacă a și fost tăiați, zice, și aruncați la o parte, și alții au ocupat mai dinainte cele ale lor, totuși nici așa să nu se desnădăduiască „că puternic este Dumnezeu iarăși să'i altuiască pre ii“, căci el este cel ce săvârșește lucruri mai presus de nădejdea omului. Dară dacă cauți numaidecât rânduială firească în lucruri și consecință naturală în cugetările tale, apoi ai de aici dovada cea mai sigură. „Că dacă tu din maslinul cel din fire sălbatec, zice, te-ai tăiat și afară de fire te-ai altuit în maslin bun, cu cât mai vârtos aceștia cari sunt după fire, se vor altui într'al lor maslin“ (Vers. 24)? Dacă credința a avut putere de a face cciace este afară de fire, apoi cu atât mai mult va face cciace este după fire. Dacă acesta (etnicul) despărțindu-se de părinții săi cei după fire, a venit spre Abraâm afară de fire, apoi cu atât mai mult vei putea tu ca să'ți reiai ce este al tău. Răul care stăpânește pe etnic este după fire, căci după fire este și el maslin sălbatec; așa că binele la dânsul este afară de fire, și deci afară de fire s'a altuit în Abraâm; — dară cu tine este cu totul contrariu: binele la tine este după natură și deci dacă vorești să te reîntorci, tu nu te altuiești în rădăcină străină, ci te înțepenești bine în propria ta rădăcină. De ce iertare vei putea fi vrednic, dacă etnicul afară de fire a putut face aceasta, pe când tu n'ai putut face cciace pentru tine eră după fire, bă încă ai și trădat aceasta?»

Apoi fiindcă a zis „afară de fire“, și „te-ai altuit“, ca nu cumvă să crezi că Iudeul are ceva mai mult decât etnicul, iarăși revine și îndreptează părerea, arătând că și Iudeul se altuiește și zice: „cu cât mai vărtos aceștia cari sunt duple fire, se vor altui într'al lor maslin?“ — și iarăși: „că puternic este Dumnezeu iarăși să'i altuiască pre ii“. Dară și mai înainte de aceasta zice, că dacă nu vor rămâneă întru necredință, se vor altui. Când tu auzi pe apostol vorbind neconținut „duple fire“ și „afară de fire“ să nu îți inchipui că el spune de natura aceasta neștrămutată, ci prin aceste denumiri el invederează ceiace este rezonabil și cuviincios a face cinevă, și ceiace nu este nici cuviincios și nici rezonabil să facă. Cele bune, ca și cele rele, nu sunt naturale, ci sunt rezultate numai din voință și intențiune. Acum tu te gândește și la dulceața vorbelor, căci după ce zice că „și tu te vei tăia, dacă nu vei rămâneă în credință“ și „aceștia se vor altui, dacă nu vor rămâneă (stăru) în necredință“, deodată trece cu vorba din posomorire la cele mai plăcute și termină cu aceasta, făcând să se întrevadă de Iudei mari speranțe, dacă însă ar voi. De aceia și adaoge imediat:

„Pentru că nu voiesc ca să nu știți voi fraților taina aceasta, ca să nu fiți întru voi singuri înțelepți“ (Vers. 25). Sub nume de taină aici el spune de faptul necunoscut și negrăit care cu adevărat că este minunat și paradox, duple cum și aiurca zice: „Iată, taină voue zic: că nu toți vom adormi, iară toți ne vom schimbă“ (I. Cor. 15, 51). Deci, care este acea taină? „Că orbire din partea lui Israil s'a făcut“ zice. Aici iarăși muștră pe Iudeu, ca să se pară că moderează pe etnic. Ceiace el spune aici este același lucru pe care'l spuneă și mai în urmă, că necredința lor nu este generală, adecă la întregul popor Iudeu, ci în parte, duple cum zice și în alt loc: „Iară de m'a întristat cinevă, nu pre mine m'a întristat, ci din parte“ (II. Cor. 2, 5). Deci, el spune aici tot aceia ce spuneă și mai sus, zicând: „N'a lepădat Dumnezeu pre poporul său, pre care mai

'nainte l-a cunoscut", — și iarăși: „Ce dară? s'au poticnit ca să cază? Să nu fie!" Așa și aici el spune tot același lucru: că nu întreaga națiune s'a sustras dela credință, ci deja sunt mulți dintre dânșii cari au crezut, și cari vor crede și de acum înainte.

Apoi, fiindcă prin pasajul de care ni e vorba el a făgăduit ceva mare, aduce ca martur și pe Prorocul care grăiește cele ce urmează mai jos. Cum că s'a făcut orbire în Israil, el nu aduce nici-o mărturie, fiindcă faptul eră știut de toți; — însă că îi vor crede și se vor mântui, la aceasta aduce martur pe Isaia, care strigă cu mare glas și grăiește: „Veni-va din Sion cel ce izbăvește, și va întoarce păgânătățile dela Israil". Acum după ce el a pus semnul mântuirii, pentru ca nu cumvă să atribuie cineva această zicere timpurilor din urmă, adaoage imediat: „Și aceasta este lor cea dela mine făgăduință (așezământ), când voi lua păcatele lor" (Vers. 27), zicere tot a lui Isaia, în care e vorba de viitoriu, — adecă «nu atunci când vă veți tăia împrejur, nu când veți aduce jărtfe, nu în fine când veți face toate cele legiuite prin legea lui Moisi, ci când vă veți învrednici de iertarea păcatelor». Dară dacă aceasta a făgăduit Prorocul, și totuși nu s'a împlinit până acum cu dânșii, căci nu s'au bucurat de iertarea păcatelor prin botez, apoi de sigur că se va împlini în viitoriu; pentru care și adaoage apostolul: „Că fără căință sunt darurile și chemarea lui Dumnezeu" (Vers. 29). Și nu numai cu aceasta îi mângâie, ci și cu faptul deja petrecut; și ceiace s'a petrecut din continuarea împrejurărilor, aceasta tocmai o pune la început, zicând așa: „Dupre evanghelie cu adevărat vrăjmași sunt pentru voi; iară dupre alegere iubiți pentru părinți" (Vers. 28). Ca nu cumvă cel dintre neamuri să se trufiască zicând: «eu am stat drept, și să nu'mi spui ce s'ar fi putut întâmplă, ci ce s'a întâmplat», privește cum și prin acest pasaj îl moderează zicând: „Dupre evanghelie cu adevărat vrăjmași sunt pentru voi". «Fiindcă voi ați fost chemați, zice, de aceia dânșii au devenit mai îndărătnici și mai iubitori de ceartă. Cu toate acestea Dumnezeu nici așa n'a întrerupt chemarea voastră, ci așteaptă

pre toți cei dintre neamuri ca să creadă și să intre în creștinism, și atunci vor veni și aceia». Apoi prin acest pasaj li mai faco și altă mulțămire zicând: „Iară duple alegere iubiți pentru părinți“. Și ce vra să zică cu aceasta? Adecă «dacă îi sunt dușmani, atunci este pedeapsa lor; iară dacă sunt iubiți, apoi virtutea strămoșilor lor nu are nimic de comun cu dânșii, dacă nu vor crede». Cu toate acestea, duple cum am mai spus, apostolul nu încetează mângâindu-i cu vorbele, ca astfelu să-i poată atrage. De aceia el construiește cele spuse în urmă și cu alte idei, și zice: „Că precum și voi oarecând n'ați crezut lui Dumnezeu, iară acum v'ați miluit prin necredința acestora, așa și aceștia acum n'au crezut întru mila voastră, ca și îi să se miluiască. Că a încuiat Dumnezeu pre toți întru necredință, ca pre toți să-i miluiască“ (Vers. 30—32). Aici arată mai întâi chemați pre cei dintre ginți, dară fiindcă n'au voit, Dumnezeu a ales pre Iudei; care fapt s'a întâmplat și după aceasta, căci Iudeii nevoind a crede, el a chemat neamurile. Dară apostolul nu a stat aici, și nici că sfârșaste totul prin scoaterea lor, ci aduce vorba la aceia, ca și îi să fie miluiți iarăși. Privește acum câte acordă el celor dintre ginți, duple cum mai în urmă a acordat Iudeilor; «Fiindcă voi, zice, cei dintre ginți, n'ați crezut nicio-dată, apoi s'au apropiat Iudeii; și iarăși fiindcă aceștia n'au crezut, apoi v'ați apropiat voi. Inșă, cu toate acestea nu sunt pierduți până în sfârșit, „Că a încuiat Dumnezeu pre toți întru necredință“ zice, adecă i-a muștrat, i-a dovedit ca necredincioși, nu ca să rămână pentru totdeauna necredincioși, ci ca prin îndărătnicia unora să mântuiască pre ceilalți; cu alte cuvinte pe aceștia prin aceia, și pe aceia prin aceștia. Voi n'ați crezut, și aceștia s'au mântuit; și iarăși, aceștia n'au crezut, și voi v'ați mântuit. Dară voi nu v'ați mântuit astfelu, încât iarăși să ieșiți — ca Iudeii, — ci ca rămânând în credință, să-i atrageți și pe dânșii la credință prin zelul vostru».

„O adâncul bogăției, și al înțelepciunei, și al cunoștinței lui Dumnezeu! Cât sunt de necercate judecățile lui“ (Vers. 33)! Aici apostolul în-

torcându-și privirea la timpurile dinainte, și cunoscând economia lui Dumnezeu din început și până în timpul de față, prin care a fost făcută lumea, și cugetând cum el în diferite moduri a economisit toate, s'a minunat de toate acestea, și a strigat cu glas mare, incredintând pe auditori, că vor fi numai decît cele ce a spus. Dacă nu se vor petrece acestea, de sigur că nu s'ar mai fi minunat, și nici nu ar fi strigat cu glas mare. Cum că este „adânc“ el știe; însă cît de mare și ce fel de adâncime are, nu știe. Așa dară vorba aceasta este a unuia ce admiră și se minunează, iară nu a celui ce știe totul. Deci minunându-se și admirând bunătatea lui, după cît i-a fost cu puțință a mărit importanța acestei bunătăți, și a proclamat-o prin cele două numiri: bogăție și adânc. De aceste două, deci, apostolul s'a minunat, căci Dumnezeu le-a și voit și le-a și putut, și prin cele contrare a construit altele iarăși contrare.

„Cât sunt, zice, de necercate judecățile lui“, adică nu numai că sunt cu neputință de a fi pricepute, dară încă nici nu se pot cercă. „Și neurmăte căile lui“, adică economiile lui, căci și acestea nu numai că nu pot fi cunoscute, dară nici măcar cercetate. «Nici eu, zice, nu am aflat totul, ci numai o mică parte, nu însă totul, căci singur el știe ale sale». De aceia a și adaos: „Că cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s'a făcut lui sfetnic? Sau cine i-a dat mai 'nainte lui, și i se va răsplăti lui“ (Vers. 34)? Ceiace el spune aici, aceasta însămnă: că el (Dumnezeu) fiind atît de înțelept, nu este înțelept prin altul, ci el însuși este izvorul bunurilor; și lucrând atâtea, și atâtea bunuri dăruindu-ni nouă, nu ni le-a dat, fiind el imprumutat de altul, ci toate au izvorit dela dânsul; și nici datorind cuivă vre-o răsplată, ca și cum ar fi luat ceva dela el, ci însuși el este stăpânitoriul și înainte mergătorul tuturor bunurilor și a binefacerilor celor nesfârșite. Aceasta mai cu samă este bogăție: de a vărsa cu prisosință din ea, și a nu avea nevoie de altul. De accia a și adaos imediat: „Că dintr'ânsul, și printr'ânsul, și întru dânsul sunt toate“ (Vers. 36). El a aflat, el a făcut, el le stăpânește pe toate, căci este și bogat, și nu are nevoie să ia dela altul, este și înțelept, și nu are nevoie de sfetnic. Dară ce spun sfetnic?

Nici nu poate cineva să știe cele ale lui, ci numai el singur care este și bogat, și înțelept. Căci în adevăr că este mare bogăție faptul de a face atât de îmbelsugați pe cei dintre ginți, și multă înțelepciune faptul de a pregăti dascăli ai Iudeilor, pre cei mult mai inferiori decât Iudeii. Apoi după ce s'a minunat și a admirat în deajuns bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu, la urmă îi aduce și mulțămire, zicând: „Aceluia slava în veci. Amin“. Când apostolul spune ceva mare și negrăit, ca și aici, admirând sfârșaste cu slava ce i se cade. Aceasta o face și pentru Fiul, căci și acolo admirând a adaos la urmă: „Dintru care este Christos duple trup, care este preste toate Dumnezeu binecuvântat în veci. Amin“.

¹⁾ Pe acesta, deci, să'l imităm, și pretutindeni să slăvim pre Dumnezeu pentru îngrijirea ce o are de viața noastră, și nicidecum să nu ne încurajăm în virtuțile strămoșilor noștri, știind foarte bine exemplul Iudeilor. Printre noi creștinii nu este o astfelu de înrudire, ci înrudirea noastră este cea duple duch. Cu chipul acesta și Scitul devine fiul lui Abraâm, precum și fiul lui Abraâm duple trup devine mai înstrăinat de dânsul decât Scitul. Deci, să nu ne încurajăm cu succesele părinților, ci chiar de a'i aveâ cât de minunat pre născătoriul tău, să nu'ți închipui că'ți va fi deajuns aceasta spre mântuire, sau spre cinste și slavă, dacă nu devii rudă cu el duple modul vieței; — precum iarăși dacă ai un părinte căzut și netrebnic, să nu crezi că pentru aceasta ai a fi condamnat și rușinat, dacă tu iconomisești bine pe cele ale tale. Ce poate fi mai disprețuit ca gințile? Și cu toate acestea prin credință iute devin prieteni ai sfinților. Ce poate fi iarăși mai familiar ca Iudeii? Și cu toate acestea pentru necredința lor s'au înstrăinat cu desăvârșire de acea înrudire. Aceia este înrudire naturală și trebuitoare, și în puterca ei toți suntem rude, căci toți suntem din Adam, și nu ar

¹⁾ *Partea morală.* Noi trebuie a slăvi pe Dumnezeu sirguindu-ne în faptă bună și viețuind cuviincios. Că nu trebuie a ne încurajă cu succesele strămoșilor, ci cu ale noastre proprii. Cine anume sunt adevăratele rude duple duch, și că trebuie a imită pe Dumnezeu în toate. Despre blândetă, și că sărăcia nu vatămă cu nimic pe cineva, spre a face milostenii. (*Veron*).

putea unul să fie rudă mai deaproape cu altul decât celalalt, atât duple cuvântul lui Adam și al lui Noe, cât și duple cuvântul mumei noastre obștești — pământul, — pe când înrudierea cea duple duch este adevărată înrudi-
dire și vrednică de cununi, căci ea ne desparte de cei răi și netrebnici. Nu toți de aici ni sunt rude, ci numai cei ce sunt deopotrivă cu noi în modul vieții, și nici nu numim frați pe toți cari au îndurat aceleași scârbe ca și noi, ci numai pe aceia cari au arătat același zel ca și noi. Astfeliu pe unia ca aceștia Christos îi numește fiii lui Dumnezeu, iară pe cei contrari fiii diavolului, fiii necredinței, fiii gheenii și ai pierzării, Tot astfeliu și Timotheiu pentru virtutea lui eră numit de Pavel fiu, pe când pe fiul surorii sale nici duple nume nu'l știm. Căci deși acesta îi eră rudă de sânge, totuși nici un folos nu'i aducea, pe când cel ce și dela natură și prin locul nașterii eră străin — căci Timotheiu eră cetățean din Listra, — pe acela, zic, îl consideră ca cel mai aproape de dânsul.

Deci, iubitorilor; să devenim și noi fii ai sfinților, sau mai bine zis să devenim fii ai lui Dumnezeu. Cum că se poate a deveni și fii ai lui Dumnezeu, ascultă ce spune Christos: „Fiți dară voi desăvârșiți, precum și Tatăl vostru cel din ceriuri desăvârșit este“ (Math. 5, 48). De aceia când ne rugăm îl numim Tată, amintindu-ni nu numai de charul lui spre noi, ci și de virtutea lui, ca astfeliu să nu facem nimic nevrednic de o astfeliu de înrudi-
dire. «Și cum este cu puțină, zici, de a fi cineva fiu al lui Dumnezeu?» Dezbrăcându-te de toate patimile omenești, și arătând blândeță cătră cei ce te batjocoresc și te nedreptățesc, căci și Tatăl tău cel ceresc astfeliu se arată cătră cei ce îl defaimă. De aceia de multe ori zicând această vorbă el n'a pronunțat-o simplu «ca să fiți deopotrivă Tatălui vostru» ci numai după ce li-a zis: „Iubiți pre vrăjmașii voștri, binecuvânțați pre cei ce vă blestemă pre voi, binefaceți celor ce vă urăsc pre voi“ (Ibid, 44), numai după aceasta, zic, a adaos și acest premiu. Nimic nu ne poate apropiă atât de mult de Dumnezeu, și nu ne face deopotrivă cu el, ca această virtute. De aceia și Pavel când zice: „Fiți următori (imitatori) lui Dumnezeu“ (Efes. 5, 1), spune că să ne facem imita-

tori ai lui Dumnezeu și prin aceasta (blândețe). De sigur că avem nevoie de toate faptele cele bune, dară mai ales de blândețe și filantropic, fiindcă și noi avem mare nevoie de filantropia lui Dumnezeu, căci pe fiecare zi facem multe păcate, de cari nu ne putem mântui, decât prin marea lui milostivire. A da eleimosină mult sau puțin, nu se judecă duple măsura celor date, ci duple puterea averei celor ce dau. Așa dară nici tu cel bogat să nu cugeți lucruri mari, dacă ai dat, și nici tu cel sărac să nu te descurajezi dacă ai dat puțin, căci de multe ori tu ai dat mai mult decât acela. Nici nu trebuie de a ne văicără din cauza sărăciei, căci sărăcia tocmai face mai ușoară milostenia. Cel ce este stăpân a multor averi, este stăpânit și el de mai multă prostie, voiui să zic, de mai multă poftă de averi, — pe când cel ce are puțin, dejă s'a izbăvit de această tirănie, și de aceia găsește mai multe ocazii de a face binele. Acesta și în închisoare pășește mai ușor, și pre cei bolnavi îi cercetează mai ușor, și un pahar cu apă rece tot el îl dă mai ușor, — pe când acela nu se înjosește de a face nimic din acestea, ca unul ce este infumurat și mândru de bogăție. Nu te scărbi pentru sărăcia ta, căci sărăcia face mai ușoară călătoria la ceriuri. Chiar dacă nu ai nimic, totuși dacă ai sufletul compătimitoriu la nevoile altora, pentru aceasta ți se va da respătă cuvenită. De aceia și Pavel a porocit de a plânger cu cei ce plâng, și cu cei legați a fi împreună legați; căci cei mult compătimitori aduc mângăiere nu numai celor ce plâng, ci și altora cari sunt în alte împrejurări. Sunt împrejurări când un singur cuvânt poate să ridice pe unul zdrobit de dureri, mai mult chiar decât toți banii din lume. De aceia Dumnezeu a porocit de a da averile noastre săracilor, nu numai de a îndreptă sărăcia lor, ci și pe noi să ne învețe de a compătini la relele aproapelui. De aceia și iubitorul de argint este urit, nu numai că trece cu vederea pre cei săraci, ci și pentru că el se prăpădește singur în cruzime și neomenie mare, — duple cum și cel ce disprețuiește averile de aceia este iubit de toți, fiindcă este milostiv și filantrop. Și Christos când ferecește pe cei milostivi, nu ferecește numai pe cei ce fac milostenii prin bani, ci ferecește și laudă și pre cei ce fac aceasta prin buna lor intențiune. Această intențiune, deci, să o formăm destoinică de milă, și atunci toate cele bune vor urmă dela

sinc. Cel ce are voința și intențiunea filantropă și milostive, chiar de ar avea averi, el totuși stă în fruntea celor nenorociți, și de ar vedea pe cineva plângând, va plânge și el și se va boci; de ar vedea pe cineva nedreptățit, el îi va lua apărarea, de ar vedea vre-un om necăjit, el îi va întinde mână de ajutoriu. Căci el având cu sine tezaurul tuturor bunătăților, adecă suflet milostiv și filantrop, de acolo vor izvorî toate cele necesare fraților lui, și se va bucura de toate recompensele acordate de Dumnezeu. Deci, ca și noi să ne putem bucura de acele recompense, apoi mai înainte de orice să ni formăm sufletul blând și filantrop. Căci numai astfel ne vom bucura și aici de mii de bunuri, și acolo ne vom învrednici de cununile cele nevestegite. Căroră fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXI

„Rogu-vă dară pre voi fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu, să vă puneți înaintea trupurilor voastre jărtfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, slujba voastră cea cuvântătoare“ (Cap. 12, 1).

Fiindcă a vorbit multe despre filantropia lui Dumnezeu, și a arătat îngrijirea lui cea nespusă, precum și bunătatea cea nepovestită, și care nici nu se poate cerca, apoi la urmă tocmai acestea ni le pune înaintea, ca să convingă pre cei ce au primit asemenea binefaceri, de a arăta o viață vrednică de acest char. Deci, deși a vorbit atâtea, totuși nu conținește de a ruga pe auditori, deși nu se roagă pentru cele ce eră să se bucure el, ci pentru cele prin cari dâșii aveau a câștiga. Și ce te minunezi, dacă el nu încetează a se ruga, când pune înaintea lor și îndurările lui Dumnezeu? «Fiindcă de aici, zice, din îndurările lui Dumnezeu izvorăsc pentru voi miile de bunuri, de aceia sfiți-vă și umiliți-vă. Căci dacă voi puneți înaintea lui Dumnezeu rugăciunile voastre,

apoi este demn ca să nu vă arătați nevrednici de îndurările lui. Pentru toate aceste îndurări, zice, prin cari voi v-ați mântuit, eu vă rog». Dupre cum cineva voind a rușină pre cel ce a primit mari bine-faceri, ar pune de față ca rugătoriu chiar pe binefăcătoriu, așa face și apostolul aici. Și de ce te rogi? spune-mi. „Să vă puneți înainte, zice, trupurile voastre jărtfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, slujba voastră cea cuvântătoare“. Fiindcă a zis: „jărtfă“, apoi ca să nu crezi că el poronțește de a ne sfâșia trupurile, imediat a adaos: „vie“. Apoi deosebind această jărtfă de cea Iudaică, zice „sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, slujba voastră cea cuvântătoare“, căci cea Iudaică este trupească, și nu este mult plăcută. „Că cine a cerut aceasta din mâinile voastre“ (Isaia 1, 12)? zice Dumnezeu prin gura Prorocului; și în multe locuri se vede cum el respinge jărtfele lor. «Inșă nu pe aceasta o cerea Dumnezeu, zice, ci mai cu samă jărtfa cea sfântă, slujba cea cuvântătoare», pentru care și zicea Prorocul: „Jărtfa laudei mă va slăvi“ (Ps. 49, 24), și iarăși: „Lăuda-voiu numele Dumnezeului meu cu cântare... și va plăcea lui Dumnezeu mai mult decât vițelul tânăr, cei răsar coarne și unghii“ (Ps. 68, 34. 35), și aiurea iarăși scoțând această jărtfă, zicea: „Au doară voiui mânca carne de tauri, sau sânge de țapi voiui bea?“ după care imediat adaoge: „Jărtfește lui Dumnezeu jărtfă de laudă, și dă celui prea înalt rugăciunile tale“ (Ps. 49, 13. 14). Așa și Pavel aici poronțește de a pune înainte trupurile ca jărtfă vie. «Și cum s'ar putea, zici tu, ca să se facă trupurile noastre jărtfă lui Dumnezeu?» Ascultă: ochiul tău să nu vadă nimic rău, și atunci s'a făcut jărtfă lui Dumnezeu; limba ta să nu vorbiască nimic necuviincios, și atunci a devenit jărtfă; mâna ta să nu facă nimic nelegiuit, și atunci ea s'a făcut ardere de tot (olocaustă). Dară mai bine zis, nu sunt de ajuns nici acestea, ci toate mădulările trupului nostru trebuie de a conlucra spre săvârșirea faptelor bune, ca de pildă mâna să facă milostenii, gura să binecuvinteze pe cel ce ne blestemă,

auzul să se îndeletnicească neconținut cu ascultarea sfințelor lui Dumnezeu scripturi. Jărtfa adevărată nu are nimic necurat în ea; jărtfa este pârgă (ἀπαργή) a tuturor celorlalte. Deci și noi să aducem jărtfă lui Dumnezeu, și mâinile, și picioarele, și gura, și toate celelalte mădulări ale trupului nostru. Astfelu de jărtfă este bine plăcută lui Dumnezeu, pe când jărtfa Iudeilor nu eră plăcută, fiindcă eră necurată. „Jărtfele lor, zice, ca pânea plângerii (jălaniei) lor“ (Osié 9, 4). Nu însă tot așa este jărtfa noastră. Aceia arată mort pe cel jărtfit, pe când aceasta îl face viu. Numai când vom omori mădulările noastre, vom putea să fim vii. Legea jărtfei este comună, și pentru aceasta ca și pentru aceia, însă modul focului este paradox și minunat. Aici nu este nevoie nici de lemne, și nici de alte materii arzătoare, ci numai focul nostru viază și lucrează prin sine însuși, și nici nu arde altariul de jărtfă, ci încă mai mult îl întărește și imputernicește (μᾶλλον ζωογονεῖ ἐν τῷ = mai mult îl vivifică, îl face de a avea mai multă viață). O astfelu de jărtfă cerea Dumnezeu încă din început, pentru care și zicea Prorocul: „Jărtfă lui Dumnezeu duchul umilit“ (Ps. 50, 19). Și cei trei coconi tot o astfelu de jărtfă au oferit lui Dumnezeu, zicând: „Nu este stăpânitoriu nici Proroc, nici loc de a rodi și a afla mila, ci în suflet înfrânt și în duch de smerenie să fim primiți“ (Cântarea celor 3 Coconi, Vers 14. și 15).

Dară tu gândește-te, cum apostolul face uz de fiecare cuvânt cu cea mai mare exactitate. El n'a zis «fa-ce'ți trupurile voastre jărtfă», ci „puneți înainte trupurile voastre jărtfă vie“, ca și cum ar fi zis: «să nu mai aveți nimic de comun cu ele, căci le-ați incredințat altuia. Fiindcă și cei ce pun înainte caii cei de rezboiu, la urmă nu mai au nimic de comun cu dâșii. Tot așa și tu punând înainte în rezboiul ce'l porți contra diavolului mădulările tale, nu le înjosi singur în slujbe proaste, când ai a stă în acel rezboiu înfricoșat». Pe lângă aceasta el mai arată și altceva aici, adică că trebuie a face mădulările trupului încercate, dacă voim cu adevărat a le pune înainte, fiindcă nu le punem înaintea oamenilor de pe pământ, ci înaintea însuși a împăratului tuturor, înaintea lui Dumnezeu, nu numai de

a rezboi pe diavolul, ci de a avea pe însuși împăratul șezând pe ele. Și nici că se leapădă el de a ședeă pe mădulările trupului nostru, ci încă o dorește aceasta mult; și ceiace un împărat pământesc nu ar preferă, aceia o preferă stăpânul îngerilor.

Deci, fiindcă urmează a fi și puse înaintea lui, și tot-odată a i se aduce și jărtfă, de aceia scoate dintr'ânsele orice prihană, căci de vor avea în ele ceva spurcat, nu vor putea de loc să fie jărtfă. Căci nici ochiul nu poate a se aduce jărtfă dacă vede cele murdare, nici mâna nu poate a sta în fața lui, dacă răpește avutul străin, nici picioarele, dacă schiopătează și călătoresc prin teatruri, nici pantecele ce slujaste imbuibărilor și aprinde poftele plăcerilor, nici inima care are în ea amor desfrănat, sau iuțime necumpătată, nici limba ce vorbește lucruri uricioase. De aceia trebuie de a cercetă și a examina din toate părțile trupul nostru. Fiindcă dacă celor din legea veche, cari aduceau jărtfe, li se poroncea de a cercetă bine animalul destinat jărtfei, și nu eră permis de a jărtfi animal cu urechile tăiate, sau cu coada ciuntă, sau pătîmind de răie, sau având picîngini pe trup, apoi cu atât mai mult noue, cari nu proaducem ca jărtfă oi sau alte animale necuvântătoare, ci ne proaducem jărtfă pe noi înși-ne; cu atât mai mult noi, zic, trebuie de a arătă o mai mare exactitate în proaducerea ca jărtfă a trupului nostru, și din toate părțile să căutăm a fi curați, ca să putem și noi grăi ca Pavel: „Că eu iată mă jărtfesc, și timpul despărțirii mele s'a apropiat“ (II. Timoth. 4, 6). El eră mai curat decât orice jărtfă, și de aceia se numia pre sine jărtfă. Aceasta va fi atunci când vom uicide pe omul cel vechiu, când vom omori mădulările noastre cele de pe pământ, și când vom răstigni lumea nouă înși-ne. Astfeliu fiind, noi nu vom mai avea nevoie nici de cuțit de jărtfă, nici de altar de jărtfă, și nici de foc; sau mai bine zis vom avea nevoie de toate acestea, însă nu făcute de mână, ci ni vor veni toate de sus, și focul, și cuțitul, iară ca altariu de jărtfă ni va servi lățimea ceriului. Că dacă Elie aducând lui Dumnezeu jărtfă simțitoare, și s'a coborît din ceriu foc încât a consumat totul, și apa, și lemnele, și petrele, apoi aceasta va fi cu atât mai mult cu tine. Chiar de ai avea ceva trecătoriu și pământesc, totuși dacă proaduci jărtfa cu

cuget curat, se va cobori focul duchului, și ceiace este pământesc va consuma, și întreaga jărtfă o va desăvârși. Ce va să zică „slujba cea cuvântătoare“? Adecă slujba cea spirituală, viața cea după Christos. După cum cel ce este sfințit și slujăște în casa lui Dumnezeu, orice feliu ar fi el, se moderează atunci și se face mai de respectat, tot așa și noi trebuie a ne găsi în toată viața noastră pământească, ca fiind sfințiți și slujind lui Dumnezeu. Și va fi aceasta dacă în fiecare zi îi vei proaduce jărtfă, și vei fi singur preot jărtfitoriu al trupului tău, și al virtuții cei duhovnicești, ca de pildă când îi proaduci ca jărtfă prudența ta, milostenia, blândeța și nerăutatea. Toate acestea făcându-le, tu îi aduci slujbă cuvântătoare, adecă neavând nimic trupesc, nimic simțitoriu, nimic prost și înjositoriu.

Înălfând deci auditoriul prin aceste denumiri, și hotărînd pe fiecare ca preot jărtfitoriu al trupului său, la urmă spune și modul prin care este cu puțință a face aceasta. Și care este acel mod? „Să nu vă asemănați chipului veacului acestuia, zice, ci să vă schimbați la față întru înnoirea minții voastre“ (Vers. 2). Fiindcă, în adevăr, chipul veacului acestuia este pironit la cele pământești, este înjosit și trecătoriu, nu are nimic înalt, nu este drept și nici încontinuu, ci toate le are răsturnate pe dos. Deci, dacă voiești a pași drept, nu-ți conforma pașii tăi după chipul veacului acestuia, căci nimic din ale lui nu rămâne, nimic nu durează. Pentru aceia a și numit chip, după cum zice și aiurea: „că trece chipul lumii aceștia“ (I. Cor. 7, 31), fiindcă nu are nimic durabil, nimic statornic, ci toate trecătoare și nestatornice. De aceia zicând „chipului veacului acestuia“ prin aceasta arată nestatornicia, iară prin expresiunea „chipului“ învederează ceva care nu există în realitate. Că de ai spune de avere, de slavă, de frumuseța trupului, de dezmerdări, sau și de alte ca acestea, ce se cred a fi mari, toate nu sunt decât chip și nici de cum adevărul lucrului, aparență și mască care nu rămâne în ființă. «Tu însă, nu te asemeni acestui chip, zice, ci, „schimbă-te la față întru înnoirea minții“ Nu zice «reformează-te (μετανοήσεις)» ci „schimbă-te la față (μεταμορφώ)» arătând prin aceasta că fiind vorba de

lume, aici este numai chip, pe când vorbind de virtute, nu mai este chip, ci formă adevărată, ce are o frumuseță naturală, care nu are nevoie de fărâmaturi și meșteșugiri, ce sunt izvorite din faptele apărute și imediat dispărute. Fiindcă cu adevărat, că toate cele ale lumii se nimicesc mai înainte chiar de a se arăta, căci dacă arunci la oparte chipul ($\tau\chi\iota\mu\alpha$), iute vei vedea forma reală.

Nimic nu este mai slab ca răutatea, și nimic nu este mai ușor de a rezboi, ca răul. Apoi fiindcă ca oameni putem păcătu pe fiecare zi, de aceea apostolul mângăie pe auditoriu și-l îndeamnă ca în fiecare zi să se înnoiască. Ceiace noi facem cu casele cele vechi, că pe flece zi și necontenit le repărăm, aceasta fă și tu cu tine însuși. Ai păcătu astăzi? Ți-ai învechit sufletul? Nu te desnădăjdui, și nici să nu cazi din nou, ci înnoiește-ți sufletul cu pocăința, cu lacrimile, cu mărturisirea și cu facerea celor bune, și niciodată să nu încetezi de a face aceasta. Și cum vom putea face aceasta? „Ca să cunoașteți”) voi care este voea lui Dumnezeu cea bună, și plăcută, și desăvârșită“. Când apostolul zice «înnoi-vă» sau că spune prin această expresiune «să cunoașteți interesele voastre și voința lui Dumnezeu», sau că zice «că puteți a vă înnoi așa felu, în cât să cunoașteți interesele voastre, și ce anume voicște Dumnezeu». Dacă știi aceasta, apoi știi a deosebi natura lucrurilor bine, și atunci pășește pe cărarea ce duce spre virtute. «Dară, zici tu, cine nu știe interesele sale? Cine nu cunoaște care este voea lui Dumnezeu?» Cei ce sunt ca fermecați de cele ale lumii; cei ce consideră bogăția ca ceva vrednic de râvnit, iară sărăcia o disprețuiesc; cei ce alungă stăpânia; cei ce stau cu gura căscată la slava lumească; cei ce se cred singuri de oameni mari; cei ce ridică case strălucite; cei ce cumpără morminte de mare preț, și au turme de robi; cei ce au pe lângă dâșii roiu întreg de eunuci. Toți aceștia, zic, nu știu nici interesele lor, și nici voea lui

) Notă. În edițiunea Sf. Crisostom acest pasaj are la început fraza următoare: «ὅτι τὸ θεμικότερον ὑμᾶς τὸ διακρίνειν καὶ γινώσκειν»: adică «spre a cercă voi interesele voastre, și să cunoașteți...». Fiindcă în șirul explicațiilor Sf. Crisostom vorbește și de această frază, omisă din textul nostru, de aceea am crezut că e bine de a o intercală aici. (Trad.)

Dumnezeu nu o cunosc. De altfelii aceste două — interesele noastre și voința lui Dumnezeu — sunt unul și același lucru. În adevăr că Dumnezeu voiește, sau dorește ca cele ale noastre să fie bune; deci ceea ce el voiește, aceea este și în interesul nostru. Și ce oare voiește Dumnezeu? A vieții în sărăcie, în umilință, în disprețuirea slavei, în înfrânare, iară nu în dezmerdări, — în scârbe și necazuri, și nicidecum în liniște și trândăvie, în a plânge, iară nu în a fi desmetici și rizând, și în celelalte toate pe cari el le-a legiuit. Dară cei mai mulți toate acestea le cred de rău augur; — atât de departe sunt ii de a cunoaște cari sunt interesele lor, și care este voința lui Dumnezeu. De aceea, nici că vor putea aceștia vre-odată să se apropie măcar de ostenele cerute în facerea faptelor bune. Cei ce nu știu nici măcar ce este virtutea, iară în locul virtuții admiră răul, și în loc să aibă femeii înțelepte, ii se culcă cu femeii curve, cum vor putea să se despartă de veacul acesta? Pentru aceea trebuie ca mai 'nainte de toate să avem bine regulată judecata noastră asupra lucrurilor. De pildă: chiar de nu am săvârși fapta bună, noi totuși trebuie a lăuda fapta bună; chiar de nu am fugi de răutate, noi totuși trebuie a înfruntă și a biciui răutatea, ca astfelii hotărîrea noastră să fie nepărtinitoare. Pe această cale pășind, noi vom putea în curgerea timpului a ne deda și faptelor celor bune. De acela și apostolul a porocit de a ne înoi, zicând: „spre a cercă voi interesele voastre, și să cunoașteți care este voea lui Dumnezeu“. Aici mi se pare că se atinge și de Iudei, ca cei ce au avut legea, căci și viața prescrisă de legea veche eră tot voința lui Dumnezeu, însă nu aceea perfectă — căci lor li s'a acordat numai ceiace eră potrivit cu slăbăciunea lor. — fiindcă voința cea desăvârșită și plăcută este numai viața cea nouă. Dacă apostolul a numit această viață slujbă cuvântătoare, a făcut-o numai spre deosebire de viața din legea veche.

„Că zic prin darul ce mi s'a dat mie, tuturor celor ce sunt între voi, a nu cugetă înalt afară decât li se cade a cugetă; ci a cugetă spre a fi cu mintea întreagă, precum fiecăruia a împărțit Dumnezeu măsura credinței“ (Vers.

3). Mai sus spunând „Pentru îndurările lui Dumnezeu vă rog pre voi“, aici iarăși spune: „Prin charul“. Privește umilința dascalului, privește cuget moderat, fiindcă nici-odată el nu se crede pe sine a fi vrednic de credință pentru niște astfelu de îndemnuri și povețe, ci acum ia în ajutorul său îndurările lui Dumnezeu, altădată charul lui, ca și cum ar zice: «ceiace eu vă vorbesc, nu este dela mine, ci dela Dumnezeu». Și nu zice: «Că zic voue prin înțelepciunea lui Dumnezeu, că vă zic voue prin legiuirile lui Dumnezeu», ci „prin darul“, amintind neconținut de binefacerile lui Dumnezeu, ca astfelu să-i facă mai recunoscători, și să li arate că sunt răspunzători și de acest dar.

„Tuturor celor ce sunt între voi“, adică nu numai cutăruia sau cutăruia, ci stăpânitorului și celui stăpânit, robului și celui slobod, celui prost ca și celui înțelept, bărbatului și femeii, celui tânăr ca și celui bătrân, căci legea aceasta este obștească, fiindcă este legea stăpânului a toate. Cu chipul acesta și cuvântul îl face mai ușor de primit, punând tuturor înainte cele poroncite, chiar și înaintea celor ce nu sunt răspunzători, ca astfelu cei vinovați și vrednici de această certare și îndreptare, să-l primiască mai cu ușurință. Și ce 'mi zici? spune-mi. „A nu cugetă înalte, afară decât li se cade a cugetă“. Aici el introduce pe muma tuturor bunurilor, voui să zic umilința, imitând și prin aceasta pe dascalul său. Căci duple cum acela suindu-se pe un munte înalt, și urmând a-și împleți povătuirile lui morale, de aici a început mai 'ntâi, și aceste temelii a pus, zicând: „Fericiți cei săraci cu duchul“ (Math. 5, 3), tot așa și Pavel, dela cele dogmatice scoborându-se acum la cele morale, a învățat în general orice virtute, cerând dela noi această jertfă admirabilă; însă voind a descrie virtutea și în parte, ca dela cap el începe cu umilința, zicând: „A nu cugetă înalte, afară decât li se cade a cugetă“, căci aceasta este voința lui Dumnezeu, „ci a cugetă spre a fi cu mintea întreagă“. Ceiace el spune aici, aceasta însumă: am luat cugetare, nu ca să o întrebuițăm în fapte lipsite de orice rușine, ci în fapte bune, în fapte dictate de prudență. Și nu zice: «spre a vă umili», ci

„spre a fi cu mintea întreagă“. Prin expresiunea „mintea întreagă“ (σωφροσύνη = prudență, sobrietate, moderațiune) el înțelege aici nu virtutea aceea care e contrară necercnăriei și desfrânării în genere, și nici a se izbăvi de desfrâu, ci a fi treaz cineva, și a fi sănătos la minte, fiindcă cuvântul chiar σωφροσύνη însemnă a avea mintea sănătoasă (σώας ἔχειν τὰς ψυχάς). Deci, arătând că cel ce nu este cumpătat în faptele lui, nu poate fi nici întreg la minte, adică nu poate fi statornic și sănătos cu mintea, ci un astfelu de om se abate din calea cea dreaptă, și este mai smintit decât un nebun, — în această însemnare el a numit prudența umilință sau smerenie.

„Precum fiecăruia a împărțit Dumnezeu măsura credinței“. Fiindcă darea, sau mai bine zis acordarea charurilor pre mulți dintre aceștia, ca și pre mulți dintre Corintheni, îi îngâmfase până la lipsă de minte, apoi privește cum apostolul dă pe față aici cauza boalei, și cum câte puțin o nimicește. Căci după ce zice că trebuie a cugeta cineva spre a fi cu mintea întreagă, adaugă imediat: „Precum fiecăruia a împărțit Dumnezeu măsura credinței“. Sub denumirea „credință“ de aici, el a numit charurile acordate; iară când zice că „a împărțit“, prin această expresiune el mângâie și pre cel ce a primit mai puțin, în același timp însă moderează și pre cel ce s'a bucurat a primi mai mult. Deci, dacă Dumnezeu a împărțit, și dacă isprava (succesul) nu este a ta, de ce cugești lucruri mari? Dară dacă cineva nu ar numi aici credința charurile acordate, apoi și atunci îl arată pe apostol încă mai mult umilind pe cei mândri și îngâmfați. Căci dacă credința, după care minunile se săvârșesc, este cauza charurilor acordate de Dumnezeu, de ce atunci cugești lucruri mari? Fiindcă dacă Christos n'ar fi venit, și nici nu s'ar fi întrupat, de sigur că nici cele ale credinței nu ar fi mers departe. Așa că toate bunurile de acolo își au începutul. Deci, dacă el acordă charurile, apoi știe cum să le împartă, căci pe toți i-a făcut el, și de toți se îngrijaște deopotrivă. Și duple cum a acordă acele charuri vine dela filantropia lui, tot așa dela filantropia lui vine și măsura, adică câtimea ce urmează a da. Nu el, care dela început a arătat bunătate cătră tine, prin faptul că a

acordat charuri, nu el, zic, ar putea ca să te obijduiască sau să te trădeze în măsura ce ți-a dat. Dacă voia ca să te disprețuiască și necinstiască, nu ți-ar fi dat de loc; dară dacă el s'a silit ca să te mântuiască și să te cinstiască — căci de aceia a și venit și a împărțit atâtea bunuri — de ce te tulburi și te neliniștești, și abuzezi de cugetarea ta în lucruri nebunești, necinstindu-te pe tine singur mai mult decât cel nebun dela natură? Căci a fi cineva nebun dela natură, nu este o crimă sau vr'un păcat; — însă a deveni nebun prin cugetare, pe lângă că se lipsește de orice iertare, dară apoi și osândă mai mare aduce.

¹⁾ Astfeliu sunt, iubiților, toți acei ce se încred în înțelepciunea lor, căci cugetă lucruri mari de dânsii, și cad în cea mai de pe urmă nebulie. Nimic nu poate face pe cineva prost și smintit atât de mult, ca lipsa de o judecată sănătoasă, sau lipsa de minte. De aceia și Prorocul numia pe barbar așa, zicând: „Cel nebun nebune va grăi” (Isaia 32, 6). Și ca să'i cunoști nebulnia lui chiar și din vorbe, ascultă ce zice: „Sui-mă-voiu deasupra norilor, și voiu fi asemenea celui prea înalt” (Ib. 14, 14) și „Toată lumea cu mâna mea o voiu lua ca un cuib, și ca niște ouă părăsitate o voiu ridica” (Ib. 10, 14). Și ce poate fi mai nebulnesc ca aceste cuvinte? De altfeliu fiecare famfaronadă atrage după sine imediat hulă și dispreț. Dacă ași aduce la mijloc fiecare vorbă a acestor smintiți, nu ai putea să ți dai sama bine dacă vorba e a unui nebun sau a unui asemenea smintit, pentru că unul și același defect este la amândoi. Un alt barbar iarăși zicea: „Dumnezeu sunt eu, și nu om” (Iezechiil 28, 2), și altul iarăși: „Nu cumivă va putea Dumnezeu să vă mântuiască sau să vă scoată din mâinile mele” (Daniil 3, 13)?, și un altul deasemenea: „Nu știu pe Domnul, și pre Israil nu'l voiu lăsa să meargă” (Exod. 5, 2). Dară și nebunul arătat de Proroc,

¹⁾ *Partea morală.* Despre lipsa de minte, și despre cei ce încrezându-se în înțelepciunea lor, cugetă lucruri mari de dânsii. Că prostia și mândria vin din faptul că nu cunoaște cineva pe Domnul. Și despre umilință. (Veron.).

că zice în inima lui „Nu este Dumnezeu“ (Ps. 13, 1) astfelu este, după cum și Cain când răspundea: „Nu cumva sunt eu păzitoriu al fratelui meu“ (Fac. 4, 9)? Oare ai putea să deosebești cuvintele acestea de ale nebunilor? Lipsa de minte, sau ușurința, vine dela abaterea minții din hotarele prescrise de Dumnezeu, și ea este care face pe oameni nebuni și îngâmfați. Căci dacă începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu, e văzut lucru că începutul nebuniei este a nu cunoaște pe Dumnezeu. Deci, dacă a cunoaște pe Domnul este înțelepciune, iară a nu-l cunoaște nebunie, apoi a nu-l cunoaște vine dela îngâmfare și mândrie drăcească, căci începutul mândriei este a nu cunoaște pe Domnul. Deci, mândria este nebunia cea mai de pe urmă. Astfelu a fost și Nabal ¹⁾, căci dacă nu față de Dumnezeu, apoi față de om a devenit smintit din cauza ușurinței lui, însă mai în urmă a murit de frică. Când cineva iese din măsură și din hotarele înțelepciunii, devine în același timp și fricos și obraznic, fiindcă sufletul lui a slăbit. După cum trupul când își pierde temperamentul său regulat și cumpătat, este consumat de toate patimile, fiindcă a devenit bolnăvicios, tot așa și sufletul când a pierdut simțământul acel mare al umilinței, capătă o aplecare oarecare de slăbăciune, căci devine fricos, obraznic și prost, și la urmă nu se mai cunoaște chiar pe sine. Dară cel ce nu se cunoaște pe sine, cum va putea cunoaște cele mai pre sus de sine? După cum cel ce este stăpânit de nebunie, în timp ce nu și mai dă samă de dânsul, nu știe nici cele ce sunt înaintea picioarelor lui, și după cum și ochiul când orbește întinecă toate celelalte mădulări ale trupului, — același lucru se petrece și cu lipsa de judecată sănătoasă, adică cu lipsa de minte. De aceia astfelu de oameni sunt mai ticăloși decât cei furioși și nebuni dela natură. Căci și îi întocmai ca și cei nebuni provoacă risul, și îi ca și aceia sunt greșoși. Și-au ieșit din minți ca și aceia, însă nu se bucură de mila altora ca și aceia. Sunt nebuniți ca și aceia, însă nu sunt scuzaibili ca dânsii, ci numai sunt urâți de toată lumea. Au aceleași defecte ca și aceia, însă sunt lipsiți de iertarea acelora. Acești oameni se fac de ris nu numai prin vorbele ce ies din

¹⁾ Notă. A se vedă I Impărați. Cap. 25. (Trad.).

gura lor, ei și prin schimile și mișcările lor. Căci, spune-mi: de ce tu îți întinzi gâtul când mergi? De ce pășești în vârful degețelor? De ce te îngâmfi? De ce te mândrești? Nu poți face nici un fir de păr, fie alb, fie negru, și totuși tu ca și cum stăpânești totul în lume, așa umpli după vânturi. Poate că ai voi a-ți face și aripi, ca să nu mai călătorești pe pământ; poate că poțestești de a fi un monstru. Acum însă oare nu te-ai făcut pe tine însuși monstru — fiind om — încercându-te de a zbură? Cum te voiu numi oare, spre a nimici ușurința și lipsa ta de minte? Să-ți zic că ești țără, cenușă, fum și praf? Am spus de sigur prin acestea micimea ta, însă nu am nimerit a arăta exact icoana pe care o voiam; fiindcă eu voiam a reprezenta exact și trufia ca și ușurătatea ta. Așa dară ce icoană potrivită am putea găsi acestor oameni? Mie mi se par că se asemănă cu călții aprinși. Căci și aceștia după aprindere se pare că se umflă și se ridică în sus, însă o mică atingeră de mână și e deajuns a se împrăștiă cu totul, și a se arăta mai pre jos de orice cenușă. Astfeliu sunt și sufletele unor asemenea oameni, căci o singură suflare, sau un atac cât de mic va putea să umiliescă și să sfărâme ușurința lor. Omul ușor la minte este negreșit și bolnav. Înălțimea la care se crede ajuns nu este sănătoasă, ci duple cum clăbucii de sopon se sparg ușor, tot așa de ușor se pierd și aceștia. Dacă nu crezi, apoi dă-mi un om obraznic și lipsit de minte, și-l vei vedeă cum a devenit printr'o împrejurare oarecare mai fricos decât toți fricoșii. Duple cum para ce se ridică din găteje, odată cu aprinderea lor a prefăcut și gătejele în cenușe, pe când natura lemnului tari nici nu o lasă de a le aprinde ușor, iară după ce le-a aprins nu se nimicește atât de ușor, tot așa și sufletele statornice și ințepenite bine nu se vor putea aprinde și nici stinge cu ușurință, ci în ambele cazuri suferința va fi de scurtă durată.

Acestea știindu-le, iubiților, să ne îndeletnicim cu umilința, căci nimic nu este mai puternic ca dânsa. Umlința este mai puternică decât peatra, mai tare decât diamantul, și ne ține în mai mare siguranță decât toate pîrgurile și zidurile cetăților, fiindcă ea este mai pre sus de toate uneltirile diavolului. Duple cum lipsa de minte, sau ușurință, face ca cineva să cadă lesne în cele mai mici peripeții ale vieții, fiindcă, duple cum am zis,

ea se sparge mai ușor decât o bășică de apă, se rupe mai degrabă decât pânza paianjinului, și se împrășteie mai iute decât fumul, — tot așa umilința întărește și împuternicește pe om în orice împrejurări ale vieții. Deci, pentru ca să fim bine înțepenii ca pe o peatră vârtosă, să lăsăm la o parte ușurința, și să preferăm umilința, căci numai așa vom afla liniște și repaos și în viața aceasta, iară în cea viitoare ne vom putea învrednici tuturor bunurilor făgăduite, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXII

„Că precum într'un trup multe mădulări avem, și mădulările n'au toate o lucrare, într'acestași chip și cei mulți un trup suntem întru Christos, iară fiecare unul altuia mădulează“ (Cap. 12, 4. 5).

Iarăși întrebuințază același exemplu pe care l-a întrebuințat și în epistola către Corintheni, înfruntând acciași patimă ca și aici. De altfel mare este în adevăr puterea medicamentului întrebuințat de apostol, mare este și tăria exemplului adus, căci poate să vindece boala lipsei de minte, sau a ușurinței omenești. «De ce, zice, cugeți lucruri mari de tine? Sau de ce iarăși un altul te disprețuiește pe tine? Oare nu suntem cu toții, mici și mari, un trup? Deci, când după cap suntem cu toții un trup, și unii altora mădulări, de ce prin lipsa de minte te sfășii pe tine singur? De ce rușinezi pe fratele tău? Că după cum acela este măduleziul tău, tot așa și tu ești măduleziul lui, și deci mare este egalitatea de cinstire dintre voi și din acest punct de vedere». Așa dară apostolul a pus aici două motive puternice, spre a nimici ușurința lor și lipsa de minte: și că suntem mădulări unul altuia, adecă nu numai cel mic măduleziu a celui mare, ci și cel mare măduleziu celui mic, și că cu toții suntem un trup; — sau mai bine zis trei

sunt acele motive, căci a arătat și charul ce ni s'a dat. «Deci, zice, nu cugetă lucruri mari, căci ți s'a dat acest dar de Dumnezeu, și nu l-ai luat tu, nici nu l-ai aflat tu». De aceea el atingându-se de charurile date, n'a zis că unul a luat mai mult, iară altul mai puțin, dară ce? „De multe feluri“, căci zice: „Având daruri de multe feluri“ (Vers. 6), adevă nu mari, nici mici, ci „de multe feluri“. Și ce este, dacă nu ți s'au rânduit și ție aceleași ca și fratelui tău? Căci trupul același este. Deci, începând dela charuri, el sfârșaste cu faptele, căci după ce spune de prorocie, de slujbă și de celelalte, la urmă sfârșaste cu eleimosina, cu îngrijirea și ajutorința altora. Fiindcă eră cu puțință ca unia dintre dânsii să fie virtuosi, și totuși să nu aibă darul prorociei, de aceea el arată aici că și a fi virtuosi este un dar al lui Dumnezeu, și cu mult mai mare chiar decât darul prorociei, — duple cum a arătat și în epistola către Corintheni, — cu atât mai mare, cu cât virtuosul are plată, pe când Prorocia este lipsită de plată, căci întreagă este în dar, și char al lui Dumnezeu. De aceea și zice apostolul: „Având daruri de multe feluri, duple darul care este dat nouă, ori prorocie, duple măsura (analogia) credinței“. Fiindcă mai sus i-a mângâiat în deajuns, apoi aici el voiește de a'i face mai ageri și mai însemnați, arătând că îi sunt cari procură motivele de a primi dar mai mare, sau mai mic. Spune de sigur, că darul se acordă de Dumnezeu, ca acolo unde zice: „Precum fiecăruia a împărțit Dumnezeu duple măsura credinței“, și iarăși: „Duple darul ce ni s'a dat nouă“, ca să modereze pre cei mândri, — însă spune în același timp că începuturile se fac de noi, ca astfel să întărite pe cei leneși, ceiace face și în epistola către Corintheni, unde ambele aceste motive sunt puse în mișcare de apostol. Când el zice: „Să râvniți (iubiți) darurile cele mai bune“ (I Cor. 12, 31), prin aceasta îi arată și pe dânsii ca cauze a deosebirii darurilor acordate; iară când li spune: „Toate acestea le lucrează unul și același Duch, împărțind deosebi fiecăruia precum voiește“ (Ib. vers. 11) aceasta o pregătește; adevă că cei ce au primit darul nu trebuie să se îngâmfe, — pretutindeni căutând a înfrâna această patimă numită mândrie.

Acest lucru îl face și aici, mișcând pe cei căzuți, căci zice: „ori prorocie, după măsură (analogia) credinței“, adică, că deși este dar al lui Dumnezeu, totuși nu se varsă asupra oamenilor cum s'ar întâmpla, ci în raport cu măsura credinței celor ce-l primesc. Cu alte cuvinte acel dar se varsă într'atât, întru cât va găsi vas al credinței proadus pentru aceasta.

„Ori slujbă, întru slujbă“ (Vers. 7). Aici el vorbește în general, fiindcă și apostolatul este slujbă, precum în general și orice acțiune duhovnicească slujbă se numește. Denumirea aceasta se acordă de multe ori și vre-unei iconomii proprii, aici însă se spune în mod general. „Ori cel ce învață, întru învățatură“. Privește cu câtă indiferență trece el aici darurile; pe cel mic îl trece întâi, iară pe cel mare după aceea, cu care ocazie același lucru ne învață: a nu ne trufi, a nu ne îngâmfa.

„Ori cel ce mângâie, întru mângâiere“ (Vers. 8). Și aceasta este tot un felu de învățatură. „Bărbați frați! De este întru voi cuvânt de mângâiere către popor, grăiți“ (Fapt. 13, 15), zicea tot acest fericit credinciosilor din Antiochia Pisidiei. Apoi arătând că nu este un mare lucru de a exercita fapta bună, dacă nu se va face după legea cerută, adăoge: „Cel ce dăruiește, întru neviclesug“, căci nu e de ajuns de a da, ci trebuie de a da cu îmbelșugare. Prin cuvântul „neviclesug“ aceasta o înțelege apostolul peste tot locul, fiindcă și fecioarele acelea aveau untdelemn, însă pentru că nu aveau îndeajuns, au căzut cu totul. „Cel ce este cârmuitoriu, întru osârdie“, zice; fiindcă nu este de ajuns numai ca cineva să cârmuiască, ci trebuie să aibă și osârdie în a cârmui. „Cel ce miluiește, întru bunăvoință“, fiindcă nu e de ajuns numai de a milui, ci trebuie a face aceasta cu îmbelșugare și cu cuget nesupărat, sau mai drept vorbind, nu numai fără supărare să miluiască cineva, ci chiar să fie vesel și mulțămît sufletește de asemenea fapt. Tot despre aceasta scriind și Corinthenilor, li-a prezentat chestiunea cu multă băgare de samă, căci ațișindu-i spre milostenie îmbelșugată li zicea: „Cel ce samăna cu scumpetc, cu scumpete va și seceră, iară cel

ce samănă cu binecuvântare, întru binecuvântări va și seceră" (II Cor. 9, 6), după care căutând a îndreptă părerea sau intențiunea celui ce face milostenie, adaoge: „Nu întru mâhnire, sau de silă" (Ib. vers. 7). Ambele acestea – îmbelsugare și mulțămire în milostenie – trebuie a întovărăși pe cel milostiv. De ce tu plângi, sau te scârbești dând milostenie? De ce te întristezi miluind pe cel sărac, și astfelu trădezi fructul succesului unei asemenea fapte bune? Dacă te scârbești, apoi nu miluiești, ci și cu această ocazie te arăți crud și neomenos. Dacă tu te scârbești atunci, cum vei putea ridica pe acela ce se găsește în scârbă din cauza sărăciei lui? Când tu dai milostenie cu bucurie, acela nu vede nimic rău, și nici nu bănuiește măcar așa ceva, ci totul vede în bine. Fiindcă nimic nu se pare oamenilor mai uricios ca a primi ceva de la alții, de aceea dacă nu vei nimici această bănuială cu cea mai mare veselie atunci când faci milostenie, arătând prin aceasta că tu ești cel ce ai luat mai mult decât ai dat, apoi mai mult ai umilit pe cel ce a primit milostenia ta, decât l-ai ridicat. De aceea zice: „Cel ce miluiește, întru bunăvoință", adică cu mulțămire sufletească să o facă aceasta. Căci cine primind împărăția este posomorît? Cine luând iertarea păcatelor, rămâne întristat? Deci, nu te uită la cheltuiala (risipa) banilor, ci la folosul ce'l ai prin acea risipă. Căci dacă cel ce samănă, se bucură, deși samănă pentru niște foloase nesigure, apoi cu atât mai mult trebuie a se bucura cel ce cultivă ceriul.

Astfelu făcând milostenia, chiar de a'i da puțin, tu ai dat mult, duple cum și cel ce dă mult cu supărare și fiind posomorît, a transformat cele multe în puține. Astfelu văduva acea din evanghelie, cu doi bani a covârșit talanții cei mulți, fiindcă i'a fost îmbelsugată intențiunea ei. «Și cum se poate, zici tu, ca viețuind cineva în cea mai neagră sărăcie, să facă aceasta cu bună voință?». Întreabă pe văduvă, și dela dânsa vei auzi modul cum se poate; vei afla apoi că nu sărăcia aduce pe cineva în strâmtorare și nemulțămire, ci intențiunea omului este care face și pe acela, ca și pe aceasta. Este cu puțință, ca fiind cineva în cea mai mare sărăcie, să fie și mărinimos, duple cum și cel ce trăiește în bogăție să fie avar și chifibuşar (μικρολόγος). De aceea apostolul

cere, ca cel ce dăruiește, să o facă aceasta cu neviclesug: cel ce miluiește să fie întru bună voință, cel ce cârmuiește, să fie cu osârdie, căci el nu voiește ca noi să ajutăm pe cei nevoiași numai cu bani, ci și cu cuvintele, și cu faptele, și cu trupurile, și în fine cu toate celelalte. Și după ce a spus de cârmuirea cea prin învățătură și prin mângâiere — și aceasia de a doua este cea mai trebuitoare, întru cât este hrana sufletului, — la urmă a venit și la cârmuirea sau îngrijirea celor ce au nevoie prin bani și toate celelalte. Apoi arătând cum s'ar putea face toate acestea, introduce pe muma tuturor acestora, adică dragostea, și zice: „Dragoste nefățarnică“ (Vers. 9). Dacă o ai aceasta, nu vei simți risipa banilor, nici obosala trupului, nici greutatea cuvintelor, nici sudoarea slujbei, ci toate le vei purta cu bărbăție, fie că ar trebui să ajuți pe un altul cu trupul, sau cu banii, sau cu cuvântul, sau cu altceva. Duple cum el nu cere numai dăruire simplă, ci acea dăruire să fie cu neviclesug făcută, nici ocârmuire sau îngrijire simplă, ci să fie făcută cu sirguință, și nici milostenie cum s'ar întâmplă, ci cu bunăvoință, adică cu toată mulțămirea sufletească, tot astfelu cere ca și dragostea să nu fie cum s'ar brodi, ci nefățarnică, fiindcă numai aceasta este adevărată dragoste, și când aceasta este, apoi toate celelalte vin dela sine. Cel ce miluiește având dragoste nefățarnică, miluiește cu bunăvoință, căci el știe că milostenia lui și-o dă; cel ce cârmuiește, cu sirguință cârmuiește, căci știe că pe dânsul se cârmuiește; cel ce dăruiește, face aceasta cu îmbelșugare, căci știe că lui își dăruiește.

Apoi, fiindcă dragostea poate fi de multe ori chiar și în faptele cele rele, precum de pildă este dragostea celor corupți, dragostea celor ce sunt de acord în răpiri și furtisaguri de averi străine, dragostea celor de prin ospețe și beții, de acela apostolul scoțând dragostea adevărată din rândul celor de mai sus, zice: „Urind răul și lipindu-vă de lucrul bun“. El nu zice «depărtându-vă de rău», ci urindu-l cu desăvârșire, fiindcă chiar verbul pe care îl întreabintează aici (ἠροτοῦμαι-ω = a uri ceva mult, a avea scârbă și groază de cel urit) de mule ori semnifică mărirea sau tensiunea acțiunei. Fiindcă sunt mulți cari deși nefăcând rele, au cu toate acestea în sufletul lor poftă de asemenea rele, de aceia

a întrebuințat această expresiune ἀποστογόντες, căci el voiește ca noi să curățim bine cugetul nostru, și să avem ură, dușmănie și rezboiu ne'mpăcăt contra reului. «Dacă am spus, zice, să vă iubiți unul pre altul, să nu credeți că această iubire trebuie a o întinde până acolo, că să conlucreze chiar și în faptele cele rele, ci cu totul din contra hotărăsc eu: nu numai că să fie străină de săvârșirea reului, ci să fie străină chiar și de intențiunea de a face reul; și încă nu numai străină de această intențiune, ci să disprețuiască reul și să'l urască cât de mult». Și băgați sama că el nu se mulțamește numai cu ura înversunată ce trebuie să o avem contra reului, ci introduce și acțiunea virtuței, căci zice: „Lipindu-vă de tot lucrul bun“. Nu spune «urind răul și făcând binele», ci stând neconținut în bine, căci aceasta o arată prin expresiunea „lipindu-vă de tot lucrul bun“. Tot așa și Dumnezeu unind pe bărbat cu femeie, a zis: „Se va lipi bărbatul de femeia sa“ (Facere 2, 24). Mai departe apoi arată și cauzele pentru cari noi suntem datori a ne iubi unii pre alții. „Cu dragoste frățească, zice, unul pe altul iubind“ (Vers. 10), fiindcă sunteți frați, și din aceleași scârbe și dureri ați fost desrobiți; — deci și pentru aceasta este drept de a vă iubi unul pre altul». Aceasta o zicea și Moisi celor ce se rezboiau în Egipt: „Frați sunteți voi; de ce vă nedreptățiți unii pre alții“ (Exod. 2, 13)? Când el vorbește despre cei deafară (afară de creștinism) zice: „De este cu putință vouă, cu toți oamenii să fiți în pace“, iară când vorbește despre cei de o credință, zice: „Cu dragoste frățească unul pre altul iubind“. Acolo cere numai ca să nu ne luptăm, nici să urim sau să disprețuim, ci să fim în pace; — aici însă cere de a ne și iubi, și încă cu dragoste frățească să ne iubim. «Dragostea noastră trebuie a fi, zice, nu numai neprefăcută, ci încă caldă, îndoită, sporită în cel mai înalt grad, cu alte cuvinte dragoste fierbinte. Ce folos dacă tu iubești fără viclesug, însă nu iubești cu căldură?». De aceia și zice: „Cu dragoste frățească unul pre altul iubind“, adică, «iubește; însă cu căldură să iubești. Nu așteptă ca să fii iubit de altul, ci tu aleargă spre acela, apucă tu mai 'nainte decât el,

căci astfelii vei culege tu mai 'ntâi rodul dragostei aceia». După ce spune cauza pentru care datorim a ne iubi unii pre alții, mai departe spune și cum ar rămâneă nemșcate cele ale dragostei; pentru care și adaoge: „Cu cinstea unul pre altul mai mare făcând”. Numai astfelii vine prietenia și dragostea, și odată venită în acest mod, rămâne pentru totdeauna. Nimic nu face pe prieteni mai ușor, ca a căută cinevă să biruiască cu cinstea pe aproapele său. De aici se naște nu numai dragostea, ci și o cinste mai mare. Cele vorbite mai 'nainte vin din dragoste, însă dragostea vine din cinstea și valoarea acordată aproapelui, precum și cinstea vine din dragoste. După aceea el nu pretinde numai ca să cinstim pre alții, ci și altceva mai mult, zicând: „Cu osârdie nelenevoși” (Vers. 12), căci și aceasta naște dragostea, când odată cu cinstea vom arătă și îngrijire, fiindcă nimic nu face ca cinevă să fie iubit, decât cinstea și îngrijirea ce o are cătră alții. Nici nu este de ajuns numai de a iubi; ci trebuie de a arătă și cinste celor iubiți, precum și a aveă grijă de ii, sau mai bine zis, tot din iubire vin și acestea, duple cum și iubirea se înfierbântă prin cinste și îngrijire, așa că sunt edificătoare una alteia. Căci sunt mulți cari cu gândul lor iubesc, însă când este nevoie, nu dau mână de ajutoriu. De aceea apostolul din toate părțile clădește dragostea. Și cum am puteă fi nelenevoși cu osârdia? „Cu duchul arzând” zice. Privește, cum el pretutindenii cere silință, căci n'a zis numai «să dăruiți», ci a adaos: „întru nevicleşug”, adecă cu îmbelșugare, nici numai «să cârmuiți», ci „întru osârdie”, nici numai «să miluiți», ci a adaos: „întru bunăvoință”; nu numai «să cinștiți», ci să aveți voi întâietatea în a cinsti; nu numai «să iubiți», ci fără fățarnicie; n'a zis numai «fugind de rău», ci „urînd răul”, nici numai «să faceți binele», ci „lipindu-vă de tot lucrul bun”, nici «fiți osârduitori», ci a adaos imediat „ne lenevoși”, și nici «să aveți duch», ci să fiți „cu duchul arzând”, adecă să fiți fierbinți și deștepți. Dacă vei aveă toate cele spuse mai 'nainte, vei atrage duchul la sineți; și când el va rămâneă pe lângă tine, te va face destoinic spre acelea, și toate care purced dela duchul și dela dragoste vor fi ușoare, căci din toate părțile tu ești

înferbântat. Nu vezi taurii cari poartă pe spate semnul fierului roș cu care au fost înfierăți, cât sunt de grozavi și de nesuferit pentru toți? Tot așa și tu vei deveni nesuferit diavolului, dacă din toate părțile vei avea cu tine vâpaea duchului și a dragostei.

„Domnului slujiind“. Prin toate cele arătate până acam, noi vom putea sluji Domnului. Câte ai face fratelui tău, asupra stăpânului se resfrâng; și întru cât acela a avut binefaceri dela tine, pe aceiași măsură ți se va socoti răsplata. Ai văzut unde a înălțat el cugetul celui ce face acestea? Mai departe arătând cum s'ar putea aprinde vâpaea duchului, zice: „Intru nădejde bucurându-vă, întru necaz răbdând, întru rugăciune îngăduind (stăruind)“ (Vers. 12). Toate acestea sunt elemente, care contribuiesc la afșirea focului aceluia. Fiindcă mai înainte el a cerut risipa banilor în milostenii, osteneala trupurilor, îngrijire, sânguință și învățătură, și toate celelalte grele și cu anevoie de purtat, de aceia aici el mângăie iarăși pe luptătoriu cu dragostea, cu duchul, cu speranța, fiindcă nimic nu poate face sufletul omenească atât de curajos și de dărz, ca o speranță bună. Dară chiar mai înainte de bunurile nădăjduite, el dă și un alt premiu. Fiindcă speranța eră pentru cele viitoare, zice: „Intru necaz răbdând“. Și în adevăr, că mai înainte de cele viitoare, adecă chiar în viața prezentă, omul își agonisește un mare bun din scârbe și necazuri, căci devine încercat și răbdătoriu în peripețiile vieții. După aceasta și un alt ajutoriu ni procură, zicând: „Intru rugăciune îngăduind (stăruind)“. Când, deci, și dragostea face lucrul ușor, și duchul ajută, și speranța ușurează, când necazul te face mai încercat și mai destoinic de a suferi totul cu bărbăție, și când împreună cu acestea mai ai și o altă armă, adecă rugăciunea și ajutoriul căpătat prin ea, ce ar putea fi greu de îndeplinit din cele poroncite? Nimic. Ai văzut cum din toate părțile el a înțepenit bine pe luptătoriu, și cum a arătat că toate cele poroncite sunt foarte ușoare de îndeplinit? Apoi gândește-te iarăși, cum se atinge de eleimosină, sau mai drept vorbind, nu eleimosină simplu, ci eleimosină dată sfinților. Mai sus spunând. „Cel ce miluește, întru bunăvoință“, prin aceasta a deschis mâna tuturor; iară aici el vorbește de credincioși. Pentru

acea și adaoage, zicând: „Întru trebuințele sfinților părtași fiind“ (Vers. 13). Nu spune: «procurați-li cele trebuitoare», ci „părtași fiind în trebuințele sfinților“, arătând prin aceasta că dășii mai mult iau decât dau, și că faptul acesta este un foliu de negoț, căci a fi părtași este a fi tovarăși, este a lua parte la câștig. Contribui tu cu bani? Dară și aceia contribuie cu curajul și cu răgăciunile lor către Dumnezeu pentru tine. „Iubirea de străini urinând“. N'a zis «făcând, sau lucrând», ci „urmând“, învățându-ne pre noi de a nu aștepta ca să vie la noi cei ce au nevoie de ajutoriu nostru, ci noi să alergăm duple dășii, și să i urmărim în nevoile lor.

¹⁾ Așa a făcut Lot, așa a făcut Abraâm, căci acest din urmă în acest scop și-a petrecut o zi întreagă așteptând un asemenea vînat prețios, iară când l-a văzut, a și alergat întru întimpinarea lui, și după ce i s'a închinat până la pămînt, a zis: „Doamne, de am aflat char înaintea ta, să nu treci pe lângă sluga ta“ (Facere 18, 3). El n'a făcut duple cum facem noi, că văzând un străin sau un sărac, încrunțăm sprincenile, și nu i credem vrednici nici măcar a li răspunde la complimentul ce n'i fac, și chiar dacă după nenumărate rugăminți ne înduplecăm a li da ceva, apoi poroncim slugii de a li da un pitac, și cu aceasta credem că am sfârșit totul. Nu așa însă a făcut acela, ci el mai 'ntăi și-a luat rolul de rugătoriu șt slugă, deși nici nu cunoștea pe cine urmă să primiască în cortul său. Noi, deși știm bine că vom primi pe Christos, totuși nici așa nu ne facem mai blânzi, căci iată că acela se roagă și se închină înaintea noastră, iară noi batjocorim pe cel ce se apropie de noi. Acela a îngrijit de oaspeți, și împreună cu femeia sa a făcut totul pentru primirea lor, pe când noi nu facem aceasta nici măcar prin slugile noastre. Dacă poate ai voi să vezi și masa ce a întins-o oaspeților lui, ai vedeă și aici multă osârdie din partea lui; iară osârdia aceasta nu eră atât prisosința

¹⁾ *Partea morală.* Despre iubirea de străini (ospitalitate) și despre eleimosină. Și că nu trebuie de a cercetă și a descoase pre cei ce se apropie de noi, spre a primi milostenie, nici de a-i batjocori și a-i murdări cu limba, care se învrednicește de tainele sfinților. (Veron).

bucatelor puse înaintea lor, pe cât eră bogăția intențiunii lui. Câți bogați erau în acel timp? Și totuși nici unul n'a făcut ca Abraâm. Câte văduve erau în Israel pe timpul lui Ilie? Și totuși nici una n'a ospătat pe Elie. Câți bogați iarăși erau pe timpul lui Eliseiu? Și cu toate acestea singură Somaniteanca a cules rodul ospitalității, după cum și Abraâm atunci, care pentru dărnicia și bunăvoința ce a arătat este vrednic de admirat, mai ales că nici nu știa cine erau cei ce venise la dânsul, și totuși el a fost primitivul acelor străini.

Deci nici tu să nu descoși pe cel ce vine la tine, căci îl primești pentru Christos. Dacă veșnic vei descoase pe cel ce ți cere ospitalitate, de multe ori vei trece cu vederea chiar și pe cel vrednic de îngrijire, și din această cauză vei pierde plata. Deși chiar cel ce primește pe unul care poate nu este bun, și totuși pentru aceasta nu este acuzat, ci are încă și plată. „Cel ce primește pre Proroc în nume de Proroc, plata Prorocului va lua” zice (Math. 10, 41), pe când cel ce descoasă zădarnic, va trece cu vederea chiar pe bărbatul vrednic și minunat, și va da samă de aceasta. Deci, nu descoase viața și faptele celui ce are nevoie de ajutorul tău, căci este cea mai de pe urmă moșie, ca pentru o pâine ce ți dai să ți descoși întreaga lui viață. Dacă poate el este omoritoriu de oameni, dacă este tâlhariu sau ori și ce, oare nu ți se pare vrednic de o bucată de pâine sau câțiva pitaci? Dară iată că stăpânul tău și soarele îl resare pentru dânsul; și tu îl crezi nevrednic chiar de hrana de toate zilele? Dară eu pe lângă acestea voiu mai adaoge și altceva: chiar dacă ai ști foarte bine că omul acela este încărcat de mii de rele, și nici atunci nu vei avea vre-o îndreptare, lipsindu-l de hrana zilnică. În adevăr că și tu ești rob al celui ce zice: „AU NU ȘTIȚI AI CĂRUIA DUCH SUNTEȚI” (Lucă 9, 55)? Ești și tu rob, zic, al celui ce slujă pe cei ce ți improscău cu petre, și care mai ales s'a și restignit pentru dânsii. Să nu mi spui că săracul care ți cere milostenie a ucis pe un altul, căci chiar de ar urmă ca să te omoare și pe tine, totuși nici atunci nu ești îndreptățit de a-l trece cu vederea. Fiindcă și tu ești ucenic al celui ce s'a restignit și a pățimit, al celui ce doriă mântuirea celor ce ți restignise, al celui ce zicea chiar când se găsea restignit pe cruce: „Părinte! iartă-le lor, că nu știu ce

fac“ (Ibid. 23, 34). Ești robul aceluia care s'a purtat cu blândetă, cătră, cel ce'l lovise, a aceluia care a încununat pe cel ce'l batjocorise pe cruce. Și ce ar putea fi deopotrivă cu această bunătate? Fiindcă la început amândoi tâlharii îl batjocoreau, el cu toate acestea unuia dintr'ânșii i-a deschis raiul. Și lacrămă pentru cei ce urmau a'l ucide, și se tulbură și neliniștia văzând pe vânzătoriu. nu pentru că urmă a fi restignit, ci pentru că acela se pierdea. Se tulbură, deci, pentru că știa mai dinainte că acela se va spânzura, și se neliniștia de osânda lui după spânzurare. Și deși cunoștea răutatea și viclenia lui, totuși până în ceasul cel de pe urmă l-a răbdat, și nu numai că nu l-a respins, ci încă l-a și sărutat pe dânsul, trădătoriu. Stăpânul tău sărută pe trădătoriu și primește cu veselie pe buze pe cel ce urmă a'i vărsa imediat cinstitul său sânge, și tu nu învrednicești pe sărac nici cu o pâne? Și nu te sfiști de legea pe care a pus-o Christos? Prin acestea el a arătat că nu numai pe cei săraci, dară chiar și pe cei ce ne duc la moarte nu trebuie a'i disprețui. Să nu'mi spui că «cutare mi-a pricinuit rele», ci gândește-te ce a făcut Christos cu Iuda înainte de a fi restignit, prin sărutarea prin care urmă a fi vîndut, voind prin aceasta a îndreptă pe vânzătoriu. Și privește cu câtă modestie îi vorbește: „Iudo! zice, cu sărutare pre Fiul omului vinzi“ (Luca 22, 48)? Pe cine nu ar fi muiat, pe cine nu ar fi înduioșat acest glas? Pe care fiară sălbatecă nu ar fi imblânzit? Pe care diamant nu l-ar fi sfărâmat asemenea voce? Dară pe ticălosul acela nu l-a mișcat de loc. Să nu'mi spui că «cutare a omorît pe cutare, și de aceea eu îl disprețuiesc», căci de ar urmă să înfingă chiar în tine cuțitul, și să'și mînjască dreapta sa în grumazul tău, tu totuși sărută acea mână dreaptă, fiindcă și Christos a sărutat gura accia care a unclît sfîșierea lui. De accia și tu nu urî pe cel ce te dușmănește, ci lacrămiează și fie-ți milă de dânsul, căci în adevăr că un astfelu de om este vrednic de a fi plîns de noi. Noi suntem slugile aceluia care a și sărutat pe vânzătoriu. Nu voui încetă deloc de a vă vorbi de aceasta într'una, și a vă spune cuvintele acelea, mai blajine decât sărutarea celui ce le-a grăit. El n'a zis: «O! nebunule și plinule de răutate! O! vinzătoriu! Accastă resplată 'mi dai pentru atâtea binefaceri?» Inșă cum? „Iudo“, punând aici numele

lui principal, ceea ce este faptul unuia care jăleşte, care deşteaptă pe altul, iară nu faptul unuia ce este mâniat. Şi nu zice: «vinzi cu sărutare pe dascalul tău? pe stăpânul tău, şi pe binefăcătorul tău? ci „pre Fiul omului“. Chiar dacă n'ar fi fost dascalul şi stăpânul tău, totuşi pe cel ce se poartă cu tine cu atâta blândeţă, pe cel ce se arată cătră tine atât de sincer, încât te-a sărutat chiar în timpul vinzării lui, când tu prin sărutare dăduşe-şi semnul vinzării, pe acesta îl vinzi? Binecuvântat eşti, Doamne! Căci câte exemple nu ne-ai dat tu noue de smerenie şi neviclenie! Cătră Iuda aşă s'a arătat, însă nu tot aşă oare şi cătră cei ce venise înarmaţi cu săbii şi cu fuşti (λαμπιδων = felinare aprinse, sau lampioane)? Şi ce ar putea fi mai blajin şi mai blând ca cuvintele grăite de el aceloră? Căci deşi ar fi putut să facă ca toţi aceia să dispară deodată dintre cei vii, cu toate acestea nimic n'a făcut, ci cu multă bunătate şi blândeţă intră în vorbă cu ii, zicându-li: „Ca la un tâlhariu aţi ieşit, cu săbii şi cu fuşti să mă prindeţi pre mine“ (Matheiu 26, 55). Şi aruncându-i oarecum la pământ, — fiindcă rămăsese toţi în nesimţire, el de bună voie s'a predat, şi a răbdat văzând pre cei ce-i legau sfintele lui mâni, deşi putea ca deodată să zguduie totul şi să arunce jos. Dară tu şi după toate aceste exemple, te porţi cu sălbătăcie cătră sărac, care deşi poate este vinovat de mii de rele, totuşi foamea şi golătatea lui ar fi deajuns a muia chiar sufletul cel mai impetrit. Tu stai faţă de cel sărac ca o fiară sălbăteacă, imitând furia leilor; şi deşi lei nici-odată n'ar gustă din trupurile moarte, tu însă văzând scrijilat de multe rele trupul lui, te arunci asupra lui zăcând jos la pământ, şi'l sfâşii prin batjocuri, şi adaogi necazuri peste necazuri, şi pe cel ce s'a refugiat la liman tu îl împingi şi'l izbeşti în stâncă, şi'i pregăteşti un naufragiu mai grozav decât eelor din mare. Şi cum vei zice lui Dumnezeu „miluieste-mă“? Cum vei cere iertarea păcatelor batjocorind pre cel ce cu nimic nu ţi-a greşit, şi-i ceri socoteală de sărăcia şi de lipsa lui, întrecând cu sălbătăcia pe toate fiarele sălbatece? Acelea cel puţin când sunt silite de pânze, se ating de hrana legiuită lor, pe când tu deşi nimic nu te împinge şi nici nu te sileşte, sfâşii pe fratele tău, muşcându-l şi spărcuindu-l, deşi nu cu dinţi,

ci cu cuvintele, cari de multe ori sunt mai grozave decât toate mușcăturile. Cum, deci, vei primi sfînta jărtfă, când îți mănjești limba cu sînge omenesc? Cum vei întîmpina pe altul cu „pace ție“, când gura îți este încărcată de rezboiu asupra lui? Cum te vei bucura de hrana simțită, când gura ți este plină de atîta venin? Nu voiești a alina sărăcia; de ce atunci o mai înjosești? Nu voiești a ridica pe cel căzut; de ce atunci să-l mai doborî? Nu voiești să împrăștii scărba; de ce încă să o mai întinzi? Nu voiești să dai cîtiva pitaci; de ce atunci să mai și batjocorești cu cuvinte proaste? Nu ai auzit ce pedeapsă vor lua cei ce nu hrănesc pre săraci? la ce osîndă sunt condamnați? „Duceți-vă dela mine, zice, în focul cel pregătît diavolului și îngerilor lui“ (Math. 15, 41). Deci, dacă cei ce nu hrănesc pre săraci vor fi pedepsiți atît de mult, dară încă cei ce pe lângă că nu-i hrănesc îi mai și batjocoresc? Ce osîndă nu vor suferi, ce gheenă nu vor simți atunci?

Deci, iubitorilor, pentru ca nu cumva să aprindem asupra noastră atâtea rele, să îndreptăm această boală uricioasă, pe cît timp suntem stăpîni pe noi înși-ne, și să punem frâu limbii, ca nu numai să nu mai batjocorim pe cel sărac, ci încă să-l mîngăiem și cu vorbele și cu faptele, ca astfelu să ni putem agonisi și noi milă mare din partea lui Dumnezeu, și să ne învrednicim bunătăților făgăduite. Căroră, fie ca cu toții să ne învrednicim, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui, împreună și Duchului Sfînt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXIII

„Binecuvîntați pre cei ce vă alungă pre voi, binecuvîntați, și nu blăstămați“ (Cap. 12, 14).

După ce i-a învățat cum trebuie a se purta unii către alții, și după ce a lipit cu exactitate mădulările trupului, la urmă îi pune ca în rînd de bătălie față de

cei de afară, cu care ocazie arată cât de ușoară este lupta. Precum cel ce nu poate face nici-o ispravă către ai săi, cu greu va putea să facă ceva către alții, sau să iconomisască cele ale străinilor, tot așa și cel ce este bine exercitat în acestea, cu multă ușurință le va face față de străini. De aceia și Pavel pășind înainte pe calea apucată, după toate cele spuse până aici adaoge și aceasta: „Binecuvântați pre cei ce vă alungă pre voi“. N'a zis: «să nu vă purtați cu răutate, sau să vă răzbunați», ci a cerut ceva mai mult decât acestea. A nu fi cu răutate, sau a nu căuta răzbunare asupra altuia, de sigur că este faptul unui filosof, — însă a binecuvânta pre cei ce ne alungă este faptul unui iuger. Și după ce spune „binecuvântați“ a adaos imediat „și nu blăstămați“, adică să nu facem și noi ca dânsii; să nu facem aceasta din urmă, ci numai pe cea dintâi, fiindcă cei ce ne alungă pre noi, sunt pricinuitori ai plăței ce ni se va da. Dacă tu privighezi, pe lângă plata ce o vei avea, îți vei procura și o altă plată. Acela îți va procura plată prin faptul că te persecută, iară tu îți vei procura plată sie'ți pentru binecuvântarea lui, în loc de blăstem, căci prin aceasta tu ai dat dovada cea mai mare de dragoste către Christos. Dupre cum cel ce blăstemă pe persecutoriu arată că nu se bucură mult suferind persecuțiunile pentru Christos, tot așa și cel ce binecuvintează pe cel ce'l prigonește, dă dovadă de o mare dragoste către Christos. Deci, tu să nu'l defaimi, ca nu cumvă tocmai el, persecutoriul tău, să cu-leagă plata cea mai mare; ba încă și pe dânsul îl vei învăța, că faptul acesta este al bunei tale voinți, iară nu silit; că este fapt de sărbătoare și veselie, iară nici de cum de întristare. De aceia și Christos zicea: „Bucurați-vă când vă vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru mine“ (Math. 5, 11). De aceia și apostolii se întorceau bucurându-se, nu numai că au auzit rele, ci că au fost și bătuți. Dară împreună cu acestea tu vei mai câștiga și altceva nu mic, aceia adică că vei pune în uimire pe persecutorii tăi, și prin fapte îi vei învăța și pe dânsii, că tu călătorești spre o altă viață. Când îi te vor vedeă bucurându-te și săltând pentru că suferi rele, vor cunoaște lămurit prin fapte, că tu ai mai mari speranțe, decât

de cele prezente; pe când dacă nu faci așa, ci plângi și te bocești, de unde vor putea îi cunoaște că tu aștepti o altă viață? Pe lângă aceasta vei mai reuși și în altceva; adică că dacă te vor vedea că tu nu te întruzești de persecuțiile și batjocorile lor, ba încă îi și binecuvințezi, apoi vor înceta de a te mai alunga.

Privește, deci, câte bunuri se nasc de aici: și tu ai o plată mai mare, dară și ispita este mai mică; și acela se va lepăda de a te mai prizoni, și Dumnezeu se va proslăvi, iară filosofia ta va fi o învățătură către evsevici pentru acel rătăcit. De aceia el ni-a poruncit de a răsplăti cu binele, nu numai pe cei ce ne batjocoresc, ci și pe cei ce ne prigonesc, și prin fapte ne obișduiesc. Aici el ni-a poruncit de a binecuvânta; — mai departe însă, ne sfătuiește de a li face bine chiar și cu faptele.

„Bucurați-vă cu cei ce se bucură, și plângeți cu cei ce plâng“ (Vers. 15). Fiindcă se poate ca cineva să binecuvințeze, și să nu blăsteme, și cu toate acestea asemenea fapte să nu fie făcute din dragoste, de aceia el voiește ca să fie aprins în noi focul dragostei. De aceia a adăugat și aceasta, că nu numai să binecuvântăm, ci să și compătînim cu dânsii, dacă i-am vedea vreodată căzuți în nenorocire. «Așa este, zici tu; a se întrista cineva și a plânge cu cei ce plâng este drept, și cu drept cuvânt a poruncit a face aceasta; însă pe cealaltă de ce a mai poruncit-o, pe câtă vreme nu este vr'un lucru mare?» Dară tocmai faptul de a te bucură cu cei ce se bucură are nevoie de un suflet mai filosof, decât de a plânge cu cei ce plâng. Aceasta o face înseși natura, și nimeni nu este atât de împietrit ca să nu plângă pe cel ce este în nenorociri; pe când tocmai aceia au nevoie de un suflet bărbătos, adică nu numai de a nu învidia pe cel ce propășește în afacerile sale, ci încă de a se și bucură. De aceia și apostolul acest fapt l-a pus mai 'ntâi, fiindcă nimic nu împuternicește dragostea atât de mult, ca faptul de a ne împărtăși de bucuria și de supărarea dintre noi. Deci, dacă tu te găsești departe de rele și necazuri, aceasta să nu te facă de a rămâne fără simpatie și fără compătîmire către cel necăjit, căci aproapele tău suferind rele, tu ești datoriu de a împărtăși nenorocirea lui. Așa dară împărtășește-te de lăcrămile lui, ca să'i

uşurezi tristeţea; împărtăşeşte-te de bucuria lui, ca să-î înrădăcinezi veselia şi bucuria lui, ca să întăreşti puternic dragostea. Mai înainte de el pe tine însu-ţi te foloseşti, căci prin lacrimi tu te vei face mai milostiv, iară prin faptul că te bucuri cu el când se bucură, adecă când propăşeşte în ale sale, tu te curăţi de orice invidie şi zavistie.

Acum tu gândeşte-te şi la blândeţea şi uşurinţa cuvintelor lui Pavel. El n'a zic «împrăstie, sau alungă nenorocirea lui», ca nu cumva să răspunzi de multe ori, că este peste putinţă, ci a poruncit ceiace este mai uşor de făcut, şi unde tu singur eşti stăpân. Dacă tu nu poţi să alungi relele, cel puţin contribuie cu lacrimi, şi atunci ai alungat o mare parte din ele. Dacă nu poţi să sporeşti propăşirea aproapei, cel puţin contribuie cu bucuria, şi atunci ai adăos mult la propăşirea lui. De aceea el ne îndeamnă nu numai de a nu invidia pe altul, ci încă ceva mai mult, adecă a ne şi bucura, ceiace e mai mult decât a nu invidia.

„Aceiaşi unul către altul cugetând, nu cele înalte cugetând, ci ca cei smeriţi împreună purtându-vă“ (Vers. 16). Multă silinţă pune şi de astădată în recomandarea umilinţii, cu care şi-a început vorba. Fiindcă eră natural, ca îi să fie îngâmfaţi şi infumuraţi, atât prin valoarea cetăţii în care se găseau, cât şi din alte multe împrejurări, de aceea şi apostolul neconţinut zgâşie această boală, şi moderează îngâmfarea. Nimic nu poate sfâşia trupul bisericii atât de mult ca mândria. Dară ce înşamnă „Aceiaşi unul către altul cugetând“? Ți-a intrat săracul în casă? Fă-te după dânsul cu cugetul; să nu te îngâmfezi şi nici să nu-ţi iei aer mare pentru bogăţia ta, căci nu este bogat şi sărac întru Christos, ci toţi deopotrivă. Să nu te ruşinezi pentru haina lui cea dinafară, ci primeşte-l pentru credinţa lui cea dinăuntru; şi nici dacă-l vezi mândrit şi intristat, să crezi că ar fi nevrednic de tine de a-l mângâia; şi iarăşi nici dacă-l vezi propăşind, să roşeşti de a lua parte la plăcerea şi bucuria lui, ci, ceiace cugeţi pentru tine însu-ţi, cugetă şi pentru acela, după cum şi zice: „aceiaşi unul către altul cugetând“. De pildă: te crezi pe tine a fi mare? Tot aşa crede-i şi pe acela. Te consideri pe acela a fi mic şi umilit? O asemenea hotărîre dă şi pentru tine însu-ţi, şi atunci

ai scos dela mijloc orice anomalie. «Dară cum ar fi aceasta cu puțință?» zici tu. Dacă vei alungă din tine ușurința și prostia. De aceia a și adaos: „Nu cele înalte cugetând, ci cu cei smeriți împreună purtându-vă“, adecă: scoboară-te la nimicnicia aceluia, conformează-te cu slăbăciunile lui, pleacă-te și nu te arată neplăcut. Nu te smeri cu cugetul numai de formă, ci și ajută, întinde-i și mâna; și aceasta nu pentru acela, ci pentru tine însu-ți; îngrijind ca și tatăl de fiu, ca cap al trupului, duple cum zice și aiurea: „Aduce-ți-vă aminte de cei legați, ca cei ce ați fi legați cu dânșii“ (Ebr. 13, 3). Sub numirea de „Smeriți“ de aici, el înțelege nu pre cei smeriți cum s'ar întâmplă, ci pre cei cu adevărat smeriți, pre cei nebăgați în seamă.

„Nu fiți înțelepți întru voi înși-vă“, adecă, să nu credeți că sunteți în totul destoinici, că nu mai aveți nici-o lipsă. De altfelu tot scriptura zice în altă parte: „Vai celor înțelepți întru sine singuri, și înaintea lor știutori“ (Isaia 5, 21). Deci, și prin aceste vorbe iarăși surpă ușurința lor, și înfrânează îngâmfarea și mândria lor. În adevăr, nimic nu înfumurează și nimic nu desparte pe cineva de alții, ca ideia prostiească de a se crede că el este desăvârșit, și nu are nevoie de nimeni. Însă Dumnezeu a regulat ca noi să avem nevoie unii de alții. Chiar de ai fi înțelept, tu ai nevoie și de altul; iară de cumvă crezi că nu ai nevoie, apoi atunci singur te-ai făcut mai ușurel și mai nedestoinic decât toți oamenii. Un astfelu de om, singur s'a izolat de ceilalți oameni; el este lipsit de orice ajutoriu, și în toate faptele lui păcătuiește, fără să se bucure de vre-o îndreptare sau iertare din partea cuiva. Prin ușurința și prostia lui el a întăritat și pe Dumnezeu contra sa, și de aceia multe greșale va face. Este cu puțință de multe ori ca chiar cel înțelept să nu prevadă ceiace trebuie, și din contra ca cel mai simplu și mai prost să prevadă ceva din cele trebuitoare, duple cum de pildă s'a petrecut cu Moisi și cu socrul său, cu Saul și cu sluga sa, cu Isaac și cu Rebeca. Să nu crezi că te înjosești având nevoie de altul, ci din contra; faptul acesta te înalță și te face mai puternic: aceasta te face mai strălucit și mai în siguranță.

„Nimănuî rău pentru rău răsplătind“ (Vers. 17). Dacă tu defaimi pe altul care zavistuieste, oare prin aceasta nu te-ai făcut singur răspunzătorul de aceiaşi vinovăţie? Dacă el a făcut rău, de ce tu nu fugi de acel rău? Şi priveşte, cum apostolul n'a făcut aici nici-o deosebire de oameni, ci a stabilit o lege comună. El n'a zis: «să nu răsplăteşti cu rău pe cel credincios», ci „nimănuî“, adică nici Elinului, nici celui păgân şi spurcat, cu un cuvânt nimănuî, oricine ar fi acela.

„Făcând purtare de grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor. De este cu putinţă, încât este despre voi (cât vă priveşte pe voi, sau intru cât depinde de voi), cu toţi oamenii având pace“. Aceasta este ceiace zice şi Christos: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor“ (Math. 5, 16), nu pentru ca noi să vieţuim pentru slavă deşartă, ci pentru ca să nu procurăm altora nici-o pricină de nemulţămire contra noastră. De aceia şi zice apostolul aiurea: „Fără sminteală fiţi şi Iudeilor, şi Elinilor, şi bisericei lui Dumnezeu“ (1 Cor. 10. 32). Bine a făcut apostolul de a zis „de este cu putinţă“, căci sunt şi împrejurări de acelea când nu este cu putinţă; ca de pildă când este vorba de evsevie, când lupta este pentru cei nedreptăţiţi. Şi de ce te minunezi dacă apostolul a dat această libertate faţă de ceilalţi oameni, când o asemenea libertate a dat chiar şi bărbatului sau şi femeii, zicând: „Iară de se desparte cel necredincios, despartă-se“ (1. Cor. 7, 15)? Ceiace el zice, deci, prin pasajul de faţă, aceasta înseamnă: «cât depinde de tine, fă aşa încât nimănuî să nu dai pricină de rezboiu şi luptă, nici Iudeului, nici Elinului; însă când ai vedea undeva că evsevia este vătămată, apoi atunci tu nu preferă concordia înaintea adevărului, ci ridică-te cu curaj chiar până la moarte; şi nici aşa să nu rezboieşti sufletul adversariului, şi nici să nu dispreţuieşti credinţa lui, ci luptă-te numai cu faptele lui». Aceasta este ceiace el zice: „Încât este despre voi (intru cât depinde de voi) cu toţi oamenii având pace“. Chiar de nu ar fi acela iubitoriu de pace, totuşi tu nu'i umplea sufletul de scârbă şi amărăciune, ci fii

prietenul lui de bună voie, după cum am fost zis, însă adevărul nici-odată să nu-l trădezi.

„Nu vă izbândiți (resbunați) singuri vouă, iubiților, ci dați loc mâniei, că scris este: a mea este izbânda (resbunarea) eu voi resplăti, zice Domnul“ (Vers. 19). Cărei mâinii să dea loc? Mâniei lui Dumnezeu. Fiindcă cel nedreptățit aceasta mai cu seamă dorește să vadă cu ochii: resbunarea nedreptății lui; dorește cu alte cuvinte să se vadă resbunat, apoi tocmai aceasta i se dă cu multă îmbelsugare. «Dacă tu nu te resbuni singur, zice, Dumnezeu va fi acela care te va resbuna, el va pedepsi după cum trebuie. Dă-i voie, deci, lui, ca să vină în apărarea ta», căci aceasta înseamnă: „Ci dați loc mâniei“. Apoi, fiindcă a îndemnat îndeaș, la urmă adaoge și mărturia trasă din sf. scriptură, în puterea căria atrăgând mai mult pe auditoriu, îi cere totodată și o filosofie mai mare zicând: „De flămânzește vrăjmașul teu, dă-i lui pânc; de însetează adapă-l pre el; că aceasta făcând cărbuni de foc grămădești pre capul lui“ (Vers. 20). Iară după acestea imediat adaoge: „Nu te birui de rău, ci biruește cu binele pre rău“ (Vers. 21). «Și ce spun eu, zice, că trebuie a fi în pace cu vrăjmașul teu? Iată că eu poroncesc încă ceva mai mult: poroncesc chiar de a face bine vrăjmașului. Hrănește-l, zic, și adapă-l». Apoi, fiindcă a poroncit un lucru foarte mare și greu de îndeplinit, a adaos: „Că aceasta făcând cărbuni de foc grămădești pre capul lui“. Aceasta o zice apostolul pentru ca și pe acela să-l înfrâneze cu groaza, și pe aceasta să-l facă mai cu bunăvoință în fapta bună, cu nădejdea resplătirii ce o va avea. Când cel nedreptățit este slab cu duchul, apoi nu se gândește atât de mult la propriile sale bunuri, pe cât se gândește la pedeapsa celui ce l-a amărit pre el; și pentru dânsul nimic nu este atât de plăcut, ca a vedea pe dușmanul seu pedepsit. Deci, ceea ce el dorește, aceasta i-o și dă dela început, iară după ce crede că furia l-a părăsit, îl îndeamnă spre lucruri mai înalte, zicând: „Nu te birui de rău, ci biruieste cu binele pre rău“. Știă bine apostolul, că chiar fără sălbatecă de ar fi dușmanul, nu va mai rămâne

în dușmănie, când vede că i se dă pâine fiind flămând; în același timp și cel nedreptățit, chiar de ar fi de mii de ori ușurel și mic de suflet, totuși hrănind și adăpând pe dușman, la urmă chiar el singur nu va mai pofti pedeapsa aceluia. De aceea la urmă încurajându-se, nu a amenințat cum s'ar întâmpla, ci spune de pedeapsa cea mai mare ce va lua acela, căci n-a zis: «îl vei pedepsi», ci „cărbuni de foc grămădești pre capul lui“. Apoi laudându-l pentru acest fapt, zice: „Nu te birui de rău, ci biruiește cu binele pre rău“, dându-ni a înțelege că nu trebuie a fi stăpâniți de ideea resbunării, fiindcă a țineă minte reul, înseamnă a fi biruiți de rău. Dară apostolul n'a spus aceasta dela început, căci nici nu avea prilejul; acum însă după ce cel nedreptățit și-a deșărtat toată mânia, adaoage zicând: „biruiește cu binele pre reu“, fiindcă și aceasta este biruință. Și cel ce se luptă cu pumnii în stadiu, atunci mai cu samă biruiește, când nu se aruncă asupra adversariului, spre a căpăta răni, ci când apărându-se face pe adversariu ca să-și cheltuiască puterile în aer. Și astfelu nici el nu se va răni în acea luptă, în același timp încă și puterea adversariului va fi doborâtă cu totul. Același lucru se întâmplă și cu insultele. Când tu ai răspuns cu batjocură la batjocură, ai fost biruit, nu de oameni, ci, ceiace este mai rușinos, ai fost biruit de patima mâniei, care stăpânește pe omul lipsit de libertate; iară dacă ai tăcut, apoi pe lângă că ai biruit, ai câștigat și trofeul fără nici o osteneală, în același timp vei avea pe cei mai mulți de partea ta, cari te vor încunună și vor cunoaște lămurit neadevărul și nedreptatea batjocurei ce ai suferit. Cel ce răspunde la batjocuri, se crede de toți că respuunde ca unul ce este atins acolo unde-l doare, și deci singur lasă a se înțelege bănuiala, că are cunoștință de cele ce se vorbesc de el, pe când dacă el ride de cele ce i se atribuie, prin ris el a doborât părerea ce eră contra lui. Dară dacă voiești ca să ai o dovadă lămurită de cele ce spun, întreabă chiar pe însuși dușmanul: când este el mai mult scârbit? când fiind înfierbântat de mânie tu îi rezunzi cu batjocuri, sau atunci când el batjocorindu-te tu rizi de dânsul? De sigur că atunci când nu lai în băgare de samă batjocurile lui. Nu atâta este el mulțămît și încântat că nu i s'a răspuns la batjocori, pe cât este de

măhnit că nu poate să se atingă de tine. Nu vedeți voi pe cei infuriați de mânie, cum îi nu fac atâta vorbă de ranele lor, și cum se aruncă cu cea mai mare furie asupra adversariului, căutând în tot felul, mai rău decât porcii sălbateci, ca să-l răniască, și mai mult la aceasta se uită, decât să se apere de a nu pătimi ceva? Deci, când tu îl vei lipsi de aceia ce el dorește cu deosebire, apoi atunci l-ai lipsit de totul, l-ai disprețuit cu desăvârșire, i-ai arătat că este vrednic de dispreț, că este mai mult un copil decât un bărbat destoinic; tu atunci vei câpăta aprobarea tuturor ca un filosof, iară pe acela îl vei arăta lumei ca pe o fiară sălbatecă. Aceasta să o facem și când suntem loviți, adevărat când voim să lovim pe adversariu și să-i dăm lovitura cea mai grea; să-i întoarcem, zic, și obrazul celălalt, și atunci i-am cauzat mii de rane, căci cei ce te aplaudă pe tine atunci și te admiră, pentru dânsul sunt mai grozavi decât cei ce l-ar bate cu pietre. Înaintea aceloră și cugetul lui îl va muștra, și-l va tortura grozav, și ca și cum ar fi pățimit cea mai mare rușine, el va pleca abătut și rușinat. Dacă poate aștepti și slava celor mulți, apoi și de aceasta te vei bucura. De altfel noi cu toții avem simpatie către cei ce pătimesc pe nedreptul; dară încă dacă îi vedem că îi nici măcar nu se apără, ba chiar se și expun lovirilor, apoi atunci nu numai că simțim milă de dânsii, ci încă îi și admirăm.

¹⁾ De aceia mi-a venit acum, iubitorilor, a mă boci, căci noi cari putem să ne apărăm de acest păcat, dacă am da ascultare legilor lui Christos; noi cari am putea să fim liniștiți și în această viață, iară în cea viitoare să ne bucurăm de bunurile făgăduite nouă, cădem totuși din amândouă, neascultând de cele spuse de Christos, și filosofând, sau mai bine zis bătându-ne capul cu cele prisoselnice. Căci Christos ceiace a legiuit, în folosul nostru a legiuit, învățându-ne care anume fapte ne fac slăviți, și care iarăși ne fac necinstiți. Dacă faptele acesta ar fi fost înjositoriu și ar fi făcut de ris pe ucenicii lui, nu ar fi poruncit așa; însă fiindcă tocmai aceasta ne face mai străluciți de cât toți, adevărat că auzind vorbindu-ne de rău, să nu vorbim și noi rău, că făcându-ni-se rău de alții, să nu li facem și noi rău, — de aceia a poruncit aceasta. Deci dacă a nu răsplăti

¹⁾ *Partea morală.* Nu trebuie a răsplăti răul cu rău. (*Veron.*)

răul cu rău este o mare virtute, apoi cu atât mai mare este ca să vorbim de bine pe cei ce ne defăimă, să lăudăm fiind batjocoriți, să facem bine celor ce ne urăsc. De accia el a legiuit și acestea. El cruță pe ucenicii lui, și știe bine ce anume poate face pe cineva mare sau mic. Deci, dacă el și cruță, și știe în același timp, apoi de ce te cerți cu dânsul, voind a păși pe altă cale? Căci a birui prin faptul că ai făcut rău, aceasta este una din legile diavolești. De aceia în luptele Olimpice ce sunt consfințite diavolului, astfelu biruiesc toți cei ce se luptă. Inșă nu tot așa este și în stadiul lui Cristos; nu aceasta este legea cununiilor acordate, ci cu totul din contra, căci Christos a legiuit ca să fie încununat nu cel ce lovește, ci cel lovit, nu cel ce atacă, ci cel atacat. Astfelu este stadiul lui Christos; aici totul este rânduit din contra, așa că nu numai în biruință, ci și în modul biruinței minunea se arată mai mare. Când armele biruinței sunt venite din altă parte, atunci se învederează că în acea parte este cauza biruinței. Aceasta este puterea lui Dumnezeu, acesta este stadiul ceriului, aceasta este privestea ingerilor.

Știu bine, iubitorilor, că acum după aceste vorbe v'ați înfierbântat, și v'ați muiat mai mult decât ceara, inșă plecând de aici totul veți da uitărei, totul veți lepăda din cele auzite. De accia sunt măhnit, fiindcă nu arătăm prin fapte ceiace ni se spune în sfintele scripturi, deși prin aceasta noi vom câștiga bunurile cele mai mari. Dacă noi am fi blânzi și îngăduitori, am putea fi nebiruiți de nimeni, și nici un om, fie mare sau mic, n'ar putea să ne vatăme vre-odată. Dacă cineva te-ar vorbi de rău, pe tine nu te vatămă întru nimic, în timp ce prin acest fapt pe dânsul singur s'a vătămat; dacă te-ar nedreptăți, iarăși vătămarea cade asupra lui. Nu vezi și în tribunale, că cei nedreptățiți sunt străluciți, și vorbesc în toată libertatea cu mult curaj, pe când cei ce au nedreptățit stau cu ochii în pământ, și sunt cuprinși de rușine și frică? Și ce spun eu de acuzare și nedreptate? Chiar de ar ridica cuțitul asupra ta, chiar de l-ar înfinge în gâtul tău și și-ar mânji mâna lui cea dreaptă, totuși pe tine cu nimic nu te va vătămă, ci pe sine singur se sfășie. La aceasta ar putea mărturisii cel întâi care a fost ucis de mâna frățască. Acela s'a dus către limanul cel liniștit, și a câștigat slava nemuritoare, pe când fratele său Cain a trăit o viață mai

ticăloasă decât orice moarte, gemând și tremurând, și purtând în trupul lui vinovăția faptului săvârșit.

Deci, să nu rivnim viața acestuia, ci pe a celuiia. Cel ce pătimește rău din partea altuia, acel rău nu are loc de a sta într'ânsul, fiindcă nu el l-a născut, ci primindu-l din altă parte el a făcut binele prin răbdarea ce a avut, — pe când cel ce a făcut răul, are într'ânsul izvorul răului. Oare nu era Iosif în temniță, iară curva aceea care'l dorea nu sta în casă strălucită și vestită? Deci, cine ai fi voit tu să fii în locul acestor doi? Și să nu'mi spui de răsplată, ci cercetează faptele prin sine, și atunci de sigur că ai prefera să stai în temniță cu Iosif, decât în casa cea strălucită a acelei curve. Dacă ai voi să te uiți în sufletul amândurora, ai vedea atunci sufletul celuiia în toată libertatea și plin de curaj, pe când pe al Egiptencei l-ai vedea în mare strâmtoare, în frică și neliniște, rușinat și umilit, căci deși se părea că dânsa a biruit, totuși aceasta n'a fost biruință. Acestea știindu-le, iubiților, să ne pregătim de a pătimi rele, pentru ca astfel să scăpăm de a pătimi rele, și să ne învrednicim de bunurile viitoare, cărora fie a ne învrednici cu toții prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui și Sf. Duch, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXIV.

„Tot sufletul să se supună stăpânilor celor mai înalte“ (Cap. 13, 1).

Multă vorbă face de această chestiune apostolul și în alte epistole, supunând pe cei stăpâniți stăpânitorilor, după cum supune pe slugi stăpânilor. Aceasta o face ca să arate, că Christos a introdus legile sale nu cu scopul de a resturna ordinea obștească a statului, ci în scop de o mai bună îndreptare, și totodată ne învață ca să nu ne asvârlim în lupte protesti și prisoselnice. Sunt deajuns intrigile și zavistiile ce ni se cauzază pentru adevăr și dreptate, și prin urmare nu trebuie a ni adaoge singuri ispite și tulburări. Dară acum tu te gân-

dește, cum apostolul a adus vorba și de aceasta tocmai la timp potrivit. În adevăr, că după ce mai 'nainte ni-a cerut o marc filosofie, și după ce ne-a pregătit de a fi folositori și dușmanilor ca și prietenilor, și celor ce sunt în strămtorare ca și celor ce se găesc în îmbelșugare, și celor ce au nevoie ca și celor ce nu au, și cu un cuvânt ne-a făcut de a fi folositori tuturor fără excepțiune; după ce în fine ne-a îndrumat spre acea viață potrivită Ingerilor, căci ne-a depărtat de mânia și a înfrânat ușurința și prostia, iară prin toate acestea ni-a limpezit cugetul, la urmă vine și introduce și acest sfat prielnic și folositoriu. Dacă cei nedreptățiți trebuie a răsplăti cu bine pe împilătorii lor, apoi cu atât mai mult e demn de a se supune celor ce li fac bine. Însă aceasta apostolul o pune cam pe la sfârșitul sfatului ce li dă; acum el nu ni pune înainte astfelu de raționamente, pe cari le spuselu, ci numai datoria ce o avem de a face aceasta. El arată că poronca aceasta este dată tuturor fără excepțiune, și preoșilor, și monachilor, și nu numai celor din lume, și de aceia chiar dela început a proclamat acest principiu, zicând: „Tot sufletul să se supună stăpânirilor celor mai 'nalte“, adecă chiar de ar fi apostol, sau evanghelist, sau profet, sau ori și ce, căci o astfelu de supunere nu jicnește întru nimic evsevia. Și nu zice simplu «să asculte», ci „Să se supună“. Dreptul principal al unei astfelu de legiuri este al lui Dumnezeu; de aceia și pune înaintea credincioșilor acest raționament drept, adecă că aceasta este poroncită de Dumnezeu: „Că nu este stăpânire, zice fără numai dela Dumnezeu“. Ce spui? Așă dară orice stăpânitoriu este chirotonisit și așezat de Dumnezeu în slujba de stăpânitoriu? «Nu am spus aceasta, zice, și nici că 'mi este vorba de fie-care din stăpânitori; ci deocamdată eu vorbesc de faptul în sine. A fi stăpânii, și unia să stăpâniască, iară alții să fie stăpâniți, toate acestea nu se petrec în lume cum s'ar întâmplă, nu se perpetuiază printre popoare ca niște valuri de mare purtate de vânt încoace și în colo, ci zic, că toate sunt opera lui Dumnezeu și a înțelepciunei lui». De aceia nici n'a zis el că «nu este stăpânitoriu, de cât numai dela Dumnezeu», ci vorbește de lucrul de sine, zicând: „că nu este stăpânire, fără numai dela Dumnezeu,

și stăpânirile cari sunt, dela Dumnezeu sunt rânduite“. Așa dară și acolo unde zice un înțelept, că: „Dela Domnul se dă bărbatului femeie“ (Prov. 19, 14) tot aceia zice, adecă că și nunta Dumnezeu o a făcut, și nicidecum că el este care unește pe bărbat cu femeie, căci vedem pe mulți cari se unesc unii cu alții în rău, și nu în puterea legii nunții, și acest fapt noi nu'l atribuim lui Dumnezeu. Dară duple cum a zis Christos: „Cela ce a făcut dintâi, bărbat și femeie i-a făcut pre ei; și a zis: pentru această va lăsa omul pre tatăl său și pre mama sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi doi un trup“ (Math. 19, 4. 5), tot așa și acel înțelept explicând zicea, că dela Domnul se dă bărbatului femeie. Dară fiindcă egalitatea în cinste de multe ori bagă zizania și lupta, de aceia Dumnezeu a făcut multe stăpâniri și multe supuneri în același timp: ca de pildă între bărbat și femeie, între fiu și părinte, între cel bătrân și cel tânăr, între rob și slobod, între dascal și ucenic, între stăpânitoriu și stăpâniți. Și de ce să te minunezi că așa se petrece cu oamenii, când vedem că același lucru l-a făcut și cu trupul nostru? Fiindcă nici aici el n'a făcut deopotrivă în cinste toate mădularile, ci pe unele le-a făcut mai superioare, iară pe altele mai inferioare; pe unele ca să stăpânească pe celelalte, iară pe altele ca să fie stăpânite. Acest fapt l-ar putea vedea cineva și printre animalele necuvântătoare, ca de pildă printre albine, printre cocoare, printre turmele de oi sălbatice. Dară nici chiar marea nu este lipsită de această ordine înțeleaptă, căci și acolo multe specii de pești se pun sub ordinele unuia dintre dâșii, și sunt astfel comandate, în cât fac călătorii foarte întinse în cea mai perfectă ordine. Anarhia pretutindenă este un mare rău, și cauza tuturor tulburărilor.

Așa dară, după ce a spus de unde este stăpânirea, a adaos imediat: „Pentru aceia cela ce se împotrivese stăpânirei, rânduelei lui Dumnezeu se împotrivese“ (Vers. 2). Ai văzut unde a ridicat el faptul acesta, cum a înfricoșat pe auditoriu, și cum a arătat că îndeplinirea acestei porunci este din datorie? Ca să nu zică credincioșii că «ne înjosești și ne faci vrednici de disprețuit, ca noi cari avem făgăduința de

a ne bucură de bunurile împărăției cei cerești, să fim supuși stăpânitorilor lumii aceștia», iată că apostolul arată că făcând aceasta îi se supun nu stăpânitorilor, ci lui Dumnezeu, și cel ce se supune stăpânirilor se supune lui Dumnezeu. Însă apostolul nu zice chiar așa, adică că cel ce nu se supune stăpânirilor, nu se supune lui Dumnezeu, ci cu ideia contrară înfricoșază auditoriul, și face lucrul mai lămurit, zicând că cel ce se împotrivesc stăpânitoriului, se luptă cu Dumnezeu care a legiuit toate acestea. Peste tot locul el se încearcă a arăta auditoriului, că noi dăm această supunere stăpânitorilor, nu din hățar sau pentru mulțămirea lor, ci din datorie ce o avem de a ne supune. Cu chipul acesta chiar și stăpânitorii cei necredincioși puteau fi atrași la evsevie și la credința religiunii creștine, în același timp și credincioșii se supuneau stăpânirilor fără murmur. Multă vorbă se făcuse pe atunci, și apostolii erau defăimați de inovații și de împotrivire, și erau acuzați că nu numai vorbeau, ci și făceau totul pentru resturnarea legilor obștești. «Deci, zice, când tu vei arăta pe stăpânul nostru al tuturor care ne sfătuiește a face așa, atunci vei astupa și gurile celor ce ne defaimă că introducem inovații, în același timp vei putea vorbi cu mult curaj și despre dogmele credinței și ale adevărului. Deci, să nu te rușinezi despre o astfel de supunere, căci Dumnezeu le-a legiuit toate acestea, și tot el este grozav resbunătorul al celor ce-l disprețuiesc. El nu-ți va aplica pedeapsa care se va întâmpla, ci cea mai mare, și nimic nu te va putea scăpa de acea pedeapsă ori-cât te-ai împotrivi, ci vei suferi cea mai grozavă osândă și din partea oamenilor, căci nimeni nu-ți va veni în ajutoriu, iară pe lângă toate acestea și pe Dumnezeu îl mâniai contra ta. Toate acestea dându-le a se înțelege, zice: „iară cei ce se împotrivesc, judecată își vor lua loru-și“.

Apoi arătând și câștigul ce-l vor avea după această frică, îi convinge și prin raționamente ca să se supună, zicând astfel: „Că dregătorii nu sunt frică faptelor celor bune, ci celor rele“ (Vers 3). Fiindcă prin vorbele dinainte el i-a rănit adânc și i-a înfricoșat, apoi iarăși îi ridică, și, ca și un doctor înțelept, li aplică doctorii plăcute, și-i mângâie zicând: «De ce te-ai spăimântat? De ce tremuri? Nu cumva dregăto-

riul ceartă pe cel ce face bine? Nu cumva el este înfricoșat celor ce se îndeletnicesc cu faptele cele bune?». De accia și adaoage: „Voiști să nu ți fie frică de stăpânire? Fă bine, și vei lua laudă dela ca“. Ai văzut cum i-a împrietenit cu stăpânitoriu, pe care îl arată chiar ca laudătoriu al lor? Ai văzut cum li-a alungat frica și neîncrederea în el?

„Că slujitoriu al lui Dumnezeu este ție spre bine“ (Vers. 4). «Atât de departe este el, zice, de a te înspăimântă, încât te și laudă; și atât de departe este de a te împiedeca în fapta bună, încât chiar el singur conlucrează cu tine în săvârșirea ei. Deci, când tu îl ai și laudătoriu și de ajutoriu, de ce să nu te supui? Căci el și în alt mod contribuie la ușurința faptei bune, de oarece pe cei răi îi pedepsește, pe când pe cei buni îi respătește și i cinsteste, și cu un cuvânt el conlucrează la îndeplinirea voei lui Dumnezeu». De aceea l-a și numit slujitoriu al lui Dumnezeu. Cândeste-te bine: eu, de pildă, sfătuiesc pe fiecare ca să fie prudent, dară și dregătoriu același lucru îl spune prin legile ce le aplică; îndemn pe fiecare să nu fie lacom și nici să răpiască dreptul altuia, dară și dregătoriu pentru asemenea fapte este pus să judece. Așa că el este conlucrătoriu nou și ajutoriu, și pentru aceasta a fost trimis de Dumnezeu. Deci, din amândouă părțile el este de respectat: și pentru că a fost trimis de Dumnezeu, în același timp și pentru că îndeplinește astfelu de slujbă.

„Iară de faci răul, teme-te“. Așa dară nu dregătoriu este care ni pricinuieste teamă, ci răutatea noastră. „Că nu în zădar poartă sabia“. Ai văzut cum l-a înarmat ca pe un soldat înspăimântătoriu, și cum l-a pus înaintea celor ce greșesc? „Că slujitoriu al lui Dumnezeu este, resbunătoriu spre mânie celui ce face răul“. Ca nu cumva auzind iarăși de osândă și pedepsă, de sabie și de resbunare, să fugi de dânsul, adauge din nou că el îndeplinește legea lui Dumnezeu. Și ce este dacă și el nu știe, și poate de multe ori greșeste? Dară Dumnezeu a regulat așa. Deci, dacă și pedepsind, și cinstind el slujitoriu al lui Dumnezeu este, resbunând fapta bună și alungând răul, celace voește și Dumnezeu, de ce să te cerți cu

dânsul, care ni aduce atâtea bunuri, și ni înlesnește în toate ale noastre? Mulți la început îndeletnicindu-se cu fapta bună pentru frica dregătorilor, după aceea fac așa și pentru frica lui Dumnezeu. Pe oamenii proști nu-i poate înfricoșa atâtea cele viitoare, pe cât cele prezente. Cel ce pregătește mai dinainte sufletele celor mai mulți cu frica și cu cinstea, ca astfel să devină mai îndămănați spre învățătura cuvântului lui Dumnezeu, unul ca acesta este numit după dreptate slujitorul lui Dumnezeu.

„Pentru aceea trebuie să vă supuneți, nu numai pentru mânie, ci și pentru conștiință“ (Vers. 5). Dară ce va să zică „nu numai pentru mânie“? «Nu numai că nesupunându-te tu te împotrivești lui Dumnezeu, și nu numai că prin aceasta îți cauzezi singur mari rele, și din partea lui Dumnezeu și din partea stăpânitorilor, dară și pentru aceea, că stăpânitorul devine binefăcătorul tău în cele mai mari trebuinți, căci el este pricinuatorul păcei și a economiei politice. Cele mai multe bunuri prin aceste stăpâniri se acordă cetăților, și dacă vei desființa aceste stăpâniri, toate vor pieri, și nu numai cetatea, nici numai țeara, sau casa sau târgul, ci nimic nu va putea sta; totul se va returna pe dos, și cei mai tari vor înghiți pe cei mai slabi. Așa că chiar de nu ar urmări pe cel nesupus și neascultătoriu o mânie oarecare, chiar și atunci tu trebuie a te supune, ca să nu te arăți că ești lipsit de cuget și nerecunoscătoriu către binefăcătorul teu.

„Că pentru aceasta și dajdii dați, zice, că slujitori ai lui Dumnezeu sunt, spre înseși aceasta îndeletnicindu-se“ (Vers. 6). Lăsând la o parte și ne mai înșirând toate binefacerile dregătorilor făcute cetăților, ca de pildă buna ordine, pacea și celelalte slujbe, ca cele cu privire la armată și la cei ce săvârșesc treburile publice, apostolul printr'un singur argument pe toate le învederează. «Cum că dregătorul îți face bine, zice, însuți tu mărturisești plătindu-i leaful». Dară tu privește înțelepciunea lui Pavel, căci tocmai cea se pareă de toți a fi mai grea dintre toate cerințele, tocmai aceea o dă ca exemplu de îngrijirca dregătorilor. «De ce, zice, plătești tu dajdie împăratului?»

Nu oare pentru că el se îngrijește? Nu oare pentru că el este proistamenul îngrijirii publice noi îi plătim leasă? — deși noi n'am fi plătit, dacă am fi știut dela început că nu vom câștiga din această privighere a lui. Dară tocmăi pentru aceasta încă din început, după consimțământul obștesc, toți au crezut că stăpânitorii să fie întreținuți de noi, căci dâșii neglijând de afacerile lor, se îngrijesc de trebile obștești, și în acest scop îi își cheltuiesc toată activitatea lor, iară ale noastre toate sunt în siguranță.

Deci, după ce spune de chestiunile de dinafară, iarăși se întoarce cu vorba la cele dintâi, căci pe credinciosii aceasta mai cu samă îl atrage la supunere, și arată că așa voiește Dumnezeu, pentru care și încheie sfatul cu aceste cuvinte: „Că slujitori ai lui Dumnezeu sunt“. Apoi arătând și ostenețele dregătorilor și necazul lor cel mare, a adaos: „spre înseși aceasta îndeletnicindu-se“, adică că aceasta li este viața și ocupația lor, pentru ca tu să te bucuri de pace. De aceia și într'o altă epistolă poroncește nu numai de a se supune, ci și de a se ruga pentru dâșii, arătând și folosul ce'l trag de aici: „Ca să petrecem, zice, viață lină și liniștită întru toată buna credință și curăția“ (I. Tim. 2, 2). Nu puțin contribuie dâșii în starea vieții prezente de a ne înarmă, de a respinge pe dușmani, de a împiedeca pre cei ce se rescoală prin cetăți, și de a împrăștiă toate ne'nțelegerile. Să nu'mi spui că acela bunăoară își întrebuințează în rău slujba, ci tu uită-te numai la buna podoabă a acestei rândueli, și atunci vei vedea și aici marea înțelepciune a celui ce a rânduit aceasta din început.

„Dați dară tuturor cele ce sunt cu datorie: celui cu dajdia, dajdie, celui cu dijma, dijma, celui cu frica, frică, celui cu cinstea, cinste. Nimănuî cu nimic să nu fiți datori, fără numai cu a iubi unul pre altul“ (Vers. 7. 8). Așa dară postolul înterăsându-se de viața lor li poroncește ca să plătiască nu numai dajdie, ci și cinste, și frică. Dară cum tot el mai sus zicând: „Voiești să nu'ți fie frică de stăpânire? Fă bine“, acum zice: „Dați celui cu frica, frică“? El vorbește aici de cinstea

cea mare ce o datorăm dregătorilor, iară nu de frica unei conștiinți rele, de care a dat a se înțelege mai sus. Și nici n'a întrebuințat înexp resiunile sale verbul obișnuit *δοτε* = dați, ci „*ἀποδοτε*“ = dați ceiace datorai, după care imediat a și adaos acele datorii. Cel ce le îndeplinește este datoriu să facă așa, fiindcă faptul este din datorie, iară nu din hatâr sau plăcere, și dacă nu face așa, va fi pedepsit ca nerecunoscătoriu. Așa dară să nu crezi că te înjosești și ți se vatămă întru ceva demnitatea filosofiei tale, dacă dregătoriul fiind prezent tu te ridici în picioare, sau dacă îți descoperi capul înaintea lui. Fiindcă dacă chiar Elinii au legiuit aceastea față de dregători, apoi cu atât mai mult trebuie a face aceasta credincioșii. Dară dacă spui că ție ți s'au încredințat lucruri mai mari, apoi află că nu este acum timpul tău, căci aici tu ești străin și nemernic. Va veni timpul când tu te vei arătă mai strălucit decât toți; acum însă „Viața voastră este ascunsă cu Christos întru Dumnezeu; când se va arătă Christos, atunci și voi cu dânsul împreună vă veți arătă întru slavă“ (Col. 3, 3. 4). Așa dară nu căută rosplătă în viața aceasta trecătoare, ci chiar de ar trebui să stai înaintea dregătoriului cu frică, totuși să nu crezi că aceasta este nedemn de nobleța ta. Dumnezeu voiește așa, ca dregătoriul care este rânduit de dânsul să aibă puterea sa. Când chiar cel ce nu știe nimic rău de dânsul, și încă se prezintă cu frică înaintea judecătoriului, apoi cu atât mai mult se va teme cel ce face rele. Dară apoi dând cinstea cuvenită dregătoriului, chiar tu vei fi cel mai strălucit, fiindcă din a cinsti pe cineva nu poate să rezulte a fi tu disprețuit, ci numai din a'l necinsti. Atunci și dregătoriul te va admira mult, și dacă ar fi chiar necredincios, totuși prin acest fapt el va slăvi pe stăpânul tău.

„Nimănui cu nimic nu fiți datori, fără numai cu a iubi unul pre altul“. Iarăși aleargă la muma tuturor bunurilor, iarăși se întoarce către dascalul și cauzătoriul a ori-ce faptă bună, și arată că și aceasta este o datorie, ba încă nu de aceeași valoare cu dajdia și dijma, ci cu mult mai mare, fiindcă ni se cere dc a o avea încontinuu. El voiește ca niciodată să nu fim datori cu dragostea, sau mai bine zis să fim

pururea datori, să nu o plătim de tot, ci într'una să fim datori. Astfelu este această datorie, ca noi să o plătim într'una, și pururea să fim datori. Deci spunând că noi trebuie a iubi pururea, la urmă adauge și folosul ce'l avem de aici, zicând: „Că cel ce iubește pre altul, legea a împlinit“. Să nu-ți închipui deci, că a iubi este din hatâr, căci accasta încă este o datorie. Tu datorești dragoste fratelui tău pentru înrudirea duhovnicească ce o ai cu el; și nu numai pentru aceasta, ci și pentru că suntem mădulări unul altuia, și dacă ea lipsește, atunci totul s'a nimicit. Deci, iubește pe fratele tău, fiindcă dacă din această iubire câștigi atâtea, că ai împlinit întreaga lege, apoi ca unul ce vei fi recompensat pentru aceasta, tu datorești a-l iubi.

„Pentru că aceia adevă: să nu curvești, să nu ucizi, să nu furi, să nu fii mărturie minci-noasă, să nu poftesti, și oricare altă poroncă, într'acest cuvânt se cuprinde, adevă: să iubești pre aproapele tău ca însu-ți pre tine“ (Vers. 9). El nu zice simplu «să îplinește», ci „să cuprinde“, adevă că în dragoste se recapitulează în scurt toate faptele prevăzute de lege. Căci începutul și sfârșitul virtuței este dragostea, și orice virtute pe dânsa o are ca rădăcină, pe dânsa ca scop, pe dânsa ca vârf al tuturor bunurilor. Și dacă ea este și începutul și sfârșitul bunurilor, apoi ce poate fi deopotrivă cu dânsa? Dară tu privește, că apostolul nu cere dragoste cum s'ar întâmpla, ci o dragoste întinsă, căci n'a zis simplu «iubește pe aproapele tău», ci „ca pe tine însu-ți“. De aceia și Christos zicea, că în dragoste se încheie toată legea și prorocii. Și punând două feluri de dragoste, privește unde a ridicat-o pe cea de a doua: „Cea întâi poroncă este să iubești pre Domnul Dumnezeuul tău“, după care adauge și pe a doua zicând: „iară a doua asemenea aceștia: să iubești pre aproapele tău ca însu-ți pre tine“ (Mat. 22, 29). Ce ar putea fi egal cu această filantropie? Ce ar putea fi deopotrivă cu această blândetă? Când noi neconținut ne depărtăm de dânsul prin faptele noastre, iată că pune dragostea noastră alături cu acea cătră dânsul, și o numește deopotrivă cu aceia. Și tocmai pentru aceasta punând și

măsură egală între amândouă aceste dragoste, pentru cea dintâi zice: „din toată inima ta, și din tot sufletul tău“, iară pentru dragostea cea către aproapele: „ca pe tine însu-ți“. Pavel însă vorbește numai de dragostea cea de-a doua, dragostea către aproapele, care dacă lipsește, apoi cu nimic nu ne va folosi cea dintâi. După cum noi când iubim pe cineva zicem: «Dacă iubești pe acela, pe mine mă iubești», tot așa și Christos arătând aceasta, zice: „asemenea aceștia este“, și tot de aceia zicea și lui Petru: „De mă iubești, paște oile mele“ (Ioan 21, 16).

„Dragostea nu lucrează rău aproapelui; drept aceia împlinirea legii este dragostea“ (Vers. 10). Ai văzut cum dragostea către aproapele are amândouă însușirile în sine? Pe deoparte depărtarea de rele, căci zice: „rău nu lucrează“, iară pe de-alta lucrarea faptelor bune, căci zice: „împlinirea legii este dragostea“, adică, nu ni inspiră numai învățătura pe scurt a celor ce trebuie a face, ci și îndeplinirea faptelor bune tot dragostea este care o face mai cu ușurință. Căci dragostea nu se încearcă numai ca să ne învețe a afla cele ce ni sunt de folos, — ceiace este de datoria legii — ci ne ajută chiar și în săvârșirea aceloră, și cu un cuvânt ea ne pune în poziție de a îndeplini fapta bună în totalitatea ei, iară nu numai în parte.

¹⁾ Să ne iubim, deci, unii pre alții, căci prin această dăm dovadă că iubim pe Dumnezeu, care ne iubește pre noi. Printre oameni se întâmplă, că dacă iubești pre cel iubit și de altul, se răscoală acesta, pe când aici, el ni cere ca să luăm și noi parte la această dragoste, iară pe cel ce nu ia parte îl urăște. Dragostea omenească este plină de invidie și zavistie, pe când cea Dumnezeiască este scutită de orice patimă, și de aceia caută tovarăși în iubire, căci zice: «iubește și tu împreună cu mine, și atunci te voi iubi și eu mai mult». Ai auzit cuvintele acestui amant înflăcărat? «Dacă vei iubi, zice, pe cei ce'i iubesc cu, atunci voi crede că și eu sunt iubit de tine cu foc». El dorește cu aprindere

¹⁾ *Partea morală.* Despre cea mai bună și mai desăvârșită dragoste. (*Veron*).

mântuirea noastră, iară aceasta a arătat-o din început chiar, căci ascultă ce a zis când a făcut pe om: „Să facem om după chipul și asemănarea noastră“, și iarăși: „Să'i facem lui ajutoriu, că nu este bine să fie singur“ (Fac. 1, 26. 2, 18), iară când îi au păcătuit, privește iarăși cu câtă blândeță i-a certat, căci n'a zis: «o! netrebnicule și cu totul păngăritule; tu care ai luat dela mine atâtea binefaceri, după toate acestea te-ai increzut diavolului, și lăsând la o parte pe binefăcătorul tău ai dat ascultare demonului?». ci iată ce'i spune: „Cine ți-a spus ție că ești gol? fără numai că ai mâncat din pomul care ți-am poruncit ție singur să nu mănânci“ (Ib. 3, 11). Este întocmai ca și cum procedează tatăl cu copilul său, căruia poruncindu-i să nu se atingă de cuțit, el nu ascultă, însă după ce se rănește îi zice: «și pentru ce te-ai rănit? De sigur fiindcă nu m-ai ascultat». Ai auzit cuvinte ieșite din gura prietenului, și nicidecum din a stăpânului? din gura prietenului disprețuit, și nici așa depărtat de cel ce l-a disprețuit? Deci, pe dânsul să'l imităm, și când certăm pe cineva, să păstrăm aceiași blândeță. Și pe Eva tot cu aceiași blândeță o ceartă, și mai drept vorbind nu a fost certare, ci toate cele ce i-a zis au fost numai spre povățuire și îndreptare, și spre siguranța în viitoriu. Dară cătră șearpe n'a zis nimic, căci el a fost urzitorul a tuturor relelor, și prin urmare nu avea pe cine să arunce și el vinovăția, pentru care l-a și pedepsit foarte greu. Și n'a stat numai aici, ci a poruncit ca și pământul să se împărtășească de blăstăm. Dară dacă i-a scos din raiu, și i-a pedepsit să trăiască în ostenele, apoi tocmai pentru aceasta trebuie a ne închină lui și a'l slăvi. Fiindcă desfătarea îi adusesse la trândăvie, el a tăiat veselia lor, îngrădindu-li trândăvia cu supărare și tristeță, ca astfel noi să ne reîntoarcem cătră dragostea lui. Ce a făcut și cu Cain? Oare 'nu și cătră dânsul a arătat aceiași blândeță? Căci fiind batjocorit și de acela, el totuși nu l-a batjocorit, ci l-a mângâiat și i-a zis: „Pentru ce te-ai întristat, și pentru ce s'a mahnit fața ta“. (Facere. 4, 6)? — deși facla lui eră lipsită de orice iertare, fiindcă invidia pe fratele său cel mai mic. Inșă el nici așa nu'l ceartă, ci îi zice: „De ai fi adus drept,

și ai fi împărțit drept, n'ai fi păcătuit. Taci (liniștete-te), la tine se va întoarce, și tu'l vei stăpâni pre acela" (Ib. 7). «Dacă te-ai speriat, zice, ca nu cumvă pentru jârftă aceasta să 'ți iau dreptul de întâietate, ca cel întâi născut, ei bine, îndrăznește și te încurajază, fiindcă toată stăpânirea asupra lui o pun în mâinile tale, numai cât fă-te mai bun, și iubește pre cel ce nu te-a nedreptățit cu nimic. Fiindcă eu de amândoi mă îngrijesc, și aceasta mai cu samă mă veselește, ca voi să nu vă sculați unul contra altuia». Ca și o mună duioasă, așa și Dumnezeu totul face, totul uneltește, ca să nu se desbina între dânsii. Dară pentru ca aceasta să o fac mai lămurită prin exemple, tu gândește-te la Rebeca cât eră de tulburată, și cum alergă în toate părțile, când fiul cel mai mare rezoia pe cel mai mic, căci dacă ea iubiă pe Iacob, în același timp nici pe Isav nu'l ură, și nici nu'l disprețuia, pentru care și zicea: „Ca nu cumvă într'o zi să mă lipsesc de voi de amândoi fiii" (Fac. 27, 45). De aceia și Dumnezeu zicea atunci lui Cain: „Ai păcătuit, liniștește-te; la tine se va întoarce, și tu îl vei stăpâni pre el", voind a împiedeca omorul, și căutând a introduce pacea între dânsii. După ce l-a ucis, nici atunci nu a depărtat dela Cain pronia sa, ci tot cu blândeță întreabă pe ucigătoriu: „Unde este Abel fratele tău?" ca măcar cu chipul acesta el să și mărturisiască vina; el, însă, se sbuciumă cu îndărătnicie ca și mai înainte, respunzând fără rușine vorbe proaste. Dară Dumnezeu nici așa nu se depărtează de el, ci iarăși îi grăiește cuvinte blânde ieșite din gura unui înflăcărat iubitoriu, necinstit și disprețuit de cel iubit, și îi zice: „Glasul sângelui fratelui tău strigă către mine", după care iarăși se atinge de pământ, blestemându-l împreună cu omoritoriul: „Blăstămat să fie pământul", care a deschis gura sa, să primiască sângele fratelui tău din mâna ta". Tot așa a făcut și David față de

¹⁾ Notă. În ediția de Buzău este trecut: „Și acum blăstămat să fi tu pre pământul, care a deschis gura sa...“ de unde ar rezulta că numai Cain a fost blăstămat, iară nu și pământul, pe când ediția Sf. Chrisostom e mai clară, și în armonie cu explicările date de dânsul. (Trad.)

Saul cel omorît pe munții Ghelboé, căci și el a blăstămat acei munți cari au primit în sânul lor acel omor, zicând: „Munți din Ghelboé! Să nu se pogoare rouă și ploae peste voi... că acolo s'a lepădat pavăza celor tari“ (II. Imp. 1, 21). Tot așa și Dumnezeu, întocmai ca cel ce cântă singur (*ὡς περ τὸν ἀποφθόνον*), zice: „Glasul sângelui fratelui tău strigă către mine; și acum blăstămat să fii tu pre pământul, care a deschis gura sa, să primiască sângele fratelui tău din mâna ta“. Acestea le zicea ca să dămoliască mânia lui cea înflăcărată, și să'l convingă de a iubi pe fratele său chiar dacă a și murit. «I-ai stins viața, zice; acum deci de ce nu stingi și dușmânia?» El iubiă și pe acesta ca și pe acela, căci pe amândoi el i-a plăsmuit. Dară ce? Oare el a lăsat nepedepsit pe omoritoriu? Dară atunci acela ar fi devenit mai rău. Așa dară l-a pedepsit? Inșă Dumnezeu este mai duios decât orice tată. Privește, deci, cum el și pedepsește, în același timp și iubirea și-o arată chiar prin acea pedeapsă, căci nu l-a omorît, ci l-a încătușat cu frica și tremurul, ca să se descarce de crimă, ca măcar așa să se întoarcă către iubirea lui cea părințască, ca măcar atunci să se împrieteniască cu fratele său cel omorît. El nu voiă ca Cain să plece dela fața lui ca dușman al celui omorît. Astfeliu sunt cei ce iubesc: când chiar făcând binele și nu sunt iubiți, îi totuși merg mai departe cu iubirea, devin înflăcărați și chiar amenință, nu că voiesc aceasta, ci sunt mișcați de dragostea lor, — ca măcar cu chipul acesta să poată atrage către dânsii pe cei ce'i disprețuiesc. Deși o astfeliu de dragoste este din silă, cu toate acestea îi se mângâie de fapt, fiindcă iubesc înflăcărat, așa că și pedeapsa ce o aplică, tot din dragoste o aplică. Cei ce nu simțesc nimic, și nici nu se scârbesc când sunt urîți, de sigur că nici nu se vor încerca să pedepsiască. Privește cum și Pavel vorbește de aceasta Corinthenilor: „Care este cel ce mă veselește pre mine, fără numai cel ce se întristează dela mine?“ (II. Cor. 2, 2) — așa că, când întinde tare pedeapsa, atunci arată dragostea lui cea înflăcărată. Tot așa și Egipteanca aceea a pedepsit grozav pe Iosif, fiindcă îl și iubiă grozav. Dară aceea a pedepsit în rău, fiindcă și dragostea ei cea ne-

înfrânată eră îndreptată spre rău, pe când pedeapsa lui Dumnezeu este spre bine, fiindcă dragostea lui este vrednică de dânsul care iubește. De aceea nu se dă în laturi chiar dela vorbele cele mai josnice, și nu consideră ca înjosire de a grăi de nume de ale patimilor omenești, numindu-se pe sine gelos: „Că Dumnezeu râvnitoriu (gelos) sunt eu“ (Ex. 20, 5) zice, ca de aici în să afli întinderea dragostei lui.

Deci, iubiților, să-l iubim pre el, după cum voiește, căci aceasta el o consideră ca un lucru mare. Chiar dacă noi îl disprețuim, el totuși rămâne iubindu-ne și chemându-ne la dânsul, și chiar de nu ne întoarcem la dânsul, el totuși pentru că ne iubește ne pedepsește din dragoste numai, și nicidecum că caută în tot chipul a ne pedepsi. Privește, ce spune la Prorocul Iezechiil despre cetatea cea iubită de el, și care 'l disprețuia: „Iată eu voi scula pre iubiții tăi asupra ta, dela carii s'a depărtat sufletul tău, și te voi da pre tine în mâinile lor, și te vor bate cu pietre, și te vor ucide, și se va lua răvna mea dela tine, și atunci mă voi odihni, și nu mă voi mai îngriji“ (Iezechiil 23, 22. și urm. ¹⁾). Ce ar putea zice mai mult un amant înflăcărat disprețuit de iubita sa, și după aceasta iarăși arzând de dorul ei? Căci Dumnezeu totul face, ca să fie iubit de noi, și de aceea n'a cruțat nici chiar pre Fiul său. Noi, însă, suntem cruzi și selbategi. Să devenim, deci, odată blânzi, să iubim pe Dumnezeu după cum se cade a-l iubi, ca astfel să ne bucurăm cu plăcere de această cinste. Dacă cineva având femeie iubită, și încă nu simțește nici-unul din necazurile zilnice, dară încă cel ce are o astfel de dragoste sfântă și dumnezeiască? Cugetă singur, de câtă plăcere se va bucura unul ca acesta. Aceasta este și împărăția ceriurilor, aceasta este dobândirea tuturor bucuriilor, aceasta este adevărată mulțămire, adevărată bucurie și fericire, — sau mai bine zis, ori și ce ași spune eu, nici-odată nu voi putea să reprezint după cum se cade această virtute, ci numai experiența singură poate să ni arate acest bun neprețuit. De aceea și

¹⁾ *Notă.* Câteva fraze din acest pasaj, raportat de Sf. Chrysostom, lipsesc din edițiunea noastră obicinuită. (Trad.)

Prorocul zicea: „Desfătează-te întru Domnul“, și aiurea: „Gustați și vedeți că bun este Domnul“ (Ps. 36, 4. 33, 9). Așa dară să ne convingem și să ne desfătăm cu dragostea lui, căci numai așa vom vedea împărăția ceriurilor, și vom trăi viață îngerească. Numai așa viețuind aici pe pământ, întru nimic nu vom fi mai pre jos de cei ce viețuiesc în ceriuri, iară după ducerea noastră de aici ne vom prezenta înaintea tronului lui Christos mai străluciți decât toți, și ne vom bucura de slava lui cea negrăită. Căria fie cu toții a ne învrednici, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, că a lui este slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXV

„Și aceasta știind, că acum vremea este, ca noi din somn să ne sculăm“ (Cap. 13, 11).

Fiindcă li-a poruncit tot ceia ce trebuia să li poronciască, la urmă iarăși îi împinge spre săvârșirea celor bune, și aceasta cât mai neîntârziat. «Timpul judecăței. zice, este la ușă», duple cum și Corintemlor li scria: „Că vremea de acum scurtă este“ (I. Cor. 7, 29), precum și Ebreilor iarăși: „Că încă puțin oarece, cel ce este să vină, va veni, și nu va zăbovi“ (Ebr. 10, 37). Dară acolo zicea acestea ca să ridice pre cei obosiți și să încurajeze pre cei sdrobiți de necontenitele ispite, pe când aici el deșteaptă pre cei ce dorm, — dară vorba aceasta a lui ni este folositoare în amândouă cazurile. Și ce va să zică oare: „ca noi din somn să ne sculăm“? Adecă: învierea este aproape, judecata cea grozavă este aproape, ziua cea înflăcărată ca și un cuptoriu este aproape, și de aceia^{vi} trebuie a ne izbăvi de trândăvie.

„Că mai aproape este noua mântuirea acum, decât când am crezut“. Ai văzut cum îi face băgători de samă asupra învierii? «În trecerea timpului, zice, vremea acestei vieți se scurge pe nesimțite, dară totodată și viața viitoare se apropie mai mult de noi. Deci, dacă

ești pregătit, și ai făcut totul ceiace ți-a poruncit Christos, ziua aceea îți va fi mântuitoare, dară dacă n'ai făcut, de sigur că ți va fi spre pagubă». Dară el nu îndeamnă de astădată cu vorbe triste, ci cu vorbe bune și plăcute lor, desvinovățându-i oarecum de alipirea lor către cele prezente. Apoi, fiindcă eră natural ca dânsii să fie la început mai zeloși, de vreme ce atunci sporiă și crește dragostea lor pentru creștinism, iară cu trecerea timpului să lăncezască și slăbiască acea dragoste, de aceea el zice aici, că trebuie a face cu totul din contra, adică a nu se moleși cu trecerea timpului, ci atunci mai ales a spori dragostea lor către Christos. Cu cât împăratul se apropie, cu atât mai mult trebuie să se pregătiască cei ce'l așteaptă; cu cât mai aproape este premiul, cu atât mai mult trebuie a se deștepta cei ce se luptă. Tot așa fac și luptătorii carii aleargă, căci când știu că vor lua premiul la sfârșitul drumului, atunci mai mult se întărită la luptă. De aceea și zice: „că mai aproape este noua mântuirea acum, decât când am crezut“.

„Că noaptea a trecut, iară ziua s'a apropiat“ (Vers. 12). Deci, dacă aceasta trece, iară aceea se apropie, apoi să facem de acum înainte cele cuvenite acelei zile, iară nu de ale aceștii de acum, fiind că și în afacerile noastre pământești tot așa facem. Când de pildă vedem cătră revărsatul zilei că noaptea este pe sfârșit, și când auzim rândunica cântând, atunci ne grăbim de a spune unii altora, că s'a făcut ziua, și atunci începem a face cele ale zilei, îmbrăcându-ne în grabă, alungând dela noi somnul și visurile de noapte, ca astfel ziua să ne găsiască pregătiți, iară nu tocmai după ce a resărit soarele, atunci să începem a ne scula din pat și a ne pierde timpul în zădar. Deci, ceia ce facem aici, aceeași să o facem și acolo, adică să depărtăm dela noi fanteziile, să ne izbăvim de visurile acestei vieți, să lepădăm dela noi somnul cel greoiu, și în locul hainilor să ne îmbrăcăm cu virtutea, căci când el zice: „să lepădăm dară lucrurile întunerecului; și să ne îmbrăcăm în arma luminei“, toate acestea le învederează. Căci în adevăr, că ziua aceea ne chiamă pe noi la luptă și bătaie în regulă. Tu însă, când auzi de arme și bătaie în regulă, să nu te sperii, că dacă în cele pământești

este plăcut de a se înarmă cineva cu o panoplie greoaie, aici însă înarmarea este vrednică de dorit, căci armele ce le întrebuițăm sunt acele ale luminei. Pentru aceia armele acestea te vor arăta mai strălucit decât razele soarelui, și te vor pune în mare siguranță, căci sunt armele luminei. Dară ce? Nu este oare nevoie de a ne mai rezboi? Este nevoie de sigur, însă nu ne vom obosi și nici nu ne vom munci, pentru că aceasta, dreptul vorbind, nu este luptă sau rezboiu, ci o solemnitate și o ceată de dănțuitori. Aceasta este natura unor astfelii de arme, și astfel este puterea comandantului. După cum mirile intră în cămara de nuntă împodobit, tot așa va intra acolo și cel ce este încins cu niște astfelii de arme, căci el este și ostaș, în același timp și mire.

Deci, spunând că ziua s'a apropiat, mai departe nici nu o mai lasă ca să fie aproape, ci spune de ea ca și cum a sosit deja: „Ca ziua cu bun chip să umblăm, zice, nu în ospete și în beții“ (Vers. 13), căci deja a venit ziua. Așa dară, dela faptele acelea către care cei mai mulți se îndeamnă a le face, dela acelea, zic, purcează și apostolul îi atrage; vreau să zic de „bună cuviință“, sau după cum se exprimă aici „cu bun chip“, fiindcă multă vorbă făceau dânșii de considerația celor mulți. Și n'a zis: «să umblați», ci „să umblăm“, ca astfelii sfatul lui să devină mai plăcut, și mustrarea mai ușoară.

„Nu întru ospete și beții“, cu care vorbe nu împiedecă pe cineva de a bea, ci numai de a bea fără cumpătare; nu împiedecă de a se folosi de vin, ci împiedecă numai de a bea vin fără rânduială. Tot aceiași măsură o păstrează și în frazele următoare: „Nu întru curvii și întru fapte de rușine“, fiindcă nici aici el nu împiedecă relațiunea bărbatului cu femeia, ci împiedecă de a curvi. „Nu întru pricire și piznă“, zice, cu care ocazie el stinge părțile cele mai principale ale tuturor patimilor omenești, adică: pofta și mânia. De aceia el nu restornează numai aceste rele, ci în același timp restornează și rădăcinile lor, fiindcă nimic nu aprinde mânia atât de mult, ca beția și nerânduiala în băutură. De aceia zicând mai înainte „nu întru ospete și beții“, a adăos imediat: „nu întru curvii și întru fapte

de rușine, nu întru pricire și pizmă“, fiindcă toate aceste din urmă izvorăsc din cele de mai sus.

Dară n'a stat nici aici, ci desbrăcându-ne de hainele cele rele, ascultă cum ne împodobește la urmă, căci zice: „Ci vă îmbrăcați întru Domnul nostru Iisus Christos“ (Vers. 14). Aici ei n'a spus de loc de fapte. Când vorbea de rele, el a spus și de fapte, iară când vorbește de virtute, n'a spus nimic de fapte ci de armele luminei, arătând că virtutea pune în toată siguranța pe cel ce o are, și în toată strălucirea, — ceiace mai mult putea a'i deștepta pe dânsii. Și n'a stat numai aici, ci a adus vorba la ceiace este mai principal, ceiace este cu mult mai înfricoșat, — căci ni dă ca îmbrăcăminte pe însuși stăpânul și împăratul a toate. Cel ce este îmbrăcat cu Christos, are cu sine întrecăta virtute. Când el zice: „vă îmbrăcați“, ni poroncește de a ne îmbrăca peste tot cu Christos, după cum zice și aiurea: „Iară de este Christos întru voi“ (Rom. 8, 10), și iarăși: „Ca să locuiască Christos prin credință întru inimile voastre“ (Efes. 3, 17). Căci el voiește ca sufletele noastre să fie casă a lui Christos, și el să ne impresoare ca cu o haină, ca astfel el să fie totui pentru noi atât pe dinăuntru cât și pe dinafară, fiindcă el este plinitatea noastră, după cum zice în alt loc: „împlinirea celui ce se împlinește cu toate întru toți“ (Efes. 1, 25); el este și calea, și mirile, și bărbatul, după cum zice: „că v'am logodit unui bărbat fecioară curată“ (II. Cor. 11, 2); el este și rădăcina, și băutura, și hrana, și viața noastră: „Că v'iez zice, nu eu, ci viază întru mine Christos“ (Gal. 2, 20); el este și apostol, și archiereu, și dascal, și tată, și frate, și împreună moștenitoriu, și părtaș al mormântului și al crucei, căci zice: „împreună cu el ne-am îngropat prin botez întru moarte, ... și împreună odrăsliti ne-am făcut cu asemănarea morții lui“ (Rom. 6, 4, 5); el este și rugătoriu, după cum zice: „În locul lui Christos vă rugăm“ (II. Cor. 5, 20); el este mijlocitoriu pentru noi către Dumnezeu Tatăl, precum zice: „care este deadreapta lui Dumnezeu, și se roagă pentru noi“ (Rom. 8, 34); el este

casă și cel ce locuiește în ea, duple cum și zice: „Cel ce petrece întru mine, și cu întru el“ (Ioan. 6, 56); și tot el este și prieten: „Voi prietenii mei sunteți“ (Ibid. 15, 14), și temelie, și piatra cea din capul unghiului, precum și noi suntem mădularile lui, și țearină, și clădire, și viață, și împreună lucrători. Și ce nu voiește a fi el pentru noi, lipindu-ne și unindu-ne cu el? Dară toate acestea sunt dovada iubirei lui către noi.

Deci, supune-te lui, și sculându-te din somn îmbracă-te cu el, iară după ce te vei îmbrăca, prezintă-i trupul tău înfrânat bine, căci aceasta lasă a se înțelege prin expresiunea: „și purtarea de grija a trupului să nu o faceți spre poftă“. Duple cum n'a împiedecat de a bea, ci de a se îmbătă, și nici de a se împreună cu femeie, ci de a curvi și a face fapte necinstite, tot așa n'a împiedecat de a se îngriji de trup, ci ca acea îngrijire să nu fie spre poftă, căci atunci covârșaste cciace este trebuincios. Cum că apostolul poronțește de a ne îngriji de trup pentru cele necesare, ascultă ce spune lui Timotheiu: „De acum nu mai bea apă, ci puțin vin primește pentru stomahul tău, și pentru cele dese slăbăciuni ale tale“ (I. Tim. 5, 23). de unde se vede că el se îngrijește pentru sănătatea trupului, iară nu pentru necinstirea și pângărirea lui, pentru că nici n'ar mai fi atunci îngrijire, ca să aprinzi flacăra din el, și să'l faci mai înfierbântat decât cuptoriul. Dară pentru ca mai lămurit să cunoașteți ce înseamnă a se îngriji cineva de trup spre poftă, și astfel să fugiți de asemenea îngrijire, gândiți-vă la cei beți, la cei ce trăiesc pentru pantece, la cei ce se împodobesc cu haine scumpe, la cei mueratici, la cei ce duc o viață de molesie, și veți afla ce voiește apostolul să spună. Toți aceștia fac totul, nu pentru ca să fie sănătoși, ci pentru ca să salte și să dănțuiască, pentru ca mai mult să aprindă pofta dintr'ânsii. Tu, însă, care te-ai îmbrăcat cu Christos, toate acelea le-ai tăiat dela tine, și de aceia caută numai un singur lucru, adecă ca să ai trupul sănătos. Până aici numai îngrijește-te de trup, iară mai departe nu, ci toată grija ta să o cheltuiești în sirguința celor duhovnicești. Atunci vei putea a te deșteptă și din somnul acesta, fiindcă nu ești îngreuiat cu niște astfelu

de poște variate, — căci viața prezentă este un somn profund, și întru nimic nu se deosebește de visurile de noapte. Și după cum cei ce dorm de multe ori grăiesc vorbe încurcate, și văd lucruri neadevărate, tot așa și noi, sau mai bine zis, cu mult mai rău decât aceia. Căci cel ce prin vis a făcut ceva necuviincios, odată scăpat din somn el a scăpat și de acea necuviință, și nu mai este responsabil, pe când aici nu este așa, ci și rușinea ca și pedeapsa sunt neperitoare. Tot așa și cei ce se îmbogățesc prin vis, de îndată ce se face ziua, îi se văd tot așa de săraci ca mai 'nainte, pe când aici, chiar și mai 'nainte de a sosi acea zi, muștrarea conștiinței vine de multe ori, și mai 'nainte chiar de a ne duce acolo, toate visurile acestea s'au împrăștiat.

¹⁾ Deci, iubitorilor să alungăm dela noi acest vis uricios. Dacă ziua aceea ne va afla dormind, atunci o moarte veșnică ne va cuprinde, dară și mai 'nainte de acea zi noi vom putea fi ușor de biruit, fie de oameni, fie de demoni, și nimeni nu va putea să 'i împiedice, chiar de ar voi să ne ucidă. Dacă ar fi mulți cari să privegheze, poate că nu ar fi primejdia așa de mare; dară fiindcă poate numai unul sau doi sunt cari aprind facla și priveghiază, pe când toți ceilalți dorm profund ca în miezul nopții, de aceea avem nevoie de mulți priveghere, de multă siguranță, ca nu cumva să pătîm cele mai de pe urmă primejdii. Oare nu ni se pare că ziua este frumoasă acum? Oare nu toți credem că priveghem și suntem treji? Dară cu toate acestea... și poate că veți rîde de cele ce vorbesc, eu însă le voi spune, — cu toate acestea, zic, noi cu toții semănăm cu cei ce dorm profund și horăiesc prin somn. Și dacă ar fi cu puțință a se vedea cu ochii flința cea netrupească a diavolului, v'ași arăta cum cei mai mulți horăiesc, pe când diavolul sparge zidurile, sfășie pe cei ce dorm, sustrage toate cele dinăuntru, și face tot ce voiește, în liniște, ca și într'un întunec adânc. Dară dacă nu este cu puțință a vedea aceasta cu ochii, cel puțin să o descriem cu cuvântul, și să pricepem căți sunt cufundați de plăceri murdare, căți cuprinși de buimăceala desfrânării, cari sting lumina duchului. Și dacă eu mințesc spunând acestea, căci tu ai stat priveghind, atunci

²⁾ *Partea morală.* Contra curvarilor și contra lăccmilor în mîncare, și cum că toate relele de aici se nasc. (*Veron.*)

spune-mi te rog: ce s'a petrecut astăzi aici, și dacă nu cumva ai auzit visuri? Și știu bine că vor zice unia — deși eu nu le spun acestea pentru toți — că eu mintesc. Dară eu te întreb pe tine care te-ai făcut vinovat prin aceste cuvinte, pe tine care ai intrat aici în zădar: spune-mi, care proroc, și care apostol ni-a vorbit nouă astăzi, și despre ce anume? Însă nu ai ce răspunde, fiindcă tu ca și prin vis ai discutat aici de multe de toate, și n'ai auzit ce s'a spus, n'ai auzit adevărul lucrurilor. Acestea se pot spune și femeilor, căci și la dănselor somnul este mare și profund, — și cel puțin dacă ar fi numai somnul. Cel care doarme nu grăiește nimic nici de rău, și nici de bine, pe când cei ce priveghiază ca voi, multe vorbe rele slobod din gură, spre răul capului lor, numărând procente la banilor, făcând socoteala împrumuturilor, aducându-și aminte de precupețiile cele nerușinate, sădind astfel în sufletul lor spini deși, și nelăsând ca să se zămislască în ei nici cea mai mică roadă.

Deci, deșteaptă-te și toți spinii acestia scoate-i din rădăcină; aruncă dela tine beția, căci de aici îți vine somnul. Sub numele de beție eu nu înțeleg numai beția de vin, ci și cea venită din grijile lumesti.

Acestea le grăiesc nu numai celor bogați, ci și celor săraci, și mai cu samă celor ce dau ospete prietenesti. Aceasta nu mai este plăcere, ci osândă și pedeapsă. Plăcerea nu stă în a grăi lucruri uricioase, ci în a grăi cele demne; în a se mulțami, a-și satisface pofta mâncărei, iară nu în a-și sparge pântecul mâncând. Iară dacă tu crezi că aceasta este plăcere, apoi arată-mi această plăcere și mai târziu; dară nu vei putea. Și încă nu mai spun de vătămarile ce izvorăsc de aici, ci acum eu îți vorbesc de plăcerea aceasta, care atât de iute se vestejește, căci iată că de îndată ce s'a ridicat ospățul, a zburat și veselia. Când îți voiu mai spune apoi și de vărsăturile după beție, și de durerea capului, și de alte mii de boale, și de robirea sufletului, atunci ce vei putea zice? Nu cumva fiindcă suntem săraci, trebuie a ne sluți, sau după zicerea apostolului a nu umblă cu bun chip, adecă cu rânduială? Acestea le spun, nu doară împiedecând a vă întruni ca să ospătați împreună, ci împiedecând numai de a vă sluți, și a nu umblă cu bun chip, voind adecă ca plăcerea să fie plăcere, iară nu desfrâu, nu beție, nu destră-

bălăre, nu pedcapsă și osândă. Afli Elinii, că mai cu samă creștinii știu a se desfătă, și încă a se desfătă cu bună cuviință. „Slujiți Domnului cu frică, zice, și vă bucurați lui cu cutremur“ (Ps. 2, 11). Și cum trebuie a ne bucură? Vorbind imnuri, făcând rugăciuni, și în locul cântecelor acelora drăcești cântând psalmi și cântări duhovnicești. Atunci și Christos va fi de față, și întregul ospăț îl va binecuvânta, când tu te vei ruga, când vei cânta cântări duhovnicești, când vei chema pre săraci ca să se împărtășiască din bucatele puse pe masă, și când în ospăț vei introduce buna rândueală și cea mai mare prudență. Atunci tu vei transforma acel ospăț în biserică, căci în locul acelor strigăte zădarnice, și în locul acelor aclamări fără rost, tu înalți imnuri stăpânului a toate. Să nu'mi spui, că la asemenea ospete stăpânește o altă lege, ci tu îndreaptă relele ce le vezi. „Ori de mâncați, zice, ori de beți, ori alt-cevă de faceți, toate întru slava lui Dumnezeu să le faceți“ (II. Cor. 10, 31). Fiindcă dela asemenea ospete se ațîță poștele voastre, de aici desfrânările, de aici femeile ies disprețuite, iară curvele sunt în mare cinste înaintea voastră; de aici toate cele ale gospodăriilor s'au resturnat pe dos, de aici miile de rele cari au prăbușit totul, căci lăsând la oparte izvorul cel curat alergați la canalul cel de scurgerea murdăriilor, alergați la mocirlă. Cum că trupul curvei este o mocirlă puturoasă, eu nu voiu întreba pe nimeni altul, decât chiar pe tine, care te tăvălești în acea mocirlă, dacă nu te rușinezi singur, și dacă nu crezi că acel trup este necurat după păcat.

De aceia vă rog, fugiți de curvie și de muma aceștia — beția. De ce samini acolo unde nu poți seceră, — sau mai bine zis, chiar de ai seceră, totuși rodul acela îți va aduce ție cea mai mare necinste? Căci chiar de s'ar naște un copil, totuși acest fapt și pe tine te va necinsti, în același timp și ființa aceia este nedreptățită, prin faptul că s'a născut bastard și lipsit de noblețea cuvenită. Chiar de i-ai lăsa bani mulți, totuși necinstit va fi și în casă, necinstit și în oraș, necinstit și în tribunal, și pretutindeni, fie el născut din curvă sau slugă. Necinstit vei fi și tu iarăși, fie că ai trăi, fie că ai muri, căci și după moarte îți rămân amintirile unei vieți des-trăbălate, sau după zicerea apostolului, lipsită de bu-

chip. Deci, de ce necinstești totul? De ce sameni acolo, unde țearina se încearcă de a strică rodul, unde sunt multe doctorii de stârpire, și unde de multe ori copilul este omorât mai înainte de naștere? Iată deci, că și pe acea curvă n'ai lăsat-o să rămână curvă, ci ai făcut-o și omoritoare de om, ai făcut-o criminală. Ai văzut cum din beție izvorăște curvia, cum apoi din curvie iesă preacurvia, iară din preacurvie omorul? — ba chiar mai mult și decât omorul, căci nici nu am cuvinte indeajuns de a numi asemenea faptă criminală, de vreme ce nu numai că pe copilul născut îl omoară, ci împiedică chiar de a se naște. Deci, de ce îți bați joc de darul lui Dumnezeu, și te rezboiește legilor lui, și ceiace este blăstăm tu o alungi ca pe o binecuvântare? De ce apoi transformi magazia nașterii în magazie de omor, și pe femeie, care este dată spre facere de copii, tu o pregătești pentru omor? Fiindcă pentru a fi plăcută și dorită de amanți, și pentru a atrage la sine mai mult aur, ea nu se dă în laturi de a face și aceasta, grămadind prin asemenea fapt un foc mare asupra capului tău, căci dacă îndrăzneala este a ei, în același timp însă și tu ești cauza principală a îndrăznelei ei. De aici vin și idolatriile, fiindcă multe din aceste femei pierdute voind de a fi cu grații și plăcute bărbaților, urzesc tot felul de meșteșuguri drăcești, ca de pildă vrăji, descântece, farmece, și altele multe.

Dară cu toate acestea, după o asemenea purtare necuviincioasă, după omoruri, și după idolatrii, totuși lucrul acesta se pare indiferent multora, ba chiar și multor bărbați cari își au femeile lor, de unde apoi și rezultă cele mai mari rele. Căci și aici de multe ori se pun în mișcare fel de fel de doctorii pentru stârpire, doctorii pregătite nu pentru pânțele curvei, ci pentru al femeii nedreptățite; și aici se întind fel de fel de curse, invocarea sufletelor celor morți (*възпомянути*), invocarea demonilor, certe zilnice lupte înverșunate, și multe de acest fel. De aceia și Pavel zicând: „nu întru curvii și întru fapte de rușine“, a adaos imediat: „nu întru pricire și pizină“, știind el bine luptele ce urmează de aici, stricarea caselor, nedreptatea copiilor ce urmau a se naște legiuit din părinți legiuiți, și celelalte rele multe.

Deci, pentru ca să putem fugi de toate aceste rele,

să ne îmbrăcăm intru Domnul nostru Iisus Christos, și cu dânsul să fim încontinuu, fiindcă și aceasta înseamnă a ne îmbrăcă intru dânsul, adică a nu fi lipsiți de dânsul nici-odată, de a-l avea veșnic în noi, prin sfințenia noastră și prin blândețea noastră. Tot așa vorbim și de prietenii, când zicem: «cutare s'a îmbrăcat cu cutare», arătând prin aceasta marea dragoste dintre dânsii, și conviețuirea lor cea neîntreruptă, căci cel îmbrăcat se arată a fi ceiace este cel cu care s'a îmbrăcat. Deci, să se arate și în noi totdeauna Christos, cu care suntem îmbrăcați. Și cum se arată? Dacă vom face toate cele ce poroncește, și ceiace a făcut și el. Și ce a făcut el? „Fiul omului, zice, nu are unde să-și plece capul“ (Luca 9, 58). Aceasta fă-o și tu. Trebuie să mănânce, și cu toate acestea se hrăniă cu fire de grâu strânse de pe ogoare. Trebuie a călători, și de nicăiri nu avea nici cai și nici boi, ci călătoria pe jos până ce se osteniă. Trebuie să doarmă, și în loc de perină avea sub cap prora corăbiei. Trebuie să se culce spre a se odihni, și atunci se culcă pe iarbă. Și hainele lui erau simple, și cele mai multe ori petreceă singur, fără ca să ia pe cineva cu el. Deci, aflând noi toate cele petrecute cu dânsul pe cruce, și toate botjocoriile suferite, pe dânsul să-l imităm. Astfeliu noi ne vom îmbrăcă întru Christos, dacă purtarea de grijă a trupului nu o vom face spre poftă. Pofta de altfeliu nici nu are în sine vre-o plăcere. De multe ori poftele acestea nasc pe altele mai înfierbântate, și nici-odată nu vei fi satisfăcut, ci singur îți vei cășună torturile cele mai grozave. Duple cum cel ce neconținut este insetat, chiar de ar avea în fața lui mii de izvoare, totuși cu nimic nu se va folosi, neputând a-și stinge setea, sau mai bine zis boala lui, tot așa și cel ce neconținut trăiește în poftă. Dacă tu însă, faci numai ceiace ți este de neapărată trebuință, atunci de sigur că nu vei suferi de această boală, ci și beția, și faptele cele de rușine, și toate celelalte vor fugi de tine. Mănâncă atâta numai, ca să-ți potolești foamea, îmbracă-te numai ca să-ți acoperi trupul, și nicidecum să nu ți-l împodobești cu haine scumpe, ca să nu-l pierzi, fiindcă atunci tu îl molesești, îi vatămi sănătatea, și-l slăbănogști prin multa moleșire. Deci, pentru ca să ai trupul ca o corabie bună a sufletului, pentru ca căpitănelul să stea în siguranță la cârmă, și pentru ca ostașul

să mănuiască cu ușurință arma, fă ca totul să fie bine potrivit și în regulă. Nu a avea multe face pe cineva nebiruit, ci atunci când el are nevoie de puține. Cel dintâi chiar de nu ar fi nedreptățit de nimeni, totuși se teme la fiecare pas; pe când cel de-al doilea chiar de ar fi nedreptățit, el totuși se găsește mai bine decât cei ce l-au nedreptățit, și de aceia va fi și cu inimă bună. Să nu căutăm ca nimeni să nu ne necăjască, ci ca chiar de ar voi să ne necăjască, să nu poată. Dară aceasta de nicăiri nu va fi, decât numai din a ne mulțămii cu strictul necesar, și de a nu pofti nimic mai mult. Astfeliu numai vom putea a fi mulțămiiți și aici, și în același timp a ne învrednici și de bunurile viitoare, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cuvine slava Tatălui, și Sfântului Duch, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXVI

„Iară pre cel slab întru credință primește-l, nu întru îndoirea gândurilor. Că unul crede că va mânca toate, iară cel slab legumi mănâncă“ (Cap. 14, 1. 2).

Știu că multora li se pare neexplicat acest pasaj. De aceia mai 'ntâi este necesar de a spune întregul scop ce are acest pasaj, și în ce scop scrie apostolul acestea, și ce voiește el să îndrepte. Deci, ce voiește să îndrepte? Erau mulți dintre Iudei ce crezuse în Christos, cari și după credință țineau încă observațiunea mâncărilor, fiind stăpâniți de prevederile legii Iudaice, și neîndrăznind a se depărta de lege pe față. Apoi, ca nu cumvă să fie descoperiți că se abțin numai dela mâncarea cărnurilor de porc, îi se abțineau dela mâncarea tuturor cărnurilor, și mâncau numai verdețuri, ca astfeliu lucrul acesta să se considere ca post, și nicidecum ca o nerespectare a legii. Alții iarăși, fiind oarecum mai desăvârșiți, nu țineau seamă de nimic din acestea, și astfeliu erau greoi și de nesuferit celor ce

observau prescripțiunile legii, acuzându-i, bătându-și joc de dânsii și aducându-i într'o mare supărare. Deci, temându-se fericitul Pavel, ca nu cumva acești din urmă, — voind să facă ceva mic și nebăgat în seamă, să răstoarne totul pe dos, voind a'i aduce pe cei dintâi la o indiferență în mănări — și astfel să i facă de a cădea din credință, fiindcă se grăbise de a'i îndrepta mai înainte de timpul potrivit, și prin aceasta îi zdruncinau grav în mărturisirea credinței lui Christos, certându-i neconținut, și contribuind oarecum ca aceia să rămână neîndreptați, — privește câtă înțelepciune întrebuințază el, și cum se îngrijește pentru amândouă părțile. «Nu faceți nici rău» zice celor ce muștrau pe ceilalți, ca nu cumva să i întăriască pe aceia în observațiunile lor, — «și nu faceți nici bine ceiace faceți» ca astfel să nu i facă mai grozavi acuzatori ai aceloră, — ci iată că certarea li-o face cumpătată și cu băgare de seamă. Și s'ar părea la prima vedere că apostolul muștră pe cei mai tari în credință, însă în vorba lui către dânsii totul este îndreptat contra celor slabi. Aceasta este adevărată îndreptare și nesupărătoare pentru nimeni, când îndreptând vorba către unul, tu în realitate muștri pe un altul. Cu chipul acesta, cel certat nu se poate supăra, de oarece nu te-ai adresat direct lui, în același timp pe nesimțite el va primi doctoria îndreptărei ce i-ai aplicat-o.

Privește acum, deci, cu câtă înțelepciune face el aceasta, și în ce timp potrivit. În adevăr, că după ce zice: „și purtarea de grijă a trupului să nu o faceți spre poftă“, de îndată aduce vorba de aceasta, ca să nu se pară că vorbește aici de cei cari muștrau pe ceilalți și poronciau ca să mănânce orice. Partea cea slabă și bolnavă totdeauna are nevoie de o mai mare îngrijire, și de aceia apostolul deodată se adresează către cel mai tare, zicând astfel: „iară pe cel slab întru credință“. Ai văzut întâia rană ce o cauzază celui slab? căci zicând „pe cel slab“, prin aceasta arată că acela este bolnav. Apoi îi aplică și a doua rană, zicând: „primiți-l“, arătând prin aceasta că el are nevoie de o mare îngrijire, ceiace este semnul celei mai grozave boale. „Nu întru îndoirea gândurilor“, zice. Iată aici și a treia rană aplicată, căci arată că păcatul aceluia este atât de greu, încât chiar și cei ce n'au

păcătuit la feliu cu el, și n'au avut nici-o împărtășire cu el, afară de prietenie, și aceștia, zic, sunt siliți să primiască a se ocupa cu îndreptarea aceluia, fără a sta la îndoială. Ai văzut, deci, cum el converzând cu aceștia, în realitate mustră tocmăi pe aceia pe nesimțite, și fără a se arăta greoiu? Apoi punându-i pe amândoi în paralel, pe unul cu laude, iară pe celalalt cu vinovățiile lui, zice: „Că unul crede că va mânca toate“ (Vers. 2), lăudându-l și făcându-l cunoscut tuturor pentru credința lui, „iară cel slab, zice, legumi mănâncă“, cu care vorbe hulește pe al doilea pentru slăbăciunea lui.

După aceia, fiindcă a aplicat acestuia cea de pe urmă rană, iarăși îl mângâie, zicând: „Cel ce mănâncă pre cel ce nu mănâncă să nu'l defăimeze“ (Vers. 3). Nu a zis: «să'l lese în pace», nu a zis: «să nu'l învinovățească», nu a zis: «să nu'l îndrepteze», ci „să nu'l defăime“, adecă să nu'l disprețuiască, arătând prin aceasta că ceiace dânsii făceau, eră mai mult vrednic de ris. Dară nu tot așa zice și de ceilalți, ci „iară cel ce nu mănâncă pre cel ce mănâncă să nu'l osândiască“. Dupre cum cei mai desăvârșiți defăimau pe ceilalți ca slabi în credință și puțini credincioși, ca vicleni, falși și Iudaizând încă, deși se dau de creștini, tot așa și aceștia la rândul lor osândiau pe cei dintâi ca călcători ai legii, sau ca unia ce credeau pântecelui, dintre carii erau mulți și dintre etnici. De aceia a și adaos apostolul: „că Dumnezeu l-a primit pre dânsul“. Când a fost vorba însă de cei slabi, el n'a zis așa — deși a fi defăimat de cel ce mănâncă, este fapta unui rob al pântecelui, pe când a fi osândit de cel ce nu mănâncă, este fapta unui puțin credincios, — ci le-a pus una în locul celeilalte, arătând că a fi defăimat, nu numai nu este demn și cuviincios, ci încă e cu puțință ca cel ce defăimă să fie și el defăimat. «Dară, zice, oare și eu osândesc pe unul ca acela? Nicidecum». De aceia a și adaos: „Că Dumnezeu l-a primit pre dânsul“. «Deci, de ce vorbești cu el despre lege, ca și cum ar fi călcat-o? „Că Dumnezeu l-a primit pre dânsul“, adecă, că Dumnezeu a arătat charul său cel negrăit cătră dânsul, și prin urmare l-a scăpat de orice învinovățire.

Apoi iarăși se adresează celui tare în credință: „Tu cine ești care judeci pre sluga străină?” (Vers. 4). De unde se învederează că și aceia osândiau, iară nu numai defăimau. „Domnului său stă sau cade”, zice. Iată aici și o altă rană aplicată celui slab în credință. Și s’ar părea, la prima vedere, că revolta apostolului este îndreptată asupra celui tare în credință, pe când observându-se bine, se poate vedea că el se atinge și aici tot de cel slab, căci zicând: „Și va sta” arată prin aceasta că acela s’a clătinat deja în credință, că are nevoie de o mare băgare de seamă, și încă de o așa îngrijire, încât este nevoie de a chema în ajutoriu pe Dumnezeu. „Că puternic este Dumnezeu, zice, a’l pune pre dânsul să stea”, — ceiace noi vorbim numai de cei foarte bolnavi și foarte descurajați în același timp.

Ca să nu se desnădăjduiască acela, privește cum apostolul îl numește slugă, deși este slăbit în credință, zicând: „Tu cine ești, care judeci pre sluga străină?”. Dară iată că și aici se atinge pe nesimțite tot de cel slab, căci pare că zice: «eu n’am poruncit de a nu osindi, numai pentru că a osindi nu este cuviincios, ci și pentru aceia că el este slugă străină, adecă nu a ta, ci a lui Dumnezeu». După aceia mângâindu-l din nou, el n-a zis: «că cade», dară ce? „Că Domnului său stă sau cade”, adecă, fie aceasta, fie aceia, amândouă sunt în interesul stăpânului, căci și paguba acolo se îndreaptă — dacă cade, precum și câștigul — dacă el stă. Toate acestea, dacă noi nu le vom cercetă cu cea mai mare exactitate, și nu vom lua în băgare de seamă scopul lui Pavel, care volă de a nu’i muștră pe aceia mai nainte de timpul potrivit, ar trebui să ne facă a crede că erau foarte nedemne de îngrijirea cuvenită creștinilor. Inșă, duple cum spun totdeauna, noi trebuie a cercetă scopul cu care au fost zise expresiunile de mai sus, subiectul despre care vorbește, și ce voiește a reuși vorbind acestea. Spunând aceste vorbe, el nu le-a aruncat așa cum s’ar brodi. «Dacă Dumnezeu, zice, care suferă paguba, și nu face nimic până acum, apoi cum nu vei fi tu necuviincios și curios peste măsură, dacă îl năcăjești pe acela și’l înăduși cu vorbele tale?».

„Că unul judecă zi preste zi ¹⁾, iară altul judecă în toate zilele“ (Vers. 5). Aici mi se pare că într'un mod foarte liniștit face aluziune și despre post. Căci eră natural ca dintre cei ce postiau să judece și să critice incontinuu pe cei ce nu postiau, precum de asemenea, eră iarăși natural ca în observațiunile lor unia să se depărteze de mâncări în anumite zile, și iarăși în anumite zile să se îndulciască din ele. De aceea și zice: „Fiecare întru a sa minte să se adevereze“, așa că prin aceste cuvinte el a imprăștiat și frica celor ce observau și făceau deosebire între zilele de post și cele slobode, căci spune că faptul este indiferent, în același timp doboară și iubirea de ceartă a celor ce se aruncau cu furie asupra lor, căci li arată că nu este un fapt important de a năcăji pe aceia într'una asupra unor astfelu de chestiuni, nu pentru că faptul în sine n'ar fi fost de condamnat, ci pentru că nu eră timpul potrivit, și pentru că erau de curând intrați în credință. Fiindcă iată de pildă cu câtă grabă scrie Colosenilor asupra acestei chestiuni, poroncîndu-li: „Vedeți, să nu vă fure pre voi cinevă cu filosofia, și cu înșelăciune deșartă, duple predania oamenilor, duple stihilele lumii, și nu duple Christos“ (Colos. 2, 8), și iarăși: „Nimeni să nu vă judece pre voi pentru mâncare sau băutură“ (Ib. vers. 16), și iarăși: „Nimeni pre voi să nu vă amăgiască“ (Ib. vers. 18). De asemenea și Galatenilor scriindu-li, cere dela dâșii cu multă scumpătate filosofie și perfecțiune în lucruri de acestea. Aici însă, el nu întrebuițează tot același ton, fiindcă credința de-abiă eră sădită printre dâșii.

Așa dară, nu în toate și peste tot locul noi trebuie să atragem spre noi pasajul „Fiecare întru a sa minte să se adevereze“, căutând a ne apăra cu el, căci când e vorba de dogme, ascultă-l tot pe Pavel ce spune: „Oricine de vă va binevesti (evangeliză)

¹⁾ Notă. Traducerea română din ediția de Buzău este cu totul greșită, căci expresiunea din originalul grec *ἡμέραν παρ' ἡμέραν* nu înseamnă zi peste zi, ci o zi, și alta nu. (A se vedea lexiconul grec la prepoziția „παρά“). Așa dară traducerea exactă a acestui pasaj ar fi: „că unul judecă (alege) o zi, și alta nu, iară altul le judecă (alege) pe toate“. (Trad.).

vouă afară de ceiace ați luat, anatema să fie“ (Gal. 1, 9), și iarăși: „Mă tem ca nu cumvă precum șearpele a amăgit pe Eva cu vicleșugul său, astfeliu să se strice și cugetele voastre“ (II. Cor. 11, 3); iară Filippenilor scriindu-li zicea: „Păziți-vă de câni, păziți-vă de lucrătorii cei răi, păziți-vă de tăiere“ (Filipp. 3, 2). Dară Romanilor, fiindcă nu eră încă timpul de a îndreptă astfeliu de lucruri, li zice: „Fiecare întru a sa minte să se adevereze“. Căci fiind vorba de post, el zicea acestea, pe de-o parte spulberând mândria aceloră, iară pe de-alta slăbind frica acestora. „Cel ce socotește ziua, Domnului socotește, și cel ce nu socotește ziua, Domnului nu socotește. Și cel ce mănâncă, Domnului mănâncă, și cel ce nu mănâncă, Domnului nu mănâncă, și mulțamește lui Dumnezeu“ (Vers. 6). Ceiace el spune aici, astfeliu se explică: «Faptul acesta nu este dintre cele principale, căci ceiace se caută este, dacă și cel ce mănâncă ca și cel ce nu mănâncă, fac aceasta pentru Dumnezeu; ceiace se caută este a se ști, dacă amândoi sfârșesc prin a mulțami lui Dumnezeu. Și dacă amândoi mulțamesc, apoi nu este vre-o deosebire mare între dânșii». Dară tu gândește-te cum și aici apostolul pe nesimțite biciuește pe cei ce Iudaizau, adică introduceau obiceiuri Iudaice în religiunea creștină. «Dacă ceiace se caută, zice, aceasta este, adică de a mulțami lui Dumnezeu, apoi atunci faptul este învederat, că cel ce mănâncă, acesta este care mulțamește lui Dumnezeu, iară nu cel ce nu mănâncă. Căci cum poate mulțami lui Dumnezeu acesta, urmând încă a păzi legea?» — ceiace și Galatenilor zicea: „Cei ce voiți să vă îndreptați prin lege, din char ați căzut“ (Gal. 5, 4). Aici însă, deși lasă a se înțelege acest lucru, totuși nu’l scoate pe față tocmai așa, că încă nu eră timpul potrivit, ci rabdă; iară prin pasajul următoriu li deschide câte puțin ușa, spre a întrevedea aceasta: „Că nimeni din noi lui-și viază, și nimeni lui-și moare, că de viem, Domnului viem, și de murim, Domnului murim“ (Vers. 7. 8), cu care ocazie mai lămurit li-a învederat aceasta. «Cel ce viază în lege, zice, adică cel ce trăiește

după prescripțiunile legii, cum poate via în Christos?». Și nu numai aceasta o pregătește el prin pasajele de mai sus, ci încă și stăpânește pe cel ce s'ar fi grăbit la îndreptarea aceloră, și îl convinge de a îngădui încă, arătând că este cu neputință ca Dumnezeu să-l disprețuiască, și la timpul potrivit se vor îndrepta.

Dară ce înseamnă: „Că nimeni din noi lui-și viază“? Adecă, că nu suntem slobozi, că avem pe stăpânul care voiește ca noi să viem, iară nu să murim, și că într'ânsul amândouă acestea mai mult nouă ni folosesc. Prin acestea ni arată, că el mai mult se îngrijește de noi, și că viața noastră el o consideră ca bogăție a sa, iară moartea ca pagubă. Noi nu murim nouă numai, ci și stăpânului, dacă poate murim. Sub numele de moarte apostolul vorbește și înțelege aici nu moartea trupească, ci moartea duhovnicească, moartea cea din credință.

Eră deajuns, deci, ca și aceasta să ne convingă că Christos se îngrijește de noi, că dacă noi viem, lui viem, și că tot lui murim, dacă murim, — însă apostolul nu se mulțamește numai cu atâta, ci mai adaoage și altceva. În adevăr, că după ce zice: „Deci, sau de viem, sau de murim, ai Domnului suntem“, și după ce trece dela acea moarte la moartea naturală, ca nu cumvă să înăspriască vorba, apostolul ni dă și o altă dovadă de îngrijirea cea mare a lui Christos pentru noi. Și care e acca dovadă? „Că spre aceasta Christos, zice, și a murit, și a înviat, și a viețuit, ca să stăpâniască și pre cei morți, și pre cei vii“ (Vers. 9). Așa că și aceasta convingă-te, că el se îngrijește de mântuirea și îndreptarea noastră. Dacă nu ar fi avut o astfelu de îngrijire, apoi atunci care eră nevoia întrupării și a economiei lui? Deci, cel ce a pus atâta sirguință ca noi să devenim ai lui, încât a luat până și chip de rob, și a murit pentru noi, apoi oare el să ne disprețuiască după ce am devenit ai lui? Nu este cu puțință, căci nu ar fi preferat el de a pătimi atâtea în zadar, iară lucrul său să rămână fără scop.

„Că spre aceasta, zice, Christos și a murit“, ca și cum ar zice cineva: «utare nu ar suferi ca să disprețuiască pe slugă, că se îngrijește de punga sa». Și încă nu iubim noi banii atât de mult, pe cât de mult

ne iubește el, și se îngrijaște de mântuirea noastră. Deci, nu bani, ci sângele său l-a dat pentru noi, și de aceea nu ar suferi ca să fim disprețuiți noi, pentru cari a vărsat sângele său, și ni-a pregătit atâta cinste. Privește apoi și puterea lui, cât de mare și negrăită este, duple cum arată apostolul: „Că spre aceasta, zice, a murit și a înviat, ca să stăpânească și pre cei morți și pre cei vii“, iară mai sus: „sau de viem, sau de murim, ai Domnului suntem“. Ai văzut stăpânire nemărginită? Ai văzut putere nebiruită? Ai văzut îngrijire desăvârșită? «Să nu'mi spui, zice, de cei ce viețuiesc, căci el se îngrijaște și de cei morți; iară dacă se îngrijaște de cei morți, apoi este învederat că se îngrijaște și de cei vii». Deci, nimic n'a trecut cu vederea despre această stăpânire a sa; el și-a rezervat luiși drepturi mai mari decât au oamenii. și pe lângă toate celelalte încă, să și îngrijaște mai înainte de noi. În adevăr, că un om oarecare depune bani, și pentru aceasta foarte mult răbdă pe slugă, — dară el prin moartea sa a omorât moartea, și de sigur că nu ar suferi, ca cel rescumpărat cu un asemenea preț, și a căruia stăpânire a câștigat-o cu atâta singuință și îngrijire, — nu ar putea răbdă, zic, ca acela să fie disprețuit, și mântuirea lui să nu se socotiască întru nimic. Acestea le zice apostolul, ca să rușineze pe cel ce ludaiză, adică pe cel ce ținea încă la obiceiurile iudaice, și să'l facă de ași aminti de măreția binefacerei câștigate, căci a înviat fiind mort, și fiindcă dela lege n-a câștigat nimic, — așa că ar fi cea mai de pe urmă nerecunoștință de a se întoarce iarăși le lege, părăsind pe cel ce a arătat atâta dragoste pentru el.

Deci, după ce l-a certat îndeajuns, iarăși îl înalță, zicând: „Dară tu, de ce judeci pe fratele tău, sau tu, de ce defăimezi pe fratele tău?“ (Vers. 10). Și s'ar părea că prin aceste vorbe el îi egalează oarecum, însă din cele vorbite mai la vale arată că este o mare deosebire între dânsii. Mai 'ntâi prin denumirea de „frate“ doboară cearta, după aceia apoi și prin amintirea acelei zile înfricoșate, căci după ce zice: „sau de ce defăimezi pe fratele tău?“ a adaos imediat: „Că toți vom sta înaintea judecăței lui Christos“. Și aici s'ar părea că ceartă pe cel mai desăvârșit zicând

acestea, în realitate însă zguduie cugetul celui ce Iudaiză, nu numai rușinându-l cu binefacerile câștigate, ci și înfricoșându-l cu pedeapsa viitoare. „Că toți, zice, vom sta înaintea judecăței lui Christos. Pentru că scris este: viu sunt eu, zice Domnul, că mie se va plecă tot genunchiul, și toată limba se va mărturisi lui Dumnezeu“ (Vers. 11), și mai departe: „Deci dară, fiecare din noi de sine își va da seamă înaintea lui Dumnezeu“ (Vers. 12). Ai văzut cum iarăși zguduie cugetul celui ce Iudaiză, deși se pareă că-l muștră pe celalalt? Căci el aici aceasta lasă a se înțelege, ca și cum pare că ar fi zis: „și ce-ți pasă ție de el? Nu cumva poate vei fi tu pedepsit pentru dânsul?». Dară n'a spus tocmăi așa, ci mai cu blândeță: „Că toți vom sta, zice, înaintea judecăței lui Christos“ și „Fiecare din noi de sine își va da seamă înaintea lui Dumnezeu“. El introduce aici și pe prorocul care mărturisește de supunerea tuturor lui Dumnezeu, și încă o supunere nemărginită; introduce deasemenea și pre cei din legea veche, și cu un cuvânt pre toți oamenii fără deosebire. El n'a spus simplu: «fiecare se va închină lui», ci „Se va mărturisi“, aderă va da seamă de cele făcute. Așa dară fi cu frică văzând pe stăpânul obștesc șezând pre scaun la judecată, și nu sfășia și împărți biserica, rupând și imbucățind charul, și alergând la lege, căci și legea este a lui. Și ce spui eu de lege, când și cei din lege, ca și cei dinainte de lege sunt tot ai lui. Și nu numai legea te va face răspunzătoriu, ci și Christos te va face pe tine răspunzătoriu, ca și pe întreaga suflare omenească». Ai văzut cum a mulat frica de lege? Apoi ca să nu se pară că el intradins infricoșază spunând acestea, ci, că mai mult din continuitatea ideii a ajuns aici, iarăși se agață de același subiect, zicând: „Deci, mai mult să nu judecăm unii pre alții, ci aceasta mai vârtos să judecați, ca să nu puneți împiedecare fratelui sau sininteală“ (Vers. 13). Dară aceste vorbe nu se pot atribui mai mult unuia decât celuilalt, și de aceia se pot atribui amândurora, și celui desăvârșit care se scandalizază la observările mănă-

rilor, și celui nedesăvârșit, care dă motiv de nemulțămire, șiși atrage muștrări grele.

‘) Tu, acum te gândește câtă pedeapsă vom primi noi, cari scandalizăm pe alții fără nici un motiv. Dacă chiar acolo, unde faptul săvârșit eră ceva nelegiuit, și totuși apostolul a împiedecat de a face aceasta — pentru că nu eră încă timpul favorabil de a’i certă — ca astfeliu să nu se scandalizeze fratele, și să nu se împiedece în credința lui, — dară încă când noi scandalizăm pe alții fără scop de îndreptare, apoi de ce pedeapsă nu vom fi vrednici oare? Dacă a nu mântui pe un altul este o crimă, — iară aceasta ni-o arată cel ce a ascuns în pământ talantul încredințat lui, — dară încă a și scandaliza? «Dară ce? zici tu; dară dacă el, fiind slab, se scandalizază dela sine?» Apoi tocmai pentru aceasta, dacă tu ai fi drept, ai suferi. Dacă el ar fi tare, nu ar avea nevoie de o astfeliu de îngrijire; dară acum când este și nedesăvârșit, are nevoie de o mare îngrijire din partea ta.

Deci, să procurăm o astfeliu de îngrijire fratelui nostru, și să’i suferim lipsurile lui. Noi nu vom da seamă numai de propriile noastre rele, ci și de acelea prin cari am scandalizat pre alții. Deci, dacă răspunderea de faptele noastre proprii este destul de grea, dară încă când se vor mai adăoge și de acestea, cum ne vom mântui? Să nu credem că dacă am găsi tovarăși la păcate, vom avea vre-o îndreptare; aceasta tocmai ni va fi ca un adaos la pedeapsă, căci și șearpele a fost pedepsit mai mult decât femeia, precum și femeia mai mult decât bărbatul. Tot așa și Izabela a fost mai greu pedepsită decât bărbatul său Ahav, care răpise via văduvei, fiindcă ea mrejisese acea răpire, și scandalizase pe împărat. Deci, și tu când te faci cauza pierderii altora, mai grozave vei suferi decât acei împiedecați și scandalizați de tine. A păcătui tu singur nu e tot una cu a face și pe alții să păcătuiască și să se piardă, pentru care și zice apostolul: „Nu numai că fac acestea, ci încă și binevoiesc cu cei ce le fac“ (Rom. 1, 32). Așa că atunci când vedem pe alții păcătuiind, noi nu numai că să nu’i împingem spre păcat,

‘) *Partea morală.* Dovadă lămurită contra celor ce nu cred în gheena, zicând că nu este gheena. (Veron).

ci chiar să'i tragem din prăpastia răutăței, ca nu cumva împreună cu pierderea lor, să suferim și noi pedeapsă. Să ne aducem aminte neconținut de judecata cea înfricoșată, de riul cel de foc, de legăturile cele nedelegate, de întunecul cel mai dinafară, de scrâșnirea dinților, de viermele cel neadormit.

«Dară, zici tu, Dumnezeu este filantrop». Inșă acestea sunt vorbe, și după ideia ta, nici bogatul acela, care a trecut cu vederea pe Lazar, nu este pedepsit; nici fecioarele cele nebune nu sunt scoase din cămara cea de nuntă; nici cei ce nu hrănesc pe Christos nu se duc în focul cel pregătit diavolului; nici cel îmbrăcat în haine murdare nu se pierde, legat de mâni și de picioare; nici cel ce a pretins dela datornicul său o sută de dinari, nu va fi predat muncilor; atunci nu este adevărat nici ceiace zice pentru preacurvari: „Unde viermele lor nu moare, și focul nu se stinge“ (Marc. 9, 44), ci toate acestea sunt numai amenințări. «Da! zici tu». Și cum de îndrăznești de a pronunța astfel de vorbă, și dela sine 'ți dai o așa hotărîre? Eu, atât din cele spuse de Christos, cât și din cele ce a făcut, voi putea să'ți dovedesc că este cu totul din contra. Dacă tu nu crezi din cele viitoare, cel puțin crede din cele petrecute, căci cele petrecute deja și îndeplinite nu mai sunt vorbe și amenințări. Cine a trimis în întreaga lume potopul, și a făcut inecarea acea înfricoșată? Cine a adus prăpădirea acea grozavă a întregului neam omenească? Cine după aceasta a slobozit din ceriu fulgerile și trăsnetele acelea asupra pământului Sodomei? Cine a cufundat în mare întreaga armată Egiptenească? Cine a nimicit în pustiu cele șase sute de mii? Cine a ars de tot adunarea lui Aviron? Cine a poroncit pământului să'si deschidă gura și să înghită de vii pre cei ai lui Coré și Datan? Cine pe timpul lui David a nimicit cât ai clipi din ochi șaptezece de mii? Să mai spun oare și de cei pedepsiți în parte? Ce veți zice de Cain, care a fost predat unei pedepse continue? Dară de Harmi cel ucis cu pietre cu tot neamul lui? Dară de cel ce a pățimit tot aceasta, pentru că adunase lemne în ziua Sâmbetei? Să mai spun și de cei patruzeci de copii sfâșiați de fiarele sălbatece, și cari nu s'au bucurat de iertare deși erau copii fără de minte?

Dacă poate ai voi ca să vezi de acestea petrecân-

du-se și după char, gândește-te la cele ce au pățimit Iudeii; cum femeile lor își mâncau copiii lor, cum unele îi frigiau și altele îi mâncau; cum Iudeii fiind predați unei foamete grozave, și unor rezboaie înfricoșate, toate tragediile lor din urmă se acoperise prin nenorocirile în cari căzuse de astădată. Cum că toate acestea le-a adus asupra lor Christos, ascultă-l pe dânsul, cum le-a prorocit mai dinainte, și prin parabole, și de multe ori clar și fără incunjur. Prin parabole le-a spus aceasta, ca de pildă acolo unde zice: „Iară pre cei ce n'au voit să împărățiască preste dânsii, aduceți-i încoace și-i tăiați înaintea mea“ (Luc. 19, 27), și în alt loc prin parabola viei și a nunței. Lămurit li vorbește în multe locuri, ca de pildă acolo unde zice: „Și vor cădeă întru ascuțitul sabiei, și se vor duce robi în toate neamurile..., și pre pământ măhnire limbilor cu nedumerire, sunet făcând marea și valurile, iară oamenii murind de frică“ (Ibid. 24, 24. 25. 26), și acolo unde zice: „Că va fi atunci necaz mare, care n'a fost din începutul lumii, și nici va fi“ (Math. 24, 21). Știți apoi cu toții ce pedeapsă au primit Anania și Saphira, pentru că au ascuns puțini bani din vinzarea ogorului lor. Dară încă nenorocirile zilnice nu le vezi? Nu vezi pre cei ce se to-pesc și acum de foame? Nu vezi pre cei ce sunt cucerii de lepră și de schimonosirea trupului? Pre cei ce încontinuu dăinuiesc în sărăcie, și pre cei ce pătimesc mii de rele?

Și cum s'ar putea, sau mai bine zis, ce rațiune ar fi ca unia să fie pedepsiți, iară alții să nu fie? Dacă Dumnezeu nu este nedrept — după cum nu este — apoi nu mai incipe vorbă că și tu vei da seamă păcătuiind; iară dacă el nu pedepsește fiindcă este filantrop — după cum zici tu, — apoi atunci nici pe aceștia nu trebuia să'i pedepsiască. Acum însă, tocmai pentru niște astfelu de cuvinte pe cari voi le roștiți, Dumnezeu pedepsește chiar și aici pe mulți, pentru ca astfelu când voi nu veți crede cuvintelor amenințătoare, cel puțin prin pedepsirea faptelor imediat să credeți. Și fiindcă nu credeți și nici nu vă înspăimântă atât de mult cele petrecute în legea veche, cel puțin cele petrecute cu generațiunile ce se succedază după timp, vor putea îndreptă pe cei trândavi.

«Dară, zici tu, de ce oare ei nu pedepsește aici pe fiecare?». Pentru că li acordă un termen de pocăință. De ce nu sunt toți pedepsiți aici? Pentru ca nu cumva cei mai mulți să se îndoiască de pronia lui. Câți tâlhari au fost aici pe pământ? și dintre dânsii numai unia au fost prinși și pedepsiți, pe când cei mai mulți s-au dus de aici fără să dea samă de faptele lor. Dară dacă aceștia rămân nepedepsiți, apoi unde este filantropia lui Dumnezeu? Al meu este acum a te întreba pe tine: dacă nimeni nu ar fi fost pedepsit, ai fi avut atunci un cuvânt de îndreptare; dară când unia sunt pedepsiți, iară alții nu, deși poate au păcătuit mai mult, apoi unde este rațiunea și dreptatea, ca fiind vinovați de aceleași păcate, să nu aibă și aceiași pedeapsă? Cum nu s'ar crede atunci că cei pedepsiți au fost nedreptățiți? De ce nu sunt pedepsiți toți aici pe pământ? Ascultă chiar pe Christos ce spune despre acei optsprezece cari au fost uciși sub dărămurile turnului din Siloam, și de cari se mirau cei de pe lângă dânsul: „Vi se pare că aceștia mai greșiți au fost decât toți oamenii cari locuiau în Ierusalim? Nu! ci zic vouă: că de nu vă veți pocăi, toți așa veți pieri“ (Lucă 13, 4. 5), sfătuindu-ne prin aceasta de a nu ne încuraja, că în timp ce alții sunt pedepsiți, noi, deși am păcătuit mult, totuși vom scăpa fără pedeapsă. Dacă nu ne vom schimba, de sigur că vom fi pedepsiți.

«Și cum vom fi pedepsiți acolo pentru vecie, zici tu, pe când noi pe pământ am păcătuit pe un timp scurt. Cum se poate ca un om care a săvârșit un omor în clipeala ochiului, să fie pedepsit la o osândă veșnică? Dară Dumnezeu nu face aceasta» zici tu. Inșă pe paralizicul acela, cum de l-a ținut treizeci și opt de ani într'o așa osândă greă? Cum că l-a pedepsit pentru păcatele lui, ascultă ce'i zice Christos: „Iată te-ai făcut sănătos, dară de acum să nu mai greșești“ (Ioan 5, 14). «Dară, zici tu, a luat deslegare». Da, însă acolo nu se vor petrece tot așa lucrurile; și cum că acolo pedeapsa nu va avea sfârșit nici-odată, ascultă-l ce zice: „Viermile lor nu se va sfârși (nu moare) și focul nu se va stinge“ (Marc. 9, 44), și iarăși: „Și se vor duce aceștia în viața veșnică, iară

aceia în osânda cea veșnică“ (Math. 25, 46). Deci, dacă este viață veșnică, este în același timp și osândă veșnică. Nu vezi cu câte a amenințat pe Iudei? Și oare s'au îndeplinit toate acele amenințări, sau că au rămas numai vorbe goale? „Nu va rămâneă, zice, piatră pe piatră“, și oare au rămas ceva? „Și va fi, zice atunci necaz mare, care n'a fost din începutul lumii“ (Ib. 24, 21), și oare n'a fost acel năcaz? Citește istoria lui Iosip, și atunci nu vei putea nici să te resuflă, numai auzind câte nenorociri au îndurat Iudeii atunci!

Acestea le spun nu ca să vă întristez, ci ca să vă pun în siguranță; le vorbesc ca nu cumva amăgindu-vă cu de cele zădarnice, să vă fac de a suferi pedeptele cele mai grele. De ce nu crezi tu că e drept de a fi pedepsit după ce ai păcătuit? Nu ți-a spus el mai dinainte toate? Nu te-a amenințat? Nu te-a ajutat? Nu a făcut pentru mântuirea ta mii de fapte? Nu ți-a dăruit baia renașterii, și toate cele mai dinainte ți le-a iertat? Dară și după hotez oare nu ți-a dat ajutoriu de a te întoarce la dânsul iarăși prin pocăință? Oare chiar și după aceasta nu ți-a făcut destul de lesnicioasă calea iertării păcatelor? Ascultă-l ce a poroncit: „De veți iertă oamenilor greșalele lor, ierta-va și vouă tatăl vostru cel ceresc“ (Math. 6, 14). Ce greutate are acest fapt? „Mântuiți pe cel năpăstuit, judecați săracului, și faceți dreptate văduvei, și veniți să ne întrebăm, zice Domnul; și de vor fi păcatele voastre ca mohorăciunea, ca zăpada le voi albii“ (Isaia 1, 17. 18). Ce greutate este de a face așa? „Spune tu fără-de-legile tale întâi, ca să te îndreptezi“ (Ib. 43, 26). Aceasta ce greutate de îndeplinit are? „Păcatele tale cu milostenie le răscumpără“ (Daniil 4, 24). Ce oboseală poate fi aici? Vameșul acela din evanghelie a zis: „Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosului“ (Luca 18, 13) și s'a pogorit dela templu îndreptat. Ce oboseală mare vom avea imitând pe acest vameș? Dacă și după toate acestea, poate că nu voiești a te convinge că este pedeapsă și osândă, apoi atunci nici diavolul nu va fi pedepsit. „Duce-

ți-vă, zice, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui“ (Math. 25, 41). Dacă nu este gheena, apoi nici diavolul nu va fi pedepsit, iară dacă el este pedepsit, apoi este învederat că și noi vom fi pedepsiți, fiindcă și noi am călcat poroncile lui Dumnezeu, deși nu la felu cu diavolul. Și cum nu te sflești grăind cu atâta îndrăzneală? Căci când tu zici că el nu pedepsește pentru că este filantrop, dai a înțelege, că dacă pedepsește nu mai este filantrop. Vedeți ce felu de cuvinte vă pune în gură diavolul? Dară ce? Oarc monachii, cari viețuiesc prin munți și dau dovadă de o nevoință grea, se vor duce acolo neîncununați? Dacă cei răi nu vor fi pedepsiți, și nici nu va fi vre-o răsplată, ar putea să zică cineva cu drept cuvânt, că nici cei buni nu vor fi încununați. «Da! zici tu; aceasta este demn de Dumnezeu, ca să fie numai împărăția cerurilor, și nici decum gheena». Așa dară, după părerea ta, și curvariul, și preacurvariul, și cel ce a făcut mii de rele, se vor bucura tot de aceleași bunuri ca și cei ce au arătat o viață neprihănită și sfântă; atunci Pavel și cu Neron vor sta alătura, sau mai bine zis, și diavolul va sta alătura cu Pavel. Dacă nu este gheena, iară înviere este, apoi atunci și cei răi se vor bucura de aceleași bunuri ca și cei buni. Dară cine ar putea să spună grozăvenii de acestea, fie chiar dintre cei mai smintiți oameni? Mai mult încă: cine chiar dintre demoni ar putea să spună așa? Căci și demonii mărturisesc că este gheena, pentru care și strigau zicând: „Ai venit ca să ne muncești mai înainte de timp?“ (Math. 8, 29). Apoi atunci dacă și demonii mărturisesc acest lucru, cum de tu nu te temi, și nu tremuri tăgăduind? Cum de nu întrevezi aici pe dascalul tuturor acestor rele credinți? Căci diavolul, care a înșelat pe om din început, și cu speranța de bunuri mai mari i-a luat bunurile cari deja le avea în mână, tot el este care indeamnă pe om și acum de a grăi și a cugeta de acestea, — și de aceia apîi pe unia să disprețuiască și să zică că nu este gheena, ca astfelu să-i bage în gheena. Dară Dumnezeu face cu totul din contra; el a pregătit gheena, și ne-a amenințat cu gheena, ca astfelu să ne facă de a nu cădea în ea. Dacă fiind gheena și diavolul te amăgește, apoi nefiind, cum ar fi mărturisit de existența ei demonii, al căror interes este tocmai de a lucra

ca noi nici să bănuim așa ceva, ca astfelu să devenim mai leneși în fapta bună, și să cădem cu dânsii în focul cel nestins? «Dară cum de au mărturisit atunci existența gheenii?» zici tu. Pentru că sila ce li sta de față atunci, eră pentru dânsii nesuferită.

Deci, înțelegând toate acestea, inceteze cei ce vorbesc așa, de a se amăgi și pe dânsii, și pe alții, fiindcă vor da seamă și de aceste cuvinte, atrăgându-și asupra lor acele grozăvii, de oarece se încearcă de a corupe pe cei mulți, și nu imitează măcar pe barbarii aceia (Ninevitenii). Căci barbarii aceia deși erau mai neexperienți decât toți oamenii, totuși de'ndată ce au auzit că cetatea lor se va nimici, nu numai că nu s'au arătat necrezători, ci au și început a oftă și văicără, și a se îmbrăcă în sac, și a'și pune cenușe pe cap, și nici că au încetat de a face totul, până ce au dămolit mânia lui Dumnezeu. Dară tu, care ai luat atâta experiență din fapte și din vorbe, încă disprețuiești cele vorbite? Ei bine, vei pătimi cu totul contrar de ce au pățimit Ninevitenii, căci aceia înfricoșându-se de vorbe numai, nu au suferit pedeapsa din fapte, — pe când tu disprețuind amenințarea prin vorbe, vei suferi pedeapsa prin fapte. Dacă acum ți se pare că un mit acele vorbe, nu ți se va părea tot așa și când vei suferi în realitate. Nu ai văzut ce a făcut Christos și aici? Cum din cei doi tâlhari ce erau cu dânsul pe cruce, numai pe unul l-a băgat în împărăția cerurilor, pe când pe celalalt l-a trimis în gheena? Și ce vorbesc eu de tâlhari și ucigași de oameni, când el n'a cruțat nici chiar pe apostolul său, care devenise vinzătoriu, ci văzându-l alergând singur în cursă, văzându-l cum se ducea singur la spânzurătoare, l-a lăsat de și-a luat singur răsplata vinzării, — căci s'a spânzurat, și a crăpat în două, iară măruntaele lui au ieșit toate afară. Toate acestea prevăzându-le mai dinainte Christos, a lăsat pe trădătoriu ca să pătimiască totul, și aceasta ca să te îndrepteze pe tine din cele prezente, despre cele viitoare.

Deci, nu vă amăgiți pe voi înși-vă încrezându-vă diavolului, căci toate cugetările acestea sunt ale lui. Dacă și judecătorii, și stăpânii, și dascalii, și barbarii cinstesc pre cei buni, iară pre cei răi îi pedepsesc, cum s'ar putea ca cu Dumnezeu să se petreacă din contra, și să se învrednicească acelorași bunuri și cei răi ca și cei buni? Dară atunci cei răi când se vor izbăvi de

rele? Astăzi, când dânsii aşteaptă pedeapsă, când se găsesc printre atâtea primejdii, ca de pildă frica de judecători şi de legi, şi cu toate acestea încă nu se depărtează de rele, — dară încă ducându-se de aici fără de această frică, şi cu credinţă că nu numai nu vor cădea în gheena, ci că chiar se vor învrednici de împărăţia ceriurilor ca şi cei buni? Aşa dară când vor conţeni aceştia de a face rele? Această este filantropie? spune-mi, — ca cineva să stăruiască în rele, să pună premiu răului, să pretindă ca şi cel prudent să se bucure de aceleaşi bunuri ca şi cel desfrânat, cel credincios ca şi cel necucernic, Pavel la felu cu diavolul? Dară oare până când vom tot bârbi de acestea? De acela vă rog, ca izbăvindu-vă de această nebbie, şi venindu-vă în simţiri, să convingeţi sufletul vostru de a se sfii şi a se cutremura, pentru ca astfelu să vă izbăviţi şi de gheena viitoare, vieţiind aici cu prudenţă, în acelaşi timp să vă învredniciţi şi de bunurile viitoare făgăduite noue. Căroră fie ca cu toţii să ne învrednicim, prin charul şi filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care şi cu care se cuvine slava Tatălui şi Sf. Duch, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXVII

„Ştiu şi bine adeverit sunt în Christos Iisus, că nimic nu este spurcat prin sine, fără numai celui ce i se pare a fi ceva spurcat, acelaia este spurcat“. (Cap. 14, 14).

După ce mai întâi a certat pe cel ce judecă pe fratele său, şi prin această certare l'a făcut să se depărteze de asemenea abatere, la urmă se pronunţă şi asupra dogmei în sine, şi povătuind pre cel mai slab, arată şi aici o mare blândeţe. Căci el nu zice, că cel ce judecă pe altul asupra mâncărei, va da seamă, sau că va pătimi altceva de acest felu, ci numai că slăbeşte frica de faptul mâncărei, ca astfelu mai uşor să'l convingă de cele grăite de el, şi zice: „Ştiu şi bine adeverit sunt“. Şi ca să nu zică cineva dintre necredincioşi: «şi

ce ne importă pre noi, dacă tu ești bine adevărit? nici nu ești tu destoinic de a înlocui o lege atât de veche, și prorociile cele venite de sus», — privește cum el adaogă imediat: „în Christos Iisus“, adică că de acolo am luat, dela dânsul am aflat aceasta, și prin urmare ceiace eu spun nu este o hotărîre a cugetării omenești. Dară ce știi și ești bine adevărit? spune-mi. „Că nimic nu este spurcat prin sine“ zice; adică din natura sa nimic nu este spurcat, ci aceasta vine din intențiunea celui ce se apropie de acel lucru; numai acelui a se pare că este spurcat, nu însă și tuturor celorlalți. Deci, de ce nu îndreptezi pre fratele tău, ca să nu considere de spurcat acel lucru? De ce nu'l depărtezi dela acest obicei, și dela această credință, cu toată sirguința ta, ca astfel să nu facă acel lucru spurcat? «Mă tem, zici tu, ca nu cumva să'l supăr». De aceea tocmai a și adaos apostolul: „Iară de se mănăște fratele tău pentru bucate, iată nu umbli duple dragoste“ (Vers. 15). Ai văzut cum și l-a apropiat pre cel slab, arătând că el a făcut atâta vorbă de acela, pentru ca nu numai să nu fie mănănit, dară nici să îndrăzniască cineva de a'i poronci în privința celor ce'i sunt lui de trebuință, ci dacă se poate să'l atragă mai mult cu îngăduința, sau mai bine zis, cu iertarea și cu dragostea. Și nici după ce i-a liniștit frica, apostolul nu'l trage cu sila, ci'l lasă a fi stăpân pe dânsul singur, pentru că nu e tot una: de a trage cu sila pe cineva dela mîncări, și de a'l mănăi prin asemenea siluire. Ai văzut câtă sirguință pune el pentru dragoste? — fiindcă numai ea este în stare de a reuși în totul. De aceea el li pretinde aici și mai mult încă ceva, căci nu zice numai că nu trebuie de a'i trage cu deasila dela mîncări, ci că dacă trebuie de a și consimți la aceasta, apoi nici atunci să nu zăboviască a o face.

De aceea a și adaos, zicând: „Nu pierde cu bucatele tale pre acela, pentru care Christos a murit“, adică: «nici într'atâta nu crezi vrednic pe fratele tău, ca măcar prin depărtarea de bucate să'i ajuți la mîntuirea lui? Christos nu s'a dat înlaturi pentru dânsul nici de a se face rob, și nici chiar de a muri pentru el; — și tu nu disprețuiești nici măcar bucatele, pentru ca să'l păstrezi în credință? Deși nu eră ca Christos

să-i câştige deodată pre toți, cu toate acestea el pentru toți a murit, împlinindu-și lucrul său. Tu însă, știind că prin mâncări îl smintești în cele mai mari, încă te cerți cu el? Pre cel iubit de Christos și atât de important înaintea lui, tu îl crezi atât de disprețuit? Pre cel ce dănsul l-a iubit, tu îl disprețuiești? Christos a murit nu nu numai pentru cel slab, ci și pentru dușmani; — dară tu nu te depărtezi nici de bucate pentru cel slab? Christos a dat dovadă de săvârșirea lucrului celui mai mare, și tu nu dai dovadă nici de cel mai mic? — deși Christos este stăpânul nostru al tuturor, iară tu ești irate cu acela pe care-l cerți». Aceste cuvinte sunt deajuns spre a atinge pe unul ca acesta, căci îl arată că este mic de suflet, că s'a bucurat de bunuri mari din partea lui Dumnezeu, și cu toate acestea el nu-l înapoiește nici pe cele mici.

„Să nu se huliască dară lucrul vostru cel bun; că nu este împărăția lui Dumnezeu mâncare și băutură“ (Vers. 16. 17). «Lucrul cel bun» el numește aici sau credința, sau nădejdea viitoare a luptelor de aici, sau evsevia (cucernicia) cea desăvârșită. «Nu numai că pe fratele tău, zice, nu-l folosești cu nimic prin asemenea dispute, ci faci încă de a se huli însăși credința și charul lui Dumnezeu. Căci când este luptă, când tu te cerți cu altul, când îl mârșești, când desbini biserica, când iai în bătae de joc pe fratele tău, și ești de nesuferit lui, atunci și cei deafără (etnicii) hulesc, — așa că nu numai că n'ai câștigat de aici nimic, ci chiar ai pierdut totul. Lucrul vostru cel bun est dragostea, iubirea de frați, unirea, legătura dintre voi; este de a vieții cu pace și blândetă».

Apoi iarăși dămolind frica unuia și disputa celui alt, zice: „Că nu este împărăția lui Dumnezeu mâncare și băutură“. Nu cumva prin acestea vom deveni noi lăudați și cinstiți? ceia ce spune și aiurea zicând: „Nici de vom mânca, ni prisosește, nici de nu vom mânca, ni lipsește“ (I. Cor. 8, 8). Și nici nu mai are nevoie de altă argumentație, ci se mărginește numai în hotărîrea dată. Ceia ce el spune aici, aceasta înseamnă: «Nu cumva oare dacă mânânci, apoi aceasta are a te băga în împărăția ceriurilor?» De aceia fi și înfrunteează pe dânsii, ca unia ce cugetau lucruri mari,

căci nu spune numai de mâncare, ci și de băutură. Deci cari sunt acelea ce ne bagă în împărăția cerurilor? „Dreptate, și pace, și bucurie întru Duchul sfânt“, adică viața virtuoasă, pace cătră frate, pe când cearta este aceia ce se împotrivesc tuturor acestora. Acestea apostolul nu le spune numai unuia, ci la amândoi, fiindcă a avut timpul de a vorbi și cătră fiecare în parte. Apoi, fiindcă a vorbit de pace și bucurie, și fiindcă atât pacea cât și bucuria pot fi și în lucruri rele, de aceia a adăos imediat: „întru Duchul sfânt“. Astfelu, deci, cel ce pierde pe fratele său, în același timp a resturnat și pacea, și bucuria a nedreptățit-o, ba încă a făcut mai mult decât cel ce răpește banii cuivă. Dară ceia ce este mai rău, că altul a mântuit pe acela, pe când tu îl nedreptățești și'l pierzi. Deci, când pe acestea nu le introduce mâncarea și nici perfecțiunea părută, ci tocmai cele cari le restoarnă pe acelea sunt cari le introduce, apoi cum nu trebuie de a disprețui cele mici, ca astfelu să se întăriască cele mari? După aceia, fiindcă din cauza slavei celei deșarte s'a întâmplat ca acela să mustre pe fratele său, adăoge zicând: „Că cel ce întru acestea slujește lui Christes, bine plăcut este lui Dumnezeu și ales la oameni“ (Vers. 18), adică: «nu atâta te vor admiră oamenii pentru perfecțiunea ta, cât te vor admiră cu toții pentru pace și concordie, fiindcă de bunul acesta toți se vor bucura, pe când de celalalt nici-unul.

„Deci, cele ce sunt ale păcei să le urmăm, și cele ce sunt spre zidirea unu-altuia“ (Vers. 19). Intâi se adresează aceluiu sfătuindu-l ca să fie pașnic, iară al doilea acestuia ca să nu surpe pe fratele său; cu toate acestea le-a făcut pe amândouă comune prin expresiunea „unu-altuia“, arătând că fără pace nu este ușor de a zidi.

„Pentru mâncare nu strică lucrul lui Dumnezeu“ (Vers. 20). Prin expresiunea „lucrul lui Dumnezeu“ el numește mântuirea fratelui, cu care ocazie apostolul mai mult întinde frica, arătând că unul ca acesta face cu totul din contra de ceia ce voiește să facă. «Nu numai că nu zidești, zice, ceia ce crezi că zidești, dară încă dărimi, și nu o zidire (clădire) omenească, ci a lui Dumnezeu, și nu pentru vre un lucru mare, ci

pentru ceva cu totul nebăgat în seamă și de disprețuit: „Pentru mâncare“ zice. După aceea ca nu cumva asemenea concesiuni să întărească pe cel mai slab în ideea lui cea rea, din nou dogmatisește despre aceasta, zicând: „Că toate sunt curate; ci rău este omului celui ce prin sminteală mănâncă“, adică celui ce mănâncă cu cuget rău. Astfeliu că chiar de l-ai sili să mănânce, de aici nu ai nici un folos, căci nu a mânca face pe ceva necurat, ci numai părerea cu care mănâncă. Dacă pe aceea n'ai îndreptat-o, totul ai făcut în zădar, ba încă ai și vătămat; căci nu este tot una: de a crede ceva necurat, și apoi cu această credință a gusta din acel lucru necurat. Deci, în cazul de față ai păcătuțit îndoit: întâi că ai întins prejudiciul aceluia prin ceartă, și al doilea că l-ai făcut de a gusta din lucru necurat. Așa dară, până ce nu'l vei convinge, să nu'l silești.

„Bine este a nu mânca carne, nici a bea vin, nici de care fratele tău se smintește, sau se poticnește, sau se slăbește“ (Vers. 21). Aici el iarăși cere ceiace este mai mult, adică nu numai de a nu'l sili, ci chiar de a-i face concesiuni, căci și apostolul a făcut așa de multeori, ca de pildă atunci când a tăiat împrejur pe Timotheu, când și-a ras capul, când jârftia jârftia acea Iudaică. Și nu zice «să nu mănânci carne», ca să nu facă pe cel slab mai trândav, ci vorbește aici și spune ca o părere a sa, zicând: „Bine este a nu mânca carne“. «Și ce spun eu de carne? zice; chiar și de vin, și de orice alta care scandalizează pe altul, depărtează-te, căci nimic nu este egal cu mântuirea fratelui tău». Aceasta ni-a dovedit-o și Christos, acum s'a pogorit din ceriu, și a suferit totul pentru noi. Acum tu gândește-te cum se atinge și de acela, zicând: „nici de care se smintește, sau se poticnește“, ca și cum pare că ar fi zis: «să nu'mi spui că ceiace el face este fără rezon, ci că poți reuși. Căci el are drept îndeașuns de a fi ajutat în slăbăciunea sa, iară tu de aici nu ai nici o vătămare, fiindcă faptul acesta nu este o prefăcătorie, ci mai mult o iconomic, și zidire (edificare). Dacă tu îl silești, atunci el se va sminti, pe tine te va huli, și mai mult încă se va întări de a nu mânca, — pe când dacă vei fi îngăduitoriu cu el, atunci și el te va iubi, și nu va mai avea bănuială că te-ai făcut

dascalul său, și atunci iată că pe nesimțite ai căpătat putere asupra lui, și la urmă vei putea sămăna în sufletul lui credințele cele drepte. Dacă tu însă ai făcut așa, că el te urăște, apoi atunci singur i-ai închis intrarea oricărui rezon din partea ta. Deci, nu' l sili pe acela, ci încă și tu depărtează-te pentru dânsul de mâncare, nu ca de un lucru necurat, ci mai rault fiindcă acela se scandalizează, și atunci el mai mult te va iubi. Astfeliu a porocit și Pavel, zicând: „Bine este a nu mânca carne“, nu pentru că carnea ar fi un lucru necurat, ci pentru că fratele se scandalizează și se slăbește.

„Tu ai credință? Intru tine însuți să o ai“ (Vers. 22). Aici mi se pare că pe nesimțite face aluziune și la slava cea deșartă a celui prețins desăvârșit. E ca și cum ar fi zis: «voiești să mi arăți că ești desăvârșit și în totul perfect? Aceasta să nu mi-o arăți mie, ci fie-ți deajuns cugetul tău». Prin vorba credință de aici, apostolul nu înțelege credința despre dogme, ci credința despre subiectul ce ni stă în discuțiune, adică despre mâncări. Despre credința în dogme el zice: „Cu gura se mărturisește spre mântuire“ (Rom. 10, 10) și Christos zice: „Cine se va lepădă de mine înaintea oamenilor, și eu mă voiu lepădă de el“ (Luca 9, 26). Acea credință dacă nu se mărturisește, pierde pe om. pe când credința despre care ni este vorba, dacă se mărturisește este fără scop.

„Fericit este cel ce nu se judecă pre sine întru celiace alege“. Aici iarăși mustră pe cel mai slab, și-i dă lui o cunună îndejuns, adică cununa cugetului lui. «Chiar de nu te-ar vedea vr'un om, totuși îți este deajuns cugetul tău ca să fii fericit». Fiindcă a zis: «intru tine însuți să o ai», apoi ca să nu creadă că acest tribunal este mic și nebăgat în seamă, zice că acest tribunal este mai bun decât lumea întreagă. «Chiar dacă toți te-ar învinovăți, zice, iară tu în tine însuți nu te condamni, nici cugetul nu te mustră, fecicit ești». Dară apostolul n'a zis vorbele de mai sus la întâmplare, și nici pentru toate acțiunile omenești în genere, fiindcă sunt mulți în lumea aceasta cari nu se judecă pre sine, și cu toate acestea păcătuiesc grozav, — și cari sunt mai ticăloși decât toți, — ci el și aici vorbește tot de chestiunea mâncării.

„Iară cel ce se îndoiește cu gândul, dacă mănâncă, se osândește“ (Vers. 23). Și aceasta o supune tot către cel desăvârșit, îndemnându-l de a cruța pe cel mai slab. «Ce folos este, dacă el mănâcând se îndoiește cu gândul, și se osândește pre sine singur? Eu, zice, pre acela îl primesc, care și mănâncă, și în același timp nici nu se îndoiește». Ai văzut cum îl sfătuiește nu numai de a mânca, ci încă a mânca cu cugetul curat? Mai departe spune și cauza pentru care se osândește, zicând: „Pentru că nu este din credință“, nu pentru că este necurat, ci pentru că nu este din credință; nu a crezut că este curat, și s'a atins ca de un lucru necurat. Prin toate acestea apostolul li arată și vătămarea ce o pricinuesc acelora, căci în loc să-i convingă a se atinge de cele ce se credeau de dășii ca necurate, îi îi sileau, — și deci îi sfătuiește de a nu-i mai certă pe viitoriu.

„Și tot ce nu este din credință, zice, păcat este“. «Dacă el nu are curaj, zice, și nici nu crede că este curat, apoi cum n'a păcătuit dacă a măncat?». Și aceste vorbe sunt zise de Pavel tot cu privire la chestiunea în discuție, iară nu pentru toate acțiunile omenеști. Dară tu te gândește aici, câtă îngrijire pune apostolul de a nu scandaliza pe alții. Mai sus zicea: „Iară de se mănnește fratele tău pentru bucate, iată că nu umbli după dragoste“, așa că dacă nu trebuie a-l mănhi, apoi cu atât mai mult nu trebuie a-l scandaliza. Și iarăși zice: „Pentru măn-care nu strică lucrul lui Dumnezeu“, căci dacă a surpă biserica este un fapt mișelesc și necuvios, apoi cu atât mai mult încă de a surpă un templu duhovnicesc, fiindcă omul este cu mult mai însemnat și mai prețuit decât biserica. Christos n'a murit pentru zidurile bisericeii, ci pentru aceste temple duhovnicești, pentru oameni.

1) Deci, iubitorilor, din toate părțile să ne pândim

1) *Partea morală.* Noi trebuie a viețui după cuviință, și a fi cu băgare de seamă în viața prezentă. Să nu credem că neștiința ni va fi de ajuns spre îndreptare; care anume neștiință vatămă, și care nu. Cum că simplitatea și neștiința nu ne vatămă cu nimic, spre a cunoaște adevărul; iară aceasta se dovedește cu Abraâm și Melchisedek. (Veron.)

pre noi înșine, și nimănui să nu dăm pricină de nemulțămire contra noastră. Viața prezentă este un stadiu (loc de luptă), și de aceia trebuie a avea mii de ochi în toate părțile. Să nu credem că pentru îndreptarea noastră ni va fi de ajuns neștiința, fiindcă vom da răspuns și de neștiință, când acea neștiință este neiertată. Și Iudeii n'au știut, însă neștiința lor n-a fost vrednică de iertare. Nici Elinii n'au știut, și cu toate acestea n'au avut nici o îndreptare. Când tu ești în neștiință de cele ce nu sunt cu puțință a le ști, nici o învinovățire nu ți se va aduce; — dară când îți sunt cu puțință, și încă cu multă ușurință de a le ști, atunci vei fi pedepsit cu pedeapsa cea mai grea. De altfelu dacă noi nu vom sta în lăngezală, ci vom face totul ceiace atârnă de noi, atunci și Dumnezeu ni va da mână de ajutoriu chiar și în cele ce nu le știm, duple cum și Pavel zice Filipenilor: „Iară dacă ceva într'alt chip gândiți, și aceasta Dumnezeu va descoperi vouă“ (Filipp. 3, 15). Când noi chiar în acele unde suntem stăpâni nu vom a izbuti, apoi atunci nici în celelalte nu vom avea nici un ajutoriu, duple cum s'a întâmplat cu Iudeii. „De aceia, zice, li grăiesc lor în pilde (parabole), ca văzând să nu vadă“ (Math. 13, 13). și cum oare văzând nu vedeau? Vedeau pe demoni alungați de Christos, și totuși ziceau că el are drac. Vedeau pe morți inviați de dânsul, și totuși nu numai că nu i se închinău, ba încă căutau să-l ucidă. Nu tot așa însă a fost și Corneliu sutașul, fiindcă de vreme ce el a făcut cu multă sirguință tot ceiace atârnă de el, apoi la urmă i-a adaos și Dumnezeu ceiace-i lipsia.

Deci, nu'mi spune: «apoi cum pe cutare, care a fost simplu și om bun, Dumnezeu l-a trecut cu vederea, fiindcă a fost Elin?» Mai întâi, că el a fost om simplu și fără răutate, nu este cu puțință oamenilor de a ști lămurit, ci numai celui ce l-a plăzmuț pe acela, și care știe inimile tuturor in parte; al doilea apoi se poate zice și aceasta: că de multeori acela nu s'a îngrijit, nu s'a indeletnicit indeajuns ca să afie adevărul. «Și cum putea să facă aceasta, zici tu, pe câtă vreme a fost om simplu?» Așa dară tocmai pe acest om simplu îl vom lua de exemplu. Ei bine, iată că acest om simplu, în cele lumești a arătat o mare exactitate, pe care dacă ar fi voit să o arăte și în cele duchovnicești,

de sigur că n'ar fi fost trecut cu vederea. Căci toate cele ale adevărului sunt mai strălucite decât lumina soarelui, și în orice parte s'ar întoarce cineva, ar putea cu ușurință să priceapă și să ia cunoștință de mântuirea sa, dacă ar voi să fie cu băgare de seamă, și să nu creadă aceasta ca ceva întâmplătoriu. Nu cumva lucrurile acestea sunt închise numai în Palestina? Nu cumva numai într'un mic colț al lumii? Nu ai auzit pe Prorocul care zice: „Că toți mă vor ști, dela mic până la mare“ (Ierem. 31, 33)? Nu vezi cum lucrurile s'au adeverit? Dară atunci cum vor avea aceștia iertare, văzând credința adevărului întinzându-se, iară dâșii nici interesându-se de aceasta, și nici îngrijindu-se de a afla? «Și acestea, zici tu, le pretinzi dela omul prost și barbar?» Nu numai dela cel prost și barbar, ci chiar și dela cel ce ar fi mai barbar decât cei de acum. De ce? spune-mi: acela în afaceri lumești se pricepe a se împotrivi când este nedreptățit, se pricepe a se împotrivi când este siluit de cineva, și în fine se pricepe de a face totul, așa ca niciodată să nu mai fie supărat cât de puțin, — iară în afaceri duhovnicești nu mai face tot așa? De ce și aici nu întrebuintează tot aceiași agerime, tot aceiași înțelepciune? Când el se închină pietrelor pe cari le crede Dumnezeu, și ține sărbători în cinstea pietrelor; când el cheltuiește și bani și arată o mare frică de ele, atunci nu se face nici-o vorbă de simplitatea lui; — iară când trebuie ca el să caute pe Dumnezeul cel adevărat, atunci tu îmi pomești de simplitatea și ușurința lui! Nu se poate aceasta, nu se poate. Nu ușurința și simplitatea, ci trândăvia lui este de vină.

Pe cine crezi tu mai simpli și mai sălbateci? Pe cei de pe timpul lui Abraâm, sau pe cei de acum? De sigur că pe cei din timpul lui Abraâm. În ce timp s'ar putea găsi evsevia (cucerănia) mai cu ușurință? Atunci, sau acum? De sigur că acum. Căci acum numele lui Dumnezeu este invocat de toți; și Prorocii l-au vestit, și faptele s'au desfășurat, și cele ale Elinilor au fost înfruntate, — pe când atunci cei mai mulți erau necăvâțați de nimeni, păcatul stăpâna în lume; pe atunci nu era nici legea care să'i învețe, nici Proroci, nici mîni, nici învățătură, nu era nici mulțimea aceia a învățaților, și nici altceva de acest felu, — și totuși iată

că în acel întuneric adânc, iată că în acea noapte furtunoasă și fără lună, lucrurile toate mergeau bine! Acel bărbat vrednic și minunat, iată că deși a avut atâtea piedici înaintea lui, el totuși a cunoscut pre Dumnezeu, a exercitat virtutea, ba încă pe mulți i-a adus în același zel ca și dânsul. Și toate acestea le-a făcut el, deși nu eră de loc adăpat cu înțelepciunea din afară, căci cum ar fi putut fi în acel timp pe când nici măcar scrieri nu se găseau? Cu toate acestea fiindcă toate cele ce se cuveniau lui să le facă, le-a făcut, de aceea la urmă și Dumnezeu a adaos cele ale sale. Nu poți zice nici măcar că Abraâm a moștenit evsevia dela părinți, fiindcă tatăl său eră idololătru. Cu toate acestea deși a avut niște astfelii de părinți, deși a fost crescut ca barbar în mijlocul barbarilor, și prin urmare n'a avut pe nimeni de dascal al evseviei (cucernicie), totuși el a cunoscut pe Dumnezeu, ba chiar a fost mai lăudat și decât toți nepoții și urmașii săi, cari s'au bucurat și de lege, și de Proroci, și încă atât de mult, că nici nu se poate spune. Și de ce oare toate acestea? Pentru că el nu se îngrijă atât de mult de cele pământești, pe când de cele duhovnicești se ocupă cu o voință neștrămutată.

Dară Melchisedek? Oare nu și acesta a strălucit tot pe acele timpuri, și a devenit atât de însemnat, în cât a fost și preot al lui Dumnezeu? Căci este cu neputință ca Dumnezeu să treacă cu vederea vre-odată pe cel ce viețuiește aici cu băgare de seamă. Acestea însă, să nu vă tulbure pre voi, ci știind bine că pretutindeni stăpânește numai puterea voinței și a intențiunei noastre, să pândim cu băgare de seamă toate mișcările noastre, pentru ca să ne facem mai buni. Să nu învinovățim pe Dumnezeu, și nici să cercetăm de ce pe cutare l-a lăsat la o parte, iară pe celalalt l-a chemat, fiindcă atunci facem același lucru pe care îl face sluga cea rea și leneșă dată afară de stăpân, care în loc să caute a se îndreptă, ea spionază afacerile stăpânului. Nenorocitul și netrebnicul! Tu trebuic să te îngrijești de vinovăția ta, și cum ai putea să împaci pe stăpân, iară nicidecum să ceri socotală de lucruri de acelea cari nu stau în mâna ta, și să lași la o parte faptele tale, pentru care ai a da seamă înaintea stăpânului.

«Și ce ași putea, zici tu, să răspund Elinului?» Aceste vorbite; însă te gândește nu numai să le spui

Elinului, ci în același timp și cum să te îndreptezi tu singur. Când Elinul îți cercetează viața ta, și se scandalizează de aici, atunci îngrijește-te ce ai să îți răspunzi. Dacă el se scandalizează pentru altul, tu nu ai a da socolcală, — dară când el se scandalizează și se vatămă prin viața ta, atunci te găsești în cea mai mare primădie. Când tu îi vorbești de împărăția ceriurilor, însă ești ca smintit după cele prezente; când te aude vorbindu-i de gheena, iară tu tremuri până și de relele ce ți-ar putea veni aici pe pământ, apoi atunci îngrijește-te ce ai să îți răspunzi. Când el vede toate acestea, te acuză și ți zice: «Dacă iubești atât de mult împărăția ceriurilor, de ce nu disprețuiești cele prezente? Dacă aștepti acel tribunal înfricoșat, de ce nu disprețuiești relele și necazurile de aici? Dacă nădăjduiești în nemurirea sufletului, de ce nu ți bați joc de moarte?». Când îți va zice acestea, atunci îngrijește-te ce să răspunzi, și cum ai a te îndreptăți! Când te vede tremurând pentru pierderea banilor, — pe tine care aștepti împărăția ceriurilor, — când te vede vesel și încântat pentru un singur olol, când îți vede sufletul abătut pentru puțin argint pierdut, atunci îngrijește-te ce vei răspunde, căci acestea sunt care scandalizează pe Elin. Așa dară, dacă tu te îngrijești de mântuirea ta, în același timp și de a lui, justifică-te de toate acestea, nu prin vorbe, ci prin fapte. Pentru vorbe nimeni n'a defăimat pre Dumnezeu vrednă, pe când pentru o viață rea și desfrănată mii de blasfemii i se adresează.

Așa dară viața să ți-o îndrepti, căci dacă de pildă îți va zice Elinul: «și de unde ai putea să știu că Dumnezeu a porocit lucruri cu puțință de a le face omul, când tu, care ești creștin din strămoși, și care ai crescut în această frumoasă religie, nu faci nimic din ceia ce ar trebui să faci?» — ce vei răspunde? De sigur că'i vei arăta pe alții cari fac așa, pe monahii cari stau prin pustietăți. Apoi nu te rușinezi tu, care mărturisești că ești creștin, și cu toate acestea îl trimiți la alții, căci tu nu poți a'i dovedi că îndeplinești cele creștinești? Dară apoi și acela ți-ar putea răspunde îndată: «și ce nevoie am de a călători prin munți și prin pustietăți? Că dacă nu este cu puțință de a găsi în mijlocul orașelor un creștin cu fapte bune și încununat, apoi mare este vinovăția unei astfel de vieți, dacă urmează ca noi să părăsim orașele și să alergăm la munți și

prin pustietăți. Tu, însă, arată-mi un om cu femeie și copii, și cu casă, care să aibă o astfel de viață». Și ce vei răspunde la aceste vorbe? Oare nu vei fi silit a plecă capul în jos și a te rușina?

Însă Christos n'a poruncit așa, ci iată ce ni-a spus: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, că văzând faptele voastre cele bune, să proslăvească pre Tatăl vostru cel ceresc“ (Math. 5, 16). „Înaintea oamenilor“, zice, iară nu în munți, nici în pustietăți sau în locuri necălcate de picior de om. Acestea le zic, nu hulind pre cei ce viețuiesc prin munți, ci jălind pre cei ce locuiesc prin orașe, fiindcă au alungat virtutea din mijlocul lor.

De aceea vă rog, ca filosofia celor de prin munți să o introducem și aici, ca astfel orașele să devină adevărate orașe. Numai o viață sfântă și neprihănită poate îndreptă pe Elin; numai o astfel de viață ne poate scăpa de o mulțime de scandaluri. Dacă vrei ca și acela să fie izbăvit de scandaluri, în același timp și tu să te bucuri de plată multă, îndreptează-ți viața, și fă așa felu ca din toate părțile să lumineze „Că văzând oamenii faptele voastre cele bune, să proslăvească pre Tatăl vostru cel din ceruri“. Numai așa ne vom putea bucura de acea slavă mare și negrăită. Căria fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cade slava în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXVIII

¹⁾ „Iară celui ce poate să vă întărească pre

¹⁾ *Notă.* În edițiunea noastră obișnuită (Textus receptus) aceste 3 stihuri sunt puse tocmai la finea epistolei (Cap. 16, 25—27), pe când în edițiunea pe care a avut-o în vedere Sf. Chrisostom, fac parte din Cap. 14. Singurul Codic care concordă cu ediția Sf. Chrisostom este Codicul C. sau Codicul lui Efreim Sirul, pe când celelalte toate au aceste 3 stihuri la finea epistolei către Romani. (Trad.)

voi duple evanghelia mea, și propoveduirea lui Iisus Christos, duple descoperirea tainei care din vecii vecilor eră tăcută, iară acum s'a arătat și prin scripturile prorocilor, duple poronca veșnicului Dumnezeu, spre ascultarea credinței, întru toate neamurile s'a făcut cunoscută, unuia prea înțeleptului Dumnezeu, prin Iisus Christos, căruia este slava în veci. Amin". (Cap. 14, 24—26).

Obiceiul lui Pavel este, ca sfătuirile sale să le încheie totdeauna cu rugăciuni și doxologii, căci cunoștea el foarte bine că nu puțină înrăurire avea aceasta. Obişnuia de a face așa, din cauza iubirii lui celei părintești ce o avea către discipuli, și din marea lui evlavie. Pentru că în adevăr, că dascalul cel iubitoriu de copii, și iubitoriu și de Dumnezeu, nu se mărginește numai de a învăța cu cuvântul, ci și prin rugăciunile sale el introduce în ajutorul discipulilor puternicul ajutoriu al lui Dumnezeu. Legătura și continuitatea ideii din aceste 3 versuri este precum urmează: „Iară celui ce poate să vă întăriască pre voi, slava în vecii vecilor. Amin". Iarăși se interesează de cei slabi, și către dânsii îndreaptă cuvântul său. Când el certă, certarea o făcea îndeobște către toți, acum însă când se roagă, rugăciuncea o face pentru aceștia. Zicând: „Să vă întăriască", el adaugă și modul după care să'i întăriască: „dupre evanghelia mea". Această expresiune arată, că îi încă nu erau destul de întăriți în credință; se găseau intrați în credință, însă se clătinau. Apoi ca să poată face cuvântul mai demn de credință, a adăugat: „și propoveduirea lui Iisus Christos", adică, că Christos a propoveduit. «Deci, zice, dacă el a propoveduit, apoi atunci dogmele nu sunt ale noastre, ci sunt legi așezate de el». Filosofând la urmă și despre propoveduire, arată că darul acesta este rezultatul unei mari binefaceri, și a unei cinste mari. Aceasta el o învederează mai întâi cu cel ce a vestit acea taină necunoscută până atunci, după aceia apoi și cu cele vestite în auzul tuturor, căci erau vești bune (evangelii), iară la urmă o învederează și cu aceia, că n'a fost cunoscută

de nimeni mai înainte de noi. Aceasta a lăsat să se înțeleagă prin expresiunea: „dupre descoperirea tainei“, ceea ce este o dovadă de mare dragoste, ca să ne facă părtași ai acestor taine, și pe nimeni înainte de noi. „Care din vecii vecilor eră tăcută, iară acum s'a arătat“. A fost prorocită din vechime, însă acum s'a arătat. Și cum s'a arătat? „Prin scripturile prorocilor“ zice. Aici iarăși slăbește frica celui nedeșăvârșit, căci pare că i zice: «de ce te-ai înspăimântat? Ca nu cumva te vei depărta de lege? Dară tocmai aceasta o vorește și legea, aceasta s'a prorocit din început. Dacă însă vorești a cerceta de ce s'a arătat acum și nu în alt timp, atunci nu faci un lucru lipsit de primedii, căci vorești a ști tainile lui Dumnezeu, și prelinzi ca să ți se dea samă, de ce așa și nu altminterlea. Dară asemenea lucruri noi nu trebuie a le cerne, ci numai a l iubi, pentru că a găsit cu calc să facă așa». De aceia tocmai și înfruntându-li o astfel de părere, s'a grăbit a adage: „Dupre poronca veșnicului Dumnezeu“. Credința are nevoie de supunere și de ascultare, iară nu de vorbă multă; și când Dumnezeu poroncește, tu trebuie să te supui, și să l ascuți, iară nu să cerni faptele lui. Apoi îi încurajază pre dânsii și din altă parte, zicând: „Întru toate neamurile s'a cunoscut (taina)“. «Nu numai tu singur, zice, ci întreaga lume crede așa: întreaga lume a primit ca dascăl nu un om ordinar, ci pe Dumnezeu». De aceia a și adaos: „Prin Iisus Christos“. Nu numai că s'a cunoscut, dară s'a și adevărit, așa că amândouă acestea sunt lucrurile lui. De aceia, aceste pasaje în continuitatea ideii e bine să se citească și astfel: „Iară celui ce poate să vă întăriască pre voi prin Iisus Christos“, căci, după cum am spus, amândouă acestea lui i se atribuie, sau mai bine zis, nu numai acestea amândouă, ci și slava cea îndreptată către Tatăl.

De aceia și zice apostolul: „Căruia este slava în veci. Amin“. Slăvește apostolul pe Dumnezeu, fiindcă este uimit de nepricepera acestor taine. Nici chiar acum când s'a arătat, și încă nu este cu puțință de a o pricepe prin raționamente omenești, ci pentru a o ști,

trebuie numai credință, căci altfelu nu este cu putință. Bine a zis el: „Unuia prea înțeleptului Dumnezeu“, căci când vei cugetă, cum el a introdus și gințile în creștinism, și le-a amestecat cu cei din legea veche cari au avut fapte plăcute; cum a mântuit pre cei desnădăjduiți, cum i-a ridicat la ceriuri pre cei ce nu erau vrednici nici de pământ, cum a băgat în viața cea veșnică și negrăită pre cei ce erau căzuți și din viața prezentă, și cum pre cei ce erau căleți în picioare de demoni, el i-a făcut deopotrivă cu ingerii, li-a deschis raiul, relele cele vechi pe toate le-a deslegat, și cum toate acestea le-a făcut într'un timp scurt, pe drumul cel mai lesnicios și mai scurt, — când zic, vei cugetă la toate acestea, atunci vei cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu; când vei vedeă că ceiace n'au știut nici Ingerii, nici Arhangheli, aceasta fără de veste a aflat-o cei dintre ginți, învățați prin Iisus, atunci vei cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu.

De aceia trebuie a ne minună de înțelepciunea lui, și a'l slăvi pentru această înțelepciune. Dară tu te învățești împrejurul unor lucruri mici, și dăinuiești încă în umbră, fapt care nu este al unuia care îl slăvește. Cel ce nu nădăjduiește în Dumnezeu, și nici nu este convins în credință, acela nu mărturisește mărimea faptelor petrecute. Dară apostolul a înălțat slavă lui Dumnezeu și pentru unia ca aceștia, ca astfelu să'i întărite și pre dânsii spre același zel. Când îl auzi zicând: „Unuia prea înțeleptului Dumnezeu“, să nu'ți închipui că se vorbește aici despre înjosirea Fiului; că dacă toate acestea, prin cari înțelepciunea lui se arată, s'au făcut prin Christos, și fără de dânsul nimic nu s'au făcut ce s'au făcut, apoi este invederat că și cele ale înțelepciunii sunt deopotrivă și lui. Și de ce a zis apostolul: „unuia (singularului“ = *μόνος*)? Spre deosebire de întreaga făptură.

Deci, după ce înălță lui Dumnezeu doxologii, iarăși dela rugăciune se întoarce la sfătuiri, de astădată adresându-se celor mai puternici și zicând: „Datori suntem noi cei mai tari“ (Cap. 15, 1). Suntem datori, zice, iară nici decât că am face din grație, din milă către cei slabi. Și ce suntem datori? spune-mi. „Să purtăm slăbăciunile celor neputincioși“, zice. Ai văzut cum i-a înăl-

tat cu laudele, numindu-i nu numai tari, ci și punându-i în același rând cu dânsul? Și nu numai atâta, ci îi și așază la ceva bun și folositoriu, și fără nici o greutate. «Tu, zice, ești mai tare, mai puternic decât acela, așa că dacă tu te vei pogori la dânsul, cu nimic nu te vațami, pe când dacă tu nu-l vei ajuta, el va trece prin cea mai mare primejdie». Și nu zice «pe cei slabi și neputincioși», ci „slăbăciunile celor neputincioși“, așezându-i și mișcându-i spre milă către acela, după cum zice și aiurea: „Voi cei duhovnicești îndreptați pre unul ca acela“ (Gal. 6, 1) «Ești tare? zice; atunci dă lui Dumnezeu, care te-a făcut așa, resplata cuvenită; și îi vei da atunci, când vei îndrepta slăbăciunea celui neputincios». Și noi am fost slabi și neputincioși, însă prin harul lui Dumnezeu am devenit tari și puternici. Aceasta nu numai aici trebuie a o face, ci și cu toți ceilalți neputincioși, ca de pildă: dacă cineva este iute la mânie, dacă este batjocoritoriu, sau dacă are și vr'un alt cusur de felul acestora, pe toți aceștia, zice, poartă-i în spate (ὁπισθε), adică suferi-li cusururile și lipsurile lor. Și cum s'ar putea face aceasta, ascultă cele ce urmează: „și nu noue să plăcem, ci fiecare din noi să facă spre plăcere vecinului, spre bine, spre zidire“ (Vers 2). Ceiace el spune aici, astfelu se explică: «Ești tare și puternic? Apoi atunci cel slab și neputincios să ia dovada puterii tale, el să cunoască puterea ta, lui să-i faci spre plăcere». Și n'a zis simplu «lui să-i faci plăcere», ci a adaos imediat: „spre bine“, și nici spre bine cum s'ar întâmpla, ca să nu zică cel desăvârșit: «iată că îl trag cu sila spre bine», ci a adaos încă: „spre zidire“. Așa dară chiar de ai fi bogat, chiar de ai fi în vre-o stăpânire înaltă, tu să nu faci spre plăcere ție, ci spre plăcerea săracului și a celui neputincios, căci numai așa te vei bucura de adevărata slavă, și vei aduce mare folos. În afacerile pământești slava sboară iute dela noi, pe când în cele duhovnicești rămâne pentru totdeauna, dacă ceiace faci, faci spre zidire. De aceia apostolul o pretinde aceasta dela toți fără deosebire; nu cutare, sau cutare, ci „fiecare din noi“. Apoi fiindcă a poroncit ceva mare, de vreme ce a îndemnat pe cel tare de a uita chiar de perfecțiunea lui, numai și numai ca să poată îndrepta slăbăciunea celui

neputincios, de aceea iarăși pune la mijloc pe Christos, zicând: „Că și Christos nu lui-și singur a făcut spre plăcere“ (Vers. 3). Aceasta o face apostolul pretutindeni, căci de pildă când vorbea despre eleimoină, tot pe Christos îl punea la mijloc, zicând: „Știți charul Domnului nostru Iisus Christos, că pentru noi a sărăcit fiind bogat“ (II Cor. 8, 9), cum și atunci când îi îndemna spre dragoste, tot pe dânsul îl ia ca pildă, zicând: „Precum și Christos ne-a iubit pre noi“ (Ef. 5, 25), ca și acolo unde îi sfătuia de a suferi rușinea și primejdiile, când tot pe dânsul îl pune înainte, zicând: „Care în locul bucuriei ce eră pusă înaintea lui, a răbdat crucea, de ocară nebăgând seamă“ (Ebr. 12, 2). Tot așa și aici îl arată tot pe Christos făcând spre plăcerea altora, și nu spre plăcerea sa; ba încă introduce și pe Prorocul David care mai dinainte a strigat: „Ocările celor ce te ocărăsc pre tine au căzut asupra mea“ (Ps. 69, 6).

Dară ce înseamnă „nu lui-și singur a făcut spre plăcere“? Adecă: eră cu puțință ca să nu fie ocărit, eră cu puțință ca să nu pătimească ceiace a pățimit, dacă ar fi voit să se gândiască la ale sale; însă el n'a voit așa, ci fiindcă s'a gândit numai la ale noastre, de aceea a lăsat la oparte pe ale sale. Și de ce oare n-a spus, că s'a desărtat pre sine, adecă că s'a făcut om? Fiindcă n'a voit să spună și să arate numai aceasta, că el s'a făcut om, ci și că a fost ocărit, că și-a căpătat un renume rău din partea multora, fiind crezut de dânsii ca slab și neputincios. „Dacă tu, zice, ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce“, și „Pe alții a mântuit, iară pe sine nu poate să se mântuiască“ (Math. 26, 42). De aceea apostolul a amintit aici numai de faptul acela, care îi eră lui trebuitoriu în cazul de față, și arată mai mult încă decât a făgăduit, căci el nu numai pe Christos îl arată ca ocărit, ci și pe Tatăl. „Ocările celor ce te ocărăsc, zice, au căzut asupra mea“. Cciace el spune aici, aceasta înseamnă: «Nimic nu s'a întâmplat nou, nimic străin, căci acei ce se îndelețniciau de a'l ocări și în legea veche, tot aceea s'au sculat și acum ca turbați și

asupra Fiului». Aceasta s'a scris pentru ca și noi să imităm pe Christos, Deci, apostolul poruncind de la această idee, mai departe îi încurajază și îi îndeamnă la răbdare în ispite, zicând: „Căci câte s'au scris mai 'nainte, spre învățătura noastră s'au scris, ca prin răbdare și mângâierea scripturilor nădejde să avem“ (vers. 4), adică, să nu cădem, căci luptele noastre sunt multe și variate: sunt lupte lăuntrice, sunt și lupte dinafarnice; însă noi întărindu-ne și mângâindu-ne din scripturi, dăm dovadă de răbdare; și când viețuim în răbdare, atunci stăm în nădejde. Amândouă acestea — răbdarea și nădejdea — se sprijinesc una pe alta: răbdarea pe nădejde, și nădejdea pe răbdare; iar amândouă la un loc vin din scripturi.

Apoi iarăși întoarce cuvântul la rugăciune, zicând: „Iară Dumnezeuul răbdărei și al mângâerei să dea vouă aceiași să gândiți între voi, după Christos Iisus“ (Vers. 5). Fiindcă mai sus a spus despre cele ale lui Christos, aducându-l de exemplu, a adăugat apoi și mărturia din scripturi, arătând că împreună cu scripturile tot Christos este iarăși care dă și răbdarea. De aceea a și zis: „Iară Dumnezeuul răbdărei și al mângâerei să dea vouă aceiași să gândiți între voi, despre Christos“, căci aceasta este adevărată dragoste, că ceiace gândește sau cugetă cineva de dânsul, aceeași să gândească și de altul. Apoi arătând că el nu cere dragostea cum s'ar întâmpla, a adăos: „dupre Christos Iisus“, ceiace peste tot locul face, fiindcă este și altă dragoste care nu e după Christos. Și care este câștigul acestei conglăsurii? „Ca toți într'un suflet zice, cu o gură să slăviți pre Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Christos“ (Vers. 6). Nu zice simplu „cu o gură“, ci încă poruncește a o face aceasta și cu un suflet. Ai văzut cum a unit trupul întreg la un loc, și cum a încheiat vorba iarăși cu doxologie, ceiace mai cu seamă îi împinge la unire și concordie? Mai departe iarăși îi sfătuiește tot cu același exemplu, zicând: „Deci dară primiți unii pre alții, precum și Christos v'a primit pre voi întru slava lui Dumnezeu“ (Vers. 7). Tot exemplul de mai sus este și aici, — iară căș-

tigul negrăit, căci pe Dumnezeu mai cu seamă această îl slăvește, că noi să ne îngrădim unii pre alții cu dragoste. Astfeliu, deci, când tu ești învrăjbit cu fratele tău; fie că chiar te-a măhnit cu ceva, și dacă cugeți în sineți că alungând mânia, tu prin aceasta slăvești pre stăpânul nostru, apoi atunci te vei împăca cu el; și dacă nu o faci aceasta pentru fratele tău, fă-o cel puțin pentru Dumnezeu, sau mai bine zis, pentru dânsul să o faci mai întâi, căci și Christos a făcut totul pentru unirea și concordia dintre noi. Iară când vorbeai cu Tatăl zicea: „Întru aceasta vor cunoaște toți că tu m'ai trimis; dacă vor fi și aceștia întru noi una“ (Ioan 17,21).

¹⁾ Să ascultăm deci, și să ne unim unii cu alții, căci la aceasta apostolul, sau mai drept vorbind, Christos, nu deșteaptă numai pre cei slabi și neputincioși, ci pre toți fără deosebire. Chiar de ar voi cineva să te sfășie, totuși tu să nu'l sfășii, și nici să grăiești acea vorbă aspră: «dacă mă iubește, îl iubesc și eu, iară dacă nu mă iubește pre mine ochiul cel drept, atunci îl scot pre el», căci asemenea vorbe sunt satanicești, vrednice de vameși și de micimea de suflet a Elinilor. Tu, însă, care ești chemat spre o viață mai înaltă, și care ești înscris în ceriuri, ești răspunzătoriu și de legi mai înalte. Deci, nu vorbești de acestea, ci chiar când el n'ar voi să te iubească, tu să'i arăți mai mare dragoste, ca astfeliu să'l poți atrage spre tine. Căci și el este un mădulariu al trupului tău, iară când un mădulariu al trupului nostru se rupe prin vre-o împrejurare oarecare, atunci noi facem toate chipurile de a'l uni iarăși cu restul trupului, și atunci mai multă îngrijire avem de dânsul. Chiar și plata ni va fi mai mare, dacă nevoind el a ne iubi, noi îl vom atrage spre noi, fiindcă dacă Christos ni poroncește de a chema la ospăț pre cei ce nu pot să ni răsplătiască, ca astfeliu să se măriască răsplata, apoi cu atât mai mult trebuie a face aceasta fiind vorba de dragoste. Dacă cel iubit de tine, te iubește și el, atunci el singur ți-a întors plata, pe când dacă nu te iubește, el a făcut prin aceasta pe Dumnezeu datornic cătră tine. Și afară de aceasta, când el te iubește, nici nu are nevoie de vre-o mare grabă sau de vre-o mare

¹⁾ *Partea morală.* Despre dragoste, și că trebuie a iubi și pre vrăjmași. (Veron).

favoare din parte-ți, pe când dacă nu te iubește, atunci tocmai are nevoie de ajutorul tău. Deci, cauza ajutorului nu o schimbă în cauza trândăviei tale, și nici nu zice: «apoi fiindcă este într'o stare rea, de aceea nu mă interesez de dânsul», fiindcă starea lui cea rea nu este altă nimic, decât răcirea dragostei. Tu, însă, încălzește pre cel răcit. «Dară dacă el nu se încălzește?» zici tu. Ei bine, atunci tu stăruiește în ați face datoria ta. «Dară dacă ei, zici, se strică și mai mult?». Iată că și atunci el îți pricinuieste o mai mare răsplată, și tu dai o vie dovadă că ești adevărat urmaș al lui Christos. Căci dacă semnul de distincțiune al ucenicilor lui este de a se iubi unii pre alții, duple cum zice: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi“ (Ioan 13, 35), apoi a iubi până și pe cei ce ne urăsc, poți înțelege cât de mare virtute este. Și stăpânul tău rugă și iubia pre cei ce'l urau, și cu cât erau mai slabi și neputincioși, cu atât și el se îngrija de dânsii, și strigă zicând: „Nu au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi“ (Math. 9, 12), și primia cu mulțămire de a sta la ospăț cu vameșii și cu păcătoșii, și pe cât de mare necinste i-a făcut adunarea Iudeilor, tot pe atât de mare cinste și îngrijire a arătat el cătră dânsii, sau mai drept vorbind, chiar mai mult.

Pe dânsul, deci, imitează-l și tu. A'l imită pre dânsul nu este un lucru mic și nebăgat în seamă, căci fără de aceasta nu poate plăcea lui Dumnezeu nici chiar cel ce'l mărturisește pre dânsul, duple cum zice și Pavel. Să nu zici că «sunt urit, și de acela nici eu nu'l iubesc», căci tocmai pentru aceasta tu datorești a'l iubi. De altminteile nici nu este cu puțință ca iubindu-l să fii urit numai decât, ci chiar de ar fi cineva fiară sălbatecă, iubește pre cei ce'l iubesc pre dânsul. „Aceasta, zice, o fac și păgânii și vameșii“ (Math. 5, 46). Deci dacă fiecare iubește pre cei ce'l iubesc, dară încă cel ce este iubit chiar și după ce el a urit pe altul, cum să nu iubiască? Aceasta deci arat-o, și să nu încetezi niciodată de a zice aceste cuvinte: «cu cât tu mă vei urî mai mult, cu atâta eu am să te iubesc mai mult», și atunci ai potolit orice ceartă, și ai împrăștiat orice răceală. Boala aceasta vine sau dela mândrie, sau dela

răceală; însă puterea dragostei pe amândouă acestea le încălzește și le vindecă. Nu vezi pre cei amorezați cum sunt pâlmuți, stuși, ocăriți și mii de alte rele pătimind dela acele femei curve? Dară ce? Oare batjocorile acelea au slăbit amorul lor? Nicidecum, ci încă mai mult l-au aprins. Deși poate acele femei curve sunt dintr'un neam prost și de disprețuit, pe când cei ce pătimesc batjocori din partea lor, sunt poate din părinți buni, străluciți și cu multă cinste în lume, totuși nimic din acestea nu-l poate slăbi în dragostea lor, și nici nu-l poate depărta de amantele lor. Apoi oare, nu trebuie să ni fie rușine, că noi nu putem arăta nici măcar atâta dragoste aproapelui nostru, pe câtă o arată cei amorezați către acele femei pierdute? Dragostea cea după Dumnezeu nu are la noi oare nici atâta putere, pe câtă are amorul acela drăcesc? Și nu înțelegi tu, că dragostea cea după Dumnezeu este cea mai puternică armă contra diavolului? Nu vezi că demonul acela a stat de față, că a atras spre sine pre cel urit de tine, și că voinște a-l dobândi în partea sa? Și tu treci pe lângă dânsul trădând premiul luptei? Căci fratele tău stă atunci în mijloc ca premiu, și dacă tu sai în ajutorul lui, ai câștigat cununa, iară dacă te-ai lenevit, ai plecat neîncununat.

Așa dară incetează de a mai spune acea vorbă satanicească: «dacă ochiul mă urăște (adecă, dacă cel mai deaproape al meu mă urăște), nici eu nu pot să-l văd». Nimic nu este mai uricios ca această vorbă, deși cei mai mulți o cred aceasta ca dovadă a unui suflet nobil, — nimic nu este mai dobitocesc ca aceasta, nimic mai prostesc, nimic mai nebunesc. De aceea tocmai eu jălesc, căci cele ale răutăței se cred ca virtute; că a fi infumurat și a disprețui pe aproapele, se crede a fi ceva strălucit și cinstit, celăce este cursa cea mai mare a diavolului, căci atunci răutatea este înbrăcată, așa zicând, în haine de sărbătoare, și de acela cu greu și dispare. Pe mulți am auzit chiar eu lăudându-se și fălindu-se, că dânsii nici nu se apropie măcar de cei ce i-au disprețuit odată, deși stăpânul nostru se și mândrește pentru accasta. De câte ori oamenii nu l-au batjocorit? De câte ori nu l-au disprețuit? Și cu toate acestea el n'a încetat de a alerga în ajutoriul lor. Așa dară nu spune că «nu pot vedea în ochi pre cei ce mă urăsc», ci zi: «nu pot să disprețuiesc pre cei ce mă disprețuiesc».

Acest cuvânt este al ucenicului lui Christos, iară celalalt este al diavolului. Acest cuvânt face pe oameni străluciți și slăviți, pe când acela îi face spurcați și nerușinați. De aceea admirăm noi pe Moisi, că chiar Dumnezeu zicându-i: „Lasă-mă, ca mâniindu-mă cu iuține asupra lor, să'i pierd pre ii", totuși el n'a putut să'i disprețuiască, deși de multe ori îl disprețuise îi pre dânsul, ci a răspuns lui Dumnezeu, zicând: „De vrei să ierți lor păcatul, iartă-l; iară de nu, șterge-mă pre mine din cartea ta" (Exod. 32, 10. 32), căci el eră prieten al lui Dumnezeu, și urmaș, adevărat imitatoriu al său.

Deci, să nu ne mândrim de cele de cari trebuie tocmai să ne acoperim obrazul de rușine, și nici să vorbim vorbe de ale moșicilor și măturătorilor de stradă: «știu eu cum să disprețuiesc mii ca dânsul», ci chiar de ar vorbi cineva așa, noi să facem haz de dânsul, și să'i astupăm gura, fiindcă el se mândrește de cele ce ar trebui să se rușineze. Și ce spui tu? răspunde-mi; batjocorești și disprețuiești pe un om credincios, pe care Christos nu l-a disprețuit? Și ce zic eu, că nu l-a disprețuit? când el nu numai că l-a iubit, deși 'i eră dușman, și spurcat, ci chiar a și murit pentru el. Christos l-a iubit pe acela, deși eră uricios, și a făcut atâtea pentru el, și tu acum, când el a devenit frumos și admirat, îl disprețuiești? — acum când el este mădulariul lui Christos, și trupul stăpânului? Nu înțelegi ce grăiești? Nu simtești îndrăzneala cea mare ce o ai? El are cap pe Christos; Christos este pentru dânsul și masă, și haină, și viață, și lumină, și mirile, și în fine totul; — și tu îndrăznești a zice că îl disprețuiești? Ba încă zici, că pe lângă dânsul disprețuiești și pe alții? Oprește-te, omule, și încetează cu această nebunie. Cinstește pre fratele tău, și află că vorbele acestea sunt ale unui smintit și nebun. Tu, zi cu totul din contră; zi că «chiar de m'ar disprețui el de mii de ori, eu totuși nu mă voi depărta de dânsul». Cu chipul acesta vei câștiga și pe fratele tău, în același timp și în slava lui Dumnezeu vei viețui, și de bunurile vieții viitoare te vei învrednici. Căroră fie ca cu toții să ne învrednicim, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Duchul Sfint, se cade slava, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXIX

„Și zic (eu) că Iisus Christos a fost slujitoriu tăierei împrejur pentru adevărul lui Dumnezeu, ca să întăriască (adevereze) făgăduințele părinților“ (Cap. 15, 8).

Iarăși ni vorbește de îngrijirea lui Christos, agățându-se tot de același subiect, și arătându-ni câte a făcut Christos pentru noi, iară nicidecum spre plăcerea lui. Pe lângă acestea apoi, mai pune la mijloc și o altă idee, aceia adevă, că cei dintre neamuri sunt datori lui Dumnezeu de mai mari binefaceri. Deci, dacă îi sunt datori de mai mari binefaceri, apoi ar fi drepti dacă ar suferi pre cei slabi dintre Iudei. Fiindcă mai 'nainte s'a atins de dânsii cu multă putere, apoi ca nu cumva aceasta să îngâmfe pre cei dintre neamuri, iarăși li înfrânează mândria, arătând că bunurile hărăzite au fost acordate acelora din făgăduința dată de Dumnezeu părinților lor, pe când neamurilor numai din mila și filantropia lui. De aceia și zice: „Iară neamurile pentru milă să proslăviască pre Dumnezeu“ (Vers. 9). Dară pentru ca cele spuse aici să fie mai lămurite, este bine de a auzi din nou aceste vorbe, ca astfel, să afli tu ce va să zică: „pentru adevărul lui Dumnezeu Iisus Christos a fost slujitoriu tăierei împrejur, ca să întăriască făgăduințele părinților“.

Așa dară ce înseamnă aceste vorbe? Făgăduința dată lui Abraâm este aceea care zice: „Voiu da ție pământul și seminței tale, și întru semința ta se vor binecuvânta toate neamurile“ (Facere 12, 7. 22, 18), însă după aceasta toți cei din semința lui Abraâm au devenit respunzători de pedeapsă. Legea călcată a adus mânie asupra lor, și deci îi lipsia de făgăduința aceia dată părinților lor. Dară venind Fiul lui Dumnezeu, a lucrat împreună cu Tatăl, ca acele făgăduinți să se adevereze și să ia sfârșit. Căci împlinind toată legea, între ale cărei poronci eră și tăierea împrejur, prin aceasta deci, cum și prin moartea lui pe cruce izbăvindui de blăstem pentru călcarea legii, n'a lăsat

ca făgăduința să cadă. Deci, când apostolul zice: „slujitoriu al tăierei împrejur“, aceasta spune: că venind Christos și împlinind toată legea, că fiind tăiat împrejur, și fiind în același timp și semînța lui Abraâm după trup, a deslegat blăstemul, a încetat mânia lui Dumnezeu, și că a făcut vrednici pe cei ce urmau a primi făgăduința, de îndată ce fusese izbăviți de ceiace îi împiedecase. Și ca să nu zică cei ce invinovățiau pe alții pentru neobservarea legii: «dară cum Christos s'a tăiat împrejur, și a păzit toată legea?» — apoi apostolul întoarce vorba la ceiace este cu totul din contra. «N'a făcut aceasta, zice, pentru ca legea să rămână, ci pentru ca să o deslege, să o desființeze, și pe tine să te scape de blăstemul ei, și să te slobozască cu totul de puterea ei. Fiindcă tu ai călcat legea, de aceea el a împlinit-o, nu ca și tu să o împlinești, ci ca el să întărească, sau să adevereze făgăduințele date părinților, pe cari legea le făcea să cadă, arătându-te pe tine îndepărtat și nevrednic de moștenire. Astfelu, deci, și tu te-ai mântuit după char, căci și tu erai scos afară și depărtat. Deci, nu te împotrivi, și nici te certă ținându-te cu încăpăținare de lege, fără nici un scop, fiindcă legea te-ar fi scos cu totul din făgăduință, dacă n'ar fi pățimit Christos atâtea pentru tine. Și a pățimit acestea toate, nu doară că tu erai vrednic de mântuire, ci pentru ca să se adevereze cuvintele lui Dumnezeu».

Apoi ca nu cumvă aceasta să îngâmfe pre cel dintre neamuri, zice: „Iară neamurile pentru milă să proslăvească pre Dumnezeu“ (Vers. 9). Ceiace el spune aici, aceasta înseamnă: cei dintre Iudei cel puțin au avut cu dânsii făgăduințele, deși au fost nevrednici: tu, însă, nici măcar aceasta nu ai avut, ci te-ai mântuit numai prin filantropia lui. Deși chiar Iudeilor nu s'ar fi îndeplinit nimic mai mult din acele făgăduinți, dacă nu ar fi venit Christos, cu toate acestea apostolul, pentru ca să-i amestece la un loc cu neamurile și să-i oprească de a se scula contra celor slabi, li aduce aminte de făgăduinți. Despre neamuri zice, că s'au mântuit numai prin milă, și de aceea ar fi dreapți, dacă ar slăvi pe Dumnezeu. Slava lui Dumnezeu stă: în a se uni la un loc, a'l lăuda pre el într'un suflet, a purta pre cel mai slab, a nu trece cu vederea mădulariul rupt din trup. Apoi adaugă și mărturii, prin cari se arată că trebuie

a se uni Iudeul cu Elinul, zicând: „Precum este scris: pentru aceasta mă voiu mărturisi ție întru neamuri, Doamne, și numele tău voiu cânta“, și iarăși: „Lăudați pre Domnul toate neamurile, lăudați-l pre el toate popoarele“, și iarăși; „Fi-va rădăcina lui Iesei, și cel ce se va sculă să stăpâneasca pre neamuri, întru acela neamurile vor nădăjdui“ (Vers. 9 — 12). Toate acestea le-a pus înaintea lor, arătând că ii trebuie să se uniască și să slăviască pre Dumnezeu, și în același timp înfrânând pre cel dintre Iudei, ca să nu se mândriască și să nu se ridice asupra neamurilor, căci toți Prorocii îl împiedecă dela aceasta, iară pre cel dintre neamuri îl indeamnă de a fi cumpătat, arătând că el este responsabilu de un mai mare char.

După aceea iarăși încheie vorba cu rugăciune, zicând: „Iară Dumnezeuul nădejdei să vă umple pre voi de toată bucuria și pacea întru credință, spre a prisosi voi întru nădejde, cu puterea Duhului Sfînt“ (Vers. 13), adică: izbăviți-vă de orice inimă rea aveți unul contra altuia, și să nu vă lăsați a fi doborîți de ispită, căci aceasta înseamnă „a prisosi voi întru nădejde“. Cauza tuturor bucuriilor este nădejdea, însă ea nu vine decât dela Duchul Sfînt, și nu cum s'ar întâmplă, ci numai atunci vine, când și noi facem cele ce suntem datori a face, De aceea zice apostolul: „întru credință“, căci numai așa veți putea, zice, să vă umpleți de bucurie, dacă veți crede și veți nădăjdui. Și nu zice numai «dacă veți nădăjdui», ci „dacă veți prisosi voi întru nădejde“, așa că nu numai că veți găsi mângăiere în năcazuri, ci veți avea chiar și bucurie, prin prisosința credinței și a nădejdei. «Numai așa, zice, veți putea atrage spre voi pe Duchul Sfînt, și numai venind Duchul Sfînt preste voi, veți putea păstra toate cele bune».

¹⁾ Dupre cum hrana întreține viața noastră, și prin

¹⁾ *Partea morală.* Noi trebuie a avea fapte bune, și că dacă le avem pe acestea, atunci vom avea și pre Duchul Sfînt, vom avea și nădejde bună. Trebuie încă ca noi să cântăm necontenit, și să avem în minte toate sfintele scripturi, căci numai așa vom ști totul, și despre dogme, și despre cele morale, și despre celelalte toate. (Veron).

ea trupul nostru este iconomisit, tot așa și dacă vom avea fapte bune, vom avea cu noi pre Duchul Sfint, și când avem cu noi pre Duchul Sfint, vom avea și fapte bune. Și din contra: dacă nu avem fapte bune, Duchul Sfint sboară dela noi, iară dacă rămânem pustii de Duchul Sfint, atunci și în fapte vom schiopăta. Când Duchul Sfint fuge dela noi, atunci vine în locul lui duchul cel necurat, iară dovada o avem cu Saul. «Și de ce, zici tu, nu ne înădușă și pre noi ca și pre acela?» Dară pre noi ne înădușă în altfoliu: ne înădușă prin faptele cele rele. Deci, avem nevoie de harpa lui David, ca să cântăm sufletului nostru sfintele cântări, atât cele cântate de Sf. Duch, cât și acele izvorite din faptele cele bune; iară dacă vom face numai una din aceste două, atunci auzind cântarea noi rezboim prin faptele noastre pre cel ce ne cântă, duple cum făcea Saul ¹⁾ și atunci doctoria ni va fi spre osândă, iară furia demonului va deveni și mai sălbatecă. Mai 'nainte de a auzi cântarea se temea demonul, că nu cumva noi auzind-o vom deveni mai buni, și ne vom indeletnici cu faptele cele bune; dară dacă și după ce am auzit-o noi rămânem tot aceiași ca și mai 'nainte, apoi atunci el scapă și de acea frică.

Deci, să cântăm cântarea acea din fapte, ca astfel să depărtăm dela noi păcatul, care e cu mult mai grozav decât demonul; pentru că demonul nu no poate lipsi de ceriuri numaidecât, ci câteodată el chiar concucrează cu cel ce este treaz, — pe când păcatul ne scoate. Păcatul este un demon al voinței noastre, este o manie abuzivă a noastră, și de aceia nu poate avea nici milă de partea sa, și nici iertare. Așa dară să cântăm sufletului nostru, care se găsește în niște astfelu de împrejurări, și din celelalte sfinte scripturi, dară și din cântările fericitului David. Să cânte gura, și să se învețe mintea. Și acest lucru nu este mic, căci dacă vom deprinde limba a cânta, atunci se va rușina sufletul când ar voi să facă contrar limbei. Dară nu numai acest bun îl vom câștiga, ci încă vom mai ști și altele multe, cari ne interesează pre noi, căci în scripturi ni se vorbește de cele prezente și de cele viitoare, de cele văzute și nevăzute ale zidirei lui Dumnezeu.

¹⁾ Notă. A se vedea Cartea I a Impăr. (I Samuil) Cap. 16. (Trad.).

Aşa de pildă, dacă ai voi să ştii despre ceriu, dacă el va sta aşa cum se găseşte, sau se va schimba, iată că scriptura îţi va răspunde lămurit, zicându-ţi: „Ceriurile ca o haină se vor învechi, şi ca cu un vestmânt le vei învăli, şi se vor schimba“ (Ps. 101, 27). Tot acolo vei găsi spunându-se şi despre feliul sau forma ceriurilor, căci zice: „cel ce întinzi ceriul ca o piele“ (δέρμα = piele, sau perdeă de piele, sau cort) (Ps. 103, 3). Dacă ai voi să ştii şi despre ceiace este deasupra ceriului, iarăşi îţi va spune: „Cel ce acoperi cu ape cele mai predeasupra ale lui“ (Ib.). Dară nu stă numai aici, ci încă îţi vorbeşte şi despre lăţimea şi înălţimea ceriului, arătând că amândouă acestea sunt depotrivă în măsura lor, căci zice: „Precât sunt departe resăriturile dela apusuri, depărtat-a dela noi fără de legile noastre. Că după înălţimea ceriului dela pământ, a întărit Domnul mila sa spre cei ce se tem de dânsul“ (Ps. 102, 12. 11). De ai voi să cunoşti temelile pământului, nici acestea nu ţi le va ascunde fericitul David, ci îl vei auzi cântându-ţi şi zicând: „Acesta pre mări l-a întemeiat pre el“ (Ps. 23, 2). De cumvâ ai dori să ştii de unde vin cutremurile de pământ, tot el te va izbăvi de această neştiinţă zicând: „Cel ce caută spre pământ, şi l' face pre el de se cutremură“ (Ps. 103, 32). Voieşti poate să cunoşti care este trebuinţa de noapte, adecă pentru ce este făcută noaptea? apoi şi aceasta o vei afla tot dela el, zicând: „Întru aceia (în timpul nopţii) vor trece toate fiarele pădurei“ (Ib. 103, 20). Voieşti să cunoşti la ce folosesc munţii? Tot el îţi va răspunde zicând: „Munţii cei înalţi cerbilor“ (Ibid. 103, 18). De ce sunt pietrele? „Piatra, zice, scăpărea epurilor“ ¹⁾ (Ibid.). De ce sunt făcute lemnele câmpului (copacii)? „Acolo, zice, se vor în-cuibă paserile“ (Ibid. vers. 17). De ce sunt izvoarele

¹⁾ Notă. În ediţiunea Sf. Chrisostom în loc de epuri = λαγῶν, este arici sălbatici = χαιρογπολλῶν. «Piatra scăpărea aricilor sălbatici» zice. (Trad.).

prin pustietăți? „Adăpase-vor, zice, toate fiarele câmpului, preste acelea paserile ceriului vor locui“ (Ib. 12. 13). De ce este făcut vinul? Nu numai ca să-l bei, căci pentru aceasta eră deajuns apa — ci ca să te veselești. „Vinul, zice, veselește inima omului“ (Ib. vers. 16), iară aflând tu aceasta, vei ști și până la ce punct să întrebuinzezi vinul. Cum se hrănesc paserile și fiarele sălbatece? Vei auzi tot pe David zicând: „Toate cătră tine asteaptă, să li dai lor hrană la bună vreme“ (Ib. vers. 27). De vei întreba: de ce sunt animalele? El îți va răspunde, că sunt făcute pentru tine. „Cel ce răsare iarba dobitoacelor, zice, și verdeață spre slujba oamenilor“ (Ib. vers. 14). Care este trebuința de lună? Ascultă-l tot pe dânsul, zicând: „Făcut-a luna spre vremi“ (Ib. vers. 19). Cum că toate cele văzute și nevăzute sunt făcute de dânsul, și aceasta a arătat lămurit, zicând: „Că el a zis, și s'a făcut, el a poroncit, și s'a zidit“ (Ps. 32, 9). Și cum că va fi deslegarea morții, și aceasta ne învață, zicând: „Dumnezeu va izbăvi sufletul meu din mâna iadului“ (Ps. 48, 16). Cum s'a făcut trupul nostru? Și aceasta o spune, zicând: „Adusu-și-a aminte că țarină suntem“ (Ps. 102, 14). Unde se întoarce iarăși? „Lua-vei duchul lor, zice, și se vor sfârși, și în țarina sa se vor întoarce“ (Ps. 103, 30). Și de ce toate acestea? Pentru tine, căci zice: „Cu slavă și cu cinste l-ai încununat pre dânsul, și l-ai pus preste lucrurile mâinilor tale“ (Ps. 8, 6). Oare noi oamenii avem ceva comun cu îngerii? Și aceasta ni-o spune cântând astelii: „Micșuratu-l-ai pre dânsul, cu puțin oarece decât îngerii“ (Ib. vers. 7). Despre dragostea lui Dumnezeu, îl vei auzi tot pe dânsul zicând: „Precum iubește tatăl pre fiu, a miluit Domnul pre cei ce se tem de dânsul“ (Ps. 102, 13). Ni vorbește până și de cele ce vor urmă după ducerea noastră de aici, și despre sfârșitul acela neturburat: „Întoarce-te suflete al meu la odihna ta, zice, că Domnul bine a făcut ție“.

(Ps. 114, 7). De ce sunt făcute ceriurile? Și aceasta îți spune, zicând: „Ceriurile spun slava lui Dumnezeu“ (Ps. 18, 2). De ce s'a făcut noaptea și ziua? Nu numai ca ele să se arate și să se odihniască iarăși, ci ca să ne și învețe pre noi, după cum zice: „Ziua zilei spune cuvânt, și noaptea nopții vestește tărie. Nu sunt graiuri nici cuvinte ale cărora să nu se auză glasurile lor“ (Ps. 18, 2. 3). Cum marea înconjură pământul? „Adâncul ca o haină, zice, este îmbrăcămintea lui“ (Ps. 103, 6), căci așa este textul Ebraic.

Făcând început cu cele vorbite până acum, voi veți ști și toate celelalte, ca de pildă: cele pentru Christos, cele pentru înviere, cele pentru viața viitoare, cele pentru odihna cea veșnică, pentru osândă, cele pentru viața morală, cele pentru dogme, și în fine veți găsi cartea Psalmilor plină de mii de alte bunătăți. De vei cădea în niscareva ispite, aici vei găsi o mare mângâiere. De cumvâ vei cădea în păcate, tot în această carte vei găsi mii de doctorii. De vei ajunge în sărăcie, sau în strămtorare, uitându-te în această carte, vei vedea multe limanuri de scăpare. De ești drept, multă siguranță găsești în ea, iară de ești păcătos, multă mângâiere. De ești drept, și totuși pătimești rele, îl vei auzi tot pe fericitul David cântând și zicând: „Că pentru tine ne omorîm toată ziua, socotitu-ne-am ca niște oi de junghiere“ și „Aceste toate au venit preste noi, și nu te-am uitat pre tine“ (Ps. 43, 24. 19). De cumvâ poate te-au îngâmfiat succesele tale, îl vei auzi spunând: „Să nu intri la judecată cu robul tău, că nu se va îndreptă înaintea ta tot cel viu“ (Ps. 113, 2), și de 'ndată te vei smeri. Chiar de ai fi păcătos și desnădăjduit în sine-ți, îl vei auzi tot pre el spunând neconținut: „Astăzi de veți auzi glasul lui, să nu vă învărtoșați inimile voastre, ca întru întăritare“¹⁾, și îndată te vei ridica și vei scăpa de

¹⁾ Notă. Expresiunea din original *ἀπαυτάρωσός* nu este tradusă exact în românește prin cuvântul *întăritare*. *Ἀπαυτάρωσός* înseamnă *măhnire mare, întristare peste măsură*. Așa că traducerea exactă ar fi: *asă nu vă învărtoșați inimile voastre, ca întru întristare, precum în ziua ispitirei în pustie* (Trad.).

desnădăjduire. De cumvâ ai diademă (coroană împărătească) pe cap, și pentru aceasta cugeți lucruri mari, tot dela el vei afla că: „Nu se mântuiește împăratul prin multă putere, și uriașul nu se va mântui întru mulțimea (mărimea) virtuții lui“ (Ps. 32, 16), și vei putea să devii cumpătat. De cumvâ ești bogat și slăvit, iarăși îl vei auzi cântând: „Vai! celor ce nădăjduiesc spre puterea lor, și întru mulțimea bogăției lor se fălesc“ (Ps. 48, 6), și că: „Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului“ (Ps. 102, 15), și că: „Nu se va pogori cu dânsul slava lui“ (Ps. 48, 18), și atunci nimic nu vei mai crede că este mare pe pământ. Când slava și stăpânirea, cari se cred cele mai strălucite dintre toate bunurile, sunt atât de jognise și de disprețuit, atunci care ar putea fi vrednică de cuvânt?

Poate că ai căzut în vre-o tristeță? Ascultă ce spune: „Pentru ce ești înăhnit sufletul meu, și pentru ce înă turburi? Nădăjduiește spre Dumnezeu, că înă voi mărturisi lui“ (Ps. 41, 6. 7). Dară poate că vezi în lumea aceasta pe mulți, cari deși nevrednici, totuși progresează și li merge bine? Ascultă-l ce spune: „Nu răvni celor ce vielenesc, zice, nici pizmul celor ce fac fărădelege, căci ca iarba curând se vor uscă, și ca verdeața buruenei degrab vor cădea“ (Ps. 36, 12). Vezi poate și pre cei drepti osândiți la un loc cu cei păcătoși? Ascultă-l ce spune, că nu este același cauză: „Multe sunt, zice, bătăile păcătoșului“ (Ps. 31, 10), și iarăși „Moartea păcătoșului este rea“, și iarăși: „Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor lui“. Acestea zi-le într-una, de aici te învață, căci fiecare din aceste vorbe este un noian nemărginit de cugetări. Noi, însă, trecem peste dânsle cum s'ar întâmplă; dară dacă am voi să le examinăm cu exactitate, am găsi în fiecare din ele o mare bogăție. Dară acum, chiar și din cele spuse, este cu puțință de a ne izbăvi de patimile ce ni stau în preajma noastră, căci când scriptura nu ne lasă de a pizmui pe altul, nu ne lasă de a ne întrista și a ne scârbi fără nici un folos, când ne spune că să nu credem că

bogăția este ceva folositoriu, și să nu credem că este vr'un lucru mare sărăcia, sau scârba, sau chiar însăși viața noastră, apoi atunci ea este aceia care ne poate izbăvi de toate patimile.

Pentru toate acestea să mulțămim lui Dumnezeu, și să facem întrebuințare de acest tezaur neprețuit, „că astfel prin răbdare și prin mângâierea scrip-turilor nădejde să avem“, și atunci ne vom bucura și de bunurile viitoare. Căroră fie a ne învrednici cu toții, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui și Sf. Duch, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXX

„Și adevărit sunt și eu însu'mi, frații mei, pentru voi, că și voi sunteți plini de bunătate, plini de toată știința, putând și unii pre alții a vă învăța“ (Cap. 15, 14).

A zis mai sus că: „Întru cât sunt apostolul neamurilor, slujba mea o slăvesc“, a zis apoi: „Nu cumva oare te va cruța pe tine?“ a mai zis încă: „Nu fiți înțelepți întru voi înși-vă“, și: „Tu cine ești care judeci pre fratele tău?“ și iarăși: „Tu cine ești care judeci pre sluga străină?“ și altele multe, cari sunt mai însemnate decât acestea. Deci, fiindcă în multe locuri el a făcut cuvântul său aspru și supărătoriu, apoi la urmă mângâie, și ceiace zicea la începutul epistolei, aceiași zice și acum când e pe cale de a o sfârși. Incepând epistola el zicea: „Mulțămesc lui Dumnezeu pentru voi toți, că credința voastră se vestește în toată lumea“, iară aici zice: „Adevărit sunt eu însu'mi pentru voi, că plini sunteți de bunătate, putând și pre alții a învăța“, ceiace este mai însemnat decât vorbele de mai sus. Și nu zice: «am auzit», ci „sunt adevărit“, adecă „sunt

convins“ și nu am nevoie de a afla dela altul; și zice: „eu însu'mi“, adică «chiar eu, care vă cert, chiar eu care vă învinovătesc». „Că sunteți plini de bună-tate“ zice. Aceasta o spune față de înfruntarea făcută cu puțin mai înainte, ca și cum pare-că li-ar zice: «nu v'am înfruntat doară ca pe niște oameni cruzi, și nici nu v'am spus ca unor oameni urători de frați, ca să primiți pre cei slabi și neputincioși, să nu'i lăsați, și nici să stricați lucrul lui Dumnezeu,—fiindcă știu că sunteți plini de bună-tate». Prin această expresiune, mi se pare că el numește întreaga virtute. Și n-a zis «aveți», ci „sunteți plini“. Dară și ceiace urmează este tot de aceeași putere, căci zice: „plini de toată știința (cunoștința)“. De ce atunci, dacă erau iubitori, nu știau a se purta cu cei ce'i iubiau? De aceia a adaos: „de toată știința, putând și unii pre alții a vă învăța“, adică, nu numai a afla, ci și a învăța.

„Și mai cu îndrăzneală am scris vouă, fraților, din parte“ (Vers. 15). Privește înțelepciunea lui Pavel; privește umilință la el, cum, după ce prin cele dinainte li-a dat o lovitură grea, și a reușit în ceiace voia, la urmă iarăși face uz de blândetă. Eră poate de-ajuns, ca și fără cele spuse aici să li slăbiască mândria; eră poate prisoselnic ca să li mai spună, că li-a scris cu îndrăzneală, însă acesta este obiceiul lui. Aceasta o face și în epistola către Ebrei, căroră li zicea: „Însă avem adevărire pentru voi, iubiților, de cele mai bune, și care se țin de mântuire, măcar deși așa grăim“ (Ebr. 6, 9). Și Corinthenilor scriind li zicea; „Vă laud pre voi, fraților, că de toate ale mele vă aduceți aminte“ (1. Cor. 11, 2). Și Galatenilor li spunea: „Am nădejde de voi, că nimic altă nu veți gândi“ (Gal. 5, 10), și în fine prin toate epistolele ar putea găsi cineva o asemenea teorie; aici însă mai bine dezvoltată, fiindcă mulți dintre dâșii erau în demnitate înalte, și eră nevoie ca să li înfrunteze cugetele lor cele îngâmfate, ca astfelu nu numai să nu se întăriască această patimă printre dâșii, ci chiar să slăbiască cu desăvârșire, pentru care și întrebuințează diferite mijloace. De aceia și aici zice: „Mai cu îndrăz-

neală am scris vouă“. Şi nu a stat aici, ci a adaos: „din parte“, adică puţin de tot. Şi nici aici n'a stat, ci adaogă: „ca cum va'şi aduce aminte vouă“. Şi n'a zis: «învăţându-vă» sau «amintindu-vă» (ἀναμνησκων), ci ἐπαναμνησκων, adică aducându-vă aminte de ceva mic şi nebăgat în seamă.

Ai văzut acum ce felu este sfârşitul exordului? După cum acolo zicea că: „Credinţa voastră se vesteşte în toată lumea“, tot aşă şi la sfârşitul epistolei, unde zice: „Că ascultarea voastră la toţi a ajuns“ (Rom. 16, 19). Şi după cum începând epistola zicea: „Doresc să vă văd pre voi, ca să vă dau vouă ceva dar duhovnicesc, spre întărirea voastră“, tot aşă zice şi aici prin expresiunea „ca şi cum v'aşi mai aduce aminte vouă“. Aşă dară pogorându-se de pe tronul lui de dascal, şi acolo ca şi aici el li vorbeşte ca la nişte fraţi deopotrivă cinstiţi, ceiace mai ales este de datoria dascalului adevărat, ca să'şi varieze cuvântul, spre folosinţa auditorilor. Priveşte, deci, cum zicând el: „Mai cu îndrăzneală am scris vouă“ şi că: „din parte“ şi că „ca cum v'aşi mai aduce aminte“, nu s'a mulţămit numai cu atâta, ci făcându-şi vorba mai smerită, a adăogat: „Pentru charul ce mi s'a dat mie dela Dumnezeu“, ceiace spunea şi la începutul epistolei, când zicea: „că datoriu sunt“, ca şi cum pare că ar fi zis: «nu am răpit această cinste cu dela sine'mi putere, şi nici n'am alergat eu întâi spre ea, ci Dumnezeu a poroncit aşă, — şi aceasta după char, iară nicidecum că aş fi fost rânduit după vrednicie. Deci, nu vă întăraţi, căci nu cu mă răscol asupra voastră, ci Dumnezeu este care'mi poronceşte aşă». Şi după cum acolo zicea: „Căruia slujăsc întru evanghelia Fiului său“, tot aşă şi aici, spunând: „Prin charul ce mi s'a dat mie dela Dumnezeu“ a adaos imediat: „Ca să fiu eu slujitoriu lui Iisus Christos întru (la) neamuri, cu slujbă sfântă lucrând evanghelia lui Dumnezeu“ (Vers. 16). După ce dă dovada cea mai mare a celor spuse, el întoarce vorba la ceva mai însemnat, căci nu spune sim-

plu «slujbă» ca la început, ci „slujbă sfântă“. «Aceasta este preoția mea, aceasta este slujba mea cea sfântă, zice, ca eu să propoveduiesc și să vestesc evanghelia lui Dumnezeu, și această propoveduire eu o proaduc lui ca jărtfă. Nimeni nu ar putea să invinovătească pe preotul, care lucrează ca să proaducă lui Dumnezeu jărtfă fără de prihană». Acestea le zicea, pe de-o parte ca să li înaripeze cugetele lor, arătând ce felii de jărtfă sunt ii, iară pe de-altă apărându-se pentru cele ce li-a fost zis, căci așa i s'a poroncit. «Că arma mea, zice, este evanghelia, este cuvântul propoveduirii. Și cauza nu este, ca eu să mă slăvesc, ca eu să mă arăt strălucit, ci „Ca să fie jărtfa (proaducerea) neamurilor bine primită, sfântită întru Duchul Sfint“, adică, ca sufletele celor învățați să primiască propoveduirea evangheliei. «Nu doară pentru că Dumnezeu m'a cinstit pre mine încredințându-mi această slujbă, ci pentru că s'a îngrijit de voi».

Și cum ar putea fi bine primiți? „Întru Duchul Sfint“ zice. Nu este nevoie numai de credință, ci și de o viață duhovnicească, ca astfel să putem stăpâni pe Duchul ce ni s'a dat odată. Căci la noi nu mai sunt acum lemne și foc, nu mai este altariu și cuțit de jărtfă, ci Duchul lui Dumnezeu, Duchul sfint. «De accia, zice, toate le fac, ca să nu se stingă focul Duchului, căci aceasta mi s'a poroncit». Dară de ce le spui acestea celor cari n'au trebuință? «Toemai pentru aceasta, zice, le spun, nu ca să li învăț, ci ca să li aduc aminte. Dupre cum preotul prezentă focul arzând, spre a mișcă pe cei de față, așa și eu vă ațîț, vă deștept buna voință a voastră». Și privește, că el n'a spus «ca să fie jărtfa voastră», ci „jărtfa neamurilor“. Când el zice „jărtfa neamurilor“, numește prin aceste vorbe întreaga lume, pământul și marea, moderându-li cugetele lor, ca să nu nesocotiască, adică să nu creadă că este nedemn de dânsii, de a avea de dascal al lor, pe cel ce este hotărît a merge până la marginile lumii, — ceiace zicea și la începutul epistolei: „Precum și întru celelalte neamuri; că Elinilor și barbarilor, înțelepților și neînțelepților datoriu sunt“.

„Drept aceia am laudă întru Christos Iisus,

întru cele ce sunt cătră Dumnezeu“ (Vers. 17). Fiindcă mai sus s'a fost umilit foarte tare înaintea lor, iarăși ridică de astădată cuvântul; aceasta însă o face pentru dânsii, ca să nu se arate vrednic de disprețuit față de ii. Dară și aici când se înalță pe sine, el își amintește de obiceiul său, zicând: „am laudă“, adecă: «mă laud nu în mine însu'mi, și nici în râvna noastră, ci în charul lui Dumnezeu».

„Că nu voiui cuteză a zice ceva, din cele ce n'a lucrat Christos prin mine, spre ascultarea neamurilor, cu cuvântul și cu fapta, întru puterea semnelor și a minunilor, întru puterea Duchului lui Dumnezeu“ (Vers. 18. 19). «Nici nu poate spune cinevă, zice, că vorbele mele sunt de famfaronie, căci ca simbolc ale slujbei mele celei sfinte, și ale chirotoniei mele, am multe dovezi a vă arătă. Nici mantie lungă (ποδήρη), nici clopoței pe dânsa — după cum aveau arhieriei cei vechi, — nici mitră și chidară¹⁾ (κίδαρι), ci semne și minuni cu mult mai înfricoșate decât toate acestea. Și nici nu se poate zice, că mi s'a încredințat această slujbă, și eu n'am făcut ceiace mi s'a poroncit, — sau mai bine zis, nu eu am făcut, ci însuși Christos. De aceia mă și laud, și nu pentru fapte întâmplătoare, ci pentru cele duhovnicești. Aceasta este ceiace zic: „întru cele ce sunt cătră Dumnezeu“. Cum că eu am săvârșit lucrul pentru care am fost trimis, și că cuvintele mele nu sunt de famfaronadă, o dovedesc minunile și ascultarea neamurilor». „Că nu voiui cuteză a zice ceva din cele ce n'a lucrat Christos prin mine, zice, spre ascultarea neamurilor, cu

¹⁾ Notă. A se vedea Exodul, cap. 28, 4. Descrierea amănunțită însă o găsim la Iosip (Arhiologia Elbraică), §. 3. unde citim: „Prooții poartă pe cap un acoperământ neascuțit la vârf, care n'ul acopere peste tot, ci puțin rădicat dela jumătatea capului în sus. Se numește *masnuemithis*, iar forma lui este astfelui, că se pare a fi o coroană sau diademă împărătească. Este făcut din materie de lână tare, iară când se botește sau se strică, se coase și se dreg de multe ori. Apoi la partea de jos îl împresoară o pânză de în subțire, care se pogoară până la frunte, și care astupă cusătura șiretului de pe margină, și orice defect ar fi. Se potrivește pe cap foarte bine, și în timpul ierurghiei când preotul asudă, nu'i pricinuește nici-o nemulțumire“. (Trad.).

cuvântul și cu fapta, întru puterea semnelor și a minunilor, întru puterea Duchului lui Dumnezeu“.

Ai văzut cum se grăbește de a arăta că totul este al lui Dumnezeu, și nimic al său? «Nu eu sunt care vorbesc, zice, sau fac ceva, sau săvârșesc minuni, ci totul face Dumnezeu, totul Duchul sfânt». Acestea le spune, arătând și demnitatea Duchului. Ai văzut cum acestea sunt mai minunate și mai înfricoșate decât cele din legea veche, ca de pildă: jărtfa, simbolele și proaducerea? Când el zice: „cu cuvântul și cu fapta, întru puterea semnelor și a minunilor“, aceasta o spune: adevărat învățătura, filosofia despre împărăția cerurilor, dovada în fapte și în viață, morții cei înviați, demonii cei alungați, orbii cei vindecați, schiopii cei tămăduiți, și toate celelalte minuni pe cari le-a lucrat Duchul sfânt prin noi. Și fiindcă toate acestea erau mai mult o hotărîre a sa, apoi ca o dovadă pipăită de adevăr arată mulțimea ucenicilor, pentru care a și adăugat: „Așa încât din Ierusalim și împrejur până la Ilirie am împlinit evanghelia lui Christos“. Așa dară el numără aici și orașe, și țări, și neamuri, și popoare, și nu numai pre cei de sub stăpânirea Romanilor, ci și pre cei de sub barbari. «Să nu'mi spui numai de calea Finiciei și a Siriei, a Ciliciei și a Capadociei, ci ține socoteală și de cele dindărăt toate, ca a Sarachinilor, a Persilor și a Armenilor, și a altor barbari». De aceea a și zis el: „și împrejur“, ca nu cumva să mergi numai pe drumul drept, ci să treci cu cugetul și prin Asia de miazăzi. Și ca un vifor de minuni, printr'un singur cuvânt: întru puterea semnelor și a minunilor“, el a trecut peste tot locul. Tot așa și prin expresiunea „și împrejur“ el a trecut și preste orașe mari, preste neamuri, popoare și țări, căci pe toate le-a concentrat în această expresiune. Așa dară el eră departe de orice mândrie, iară acestea le spuneau pentru dănsii numai, ca să nu cugete lucruri mari de ii.

Incepând epistola el zicea: „ca să am ceva roadă și întru voi, precum și întru celelalte neamuri“, iară aici el vorbește de preoție. Fiindcă mai înainte li-a grăit foarte aspru, de aceea aici mai lămurit li arată și

puterea ce o avea asupra lor. De aceea acolo el zice simplu „precum și întru celelalte neamuri“, pe când aici arată întregul loc pe unde s'a propovedit evanghelia, așa că din toate părțile el are grija de a li tăia mândria, și a li înfrâna cugetele. Și privește că el n'a spus simplu, că a propovedit evanghelia, ci că: „am împlinit evanghelia lui Christos“.

„Și așa m'am nevoit bine a vesti, nu unde s'a numit Christos“ (Vers. 20). Iată aici o altă exagerație în vorbă, că nu numai a binevestit și a convins pe atâția, ci încă că nici nu s'a dus măcar pe la cei învățați dejă de alții. Atât de departe eră el de a se aruncă asupra ucenicilor învățați, și a face aceasta pentru slava sa, încât că el caută să învețe pre cci ce nu auzise de Christos. Nici n'a zis: «unde nu au crezut», ci „unde nici nu s'a numit Christos“, ceiace e mai mult. Și pentru ce a făcut el așa? „Ca să nu zidesc, zice, pe temelie străină“. Acestea spunându-le, el se arată a fi cu totul străin de slavă deșartă, și-i înștiințază că el s'a hotărit a li scrie, nu împins de dragoste către slava deșartă, sau pentru cinstea cea din partea lor, ci ca unul ceși împlinește slujha sa, ca să-vârșind o lucrare sfințită, ca dorind mântuirea lor. El numește străin pe acel dintre apostoli, care nu lucrează după calitatea sau însușirea persoanei, sau după natura propoveduirii, ci după ideia de plată; fiindcă, propoveduirea nu este străină, decât atunci când are în vedere o plată străină. Dară el eră cu totul străin de plata cuvenită altora cari s'au obosit în propoveduire.

După aceea arată și prorocia care s'a împlinit, zicând: „Ci precum este scris: căroră nu s'a vestit pentru dânsul îl vor vedea, și cari n'au auzit vor înțelege“ (Vers. 21). Ai văzut cum el aleargă acolo, unde este mai mult năcaz, unde sudoarea e mai mare? „Pentru aceea, zice, mă și apropiam de multe ori a veni la voi“ (Vers. 22). Acum tu gândește-te cum el iarăși urzăște sfârșitul epistolei la felu cu începutul ei; — căci începând epistola zicea: „Că de multe ori m'am gândit ca să viu la voi, și am fost oprit până acum“, pe când aici pune și cauza pentru care a fost oprit, și nu odată, nici numai de două ori,

ci „de multe ori“. Precum acolo zice că: „de multe ori“ își pusese în gând să se ducă la dânsii, așa și aici zice: „Că de multe ori mă opriam a veni la voi“, ceiace mai cu samă arată dorința lui, căci se încercă de multe ori a face aceasta.

„Iară acum ne mai având loc într'aceste laturi“. Ai văzut cum a arătat, că nu pentru iubirea de slavă li-a scris această epistolă? „Și dorință având a veni către voi de mulți ani. Când voi merge în Ispania, voi veni la voi, că am nădejde trecând pe acolo, să vă văd pre voi, și de către voi să mă petrec acolo, după ce mă voi sătura mai 'nainte de voi din parte“ (Vers. 23. 24). Ca să nu se creadă că i disprețuiește când zice aceste vorbe, adecă să nu și închipuie că aceasta e ca și cum ar fi zis: «fiindcă acum n'am ce face, de aceia vin la voi», apoi el iarăși întoarce vorba la dragoste, zicând: „Dorință având a veni către voi de mulți ani“. «Nu fiindcă n'am ce face, de aceia voi veni la voi, zice, ci dorința cea veche ce mă muncia, aceia am îndeplinit-o acum». Apoi iarăși, ca nu cumva aceasta să i îngâmfe, privește cum li moderează, zicând: „Când voi merge în Ispania, voi veni la voi, că nădăjduiesc trecând pe acolo să vă văd pre voi“. De aceia deci, a spus aceste cuvinte, ca să nu cugete lucruri mari; cu alte cuvinte el voiește a arăta și dragostea lui către dânsii, în același timp voiește și pe dânsii să i împiedice de a se îngâmfa. Tot acest lucru îl face și în cele ce urmează, schimbând doară cuvintele ce le întrebuințează. De aceia tocmai, ca să nu zică ii: «dară în treacăt vrei să ne vezi pe noi?» — imediat a adaos: „și de voi să mă petrec acolo“, adecă, că «voi înși-vă să mărturisiți de mine, că trec pe alături de voi, nu pentru că vă disprețuiesc, ci fiind silit de nevoie».

Dară fiindcă chiar și aceste vorbe scârbesc pe cineva, apoi îndreaptă vorba și o face mai veselă oarecum, zicând: „După ce mă voi sătura mai 'nainte de voi din parte“. Când zice: „Când voi merge“, prin aceasta arată că el nu umblă după slava lor, iară prin expresiunea: „după ce mă voi sătura“ arată

dragostea cea mare către dâșii. Și încă nu o dragoste cum s'ar întâmplă, ci foarte fierbinte, căci n'a spus numai „după ce mă voiu sătură“, ci a adaos încă: „din parte“. «Nici un timp, zice, nu mă poate sătură, și nici nu'mi poate face vre-o greutate de conviețuirea cu voi». Ai văzut cum arată dragostea lui, când cu toate că eră grăbit, totuși nu putea trece pe lângă dâșii mai nainte de a se sătură de ii? Dară chiar cuvintele pe care el le întrebuințează cu atâta căldură, încă sunt un semn văzut de dragostea lui cea părintească, căci n'a zis numai „să vă văd“, ci a adaos: „după ce mă voiu sătură“, cuvinte cari sunt ale celui atras de dragostea altora. Pe deoparte și lauda lor eră mare, căci îi prezentau lui un rod atât de plăcut al ascultării lor, iară pe de-alta și ducerea lui acolo eră un semn văzut de dragostea ce o aveă față de dâșii. Și Corinthenilor scriindu-li ziceă: „Ca voi să mă petrecceți ori în eotro voi merge“ (I. Cor. 16, 6), prin cari cuvinte el arată dragostea lui către ucenici, dragoste cu care nu este nimic deopotrivă. De aceia când el începeă epistolele, totdeauna le începeă de aici, adecă dela dragoste, și când le sfârșia tot cu dragostea încheiă. Dupre cum un părinte își iubește pe unicul său fiu, întocmai așa își iubeă el pe toți ucenicii, pentru care și ziceă: Cine este neputincios, și eu să nu fiu neputincios? Cine se smintește, și eu să nu mă aprinz?“ (II. Cor. 11, 29).

¹⁾ Înainte de toate celelalte, dascalul adevărat trebuie să aibă dragoste. De aceia și ziceă Christos lui Petru: „De mă iubești, paște oile mele“ (Ioan 21, 16), fiindcă cel ce iubește pe Christos, iubește în același timp și turma lui. Și pe Moisi atunci l-a pus Dumnezeu peste poporul ludeilor, când el a arătat dragoste către dâșii. Și David a luat împărăția, numai după ce s'a arătat mai 'ntâi iubitoriu către ludei, căci fiind încă tânăr el a simțit durere pentru popor, în cât își pusese la mijloc chiar viața lui, când a ucis pe acel barbar (Goliat). Dară dacă ziceă: „Ce voi face omului, care va omori

¹⁾ *Partea morală.* Ce felu trebuie să fie dascalul adevărat. (Veron).

pre cel de alt neam?" (I. Imp. 17, 26) el nu spunea aceste vorbe ca cum ar fi pretins plată ca să-l omoare. ci voia ca să i se încredințeze lui lupta cu acel barbar. Iară când s'a prezentat înaintea împăratului, după uciderea lui Goliat, n'a vorbit nimic de biruința lui. De asemenea și Samuil era foarte iubitoriu, căci zicea: „Dearte fie de mine păcatul acesta, ca să încetez a mă ruga Domnului pentru voi" (I. Imp. 12, 23). Tot așa și Pavel ardea de dragostea către ucenici, ba încă mai mult chiar decât toți. De aceia și pe discipulii săi astfel îi făcea, încât li zicea: „Că de ar fi fost cu puțință, ochii voștri scotându-i i-ați fi dat mie" (Galat. 4, 15). De aceia și Dumnezeu învinovățind pe dascălii Iudeilor, înaintea tuturor celorlalți aceasta o spune: „Vai vouă păstorii lui Israel! Au pascu-se păstorii pre sine? Au nu pre oi le pasc păstorii?" (Iezech. 34, 2) Dară îi făceau cu totul din contra, căci zice: „Iată laptele îl mâncați, și cu lâna vă îmbrăcați, și ce este gras junghiați, și oile mele nu le pașteți" (Ibid. vers. 3). Dară și Christos făcând icoana păstorului celui bun, zicea: „Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi" (Ioan 10, 10). Aceasta a făcut-o și David de multe ori, și chiar și atunci când venise de sus urgia Dumnezească asupra întregului popor, când toți fusese sfășiați, el zicea: „Iată eu sunt cel ce am păcătuit, și eu sunt păstorul cel ce am făcut rău; și aceștia oi fiind ce au făcut?" (II. Imp. 24, 17). De aceia în alegerea pedepselor el nu a ales nici foamea, nici prigonirea dușmanilor lui, ci moartea trimisă de Dumnezeu, prin care nădăjduia că pe alții îi va pune în siguranță, iară el se va nimici înaintea tuturor celorlalți. Dară fiindcă aceasta nu s'a petrecut, apoi el plânge și zice: „Să fie dară mâna ta preste mine", — și dacă poate nu e de ajuns, apoi „Și preste casa tatălui meu" (Ib). „Eu sunt, zice, păstorul cel ce am păcătuit", ca și cum pare că ar fi zis: «dacă aceștia au păcătuit, apoi eu sunt răspunzătoriu de pedeapsă, eu care nu i-am îndreptat; și când păcatul este și al meu, atunci este drept ca eu să primesc pedeapsa». Voind ca să măriască

vinovăția, el a pus de față numele păstoriului. Și numai așa a încetat urgia lui Dumnezeu, numai așa și-a retras hotărîrea dată mai dinainte contra lor. Atât de mare lucru este mărturisirea păstoriului celui bun, încât după zicerea înțeleptului Solomon „Dreptul singur este pîrîșul său în cuvîntarea cea dintîi“ (Prov. 18, 17); atât de mare este îngrijirea și simpatia păstoriului adevărat către turma sa. Când el a văzut pe toți aceia uciși, i s'au tulburat cele mai dinăuntru ale sale, ca și după copiii săi adevărați uciși de alții, și de aceia cerea ca urgia lui Dumnezeu să vină asupra lui. Chiar și la începutul uciderii ar fi făcut aceasta, dacă nu ar fi fost sigur, că i se va întîmpla și lui ca și cu cei uciși. Dară când a văzut că aceasta nu s'a întîmplat, și că nenorocirea a căzut numai asupra acelora, atunci n'a mai putut răbda, ci s'a aprins mai mult chiar decît atunci când i s'a ucis cel întîi fiu al său, Amnon ¹⁾. Atunci nu și-a cerut moartea dela Dumnezeu, pe când de astădată cere ca să cadă înaintea tuturor celorlalți.

Astfel trebuie a fi stăpînitoriul, și el mai mult trebuie să se scărbească de nenorocirile altora, decît de ale familiarilor săi. Acelaș lucru a pătimit și cu fiul său Absalon, ca astfel să afli tu, că el nu iubea mai mult pe fiul său, decît pe supușii săi. Deși acel tînăr eră desfrînat și chiar avoa gînd să ucidă pe tatăl său, cu toate acestea zicea: „Cine îmi va da mie moartea în locul tău?“ (II Imp. 18, 3³). Dară ce spui, o! fericite, și mai blînd decît toți oamenii? Fiul tău își pusese în minte să te ucidă, și te îngrădise cu o mulțime de curse, și tocmai când scăpase și de dînsul, tocmai când trofeul îți sta la picioare, tu te rogi să mori? «Da! răspunde el, fiindcă armata nu m'a învins pe mine, ci încă sunt rezboit mai grozav ca mai înainte, și cele dinăuntru ale mele mai mult mă tulbură acum».

Toți aceștia, deci, se îngrijau mai mult de cei încredințați lor, decît de cei mai de aproape ai lor. Dară apoi și fericitul Abraam avea îngrijire până chiar și de cei ce nu erau încredințați lui, și încă atîta îngrijire, că s'a îngrădit singur pe sine în primejdii foarte mari. Cîm că el a pătimit nu numai pentru nepotul său Lot,

¹⁾ Notă. A se vedeă cartea II a Impăraților, cap. 13. (Trad).

ceiace a pătimit, ci și pentru Sodomiteni, se vede de acolo, că n'a încetat a alungă pe Persii aceia, până ce mai întâi nu a liberat pe toți cei duși în robie. Deși el putea ca să se întoarcă înapoi, de îndată ce a liberat pe nepotul său Lot, totuși n'a voit, căci el de toți se îngrijă deopotrivă¹⁾. Tot acest fapt îl vedem petrecându-se și în timpurile viitoare. Când de pildă urgia Dumnezeuască surpă cetățile din temelie, — căci nu era doară armata barbarilor care amenință să le impresoare, — și când nu era timp nici de arme, nici de luptă cu dușmanii, ci timp de rugăciune, el atâta răvnă a pus pentru dânsii, ca și cum urmă ca însuși el să se piardă cu aceia. De aceia el nu odată, nici numai de două sau trei ori, ci de multe ori s'a rugat lui Dumnezeu, și a alergat în rugăciuni chiar la firea sa omenească, zicând: „Eu care sunt pământ și cenușă“ (Cap. 18, 27). Apoi fiindcă i-a văzut pedepsiți de Dumnezeu din cauza purtării lor, el se rugă, ca măcar pentru alții să'i mântuiască. De aceia și Dumnezeu zicea: „Au ascunde-voi de Abraam, sluga mea, cele ce eu voi face?“ (II. Vers. 17) — ca noi să aflăm, cum dreptul înaintea lui Dumnezeu este totdeauna și filantrop în același timp. Și nici n'ar fi încetat de a se rugă, dacă mai 'ntâi n'ar fi încetat urgia lui Dumnezeu. S'ar părea că el se rugă pentru cei drepti; în realitate, însă, el făcea totul pentru cei nedrepti. Căci așa sunt sufletele sfinților lui Dumnezeu; ele sunt foarte filantropice și blânde, atât către cei deaproape, cât și către cei străini; ba încă blândeja lor se întinde până și asupra animalelor necuvântătoare. De aceia și zicea un înțelept: „Dreptului i se face milă de sufletele vitelor sale“ (Prov. 12, 10), și dacă el are milă de vite, apoi câtă milă nu va avea de oameni? Dar fiindcă am amintit de dobitoace, să ne gândim și la păstorii oilor celor din țara Capadociei, câte suferinți întâmpină în apărarea acelor dobitoace. De multe ori stau câte trei zile în șir îngropați în omăt. Se spune că și cei din Livia nu îndură suferinți mai mici ca aceia, căci în timp de luni întregi îi străjuiesc oile prin acele pustietăți întinse și pline de fiare sălbatece.

Deci, dacă avem o astfel de îngrijire pentru ani-

¹⁾ Nota. A se vedea Cartea Facerei, Cap. 14 și urm. (Trad.).

malele necuvântătoare, apoi ce îndreptare vom avea pentru sufletele incredințate noue spre păstorire, când noi dormim somnul cel adânc? Avem oare timpul de a ne răsuflă? Avem timpul de a ne liniști? Oare nu este nevoie de multe ori de a ne învăța prin prejurul lor, și a ne predă pre noi înșine la mii de morți pentru aceste oi? Sau poate nu știți care este însemnătatea și vrednicia acestei turme? Oare nu pentru dânsa stăpânul tău a săvârșit mii de fapte, și la urmă și-a vărsat și sângele său? Și tu cauți odihnă? Dară ce ar putea fi mai rău ca asemenea păstori? Nu înțelegi, că prin prejurul acestor oi stau lupi cu mult mai sălbateci și mai iuți ca cei de prin pustietăți? Nu te gândești în sineți ce felu de suflet trebuie să aibă cel ce voiește să și ia asemenea stăpânire? Oamenii demagogi cari se sfătuiesc și chibzuiesc pentru lucruri de puțină însemnătate, unesc nopțile cu zilele la un loc priveghind, și noi cari purtăm lupta pentru ceriu, dormim chiar și în timpul zilei? Dară atunci cine ne va scăpa de osândă pentru asemenea trândăvie? Dacă trebuie de a ne munci trupul, și a suferi mii de morți, apoi oare nu este nevoie de a alerga la privigheri?

Acesta audă-le nu numai păstori, ci și oile, ca astfel și păstori să se facă mai harnici, în același timp și păstoriții să arate toată supunerea și ascultarea, căci numai acestea vor putea încă mai mult să i încurajeze pe păstori, și să i ațite la lucru. Tot așa și Pavel a poruncit, zicând: „Ascultați pre mai marii voștri, și vă supuneți lor, că îi priveghiază pentru sufletele voastre, ca cei ce vor să dea samă“ (Ebr. 13, 17). Când el zice: „priveghiază“, prin această expresiune arată și miile de oboseli, precum și grijile și primejdiile prin cari trec, căci păstoriul cel bun trebuie a fi așa, după cum și Christos îl voiește; adevărat să se întreaacă cu miile de mucenici cari au pățimit pentru dânsul. Păstoriul, care odată a murit pentru dânsul, pentru turmă va muri de mii de ori, dacă va fi păstoriu așa, după cum trebuie a fi. Un asemenea păstoriu poate să moară în fiecare zi.

De aceia și voi cunoscând năcazul și obosiala păstoriului, ajutați-l cu rugăciunile voastre, cu sânguința, cu bunavoința, cu dragostea, — ca astfel și noi să fim lauda voastră, în același timp și voi să fiți lauda și mân-

dria noastră. De aceia și corifeului apostolilor, care îl iubea mai mult decât ceilalți, aceasta i-a încredințat, după ce mai 'ntâi l-a fost întrebat dacă îl iubește, — ca tu să afli, că înaintea tuturor celorlalte, el a pus ca dovadă a dragostei îngrijirea de păstoriți, căci această îngrijire are nevoie de un suflet tânăr și sprinten la luptă. Acestea sunt zise pentru păstoriile cei buni, nu însă pentru mine și cei ca mine, ci pentru păstori de aceia, ca de pildă: Pavel, Petru, Moisi, și alții. Pe aceștia deci s'ai imită, și cei ce stăpânesc, și cei stăpâniți, — căci este cu puțință ca și cel stăpânit să fie în parte păstoriu, al casei sale, al prietenilor, al femeii, al copiilor. Și când noi vom economisi așa cele ale noastre, atunci ne vom învrednici de toate bunurile. Căroră fie cu toții a ne împărtași, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia se cade slava în veci. Amin.

OMILIA XXXI

„Și acum merg în Ierusalim slujind sfinților, că bine a voit Macedonia și Achaia a face o împărțășire oarecare la săracii sfinților cari sunt în Ierusalim. Că bine au voit, și datori sunt lor“ (Cap. 15, 25. 26. 27).

Fiindcă a zis: «că nu mai am loc într'aceste laturi, și că dorință am de a veni la voi de mulți ani», și fiindcă trebuia să mai întârzie ceva, apoi ca să nu se creadă că el își bate joc de dânșii, de aceia spune și cauza pentru care amână ducerea la ii, și zice: „Acum merg la Ierusalim“. S'ar părea că prin aceste cuvinte el spune numai cauza întârzierii, în realitate el pregătește aici și altceva; aceia adevărat că i îndeamnă la eleimoină, voind a'i face și mai respectabili. Fiindcă dacă nu ar fi avut acel scop, eră deajuns să li spună simplu: «mă duc la Ierusalim», însă el spune și cauza ducerei. „Merg, zice, la Ierusalim slujind sfinților“. Și stăruiește cu cuvântul, ba încă adaugă și raționamente, zi-

când că sunt datori, și că: „De vreme ce întru cele duhovnicești ale lor neamurile s'au împărțășit, datori sunt și întru cele trupești a li sluji lor“, ca să se învețe și dânsii de a-i imita pe aceștia. De aceea este demn de a admira mijlocul pe care l-a inventat cu această ocazie, căci aceste vorbe au fost primite de dânsii mai cu plăcere, decât dacă li-ar fi spus în șirul sfătuirilor. De altfeliu poate dânsii s'ar fi crezut batjocoriți, dacă în indemnul ce li-a făcut lor, aducea la mijloc pe Corintheni și pe Macedoneni. Pentru aceea pe Corintheni astfeliu îi indemnă, zicându-li: „Și arătăm vouă, fraților, de darul lui Dumnezeu cel dat întru bisericile Macedonici“ (II. Cor. 8, 1), iară pe Macedoneni îi indemnă, zicându-li „Că știu osârdia voastră, . . . și râvna cea din voi pe cei mai mulți a îndemnat“ (Ib. 9, 2). Și cu Galatenii tot așa face, precum zice: „Iară pentru milostenia care este pentru sfinți, precum am rânduit bisericilor Galatiei, așa și voi să faceți“ (I Cor. 16, 1). Romanilor însă nu așa, ci cu mai multă sfială. Tot același lucru îl face și în privința propoveduirii, căci zice: „Au dela voi cuvântul lui Dumnezeu a ieșit? Sau numai la voi a ajuns?“, (Ib. 14, 36). Nimic nu este atât de puternic, ca astfeliu de emulațiune. De aceea de multe ori face așa. căci și în alt loc zicea: „Așa poroncesc întru toate bisericile“ (ibid. 7, 17). și iarăși: „Precum pretutindeni întru toate bisericile învăț“ (Ib. 4, 17). Și Colossenilor li scria: „Precum și în toată lumea (evanghelia) este făcând roadă, și crescând“ (Col. 1, 6). Tot aceasta face și aici pentru eleimosină. Dară tu gândește-te cu câtă măreție întrebuințează și vorbele, căci nu zice: «Merg la Ierusalim ca să duc eleimosină sfinților», ci „Să slujăsc sfinților“, Dacă Pavel slujăște, apoi poți cugetă singur ce însemnătate aveă acest fapt: ca dascălul lumii să se umilească atâta, încât să primiască de a duce acolo eleimosină, și încă să prefere a face aceasta mai 'nainte de a se duce la Roma spre a vedeă pe ucenici, după cum doriă de mai mulți ani!

„Că bine a voit Macedonia și Achaia“, adică: au judecat că e bine, au avut dorință de „a face o împărțășire“. N'a zis «eleimosină», ci „împărțășire“, iară particula „O“ sau „Oarecare“ n'a pus-o cum s'ar întâmplă, ci ca să nu se creadă că el îi ia în bătae de joc. Și n'a zis simplu: «da săraci», ci „la săracii sfinților“, cu care ocazie și recomandarea este îndoită: este și recomandarea cea dela virtute, este însă și cea dela sărăcie. Și nici cu atâta nu s'a mulțămît, ci a adăos: „și datori sunt“. Apoi arată și cauza pentru care sunt datori: „că de vreme ce întru cele duhovnicești ale lor neamurile s'au împărțășit, zice, datori sunt și întru cele trupești a li sluji lor“. Ceiace el spune aici, aceasta înseamnă: «Pentru dânsii a venit Christos, și lor, adică celor dintre Iudei, au fost date toate făgăduințele, dintre dânsii a fost și Christos, precum zice: „Că mântuirea din Iudei este“ (Ioan 4, 22), de acolo sunt și apostolii, de acolo au fost prorocii, de acolo în fine sunt toate bunurile; – dară de toate acestea s'a împărțășit lumea întreagă. Deci, dacă în cele mari v'ați împărțășit, zice, și v'ați bucurat de ospetele pregătite acelora, duple parabola din evanghelie, sunteți datori a'i împărțăși și în cele trupești». Și n'a zis: «să'i împărțășiască», ci „a li sluji lor“, punându-se în rândul slujbașilor, cari strâng dările împăratului. Nici n'a zis: «în cele trupești ale voastre, precum și în cele duhovnicești ale acelora», căci cele duhovnicești sunt numai ale acelora, pe când cele trupești sunt comune tuturor, fiindcă banii și averile a poronci a fi ale tuturor, iară nu numai ale celor ce le-au câștigat.

„Aceasta, dară, săvârșind, și pecetluind lor roadă aceasta“ (Vers. 28), adică «punând banii în siguranță, ca într'o vistierie împărătească, ca într'un loc de încredere». N'a zis apoi «eleimosină», ci iarăși o numește „roadă“, arătând prin aceasta, că cei ce-au procurat-o sunt acei ce se și folosesc.

„Voiu merge prin voi în Ispania“. Iarăși amintește de Ispania, arătând prin aceasta dragostea lui cea fierbinte către aceia. „Și știu, zice, că viind către

voi, întru împlinirea binecuvântărei evangheliei lui Christos voui veni" (vers. 29). Dară ce va să zică: „întru împlinirea binecuvântărei"? Sau că spune aici de banii strânși ca eleimosină, sau că vorbește pe scurt de toate izbânzile lor. Sub denumirea de „binecuvântare" el obișnuște în cele mai multe cazuri să numiască eleimosina, precum de pildă: „Ca o binecuvântare, iară nu ca o lăcomie" (II Cor. 9, 5). Dară apoi eră și un obicei vechiu ca milostenia să se numiască bine-cuvântare, și fiindcă aici a adaos: „evangheliei", de aceia zicem că această expresiune se poate atribui nu numai banilor strânși ca milostenii, ci în genere tuturor faptelor bune, ca și cum pare-că ar fi zis: «știu, că venind la voi vă voui vedeă progresând în toate, înverziți în cele bune, și vrednici de mii de laude, după cuvântul evangheliei». Dară și aceasta este un felu de sfat admirabil ca să apuce mai înainte cu laudele. Când el trece cu vederea de a face aceasta în șirul sfaturilor și povețelor ce li dă, apoi vine de a îndreptă aceasta în modul arătat mai sus.

„Și vă rog pe voi, fraților, pentru Domnul nostru Iisus Christos, și pentru dragostea Duchului" (Vers 30). Și aici iarăși pune înainte pe Christos și pe Duchul Sfint, iară de Tatăl nu pomeneste nimic. Dară apostolul a făcut aceasta, ca atunci, când il vei vedeă că el pomeneste numai de Tatăl și de Fiul, sau numai de Tatăl singur, tu să nu înpuținezi nici pe Fiul, și nici pe Duchul Sfint. Și n'a zis simplu «Duchului», ci „dragostea Duchului", căci după cum Christos și Tatăl au iubit lumea, tot așa a iubit-o și Duchul Sfint. Dară pentru ce'i rogi? spune-mi. „Ca împreună cu mine să vă nevoiți, zice, întru rugăciuni pentru mine către Dumnezeu, ca să mă izbăviască de cei neascultători în Iudeia" (Vers. 31). Asă dară eră vorba de o luptă mare din partea lui, pentru care chiamă în ajutoriu și rugăciunile lor. Și n'a spus «să mă iau la ceartă cu dânși», ci „să mă izbăviască", după cum și Christos a porocit de a ne rugă ca să nu intrăm în ispite. Zicând aceste vorbe, apostolul ni arată, că erau acolo oarecari lupi ce urmau a se arunca asupra lui; mai mult fiare sălbatece, decât oameni.

De aici apoi, el mai pregătește și altceva, adică voicște să arate, că după dreptate și-a luat el sarcina de a sluji sfinților, că erau așa de mulți neascultători în Iudeia, încât eră nevoie și de rugăciunile lor, ca el să se poată izbăvi de aceia. Cei ce se găseau dară printre niște astfelu de dușmani, de sigur că erau amenințați a pieri și de foame, — și de aceia eră necesar ca să li se ducă ajutoare și de pre aiurea.

„Și ca să fie slujba mea în Ierusalim bine primită sfinților“, adecă: «ca jârfta mea să fie primită, ca cu bună voință să se primiască cele hărăzite lor». Ai văzut cum a înălțat demnitatea celor ce urmau a primi, dacă eră nevoie până și de rugăciunile întregii adunări, ca îi să primiască cele trimise? De aici mai arată și altceva: adecă că nu e deajuns numai a da eleimosină, pentru ca ea să fie primită. Când cineva face milostenie din vre-o silă oarecare, sau din vre-o nedreptate, sau din slavă deșartă, atunci este pierdută roada acelei milostenii.

„Ca cu bucurie să viu la voi, zice, prin voea lui Dumnezeu“ (Vers. 32). Precum la începutul epistolei zicea: „Că doară cândvă cu voea lui Dumnezeu, bine mi s'ar întâmpla ca să viu la voi“, tot așa și aici aleargă la aceeași voință a lui Dumnezeu, și zice «că de aceia mă grăbesc, și mă rog ca să mă izbăvesc, adecă, să scap cu bine de acolo, și ca degrabă să vă pot vedea cu plăcere, neaducând cu mine de acolo nici o nemulțumire».

„Și să mă odihnesc împreună cu voi“. Privește iarăși, cum și aici arată nemândria lui, căci n'a zis: «să vă învăț și să vă catihizez pre voi», ci „Să mă odihnesc împreună cu voi“. Dară dacă el eră acela care se luptă, și se apără din toate părțile, apoi cum se zice aici: „Să mă odihnesc împreună cu voi“? Prin această expresiune el li hărăzește șiilor acest lucru, ca să-i facă mai cu bună voință la lupte, să-i facă părtași cununilor, în același timp îi arată și pe dânsii luptându-se și nevoindu-se pentru credință. Apoi după cum obișnuște totdeauna a face, după sfătuire pune și rugăciune, zicând: „Iară Dumnezeul păcei să fie cu voi cu toți. Amin“ (Vers. 33).

Și vă încredințez (vă recomand) vouă pre Fivi sora noastră, care este slujitoarea bisericei din Chenhreës“ (Cap. 16, 1). Privește prin câte cuvinte mărește o cinstește, ba încă pomeneste de ea înaintea tuturor celorlalți, și a numit-o soră, ceea ce nu e puțin lucru, ca Pavel să o numiască sora a sa. Apoi pune și demnitatea acestei femei, spunând că „este slujitoare (diaconiță) a bisericei din Chenhreës“.

„Ca să o primiți pre ea întru Domnul, după vrednicia sfinților“ (vers. 2), adică: pentru Domnul, ca să se bucure din partea voastră de cinste. Cel ce primește pentru Domnul, chiar de nu ar primi vreun om mare, totuși îl primește cu grabă;—dară încă dacă este și sfânt, apoi îți poți închipui de ce feliu de îngrijire se va bucura după dreptate. De aceea a adăos: „cu vrednicia sfinților“, adică după cum trebuie a primi pe aceștia. «Are îndoit drept, zice, de a fi îngrijită și primită de voi: întâi, să o primiți pentru Domnul, și al doilea, fiindcă este sfântă».

„Și să'i fiți ajutători ei întru tot lucrul oricare ar pofti dela voi“. Ai văzut dulceața vorbelor lui? Căci n'a zis: «să o izbăviți pre ea», ci „Să'i fiți ajutători ei“, să'i dați cele ce se cuvin din partea voastră, să'i întindeți mâna de ajutoriu, și „de orice ar avea trebuință dela voi“, adică nu numai de cât în toate, ci numai în acelea de care ar avea nevoie de voi. Și va avea nevoie de acelea, asupra cărora voi sunteți stăpâni. Apoi și lauda ce'i o aduce este negrăită, căci zice: „Că și aceasta ajutătoare a fost multora, și mie însu-mi“. Ai văzut înțelepciunea lui? Mai întâi a pus laudele aduse acestei diaconițe, la mijloc a pus rugămintea sa de a o primi cu vrednicie, la urmă iarăși pune laude, și în fine din toate părțile împodobește, așa zicând, cu laude pe acea sfântă și fericită femeie! Și cum să nu fie fericită, când ea s'a bucurat de o astfel de mărturie din partea lui Pavel, ea, care a putut să ajute pe cel ce a îndreptat lumea întreagă? Aceasta este vârful tuturor bunurilor ei! De aceea a și însemnat apostolul mai la urmă acest fapt, zicând: „și însu-mi mie“. Și ce va să zică: „și mie însu-mi“?

Adecă: «chiar mie mi-a ajutat, mie propoveditorului omenirii întregi, mie care am pătimit atâtea, și care sunt alungat de mii de dușmani».

Deci noi cu toții, bărbați și femei, să imităm pe acca sfântă femeie, și pe cea după dânsa, împreună cu bărbatul ei. Și cine sunt aceștia? „Spuneți închinăciune, zice, Prischilei și lui Achila, celor împreună cu mine lucrători întru Christos Iisus“ (Vers. 3). Virtutea și vrednicia acestora o mărturisește și Lucă, când zice: „Și pentru că eră de un felu de meșteșug cu ii, a rămas (Pavel) lângă dânsii, pentru că eră făcători de corturi cu meșteșugul“ (Fapt. 18, 3. 26). Aceasta mai ales o arată Lucă când spune cum această femeie, Prischila, a luat pe lângă ea pe Apollós, acel învățat Alexandrean, și l-a catihizat, adică l-a învățat mai lămurit calea Domnului. Mari, de sigur, sunt faptele spuse de Lucă, însă cu mult mai mari sunt cele spuse de Pavel, căci ce zice el? Mai întâi îi numește „împreună lucrători cu el“, arătându-i prin aceste cuvinte părtași ai acelor năcazuri nepovestite și ai tuturor primejdiilor, — iară după aceia zice: „Cari pentru sufletul meu grumajii lor și-au supus“ (Vers. 4). Ai văzut, că aceștia au fost mucenici desăvârșiți? Căci eră firesc lucru, ca în timpul lui Neron să fie mii de primejdii, mai ales că poroncise de a se alunga toți Iudeii din Roma.

„Căroră nu numai eu singur mulțămesc, zice, ci și toate bisericile neamurilor“. Aici el face aluziune la ospitalitatea lor, și la ajutoriul bănesc, admirându-i că și sângele lor și l-ar fi vărsat, și că averea lor o au pus întreagă spre folosința obștească. Ai văzut femeii curajoase, cari nimic din natura lor cea slabă nu le-a putut împiedeca în calea virtuței? Și cu drept cuvânt, căci: „În Christos Iisus nu este bărbat și femeie“ (Galat. 3, 28). Și ceiace a spus de cea dintâi, aceiași o spune și de aceasta. Ce-a fost spus el de cea dintâi? „Că și aceasta (Fivi) ajutătoare a fost multora, și mie însu-mi“ zice. Și ce spune de aceasta de pe urmă? „Căroră nu numai eu mulțămesc, zice, ci și toate bisericile neamurilor“. Dară ca nu

cumvã sã se creadã cã el îi lingusește prin aceste vorbe, iatã cã mai la vale aduce ca marturi mai multe femei.

„Și bisericei cei din casa lor“ zice. Atât de cinstiți și lãudați de toți erau, încât chiar și casa lor o făcuse bisericã, pe de-o parte fiindcã îi făcuse pe toți credincioși, iarã pe de-alta, spre a o deschide și a fi la îndãmãnã tuturor strãinilor. Nu ar fi numit el casele „biserici“, dacã cei ce locuiau în ele nu ar fi avut o mare evlavie, și dacã frica de Dumnezeu n'ar fi fost înrãdãcinatã într'înșii. De aceia și Corinthenilor li scriã: „Spuneți închinãciune lui Achila și Prischilei, și bisericei din casa lor“ (I. Cor. 19, 19). Deasemenea și în epistola cãtrã Filimon, scriindu-i de Onisim, zicã: „Pavel lui Filimon și Apfieii cei iubite, și bisericei cei din casa ta“ (Filimon 1, 1. 2). Este darã cu putințã ca și însurat fiind cinevã, sã fie admirat și minunat în cele duhovnicești, cãci iatã pe aceștia cã fiind în cãsãtorie au strãlucit foarte mult, deși breasla lor nu erã atãt de strãlucitã, de vreme ce erau fãcãtori de corturi. Cu toate acestea vrednicia lor totul a astupat, și i-a arãtat mai presus de soare. Nici meșteșugul lor, și nici cãsãtoria nu'i au împiedecat, sau i-a vãtãminat cu cevã, ci au arãtat dragostea aceia, pe care Christos o a cerut. „Mai mare dragoste ca aceasta, zice, nimeni nu are, ca cinevã sã'și punã sufletul sãu pentru prietenii sãi“ (Ioan 15, 13). Așã darã, ceiace face semnul distinctiv al ucenicului lui Christos, aceia dãnșii au avut, adecã au luat crucea și i-a urmat lui. Darã dacã îi s'au oboșit atãta pentru Pavel, apoi cu atãt mai mult pentru Christos ar fi arãtat o asemenea bãrbãție.

¹⁾ Acestea audã-le și cei bogați, și cei sãraci. Cãci dacã cei ce trãiau cu mãnile și din meșteșugul lor, și dau dovadã de o atãt de mare dãrnicie, și erau folositori bisericilor, apoi ce iertare vor avea cei bogați, cari trec cu vederea pre cei sãraci? Aceia, pentru ca sã placã lui Dumnezeu, nu cruțau nici chiar sângele lor;

¹⁾ *Partea moralã.* Cum cã cei ce trãiau cu mãnile și din meșteșugul lor, arãtau o mare dãrnicie fãcându-se folositori bisericei; — înșã cei bogați cari trec cu vederea pe cei flãmânzi, oare ce iertare vor avea? Și despre ospitalitate. (Veron).

și tu cruși puțini bani, în timp ce de multe ori nuți cruși sufletul? Pentru dascăl astfelui erau aceia; apoi pentru ucenici oare nu erau tot așa? Nici aceasta nu se poate spune, căci „și toate bisericile neamurilor, zice, li mulțămeste“. Deși îi erau dintre Iudei, cu toate acestea crezuse cu atâtă nevinovăție cuvântului evangheliei, încât și neamurilor slujiau cu toată bunăvoința. Astfelui trebuie să fie femeile, „iară nu cu împletiturile părului, sau cu aur, sau cu mărgăritare, sau cu haine scumpe“ (1. Timotheiu, 2, 9), ci împodobite cu astfelui de succese. Care împărăteasă a strălucit atâtă, spune-mi, ca această femeie a făcătoriului de corturi? Ea este în gurile tuturor, și toți vorbesc cu drag de ea, nu în timp de zece sau douăzeci de ani, ci până la venirea lui Christos, și toți o laudă pentru aceasta, ceiace o împodobește mai mult decât o diademă împărătească. Ce poate fi mai mare? Ce poate fi deopotrivă cu a deveni apărătoarea și sprijinitoarea lui Pavel, și cu propriile sale primejdii să apere pe dascălul lumii? Căci tu gândește-te: câte împărătese sunt date uitărei, și nu se vorbește nimic de ele, — pe când femeia făcătoriului de corturi pretutindeni este purtată împreună cu bărbatul ei, și pe cât timp soarele va privi pământul, pe atâtă și slava acelei femei va incunjura lumea întreagă! Și Persii, și Scii, și Thracii, și cei ce locuiesc pe la marginile pământului, cu toții cântă și fericesc filosofia acestei femei. Câtă bogăție, câte diademe și porfiri împărătești nu ai aruncă dela tine, numai ca să poți lua o astfelui de mărturie? Și nici nu poate spune cineva, că dacă în primejdii erau atât de curajoase, și atât de darnice în bani, nu erau tot așa și în propoveduire, fiindcă apostolul le numește împreună slujitoare și împreună lucrătoare cu dânsul. Și nu se rușinează vasul alegerii de a le numi împreună cu el, ci încă se și mândrește cu aceasta, căci el nu se uită la natură, ci incunună buna intențiune. Ce poate fi deopotrivă cu această podoabă?

La ce vă slujăște bogăția ce se imprăstie de voi pretutindeni? La ce împodobirea voastră de dinafară? La ce slava aceia deșartă? Află acum care este adevărata podoabă a unei femei: este acea podoabă care nu stă pe trup, nu înfășoară trupul, ci împodobește sufletul; acea podoabă care nu se leapădă nici-odată, care nu se

strânge în ladă, ci este hotărîtă mai dinainte să stea în ceriu. Uită-te la truda lor pentru propoveduirea evangheliei, uită-te la cununa lor cea din mucenie, la dărnicia lor în bani, la dragostea lor către Pavel, la dragostea lor cea nemărginită către Christos. Acum tu compară cele ale tale cu faptele acelor fericite suflete; compară osârdia ta pentru bani, întrecerea cu femeile cele curve, ambițiunea și pofta ta pentru lucruri de nimic, și atunci vei vedea cine au fost aceia, și cine ești tu. Sau mai bine zicând, nu numai să te compari, ci imitează pe o asemenea femeie, lepădând de pe tine acea sarcină de uscături — căci aceasta înseamnă luxul în haină, — ia podoaba aceia din ceriuri, și află cum de au devenit așa cei de pe lângă Prischila?

Deci, cum au devenit? Doi ani întregi au ospătat în casa sa pe Pavel, și în timp de doi ani cum n'ar fi îmbunătățit sufletul lor? «Dară ce să fac, zici tu, dacă nu am și eu pe Pavel?» Dacă voiești, mai mult îl vei avea decât aceia, căci nici pe dânsii nu i-a făcut așa privirea lui Pavel, ci cuvintele lui. Așa că dacă ai voi, ai putea avea și pe Pavel, și pe Petru, și pe Ioan, și pe Proci, și în fine pe întreaga ceată a apostolilor ai putea-o avea, vorbind cu tine neconținut. Ia, deci, cărțile acestor fericii, și îndeletnicește-te neconținut cu scrierile lor, și vor putea să te facă și pe tine, ca și pe femeia făcătoriului de corturi. Și ce spun eu de Pavel? Dacă voiești, vei avea chiar și pe stăpânul lui Pavel, căci prin limba lui Pavel și acela va vorbi cu tine. Dară și în alt mod ai putea să-l primești pe Christos. Când tu vei primi în casa ta pe sfinți, când vei sluji celor ce au crezut întrinsul, pe dânsul l-ai primit; iară după plecarea acolora dela casa ta, multe amintiri de evlavie vei avea. Și masa pe care a mâncat sfântul, și scaunul pe care a stat, și patul pe care s'a culcat, vor inspira evlavie celui ce a primit și ospătat pe sfânt, chiar și după ducerea lui. Ce zici de Somaniteanca aceia ¹⁾ care intrând în foisorul unde stătuse Eliseu, și văzând masa, scaunul și patul pe care acel sfânt dormise, s'a umplut de acea evlavie și credință neștrămutată? Dacă n'ar fi fost așa, dacă nu ar fi știut că va trage mult folos de acolo, nu ar fi aruncat ea copilul mort pe patul sfântului. Dacă

¹⁾ *Notă.* A se vedea Cartea IV a Impăraților, Cap. 4, 8 și urm. (Trad.).

după atâta vreme, și noi ne-am înaripă intrând în casa aceia unde a stat Pavel, unde a fost legat, sau unde a șezut și a vorbit cu ucenicii lui, și din acele locuri ne-am strămută cu gândirea la amintirea lui; apoi ce nu ar simți oare în sufletul său cel ce primește și acum cu evlavie și ospătează pe sfinții lui Dumnezeu, cu toate că sunt altfelu de împrejurări în timpul de față?

Acestea știindu-le, iubiților, să primim pe sfinți, ca astfelu să lumineze casele noastre, să se curețe de spini, și ca camera noastră să devină liman de adăpost. Să i primim, și să le spălăm picioarele. Nu ești tu mai bună de cât Sara, nici mai nobilă, și nici mai îmbelșugată ca ea, chiar de ai fi și împărăteasă. Accia avea sub stăpânire trei sute și optsprezece capi de familie, pe când chiar de ar avea cineva numai două slugi, și încă e bogăție. Și ce spun eu de trei sute și optsprezece slugi? Intru semănța sa și în făgăduințele luate, ea a câștigat lumea întreagă, a avut ca bărbat pe prietenul lui Dumnezeu, ba încă pe însuși Dumnezeu ca apărătoriu, ceiace e mai mult decât orice împărăție. Și cu toate acestea, de și se găsea într'o astfelu de cinste și slavă, ea singură frământă aluatul de pâne, și celelalte slujbe ale casei pe toate le făcea tot ea, și celor ce stau la masa sa, tot dânsa li slujia în rândul slugilor. Nu ești tu mai nobil ca Abraâm, care făcea trebile slugilor, chiar și după biruințele acelea, și după trofeele luate în rezboiu, și după cinstea din partea împăratului Egiptului, chiar și după alungarea împăraților Perșilor, și după trofeele luate dela dâșii. Să nu te uiți nici la aceasta, că sfinții cari vin la tine sunt în aparență proști, săraci, și de multe ori înfășurați în zdrențe, ci adu-ți aminte de acel glas care zice: „Intru cât ai făcut unuia dintr'acești mai mici, mic ai făcut“, și: „Să nu defăimați pre vre-unul dintr'acești mai mici, că zic vouă, că îngerii lor în ceriuri pururea văd fața Tatălui meu care este în ceriuri“ (Math. 25, 40. 18, 10), și primește-i cu bună voință, și îți vor aduce mii de bunuri prin urarea de pace ce îți vor adresa. Împreună cu Sara gândește-te și la Rebeca, care singură scotea apă, și adăpă, și chemă pe străin înăuntrul casei, -- cum și aceasta călcase în picioare ori ce mândrie. De acela tocmai și primiau mare răsplată pentru ospitalitatea lor. Dară tu dacă ai

voi, și mai mare răsplată ai lua, căci Dumnezeu ți-ar da roadă nu numai în copii, ci ți-ar da și ceriul cu bunătațile de acolo; te-ar izbăvi și de gheena, ți-ar da și iertarea păcatelor. Mare este cu adevărat, și încă foarte mare, roada ospitalității, sau a primirii de străini. Ast-feliu și Iothor¹⁾, cu toate că eră barbar, a luat ca sprijinitoriu și protectoriu al său, pe cel ce a porocit mărci cu atâta putere, încât s'a despărțit în două, — căci fetele lui i-au prins în cursă un astfeliu de vinat ales.

Toate acestea cugetându-le, și gândindu-te la voicicia acelor femei, și la filosofia lor, calcă în picioare mândria de față, calcă și podoabele hainelor, și luxul aurăriilor, și ungerea cu mirodenii, — și după ce le vei rupe și le vei fărâma, vei lăsa ca trupul să pășiască cu rânduială, și toată îngrijirea ce o ai acum de trup, vei îndrepta-o spre suflet. Cu alte cuvinte, aprinde-te de dorul ceriului, și în acea parte îndreaptă-ți cugetul. Dacă vei prefera o astfeliu de dragoste, apoi singură vei vedea mociirla și giodul în care ai stat până atunci, și vei r. de de toate cele iubite și admirate acum de cei mai mulți. Nici că se poate ca o femeie împodobită cu cele duhovnicești, să umble după astfeliu de lucruri de ris. Așa dară, aruncând dela tine toate acestea, cari sunt ale femeilor de rând, ale acelor din orchestră, ale acelor ce cântă cu naiul și cu fluerul, îmbracă-te cu filosofia, cu ospitalitatea, cu protecția sfinților, cu evlaviază și cu rugăciuni neîncetate. Acestea sunt cu mult mai bune decât hainele aurite, sunt cu mult mai cinstite decât pietrele cele prețioase și mărgelile dela gât; acestea fac de a fi cinstită și de oameni, iară de la Dumnezeu îți aduc o mare resplată. Aceasta este podoaba bisericei, pe când aceia este a teatruilor. Această podoabă este vrednică de ceriuri, iară aceia este vrednică de cai și catări. Aceia se pune și pe trupurile moarte, pe când această strălucește numai într'un suflet bun, în care locuiește Christos. Să ne agonisim deci această podoabă, ca astfeliu să cântăm și noi și să mulțămim lui Christos, prin care și cu care se cade slavă Tatălui și Sf. Duch, în vecii vecilor. Amin.

¹⁾ Notă. Iothor a fost socrul lui Moisi. A se vedea Exod. Cap. 3, 1. 4. 18. (Trad.).

OMILIA XXXII

„Spuneți închinăciune lui Epenet, iubitului meu, care este pârga (începătura) Achaei întru Christos“ (Cap. 16, 5).

Mi se pare că mulți chiar dintre cei însemnați trec cu nebagare de seamă această parte însemnată a epistolei, ca și cum ar fi de prisos și n'ar avea în sine nimic mare. Tot cam așa mi se pare că fac și cu genealogia, sau cartea neamului lui Iisus Christos, ce se găsește în evanghelie, unde, fiindcă se raportează un catalog de nume, cred că de aici n'au a câștiga nimic. Cei ce se ocupă cu traducerea hrisoavelor vechi, chiar și cele mai mici semne sau ștersături le cercetează cu toată băgarea de seamă, iară aceștia chiar și bulgări mari de aur de o așa însemnatate, îi trec cu vederea. Apoi, ca să nu pătimască aceasta, sunt deajuns și cele spuse, spre a'i întoarce din această lenevie a lor. Cum că nu mic este folosul ce scoate cineva din citirea acestor nume, noi am arătat-o aceasta prin cele spuse în urmă, înălțând sufletul vostru prin aceste salutări ale apostolului; — dară pentru mai bună lămurire, ne vom încerca și astăzi de a examina această parte a pasajului. Este cu puțință, ca chiar din niște nume simple să se poată găsi un mare tezaur. Dacă ai voi să știi, de ce a fost numit Abraam, de ce Sara, de ce Ismail, de ce Samuil, vei găsi aici istoria a multor fapte și împrejurări. Dară apoi încă și dela locuri, și dela timpuri, același lucru l-ai putea afla. Omul serios chiar și de-a-colea se poate folosi și îmbogăți, pe când cel lipsit de voință, nici din cele ce sunt foarte înverdate și lămurite nu se folosește cu nimic. Numele lui Adam, de pildă, ne învață nu o mică filosofie; deasemenea numele fiului lui Adam, numele femeii sale, și ale altora mulți. Toate numele acestea sunt niște amintiri a multor fapte. Sunt amintiri și a binefacerei lui Dumnezeu, în același timp amintiri și a mulțămirei femeilor, care zămislind în pântecele lor, numiau copiii lor ele însăși, ca din darul lui Dumnezeu căpătați.

Dară de ce să mai filosofăm pentru nume, când mulți nu se interesează nici chiar de cugetările cele

înalte, și nu știu nici măcar numele cărților. Dară nouă nu ne este slobod de a face așa, și vom trece mai departe, fără a examina acestea. „Se cuvenia ție, zice, să fi dat argintul meu schimbătorilor“. (Math. 25, 21). De aceea chiar dacă nimeni n'ar primi, noi tot ne vom face datoria, și vom arăta că nimic nu este de prisos în sfintele scripturi. Dacă aceste nume n'ar purta cu ele nici un folos, de sigur că nici nu s'ar fi trecut în epistolă, și nici Pavel n'ar fi scris, ceiace a scris. Dară unia sunt atât de proști și ușurei la minte, și nevrednici de ceriuri, încât nu numai numele le cred prisoselnice, ci chiar și cărți întregi de ale sfintei scripturi, ca de pildă: Leviticul, Cartea lui Iisus al lui Navi, și altele multe. Astfeliu dară, mulți dintre acei smintiți au scos și Vechiul Testament, ba încă pășind mai departe pe această cale, ce 'și aveâ începutul în deprinderea unui obicei rău, au tăiat multe chiar și din Noul Testament. Dară pentru niște asemenea zăpăciți, cari trăiesc numai pentru trup, nu vom face vorbă multă. Dacă cinevâ, însă, este iubitoriu de filosofie și prieten al ascultărei cei duhovnicești, apoi audă, că chiar cele mai mici și nebăgate în seamă din sfinta scriptură, nu sunt puse acolo în zadar și fără scop, și că chiar și cele din Vechiul Testament poartă cu ele un mare folos. „Că toate acestea, zice, sunt tipuri (pilde), și s'au scris spre a voastră învățătură“. (I. Corinth. 10, 11). De aceea și lui Timotheu îi zicea: „Ia aminte la citire“ (I. Tim. 4, 13), prin care expresiune îl îndeamnă la citirea cărților Vechiului Testament, pe dânsul care eră un bărbat desăvârșit, și care aveâ cu dânsul atâta Duch, încât și demonii îi alungă, și morții îi învia.

Dară să ne întoarcem la subiectul de față. „Spuneți închinăciune lui Epenet, iubitului meu“. Este vrednic de luat aminte aici, cum apostolul împărtășe laudele fiecăruia în deosebite chipuri. Lauda adresată acestuia „iubitului meu“, nu este mică, ci încă foarte mare și doveditoare de multă virtute, căci nu eră puțin lucru de a fi cinevâ iubitul lui Pavel, care nu cunoștea ce va să zică hatârul, și care iubiâ în urma unei judecăți serioase. Mai departe apoi pune și altă laudă, zicând: „Care este pârga (incepătura) Achaei întru Christos“. Prin aceste vorbe sau că arată că

acest Epenet a fost cel dintâi care a alergat la evanghelie și a crezut — ceiace nu eră o laudă mică, — sau că el arăta o mai mare evlavie decât toți cei de pe acolo. De aceia zicând: „care este pârga Achaei“ el n'a tăcut, ca nu cumvă tu să bănuiești la acela vre-o slavă lumească, ci a adaos imediat: „întru Christos“, căci dacă în faptele omenești cel ce este în fruntea tuturor se crede a fi mare, și strălucit, apoi cu atât mai mult în cele duchovnicești. Fiindcă eră natural ca el să se fi coborît din vre-un neam umilit, de aceia apostolul spune de adevărata lui nobleță și înfăctate, împodobindu-l de aici. Și nu numai a Corinthului, ci a întregului popor din Achaea îl numește pârgă, ca și cum el a fost ca o ușă de intrare pentru alții. Dară și de aici nu mică este plata lui, fiindcă un asemenea om va trage mult folos și din succesele acelora, după cum și îi s'au folosit dela dânsul.

„Spuneți închinăciune Mariamei, care mult s'a ostenit pentru noi“ (Vers. 6). Dară ce va să zică aceasta? Iarăși se încununează o femeie, și este lăudată; iarăși noi bărbații am rămas rușinați, sau mai bine zis, nu rușinați, ci chiar ne lăudăm, chiar ne fălim cu aceasta. Ne fălim, zic, pentru că astfelu sunt femeile noastre; ne rușinăm însă, fiindcă noi bărbații am rămas atât de mult în urma lor. Dară dacă am voi să cunoaștem cum se împodobiau acele femei, iute le vom înțelege. Așadară cum se împodobiau? Asculte și bărbații și femeile: se împodobeau nu cu brățeri de aur, nu cu lanțuri la gât, nici cu eunuci și slugi multe, sau cu haine cusute cu fire de aur, ci cu sudorile ce le vărsau pentru adevăr. „Care, zice, mult s'a ostenit pentru noi“, adică nu numai pentru dânsul, și nici numai pentru ea singură — ceiace fac și astăzi multe femei, postind și dormind culcate pe pământ, — ci și pentru alții, luându-și asupra lor călătorii de ale apostolilor și evangheliștilor. Dară cum de zice tot Pavel: „Iară femeii să învețe nu dau voie“ (I. Tim. 2, 12)? O împiedecă numai ca să stea în mijlocul adunării ca cea dintâi; o împiedecă de a sta pe tronul din altariu, sau și în amovon, nu însă și de cuvântul învățăturii. Căci dacă n'ar fi așa, apoi cum de zicea femeii ce avea bărbat necredincios: „Că ce știi femeie: oare îți vei mântui bărbatul?“ (I. Cor. 7, 16). Cum

de li da voie ca să-și învețe copiii lor, zicând: „Se va mântui (femeia) prin nașterea de fii, de vor petrece întru credință, și întru dragoste, și întru sfințire, cu întreagă înțelepciune“ (I. Tim. 2, 15)? Cum de a catihizat Prischila pe Apollós? Așa dară apostolul nu zicea aceasta împiedecând-o dela o conversație particulară, care ar deveni folositoare, ci spune numai de convorbirea în public, în mijlocul adunării, ceiace eră numai în dreptul dascalilor de a face. Când bărbatul eră credincios și în totul desăvârșit, și putea să o învețe și pe dânsa, atunci femeia eră împiedecată de a se pune înaintea bărbatului, iară când ea eră mai înțeleaptă decât bărbatul, nimeni nu o împiedecă de a învăța și a îndreptă.

Și n'a zis apostolul: «care mult a învățat», ci „Care mult s'a ostenit“, arătând prin aceasta, că odată cu cuvântul ea mai slujia și la alte trebuinți ale sfinților, — ca de pildă li slujia cu averea sa, cu călătoriile ce le făcea, cu primejdiile în cari se găsia de multe ori. În adevăr, că femeile de pe atunci erau mai agere și mai iuți chiar decât lei, împărțind cu apostolii ostenelile propoveduirii. De aceia și călătoriau cu dânsii împreună, și făceau toate slujbele. Chiar și pe timpul lui Christos multe femei mergeau după dânsul, și i slujiau din averile lor, și îngrijiau de dascal.

„Spuneți închinăciune lui Andronic și Iuniei“) rudelor mele“ (Vers. 7). Mi se pare, că și aceasta este o laudă, însă cele ce urmează o mai mare laudă. Și care este acca laudă? „Și soților (tovarășilor) mei în robie“ zice. În robie n'a fost, însă a pătimit năcazuri mai grozave ca ale robilor, căci nu eră numai înstrăinat de patrie și de casă, ci se și luptă cu foamea, cu moartea, și cu mii de alte neajunsuri. Deci, când el îi numește „soților mei în robie“, aceasta este cea mai mare cunună ce li-o împletește, este cea mai mare laudă ce li-o aduce. Pavel, cum am zis, n'a fost în robie, însă a pătimit mai mult ca un rob. Durerea și necazul robului este numai că se găsaște înstrăinat de ai săi, și devine rob în loc de slobod, — dară aici e vorba de

*) Notă. După cum se va vedeă mai departe în explicarea Sf. Chrisostom, Iunia a fost femeie, iară nu bărbat, cum se găsește în edițiunea de Buzău, și chiar în Vietile sfinților. (Trad.).

acel vifor de ispite, pe care le-a răbdât acest fericit, fiind hărțuit în toate părțile, bătut și legat, lapidat de dușmani, și de multe ori primejduit pe marea. Robii nu mai au nici un dușman de'ndată ce au fost duși în robie, ba încă chiar se și bucură de multă îngrijire din partea celor ce i-au robii, pe când el eră purtat neconținut prin mijlocul cetăților și a dușmanilor săi, pretutindenii vedeă sulii și săbii ascuțite, pretutindenii lupte și bătălii. Deci, fiindcă eră natural că și aceștia să se fi împărtășit de multe primejdii de ale lui, de aceia îi numește soți, sau tovarăși de robie, după cum zice și aiurea: „Aristarch soțul meu de robie“ (Col. 4, 10).

Mai departe li aduce și o altă laudă, zicând: „Care sunt vestiți între apostoli“. Deși chiar a fi apostoli eră lucru mare, dară a fi încă și vestiți printre dânsii, poți înțelege câtă laudă li face. Vestiți erau aceștia prin faptele lor, prin succesele lor. Vai! Câtă filosofie la această femeie (Junia), dacă s'a invrednicit de numele de apostol! Și încă nu stă numai aici, ci mai adaogă o nouă laudă, zicând: „Care și mai 'nainte de mine au fost întru Christos“. Și aceasta este o laudă destul de mare, ca să alerge mai 'nainte și să ajungă mai 'nainte de alții. Acum tu te gândește cât de curat eră acest sfânt suflet de orice slavă deșartă, căci după atâtea succese și după o slavă atât de mare, el pune pe alții înaintea lui, și nu ascunde faptul că în urma lor a venit în creștinism, și nici nu se rușinează de a'l mărturisi. Și de ce te minunezi, că el nu se rușinează de aceasta, pe câtă vreme nu se dă în laturi chiar de a da în vileag viața lui dinainte, numindu-se pe sine defăimătoriu și prigonitoriu al lui Christos? Fiindcă nu aveă cum să'i pună înaintea altora, de aceia a căutat pe cel ce a intrat în creștinism după dânsii, și s'a găsit pe dânsul, — și de aici li împletește laudă, zicând: „Cari și mai 'nainte de mine au fost întru Christos“.

„Spuneți închinăciune lui Amplie iubitului meu în Domnul“ (Vers. 8). Și pe acesta îl laudă iarăși din dragoste, căci dragostea lui Pavel eră pentru Dumnezeu, și deci aveă în ea mii de bunuri. Dacă a fi iubit de împărat, este un lucru mare, dară încă a fi iubit de Pavel, câtă laudă nu este? Dacă acesta nu aveă cu sine o mare virtute, de sigur că nu și'ar fi

atras dragostea lui Pavel, fiindcă pe cei ce viețuiau în rele și nelegiuiri el nu numai că nu'i iubiă, dară chiar îi și da anathemei, precum zice: „Dacă cinevâ nu iubește pre Domnul Iisus Christos, anathema să fie“, și: „Dacă cinevâ ar binevesti vouă afară de ceiace am binevestit eu vouă, anathema să fie“ (I. Cor. 16, 22. Gal. 1, 8).

„Spuneți închinăciune lui Urban, celui împreună cu noi lucrătoriu întru Christos“ (Vers. 9). Lauda aceasta este mai mare decât accea dinainte, căci cuprinde în sine și cauza aceleia. „Și lui Stahie iubitului meu“. Și pe acesta îl încununază tot dela aceleasi. „Spuneți închinăciune lui Apellin celui ales întru Christos“ (Vers. 10). Nimic nu este deopotrivă cu această laudă, ca să fie cinevâ nepătat, și să nu dea nici un motiv de hulă în faptele cele duple Dumnezeu, căci când apostolul zice: „celui ales întru Christos“, prin aceste vorbe el însumează toată virtutea. Și de ce oare nicăiri nu zice: «salutați pe Domnul meu cutare, pe stăpânul meu»? Pentru că laudele acestea sunt cu mult mai mari decât acelea; acelea sunt simple laude de cinste, pe când acestea sunt laude de virtute. Dară chiar și faptul că el salută pe mulți dintrei cei de rând la un loc cu cei mari și din clasele înalte, încă îi cinstește pe aceia nu puțin. A-i saluta dela oaltă pe toți, și prin aceiași epistolă, înșamnă că pe toți i-a cinstit deopotrivă; dară prin faptul că adresează fiecăruia laude individuale, apostolul ni-a prezentat virtutea și destoinicia fiecăruia în parte. Așa că de aici nu se putea naște nici invidie, că pe unii a cinstit, iară pe alții a disprețuit, și nici nu'i putea duce în tulburare sau în lenevie, din cauză că s'au învrednicit cu toții de aceiași cinste și de aceleasi laude.

Privește acum, că apostolul a ajuns cu laudele iarăși la femei minunate, căci după ce zice: „Spuneți închinăciune celor ce sunt din ai lui Aristovul. Spuneți închinăciune lui Irodion rudei mele. Spuneți închinăciune celor ce sunt din ai lui Narcis, cari sunt întru Domnul“ (Vers. 11) — de unde se vede că acești din urmă nu erau la felu cu

cei dinainte, de vreme ce nici nu li pomeneste numele, ci numai li dă lauda cuvenită, zicând: „cari sunt întru Domnul“, adică: cari sunt credincioși, — deodată își întoarce salutările la femei, zicând: „Spuneți închinăciune Trifenei și Trifosei, cari s'au ostenit întru Domnul¹⁾“ (Vers. 12). Despre Mariana zicea că „mult s'a ostenit pentru noi“, iară despre acestea spune că încă și acum se ostenesc. Nu este deci, o mică laudă că erau neconținut lucrătoare, și nu numai lucrătoare, ci încă se și osteniau. Pe Persida care urmează după acestea o numește și „iubită“, cu care vorbă o arată mai mare decât celelalte. „Spuneți, zice, închinăciune Persidei, iubitei mele“. Apoi mărturisește și de marea ei osteneală, zicând: „care mult s'a ostenit întru Domnul“. Astfel el deci, știa el cum să numiască pe fiecare după vrednicia sa; pe unia făcându-i încă mai cu multă bunăvoință, căci nu'i lipsia de nici una din calitățile lor, ci li lăudă până și pe cele mai mici, — iară pe ceilalți pregătindu-i de a deveni mai însemnați și a ajunge la același zel, vrednic de laude, ca și cei dintâi.

„Spuneți închinăciune lui Ruf, celui ales întru Domnul, și mumei lui și a mea“ (Vers. 13). Și aici dară erau toate cele bune, de vreme ce și fiul eră așa precum îl arată apostolul, și muma eră ceiace eră, și casa lor plină de binecuvântare, și rădăcina se potrivea cu rodul. Nu a zis el cum s'ar întâmplă: „inuma lui și a mea“, dacă n'ar fi mărturisit de această femeie însăși virtutea ei cea mare.

„Spuneți închinăciune lui Asingrit, lui Flegont, lui Erman, lui Patrova, lui Ermin, și fraților celor ce sunt împreună cu ii“ (Vers. 14). Aici nu te uita, că i-a însemnat fără laude, după cum obișnuiește, ci încă să'ți închipui că i-a lăudat foarte mult, căci deși aceștia erau cei mai de jos și mai neînsemnați, totuși apostolul n'a crezut ca o înjosire de

¹⁾ Notă. Traducerea din ediția de Buzău nu este exactă. Trebuie să se zică: *«care se ostenesc întru Domnul»*, fiindcă verbul este în participiul prezent, și nu la trecut (Τὰς κοινώσας ἐν κυρίῳ) (Trad.).

a li trimite salutarea sa. Și la dreptul vorbind, nici aceasta nu este o mică laudă, ca să-i numiască frați, precum și cu sfinții ce urmează după dâșii.

„Spuneți închinăciune, zice, lui Filolog, și lui Iuliu¹⁾, și lui Nirea și soției lui, și lui Olimpan și tuturor sfinților celor împreună cu ii“ (Vers. 15), care demnitate era foarte mare, și purta cu sine o înălțime de cinste negrăită. După aceea, ca nu cumva să se nască printre dâșii vre-o ocartă, că pe unia i-a salutat într'un feliu și pe alții într'alt feliu, pe unia numindu-i cu numele lor adevărate, iară pe alții fără nume, pe unii cu mai multe laude, iară pe alții cu mai puține, la urmă îi amestecă pe toți la un loc în egalitatea dragostei dintre dâșii, și în sărutarea cea sfântă, zicând:

„Inchinați-vă unul altuia cu sărutare sfântă“ (Vers. 16). Prin această pace el li-a scos din inimile lor orice cuget de tulburare, și orice pricină de micime de suflet, ca astfel nu nici cel mare să nu disprețuiască pe cel mic, și nici cel mic să invidieze pe cel mare; ba încă orice bănuială și orice invidie sunt alungate din inimile lor, prin sărutarea cea sfântă, care totul liniștește, și totul face deopotrivă. De aceea nu numai că li poroncește de a se saluta cu toții în acest feliu, dar încă li și trimite tot o astfel de salutare și din partea tuturor bisericilor lui Christos. „Inchină-se vouă“ zice, — nu numai cutăruia sau cutăruia, ci indeobște tuturor — „bisericele lui Christos“.

Ai văzut, că și din aceste salutări ale apostolului nu puțin am câștigat? Câte tezaure nu am fi trecut cu vederea, dacă chiar și în partea aceasta a epistolei nu am fi cercetat cu amănunțime, pre cât ni este nouă cu putință? Dacă poate se va găsi vre-un alt bărbat înțelept și duhovnicesc, și ar voi să se pogoare mai adânc, de sigur că va vedea și mai multe mărgăritare.

Dară fiindcă unia s'au întrebat pe dâșii de multe ori: «de ce oare în epistola aceasta apostolul a salutat pe atâtia, ceiace n'a făcut nici într'o altă epistolă?» — la aceasta am putea răspunde, că: de vreme ce el nu văzuse pe Romani până atunci, de aceea a făcut așa. «Dară,

¹⁾ Notă. În edițiunea Sf. Chrisostom acest sfânt a fost bărbat, iară nu femeie, după cum se găsește în edițiunea noastră (Trad.).

zici tu, nici pe Colossenii nu i-a văzut mai înainte de a li scrie, și totuși n'a făcut nimic de acest feliu». Dară aceștia (Romanii) erau mai renumiți decât alții, și strămutându-se de prin alte cetăți îi s'au așezat în Roma, ca în cetatea cea mai sigură și mai împărătească decât toate celelalte. Strămutându-se acolo, zic, îi trebuia să se bucure de siguranță, ca unia ce petreceau într'un loc străin, și mulți dintre dânsii îi erau cunoscuți mai dinainte, iară alții poate îi și slujise altă dată, și multe și mari pătimise pentru dânsul. De accia, cu drept cuvânt că'i pomeneste și'i laudă prin scrisoare, căci nu mică eră pe atunci slava lui Pavel, în cât că cei ce se bucurau de a primi epistole dela dânsul, aveau un mare sprijin chiar prin aceste scrisori, de vreme ce nu numai că'l cinsteau, ci încă se și temeau de el. Dacă n'ar fi fost așa, nici n'ar fi zis el: „care ajutătoare a fost multora, și mie însu'mi“, și iarăși: „Ași fi dorit anathema să fiu însu'mi eu“. Și lui Filimon scriindu-i zicea: „Precum și eu Pavel bătrânul, iară acum și legat al lui Iisus Christos“ (Fil. 9). De asemenea și Galatenilor li zicea: „Iată eu Pavel vă zic vouă“ (Gal. 5, 2), și: „Ca pe Christos Iisus m'ați primit“ (Ibid. 4, 14). Și Corinthenilor scriindu-li zicea: „Că neviind eu la voi s'au semetjit unia“, și iarăși: „Acestea, fraților, am închipuit întru mine și întru Apollos pentru voi; ca întru noi să vă învățați, ca nu mai mult decât ce este scris să gândiți“ (I. Cor. 4, 18. 6). Din toate acestea este învederat că toți aveau de dânsul o mare idee. Deci voind ca dânsii să se găsiască în liniște și în cinste, a salutat pe fiecare și pe cât i-a stat prin putință i-a împodobit. Pe unul l-a numit „iubit“, pe altul „rudă a sa“, pe altul cu amândouă aceste denumiri, pe celalalt „Soț în robie“, pe unul „împreună lucrătoriu“, pe altul „vestit“, pe celalalt „ales“. Pe una dintre femei o salută și pentru demnitatea ei ce o avea în biserică, căci n'a zis simplu «pe cea ce slujaste», ci „care este slujitoare bisericei din Chenhree“, prin cari cuvinte arată că ea avea chirotonia de diaconiță, ceiace n'a spus nici de Trifena, nici de Persida, și nici de ce-

lelalte. Pe alta o numește „împreună lucrătoare și slujitoare“, pe cealaltă o numește „mumă“, iară pe alta o salută pentru ostenelele cu care s'a ostenit. Pe unia îi salută ca aflându-se în casa altuia cunoscut de dânsul, pe alții prin denumirea generală de „frați“, iară pe alții prin denumirea de „sfînți“. Pe unia îi cinstește prin însăși salutarea ce li-o adresează; pe alții îi cinstește numindu-i cu numele lor adevărate. Pe unia i-a salutat ca pîrgă, pe alții ca mai bătrâni, sau ca mai vechi în creștinism, iară mai mult decât ceilalți a salutat pe Prischila și Achila. Căci deși cu toții erau credincioși, nu însă cu toții erau și deopotrivă, fiindcă se deosebiau în luptele și nevointele lor. De aceea apostolul nimănui nu i-a îndosît lauda ce i se cuveniă, ca să'i ațîțe la un mai mare zel pe toți. Când cei ce se ostenesc mai mult ca alții, nu primesc și o plată mai mare, apoi atunci devin mai leneși la lucru. De aceea nici în curtea împărătească nu este cinste deopotrivă pentru toți, și nici chiar între ucenicii Domnului nu au fost cu toții deopotrivă, ci trei dintre dînșii au fost mai însemnați ca ceilalți; — ba încă și între acești trei a fost o mare deosebire, fiindcă înaintea lui Dumnezeu totul este știut, și exactitatea lui se întinde până la cele mai de pe urmă. „Că stea de stea zice, se deosebește în slavă“ (I. Cor. 15, 41). Deși cu toții au fost apostoli, și cu toții vor stă pe cele douăsprezece scaune la judecată, deși cu toții și-au lăsat ale lor, și cu toții au fost împreună cu el, cu toate acestea numai pe cei trei îi luă cu el de multeori. Dară chiar și dintre acești trei el a spus care ar putea să întreacă pe ceilalți. „A sta deadreapta și dea-stînga mea, zice, nu este al meu a da, ci celor ce s'a gătit“ (Marcu 10, 40). Și pe Petru îl pune înaintea aceloră zicându-i: „Mă iubești mai mult decât aceștia“ (Ioan 21, 15)? Dară și Ioan eră iubit mai mult decât ceilalți. Examinarea înaintea lui Dumnezeu va fi foarte exactă pentru toți. Chiar de ai covârși cât de puțin pe aproapele, chiar de l-ai întrece cu o cîrtă nebăgată în seamă, sau cu orice, nici pe aceia nu o va trece cu vederea Dumnezeu. Faptul acesta l-ar putea vedea cineva strălucind încă dela început. Și Lot de pildă, eră drept, însă nu așa ca Abraâm; și Ezechia

a fost împărat, dară nu așa ca David; și Prorocii au fost mari și însemnați, însă nu așa ca Ioan.

¹⁾ Unde sunt acum, deci, acei ce nici după o așa de mare exactitate din partea lui Dumnezeu, nu vor să creadă că este gheena? Că dacă toți dreptii nu se vor bucura de aceleași bunuri, chiar de ar întrece cât de puțin pe ceilalți — „Stea de stea se deosebește, zice, în slavă“ — apoi atunci cum cei păcătoși vor fi în aceleași bunuri cu cei drepti? O astfel de confuzie nu ar face chiar nici omul, da de cum Dumnezeu. De voiți, ași putea să vă arăt o asemenea deosebire chiar și cu cei păcătoși, și în fapte deja petrecute, spre a vă convinge de exactitatea dreptei judecăți a lui Dumnezeu. În adevăr, gândește-te bine: a păcătuit Adam, a păcătuit și Eva; amândoi au călcat poronca dată, însă nu tot deopotrivă au păcătuit; așa dară nici tot deopotrivă au fost pedepsiți. Atâta deosebire a fost, încât chiar și Pavel a zis: „Adam nu s'a amăgît, iară femeia amăgindu-se a fost pricina de călcarea poroncilor“ (I. Timoth. 2, 14). Deși amăgirea a fost una și aceeași, cu toate acestea examinarea cea precisă a lui Dumnezeu, a arătat o așa de mare deosebire, încât și Pavel a spus aceasta. Cain a fost pedepsit pentru omorul fratelui său, însă Lameh, care a ucis după Cain, n'a pățimit nimic din ceia ce a pățimit acela. Deși omor a fost și acesta, ca și acela, ba încă cu mult mai grozav ca acela, fiindcă nici după exemplul ce'l avea cu Cain, el tot nu s'a făcut mai bun, — cu toate acestea fiindcă Lameh n'a ucis pe fratele său, chiar și după sfatul ce'l dedese Dumnezeu, — după cum a făcut Cain — apoi nici n'a mai fost nevoie de acuzatoriu, și nici Dumnezeu întrebându-l el s'ar fi purtat cu nerușinare ca cel dintâi, ci, cu toate că nimeni nu'l probozia pentru omor, el însuși și-a cunoscut greșala și s'a condamnat singur, pentru care a și căpătat iertare, pe când Cain făcând cu totul din contra a fost pedepsit. Ai văzut cu câtă exactitate cercetează Dumnezeu faptele petrecute? De aceea și pe timpul potopului într'alt feliu i-a pedepsit pe păcătoși, și pe cei din Sodoma într'altfelu. Deasemenea și pe Israiliți i-a pedepsit în diferite chipuri, pe cei din Babi-

¹⁾ *Partea morală. Despre gheena și încercarea lui Dumnezeu (Veron).*

Ion într'un feliu, pe cei de pe timpul lui Antioh în alt feliu, arătând prin aceasta că judecata lui Dumnezeu este departe de judecata noastră. Unia au fost în robie șaptezeci de ani, iară alții patru sute; ania își mâncau copiii, și mii de alte nenorociri îndurau, și totuși nici așa n'au scăpat, nici aceștia și nici cei ce de vii au ars în Sodoma. „Că mai ușor va fi, zice, pământului Sodomei și Gomorei în ziua judecăței, decât cetăței aceia“ (Math. 10, 15). Dacă lui Dumnezeu nu-i pasă, fie că păcătuim noi, fie că avem fapte bune, poate că în asemenea caz ar avcă cineva dreptul să spună că nu este pedeapsă, — dară când el pune atâta osârdie ca noi să nu păcătuim, și când face atâtea ca să putem vietui după voea sa, apoi este învederat că pe cei ce păcătuiesc îi va pedepsi, iară pe cei cu fapte bune îi va încunună.

Dară tu te gândește și la anomalia în care se găsesc cei mulți. Aici, de pildă, învinovătesc pe Dumnezeu, că de multe ori îndelung răbdă, și trece cu vederea pe mulți desfrânați, pângăriți, tirani, și nu'i pedepsește; acolo iarăși, dacă el amenință ca să'i pedepsiască, iată că devin grozavi și de nesuferit, învinovățind pe Dumnezeu, deși dacă îndelunga lui răbdare de aici te întristează, apoi pedeapsa de acolo ar trebui să o primești ca adevărată, și să admiri înțelepciunea lui. Dară vai! ce prostie, ce judecată neraționată și măgărească! Vai! Ce suflete iubitoare de păcate, și care nu au privirea îndreptată decât la rău! Pentru că de acolo se și nasc toate aceste credinți deșănțate; dară dacă ar voi — ceice vorbesc așa — să se indeletniciască cu fapta bună, apoi iute s'ar convinge și de gheena, și nu s'ar mai îndoi. «Și unde, zici tu; în care anume loc va fi acea gheenă?». Dară ce'ți pasă ție? căci chestiunea este de a ști, că gheena există, iară nu a ști în care anume loc se găsește. Sunt unia, cari vorbind mituri băbești, spun că este în valea lui Iosafat. Ceiace se spune despre un reboiu trecut, îi o raportează la gheena, sau mai bine zis, tirăsc gheena în acel loc. Dară scriptura nu spune aceasta. «Dară în ce loc va fi?» zici tu. Undevă afară, — după cum cred și eu, — de lumea întreagă. Dupre cum închisorile împărătești și minele de metaluri stau departe de palatul împărătesc, tot așa și gheena va fi departe și afară de această lume. Deci, să nu căutăm unde

este, ci cum să fugim de gheena. Nici dacă Dumnezeu nu pedepsește aici pe toți după faptele lor, apoi noi să nu mai credem în pedepsele viitoare, fiindcă Dumnezeu este filantrop și îndelung răbdătoriu. De accia amenință, și nu de'ndată pedepsește. fiindcă „Nu voiesc, zice, moartea păcătosului“ (Iezech. 18, 32). Dară dacă nu este moartea păcătosului, apoi atunci e de prisos ceiace spune prin gura Prorocului.

Știu, iubitorilor, că nimic nu vă este mai displăcut ca aceste cuvinte. dară pentru mine nimic nu este mai plăcut ca acestea. Și fie, ca chiar mâncând, ospătând, ducându-ne la baie, sau ori și ce făcând, noi în totdeauna să conversăm de gheena, căci atunci nu ne-am mai scârbi de relele și necazurile de aici, și nici nu ne-am bucură atâta de cele bune. Căci ce năcaz ai a'mi spune? Sărăcie, boală, robie, schilodirea trupului? Dară toate acestea sunt de ris față de osânda de acolo. Chiar de mi-ai spune de cei ce sunt munciiți cu totul de foame, sau de cei ce sunt schilozi din copilărie și cerșetoresc la drumuri;—ei bine, și acestea sunt ca o desfătare, așa zicând, față de relele de acolo. Deci, neconținut să aducem vorba de acestea, fiindcă nu lasă a cădea în gheena, pe cel ce își aduce aminte des de gheena. Nu auzi pe Pavel zicând: „Care vor lua muncă peirea cea veșnică dela fața Domnului“ (II. Thes. 1, 9)? Nu auzi ce feliu a fost Neron, pe care Pavel l-a numit și taină a lui Antichrist? „Că iată, zice, taina fără de legei se lucrează“ (Ib. 2, 7). Dară ce? Nimic nu va pătimi Neron? Nimic nu va pătimi Antichrist? Nimic diavolul? Așa dară Antichrist va fi pururea, diavolul va fi pururea, căci nefiind pedepsiți, nu se vor depărta de rele! «Da! zici tu; cum că este gheena e foarte învederat; dară în ea vor cădea numai necredincioșii». Și de ce? spune-mi. «Pentru că cei credincioși au cunoscut pe stăpânul lor». Și ce urmează de aici? Căci când ii au avut o viață necurată, apoi chiar prin aceasta vor fi pedepsiți și mai mult decât cei necredincioși. „Căci câți fără de lege au greșit, zice, fără de lege vor și pieri“ (Rom, 2, 12), și „Iară sluga ceiace a știut vocea Domnului său, și n'a făcut dupre vocea lui, se va bate mult“ (Luca 12, 48). Dară dacă nu este a da seamă de viață, și acestea

sunt spuse în zadar, apoi atunci nici diavolul nu va fi pedepsit, căci și el a cunoscut pe Dumnezeu, și cu atât mai mult pe oameni, și demonii toți îl cunosc, se înfricoșază și îl mărturisesc de judecătoriu. Dacă, deci, nu este a da seamă de viață, apoi atunci nici noi nu vom fugi de iaptele cele rele!

Dară nu este așa, iubiților; să nu vă amăgiți cu vorbe de acestea. Dacă gheena nu este, apoi cum vor judecă apostolii pe cele douăsprezece seminții ale lui Israil? Cum de spune Pavel: „Au nu știți că preîngerii vom să judecăm? cu cât mai vărtos cele lumesti?” (I. Cor. 6, 3). Cum de zice Christos: „Bărbații Nineviteni se vor scula la judecată cu neamul acesta, și îl vor osândi pre el” (Math. 12, 41), și iarăși „Mai ușor va fi pământului Sodomei în ziua judecăței” (Ib. 11, 24). De ce te joci cu ceiace nu trebuie să te joci? De ce te amăgești singur și aiurezi? De ce te lupți cu filantropia lui Dumnezeu? De aceea tocmai a pregătit gheena și ne-a amenințat cu ea, pentru ca să nu cădem într'însa, pentru ca de frică să ne facem mai buni. Astfelu dară, cel ce răstoarnă ideia de pedepsele gheenei, nimic altă nu face, decât că se împinge singur pe sine în gheena, și se bagă în ea, prin asemenea amăgire. Nu moleși mâinile celor ce se ostesc pentru fapta bună, nici nu întinde mai departe lenea celor ce dormitează. Dacă ar crede cei mulți că nu este gheena, apoi cum s'ar mai depărta de rele? Unde apoi se va mai arată și dreptatea? — și nu vorbesc de drepti și păcătoși — ci de păcătoși și păcătoși. De ce unul a fost pedepsit aici, iară altul n'a fost pedepsit, deși a păcătuit la felu cu celalalt, sau și mai mult? Dacă nu este gheena, apoi cu nimic nu te vei putea desvinovăți de relele pentru cari ești învinovătit.

De aceea vă rog, ca încetând cu acest rizilic, să astupăm gurile celor ce ni pun astfelu de obiecțiuni. Vom da seamă până și de cele mai mici dintre păcate, precum și pentru succesele noastre va fi cea mai exactă cercetare. Vom da seamă și de privirile cele desfrânate, și de cuvinte zădarnice, și de risul zădarnic, și de beție. Vom lua plată chiar și pentru un păhar cu apă rece, și chiar pentru o picătură numai. „Pune semn, zice, pe frunțile oamenilor cari suspină, și cari se

năcăjesc pentru toate fără-de-legile" (Iezech. 9, 4). Și cum de îndrăznești să spui, că cel ce examinează cu atâta exactitate toate ale noastre, ne-a amenințat cu gheena degeaba? Nu, vă rog, nu vă pierdeți cu astfelu de speranțe deșarte, nu pierdeți și pe cei ce vă cred. Dacă nu crezi cuvintele noastre, apoi întreabă pe Iudei, pe Elini, și pe toți ereticii, căci toți aceștia îți vor răspunde ca cu o singură gură, că va fi și judecată, va fi și resplată. Dară poate nu te mulțamești numai cu răspunsul oamenilor? întreabă atunci și pe demoni, și-ți vei auzi strigând: „De ce ai venit aici mai înainte de vreme, să ne muncești pre noi?" (Math. 8, 29)? Și toate acestea adunându-le în cugetul tău, convinge-ți sufletul să nu mai aiureze în zadar, ca nu cumva să cunoască în faptă gheena, ei înțeleptindu-se de aici să poată fugi și de muncile de acolo, în același timp să se învrednicască și de bunurile viitoare. Căroră, fie ca noi cu toții să ne învrednicim a ne împărtăși, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava Tatălui și Duchului Sfânt, în vecii vecilor. Amin.

OMILIA XXXIII

„Și vă rog pre voi, fraților, să vă păziți de cei ce fac împărecheri și smintele în potriua învățătorei, care voi v'ați învățat, și vă feriți de ii. Că unii ca aceia Domnului nostru Iisus Christos nu slujăsc, ci pântecelui lor; și prin cuvinte bune, și prin cuvântare de bine înșală inimile celor proști" (Cap. 16, 17. 18).

Iarăși sfătuire, și rugăciune imediat după sfătuire, căci spunând ca să se păziască de cei ce fac împărecheri, și să nu asculte de ii, a adaos: „Iară Dumnezeuul păcei să zdrobiască prě Satană sub picioarele voastre curând" și „Charul Domnului nostru Iisus Christos să fie cu voi cu toți". Acum tu gân-

dește-te, și cu câtă înțelepciune îi sfătuiește, căci el face aceasta nu punându-se în rândul sfătuitoarelor, ci în rândul rugătorului, și încă cu multă cinste, căci i-a numit și frați, și în același timp îi și roagă. „Vă rog pre voi, fraților“, zice. Apoi îi face a fi cu băgare de seamă neconștient, arătând prin aceasta violența celor ce îi ispitau. Ca și cum acei amăgitori erau necunoscuți pe acolo, li zice: „Vă rog să vă păziți“, adică să cercetați cu cea mai mare exactitate, să aflați bine, să iscodiți cu amănunțime. De cine? spune-mi. „Să vă păziți, zice, de cei ce fac împărechieri și smintele împotriva învățătorei, care voi v'ați învățat“. Aceasta mai cu seamă este resturnarea bisericii: a se face împărechieri. Aceasta este arma diavolului; aceasta restoarnă totul pe dos. Întru cât trupul bisericii este unit, diavolul nu poate găsi loc de intrare, dară făcându-se împărechieri, el se furișază pe neștinite, pătrunde înăuntru, și pe urmă vin smintelele. Astfeliu, dară, smintelele vin din împărechieri. Dară împărecherea de unde vine? Dela dogmele sau credințele care sunt contra învățătorei apostolilor. Dară acele credinți false de unde vin? Dela a sluji cineva pântecelui și celorlalte patimi. „Că unii ca aceștia, zice, nu slujăsc Domnului, ci pântecelui lor“. Așa dară nu ar fi smintele, nu ar fi împărechere, dacă nu s'ar plăsmui nici o credință împotriva învățătorei apostolice, ceiace și aici arătând-o apostolul zicea: „Împotriva învățătorei“. Și n'a zis: «pe care noi v'am învățat», ci „care voi v'ați învățat“, apucându-i mai înainte, așa zicând, și arătându-i ca încredințați de acea învățătură, ca unia cari au ascultat-o și au și primit-o. Și ce să facem celor ce fac astfeliu de fapte rele? spune-mi. Dară iată că apostolul nu ni răspunde: «aruncați-vă asupra lor, apucați-vă la harță cu ii, bateți-i cu pumnii», ci „Să vă feriți de ii“. Dacă îi făceau aceasta din neștiință, sau din amăgire, trebuia a se îndreptă; dară fiindcă de bunăvoia lor păcătuiesc, apoi fugii de dânșii, zice. Și în alt loc spune aceasta apostolul. «Să vă feriți voi, zice, de tot fratele ce umblă fără de rândueală» (II. Thes. 3, 6), și lui Timotheu vorbindu-i de Alexandru făurariul (lucrătoriu de aramă, arămariu), tot așa îl sfătuiește, zicându-i: „De care și tu te păzește“ (II. Tim. 4, 15).

Apoi și luând în bătaie de joc pe cei ce îndrăzniau a face de acestea, spune și cauza de unde a venit o astfel de împărechere. „Că unii ca aceia, zice, Domnului nostru Iisus Christos nu slujăsc, ci pântecelui lor“. Și Filippenilor scriindu-li de aceasta, zicea: „Al căror Dumnezeu este pântecul“ (Filip. 3, 19). Aici mi se pare că face aluziune la cei dintre Iudei, pe cari pururca obișnuiește a-i înfruntă ca iubitori de pântece. Și lui Tit scriindu-i îi zicea de dânșii: „Iară rele, pântece leneșe“ (Tit. 1, 12). Chiar și Christos tot pentru aceasta îi înfruntă, zicându-li: „Mâncați casele văduvelor“ (Math. 23, 14). Și Prorocii îi învinovătesc tot pentru aceasta: „Ingroșatu-s'a, îngroșatu-s'a, lățitu-s'a, și a dat cu piciorul, iubitul“ (Deut. 32, 15). De aceia și Moisi îi sfătuia, zicând: „Când vei mânca, și vei bea, și te vei sătura, adu-ți aminte de Domnul Dumnezeul tău“ (Ib. 6, 12. 13). Dară chiar și atunci când, după cum ni spun evangheliștii, întrebau pe Christos: „Ce semn ni arăți nou?“ (Ioan 2, 18) de sigur că trecând cu vederea pe toate celelalte, îi își aminteau de mana din pustie, căci pretutindeni se văd stăpâniți de această patimă. Dară cel care este frate al lui Christos, cum de nu se rușinează de avea ca dascăli pe cei ce sunt robi ai pântecelui?

Acesta este subiectul amăgirii lor, iară modul înșălăciunei o altă boală, adică lingușirea. „Și prin cuvinte bune, zice, înșală inimile celor proști“. Și bine a zis „prin cuvinte bune“, fiindcă purtarea lor cea plăcută se întindea numai până la vorbe, pe când cugetul li era plin de viclenie. Și nu zice: «vă înșală pe voi», ci „inimile celor proști“. Și nu a stat aici, ci ca să facă mai nesupărătoriu cuvântul spus mai sus, zice: „Că ascultarea voastră la toți a ajuns“ (Vers. 19). Aceasta o face apostolul nelăsându-i să devină nerușinați, ci apucându-i mai dinainte cu laudele, îi ia oarecum în stăpânirea sa, prin mulțimea marturilor. «Nu numai eu singur mărturisesc, zice, ci lumea întreagă». Și n'a zis: «înțelepciunea voastră», ci „ascultarea voastră“, adică: înduplecarea voastră, ceiace mărturisă marea lor blândăie.

„Și mă bucur drept aceia de voi“. Nici aceasta nu este o mică laudă. Mai departe apoi, după laudă pune și povățuirea de cum trebuie să fie în viitoriu. Ca nu cumva, fiindcă i-a scăpat de acuzațiuni, pe nesimțite îi să se facă mai leneși, li vorbește iarăși enigmatic, zicând: „Și voiesc să fiți înțelepți spre bine, și proști spre rău“. Ai văzut cum iarăși se atinge de dânsii, fără să fie bănuț măcar? Faptul la care face el aluziune aici, este că unia dintre dânsii se abăteau dela datoriile lor.

„Iară Dumnezeuul păcei să zdrobiască pe Satană sub picioarele voastre curând“ (Vers. 20). Fiindcă mai înainte a fost spus de împărecheri și de cei ce făceau smintele, la urmă a spus de Dumnezeuul păcei, ca astfel să îi încurajeze de a se izbăvi de acci înșelători, căci Dumnezeu, care se bucură de pace, va nimici pe toate cele ce vatămă pacea. Și n'a zis: «să supună», ci ceiace e cu mult mai mare: „să zdrobiască“, și nu numai pe acei amăgitori, ci și pe generalul, sau căpitenia lor „pe Satană“. Și nici n'a zis simplu «să zdrobiască», ci „sub picioarele voastre“, astfel ca biruința îi să o culeagă, și prin acest trofeu îi să se facă străluciți. Mângâierea ce li-o dă, vine și dela timp, căci a adaos: „curând“. Aceasta a fost și rugăciune, în același timp însă și prorocie.

„Charul Domnului nostru Iisus Christos să fie cu voi“. Arma cea mai puternică, zidul cel nebiruit, turnul (pirgul) ce nu se clătește, acesta este: charul Domnului Iisus Christos; și li-a amintit de acest char, spre a îi face mai cu bunăvoință și mai sprinteni în lupte. «Dacă, zice, v'ați izbăvit de cele cu mult mai grele — și v'ați izbăvit numai prin char, — apoi cu atât mai mult vă veți izbăvi de cele mai mici și mai ușoare, când ați devenit și prietenii charului, și când ați contribuit și voi cu cele ce se cuvine». Ai văzut cum el niciodată nu pune rugăciune, fără să fie și fapte, și nici fapte fără rugăciune? Mărturisind, deci, supunerea și ascultarea lor, la urmă a mărit faptul, arătând că avem nevoie de amândouă, adică și de cele cuvenite nouă, și de ajutorul lui Dumnezeu, dacă voim a ne mântui precum se cuvine. Nu numai înainte, ci și acum avem nevoie de charul lui, chiar de am fi cât de mari și lăudași.

„Inchină-se vouă Timotheiu, cel împreună lucrătoriu cu mine“ (Vers. 21). Ai văzut iarăși laudele cele obișnuite? „Și Lucă, și Iason, și Sosipatru, rudele mele“. Despre acest Iason amintește și Lucă, care ni prezintă bărbăția lui, că gloate îl trăgeau și îl tirau la mai marii cetății, strigând (Fapte 17, 6). Și ceilalți de sigur că erau dintre cei mai însemnați, căci nu în zădar pomeneste de dânsii ca rude ale sale, dacă aceia n'ar fi avut evsevia cu care să-i seamene lui.

„Inchinu-mă vouă și eu Tertie, cel ce am scris epistola întru Domnul“ (vers. 22). Nici aceasta nu este o mică laudă, ca să fie scriitoriu al lui Pavel) — dară el nu a făcut aceasta ca să se laude pe sine ci ca să atragă spre el dragostea lor cea fierbinte, pentru slujba ce a făcut cu această ocazie.

„Inchină-se vouă Gaiu, gazda mea și a toată adunarea“ (Vers. 23). Ai văzut ce felu de cunună i-a împletit și acestuia, care a mărturisit atât de mare ospitalitate, că introdusese în casa sa întreaga adunare? Când auzi că el a fost gazda lui Pavel, să nu'i admiri numai filotimia, ci și exactitatea și curățenia vieții lui, căci dacă n'ar fi fost vrednic de virtutea lui Pavel, nici acela nu s'ar fi pogorit în casa lui. Cel ce se siliă ca să covârșiască multe din poroncile lui Christos, nu ar fi călcat nici acea poroncă dată ucenicilor, de a cercetă cu amănunțime pe cei ce'i vor primi, și numai la cei vrednici să intre.

„Inchină-se vouă Erast dregătoriul cetății, și Cvart fratele“. N'a trecut în zadar apostolul „dregătoriul cetății“, și după cum scria și Filippenilor: „Inchină-se vouă cei din casa Cezariului“ (Fil. 4, 22), ca să li arate că propovăduirea evangheliei s'a atins și de cei mari, — tot așa și aici pomeneste de demnitatea bărbatului, pregătind același lucru, și arătând că pentru cel cu băgare de seamă nu poate fi piedică, nici bogăția, nici grijile stăpânirii, și nici altceva de acest felu.

„Charul Domnului nostru Iisus Christos să fie cu voi toți. Amin“ (Vers. 24). Ai văzut de unde trebuie a începe, și unde a sfârși în toate și pretutindeni? Căci iată că apostolul de aici, adecă dela charul Domnului

Iisus Christos, și-a pus temelia epistolei sale, de aici a pus și acoperământul, invocând și dorindu-li lor pe muma tuturor bunurilor și a toată binefacerea. Aceasta este mai cu seamă particularitatea dascalului voinic, ca el nu numai cu cuvântul, ci și cu rugăciunile să folosească pe ucenici. De aceea și zicea: iară noi întru rugăciune și întru slujba cuvântului ne vom zăbovi“ (Fapt. 6, 4).

1) Dară oare cine se va rugă lui Dumnezeu și pentru noi, de vreme ce Pavel s'a dus de aici? Toți acei ce imită pe Pavel, numai dacă ne vom arăta vrednici de această intervenire, pentru ca astfel nu numai aici să auzim glasul lui Pavel, ci și acolo ducându-ne să ne învrednicim de a vedea pe acest atlet al lui Christos. Sau mai bine zis, dacă noi îl vom asculta aici, și acolo îl vom vedea negreșit — deși nu vom sta aproape de el, — îl vom vedea însă aproape de tronul împărătesc strălucind; acolo unde Cheruvimii slăvesc pe Dumnezeu, unde Serafimii zboară primprejurul lui. Acolo vom vedea pe Pavel împreună cu Petru, corifeul și cel întâi stătătoriu al cetei sfinților, și ne vom bucura de dragostea lui cea adevărată. Căci dacă el fiind aici iubiă atât de mult pe oameni, încât fiind vorba de alegere, carc din două ar prefera: să se sfârșiască și să fie împreună cu Christos, sau să rămână aici? el a preferat a rămâne aici, — apoi cu atât mai mult acolo va arăta el dragostea lui cea fierbinte.

Eu, de aceea iubesc și Roma, deși am cuvinte de a o lăuda și pentru altele, ca de pildă pentru măreția ei, pentru vechimea, pentru frumusețea și mulțimea poporului de acolo, pentru dinastia, pentru bogăția și pentru izbânzile Romanilor în rezboaie, dară lăsând la o parte toate celelalte, eu de aceea o fericesc, pentru că și trăind el li-a scris și i iubiă atât de mult, și fiind printre dânsii li vorbea și i încurajă, și chiar viața acolo și-a sfârșit-o! De aceea și este renumită acea cetate mai cu seamă pentru acest fapt, decât pentru celelalte. Dupre cum trupul are doi ochi, tot așa și Roma are ca doi

1) *Partea morală.* Despre dragostea și rugăciunea lui Pavel, și despre virtuțile și succesele lui. Și despre trebuința de a imita pe Pavel, ca să ne învrednicim de a-l vedea și noi, când ne vom duce acolo. Că mai ales aceasta împodobește pe cetatea Roma și o face puternică, căci are înrânsa mormântul lui Pavel și al lui Petru. Și despre învățăturile în parte, și faptele lui Pavel. (*Véron*)

ochi ce strălucesc, — pe trupurile acestor sfinți. Nu este atât de strălucit ceriul când soarele își sloboade razele sale, pe cât de strălucită este cetatea Romanilor, care sloboade din ea lumina cea strălucită a acestor două lampade (facle) și o trimite peste tot locul în lumea întreagă. De acolo se va răpi în nori Pavel, de acolo Petru. Judecați voi înși-vă și înfricoșați-vă, ce felii de privesc va vedea atunci Roma! Va vedea pe Pavel deodată sculat din sicriul acela împreună cu Petru, și înălțat în văzduh întru întimpinarea lui Christos. Ce felii de roze trimite lui Christos cetatea Roma! Cu ce cununi frumoase este împodobită această cetate! Cu ce lanțuri de aur este încinsă, și ce izvoare are!

De aceia eu admir cetatea, iară nu pentru aurul ei cel mult, nu pentru coloarele ei cele frumoase, nu pentru celelalte fantazii ce se găsesc acolo, ci pentru acești doi stâlpi puternici ai bisericei.

Dară cine oare mi-ar da puterea ca să îmbrățișez acum trupul lui Pavel, să mă lipesc de mormântul lui, să văd țărâna aceea a lui care a împlinit cele lipsite ale lui Christos, acelui ce-i purtă ranele lui, acelui ce a sămănat pretutindeni propoveduirea evangheliei lui? Cine mi-ar da puterea să văd țărâna gurei lui, prin care Christos grăia, și prin care lumina strălucia mai frumos ca orice fulger, iară glasul îi era mai tare ca orice tunet, așa că demonii fugiau? Acea țărână prin care aceea fericită gură grăia, zicând: „ași fi dorit să fiu anathema pentru frații mei“; prin care vorbea împăraților și nu se rușină; prin care am cunoscut pe Pavel, prin care am cunoscut pe stăpânul lui Pavel? Nu atât de grozav este pentru noi tunetul, pe cât de grozavă era vocea lui Pavel pentru demoni. Dacă demonii se înfricoșau și de hainele lui, apoi cu atât mai mult de glasul lui. Acest glas îi alungă legați: acest glas a curățit întreaga lume; acest glas a deslegat boalele, a scos răutatea, a readus adevărul, pe Christos îl avea înrânsul, și cu dânsul mergea mai departe prin toate părțile lumii. Ceiace sunt Cheruvimii pentru Christos, tot aceea era glasul lui Pavel, căci după cum el șade pe acele puteri cerești, tot așa ședea și pe glasul lui Pavel. Căci s'a făcut vrednic de a primi pe Christos, acel glas, care a grăit acele pe cari le iubia Christos, și care s'a ridicat la 'nălțime negrăită ca și Serafimii.

În adevăr ce poate fi mai înalt ca acel glas care zicea: „Sunt în totul adevărit, că nici îngerii, nici începătoriile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele vitoare, nici adâncimea, și nici vre-o altă făptură ar putea să ne depărteze pe noi de dragostea lui Dumnezeu cea întru Christos Iisus“? Câte aripi ți se pare că are acest glas? Câți ochi? De aceea zicea: „Că nu este să nu știm amăgiturile lui (diavolului)“ (II. Cor. 2, 11). De aceea demonii fugiau, și nu numai când el grăia, ci chiar și atunci când din depărtare îi vedeau haina.

Ași voi să văd țărâna acestei guri, prin care Christos a vorbit lucruri mari și negrăite, ba încă mai mari decât prin a sa proprie, căci după cum a lucrat mai mari prin ucenicii săi, tot așa a grăit prin ei și mai mari de cât a grăit el. Ași voi să văd țărâna acelei guri, prin care Duchul a dat lumii întregi acele proiecții minunate. Căci ce bun n'a lucrat acca gură? Demonii a alungat, păcate a deslegat, pe tirani i-a amuțit, limbile filosofilor le-a îngrădit, lumea întreagă a aduș-o înaintea lui Dumnezeu, pe barbari i-a făcut să filosofeze, pe toate le-a orânduit pe pământ, ba încă și pe cele din ceriuri le regulă în felul pe care îl voiă, căci legă pe cine voiă, și deslegă iarăși pe cine voiă, după puterea cea dată lui!

Și nu numai țărâna gurei, ci și aceea a inimei lui așa voi să o văd, pe care nu ar greși cineva dacă ar numi-o inima lumii întregi, izvorul miilor de bunătăți, începutul și principiul vieții noastre! Căci duchul vieții deacolo se împărțea la toți și se comunica membrilor lui Christos; nu era trimis prin artere, ci prin buna intențiune a faptelor celor bune. Atât de largă era inima lui, încât putea primi în ea cetăți întregi, popoare și națiuni, după cum și zice: „Inima mea s'a lărgit“ (II. Cor. 6, 11). Cu toate acestea, acca inimă largă se strâmtoră de multe ori și o mânia dragostea care o lărgia, precum zice: „Că din multă scârbă și năcaz al inimei am scris vouă“ (Ib. 2, 4). Acea inimă descompusă așa dori să o văd; acca inimă care pârjoleşte pe fiecare din cei pierduți, care din nou plânge pe fiii cei pierduți, care vede pe Dumnezeu „Cei curați cu inima, zice, vor vedea pre Dumnezeu“. (Ma-

theiu 5, 8). Acea inimă, care s'a făcut jărtfă, după cum zice Prorocul: „Jărtfa lui Dumnezeu duch umilit“ (Ps. 50, 19), care a fost mai naltă decât ceriurile, mai largă de cât lumea întreagă, mai strălucită decât raza soarelui, mai fierbinte decât focul, mai tare decât diamantul, aceea inimă care sloboziă din ea riuri de apă curată: „Riuri de apă vie, zice, vor curge din pânțelele lui“ (Ioan 7, 38). Acea inimă, zic, în care eră izvorul cel ce clocotea și zbuclia în sus, care adăpa nu numai fața pământului, ci și sufletele oamenilor; — de unde nu numai riuri, ci și izvoare de lacrimi curgeau zi și noapte; aceea inimă care a trăit în viața cea nouă, iară nu în aceasta a noastră. „Viez, zice, nu eu, ci viază întru mine Christos“ (Gal. 2, 20). Prin urmare inima lui Christos eră inima lui Pavel, eră lespedeaua Duchului sfînt, și cartea charului lui; eră aceea inimă care tremurâ pentru păcatele străine, după cum zice: „Mă tem ca nu cumvâ să mă fi ostenit în zadar la voi“ (Gal. 4, 11), și: „Nu cumvâ precum șcarpele care a amăgit pe Eva, să se strice și înțelegerea voastră“ (II. Cor. 11, 3), și: „Nu cumvâ venind la voi, să nu vă gădesc precum voiesc“. Acea inimă, zic, care pentru Christos se și temeă, dară se și incurajă, duple cum zice: „Sunt încredințat că nici îngerii, nici archanghelii nu vor putea să ne despartă pre noi de dragostea lui Christos“ (Rom. 8, 38). Acea inimă, care s'a învrednicit a iubi pe Christos, precum nimeni nu l-a iubit, care disprețuia moartea și gheena, și care se sfărâma de lacrimile fraților. „Ce faceți, zice, de plângeți și mi întristați inima“ (Fapt. 21, 13)? Acea inimă care de și eră mai tare ca piatra, totuși nu putea răbdă de a se depărta de Thesalonicieni pentru un timp scurt!

Ași voi să văd țărâna mânilor lui în lanțuri, prin punerea căroră se acordă charul Duchului, și prin care el scria sfintele lui epistole. „Vedeți cu ce feliu de litere am scris vouă cu mâna mea“ (Gal. 6, 11), și iarăși: „Inchinăciunea cu mâna mea a lui Pavel“ (I. Cor. 16, 21), — acele mâni pe care văzându-le vipera aceia, a căzut în foc!

Ași voi să văd și țărâna ochilor lui celor bêtejiți spre binele omenirii, celor ce iarăși au văzut și 'și-au îndreptat privirile la mântuirea lumei întregi, celor ce s'au învrednicit de a vedea pe Christos și în trup, celor ce vedeau cele pământești, și nu le vedeau, celor ce nu știau ce este somnul, celor ce priveghiau în mijlocul noptei, celor ce nu suferiau cele ale ochilor!

Ași voi ca să văd și țărâna acelor picioare, cari au alergat lumea întreagă și nu s'au oboșit; cari erau legate în butuci pe când temnița s'a clătinat; cari au perindat lumea întreagă și țările locuite, ca și cele ne-locuite, cari călătoriau de multe ori. Și ce trebuie a mai spune în deosebi?

Ași voi să văd mormântul lui, unde sunt puse în păstrare armele dreptății, armele luminei, acele mădulări cari acum viează, și cari pe când el viă erau moarte; acele mădulări în cari Christos viă; care s'au răstignit lumei, mădulările lui Christos, cari erau îmbrăcate cu Christos, acele madulări cari au fost templul Duhului, clădirea cea sfântă, acele mădulări legate cu Duchul, pironite cu frica de Dumnezeu, și cari aveau pe ele ranele lui Christos!

Acest trup păzește și apără acea cetate; acest trup care o ține mai în siguranță de cât toate pirgurile și decât toate șanturile de apărare. Și după trupul lui, așa voi să văd și trupul lui Petru, pe care chiar trăind îl cinstea, după cum însuși spune: „M'am suit în Ierusalim să văd pe Petru“ (Gal. 1, 18). De aceea și ducându-se de aici, l-a învrednicit charul de a'l pune în același mormânt cu Petru.

Ași fi voit să văd pe leul duhovnicesc, căci întocmai ca și leul slobozând foc în turmele de vulpi, așa făcea și el când se azvârlea în împărechierile filosofilor și în mijlocul demonilor, și ca o săgeată de trăsnet se aruncă în falangele diavolilor. Nici nu îndrăzniau de a se pune în rând de bătae față de dânsul, căci atât de mult se temeau de el și tremurau, încât de i-ar fi văzut numai umbra, sau i-ar fi auzit glasul, de departe și fugiau de el. Astfel și pe cel ce curvise l-a predat diavolului, — departe fiind și iarăși l-a răpit din ghiarele lui; tot așa a făcut și cu alții, ca să se învețe de a nu mai blestemă. Tu gândește-te, cum pe cei de sub poruncile lui, sau mai bine zis, pe cei de sub comanda lui, îi

afită, îi îndeamnă și îi mângăie, căci de pildă acum zicea Efesenilor: „Că nu ni este nouă lupta împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor și a domniilor“ (Efes. 6, 12), după care imediat pune și premiile: „întru cele cerești“ zice. «Lupta noastră, zice, nu este pentru lucruri pământești, ci pentru ceriuri și cele cerești»; — altădată iarăși zicea: „**AU** nu știți că pre îngeri vom să judecăm? cu cât mai vărtos cele lumești“ (I. Cor. 6, 3).

Toate acestea cugetându-le, iubiților, să stăm cu bărbăție. Fiindcă și Pavel a fost om ca și noi, împărtășindu-se de acciași fire ca și noi, și toate celelalte le-a avut deopotrivă cu noi. Dară fiindcă a arătat o atât de mare dragoste pentru Christos, a covârșit și ceriurile, și a stat împreună cu îngerii. Așa că, dacă am voi și noi să ne ridicăm cât de puțin, și să aprindem acel foc în noi, vom putea imita pe acel sfânt. Dacă aceasta ar fi peste putințele noastre, nici n'ar fi mai strigat el, zicând: „**Următori** (imitători) mie să vă faceți, precum și eu lui Christos“ (Ib. 11, 1). Deci, nu numai să'l admirăm și să ne minunăm de dânsul, ci să'l și imităm, ca astfel să ne învrednicim de a'l vedea acolo când ne vom duce de aici, și să ne împărtășim și noi de slava lui. Căria fie ca cu toții să ne învrednicim, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duch, se cuvine slava, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

TABLA MATERIEI

	Pagina
OMILIA I (Fiecare e datoriu a'și învăța pe cei ai casei sale)	3— 9
OMILIA II (Despre dragostea lui Dumnezeu)	9— 19
OMILIA III (Despre credință)	19— 36
OMILIA IV (Despre îndelunga răbdare)	36— 46
OMILIA V (Despre pederastie)	46— 55
OMILIA VI (Despre judecată și osândă)	55— 73
OMILIA VII (Dascalii trebuie a se sîrgui și cu fapta bună, iară nu numai cu cuvântul)	73— 88
OMILIA VIII (Nu trebuie a zavistui pe fratele ce progresaază)	88—110
OMILIA IX (Trebuie a slăvi pe Dumnezeu prin fapte)	110—131
OMILIA X (Despre speranța în Dumnezeu)	131—143
OMILIA XI (Păcătosul este lesne aplecat spre mânie)	143—158
OMILIA XII (Contra lăcomiei și iubirii de argint)	158—176
OMILIA XIII (Trebuie a fugi de relele cele mici, fiindcă din cele mici se nasc cele mari)	176—198
OMILIA XIV (Numai omul virtuos viețuiește, pe când cel păcătos este deja mort)	198—226
OMILIA XV (Despre eleimosină)	226—252
OMILIA XVI (Despre dragostea către Christos)	252—267
OMILIA XVII (Explicarea zicerei lui Pavel: „Ași fi poftit eu însumi a fi anathema dela Christos“)	267—295
OMILIA XVIII (Despre vanitate)	295—309
OMILIA XIX (Despre mulțămire)	309—227
OMILIA XX (Nu trebuie a ne incuraja în meritele strămoșilor, ci numai în ale noastre proprii)	327—348

	Pagina
OMILIA XXI (Dacă a cunoaște pe Dumnezeu este începutul înțelepciunii, apoi a nu-l cunoaște este începutul nebuniei) . . .	348—360
OMILIA XXII (Despre ospitalitate)	360—372
OMILIA XXIII (Nu trebuie a răsplăti rău cu rău)	372—382
OMILIA XXIV (Despre dragostea desăvârșită)	382—396
OMILIA XXV (Muna tuturor relelor este beția)	396—406
OMILIA XXVI (Dovadă că este gheena)	406—422
OMILIA XXVII (Simplitatea și neștiința nu ne vatămă cu nimic spre a cunoaște adevărul)	422—433
OMILIA XXVIII (Creștinul trebuie a iubi și pre dușmani)	433—443
OMILIA XXIX (Sfânta scriptură este povățuitorul cel mai sigur al vieței creștinești)	443—452
OMILIA XXX (Ce felu trebuie a fi dascalul adevărat)	452—465
OMILIA XXXI (Despre ospitalitate)	465—476
OMILIA XXXII (Singur Dumnezeu poate examina cu amănunțime faptele noastre)	476—491
OMILIA XXXIII (Laude adresate Sf. Apostol Pavel, marele Dascal al neamurilor, și că noi pe dânsul trebuie a-l imita)	491—501

E R A T A

Pag.

- 8 rândul 4 de jos, în loc de osândita să se citească *osîrdia*.
- 29 » 12 de sus, să se citească astfel: că dacă nu s'a dus la dănșii până atunci, nu el a fost cauza; la urmă li arată...
- 70 » 22 în loc de pedepsit să se citească *părăsit*.
- 161 » 31 să se citească: *că de am murit*.
- 165 » 20 în loc de poată să se citească *poate*.
- 252 » 32 » » » producem să se citească *proaducem*.
- 276 » 17 » » » nașterii să se citească *nașterei*.
- 283 » 2 de jos, să se citească: *lucrul în sine*.
- 392 » 3 » » în loc de fapla să se citească *fapta*.
- 404 » 13 în loc de te rezboește » » » *te rezboești*.
- 427 » 7 de jos, în loc de fecicit » » » *fericit*.
- 439 » 24 în loc de despre » » » *dupre*.
